รายงานฉบับสมบูรณ์

การจ้างที่ปรึกษาเพื่อการส่งเสริมจริยธรรม
ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

เสนอต่อ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง
กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
(สำนักงาน กสทช.)

โดย สำนักงานบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยศิลปากร

มีนาคม 2566

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร 1
บทที่ 1 บทนำ 13
1.1 หลักการและเหตุผล 13
1.2 วัตถุประสงค์ 14
1.3 กลุ่มเป้าหมาย 14
1.4 ระยะเวลาในการดำเนินการโครงการ 14
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ 14
1.6 ผลผลิตของโครงการ 15
1.7 ผลลัพธ์ของโครงการ 16
1.8 กรอบแนวคิดในการดำเนินการศึกษา 17
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี นิยาม องค์ประกอบ ประเภท ลักษณะ ของข่าวลวง/ข่าวปลอม วิธีการสื่อสารและแนวทางบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตประเภทต่าง ๆ 18
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต (State of emergency) 18
2.1.1 ความหมายของสภาวะวิกฤต 18
2.1.2 แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต 20
2.1.3 บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต 21
2.2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ส่งสาร (Sender) 23
2.2.1 ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda-setting theory) 23
2.2.2 จริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism ethics) 25
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหา (Message) 28
2.3.1 ความหมายของข่าวลวง 28
2.3.2 ประเภทของข่าวลวง 29
2.4 กลไก Self Regulation และ Co - Regulation และการจัดการขององค์กรวิชาชีพและการกำกับดูแล ในต่างประเทศ 31
บทที่ 3 ทิศทาง แนวโน้ม ข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อเปรียบเทียบบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศไทยและต่างประเทศ 37
3.1 สภาพการณ์ และ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อ และบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต 40
3.1.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา 40
3.1.2 กรณีประเทศบราซิล 43
3.1.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย 45
3.1.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้ 47

3.1.5 กรณีประเทศสิงคโปร์ 48
3.1.6 กรณีประเทศไทย 50
3.2 หน่วยงานกำกับดูแลและองค์กรวิชาชีพ 52
3.2.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา 52
3.2.2 กรณีประเทศบราซิล 55
3.2.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย 57
3.2.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้ 61
3.2.5 กรณีประเทศสิงคโปร์ 62
3.2.6 กรณีประเทศไทย 64
3.3 จุดแข็ง และจุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต 69
3.3.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา 69
3.3.2 กรณีประเทศบราซิล 70
3.3.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย 71
3.3.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้ 71
3.3.5 กรณีประเทศสิงคโปร์ 72
3.3.6 กรณีประเทศไทย 73
3.4 บทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 74
3.4.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา 74
3.4.2 กรณีประเทศบราซิล 78
3.4.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย 80
3.4.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้ 83
3.4.5 กรณีประเทศสิงคโปร์ 87
3.4.6 กรณีประเทศไทย 88
3.5 กลไก แนวปฏิบัติ และความร่วมมือ ในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 91
3.5.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา 91
3.5.2 กรณีประเทศบราซิล 93
3.5.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย 95
3.5.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้ 97
3.5.5 กรณีประเทศสิงคโปร์ 99
3.5.6 กรณีประเทศไทย 102
3.6 บทวิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลจากสภาพการณ์ของต่างประเทศกับประเทศไทย 104
3.6.1 บทวิเคราะห์สภาพการณ์ และ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย 104

3.6.2 หน่วยงานกำกับดูแลและองค์กรวิชาชีพในแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย 105
3.6.3 จุดแข็ง และจุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต..... 109
บทที่ 4 กฎหมาย หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติ หลักจริยธรรม (Code of Ethics) ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 122
4.1 ประมวลกฎหมายอาญา 122
4.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์..... 124
4.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 125
4.4 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 126
4.5 จริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism ethics)..... 127
บทที่ 5 การศึกษากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนวิชาชีพ 131
5.1 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ (Natural Disaster) 136
5.2 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil Unrest)..... 147
5.3 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตโรคระบาด (Epidemic) 160
5.4 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตวิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis) 172
5.5 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตการรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม (General strike)..... 182
บทที่ 6 การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เป็นที่ยอมรับ(Best Practice) และแนวทางแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice)..... 211
6.1 การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เป็นที่ยอมรับ (Best Practice) 213
6.1.1 กรณีศึกษาประเทศฟินแลนด์ (Finland) 213
6.1.2 กรณีศึกษาสหราชอาณาจักร (United Kingdom)..... 219
6.1.3 กรณีศึกษาประเทศออสเตรเลีย (Australia)..... 226
6.2 การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice) 227
6.2.1 กรณีศึกษาประเทศเม็กซิโก (Mexico)..... 227
6.2.2 กรณีศึกษาประเทศอินเดีย (India) 231
6.2.3 กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย (Indonesia)..... 235
6.3 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับทั้งกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดี และกลุ่มที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม โดยครอบคลุมประเด็นด้านบทบาท กลไกและการทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อในแต่ละประเทศ 241
6.3.1 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดี 241

6.3.2 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับกลุ่มที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม 242
บทที่ 7 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน. 248
7.1 รายงานการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องฯ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรม 248
7.1.1 สรุปผลการจัดประชุมกลุ่มนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้อง 248
7.2 หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน 258
7.3 แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตอย่างมีจริยธรรม 383
บทที่ 8 การจัดเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 392
8.1 การจัดเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เวทีที่ 1 392
8.2 การจัดเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เวทีที่ 2 405
บทที่ 9 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช. 421
9.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะสั้น 422
9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะกลาง 423
9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะยาว 424

บทสรุปผู้บริหาร

การดำเนินโครงการการจ้างที่ปรึกษาเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทำการศึกษาและวิจัยแนวทางและกลไกการกำกับดูแลร่วมกันด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการ 2) เพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตให้กับสื่อมวลชนผู้ประกอบวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ องค์กรวิชาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อให้การปฏิบัติงานและนำเสนอของสื่อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมบนหลักการและกรอบมาตรฐานด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสารมวลชน

กระบวนการดำเนินการได้ทำการศึกษาเอกสารของต่างประเทศทั้งหมด 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิล เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ โดยครอบคลุมในหลากหลายมิติ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาในมิติของการจัดการกับกรณีศึกษาข่าวลวงที่มีความหลากหลาย และเกี่ยวเนื่องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ประเทศบราซิลในมิติของการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากข่าวลวงหลากหลายมิติ ประเทศออสเตรเลียในมิติของการบริหารจัดการข่าวลวงที่มีการศึกษาและระบุถึงการจัดการข่าวลวงได้อย่างชัดเจน ประเทศเกาหลีใต้ในมิติของการจัดการข่าวลวงทั้งด้านการผลักดันกฎหมายและการบริหารดุลยภาพระหว่างการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤติกับเสรีภาพของสื่อมวลชน และประเทศสิงคโปร์ในมิติของความมีบริบทที่ใกล้เคียงและเป็นประเทศในภูมิภาคเดียวกันกับประเทศไทย ซึ่งได้มีการศึกษาและจัดทำกรอบในการจัดการข่าวลวงเป็น 3 ระดับ อาทิ การป้องกันล่วงหน้า การจัดการในภาวะวิกฤต และการจัดการปัญหาข่าวลวงในระยะยาว รวมทั้งมีการศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) โดยศึกษา 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ สหราชอาณาจักร และประเทศออสเตรเลีย และศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice) โดยศึกษา 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเม็กซิโก ประเทศอินเดีย และประเทศอินโดนีเซีย เพื่อหาแนวทางส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เหมาะสมกับประเทศไทย ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารของต่างประเทศทั้งหมด 5 ประเทศ และการศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เป็น Best & Worst Practice สามารถนำมาจัดทำร่างแนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ พร้อมทั้งดำเนินการการประชุมกลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 20 คนประกอบด้วยกลุ่มนักวิชาการ สื่อมวลชน ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างแนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้สื่อมวลชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพบนหลักการพื้นฐานที่ว่าด้วยคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวสารต่อสาธารณะของสื่อมวลชนต่อไป

ผลจากการดำเนินการการประชุมกลุ่ม (Focus Group) สามารถจัดทำแนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการได้ ดังนี้

1. แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตอย่างมีจริยธรรม

บทนำ

สภาวะวิกฤตเป็นสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติหรือการกระทำของมนุษย์ที่เป็นภัยคุกคามต่อประชาชนและประเทศ และรัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจของกฎหมายพิเศษเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว เนื่องจากมีผู้ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้างและในระดับที่รุนแรง เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน ร่างกาย ชีวิต และสภาพจิตใจของประชาชน เมื่อเกิดสภาวะวิกฤติด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติภัย ภัยพิบัติ ความไม่สงบทางการเมืองหรือ สถานการณ์โรคระบาด สร้างความตื่นตระหนก ความหวาดกลัว และความสับสนแก่ประชาชน

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิด “การแพร่ระบาดของข้อมูล (Infodemic)” พบได้ทั้งข้อมูลเท็จที่เกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ รวมถึงการปล่อยข่าวที่บิดเบือนเพื่อให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งคนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในบริบทของสังคมที่มีความละเอียดอ่อนจึงตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง/ข่าวปลอมได้ สื่อมวลชนจึงควรเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนด้วยการนำเสนอข้อมูลที่มีแต่ความถูกต้อง เป็นจริงเพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นสื่อมวลชนจึงต้องมีทักษะเฉพาะด้านในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ระหว่างข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นข่าวลวง/ข่าวปลอมให้ได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาที่ต้องแข่งขันกันอย่างสูง

สำนักงาน กสทช. ในฐานะองค์กรกำกับดูแลที่มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้รับใบอนุญาตผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้มีกลไกในการกำกับดูแลตนเอง/กันเอง ภายใต้มาตรฐานจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาข่าวลวงในสภาวะวิกฤต จึงได้จัดทำ “แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต”เพื่อให้สื่อมวลชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานหลักจริยธรรม และจรรยาบรรณในการนำเสนอต่อสาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คำนิยาม

แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตอย่างมีจริยธรรม ได้กำหนดนิยามที่เกี่ยวข้องดังนี้

สื่อมวลชน

“สื่อมวลชน” หมายถึง การประกอบวิชาชีพสื่อในรูปแบบ องค์กร หน่วยงาน ที่มีขอบเขตการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อหรือช่องทางที่ผลิต เผยแพร่ นำข่าวสาร สาร หรือเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่ประชาชน เป็นการทั่วไป โดยครอบคลุมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อดิจิทัล หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่มีการสื่อสารในระดับสาธารณะ และมีผู้รับผิดชอบทางกฎหมาย รวมทั้งมีกรอบจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน หมายถึง บุคลากรที่สังกัดองค์กรสื่อมวลชน ในฐานะผู้ปฏิบัติงานในการวางแผน กระบวนการผลิต การนำเสนอเนื้อหา และมีการใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบตามแนวทางวิชาชีพ

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม วางแผนการผลิตและนำเสนอเนื้อหา รวมถึงเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานตามนโยบายของผู้ประกอบกิจการ ผู้รับใบอนุญาตหรือผู้มีอำนาจสูงสุด

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานสนองต่อนโยบาย และแนวทางของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร โดยดำเนินการในส่วนของกระบวนการผลิตเนื้อหา

สภาวะวิกฤต

สภาวะวิกฤต หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติหรือการกระทำของมนุษย์ที่เป็นภัยคุกคามต่อประชาชนและประเทศ และรัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจของกฎหมายพิเศษเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว โดยแบ่งประเภทของสภาวะวิกฤตออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ (Natural disaster) หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ทำให้เกิดความสับสนและการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยอาจสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน และสาธารณูปโภค[1]

2) สภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil unrest and General strike) หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของประเทศไทย ได้แก่

-เหตุการณ์จลาจล หมายถึง สถานการณ์การชุมนุมที่มีลักษณะรุนแรงและอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้อื่นจนเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง เข้าสู่สถานการณ์ก่อการจลาจลที่รุนแรงจนกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อย สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำลายหรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ[2]

- เหตุการณ์ก่อวินาศกรรม หมายถึง สถานการณ์ที่มีการกระทำใด ๆ อันเป็นการมุ่งทำลายทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ หรือสิ่งอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการรบกวน ขัดขวางหน่วงเหนี่ยว

---

[1] คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2558). แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ.

[2] พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. (2558, 14 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 19-29.

ระบบการปฏิบัติงานใด ๆ ตลอดจนการประทุษร้ายต่อบุคคล อันเป็นการก่อให้เกิดความปั่นป่วนทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของรัฐ[3]

- เหตุการณ์ก่อการร้าย หมายถึง สถานการณ์ก่อวินาศกรรมที่เป็นภัยหรืออาจเป็นภัย อันเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดความไม่สงบสุข ทำลาย หรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ[4]

3) **สภาวะวิกฤตโรคระบาด (Epidemic)** หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดโรคติดต่อหรือโรคที่ยังไม่ทราบสาเหตุของการเกิดโรคแน่ชัด ซึ่งอาจแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วหรือมีภาวะของการเกิดโรคมากผิดปกติกว่าที่เคยเป็นมารวมถึงโรคติดต่ออุบัติใหม่-อุบัติซ้ำ ภัยสุขภาพ หรือภาวะที่มีมลพิษในอัตราสูงที่ส่งผลกระทบหรืออันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตของประชาชน[5]

4) **สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic crisis)** หมายถึง สถานการณ์ที่ภาครัฐรับรู้ถึงความเสี่ยงของความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเงิน หรือความไม่แน่นอนเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางการเงินที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง หรือการที่สถานการณ์วิกฤติด้านอื่นๆ เช่น วิกฤตโรคระบาด หรือ วิกฤตภัยธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ[6]

5) **สภาวะวิกฤตอุบัติภัย (Accident)** หมายถึง เหตุการณ์ความรุนแรงอันเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ที่ไม่ได้เจตนาโดยอาจสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน และสาธารณูปโภค[7]

จริยธรรม

“จริยธรรม” หมายถึง หลักการที่ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องประกอบวิชาชีพด้วยสุจริต บริสุทธิ์ ยึดกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ เป็นแนวทางเกียรติภูมิศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ[8]

---

[3] พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548. (2558, 1 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 1 - 9.

[4] เรื่องเดียวกัน

[5] พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558. (2558, 8 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 26-44.

[6] Luis Cortavarria Checkley and Alvaro Piris. (2022). Public Communication During a Financial Crisis. 1-5. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก www.imf.org/-/media/Files/Publications/covid19-special-notes/en-special-series-on-covid-19-public-communication-during-a-financial-crisis.ashx

[7] พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550, 9 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 1-23.

[8] สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2557). คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (Ethical Guiline and Self-regulation for Broadcasting). กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.

ข่าวลวง

"ข่าวลวง" หมายถึง ข้อมูลที่ถูกรายงานเป็นข่าวสู่ผู้รับสารโดยไม่อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงซึ่งอาจมีเจตนาแฝงบางอย่างของผู้ส่งสารหรือไม่ก็ได้ หรืออาจเป็นข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงแต่มีเจตนาสร้างความเสียหายเพื่อหวังผลบางประการจากความเข้าใจผิดต่อข้อมูลนั้น

โดยข่าวลวงสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลบิดเบือน (Disinformation) คือข้อมูลที่ซึ่งเกิดขึ้นโดยผู้ส่งสารมีเจตนาในการบิดเบือนเพื่อหวังผลบางประการ[9]

2. ข้อมูลผิด (Misinformation) คือการส่งสารที่ผิด โดยเชื่อว่าเป็นข้อมูลจริง จึงส่งต่อเพื่อเผยแพร่โดยไม่มีเจตนาร้าย โดยเกิดขึ้นจากความต้องการข่าวสารที่รวดเร็วในสภาวะวิกฤต จนทำให้สารที่ได้รับไม่ครบถ้วน หรือ เข้าใจเจตนาของสารผิดไป[10]

3. ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation) คือ ข้อมูลจริงที่อาจกล่าวเกินจริงและแฝงไปด้วยเจตนาบางอย่างของผู้ส่งสาร เพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดและสร้างความเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งทั้งที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอ เนื่องจากไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ[11]

แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1. แนวปฏิบัติก่อนการรายงานข่าวในสภาวะวิกฤต หมายถึง แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเหมาะสมในสภาวะวิกฤตในส่วนกระบวนการจัดเตรียมข้อมูลก่อนนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อป้องกันการรายงานข่าวลวง

ข้อ 1 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องวิเคราะห์และตรวจสอบประเด็นข่าวให้รอบด้านควบคู่ไปกับการใช้เครื่องมือตรวจสอบประเด็นข่าวลวง

ข้อ 2 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องทราบและสามารถเข้าถึงหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรงตามสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของประเด็นข่าว

ข้อ 3 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องแสวงหาหรือรับการฝึกการจับสังเกตข่าวลวงอยู่เสมอ

ข้อ 4 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนพึงวิเคราะห์ประเด็นข่าวตามหลัก 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พิจารณาเนื้อหาภาพหรือวีดิทัศน์ที่พบว่าเป็นเนื้อหาปฐมภูมิหรือไม่ (Provenance) 2) ใครคือผู้ริเริ่มส่งประเด็นนี้ (Source) 3) วันและเวลาที่ประเด็นได้เริ่มต้น (Date) 4) สถานที่ ที่ประเด็นได้เริ่มต้นขึ้น (Location) 5) แรงจูงใจในการจุดประเด็น (Motivation)

---

[9] Canadian Centre for Cyber Security. (2022). How to identify misinformation, disinformation, and malinformation. Retrieved 21 April 2022, from www.cyber.gc.ca/en/guidance/how-identify-misinformation-disinformation-and-malinformation-itsap00300

[10] เรื่องเดียวกัน

[11] เรื่องเดียวกัน

ข้อ 5 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนพึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากหลายแหล่งและตรวจสอบความถูกต้องร่วมกันกับสื่อมวลชนสำนักอื่น

ข้อ 6 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ

แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนก่อนการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

ก่อนการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหารและระดับปฏิบัติงาน ต่างมีแนวทางที่จะต้องเตรียมการตามขอบเขตหน้าที่ของตนเองเพื่อจัดเตรียมข้อมูลก่อนนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อป้องกันการรายงานข่าวลวง ดังนี้

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร พึงเตรียมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจแหล่งข่าว และปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอและสามารถบันทึกร่องรอยการใช้งานได้ เพื่อเป็นการยืนยันว่าได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนการทำรายงาน และต้องดำเนินการประสานความร่วมมือและช่องทางติดต่อรวมทั้งตำแหน่งผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการในแต่ละสภาวะวิกฤตอยู่เสมอ ต้องมีกระบวนการประสานงานกับสำนักข่าวอื่น ๆ เพื่อยืนยันความถูกต้องของประเด็นข่าวสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน และกำกับการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน ต้องมีความสามารถในการประเมินแหล่งข่าวและยืนยันได้ว่าการดำเนินงานของตนเองได้ผ่านการประเมินความถูกต้องของแหล่งข่าวแล้ว เพื่อเป็นหลักฐานว่าได้ดำรงตนตามจริยธรรมทางวิชาชีพ

2. แนวปฏิบัติภายหลังการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต หมายถึง แนวทางในการแสดงความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนภายหลังการนำเสนอข่าวลวงผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์ในสภาวะวิกฤต

ข้อ 7 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องแสดงความรับผิดชอบและหยุดนำเสนอทันทีเมื่อพบว่าข้อมูลที่นำเสนอนั้นเป็นข่าวลวง

ข้อ 8 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องลบเนื้อหาออกจากแหล่งที่สามารถเข้าถึงย้อนหลังได้ทันทีเพื่อป้องกันการสืบค้นพบเนื้อหาและสร้างความเข้าใจผิดภายหลัง

ข้อ 9 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องนำเสนอเฉพาะเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงเพื่อแก้ไขข่าวลวงนั้น

ข้อ 10 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรแจ้งประชาชนว่าข้อมูลนั้นเป็นข่าวลวงประเภทใด ข้อมูลที่บิดเบือน(Disinformation) ข้อมูลที่ผิด(Misinformation) หรือข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation)

ข้อ 11 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบข่าวลวงก่อนส่งต่อ

ข้อ 12 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรให้ข้อมูลทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งต่อข่าวลวงหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลที่สาม

ข้อ 13 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องยับยั้งความเข้าใจผิดของสาธารณชนในระยะที่ข่าวลวงกำลังขยายตัว โดยให้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อสาธารณะ

ข้อ 14 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนพึงหลีกเลี่ยงการนำเสนอ Link หรือเส้นทางการเข้าถึงข่าวลวงนั้น ๆ

ข้อ 15 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องแจ้งต่อแหล่งข่าวว่าข้อมูลที่นำเสนอไปไม่ถูกต้องและควรปฏิเสธการรายงานข่าวนั้นหากไม่ได้รับการแก้ไข

แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนภายหลังการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

ในกรณีที่เกิดการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤตขึ้น ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร และระดับปฏิบัติงาน ต่างมีแนวทางที่จะต้องดำเนินการตามขอบเขตหน้าที่ของตนเองเพื่อ แสดงความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม ดังนี้

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร

ก) เมื่อพบข้อบ่งชี้ว่าเกิดประเด็นข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ควรให้ความสำคัญกับการงดนำเสนอเนื้อหาใดๆที่เกี่ยวข้องทันทีรวมทั้งตรวจสอบว่าแพลตฟอร์มอื่นๆ ได้มีการนำเสนอเนื้อหาหรือไม่และนำเนื้อหาที่เป็นประเด็นออกจากแพลตฟอร์มนั้นๆ และมุ่งตรวจสอบรวมทั้งแสวงหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวเชื่อเชื่อถือได้รวมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นทางการเพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงานเสมอ

ข) ควรพิจารณาแนวทางการยับยั้งประเด็นข่าวลวงในสภาวะวิกฤตตามประเภทของข่าวลวงหลังจากที่ได้ทำตามแนวปฏิบัติเบื้องต้นต่อประเด็นข่าวลวงเรียบร้อยแล้ว เพื่อเป็นการแสดงบทบาทในการยับยั้งการแพร่กระจายข่าวลวง โดยพิจารณาการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับข่าวลวงแต่ละประเภท โดยเตรียมข้อมูลทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงต่อสาธารณชน เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของการส่งต่อข่าวลวงและดำเนินการเพื่อจัดชุดข้อมูลที่ถูกต้องและให้ข้อมูลแก่สาธารณะ

ค) เมื่อต้องปฏิบัติงานข่าวในระยะที่ข่าวลวงเข้าสู่การขยายตัวนั้น บทบาทที่พึงกระทำคือต้องจัดสรรช่วงเวลาและจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอในการแสวงหาข้อเท็จจริงสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน โดยทำการประเมินแหล่งข่าวที่สามารถให้ข้อมูลที่แม่นยำสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงานได้ และพึงระมัดระวังการนำเสนอข่าวที่มีจุดบ่งชี้ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาข่าวลวงนั้นได้

ง) หลักการในปฏิบัติเมื่อสื่อมวลชนทราบภายหลังว่าข่าวที่รายงานเป็นข่าวลวงคือต้องกระทำการที่เป็นการแสดงความรับผิดชอบ และแก้ไขความผิดพลาด โดยต้องวางแผนนำเสนอข้อมูลให้ครบทั้งกระบวนการตามแนวปฏิบัติ เพื่อแสดงว่าได้ปฏิบัติการแก้ไขความผิดพลาดนั้นอย่างมีจริยธรรม

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน

ก) เมื่อพบว่ากำลังเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตประการสำคัญต้องหยุดการนำเสนอข่าวลวงนั้นทันทีและเร่งตรวจสอบข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ก่อนที่จะทำการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงนั้น ๆ

ข) ควรดำเนินการตามขั้นตอนเมื่อได้พิจารณาว่าเกิดประเด็นข่าวลวงขึ้น โดยพิจารณาว่าเป็นข่าวลวงประเภทใด และพึงใช้แนวปฏิบัติที่กำหนดเพื่อเป็นการจัดการที่ถูกต้องมีจริยธรรมและยับยั้งความรุนแรงในสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

ค) เมื่อต้องปฏิบัติหน้าที่ในสภาวะวิกฤตและข่าวลวงกำลังขยายตัว การยับยั้งความเข้าใจผิดสามารถกระทำได้โดยแสวงหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ เพื่อนำข้อเท็จจริงมาเสนอต่อสังคมให้คลายความข้องใจและสามารถคลี่คลายความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้

ง) ควรมีการแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นหลักการของการแสดงความมีจริยธรรมในการรายงานข่าวโดยผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน ยังสามารถแก้ไขโดยแสวงหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและแจ้งต่อแหล่งข่าวได้ในกรณีที่พบว่าข่าวที่นำเสนอเป็นข่าวที่ผิดพลาด และควรตรวจสอบจนมั่นใจได้ว่ามีผู้ดำเนินการแสดงความรับผิดชอบตามแนวปฏิบัติแต่ละข้อ เพื่อเป็นการยืนยันว่าในกรณีการนำเสนอข่าวลวงที่เกิดขึ้น ได้มีการจัดการความผิดพลาดได้อย่างมีจริยธรรม เพื่อให้สามารถยืนยันข้อมูลที่แม่นยำได้ การตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอข่าวเพื่อป้องกันการนำเสนอข่าวลวงนั้นซ้ำ

2. หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน

หลักสูตร “จริยธรรมสื่อกับการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” ประกอบด้วยประเด็นการเรียนรู้จำนวน 7 โมดูล โดยมีชั่วโมงการเรียนรู้รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 ชั่วโมงนับรวมชั่วโมงในการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเนื้อหาทั้ง 7 โมดูล มีองค์ประกอบดังนี้

โมดูลที่ 1 นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง

โมดูลที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต และตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 3 การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 4 การจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 5 จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และหลักการวารสารศาสตร์สงคราม (War Journalist) และวารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalist)

โมดูลที่ 6 การตรวจสอบข่าวลวง

โมดูลที่ 7 การฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario)

วัตถุประสงค์

หลักสูตร “จริยธรรมสื่อกับการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน ให้มีการปฏิบัติงานและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมบนหลักการและกรอบมาตรฐานด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสารมวลชนเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ที่สามารถศึกษาหลักสูตรนี้ ได้แก่ ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ กลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน กลุ่มสื่อใหม่ นักวิชาการ องค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน ภาคประชาสังคม มูลนิธิและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน และมูลนิธิและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค โดยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์ประสบการณ์การทำงานวิชาชีพสื่อมวลชน ไม่เกิน 6 ปี เข้าอบรมรุ่นที่ 1 และ ประสบการณ์การทำงานวิชาชีพสื่อมวลชน 6 ปีขึ้นไป เข้าอบรมรุ่นที่ 2

วิธีการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

การฝึกอบรมปฏิบัติการดำเนินการโดยรูปแบบออนไลน์และการฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario) จำนวนรวม 12 ชั่วโมง อันประกอบไปด้วยวิธีการฝึกอบรมที่ผสมผสานหลากหลายวิธี ได้แก่ การบรรยาย (Lecture) การเรียนรู้จากกรณีศึกษา (Case Study) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning)

การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

การจัดฝึกอบรมหลักสูตรจริยธรรมสื่อกับการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตซึ่งจัดขึ้น 2 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมรับการอบรม ครั้งละ 30 คน และมีระยะเวลาอบรมครั้งละไม่น้อยกว่า 2 วัน ซึ่งได้มีการพิจารณาออกแบบการจัดการอบรมที่เป็นการผสมผสานระหว่างการจัดอบรมรูปแบบออนไลน์ จำนวน 1 วัน ซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนที่เน้นการบรรยายและมีการทำกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ และการอบรมเชิงปฏิบัติงาน ณ สถานที่ที่สามารถฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario) เหตุการณ์ในสภาวะวิกฤต 5 ประเภท ภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ความไม่สงบ โรคระบาด วิกฤตทางเศรษฐกิจ และวิกฤตอุบัติภัยได้ โดยที่ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ โรงแรมฮอลิเดย์ อินน์ กรุงเทพฯ (สุขุมวิท 22) เป็นความรับผิดชอบของที่ปรึกษา โดยไม่กระทบกับงบประมาณที่ได้รับภายใต้โครงการนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดฝึกอบรมหลักสูตรจริยธรรมสื่อกับการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการจัดอบรมในรูปแบบออนไลน์ตามที่กำหนด

นอกจากนี้ในส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช. ในการกำหนดแนวทาง ออกแบบและพัฒนากลไกการส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ภาคีเครือข่าย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานและการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต สามารถจำแนกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ข้อเสนอแนะระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะสั้น

การดำเนินการที่สามารถเริ่มต้นได้ในระยะสั้นคือภายใน 1 ปี ได้แก่ การเริ่มสร้างเครือข่ายการดำเนินงานร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การผลักดัน มาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) ให้สามารถดำเนินการได้ และแสดงบทบาทขององค์กรกำกับดูแล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องประกอบด้วยหน่วยงานดังนี้

- หน่วยงานกำกับดูแล
- หน่วยงานกำกับดูแลสื่อออนไลน์
- การควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน ประเภทองค์กรสื่อมวลชน
- การควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน ระดับสภาวิชาชีพสื่อมวลชน

1.2 คณะทำงานร่วมกันพิจารณามาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันและตั้งเป้าหมายสู่การปรับปรุงเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถใช้ร่วมกันได้

1.3 สำนักงาน กสทช. มีบทบาทในการร่วมและส่งเสริมการกำกับดูแลร่วมกัน

- ให้การสนับสนุนการศึกษา และองค์ความรู้เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงทั้งกระบวนการ
- สนับสนุนการฝึกอบรมผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
- เป็นผู้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลผู้ประกอบวิชาชีพสื่ออย่างเป็นทางการในประเทศไทย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและสื่อสารแนวนโยบายหรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง และฐานข้อมูลดังกล่าวยังสามารถเป็นที่พึ่งพาได้สำหรับภาคประชาชนในกรณีที่เกิดกรณีพิพาทและต้องการตรวจสอบการปฏิบัติงานของสื่อ
- เริ่มต้นการศึกษาหรือดำเนินการในบทบาทขององค์กรกำกับดูแล โดยปฏิบัติงานในด้านการกำกับดูแลร่วมกันผ่านการสร้างหลักประกันสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่ตามจริยธรรม

2.ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะกลาง

การดำเนินการที่สามารถดำเนินงานได้ในระยะกลางคือภายใน 2-3 ปี ซึ่งเป็นการดำเนินงานเชิงนโยบายที่ต่อเนื่องจากการเตรียมการด้านการตั้งคณะทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง และได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับแนวปฏิบัติหรือมาตรฐานการปฏิบัติงาน รวมทั้งการจัดทำแผนการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมส่งเสริมการกำกับดูแลร่วมกันโดยสำนักงาน กสทช. แล้ว ในระยะกลางจึงสามารถดำเนินการต่อเนื่อง ดังนี้

- ดำเนินการจัดทำแผนแม่บท หรือแผนยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต โดยมีเครือข่ายองค์กรวิชาชีพเป็นกลุ่มสำคัญในการขับเคลื่อนแผน
- ตั้งเป้าหมายด้านดัชนีชี้วัดที่เป็นสากล เพื่อเป็นเป้าหมายและตัวชี้วัดของแผน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานในระดับสากล อาทิ ผลการจัดอันดับหรือค่าดัชนีเสรีภาพสื่อของPress Freedom Ranking[12] และ ค่าความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชน (Trusted in Media)[13]
- ดำเนินการสื่อสารแผนงานที่ได้จัดทำให้เครือข่ายได้รับทราบ
- ดำเนินการออกแบบการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายโดยครอบกลุ่มตั้งแต่กลุ่มเยาวชนจนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ
- ผลักดัน มาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตให้เกิดการปฏิบัติ
- จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ประกอบไปด้วยตัวอย่างขั้นตอนที่พึงกระทำ
- พัฒนาระบบแรงจูงใจสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในการประกอบวิชาชีพโดยเป็นไปตามจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง เช่น การส่งเสริมรางวัลการนำเสนอข่าวที่มีคุณภาพ ระบบการแสดงระดับคุณภาพของหน่วยงาน
- สร้างการรับรู้สิทธิในภาคประชาชน ต่อประเด็นการปกป้องสิทธิของตนเองเมื่อได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการนำเสนอข่าวลวงของสื่อมวลชน

3.ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะยาว

การดำเนินนโยบายในระยะยาวซึ่งเป็นการดำเนินการที่สามารถดำเนินงานได้ภายใน 3-5 ปี คือการขยายขอบเขตของการจัดการข่าวลวง ทั้งขอบเขตของความเร่งด่วน และขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการส่งเสริม และแก้ไขปัญหาที่ต้องอาศัยระยะเวลาและการสร้างกลไกประกอบเพื่อจะผลักดันการแก้ไข

- พิจารณาการเพิ่มยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะทั่วไป
- ขยายเป้าหมายของหลักสูตรการอบรมสู่สถาบันการศึกษา โดยจัดลำดับความสำคัญจากสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน แล้วจึงขยายผลไปสู่กลุ่มสื่อใหม่

12 Reporters Without Borders. (2022). Index. Retrieved 11 October 2022, from https://rsf.org/en/index

13 Reuters Institute. (2021). Interactive. Retrieved 11 October 2022, from https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021/interactive

- ทำการทบทวนแผนแม่บท หรือแผนยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตเพื่อปรับปรุงเป็นแผนฉบับที่ 2 โดยปรับปรุงแผนตามบริบทและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งรองรับกลุ่ม องค์กรวิชาชีพที่เกิดขึ้นใหม่
- สร้างมาตรฐานของการกำกับดูแลสื่อ โดยศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่แต่ละองค์กรวิชาชีพมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน และมีกลุ่มสมาชิกที่ไม่ครอบคลุมสื่อมวลชนทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มสื่อใหม่ โดยมุ่งใช้แนวทางการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้สื่อเข้ามาเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ
- พิจารณาให้มีระบบ Chatbot ที่สามารถรับเรื่องร้องเรียน หรือสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับข่าวลวง และส่งต่อไปยังผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องได้ตลอด 24 ชั่วโมง

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนไปส่งผลให้เกิดช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่หลากหลายและรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งนำมาสู่ปัญหาจริยธรรมในการเผยแพร่เนื้อหาสู่สาธารณะของสื่อมวลชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการนำเนื้อหาที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้ในการรายงานข่าวโทรทัศน์อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ประกอบกับการสื่อสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น ผู้สื่อสารมีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารได้อย่างไร้พรมแดน ทำให้ยากต่อการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนั้น สื่อมวลชนจึงต้องมีทักษะเฉพาะด้านในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ระหว่างข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นข่าวลวง/ข่าวปลอมให้ได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาที่ต้องแข่งขันกันอย่างสูง โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือสภาวะวิกฤตด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุ ภัยพิบัติ ตามธรรมชาติหรือ สถานการณ์โรคระบาด ความตื่นตระหนก ความหวาดกลัว และความสับสนของประชาชนที่ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว จึงทำให้เกิดการแพร่สะพัดของข้อมูลข่าวสารที่เป็นข่าวลวง/ข่าวปลอมได้อย่างไร้ทิศทาง ซึ่งปรากฏการณ์นี้เรียกว่า “การแพร่ระบาดของข้อมูล (Infodemic)” พบได้ทั้งข้อมูลเท็จที่เกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ รวมถึงการปล่อยข่าวที่บิดเบือนเพื่อให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งคนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในบริบทของสังคมที่มีความละเอียดอ่อนจึงตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง/ข่าวปลอมได้ สื่อมวลชนจึงควรเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนด้วยการนำเสนอข้อมูลที่มีแต่ความถูกต้องเป็นจริงเพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้น

การสื่อสารในสภาวะวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัยต่อชีวิตและครอบครัวของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ สื่อมวลชนต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่ว่าด้วยคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการนำเสนอต่อสาธารณะของสื่อมวลชน นอกเหนือไปจากการมีความรู้ความสามารถ รวมถึงมีระบบการสื่อสารที่รวดเร็ว ชัดเจน และมีประสิทธิภาพเพื่อลดความตื่นตระหนกและหวาดกลัวในสถานการณ์ที่วิกฤต การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ แม้จะมีหน่วยงานกำกับดูแลหรือมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน แต่ในปัจจุบัน ยังพบว่า การปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนในภาพรวมยังมีการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ในการนำเสนอข่าวขณะเกิดเหตุวิกฤตอย่างต่อเนื่อง

ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 27 (18) และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 39 กำหนดให้กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ได้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทาง

จริยธรรม และให้สื่อมวลชน ผู้ประกอบวิชาชีพได้ยึดถือเป็นแนวทางในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

โครงการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ที่ปรึกษาได้ทำการศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากต่างประเทศที่ครอบคลุมภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเป็น แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวง/ข่าวปลอม ในสภาวะวิกฤต รวมทั้งเพื่อให้สื่อมวลชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพบนหลักการพื้นฐานที่ว่าด้วยคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการนำเสนอต่อสาธารณะของสื่อมวลชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อทำการศึกษาและวิจัยแนวทางและกลไกการกำกับดูแลร่วมกัน ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1.2.2 เพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตให้กับสื่อมวลชนผู้ประกอบวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ องค์กรวิชาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2.3 เพื่อให้การปฏิบัติงานและนำเสนอของสื่อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมบนหลักการและกรอบมาตรฐานด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสารมวลชน

1.3 กลุ่มเป้าหมาย

1.3.1 ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

1.3.2 กลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน

1.3.3 กลุ่มสื่อใหม่

1.3.4 นักวิชาการ

1.3.5 องค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน

1.3.6 ภาคประชาสังคม

1.3.7 มูลนิธิและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน

1.3.8 มูลนิธิและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

1.4 ระยะเวลาในการดำเนินการโครงการ

ภายในระยะเวลา 270 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 สำนักงาน กสทช. ได้รับแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนากลไกการส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ภาคีเครือข่าย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับ

การส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานและการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1.5.2 สำนักงาน กสทช. ได้รับมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน

1.5.3 สำนักงาน กสทช. ได้เผยแพร่ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1.5.4 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน องค์กร หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1.6 ผลผลิตของโครงการ

1.6.1 รายงานผลการศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตผลการศึกษากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนวิชาชีพ ไม่น้อยกว่า 25 กรณี และ ผลการศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best practice) จำนวน 3 กรณี และผลการศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst practice) จำนวน 3 กรณี

1.6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช. ในการกำหนดแนวทาง ออกแบบและพัฒนากลไกการส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ภาคีเครือข่าย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานและการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1.6.3 มาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน

1.6.4. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 1 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 1 วัน โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมที่มาจากกลุ่มนักวิชาการ สื่อมวลชน ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คนเป็นอย่างน้อย เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรม

1.6.5 การจัดการหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในรูปแบบออนไลน์ ให้แก่ สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน โดยจัดขึ้น 2 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมรับการอบรม ครั้งละ 30 คน เป็นอย่างน้อย และมีระยะเวลาอบรมครั้งละไม่น้อยกว่า 2 วัน และรายงานสรุปผลการจัดอบรม/จัดเสวนาพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการจัดงานแต่ละครั้ง

1.6.6 การเผยแพร่ผลการศึกษาโดยการจัดนิทรรศการเสมือนจริง (Virtual Exhibition) ที่มีความสร้างสรรค์ และมีการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ภายในงานที่น่าสนใจ พร้อมทั้งจัดให้มีเวทีเสวนาเชิงวิชาการในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเผยแพร่งานวิจัยโดยเผยแพร่ผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ จำนวน 1 ครั้ง ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 วัน พร้อมถ่ายทอดสด (Live) ผ่านช่องทาง Facebook หรือช่องทางอื่นที่เหมาะสม โดยมีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่า 100 คน และรายงานผลการจัดเสวนาเชิงวิชาการเพื่อเผยแพร่

1.6.7 การเผยแพร่ผลการศึกษาโดยการจัดทำสื่อวีดีทัศน์เกี่ยวกับผลงานวิจัยด้วยรูปแบบและการนำเสนอที่น่าสนใจ เพื่อใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยคุณภาพความคมชัดระดับ Full HD 1080i (1920x1080i) ขึ้นไป ความยาวไม่น้อยกว่า 5 นาที จำนวน 1 ชิ้น

1.6.8 การเผยแพร่ผลการศึกษาโดยการจัดทำหนังสือเชิงวิชาการตามแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต และมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) ที่สอดคล้องตามผลการศึกษา ขนาด A5 พิมพ์ 4 สี จำนวนไม่น้อยกว่า 150 หน้า (ไม่รวมปก) เนื้อในจัดทำด้วยกระดาษถนอมสายตา ขนาดไม่ต่ำกว่า 75 แกรม และปกจัดทำด้วยกระดาษอาร์ต ขนาดไม่น้อยกว่า 260 แกรม ซึ่งต้องดำเนินการนำส่ง/ส่งมอบให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง อย่างน้อยจำนวน 500 เล่ม และในรูปแบบดิจิทัลไฟล์หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้

1.6.9 รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.7 ผลลัพธ์ของโครงการ

1.7.1 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน องค์กร หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีมาตรฐาน และมีจริยธรรมเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1.7.2 ประชาชนผู้รับสื่อ ได้รับข้อมูลที่นำเสนอได้โดยมีการกลั่นกรองและมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนมากขึ้น

1.7.3 สามารถเป็นแนวทางป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการกับข่าวลวงในภาวะวิกฤตได้

1.8 กรอบแนวคิดในการดำเนินการศึกษา

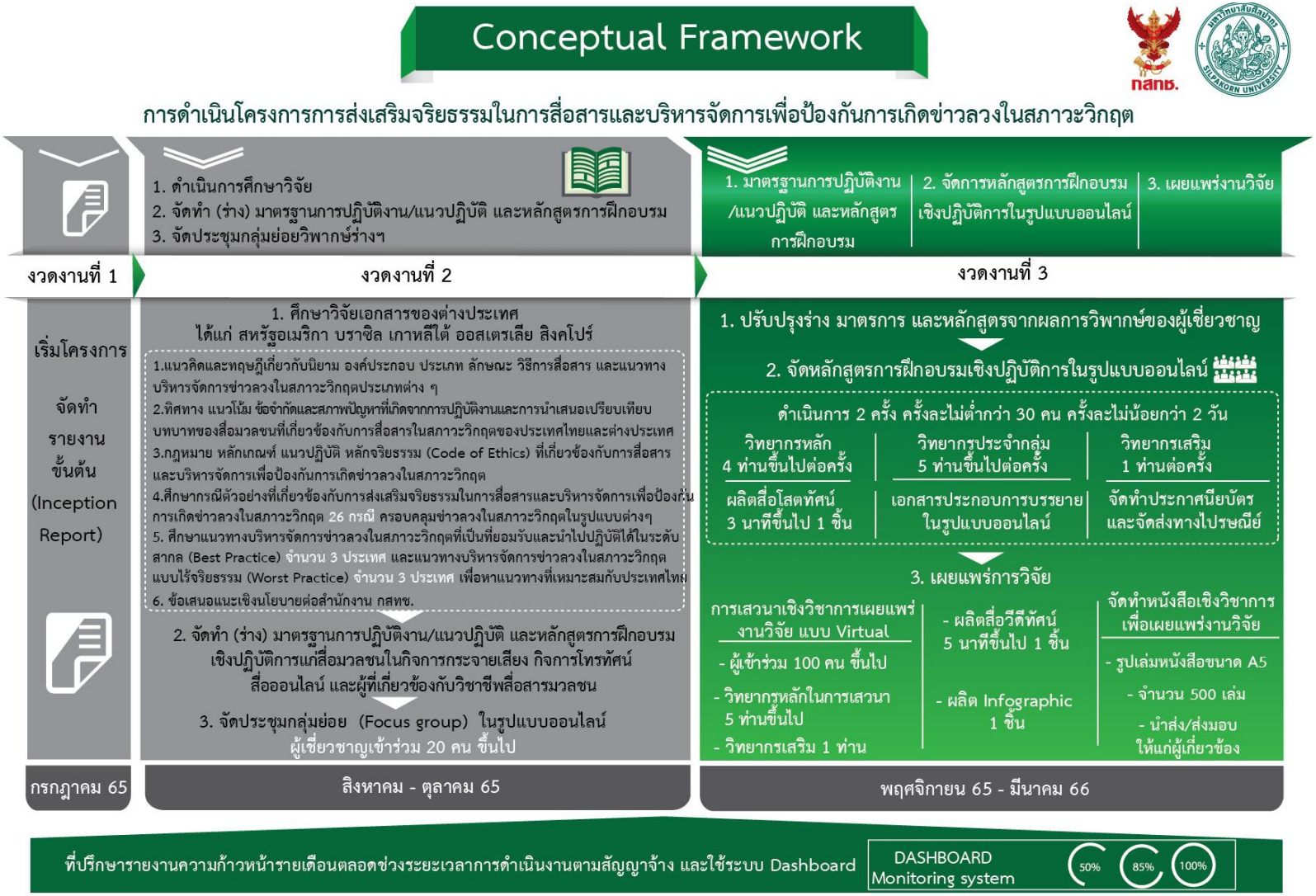

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการศึกษาการส่งเสริมจริยธรรม ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี นิยาม องค์ประกอบ ประเภท ลักษณะ ของข่าวลวง/ข่าวปลอม วิธีการสื่อสารและแนวทางบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตประเภทต่าง ๆ

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรม ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตนั้น แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต (State of emergency) ที่อธิบายถึงความหมายของสภาวะวิกฤต แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต และบทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต 2) แนวคิดเกี่ยวกับผู้ส่งสาร (Sender) ที่อธิบายถึงทฤษฎีการกำหนดวาระ และจริยธรรมสื่อมวลชน 3) แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหา (Message) ที่อธิบายถึงความหมายของข่าวลวง และประเภทของข่าวลวง และ4) กลไก Self Regulation และ Co-Regulation และการจัดการขององค์กรวิชาชีพและการกำกับดูแลในต่างประเทศ ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต (State of emergency)

2.1.1 ความหมายของสภาวะวิกฤต

นับตั้งแต่ยุคสมัยโบราณโดยทั่วไปทุกชุมชนจะถูกกระตุ้นให้ต้องปกป้องความปลอดภัยของตนจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งจากภายในและสิ่งคุกคามภายนอก แรงกระตุ้นนี้ได้นำมาสู่การคิดค้นกลไกบางอย่างที่อนุญาตให้ “ผู้นำ” สามารถใช้อำนาจพิเศษในสถานการณ์ที่ร้ายแรงนั้นได้โดยมีเป้าหมายเพื่อปกป้องความปลอดภัยของชุมชน จุดเริ่มต้นนี้ได้นำมาสู่การพัฒนาแนวคิดที่ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้อำนาจการเมืองแก่รัฐไว้เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายนั้นกลับสู่ความเป็นปกติของสังคมได้ (European Parliamentary Research Service, 2020)[14]

ใจความข้างต้นจำแนกให้เห็นนัยยะของ “สภาวะวิกฤต” ว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับความรู้ 2 ประการ ได้แก่ 1) ด้านนิติศาสตร์ หรือการมีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐ และ 2) ด้านรัฐศาสตร์ หรือการให้แนวทางแก่ผู้มีอำนาจบริหารจัดการสถานการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อทราบขอบเขตความหมายคำว่า “สภาวะวิกฤต” การศึกษานี้จึงรวบรวมนิยามไว้พอสังเขป ดังนี้

Longman Dictionary (2004, p.730)[15] นิยามสภาวะวิกฤตว่าเป็นสถานการณ์ที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจพิเศษเพื่อจำกัดเสรีภาพของประชาชนซึ่งอำนาจพิเศษนี้ Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) (2005)[16] ขยายความเพิ่มเติมว่าจะต้องเกิดจากการประกาศ (Declaration) ของรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่การดำรงชีวิตประจำวันโดยทั่วไป เพื่อสนองต่อสถานการณ์พิเศษที่ถือเป็นภัยคุกคามต่อพื้นฐานของประเทศจนไม่สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายปกติได้ (Humphreys, 2006)[17] สำหรับความจำเป็นในการประกาศภาวะฉุกเฉินอาจเกิดขึ้นได้จากทั้งสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Natural Disaster) หรือภัยพิบัติที่เกิดจากฝีมือ

[14] European Parliamentary Research Service. (2020). States of Emergency. Retrieved 26 April 2022, from www.www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659385/EPRS_STU(2020)659385_EN.pdf

[15] Longman Dictionary (2004). LONGMAN Active Study Dictionary (4th ed.). Essex: Pearson Education Limited.

[16] Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) (2005).

[17] Humphreys, S. (2006). “Legalizing Lawlessness: On Giorgio Agamben's State of Exception.” EJIL, 17(3), 677-687.

มนุษย์ (Man-Made Disasters) (Moonen, 2021)[18] เช่น ภัยธรรมชาติ (Natural Disaster) เหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil Unrest) โรคระบาด (Epidemic) วิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis) และการนัดหยุดงานทั่วไป (General Strike) เป็นต้น แต่ทว่าประเทศที่ปกครองในระบอบเผด็จการ (Dictatorial Regimes) รัฐบาลมักประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อรักษาอำนาจตนเองไว้แม้สถานการณ์โดยทั่วไปจะเป็นปกติก็ตามและในบางกรณี “กฎอัยการศึก” (Martial Law) จะถูกใช้ร่วมด้วย เพื่อให้ทหารสามารถออกปฏิบัติการได้ ส่วนคำศัพท์อื่นที่ใช้แทนคำว่าสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Situations) ได้เช่นกัน คือ สภาวะยกเว้น (State of Exception) สถานการณ์เตือนภัย (State of Alarm) และสถานการณ์ที่ต้องเข้าควบคุมพื้นที่ (State of Siege) หรือสถานการณ์ที่รัฐบาลจำกัดเสรีภาพของประชาชนต่อการที่จะเข้าออกอาคาร เมืองและสถานที่ (Oxford Dictionary, 2005, p.1443)[19] เป็นต้น

จากใจความข้างต้น อาจสรุปความหมายของสภาวะวิกฤตในนิยามของเอกสารนานาชาติได้ กล่าวคือสถานการณ์ที่ไม่ปกติ ซึ่งอาจเกิดจากภัยธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องประกาศใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายเข้าควบคุมแก้ไข เพื่อให้สถานการณ์กลับมาเป็นปกติโดยเร็ว และสภาวะวิกฤตนี้สามารถใช้คำเรียกแทนได้ต่างกันไปเพื่อสื่อความหมายเดียวกัน

สำหรับสภาวะวิกฤตของไทย กรมประชาสัมพันธ์ (2563, น.12)[20] นิยามว่าเป็นสถานการณ์ที่เข้าสู่ภาวะที่จำเป็นต้องเข้าจัดการ เพื่อหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนในวงกว้าง อันเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน กฎอัยการศึก หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรมประชาสัมพันธ์จะให้ความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการ

เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ได้ให้ความหมายสภาวะวิกฤตไว้ว่าสถานการณ์อันกระทบ หรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วน เพื่อรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรืออาจกล่าวได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องนี้จะให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติเป็นหลัก

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า นิยามของเอกสารนานาชาติและประเทศไทยค่อนข้างมีความสอดคล้องกัน ทำให้สามารถสรุปความหมาย “สภาวะวิกฤต” ได้ว่าสถานการณ์ที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจจากกฎหมายพิเศษอย่างเร่งด่วน เพื่อเข้าควบคุมโดยสถานการณ์ที่ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อประเทศนี้ อาจมีสาเหตุจากภัยธรรมชาติหรือ

---

[18] Moonen. G. (2021). “Accountability-a fundamental value underpinning the humanitarian aid community.” Disasters and Crisis Management Journal. 3, 11-17.

[19] Oxford Dictionary. (2005). Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English (7th ed.). New York: Oxford University Press.

[20] กรมประชาสัมพันธ์. (2563). คู่มือการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนด้านการสื่อสารในภาวะวิกฤต. กรุงเทพ ฯ: เปเปอร์เฮ้าส์.

การกระทำของมนุษย์ก็ได้ แต่ทว่ารัฐบาลจำเป็นต้องแก้ไข เพื่อให้สถานการณ์กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ซึ่งความหมายที่ได้จากการสังเคราะห์นี้จะถูกใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

2.1.2 แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต

โดยทั่วไปรัฐธรรมนูญและกฎหมายพื้นฐานของประเทศต่าง ๆ มักอธิบายถึงลักษณะของสถานการณ์ที่อาจเกิดภาวะวิกฤตไว้และระบุถึงขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติตาม ข้อจำกัดของอำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นรวมถึงสิทธิพลเมืองบางประการที่อาจถูกระงับในช่วงเวลานี้ได้ แม้แต่ละประเทศจะมีแนวปฏิบัติของตนเองแต่ทว่านานาชาติก็ได้พัฒนามาตรฐานสำหรับประยุกต์ใช้เพื่อเป็นบรรทัดฐานระหว่างประเทศขึ้นซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ได้ เช่น อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในชาติสมาชิกได้กำหนดแนวทางให้รัฐต่าง ๆ ควรปฏิบัติตามหลักการในสภาวะวิกฤต (Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces, 2005)[21] ดังนี้

1. ควรเป็นเรื่องชั่วคราว (Temporality) กล่าวคือ การประกาศสภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์ฉุกเฉินควรกระทำในกรณีที่มีความผิดปกติเกิดขึ้นชั่วคราวเท่านั้น

2. ควรเป็นภัยคุกคามพิเศษ (Exceptional Threat) กล่าวคือ สถานการณ์ต้องเกิดขึ้นจริง เป็นปัจจุบันหรืออย่างน้อยที่สุดเป็นอันตรายใกล้กับชุมชน

3. ควรแจ้งต่อสาธารณะ (Declaration) กล่าวคือ สภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นต้องแจ้งให้ประชาชนทราบเพื่อลดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายและลดอันตรายของพลเมือง

4. ควรใช้การสื่อสาร (Communication) กล่าวคือ รัฐต้องแจ้งมาตรการที่ดำเนินการไปยังองค์กรหรือหน่วยงานตรวจสอบอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงความเสียหาย มาตรการและเหตุผลที่ใช้ดำเนินการรวมถึงระยะสิ้นสุดมาตรการนี้

5. ใช้ทรัพยากรเหมาะสม (Proportionality) กล่าวคือ มาตรการที่ใช้ควบคุมต้องเหมาะสมกับความรุนแรงทั้งขอบเขตด้านพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ และระยะเวลาดำเนินการ

6. ปฏิบัติตามกฎหมาย (Legality) กล่าวคือ แม้ในช่วงวิกฤตแต่สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนยังควรได้รับการเคารพ นอกจากนี้ สภาวะวิกฤตไม่ใช่การระงับหลักนิติธรรมชั่วคราวและไม่ได้มอบอำนาจให้ผู้มีอำนาจกระทำการโดยไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรม

7. มีสำนึกตลอดเวลา (Intangibility) กล่าวคือ สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานควรคงอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ถูกละเมิดแม้ในช่วงเวลาที่เกิดสภาวะวิกฤต

[21] Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) (2005).

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหลักปฏิบัติ 7 ประการข้างต้นถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ประเทศต่าง ๆ ยึดเป็นมาตรฐานร่วมกันในการควบคุมสภาวะวิกฤต ซึ่งรวมถึงประเทศไทยและการสื่อสารถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ถูกนำมาใช้สำหรับแจ้งเตือน (Declaration) สาธารณะและสื่อสาร (Communication) กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อมวลชนไทยในฐานะองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยตรง น่าจะเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในช่วงสถานการณ์เช่นนี้และสื่อควรมีบทบาทอย่างไรบ้างซึ่งควรที่จะกล่าวถึงต่อไป

2.1.3 บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต

Asian Disaster Preparedness Center (2016)[22] ศึกษาการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและจัดทำเป็นคู่มือสารสนเทศสำหรับสื่อมวลชนในชื่อว่า Disaster Risk Reduction: Information Kit for Media โดยระบุบทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤตไว้ 3 ช่วงเวลา ดังนี้

1. บทบาทของสื่อก่อนเกิดภาวะวิกฤต สื่อควรมีบทบาทช่วยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง รวมถึงให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ชุมชนที่มีโอกาสเกิดภัยพิบัติถึงการดำเนินการที่เหมาะสม ดังนี้

1.1 วิเคราะห์แหล่งที่มาและรูปแบบความเสี่ยง โดยสื่อควรเสนอข้อมูล เช่น บทความ บทวิจารณ์และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญถึงปัจจัยที่มีโอกาสเพิ่มความเสี่ยงเรื่องภัยพิบัติและสถานการณ์วิกฤตอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ในประเด็นเหล่านี้

1.2 ให้ข้อมูลแก่สาธารณะ โดยสื่อสามารถให้ข้อมูลความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้เพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชนถึงอันตรายจากภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมาตรการเตรียมพร้อมและการบรรเทาผลกระทบโดยเน้นความสำคัญที่กลุ่มบุคคลที่มีโอกาสได้รับความเสี่ยงมากที่สุด

1.3 ควรแจ้งเตือนล่วงหน้า โดยสื่อมวลชนสามารถบริหารจัดการข้อมูลได้หลากหลายช่องทาง เช่น การนำเสนอ หรือการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งเตือนล่วงหน้าโดยไม่จำเป็นต้องรอให้เหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนซึ่งอาจจะสายเกินไป เช่น ผลคาดการณ์เหตุการณ์ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ประชาชนเตรียมพร้อมได้ทันท่วงที

1.4 เตรียมพร้อมเรื่องข้อมูล สื่อมวลชนสามารถเผยแพร่ข้อมูลเตือนภัยเกี่ยวกับมาตรการป้องกันที่ชุมชนสามารถใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียชีวิตและความเสียหายต่อทรัพย์สินจากภัยธรรมชาติได้ล่วงหน้า เช่น ข้อมูลการอพยพ ความปลอดภัยของทรัพย์สิน ความปลอดภัยของชีวิต และวิธีการบรรเทาผลกระทบอื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนเตรียมความพร้อมได้อย่างถูกต้อง

1.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสื่อสามารถเผยแพร่ให้สังคมได้เห็นมุมมองที่หลากหลายในเรื่องแนวทางที่ผู้คนใช้ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติได้ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการรับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนระดับน้ำ เป็นต้น เพื่อให้ผู้คนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สะดวกมากขึ้น

---

[22] Asian Disaster Preparedness Center. (2016). Disaster Risk Reduction: Information Kit for Media. Retrieved 26 April 2022, from www.www.adpc.net/igo/category/ID1021/doc/2016-pt37Na-ADPC-Information_Kit_for_Media_Lao_PDR.pdf

2. บทบาทของสื่อระหว่างภาวะวิกฤต ในช่วงที่เกิดภาวะวิกฤตนั้นจุดสนใจหลักของสื่อมวลชนควรเป็นการรักษาชีวิตของผู้คนให้มากที่สุดและหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากอันตรายใด ๆ ที่อาจตามมาในรอบที่สอง โดยระยะนี้งานหลักของสื่อมวลชนที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ การประเมินความเสียหายและความสูญเสีย การจัดหาความช่วยเหลือฉุกเฉินโดยเร็ว การให้ข้อเท็จจริงพื้นฐานเกี่ยวกับภัยพิบัติและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ ดังนี้

2.1 แจ้งให้สาธารณชนทราบทันทีด้วยข้อเท็จจริง โดยข้อมูลนี้ควรเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นหรือขอบเขตของภัยพิบัติ ความสูญเสียที่เกิดขึ้น และสถานการณ์ปัจจุบันของเหตุการณ์

2.2 แนะนำแนวปฏิบัติต่อประชาชน โดยให้ข้อมูลเรื่องมาตรการฉุกเฉินและข้อควรระวัง เช่น วิธีอพยพ พื้นที่เสี่ยง การดื่มน้ำที่ปลอดภัย ฯ เพื่อให้ผู้ประสบภัยเอาตัวรอดได้

2.3 แจ้งข้อมูลการทำงานของเจ้าหน้าที่และกลุ่มช่วยเหลือ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐกำลังดำเนินการเพื่อช่วยชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ ข้อมูลเกี่ยวกับความช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแผนการที่จะดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

2.4 ถ่ายทอดให้เห็นความปลอดภัยของผู้ได้รับผลกระทบ โดยสื่อมวลชนสามารถให้ข้อมูลบุคคลที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ได้เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและครอบครัวทราบความเคลื่อนไหวและความช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.5 อำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับครอบครัว โดยสื่อสามารถอำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างผู้รอดชีวิตกับครอบครัวของพวกเขาได้

3. บทบาทของสื่อหลังเกิดภาวะวิกฤต ระยะนี้จะเน้นที่การฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เสียหาย ดังนั้น บทบาทของสื่อในช่วงนี้ ประกอบด้วย

3.1 สื่อสารเกี่ยวกับแผนฟื้นฟู โดยสื่อมวลชนควรให้ข้อมูลสาธารณชน ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับแผนฟื้นฟูของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น รัฐบาล สหประชาชาติและหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร (NGOs) และสามารถให้พื้นที่สื่อแก่สาธารณะ เพื่อให้อภิปรายเกี่ยวกับแผนการนั้นได้ เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลืออย่างแท้จริง

3.2 บูรณาการข้อมูลเพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มการป้องกัน โดยสื่อมวลชนสามารถสนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ โดยการให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและสนับสนุนการบูรณาการทุกภาคส่วนร่วมกันเพื่อลดความเสี่ยงของเหตุการณ์ในอนาคต ทั้งนี้ ข้อมูลซึ่งเกิดจากการบูรณาการร่วมกันของหลายภาคส่วนจะช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ โดยอาจนำเสนอในรูปแบบรายการสื่อเพื่อการศึกษาหรือจัดทำเป็นสิ่งพิมพ์ก็ได้ขึ้นอยู่กับการพิจารณาความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในสภาวะวิกฤตนั้นจะมีกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายที่จะเข้ามาช่วยเหลือเพื่อควบคุมและแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น เช่น รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน และรวมถึงสื่อมวลชนด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าในสภาวะวิกฤตนั้น “สื่อมวลชน” ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความจำเป็นของการแสดงบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ส่งสารที่ต้องแจ้งข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์นั้น

ต่อสังคม ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังเกิดภาวะวิกฤต ซึ่งสื่อมวลชนมีความสำคัญต่อสังคมอย่างไรจะขยายความให้เห็นในแนวคิดเกี่ยวกับผู้ส่งสารต่อไป

2.2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ส่งสาร (Sender)

2.2.1 ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda-setting theory)

นักวิชาการด้านสื่อมีการศึกษาอย่างยาวนานว่าสื่อมวลชนมีโอกาสที่จะสร้างประเด็นให้เกิดขึ้นต่อสาธารณะได้ แนวคิดแรกเกิดจากงานเขียนของ Lippmann (1921)[23] ในฐานะผู้สื่อข่าวที่ทำงานในแวดวงการสื่อสาร ทำให้เขามีมุมมองต่อผู้รับสารช่วงนั้นว่าปฏิกิริยาของสาธารณะที่มีต่อเหตุการณ์ใดก็ตามนั้นไม่ได้เกิดจากการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแต่เกิดจาก “ภาพในหัวของพวกเขา” (The pictures in our heads) โดยเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าสภาพแวดล้อมเทียม (Pseudoenvironment) และอธิบายว่าเนื่องจากสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (Real environment) มีขนาดที่ใหญ่เกินไป ซับซ้อนเกินไปและรวดเร็วเกินกว่าผู้รับสารจะเกิดประสบการณ์ตรงได้ ดังนั้น ผู้รับสารจึงจำเป็นต้องปรับสภาพแวดล้อมของตัวเองและสร้างมันขึ้นใหม่อย่างง่าย ๆ เพื่อให้สามารถที่จะจัดการกับมันได้ดังเช่นที่ “สื่อมวลชน” มักนำเสนอแต่เรื่องที่เราสามารถเข้าใจได้ง่าย ๆ เท่านั้นและกำหนดวาระ (Setting the agenda) ให้เราคิด

McCombs & Shaw (1968, cited in Wanta & Alkazemi, 2017)[24] ทำการทดสอบแนวคิดนี้โดยตั้งสมมติฐานไว้ 2 ข้อ เกี่ยวกับผู้ส่งสารและผู้รับสาร ได้แก่ บทบาทของผู้ส่งสารในการเลือกนำเสนอเนื้อหา มีผลต่อการกำหนดวาระทางสังคม และผู้รับสารสามารถเรียนรู้และรับรู้น้ำหนักความสำคัญจากเนื้อหาที่กำหนดวาระได้ การศึกษาจะพิจารณาความสัมพันธ์กันของวาระ 3 ประการ ได้แก่ โลกแห่งความจริง โลกของสื่อ และโลกในความคิดของผู้รับสาร ซึ่งผลการศึกษาปรากฏความสัมพันธ์กันสูงในวาระที่กำหนด โดยสื่อกับความคิดของผู้รับสาร

ผลการศึกษานี้ ทำให้ Shaw & McCombs (1977)[25] มีแนวคิดสนับสนุนอิทธิพลของสื่อมวลชน โดยยกตัวอย่างเพิ่มเติมว่า เมื่อพิจารณาจากหลักฐานที่มีพบว่าบรรณาธิการและผู้ประกาศข่าวต่างมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความจริงของสังคมผ่านการทำงานที่ต้องเลือกข่าวมานำเสนอในทุกวัน ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ (Cognitive) ของคนในสังคมได้ เขาเชื่อว่าอิทธิพลจากการนำเสนอข่าวของสื่อนี้ สามารถควบคุมจิตใจและจัดระเบียบสังคมขึ้นใหม่ หากสรุปใจความสั้น ๆ เรื่องผลกระทบของสื่อก็คือ อาจไม่ถึงขั้นที่จะบอกให้สังคมคิดตามได้ (think what) แต่ทว่าสื่อสามารถบอกเราว่าควรคิดถึงอะไรบ้างในแต่ละวัน (Think about) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การกำหนดวาระของสื่อสามารถก่อให้เกิดประเด็นที่โดดเด่นหรือภาพในความคิดของสาธารณชนได้

เหตุที่เป็นเช่นนั้นเกิดจากการกำหนดวาระมีที่มาจากกระบวนการเลือกเนื้อหาในการรายงานข่าวของสื่อมวลชนในฐานะ “นายทวาร” ข่าวสาร (Gatekeeper of information) ซึ่งต้องตัดสินใจว่าตนจะรายงานข่าวอะไรและ

---

[23] Lippmann, W. (1921). Public Opinion. NewYork: Macmillan.

[24] Wanta, W. & Alkazemi, M. F. (2017). “Agenda-Setting: History and Research Tradition.” The International Encyclopedia of Media Events. New Jersey: John Wiley&Sons.

[25] Shaw, D. L., & McCombs, M. E. (1977). The Emergence of American Political Issues. St. Paul, MN: West.

รายงานอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สิ่งที่สาธารณชนได้รับรู้เกี่ยวกับเรื่องราวสาธารณะนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลลัพธ์จากสื่อมวลชนในฐานะผู้เฝ้าประตู (Shoemaker, 1996)[26] โดยได้รับอิทธิพลจากการกำหนดกรอบข่าวในสองระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 คือการรายงานประเด็นทั่วไปที่มีความสำคัญของสื่อมวลชน และระดับที่ 2 หรือการเลือกให้มุมมองที่ต่อเนื่องจากการรายงานข่าวระดับที่ 1 ซึ่งการกำหนดกรอบข่าวของสื่อมวลชน (Media framimg) จึงถือว่าเป็นการกำหนดกรอบและจำกัดการตีความในเหตุการณ์ของผู้รับสารไปในตัว

Rogers & Dearing (1988)[27] เสนอว่ากระบวนการกำหนดวาระของสื่อควรจำแนกเป็น 3 ตัวแปร คือ 1) วาระที่กำหนดโดยสื่อ (Media agenda) หรือประเด็นสำคัญลำดับแรกที่ถูกกล่าวถึงในสื่อ 2) วาระที่กำหนดโดยสาธารณะ (Public agenda) หรือวาระที่กำหนดโดยสื่อได้ส่งผลต่อความคิดของสาธารณะ จึงก่อให้เกิดวาระที่สาธารณะต้องการ และ 3) วาระที่กำหนดโดยนโยบาย (Policy agenda) หรือวาระที่กำหนดโดยผู้มีอำนาจตามความต้องการของวาระที่กำหนดโดยสาธารณะ อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดของ Rogers & Dearing (1988) เชื่อในเรื่องของความสัมพันธ์แบบเส้นตรง คือวาระที่กำหนดโดยสื่อจะส่งผลกระทบต่อวาระที่กำหนด โดยสาธารณะและวาระของสาธารณะนี้ก็จะส่งผลต่อวาระที่กำหนดโดยผู้กำหนดนโยบายอีกทอดหนึ่ง ทั้งที่ในความจริงสภาพการณ์ที่ซับซ้อนของสังคมอาจไม่มีความสัมพันธ์ที่เรียบง่ายเช่นนี้

คำถามที่เกิดขึ้นคือ บุคคลใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระของสื่อ (Media agenda) ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกของแนวคิดนี้ Reese (1991)[28] อธิบายคำถามนี้ว่าวาระที่กำหนดโดยสื่อมวลชน เกิดจากแรงกดดันภายในองค์กร สื่อมวลชนเอง เช่น การจัดโปแกรม การบรรณาธิการและผู้บริหารสื่อรวมถึงปัจจัยภายนอกผสมผสานกัน เช่น อิทธิพลของแหล่งข่าว รัฐบาลและผู้สนับสนุน ฯลฯ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การกำหนดวาระของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นวาระของสังคมนั้นมีความใกล้ชิดกับกลุ่มผู้มีอำนาจอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ในลักษณะของความสัมพันธ์ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) แหล่งข่าวและสื่อมวลชนต่างมีอิทธิพลสูง กรณีนี้อาจทำให้ทั้งแหล่งข่าวและสื่อมวลชนมีการกำหนดวาระเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันและสร้างผลกระทบต่อความคิดของสาธารณะ 2) แหล่งข่าวมีอิทธิพลสูงแต่สื่อมีอิทธิพลต่ำ กรณีนี้สื่อมวลชนอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์หรือวาระของผู้มีอำนาจได้ 3) แหล่งข่าวมีอิทธิพลต่ำแต่สื่อมีอิทธิพลสูง กรณีนี้สื่อมวลชนต้องรับผิดชอบวาระที่กำหนดขึ้นโดยสื่อมวลชนเองหากวาระนั้นส่งผลกระทบในเชิงลบใดต่อสังคม และ 4) แหล่งข่าวและสื่อมวลชนต่างมีอิทธิพลต่ำ กรณีนี้วาระที่กำหนดโดยสาธารณะจะถูกกำหนดขึ้นจากความน่าสนใจของตัวเหตุการณ์เอง เนื่องจากทั้งผู้มีอำนาจและสื่อมวลชนต่างอ่อนแอจนไม่สามารถเป็นผู้นำการกำหนดประเด็นทางสังคมได้ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนไม่ได้มีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระให้แก่สาธารณะเสมอไปเนื่องจากอิทธิพลของสื่อจะขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนเองด้วย (media credibility)

---

[26] Shoemaker, P. J. (1996). “Media Gatekeeping.” in An Intregation Approach to Communication Theory and Research. ed. Michael B. Salwen and Don W. Stacks. Mahwah: Lawrence Erlbaum.

[27] Rogers, E. M. & Dearing, J. W. (1988). “Agenda-setting research: Where has it been, where is it going? ” Communication Yearbook11. New York: Routledge.

[28] Reese, S. D. (1991). “Setting the Media’s Agenda: A Power Balance Perspective.” Communication Yearbook14. New York: Routledge.

หากสื่อมวลชนใดมีความน่าเชื่อถือสูง สามารถหาหลักฐานมานำเสนอต่อสาธารณะได้อย่างรอบด้านจนไม่มีหลักฐานแย้ง และผู้รับสารต้องการคำชี้นำจากสื่อมวลชนเมื่อนั้นวาระที่กำหนดโดยสื่อจึงจะมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเกิดจากการความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนเอง

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการกำหนดวาระได้แสดงให้เห็นรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสาธารณะในฐานะผู้รับสารกับการรายงานข่าวของสื่อมวลชนในฐานะผู้ส่งสาร โดยความสัมพันธ์นี้ชี้ให้เห็นว่าในห้วงความคิดของสาธารณะนั้น มีข้อมูลใดปรากฏอยู่บ้าง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลในการกำหนดวาระของสื่อมวลชน อิทธิพลจากการกำหนดวาระของสื่อนี้มีความสำคัญ หากประเด็นใดที่สื่อนำเสนอมีความถูกต้อง รอบด้านและแสดงหลักฐานจริงจนปราศจากข้อโต้แย้ง นอกจากจะสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นต่อสื่อมวลชนแล้ว วาระที่กำหนดโดยสื่อนั้นก็จะเป็นประโยชน์ต่อความคิดของสาธารณะ เพราะสาธารณชนสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ในทางตรงข้ามหากวาระนั้น ขาดการคัดกรองจากสื่อมวลชนจนข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอมีความผิดพลาด ขาดความถูกต้อง หรือแม้กระทั่งกลายเป็นข่าวปลอม ความคิดของสาธารณะก็อาจได้รับผลกระทบจากการกำหนดวาระของสื่อมวลชนได้เช่นกัน ดังนั้น การกำหนดวาระของสื่อมวลชนจึงควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจมีต่อสังคมด้วยซึ่งการกำหนดกรอบในการทำงานของสื่อมวลชนนี้ส่วนหนึ่งจะถูกกำกับโดยจริยธรรมของสื่อมวลชนและเป็นเนื้อหาที่จะกล่าวถึงต่อไป

2.2.2 จริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism ethics)

“จรรยาบรรณสื่อมวลชน” คือแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่สื่อมวลชนควรกระทำในการทำหน้าที่สื่อซึ่งประกอบด้วย 1) หลักจริยธรรมสื่อมวลชน (Principle of ethics) และ 2) แนวปฏิบัติที่ดีในการทำงานของสื่อมวลชน ซึ่งทั้งสองส่วนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำหน้าที่สื่อโดยรู้จักกันในชื่ออื่นว่า “ความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว” (Journalism's professional) และ “หลักการเชิงวารสารศาสตร์” (Canons of journalism) (International Federation of Journalists, 1954)[29]

โดยทั่วไปหลักการเชิงวารสารศาสตร์นี้ จะปรากฏให้เห็นในข้อบังคับจรรยาบรรณหรือแนวปฏิบัติพื้นฐานในการทำงานของสมาคมวิชาชีพสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ รวมถึงสื่อออนไลน์ และมีรายละเอียดค่อนข้างสอดคล้องกัน โดยอาจมีความแตกต่างกันบ้างตามแนวคิดของสมาคมวิชาชีพดังเช่นที่สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ (2564)[30] ได้กำหนดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมสื่อมวลชนไว้ 2 ประการ ได้แก่ 1) หลักจริยธรรมทั่วไป ประกอบด้วย ความถูกต้องและข้อเท็จจริง ประโยชน์สาธารณะ ความสมดุลและเป็นธรรม การเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) หลักกระบวนการทำงาน ได้แก่ การปกปิดและเคารพแหล่งข่าว ความรับผิดชอบในการแก้ข่าว การแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น การละเว้นอามิสสินจ้างและประโยชน์ทับซ้อน การได้มาซึ่งข้อมูลโดยไม่ละเมิดและโฆษณาที่ไม่แอบแฝงและงมงาย

---

[29] International Federation of Journalists. (1954). Global Charter of Ethics for Journalists. Retrieved 11 April 2022, from www.www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists.html

[30] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2564). ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก www.www.presscouncil.or.th/rule/6126

สำหรับ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (2543)[31] มีแนวคิดใกล้เคียงกับข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมสื่อมวลชนของสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติข้างต้น โดยได้กำหนดจริยธรรมของวิชาชีพของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร 2) ข่าวต้องเป็นเรื่องจริงและต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้องหากผิดพลาด 3) ข้อมูลข่าวสารต้องได้มาจากวิธีการที่สุภาพซื่อสัตย์ 4) พึงรักษาความลับของแหล่งข่าว 5) ผู้สื่อข่าวต้องปฏิบัติหน้าที่โดยมุ่งสาธารณะประโยชน์และไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว และ 6) ไม่กระทำการที่บั่นทอนเกียรติของวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (2553)[32] ที่กำหนดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อวิทยุและโทรทัศน์ไว้ 3 ประเด็น คือ 1) บทบาทหน้าที่สื่อ คือ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องนำเสนอข่าวสารตามหลักวัตถุวิสัยที่ถูกต้องครบถ้วนโดยเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะและไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น 2) จริยธรรมผู้ประกอบวิชาชีพ คือ ผู้สื่อข่าวต้องไม่ใช้ตำแหน่งแสวงหาผลประโยชน์หรือกระทำการที่เสื่อมเสียเกียรติคุณวิชาชีพ และ 3) แนวปฏิบัติคือผู้สื่อข่าวต้องใช้วิธีการที่สุภาพซื่อสัตย์เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลและไม่รับตำแหน่งหรือผลประโยชน์ใด ขณะที่สื่อมวลชนในยุโรปจะให้ความสำคัญโดยเน้นย้ำจรรยาบรรณสื่อในเรื่อง “การจำกัดความเป็นอันตราย” (Limitation of Harm) ที่อาจเกิดขึ้นได้ จากรายละเอียดของข้อมูลข่าวสารและการเพิ่มเติมหลักการเลือกปฏิบัติ (Discriminatory) จากเชื้อชาติ (Race) ศาสนา (Religion) รสนิยมทางเพศ (Sexual orientation) และความพิการทางร่างกาย หรือจิตใจเข้าไปด้วย (Salas, 2020)[33] หรืออาจกล่าวได้ว่าข้อบังคับจรรยาบรรณสื่อมวลชนที่บังคับใช้ทั้งของประเทศไทยและนานาชาติ แม้มีรายละเอียดที่แตกต่างกันบ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย และในภาพรวมจะมีองค์ประกอบทั่วไปที่ใช้สำหรับกระบวนการแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นสู่สาธารณะร่วมกัน (Ethical Journalism Network, 2018, cited in Celiberti, Sniezyk & Leif, 2020)[34] ได้แก่ หลักการเรื่องความจริง (Truthfulness) ความถูกต้อง (Accuracy) ความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ความเป็นกลางหรือไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Impartiality) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public accountability)

Kovach & Rosenstiel (2007)[35] ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของวารสารศาสตร์ (Elements of Journalism) ไว้ 10 ประการ ตามหลักการข้างต้น ซึ่งสถาบันสื่อมวลชนแห่งอเมริกา (American press institute) ได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่สื่อ ดังนี้

1. พันธกิจแรกของสื่อมวลชนคือความจริง (Truth) เพราะการตัดสินใจที่ดีของประชาชนจะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ได้รับซึ่งต้องถูกต้องเชื่อถือได้ โดย “ความจริง” ในความหมายนี้ ไม่ใช่ความจริงสมบูรณ์ (absolute

---

[31] สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2543). จริยธรรมของวิชาชีพ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก www.www.tja.or.th/about-us

[32] สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2553). ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าว ฯ ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก www.www.newsbroadcastingcouncil.or.th/?page_id=142

[33] Salas, B. (2020). Basic Concept of Journalism. Waltham Abbey Essex: Ed-Tech Press.

[34] Celiberti, D., Sniezyk, C., & Leif, E. (2020). “Five principles of ethical journalism: Implications for media representations of autism treatment.” Science in Autism Treatment. 18(2).

[35] Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2007). The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect. New York: Three Rivers Press.

truth) เชิงวิทยาศาสตร์ แต่เป็นความจริงเชิงวารสารศาสตร์ที่ผ่านการรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องแล้วด้วยการทำงานอย่างมืออาชีพของผู้สื่อข่าว

2. วารสารศาสตร์ต้องซื่อสัตย์ต่อพลเมือง สื่อมวลชนต้องแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อประชาชนสูงสุดมากกว่าผู้ลงโฆษณา ผู้ถือหุ้นและแหล่งผลประโยชน์อื่น เพื่อแสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์สาธารณะจะอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนบุคคล ซึ่งพันธะสัญญาของสื่อที่มีต่อพลเมืองนี้ ยังหมายถึงสื่อสารมวลชนต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างปราศจากความกลัว หรือความชื่นชมต่อแหล่งข่าวใดและเสนอภาพตัวแทนของทุกกลุ่มสังคมอย่างไม่เพิกเฉย

3. สาระสำคัญคือมีวินัยในการตรวจสอบความถูกต้อง ผู้สื่อข่าวต้องมีวินัยในการตรวจสอบ ประเมินและทดสอบจนแน่ใจว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง โปร่งใส และมีหลักฐานยืนยัน โดยการสืบหาพยานและความเห็นจากหลายฝ่าย ทั้งนี้ เนื่องจากความเป็นกลางไม่ใช่หลักการสำคัญ เพราะผู้สื่อข่าวไม่สามารถตัดสินใจโดยปราศจากอคติได้ ดังนั้นการตรวจสอบข้อมูลจึงเป็นแนวทางพิสูจน์ว่าอคติส่วนบุคคลของผู้สื่อข่าวจะไม่เข้ามาทำลายความถูกต้องของข้อมูล

4. ผู้ปฏิบัติงานต้องคงไว้ซึ่งอิสระจากสิ่งที่รายงาน เพราะคือรากฐานสำคัญของความน่าเชื่อถือ โดยผู้สื่อข่าวต้องคงไว้ซึ่งความเป็นอิสระใน 2 ระดับ ได้แก่ 1) อิสระจากผลประโยชน์ส่วนบุคคลและกลุ่มอำนาจ และ 2) อิสระในจิตวิญญาณ เพื่อให้มีมุมมองที่เปิดกว้างทางปัญญาและไม่มีอุปสรรคใดจากลักษณะประชากรศาสตร์ของตนสู่ประเด็นที่รายงาน

5. ผู้ปฏิบัติงานต้องทำหน้าที่สอดส่องตรวจสอบผู้มีอำนาจ โดยการเป็นผู้ตรวจสอบกลุ่มผู้มีอำนาจ หมายถึงการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของมวลชนที่เฝ้าดูพฤติกรรมของผู้มีอำนาจในสังคมในฐานะสุนัขเฝ้าบ้านเพื่อป้องกันการใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงบุคคลอื่นและพิจารณาว่าการใช้อำนาจนั้นดำเนินการอย่างโปร่งใส รวมถึงรับผิดชอบต่อสังคมหรือไม่

6. สื่อมวลชนต้องจัดพื้นที่สำหรับวิพากษ์วิจารณ์แก่สาธารณะ การทำหน้าที่ในฐานะสื่อกลางข้อมูลข่าวสารในสังคมจะนำมาซึ่งการอภิปรายของสาธารณชนควบคู่กันซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย ดังนั้นผู้สื่อข่าวจึงควรพยายามเสนอมุมมองในเรื่องนั้นให้หลากหลายต่อการอภิปรายอย่างรอบด้าน เพื่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจของพลเมือง

7. สื่อมวลชนต้องให้ความสนใจในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสาธารณะ โดยวารสารศาสตร์คือการเล่าเรื่องอย่างมีจุดประสงค์ ทำให้ในกระบวนการทำงาน จึงควรดำเนินการมากกว่าการรวบรวมข้อมูล แต่ควรมีสมดุลระหว่างสิ่งที่ผู้รับสารอยากรู้และสิ่งที่เขาจำเป็นต้องรู้ด้วย หรือกล่าวได้ว่าหนึ่งในความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวคือการพยายามเล่าเรื่อง เพื่อให้ข้อมูลในลักษณะที่ผู้รับสารมีแนวโน้มที่อยากฟัง และข้อมูลนั้นต้องมีความน่าสนใจและสำคัญด้วยเหตุนี้ การประเมินคุณภาพของผู้สื่อข่าว จึงอาจทำได้โดยการวัดจำนวนผู้รับสาร พร้อมกับการสร้างปัญญาให้แก่ผู้คน

8. สื่อมวลชนต้องสร้างความเข้าใจในข่าวอย่างมีสัดส่วน โดยเปรียบการทำงานของผู้สื่อข่าวว่าเสมือนกับการสร้างแผนที่สมัยใหม่ หรือเป็นแผนที่ทางความคิดเพื่อนำทางสังคม คุณค่าของแผนที่นี้ จึงขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และความเป็นสัดส่วนที่สามารถมองเห็นได้อย่างองค์รวมมากกว่าสิ่งเล็กน้อย คุณภาพของข่าวจึงขึ้นอยู่กับสัดส่วนและ

ความครอบคลุมที่ประกอบด้วยการมีความจริงเป็นพื้นฐาน มีความสำคัญของเหตุการณ์ มีความหลากหลายของเบื้องหลังและมีความหลากหลายของมุมมองที่ไม่เหมารวม สร้างผลเชิงลบและละเลยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

9. ผู้ปฏิบัติงานต้องสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ในกระบวนการทำข่าวไม่ว่าในฐานะมืออาชีพขององค์กรสื่อ ผู้สื่อข่าวออนไลน์หรือผู้สื่อข่าวพลเมืองล้วนเกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความรู้สึก จริยธรรมและความรับผิดชอบส่วนบุคคลทั้งสิ้น ดังนั้น การมีสำนึกในจริยธรรมอาจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้สื่อข่าวโดยการทำงานจะต้องเต็มใจที่จะตั้งคำถามถึงความถูกต้องกับงานเขียนของตนเองและดำเนินการให้แตกต่างจากผลงานของผู้อื่น ซึ่งองค์กรสื่อก็ควรสนับสนุนและให้อิสระเพื่อให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลาย

10. พลเมืองมีสิทธิและความรับผิดชอบในเรื่องข่าวเช่นกัน ในปัจจุบันพลเมืองสามารถรายงานข่าวสารเสมือนเป็นผู้สื่อข่าวได้มากกว่าที่เคย เช่น การเขียนบล็อก การแสดงความคิดเห็นในโซเชียลมีเดีย การกดถูกใจเนื้อหาหรือรูปภาพ ฯลฯ จากนั้นเขาก็จะพิจารณาว่าข้อมูลเหล่านี้มีคุณค่าต่อผู้อื่นหรือไม่เพื่อตัดสินใจที่จะกดปุ่มแชร์และแบ่งปันบุคคลอื่นต่อไป อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการนี้ จะมีสิ่งที่แตกต่างจากวารสารศาสตร์ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของวารสารศาสตร์คือการให้ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้ผู้คนสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้น 2) วารสารศาสตร์ไม่นำเสนอเฉพาะสิ่งที่น่าสนใจ แต่ข้อมูลนั้นจะต้องผ่านการวิพากษ์วิจารณ์และตรวจสอบความถูกต้องด้วย ดังนั้นงานแรกของผู้สื่อข่าวยุคใหม่ จึงเป็นเรื่องของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าข้อมูลใดสามารถเชื่อถือได้จากนั้นจึงส่งต่อเพื่อให้พลเมืองสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาอาจกล่าวได้ว่า ในกระบวนการทำงานสื่อมวลชนนั้น ไม่ได้ดำเนินไปอย่างอิสระ ตามยถากรรมหรือตามความต้องการส่วนบุคคล แต่จะมีกรอบการทำงานกำหนดอยู่นั่นคือ “จริยธรรมสื่อ” ที่ประกอบด้วยหลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นวัตถุวิสัย การไม่ฝักไฝ่ฝ่ายใด ความยุติธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งหลักการนี้จะเข้ามาช่วยควบคุมสื่อมวลชนทุกประเภทให้ทำงานโดยยึดประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง เมื่อสื่อมวลชนมีจริยธรรมเป็นกรอบในการทำงาน ก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยป้องกันการนำเสนอข่าวลวงของสื่อได้ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับจริยธรรมสื่อมวลชนทั้งสิ้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหา (Message)

Ibrahim & Safieddine (2020)[36] ทำการศึกษา “ข่าวลวงในยุคสมัยของสื่อสังคมออนไลน์” ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นข่าวลวง ดังนี้

2.3.1 ความหมายของข่าวลวง

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ข่าวลวง” (Fake news) ก่อนอื่นจำเป็นต้องพิจารณาความหมายของคำว่า “ข่าว” (News) และคำว่า “ลวง” (Fake) ออกจากกันก่อน

[36] Ibrahim, Y. & Safieddine, F. (2020). Fake News In An Era of Social Media: Tracking Viral Contagion. Rowman & Littlefield International: London.

Kershner (2005)[37] ให้ความหมายคำว่า “ข่าว” ไว้ว่า เป็นการอธิบายเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นและเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผู้คนหรือไม่ก็ได้ แต่เหตุการณ์นั้นต้องเร้าอารมณ์และไม่ปกติต่างจากเหตุการณ์ที่ไม่เป็นข่าวอื่น (Jamieson & Campbell, 1997)[38] โดยดั้งเดิมคำว่า “ข่าว” นั้น ถูกพิจารณาว่าเป็นผลผลิตของวารสารศาสตร์หรือวงการสื่อมวลชน ซึ่งผู้สื่อข่าวถูกคาดหวังว่าต้องนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์อย่างอิสระ เชื่อถือได้ ถูกต้องและให้ความเข้าใจที่ครอบคลุม (Kovach & Rosenstiel, 2007)[39] ดังนั้น คำว่า “ข่าว” จึงอาจหมายความว่า การนำเสนอข้อมูลของผู้สื่อข่าวในการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผู้คนหรือไม่ก็ได้ แต่ควรมีความน่าสนใจและที่สำคัญต้องเป็นไปอย่างอิสระ เชื่อถือได้ ถูกต้องและครอบคลุมตามหลักความรับผิดชอบของวารสารศาสตร์

ขณะที่คำว่า “ลวง” Wardle (2017)[40] นิยามว่า เกี่ยวข้องกับเรื่องของการปลอมแปลง (Forged) การประดิษฐ์ (Counterfeit) การไม่จริง (Unauthentic) การเลียนแบบ (Imitation) การหลอกลวง (Deceitful) และความไม่ซื่อสัตย์ (Dishonest) โดยมีเจตนาทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจผิด (Misleading) และได้รับข้อมูลที่ผิด (Misinform) ในเรื่องนั้น ๆ เมื่อคำว่า “ข่าว” และคำว่า “ลวง” มารวมกันเป็น “ข่าวลวง” หรือ Fake news จึงน่าจะหมายถึงข่าวหรือข้อมูลที่สามารถนำผู้รับสารไปสู่ความรู้หรือความเข้าใจที่ผิด โดยไม่อยู่บนพื้นฐานความจริงซึ่งเกิดจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร เพื่อหวังผลบางประการจากความเข้าใจผิดนั้น ซึ่งขัดแย้งกับหลักความรับผิดชอบของวารสารศาสตร์ ในที่นี้ข่าวลวงสามารถจำแนกได้เป็นหลายประเภทตามความแตกต่างกันของเนื้อหาซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

2.3.2 ประเภทของข่าวลวง

Canadian Centre for Cyber Security (2022)[41] กล่าวถึงข้อมูลที่ผิดปกติและเป็นอันตรายต่อผู้รับสาร โดยอยู่บนพื้นฐานระหว่างความเท็จ (False) กับเจตนาของผู้ส่งสาร (Intent to harm) ไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ข้อมูลที่ผิด (Misinformation) คือ ข้อมูลที่ผิด เป็นเท็จ หรือไม่จริง แต่ผู้ส่งสารเชื่อว่าเป็นข้อมูลจริง จึงเผยแพร่สู่ผู้อื่น โดยไม่ได้มีความตั้งใจที่จะส่งผลในแง่ร้ายต่อใคร

2. ข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) คือ ข้อมูลที่ผิด เป็นเท็จ หรือไม่จริง และผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะบิดเบือน ดัดแปลง หรือโกหกในเรื่องนั้น และสร้างความเสียหายต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น การชักจูงใจและชี้นำผู้คน องค์กร และประเทศ ในทางที่ผิด เป็นต้น

---

[37] Kershner, J. W. (2005). The Elements of News Writing. Boston: Pearson Allyn and Bacon.

[38] Jamieson, K. H. & Campbell, K. K. (1997). The Interplay of Influence: News, Advertising, Politics, and the Internet (with InfoTrac). Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

[39] Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2007). The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect. New York: Three Rivers Press.

[40] Wardle, C. (2017). Fake News: It’s Complicated. Retrieved 26 April 2022, from www.medium.com/1st-draft/fake-newsits-complicated-d0f773766c79.

[41] Canadian Centre for Cyber Security. (2022). How to identify misinformation, disinformation, and malinformation. Retrieved 21 April 2022, from www.cyber.gc.ca/en/guidance/how-identify-misinformation-disinformation-and-malininformation-itsap00300

3. ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation) คือ ข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง แต่อาจกล่าวเกินจริงและแฝงไปด้วยเจตนาบางอย่างของผู้ส่งสาร เพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดและสร้างความเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งทั้งที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอก็ได้ เนื่องจากไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การแกล้งเปิดเผยข้อมูลทางการแพทย์ส่วนบุคคลต่อสาธารณะ โดยบุคคลเจ้าของข้อมูลนั้นได้รับความเสียหายและสาธารณะไม่ได้รับประโยชน์ใดจากข้อมูลนั้น เป็นต้น

จากแนวคิดข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาที่เรียกว่าเป็นข่าวลวงนั้นจะอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นเท็จผสานกับเจตนาร้ายของผู้ส่งสารซึ่ง Ibrahim & Safieddine (2020)[42] ทำการศึกษาหลักการดังกล่าวพบว่าข่าวลวง สามารถจำแนกเพิ่มเติมได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. ข่าวที่มีลักษณะเสียดสี (Satire News) ข่าวลักษณะนี้อยู่บนพื้นฐานของความจริงแต่นำเสนอโดยใช้วิธีการของอารมณ์ขัน การประชดประชัน การโอ้อวดและการเยาะเย้ยเพื่อความบันเทิงและให้ผู้ชมรู้สึกสนุกสนาน

2. ข่าวที่มีลักษณะล้อเลียน (Parody News) ข่าวล้อเลียนอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “เรื่องหลอกลวง” (hoax stories) ก็ได้ แต่สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าเรื่องราวมีการเสริมเติมแต่งจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร เพื่อให้เป็นเรื่องตลกขบขันโดยแสดงถึงแหล่งที่มาของเรื่องราวอย่างเด่นชัด

3. ข่าวที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda News) โดยข่าวประเภทนี้จะประกอบด้วยข้อเท็จจริงเพียงบางแง่มุมที่เลือกมาแล้วเท่านั้น เพื่อนำเสนอข้อมูลบางอย่างและตั้งใจหลอกลวงผู้รับสารแต่ส่วนอื่นจะถูกสร้างขึ้นอย่างอคติหรือสอดแทรกความคิดเห็นลงไป และโดยทั่วไปมักเป็นอคติต่อพรรคการเมือง บุคคลสาธารณะ องค์กร รัฐบาล เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิด (Misleading) โดยการใส่ความ บิดเบือนเรื่องราวและนำเสนอเกินจริงอย่างตั้งใจ

4. เนื้อหาเกี่ยวกับภาพที่มีการดัดแปลง (Manipulated Visual Content) ข่าวลวงประเภทนี้เกี่ยวข้องกับการตกแต่งและดัดแปลงรูปภาพหรือวิดีโอให้เป็นเนื้อหาเท็จหรือบริบทเท็จ เพื่อนำมาใช้กล่าวอ้างว่าเป็นเรื่องจริงต่อไป โดยเฉพาะในยุคสมัยที่สื่อสังคมออนไลน์แพร่หลาย ซึ่งผู้ใช้งานส่วนใหญ่มักมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาด้วยความรวดเร็วจากการเปิดรับรูปภาพมากกว่าการเสียเวลาอ่าน ดังนั้น การดัดแปลงรูปภาพและวิดีโอจึงสามารถพบได้ทั่วไปในสื่อออนไลน์

5. เนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น (Fabricated Content) คือเนื้อหาที่ผู้ส่งสารตั้งใจเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด (Misinformation) อย่างเจตนาในรูปแบบของข่าวซึ่งควรอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงแต่กลับสร้างขึ้นทั้งหมดเช่นเดียวกับเรื่องแต่ง (Fiction) ที่ไม่มีความจริงแม้แต่น้อย โดยสามารถเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่าเรื่องหลอกลวง (Canards) จุดสังเกตที่ใช้จำแนกระหว่างข่าวล้อเลียน (Parody News) กับเนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นคือเนื้อหาประเภทนี้ จะพยายามไม่ให้มีร่องรอยหรือจุดบ่งชี้ใดที่บอกว่าเป็นเนื้อหาที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้รับสารเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง

[42] Ibrahim, Y. & Safieddine, F. (2020). Fake News In An Era of Social Media: Tracking Viral Contagion. Rowman & Littlefield International: London.

6. ความจริงทางเลือก (Alternative-Truth) ข่าวประเภทนี้มีรูปแบบท้าทายเนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอจะอยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ (Emotions) โดยมีหลักฐานสนับสนุนเล็กน้อยและคำที่ใช้จะเป็นการผสมผสานกันระหว่างความจริงกับการโกหก จึงออกมาในรูปแบบของข้อความที่มีความหมายยืดหยุ่น (Semantic Elasticity) จนยากที่จะมองเห็นเจตนาของผู้ส่งสารได้ง่าย เช่น กรณีของภาษีมรดกที่นักการเมืองอเมริกันฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลเรียกโดยใช้คำว่า Death Tax แทนคำว่า Inheritance Tax โดยเป็นคำที่ผสมกันระหว่างข้อเท็จจริงกับคำที่แต่งขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจผิดต่อประชาชนให้ต่อต้านว่ากฎหมายนี้เป็นอันตรายต่อชนชั้นกลางอเมริกัน ทั้งที่ในข้อเท็จจริงกฎหมายนี้จะบังคับใช้กับคนรวยและชนชั้นกลางเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้ประโยชน์ เป็นต้น

7. ข่าวที่เชื่อมโยงเนื้อหาไม่ถูกต้อง (False Connection) คือข่าวที่ใช้คำหรือข้อความในการพาดหัวข่าวให้สะดุดตาเพื่อสร้างความน่าสนใจโดยที่รายละเอียดของเนื้อหาไม่มีส่วนเชื่อมโยงใดที่เกี่ยวข้องกับการพาดหัวข่าวอย่างเป็นคนละเรื่องเดียวกัน นอกจากนี้ ข่าวลวงประเภทนี้มักมีการอ้างถึงแหล่งข่าวนิรนามเพื่อความน่าเชื่อถือของเนื้อหาหรือใช้การนำเสนอในรูปแบบของข่าวแต่รายละเอียดกลับเป็นการโฆษณาเพื่อขายสินค้าก็ได้

กล่าวโดยสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาที่เรียกว่าเป็นข่าวลวงนั้น พิจารณาได้จากพื้นฐานว่าเนื้อหานั้นเป็นเท็จหรือไม่และเจตนาผู้ส่งสารเป็นอย่างไรใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่บิดเบือน และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย โดยสามารถจำแนกข่าวลวงได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่ ข่าวที่มีลักษณะเสียดสี ข่าวที่มีลักษณะล้อเลียน ข่าวที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ เนื้อหาเกี่ยวกับภาพที่มีการดัดแปลง เนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น ความจริงทางเลือก และข่าวที่เชื่อมโยงเนื้อหาไม่ถูกต้อง เมื่อทราบลักษณะและประเภทของข่าวลวงแล้วนานาประเทศจะมีแนวทางบริหารจัดการข่าวลวงที่แพร่กระจายไปทั่วโลกอย่างไรซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

2.4 กลไก Self Regulation และ Co - Regulation และการจัดการขององค์กรวิชาชีพและการกำกับดูแลในต่างประเทศ

จากการที่ระบบอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคมไทยส่งผลให้พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของผู้คนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป โดยนิยมรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอข่าวจากเดิมที่นำเสนอข่าวผ่านการสื่อสารทางเดียวได้เปลี่ยนเป็นการนำเสนอข่าวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบการสื่อสารสองทาง นอกจากนี้การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนมักหยิบยกประเด็นในสื่อสังคมออนไลน์มานำเสนอ แต่ในบางครั้งไม่สามารถเข้าถึงแหล่งต้นทางของข้อมูลจริง ๆ ได้ ทำให้ต้องนำเสนอข้อมูลที่ปรากฏ ณ เวลานั้น แล้วนำเสนอข่าวออกไปทันทีทั้งที่ยังไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้อย่างชัดเจน สืบเนื่องมาจากข้อจำกัดของการแข่งขันของสื่อ ส่งผลทำให้มิติด้านความเร็วเข้ามามีบทบาทสำคัญที่ทำให้สื่อมวลชนอาจเกิดข้อผิดพลาดในการติดกับดักของข่าวลวงได้ ดังนั้นในต่างประเทศจึงมีการกำกับดูแลเนื้อหา ดังนี้

1) การกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเอง (Self-Regulation) หมายถึง การที่กลุ่มผู้ประกอบการบริษัท หรือปัจเจกบุคคลรวมตัวกันในรูปขององค์กรที่มีฐานสมาชิกเพื่อสร้างอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของกันและกัน การเป็นสมาชิกขององค์กรต้องเป็นไปโดยสมัครใจและสมาชิกต้องร่วมมือกันร่างกฎ กติกา มารยาท

จรรยาบรรณ หรือข้อกำหนดทางจริยธรรม ตลอดจนแนวทางและมาตรฐานทางเทคโนโลยี ทั้งนี้สมาชิกมีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงในการสอดส่องดูแลและบังคับใช้ให้มีการปฏิบัติตามแนวทางที่ออกร่วมกัน โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายขององค์กรการกำกับดูแลจากภาครัฐ แต่ใช้ความสมัครใจ และการมีพันธกิจรับผิดชอบร่วมกัน

2) การกำกับดูแลร่วมกัน (Co-Regulation) หมายถึง การที่องค์กรกำกับดูแลซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายได้มอบอำนาจให้องค์กรที่เป็นตัวแทนในภาคอุตสาหกรรมหรือในภาคส่วนอื่นที่เทียบเคียงกันได้ไปพัฒนา พร้อมทั้งบังคับใช้ กฎ กติกา มารยาท หรือมาตรฐานร่วมกันในการกำกับดูแลในภาคส่วนนั้น ๆ โดยทางองค์กรกำกับดูแลซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายจะต้องให้ความเห็นชอบและเฝ้าดูระบบการกำกับดูแลนั้น โดยมีอำนาจที่จะเข้าไปแทรกแซงได้ หากมีความจำเป็นจริง ๆ[43]

อย่างไรก็ดีการกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) ในต่างประเทศ ได้แก่ **ประเทศสหรัฐอเมริกา**ใช้แนวนโยบายที่เปิดกว้างในการกำกับดูแลตนเอง โดยภาคเอกชนเป็นผู้นำในการกำกับดูแลและวางกฎหรือกติกากลางในการกำกับดูแลเนื้อหา[44] ซึ่งสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ทางสมาคมผู้เผยแพร่รายการวิทยุ โทรทัศน์ได้ร่วมกันจัดทำมาตรฐานจริยธรรมหรือแนวปฏิบัติ ขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ปัจจุบันสมาคมนี้มีสมาชิกเป็นสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ และเครือข่ายผู้เผยแพร่รายการมากถึง 8,300 ราย และร่วมกันได้จัดทำเรตติ้งรายการและตรวจสอบเนื้อหารายการเพื่อป้องการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้อง[45] ส่วนสื่อสังคมออนไลน์ได้มีกลไกการกลั่นกรองเนื้อหาในเบราเซอร์ (Browser) คือ World Wide Web Consortium(W3C) ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นโดย Tim Bumers-Lee ผู้คิดค้น World Wide Web ขึ้นมา โดย W3C ได้พัฒนาระบบซอฟท์แวร์สำหรับจัดการเนื้อหาชื่อว่า Platform for Internet Content Selectionหรือ PICS ทั้งนี้ PICS เป็นรูปแบบของซอฟท์แวร์ที่ทำให้สามารถสร้างป้าย(labels) บอกลักษณะเนื้อหาซึ่งจะเชื่อมโยงกับที่อยู่ของเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต (URLs) และ IP address (ตัวเลขที่อยู่ของเครื่องคอมพิวเตอร์หรือ server ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต) RSACi (และICRA ภายหลัง) สร้างรายการแบ่งประเภทและจัดอันดับเนื้อหาอินเทอร์เน็ตโดยใช้ฐานโปรแกรม (platform)ของPICS[46] นอกจากนี้บริษัทเทคโนโลยียักษ์ใหญ่อย่างเฟซบุ๊ก (Facebook) ได้ร่วมมือกับ Poitifact.com และ Factcheck.org เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยจะมีสัญลักษณ์เตือนของทั้งสององค์กรนี้แปะอยู่ที่ลิงก์ในกรณีที่พบว่า ข่าวที่แชร์นั้นอาจมาจากแหล่งที่ไม่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้กูเกิล (Google) ได้มีการปรับปรุงนโยบายเพื่อห้ามไม่ให้เว็บข่าวลวงทั้งหลายใช้ AdSense (แพลตฟอร์มขายโฆษณาของกูเกิล) ซึ่งจะช่วยตัดช่องทาง

---

[43] รัตนาภรณ์ จอมมูล. (2020). มาตรการทางกฎหมายในการกำกับควบคุมข่าวปลอมทางการเมืองบนโลกไซเบอร์. CMU Journal of Law and Social Sciences, 13 (1), 1-23.

[44] เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-23.

[45] มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ เล่มที่ 7 กลไกการกำกับดูแลตนเอง. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

[46] พิรงรอง รามสูต รณะนันทน์ และนิธิมา คณานิธินันท์. (2547). การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. www.thainetizen.org/wp-content/uploads/2010/09/paper-content-regulation-on-the-internet.pdf

ทำเงินของนักปลอมข่าวทั้งหลายลดแรงจูงใจที่พวกเขาจะทำเว็บข่าวลวง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบริษัทเทคโนโลยียักษ์ใหญ่เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการจัดการปัญหาข่าวลวงและเนื้อหาที่ผิดกฎหมายมากขึ้น[47]

ประเทศญี่ปุ่นยึดถือในเสรีภาพในการแสดงความเห็นและเสรีภาพของสื่อซึ่งได้รับการรับรองตามกฎหมายอย่างมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สังคมญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งเป็นค่านิยมสากลมากขึ้น ภาครัฐจึงไม่สามารถแทรกแซงการทำงานของสื่อได้ ดังนั้น ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบทบาทอย่างมากในการกำกับดูแลเนื้อหาสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลภายใต้กลไกการกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) ผ่านองค์กรหลัก 2 องค์กร ได้แก่ สมาคมผู้ประกอบการแพร่ภาพกระจายเสียงเชิงพาณิชย์แห่งประเทศญี่ปุ่น (The Japan Commercial Broadcasters Association :JBA) และองค์กรจริยธรรมด้านการแพร่ภาพกระจายเสียงและการปรับปรุงรายการ (The Broadcasting Ethics & Program Improvement Organization : BPO) โดย JBA มีบทบาทในการกำหนดแนวปฏิบัติ (Guideline) ให้สถานีโทรทัศน์ที่เป็นสมาชิกร่วมมือและปฏิบัติตาม ส่วน BPO ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นอิสระจากรัฐและภาคอุตสาหกรรม เป็นองค์กรรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน ดำเนินการเรื่องร้องเรียน และเป็นบุคคลที่สามเพื่อพิจารณาปัญหาด้านจริยธรรม สิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองผู้เยาว์[48]

สหภาพยุโรปได้ใช้การกำกับดูแลตนเองโดยการสร้างวัฒนธรรมในการมีส่วนร่วม ซึ่งอยู่บนฐานความรับผิดชอบร่วมกันใน 5 ระดับ[49] ดังต่อไปนี้

1) การกำกับดูแลตนเองของภาคอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ต
    - กฎ กติกา มารยาท
    - การสนับสนุนด้านการเงินเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมการกำกับดูแลตนเอง เช่น สายด่วน การจัดอันดับเนื้อหาด้วยตนเอง การกลั่นกรองเนื้อหา
    - การให้การสนับสนุนผู้ให้บริการ
2) การจัดอันดับเนื้อหาด้วยตนเองและการใชเทคโนโลยีกลั่นกรองเนื้อหา
    - การพัฒนาระบบการจัดอันดับสากล และระบบการกลั่นกรองข้อมูล
    - ข้อตกลงร่วมกันด้านความปลอดภัยข้ามวัฒนธรรม
3) การมีสายด่วนให้กับผู้ใช้
    - ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตราย
    - ส่งต่อข้อมูลในประเทศที่เป็นเจ้าของเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

---

[47] เฉลิมชัย ก๊กเกียรติกุล และ ธัญญนนทณัฐ ด่านไพบูลย์. (2561). ข่าวลวง: ปัญหาและความท้าทาย. วารสารวิชาการกสทช. ประจำปี 2561, 173-192. www.so04.tci-thaijo.org/index.php/NBTC_Journal/article/download/146058/115541/

[48] มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ เล่มที่ 7 กลไกการกำกับดูแลตนเอง. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

[49] พิรงรอง รามสูต รณะนันทน์ และนิธิมา คณานิธินันท์. (2547). การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. www.thainetizen.org/wp-content/uploads/2010/09/paper-content-regulation-on-the-internet.pdf

- ความร่วมมือในการฟ้องร้อง

4) การบังคับใช้และดำเนินการตามกฎหมายเพื่อเสริมการกำกับดูแลตนเอง
   - การต่อสู้กับเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย
   - ความร่วมมือกับสายด่วนแห่งชาติ และผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ต
   - การสนับสนุนความพยายามในการออกกฎการกำกับดูแลกันเอง
5) การส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อ
   - ในสหภาพยุโรปได้มีการส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อ โดยมีการส่งเสริมและปฏิบัติกันอยู่ในหลายบริบทด้วยกัน เช่น ในโรงเรียน สถานที่ทำงาน ซึ่งในทุก ๆ บริบทนั้นมีการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทั้งในเชิงความรู้ความสามารถที่จะกลั่นกรอง ประเมินและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้จากสื่อสังคมออนไลน์

นอกจากนี้ในบางประเทศมองว่าการกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเองอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ข่าวลวงลดลงดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องมีทั้งการกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) ทั้งนี้ ในต่างประเทศ ได้แก่ **ประเทศออสเตรเลีย** กฎหมายมาตรา 123 ของ The Broad Casting Services Act 1992 (BSA) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพในการกำกับดูแลสื่อ ดังนั้น The Australian Communications and Media Authority (ACMA) ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการกำกับดูแลสื่อจึงร่วมกับองค์กรวิชาชีพเพื่อพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ โดยองค์กรวิชาชีพจะต้องพัฒนามาตรฐานวิชาชีพเพื่อนำเสนอต่อ ACMA โดยหน่วยงาน ACMA จะพิจารณาความเหมาะสม โดยดูว่าเป็นแนวปฏิบัติที่คุ้มครองชุมชนได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ได้รับการสนับสนุนจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในภาคส่วนนั้นหรือไม่ และประชาชนมีโอกาสได้พิจารณาและแสดงความเห็นต่อมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพนั้นอย่างเพียงพอหรือไม่ จากนั้นเมื่อ ACMA รับรองมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพดังกล่าวแล้ว ก็จะบันทึกไว้ในทะเบียนมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ (The Register of Codes) หลังจากนั้นผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการกิจการแพร่ภาพกระจายเสียงประเภทต่าง ๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพในภาคส่วนของตน (Mandatory) แม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพหรือไม่มีส่วนร่วมในการร่างเนื้อหาของมาตรฐานจริยธรรมก็ตาม นอกจากนี้องค์กรวิชาชีพยังต้องทบทวนมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพทุก ๆ 3 ปี เริ่มจากองค์กรวิชาชีพพิจารณาว่ามีมาตรฐาน ฯ ข้อใดที่ควรเปลี่ยนแปลง แล้วนำประเด็นเหล่านั้นมาพิจารณาร่วมกับ ACMA ขั้นตอนต่อไปคือ องค์กรวิชาชีพต้องดำเนินการปรึกษาหารือกับสาธารณะ (public consultation) เป็นเวลาประมาณ 46 สัปดาห์ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ประกาศทางสถานี เผยแพร่เนื้อหาร่างมาตรฐาน ฯ ใหม่หรือประเด็นที่ต้องการอภิปรายทางเว็บไซต์ของสถานีและองค์กรวิชาชีพ เพื่อให้ประชาชนพิจารณาและแสดงความเห็นหลังจากนั้นจึงประมวลผลจากการปรึกษาหารือกับสาธารณะมานำเสนอให้ ACMA พิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่ามีประเด็นใดที่ประชาชนเห็นว่าสมควรปรับเปลี่ยน เมื่อองค์กรวิชาชีพจัดทำร่างมาตรฐาน ฯ ชุดใหม่ที่ปรับแก้ตามการปรึกษาหารือกับ ACMA และสาธารณะแล้วก็ต้องส่งให้ ACMA พิจารณาอีกครั้ง ซึ่งขั้นตอนนี้มักใช้เวลานาน

เนื่องจาก ACMA และองค์กรวิชาชีพต้องเจรจาต่อรองกันจนกว่าจะได้ข้อสรุป ขั้นตอนสุดท้ายคือ ACMA จดทะเบียนรับรองมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพชุดใหม่ ทั้งนี้จากการดำเนินการของประเทศออสเตรเลีย ส่งผลให้การกำกับดูแลเนื้อหาและมาตรฐานวิชาชีพมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง[50]

ประเทศฟิลิปปินส์ กฎหมายกิจการแพร่ภาพกระจายเสียงแห่งฟิลิปปินส์ พ.ศ. 2550 (Broadcasting Code of the Philippines Year 2007) ได้ระบุให้การกำกับดูแลองค์กรสื่อในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ The National Telecommunications Commission (NTC) ภารกิจหนึ่งของ NTC คือการส่งเสริมให้เกิดกลไกการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพ ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งสมาคมผู้ประกอบกิจการแพร่ภาพกระจายเสียง (Association of Broadcasters of the Philippines) หรือ Kapisanan ng mga Brodkaster ng Pilipinas (KBP) ประกอบด้วยเจ้าของและผู้ประกอบกิจการสถานีวิทยุและโทรทัศน์ โดย KBP มีหน้าที่ในการส่งเสริมและยกระดับการปฏิบัติงาน และการพัฒนาค่านิยมและมาตรฐานทางจริยธรรมระดับสูงในการแพร่ภาพกระจายเสียงเนื้อหาและบริการส่งเสริมให้มีการดำเนินการแพร่ภาพกระจายเสียงด้วยความเป็นมืออาชีพ ทั้งนี้ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่าง KBP กับ NTC กล่าวคือ KBP จะรับผิดชอบในส่วนของการกำกับดูแลเนื้อหา ทั้งในรูปแบบรายการ และไม่ใช่รายการของผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิก ซึ่งในการกำกับดูแลเนื้อหาประเทศฟิลิปปินส์จะยึดถือข้อบังคับที่ออกโดย KBP เป็นหลัก เนื่องจากไม่มีกฎหมายฉบับใดที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลเนื้อหา สื่อแพร่ภาพกระจายเสียงโดยตรง ดังนั้น การพิจารณาปัญหาหรือเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับด้านเนื้อหาต่าง ๆ มักจะขอความเห็นจาก KBP ไปใช้ประกอบการพิจารณา ส่วน NTC จะรับผิดชอบการกำกับดูแลด้านเทคนิคเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าประเทศฟิลิปปินส์การกำกับดูแลสื่อแพร่ภาพกระจายเสียงมีการแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน[51]

สหราชอาณาจักร จากพระราชบัญญัติการสื่อสาร พ.ศ. 2546 (Communications Act 2003) ซึ่งเป็นกฎหมายที่พัฒนามาจากการรวมกันของกฎข้อบังคับการให้บริการสื่อโสตทัศน์ พ.ศ. 2552 (Audiovisual Media Services Regulations 2009) กฎข้อบังคับการให้บริการสื่อโสตทัศน์ พ.ศ. 2553 (Audiovisual Media Services Regulations 2010) และกฎข้อบังคับการให้บริการสื่อโสตทัศน์ พ.ศ. 2557 (Audiovisual Media Services Regulations 2014) โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้อำนาจแก่ Office of Communications (Ofcom) ในการกำกับดูแลบริการรายการตามคำขอและให้อำนาจ Ofcom ในการมอบหมายหน้าที่ในการกำกับดูแลบางส่วนให้กับตัวแทนหรือผู้มีอำนาจในการกำกับดูแลที่เหมาะสม ดังนั้น Ofcom คือ องค์กรกำกับดูแลสื่อ ทำ

[50] พรรษาสิริ กุหลาบ ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา และ พิมลพรรณ ไชยนันท์. (2559). โครงการพัฒนาและส่งเสริมแนวทางการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพ ด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. www.broadcast.nbtc.go.th/data/academic/file/590700000002.pdf

[51] พรรษาสิริ กุหลาบ ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา และ พิมลพรรณ ไชยนันท์. (2559). โครงการพัฒนาและส่งเสริมแนวทางการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพ ด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. www.broadcast.nbtc.go.th/data/academic/file/590700000002.pdf

หน้าที่กำกับดูแลสื่อวิทยุ โทรทัศน์ การโทรคมนาคม การสื่อสารทางโทรทัศน์ รวมไปถึงสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่บริการไปรษณีย์ และคลื่นความถี่สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ระบบสัญญาณไร้สาย ได้ร่วมกับ Association for Television on Demand (ATVOD) เป็นหน่วยงานอิสระที่ทำหน้าที่กำกับดูแลร่วมในการดูแลเนื้อหาของระบบวีดิทัศน์ตามคำขอ นอกจากนี้ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ได้มีการมอบอำนาจให้ ATVOD กำกับดูแลบริการสื่อโสตทัศน์อีกด้วย ดังนั้นกิจการที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล ATVOD ได้แก่ 1) รายการโทรทัศน์ทั้งในเชิงรูปแบบและเนื้อหา 2) บริการวีดิทัศน์ตามคำขอ 3) มีภาระความรับผิดชอบในเชิงบรรณาธิกรเนื้อหา และ 4) เป็นบริการที่เข้าถึงได้โดยสาธารณชนทั่วไป ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการทำงานร่วมกันระหว่าง ATVOD กับ Ofcom กล่าวคือ ATVOD ทำหน้าที่กำกับดูแลเนื้อหา ส่วน Ofcom จะทำหน้าที่ดูแลภาพรวมของการกำกับดูแลร่วมให้สอดคล้องกับกฎระดับสูงของการกำกับดูแลร่วม[52]

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในแต่ละประเทศมีการกำกับดูแลที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งการกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ส่วนในบางประเทศมองว่าการกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเองอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ข่าวลวงลดลงดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องมีทั้งการกำกับดูแลตนเองหรือกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ และสหราชอาณาจักร ซึ่งแนวทางการกำกับดูแลเป็นไปตามความเหมาะสมและบริบทในแต่ละประเทศนั้น ๆ

[52] องค์กรวิชาชีพ ด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. www.broadcast.nbtc.go.th/data/academic/file/590700000002.pdf

บทที่ 3 ทิศทาง แนวโน้ม ข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อเปรียบเทียบบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศไทยและต่างประเทศ

การศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ได้เสนอการศึกษาจากเอกสารของประเทศไทยและต่างประเทศ จำนวน 5 ประเทศขึ้นไปซึ่งที่มาในการคัดเลือกประเทศตัวอย่างเพื่อศึกษาถึงแนวทางต่อสู้กับข่าวปลอมนั้นจะพิจารณาจากตัวมิติที่เกี่ยวข้อง และความครอบคลุมของภูมิภาคต่าง ๆ โดยมีแนวทางในการพิจารณาประเทศเป้าหมายในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง 5 ประเทศ ดังนี้

ด้านมิติของการจัดการกับกรณีศึกษาข่าวลวงที่มีความหลากหลาย และเกี่ยวเนื่องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ได้แก่ **ประเทศสหรัฐอเมริกา** ซึ่งมีกรณีศึกษาของการจัดการที่สำคัญจากการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้มีชื่อเสียง อาทิ การนำเสนอข่าวลวงที่เกี่ยวข้องกับผู้นำประเทศ หรือการนำเสนอข่าวลวงอันเกี่ยวเนื่องกับสภาวะวิกฤตต่างๆ (Kirtley, 2018)[53]

ด้านมิติของการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากข่าวลวงหลากหลายมิตินั้น ได้แก่ **ประเทศบราซิล** ซึ่งได้รับการกล่าวถึงในแง่มุมของการเป็นแหล่งต้นตอของข่าวลวงในหลายหมวด ทั้งระดับนานาชาติ และการก่อให้เกิดความวุ่นวายระหว่างพรมแดน และการเกิดผลเสียภายในประเทศ เช่น การที่ข่าวลวงต่าง ๆ มีผลต่อคะแนนเสียงในการเลือกตั้งระดับประเทศ โดยได้มีความพยายามในการจัดการในหลากหลายแนวทาง ทั้งความพยายามจากภาครัฐ และองค์กรสื่อ รวมทั้งภาคประชาสังคม ที่มีความพยายามในการสร้างเสริมการกำกับดูแลกันเอง และยังมีปัจจัยทางภาษาที่เป็นทั้งปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคของการจัดการข่าวลวง ซึ่งเป็นขอบเขตที่มีความกว้างของมิติที่จะสามารถนำมาปรับใช้กับการจัดการในประเทศไทยได้ (Harden, 2019)[54] (Marques, 2022)[55]

ด้านมิติของการบริหารจัดการข่าวลวงที่มีการศึกษาและระบุถึงการจัดการข่าวลวงได้อย่างชัดเจน ได้แก่ **ประเทศออสเตรเลีย** ซึ่งได้มีการทำการศึกษาการจัดการข่าวลวงที่ให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาข้ามแพลตฟอร์มอันเป็นแง่มุมที่สำคัญ เนื่องจากเป็นการมองเห็นปัญหาและการจัดการที่ครอบคลุมสำหรับข่าวลวง

[53] Kirtley, J. E. (2018). Getting to the Truth: Fake News, Libel Laws, and 'Enemies of the American People. Human Rights, 43(4).

[54] Harden, C. (2019). Brazil Fell for Fake News: What to Do About It Now?Retrieved 2 May 2022, from www.www.wilsoncenter.org/blog-post/brazil-fell-for-fake-news-what-to-do-about-it-now

[55] Marques, C. F. (2022). Can Brazil Find an Answer for Fake News? Retrieved 2 May 2022, from www.www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-04-24/can-brazil-find-an-answer-for-fake-news-in-time-for-this-fall-s-election

ที่มักมีการเคลื่อนย้ายแพลตฟอร์มและขยายวงการรับรู้ อันเนื่องจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน (Carson & Fallon, 2021)[56]

มิติของการจัดการข่าวลวงทั้งด้านการผลักดันกฎหมายและการบริหารดุลยภาพระหว่างการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตกับเสรีภาพของสื่อมวลชน ได้แก่ **ประเทศเกาหลีใต้** ซึ่งมีบริบททางการเมืองการปกครองและทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยการบริหารจัดการข่าวลวงจากภาครัฐนั้น ดำเนินการทั้งในรูปแบบของการผลักดันกฎหมาย ซึ่งเผชิญความท้าทายด้านการบริหารดุลยภาพระหว่างการจัดการข่าวลวงกับเสรีภาพของสื่อมวลชน และยังมีการดำเนินการในมิติของการสร้างทักษะให้เกิดขึ้นตั้งแต่ระดับเยาวชนเพื่อเป็นการแก้ปัญหาระยะยาว (Yoon, 2019)[57] (Gallo, 2021)[58] (Sang-Hun, 2021)[59] ดังนั้นความเคลื่อนไหวในการแก้ไขปัญหาของประเทศเกาหลีใต้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษาในการคาดการณ์สำหรับประเทศไทยที่ประสบสภาวะปัญหาที่ใกล้เคียงกัน

ด้านมิติการบริหารจัดการข่าวลวงที่มีบริบทที่ใกล้เคียงและเป็นประเทศในภูมิภาคเดียวกันกับประเทศไทย ได้แก่ **ประเทศสิงคโปร์** กล่าวคือ รัฐบาลมีอำนาจเต็มแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการบริหารการสื่อสารในช่วงเวลาวิกฤต ซึ่งได้มีการศึกษาและจัดทำกรอบในการจัดการข่าวลวงเป็น 3 ระดับ อาทิ การป้องกันล่วงหน้า การจัดการในภาวะวิกฤต และการจัดการปัญหาข่าวลวงในระยะยาว (Gulizar & Jennifer, 2018)[60]

นอกเหนือจากนี้ยังรวมถึงเสนอข้อมูลจากประเทศอื่น ๆ เพิ่มเติมหากพบว่ามีมิติหรือการจัดการที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น การพิจารณากรณีศึกษาที่เป็นแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) จากการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อด้วยดัชนีการรู้เท่าทันสื่อประจำปี ค.ศ. 2021 (Open Society Institute Sofia, 2021)[61] ในยุโรปจำนวน 35 ประเทศ เพื่อประเมินศักยภาพในการต่อสู้กับข่าวปลอมของประเทศต่าง ๆ นั้นพบว่า**ประเทศ**

[56] Carson, A & Fallon, A. (2021). Fighting Fake News : A Study Of Online Misinformation Regulation In The Asia Pacific. La Trobe University

[57] Yoon, S. (2019). Techno Populism and Algorithmic Manipulation of News in South Korea. Journal of Contemporary Eastern Asia, 18, 33-48. DOI: 10.17477/jcea.2019.18.2.033

[58] Gallo, W. (2021). South Korea Fights 'Fake News,' But Critics Claim It's Gagging the Press. Retrieved 2 May 2022, from www.www.voanews.com/a/east-asia-pacific_south-korea-fights-fake-news-critics-claim-its-gagging-press/6219375.html

[59] Sang-Hun, C. (2021). South Korea Shelves ‘Fake News’ Bill Amid International Outcry. Right groups warned that a proposed new law would discourage the media from reporting critically on powerful people. Retrieved 2 May 2022, from www.www.nytimes.com/2021/10/01/world/asia/south-korea-fake-news-law.html

[60] Gulizar & Jennifer. (2018). Countering Fake News A Survey Of Recent Global Initiatives. Retrieved 26 April 2022, from www.www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2018/03/PR180416_Countering-Fake-News.pdf

[61] Open Society Institute Sofia. (2021). Media Literacy Index 2021. Retrieved 30 April 2022, from www.osis.bg/?p=3750&lang=en

ฟินแลนด์ (Finland) มีความสามารถในการต่อสู้กับข่าวปลอมสูงสุดลำดับที่หนึ่ง จนกระทั่งสื่อมวลชนระดับโลกให้การยอมรับและแนะนำให้กลุ่มประเทศประชาธิปไตยควรใช้เป็นแนวทางจัดการข่าวปลอม (CNN, 2019)[62]

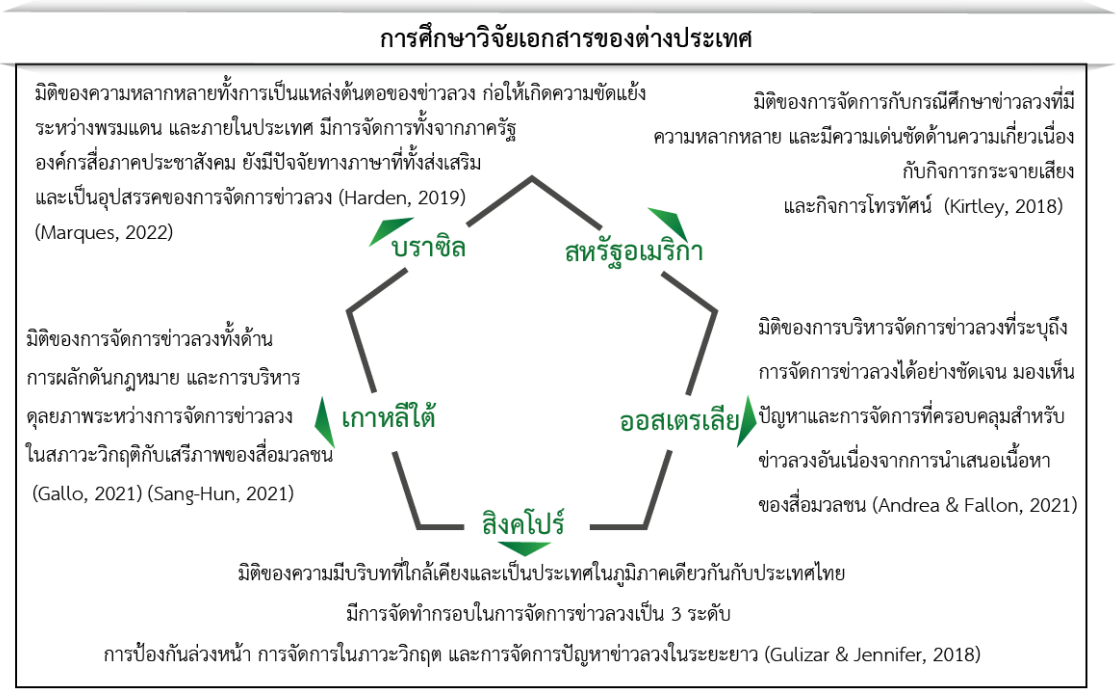

ภาพที่ 2 กรอบการศึกษาวิจัยเอกสารของต่างประเทศ

จากการพิจารณาประเทศเป้าหมาย การศึกษาด้านทิศทาง แนวโน้ม ข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อเปรียบเทียบบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยประเด็นการศึกษาจะมีความครอบคลุมมิติดังต่อไปนี้ 1) สภาพการณ์ และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย 2) หน่วยงานกำกับดูแลและองค์กรวิชาชีพในแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย 3) จุดแข็ง และจุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต 4) ประเด็นด้านบทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 5) กลไก แนวปฏิบัติ และความร่วมมือ ในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย 6) บทวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจาก 5 ประเทศ กับ ประเทศไทย

[62] CNN. (2019). Finland is winning the war on fake news. What it's learned may be crucial to Western democracy, Retrieved 17 May 2022, from www.edition.cnn.com/interactive/2019/05/europe/finland-fake-news-intl/

3.1 สภาพการณ์ และ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อ และบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต

ผลการศึกษาสภาพการณ์ และ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อ และบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต ได้รายงานตามลำดับ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศบราซิล ประเทศออสเตรเลีย ประเทศเกาหลีใต้ประเทศสิงคโปร์ และ ประเทศไทย ดังแสดงผลการศึกษาดังนี้

3.1.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

“สหรัฐอเมริกา” เป็นประเทศที่ถูกพิจารณาว่าเป็นต้นแบบเสรีภาพทั้งเสรีภาพสื่อมวลชน (Press Freedom) และเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) ซึ่งภาพรวมสภาพการณ์สื่อมวลชนในสหรัฐ ฯ มีข้อเท็จจริงที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่สื่อ[63] ได้แก่ ด้านภูมิทัศน์สื่อนั้นสื่อมวลชนส่วนใหญ่ยังคงสามารถทำหน้าที่ได้โดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาลแต่ทว่าสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าของสื่อภาคเอกชนเพียงไม่กี่รายสอดคล้องกับภูมิทัศน์สื่อทั่วโลกที่มีปัญหาในเรื่องการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของสื่อ ซึ่งลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ส่งผลให้สื่อท้องถิ่นประเภทสำนักข่าวได้ลดลงอย่างมากในเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา

ภูมิทัศน์สื่อของสหรัฐ ฯ ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมวัฒนธรรมขนาดใหญ่โดยในช่วงศตวรรษที่ 19 หนังสือพิมพ์ในเมืองใหญ่มีสถานะเป็นบริษัทผู้ผลิตเชิงอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศแนวโน้มนี้ยังคงดำเนินต่อไปดังเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของวงการฮอลลีวูด การกระจายเสียงและแพร่ภาพเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเสียงและการโฆษณา ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ระบบสื่อที่มีดุลยภาพได้ปรากฏขึ้นโดยมีตลาดที่มั่นคงทำให้บริษัทสื่อมีอำนาจสูง มีกำไรสูงและมีอิทธิพลสูงในฐานะสถาบันสังคมทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพและสื่อนิตยสารต่างลงทุนอย่างหนักในเรื่องการรายงานข่าวและอาชีพด้านวารสารศาสตร์ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอิสระและมีอิทธิพลต่อสังคมโดยวารสารศาสตร์ถูกกำหนดให้มีความเชื่อมโยงกับการเมืองในระดับต่ำโดยมีบรรทัดฐานเรื่องความเที่ยงธรรมที่กำหนดให้เป็นจรรยาบรรณของผู้สื่อข่าวและองค์กรข่าวส่วนใหญ่ต่างหลีกเลี่ยงที่จะระบุว่าตนเองเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองใด

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 องค์ประกอบที่สำคัญหลายอย่างของระบบสื่อถูกรบกวนจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและการเมือง ขอบเขตวิชาชีพที่มั่นคงได้ถูกรบกวนจากการหลอมรวมทางดิจิทัล การลดการควบคุมทางกฎระเบียบและภูมิทัศน์สื่อก็ถูกครอบงำโดยกลุ่มบริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามสื่อ (Media conglomerates) ซึ่งรวมถึงกูเกิลและเฟซบุ๊กที่มักจะนำเสนอตัวเองว่าเป็นบริษัทเทคโนโลยีแต่รูปแบบธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับการขายผู้ชมให้กับผู้โฆษณาเช่นเดียวกับสื่อมวลชนแต่ทว่าสองบริษัทนี้กำลังครอบครองส่วนแบ่งทางการตลาดอยู่และเป็นศูนย์กลางการไหลข้อมูลข่าวสารและวาทกรรมสาธารณะอีกด้วยทำให้บทบาทของยักษ์ใหญ่

[63] Reporters Without Borders. (2021). Americas United States. Retrieved 20 September 2022, from https://rsf.org/en/country/united-states

ด้านเทคโนโลยีจึงกลายเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่เรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับข่าวปลอม การแทรกแซงของรัสเซียและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐ ฯ ในปี 2016 ทั้งที่ผลสำรวจก่อนหน้านี้ในช่วงทศวรรษ 1970-1980 พบว่าผู้สื่อข่าวร้อยละ 60 กล่าวว่าพวกเขามีเสรีภาพเกือบสมบูรณ์ในการเลือกนำเสนอเรื่องราวแต่ในปี 2013 เสรีภาพนี้กลับลดลงเหลือเพียงร้อยละ 34 เท่านั้นนั่นคือผู้สื่อข่าวต้องเผชิญกับแรงกดดันมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งรวมถึงความเสี่ยงต่อความมั่นคงในหน้าที่การงาน ความกดดันในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชมและรายได้จากผู้ชม การแบ่งขั้วทางการเมืองและความเชื่อถือของสาธารณชนที่ลดลงจนกล่าวได้ว่าความเชื่อมโยงของสื่อกับการเมืองนั้นมีระดับสูงขึ้นโดยสื่อจำนวนมากในตลาดวิทยุ ข่าวเคเบิลและสื่อดิจิทัลมีลักษณะเลือกข้างทางการเมือง ขณะที่สื่อมวลชนชั้นนำที่มีอิทธิพลต่อสังคมยังคงหลีกเลี่ยงลักษณะดังกล่าว แต่ทัศนคติของสาธารณชนที่มีต่อสื่อได้ถูกแบ่งแยกโดยมุมมองทางการเมืองไปแล้วนับตั้งแต่การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปี 2016 และรูปแบบการใช้สื่อของผู้รับสารที่แตกต่างกันมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ ยักษ์ใหญ่ด้านเทคโนโลยีบริษัทชั้นนำ ได้แก่ ดิสนีย์ (Disney) คอมแคสต์ (Comcast) ทเวนตี้เซ้นจูรี่ฟ็อกซ์ (21st Century Fox) เวียคอมม์ (Viacom) ฯลฯ ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเนื้อหาไปยังผู้ชมอีกด้วยทำให้หนังสือพิมพ์ เครือข่ายการออกอากาศและนิตยสารที่เป็นสถาบันหลักสำหรับการทำข่าวก่อนหน้าต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจและได้ลดขนาดของห้องข่าวลงอย่างมากและมีผู้เข้าร่วมธุรกิจสื่อรายใหม่เข้าสู่ตลาดจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่เป็นออนไลน์และอินเทอร์เน็ตได้เร่งกระแสที่เริ่มต้นขึ้นแล้วในอุตสาหกรรมการออกอากาศที่กระจัดกระจายมากขึ้นเรื่อย ๆ ไปสู่การแพร่กระจายของข้อมูลในรูปแบบผสมผสานทั้งข้อเท็จจริงการแสดงความคิดเห็นจนขอบเขตระหว่างวารสารศาสตร์ การเมืองความบันเทิง การประชาสัมพันธ์และกิจกรรมการเคลื่อนไหวไม่ชัดเจน ในปีเดียวกันนี้ชาวอเมริกันร้อยละ 57 ระบุว่ามีพฤติกรรมเปิดรับข่าวจากโทรทัศน์ ร้อยละ 38 จากสื่อออนไลน์ ร้อยละ 25 จากวิทยุและร้อยละ 20 จากหนังสือพิมพ์แต่รายได้จากโฆษณาในปี 2017 นั้นสื่ออินเทอร์เน็ตมีส่วนแบ่งสูงสุดร้อยละ 38.4 โทรทัศน์ร้อยละ 31.5 วิทยุร้อยละ 8.1 หนังสือพิมพ์ร้อยละ 7.5 นิตยสารผู้บริโภคร้อยละ 7.4 และอื่น ๆ ร้อยละ 7.2[64] จนอาจกล่าวได้ว่าขอบเขตของวิชาชีพสื่อเริ่มคลุมเครือมากขึ้นเมื่อผู้สื่อสารเพิ่มจำนวนขึ้นซึ่งตามมาด้วยค่านิยมและเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้นซึ่งรวมถึงผู้สื่อข่าวที่เลือกข้างทางการเมือง ผู้สื่อข่าวพลเมืองและแพลตฟอร์มสาระบันเทิงใหม่ ๆ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้สื่อข่าวมืออาชีพไม่ใช่ศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารในฐานะ “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” อีกต่อไป

ในปี 2020 วงการสื่อมีเรื่องน่าวิตกกังวลเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่มีต่อผู้บริหารสำนักข่าวเนื่องจากบริบททางการเมืองของอเมริกาในช่วงนั้นรัฐบาลอยู่ภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดีทรัมป์ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลา 4 ปีที่สื่อมวลชนถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประธานาธิบดีโดยตลอด แม้ภายหลังการเลือกตั้งในปีเดียวกันชัยชนะจะตกเป็นของพรรคเดโมแครตซึ่งประธานาธิบดีไบเดนได้ส่งสัญญาณถึงความต้องการอยากจะเห็นสถานะของสื่อในสหรัฐ ฯ กลับมาเป็นดังเดิมคือเป็นต้นแบบในเรื่องเสรีภาพแก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนั้น รัฐบาลโดยพรรค

[64] Hallin, D. (2022). United States: Overview. Retrieved 21 September 2022, from https://medialandscapes.org/country/united-states

เดโมแครตจึงคืนสถานะแก่สื่อมวลชนในเรื่องการให้สื่อสามารถเข้าฟังแถลงข่าวของรัฐบาลได้ตามปกติแต่ปัญหาการเมืองที่เรื้อรังมานานยังคงส่งผลต่องานด้านข่าวและยังคงไม่ได้รับการแก้ไขทั้งการหายไปของการรายงานข่าวท้องถิ่น การแบ่งขั้วทางการเมืองของสื่อหรือความอ่อนแอของประชาธิปไตยที่มีสาเหตุจากแพลตฟอร์มดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์

สำหรับกรอบของกฎหมายนั้นโดยทั่วไปรัฐบาลมีบทบาทอย่างจำกัดต่อระบบสื่อของสหรัฐ ฯ เมื่อเทียบกับประเทศอื่นในโลกโดยให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชน ทั้งนี้ อันเป็นผลมาจากอิทธิพลร่วมกันเรื่องธรรมเนียมของกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งแรกและความเป็นศูนย์กลางของแนวคิดเสรีนิยมแต่ปัจจุบันในสหรัฐอเมริกากลับมีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการปฏิรูปมาตรา 230 ของกฎหมายว่าด้วยการสื่อสารที่เหมาะสม (Communications Decency Act) ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่ปี 1996 ระบุว่าบริษัทโซเชียลมีเดียและเจ้าของแพลตฟอร์มเว็บไซต์ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่บุคคลที่สามนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มของตน ถึงกระนั้นรัฐบาลกลางกลับดำเนินการตรงข้ามโดยเร่งติดตามตัวผู้ร้ายข้ามแดน ได้แก่ จูเลียน อาสซานจ์ (Julian Assange) ในฐานะเจ้าของสำนักพิมพ์วิกิลีกส์ (Wikileaks) เพื่อให้มาขึ้นศาลในข้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่เอกสารลับในปี 2010 ซึ่งเรื่องนี้ได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์เรื่องเสรีภาพสื่อของประเทศ

ขณะที่บริบทเศรษฐกิจพบว่าข้อจำกัดทางเศรษฐกิจได้ส่งผลต่อผู้สื่อข่าวโดยสำนักข่าวท้องถิ่นกว่า 100 แห่งได้ปิดตัวลงตั้งแต่ปี 2020 และหนังสือพิมพ์รายใหญ่ยังคงเสียสมาชิกอย่างต่อเนื่องแม้การเปิดรับสมาชิกออนไลน์จะชดเชยได้บ้างขณะที่สื่อสาธารณะอื่นใช้วิธีรักษาการเติบโตของรายได้ผ่านการช่วยบริจาคของผู้ชม เช่น กิจการกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะของสหรัฐ ฯ ที่ประกอบด้วย 2 เครือข่าย ได้แก่ ระบบกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ (Public Broadcasting System: PBS) และเครือข่ายวิทยุสาธารณะ (National Public Radio: NPR) ในกรณีของ NPR โดยบรรษัทเพื่อการกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ (The Corporation for Public Broadcasting) นั้นเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับทุนจากรัฐบาลกลางโดยรายได้ส่วนใหญ่ของการแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะมาจากการบริจาคของสมาชิกประมาณ 2.1 ล้านคนทั่วประเทศ การให้ของขวัญส่วนตัว การสนับสนุนจากภาคธุรกิจและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรโดยผู้สนับสนุนจะได้รับการประชาสัมพันธ์โดยออกอากาศทางสถานี เงินช่วยเหลือของมูลนิธิ การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง มลรัฐและรัฐบาลท้องถิ่นให้ทุนบางส่วนตามกฎหมาย[65] กิจการกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะนี้จึงไม่ได้รับผลกระทบจากการควบรวมสื่อของเอกชนข้างต้น

สำหรับด้านสังคมวัฒนธรรมนั้นพบว่าระดับความไม่ไว้วางใจในสื่ออเมริกันดั้งเดิม (Traditional media) สูงขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนแม้การบิดเบือนข้อมูลจะส่งผลกระทบต่อสังคมอเมริกันโดยตรงจากการสร้างบรรยากาศให้ประชาชนไม่รู้ว่าจะไว้ใจใครได้อีก นอกจากนี้ พบการล่วงละเมิดทางออนไลน์ (Online harassment) โดยเฉพาะต่อผู้หญิงและชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นปัญหาร้ายแรงสำหรับผู้สื่อข่าวเรื่องความปลอดภัยเมื่อ

[65] Hallin, D. (2022). United States: Overview. Retrieved 21 September 2022, from https://medialandscapes.org/country/united-states

ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมอันตรายและต้องเผชิญกับบรรยากาศของความเกลียดชังและก้าวร้าวที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนดังปรากฏในเหตุการณ์การประท้วงซึ่งมีการทำร้ายร่างกายผู้สื่อข่าวทั้งที่มีเครื่องหมายระบุตัวตนว่าเป็นผู้สื่อข่าวอย่างชัดเจน ปัญหานี้ถือเป็นแนวโน้มที่น่าหนักใจเมื่อผู้สื่อข่าวต้องประสบกับเหตุการณ์ล่วงละเมิดการข่มขู่และการทำร้ายร่างกายในการทำงานข่าวภาคสนาม

3.1.2 กรณีประเทศบราซิล

“บราซิล” เป็นหนึ่งในประเทศในโลกนี้ที่เผชิญกับมีปัญหาข้อมูลเท็จ หรือข่าวลวงเนื่องจากประเทศในกลุ่มลาตินอเมริกามีอัตราการใช้งานโซเชียลมีเดียสูงที่สุดในโลกประกอบกับความไว้วางใจที่มีต่อรัฐบาล และสถาบันทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ทำให้ประเทศจึงมีการแพร่กระจายข่าวลวงจำนวนมาก[66] เช่น กรณีการแพร่กระจายของข่าวปลอมที่เกี่ยวข้องปัญหาของวัคซีนในสถานการณ์แพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019[67] ที่ทำให้ประชาชนไม่กล้าเข้ารับบริการฉีดวัคซีน จนกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อัตราผู้เสียชีวิตจากไวรัสโคโรนา19 ของละตินอเมริกามีสัดส่วนคิดเป็นประมาณ 1 ใน 4 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมดจากทั่วโลก

ข้อมูลขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders)[68] ระบุสภาพการณ์ของสื่อมวลชนประเทศบราซิลว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับรัฐบาลนั้นได้ถดถอยลงอย่างมากนับตั้งแต่ ประธานาธิบดีโบลโซนาโร (Bolsonaro) เข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ปี ค.ศ. 2018 ดังปรากฏว่า เขามักกล่าวโจมตีเชิงดูถูกผู้สื่อข่าวในการปราศรัยเป็นประจำ ใช้ความรุนแรงต่อผู้สื่อข่าว และมีการบิดเบือนข้อมูลเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองจนก่อให้เกิดความท้าทายในด้านเสรีภาพของสื่อมวลชน

การสื่อสารของรัฐบาล นายโบลโซนาโร ที่มีต่อผู้สื่อข่าว และสื่อมวลชนนั้นยังได้มีส่วนส่งเสริมทัศนคติที่ไม่เป็นมิตร และมีการเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือนในวงกว้างจนก่อให้เกิดเป็นอันตรายต่อการอภิปรายสาธารณะ เช่นเดียวกับการพบว่าประธานาธิบดีแห่งบราซิลได้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้สนับสนุนบนโซเชียลเน็ตเวิร์กเป็นหนึ่งในกลยุทธ์โจมตีสื่อมวลชน โดยมีจุดมุ่งหมายทำให้สื่อเสื่อมเสียชื่อเสียง ขาดความน่าเชื่อถือ และถูกตราหน้าว่าเป็นศัตรูของรัฐบาล การกระทำในลักษณะนั้นส่งผลให้อาจกล่าวได้ว่า “รัฐบาลบราซิล” เป็นหนึ่งในผู้เผยแพร่ข่าวปลอมของประเทศโดยหวังผลประโยชน์ทางการเมือง

ประเด็นข้างต้นยืนยันได้จาก ทาร์ดากีลา (Tardáguila) ผู้ก่อตั้งองค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริงชื่อว่า Agência Lupa ซึ่งเป็นหน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งแรกของบราซิลโดยพยายามช่วยเหลือชาวบราซิลในเรื่องการคัดกรองเนื้อหาที่น่าสงสัยเรื่องความถูกต้องบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เช่น WhatsApp, YouTube และ Facebook โดยภายหลังจากที่ นายโบลโซนาโร ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีเพียงไม่กี่ชั่วโมง เธอก็ได้รับ

---

[66] Palau, M. (2021). The Battle Over Fake News: Inside Brazil’s Dangerous Battle Over Fake News. Retrieved 25 August 2022, from https://americasquarterly.org/article/inside-brazils-dangerous-battle-over-fake-news/

[67] Galhadi, C., Freire, N., Fagundes, M., Souza Minayo, M. & Cunha, I. (2022). Fake News and vaccine hesitancy in the COVID-19 pandemic in Brazil. Scielo. Retrieved 25 August 2022, from https://www.scielo.br/j/csc/a/PBmHtLCpJ7q9TXPwdVZ3kGH/?lang=en

[68] Reporters Without Borders. (2021). Brazil. Retrieved 25 August 2022, from https://rsf.org/en/country/brazil

โทรศัพท์จากทนายความโดยแจ้งให้รีบเดินทางออกจากประเทศเนื่องจาก “บราซิล” ไม่ใช่สถานที่ปลอดภัยอีกต่อไป ทาร์ดากีลา เพิกเฉยต่อคำแนะนำนี้ในตอนแรกเนื่องจากไม่ต้องการละทิ้งเพื่อนร่วมงาน และหวังว่าหลังเลือกตั้งสถานการณ์ทุกอย่างคงดีขึ้น แต่ทว่าเธอคิดผิด โดยข่าวปลอมได้เพิ่มขึ้นถึง 4 เท่าอีกทั้งเธอ และเพื่อนร่วมงานได้รับภัยคุกคามมากถึง 56,000 ครั้งต่อเดือน และส่วนใหญ่มาจากกลุ่มผู้สนับสนุนของ นายโบลโซนาโร

จากเหตุการณ์นี้ ทำให้เธอมีความคิดที่จะยื่นคำร้องต่อตำรวจในกรุงริโอเดจาเนโร เพื่อรับความคุ้มครองแต่ทว่า แหล่งข่าวในศาลสูงบราซิลกล่าวเตือนว่าอย่าทำเช่นนั้น นอกจากนี้ ตำรวจแห่งกรุงริโอ ฯ ก็มีการแบ่งขั้วกันเป็นฝ่ายเช่นเดียวกับผู้คนที่พุ่งเป้าโจมตีเธอบนเฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ จนในที่สุด เธอก็จำเป็นต้องเดินทางออกจากบราซิลเพื่อความปลอดภัย แต่สิ่งที่ทำให้เธอประหลาดใจอยู่เสมอต่อเหตุการณ์นี้คือ ข่าวปลอมที่แพร่กระจายจำนวนมากเกิดจากการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง เรื่องราวของ ทาร์ดากีลา นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสร้างความแตกแยกโดยใช้ข่าวปลอม และเริ่มมีอันตรายมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีสาเหตุจากข่าวปลอม และข้อมูลเท็จในบราซิล

ปัญหานี้ส่วนหนึ่งเกิดจากภูมิทัศน์สื่อของบราซิลเองที่มีลักษณะผูกขาดการสื่อสารจากเจ้าของสื่อเพียงไม่กี่องค์กร ซึ่งธุรกิจสื่อมวลชนเหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง และกลุ่มบริษัททางธุรกิจคู่ค้าขนาดใหญ่ ทำให้การทำงานของสื่อมวลชนต้องเผชิญกับการแทรกแซงจากรัฐบาลอย่างหนัก บริษัทสื่อขนาดใหญ่ได้พยายามสร้างโมเดลทางธุรกิจของตนเองขึ้นใหม่เพื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์สื่อทั่วโลกจากการถือกำเนิดขึ้นของแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งการลงทุนในภาคธุรกิจอื่น ๆ นี้จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งอำนาจการเมืองจึงทำให้เพิ่มความเป็นไปได้ของความขัดแย้งทางผลประโยชน์จนกระทบต่อความเป็นอิสระด้านบรรณาธิการของสื่อมวลชน

แม้ว่าประเทศบราซิลจะมีกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลางตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 ที่ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ และเนื้อหาโดยทั่วไปของกฎหมายค่อนข้างสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอย่างเสรี อย่างไรก็ตาม ผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนของบราซิลมักตกเป็นเป้าหมายของกระบวนการทางกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมจากนักการเมือง และนักธุรกิจเพื่อข่มขู่สื่อมวลชนโดยไม่แน่ใจว่าในปี ค.ศ. 2022 วิกฤตนี้จะเริ่มคลี่คลายหรือไม่ เนื่องจากผลโพลระบุว่าคะแนนความนิยมของ นายโบลโซนาโร อยู่ในระดับต่ำที่สุดตลอดกาล และจะแพ้การเลือกตั้งใหญ่ที่จะมีขึ้นในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2023

สถานการณ์เช่นนี้อาจบีบบังคับให้ นายโบลโซนาโร จำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่มีอยู่ทั้งหมดซึ่งรวมถึงการสร้างข่าวปลอมเพื่อปลุกระดมความรุนแรง หรือเป็นบ่อนทำลายประชาธิปไตย เช่นเดียวกับที่เขามักกล่าวซ้ำเสมอในหลาย ๆ ครั้งว่าผลลัพธ์ที่เขาต้องการเป็นไปได้เพียง 3 อย่างเท่านั้นคือการติดคุก การถูกฆ่า หรือได้รับชัยชนะ ประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ นาย Michael Beng Petersen ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย Aarhus แห่งประเทศเดนมาร์ก และเป็นผู้เชี่ยวชาญการศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด ที่กล่าวว่าข่าวปลอมมี

แนวโน้มที่จะเติบโตได้มากที่สุดในสังคมที่มีการแบ่งขั้วทางการเมือง ดังนั้น ส่วนตัวจึงรู้สึกไม่แปลกใจเลยที่ประเทศบราซิลจะมีปัญหาร้ายแรงเช่นนี้[69]

ในท้ายที่สุด สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า สถานการณ์การสื่อสารของประเทศบราซิลนั้น ไม่อาจแยกออกจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นตัวกำหนดได้ โดยพบว่าการเมืองมีการแตกแยก และแบ่งฝ่ายประกอบกับการทำงานของสื่อมวลชนมีลักษณะผูกขาดทางธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับฝ่ายการเมือง ดังนั้น สื่อที่นำเสนอข้อเท็จจริงในทิศทางตรงข้ามกับอำนาจรัฐอาจถูกคุกคาม เช่นเดียวกับการใช้สื่อเป็นเครื่องมือสร้างข่าวปลอมเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง

3.1.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย

“ออสเตรเลีย” เป็นหนึ่งในประเทศที่องค์กรสื่อมวลชนมีการกระจุกตัวและผูกขาดการเป็นเจ้าของสูงเป็นพิเศษ (Ultra-concentration of media ownership) ประกอบกับมีแรงกดดันจากรัฐบาลเพิ่มสูงขึ้นจนอาจเป็นอันตรายต่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยภาพรวมสภาพการณ์สื่อมวลชนของออสเตรเลียมีข้อเท็จจริงในมิติต่าง ๆ ที่น่าสนใจ[70] โดยด้านภูมิทัศน์สื่อพบว่า สื่อมวลชนออสเตรเลียส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การบริหารงานของบริษัทสื่อ 2 กลุ่มเท่านั้น จนทำให้เป็นหนึ่งในประเทศที่สื่อกระจุกตัวมากที่สุดในโลก ได้แก่ 1) กลุ่มไนท์เอ็นเตอร์เทนเม้นต์ (Nine Entertainment) ที่เข้าซื้อกิจการ Southern Cross Media สื่อรายใหญ่ และกิจการ Fairfax Media สื่อที่เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่อย่าง Sydney Morning Herald

และ 2) กลุ่มนิวส์คอร์ป (News Corp.) โดยนายรูเพิร์ต เมอร์ด็อก (Rupert Murdoch) มีสื่อสิ่งพิมพ์ชั้นนำในเครือมากกว่า 2 ใน 3 ของประเทศซึ่งรวมถึงหนังสือพิมพ์รายวันชั้นนำ ได้แก่ *The Australian* daily เช่นเดียวกับสำนักข่าวออนไลน์ ผลกระทบของการกระจุกตัวสื่อนี้ทำให้การทำหน้าที่ของสื่อเอกชนมักมุ่งที่ผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์สาธารณะ และสื่อมวลชนท้องถิ่นมากกว่า 150 ฉบับ ต้องปิดตัวลงด้วยเหตุผลทางธุรกิจเรื่องการลดต้นทุนจนใกล้สูญพันธุ์ ดังปรากฏผลการศึกษาว่า ประชาชนออสเตรเลีย 71% เชื่อว่า สื่อมวลชนของออสเตรเลียสนใจที่จะดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากกว่าที่จะบอกเล่าเรื่องราวที่สาธารณชนจำเป็นต้องรู้[71]

ขณะที่สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพที่รัฐเป็นเจ้าของ เช่น Australian Broadcasting Corporation (ABC) และ Special Broadcasting Service (SBS) กลับทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะมากกว่า ดังปรากฏว่าทั้งสองสถานีมักนำเสนอรายการข่าวเชิงสืบสวนที่มีคุณภาพสูง ในขณะเดียวกัน สำหรับบริบทการเมืองนั้นผู้บริหารของบริษัทสื่อเอกชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความเป็นอิสระดังที่ปี ค.ศ. 2021 คณะกรรมการวุฒิสภาออสเตรเลียได้ยืนยันถึงการมีอยู่ของวัฒนธรรมเซ็นเซอร์ตนเองของสื่อ และมีแรง

---

[69] Palau, M. (2021). The Battle Over Fake News: Inside Brazil’s Dangerous Battle Over Fake News. Retrieved 25 August 2022, from https://americasquarterly.org/article/inside-brazils-dangerous-battle-over-fake-news/

[70] Reporters Without Borders. (2021). Australia. Retrieved 31 August 2022, from https://rsf.org/en/country/australia

[71] The Guardian. (2018). Australia's trust in media at record low as 'fake news' fears grow, survey finds. Retrieved 31 August 2022, from https://www.theguardian.com/media/2018/feb/07/australias-trust-in-media-at-record-low-as-fake-news-fears-grow-survey-finds

กดดันทางการเมืองต่อบรรณาธิการว่า เรื่องราวใดไม่ควรนำเสนอ รวมถึงมีการข่มขู่แหล่งข่าวด้วยข้ออ้างว่าต้องการปกป้องความมั่นคงของชาติ

อย่างไรก็ตาม การเซ็นเซอร์ตนเองของสื่อมวลชนนั้นไม่อาจสังเกตได้โดยง่าย แต่เนื้อหาบางอย่างที่นำเสนอบ่อยครั้งผู้รับสารสามารถเห็นอคติในเนื้อหาได้เด่นชัด โดยเฉพาะประเด็นวัฒนธรรมการกีดกันและเลือกปฏิบัติทางเพศ รวมถึงทางเชื้อชาติ ที่มักพบในสื่อกลุ่มนิวส์คอร์ป (News Corp.) ส่วนสื่อสาธารณะนั้นความเป็นอิสระเริ่มต้นจากกระบวนการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสถานีโทรทัศน์ เช่น Australian Broadcasting Corporation (ABC) ที่ก่อให้เกิดคำถามถึงความโปร่งใสอีกด้วย นอกจากนี้ แม้ในทางกฎหมายประเทศออสเตรเลียจะให้สัตยาบันต่อกติกาสากลระหว่างประเทศเรื่องสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองไว้ (Civil and Political Rights) ซึ่งหลายรัฐต่างให้ความคุ้มครองเสรีภาพสื่อ

แต่ทว่า รัฐธรรมนูญของประเทศกลับไม่มีข้อความยืนยันเรื่องนี้ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากบางรัฐมีความเข้มงวดต่อการทำหน้าที่สื่อมากกว่าปกติ เช่น สภาของรัฐแคนเบอร์รา ที่นำกฎหมายหลายฉบับมาใช้กับสื่อมวลชน ได้แก่ กฎหมายความมั่นคงแห่งชาติ และกฎหมายการจารกรรม และการเข้ารหัสข้อมูล ซึ่งอนุญาตให้เจ้าหน้าที่รัฐของสามารถละเมิดหลักการเรื่องการรักษาความลับของสื่อมวลชนได้ แม้ว่าผู้สื่อข่าวออสเตรเลียอาจไม่ต้องเผชิญกับความรุนแรงทางกายภาพ แต่พวกเขาก็สามารถรับรู้ได้ถึงความไม่ปลอดภัยโดยในปี ค.ศ. 2019 ตำรวจสหพันธรัฐแคนเบอร์รา ได้ทำการค้นหาตัวผู้สื่อข่าวการเมืองของสถานีโทรทัศน์ Australian Broadcasting Corporation (ABC) ที่กลุ่มการเมืองเห็นว่านำเสนอเนื้อหากระทบต่อความมั่นคงของชาติทั้งที่บ้าน และที่ทำงาน

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างน่าตกใจ จนกลายเป็นการคุกคามผู้สื่อข่าวที่ทำหน้าที่เพื่อสาธารณะ ทำให้ในปี ค.ศ. 2021 สื่อมวลชนเกือบ 90% รู้สึกว่าพวกเขาหวาดกลัวต่อภัยคุกคาม การล่วงละเมิดและการข่มขู่ที่เพิ่มขึ้นโดยเริ่มจากการคุกคามของรัฐบาล สุดท้าย จากสภาพการณ์ข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อผลกำไรและความอยู่รอดขององค์กรสื่อมวลชนจึงอาจเป็นเหตุหนึ่งให้ข่าวปลอมในประเทศออสเตรเลียมีปริมาณเพิ่มขึ้น จนความเชื่อใจของสาธารณะที่มีต่อสื่อมวลชนลดลงดังที่ปรากฏในผลสำรวจความเชื่อมั่นของเอเดลแมน[72] (Edelman Trust Barometer) พบว่า

ความเชื่อมั่น (trust) ของประชาชนชาวออสเตรเลียในปี ค.ศ. 2018 ที่มีต่อสื่อต่ำเป็นประวัติการณ์เพียง 31% เท่านั้น เนื่องจากความหวาดกลัวเรื่องข่าวปลอมเพิ่มขึ้น แต่ทว่า ประชาชนกลับเต็มใจที่จะไว้วางใจในสื่อมวลชนแบบดั้งเดิม (traditional media) เช่น ผู้สื่อข่าวในหนังสือพิมพ์ และสื่อวารสารศาสตร์ออนไลน์ขององค์กรสื่อมากกว่าสื่อสังคมออนไลน์แบบทั่วไป เช่น เฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนชาวออสเตรเลียเริ่มสามารถที่จะแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลข่าวสารในสื่อดั้งเดิมเชิงวารสารศาสตร์กับข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งไม่ทราบแหล่งที่มาได้

[72] The Guardian. (2018). Australia's trust in media at record low as 'fake news' fears grow, survey finds. Retrieved 31 August 2022, from https://www.theguardian.com/media/2018/feb/07/australias-trust-in-media-at-record-low-as-fake-news-fears-grow-survey-finds

ส่งผลให้ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการรายงานข่าวของสื่อวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิมได้เพิ่มขึ้นจาก 46% ในปี ค.ศ. 2017 เป็น 61% ในปี ค.ศ. 2018 ซึ่งใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยทั่วโลกสำหรับความไว้วางใจในสื่อวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม ที่มีอัตราส่วน 62% ขณะที่ความไว้วางใจในสื่อออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชนก็เพิ่มขึ้นจาก 37% ในปี ค.ศ. 2017 เป็น 43% ในปี ค.ศ. 2018 โดยค่าเฉลี่ยทั่วโลกอยู่ที่ 55% นั่นอาจหมายความว่าประชาชนออสเตรเลียยังคงต้องการให้สื่อมวลชนเป็นผู้ดูแลสถาบันต่าง ๆ ในสังคมอย่างเสียสละเพื่อความถูกต้อง โดยให้ความสำคัญกับเรื่องง่าย ๆ ที่มีประโยชน์สาธารณะโดยไม่เน้นที่คนดัง หรือเจาะลึกในเรื่องที่ไม่มีสาระ

3.1.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้

ในกรณีของประเทศเกาหลีใต้ สภาพการณ์ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นด้านข่าวลวงในสภาวะวิกฤตในบริบทต่าง ๆ อาทิ การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือการบิดเบือนข้อมูลผ่านระบบนิเวศสื่อ นั้น สามารถกล่าวได้ว่ามีอัตราการเกิดขึ้นในลักษณะที่ต่อเนื่อง และมีอิทธิพลต่อการส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบททางการเมือง และการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่การสร้างสรรค์ข้อมูลเท็จโดยเจตนา หรือการบิดเบือนข้อมูลที่มีอยู่เดิมเพื่อจุดประสงค์อันไม่พึงประสงค์นั้น ถือเป็นกลไกสำคัญในการดึงดูดฐานผู้สนับสนุน และสามารถปรับใช้เพื่อการโจมตีบุคคล หรือกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งอยู่ฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ สถานการณ์ดังกล่าวนั้นเป็นผลอันเนื่องมาจากอัตราการเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของประชากรภายในประเทศเกาหลีใต้ที่มีจำนวนสูงถึง ร้อยละ 98 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (อ้างอิงจากช่วงต้นปี ค.ศ. 2022)[73]

ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศเกาหลีใต้ถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ต้องประสบกับประวัติศาสตร์ที่เต็มไปด้วยความท้าทายอย่างมหาศาล อาทิ การแบ่งแยกดินแดน สงครามระหว่างประเทศ ช่วงเวลาของการปกครองภายใต้ผู้นำเผด็จการ รวมไปจนถึงกลุ่มภราดรภาพ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเนื่องมาจากอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ ที่แม้ในทางหนึ่งจะส่งผลให้ประเทศเกาหลีใต้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตย และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกลับนำมาซึ่งความขัดแย้ง ความเห็นต่าง และความต้องการที่แตกต่างกันระหว่างคนรุ่นเก่า และคนรุ่นใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นช่องว่างระหว่างวัยไม่ที่อาจเติมเต็มได้โดยง่าย และมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อข้อเรียกร้องทางการเมือง ด้วยเช่นเดียวกัน[74]

ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ และสภาพการณ์ของสังคมในช่วงเวลาปัจจุบันนี้นั้น ส่งผลกระทบให้ประชากรของประเทศเกาหลีใต้มีแนวโน้มให้ความสนใจต่อประเด็นทางการเมือง และสังคมอย่างใกล้ชิด ซึ่งครอบคลุมถึงการเคลื่อนไหวในหลากหลายบริบท และการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน กระบวนการบริหารจัดการ และการสื่อสารต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศเกาหลีใต้โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ในมิติด้านวารสารศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่ามีคุณลักษณะที่ “มุ่งปิดกั้น” หรือ

[73] Kemp, S. (2022). DIGITAL 2022: SOUTH KOREA. Kepios. Doi: https://datareportal.com/reports/digital-2022-south-korea

[74] Lee, S. J. (2021). Generational Divides and the Future of South Korean Democracy. Carnegie Endowment for International Peace. Doi: https://carnegieendowment.org/2021/06/29/generational-divides-and-future-of-south-korean-democracy-pub-84818

“ท้าทายโครงสร้างพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย” มากกว่าการมุ่งดำเนินการแก้ไข และป้องกันปัญหาอย่างตรงจุด[75,76]

กล่าวคือ ลักษณะการดำเนินการที่เกี่ยวเนื่องกันกับการบริหารจัดการ และสื่อสารผลลัพธ์การแก้ไขปัญหาข่าวปลอมโดยหน่วยงาน และบุคลากรภาครัฐของประเทศเกาหลีใต้นั้น ประกอบไปด้วยการแทรกแซง และการเข้ามามีบทบาท หรือเข้าอุปถัมภ์โดยผู้มีอิทธิพล อาทิ รัฐบาล เจ้าหน้าที่ข่าวกรอง เจ้าหน้าที่ระดับสูง และเจ้าหน้าที่ทางการทหาร ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบให้เกิด “กระบวนการดำเนินการแบบปิด” อันเป็นที่มาของการปฏิบัติเชิงจิตวิทยาที่ประชาชน และสื่อมวลชน ไม่สามารถมีไม่ส่วนร่วมได้อย่างเสรี เปิดกว้าง และยุติธรรม[77] ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากรูปแบบการปฏิบัติการโดยรัฐบาล และทางการทหารที่ขัดขวางการกำกับดูแลของพลเรือนแล้ว

ระบบนิเวศสื่อของประเทศเกาหลีใต้ยังคงต้องประสบกับ “การดำเนินการด้านข้อมูล” โดยหน่วยงานภาครัฐที่มุ่งเผยแพร่การโฆษณาชวนเชื่อ พร้อมด้วยการติดตาม และรวบรวมข้อมูลผู้ใช้งานปลายทางจากบัญชีโซเชียลมีเดีย เพื่อจุดประสงค์ในการตรวจสอบที่แอบแฝงไปด้วยการสอดแนม ลงโทษ หรือปิดปากบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งครอบคลุมถึงระบบสื่อสารมวลชนของประเทศ ที่นำเสนอข้อมูลในมิติอื่นอย่างชอบธรรมด้วยกฎหมาย[78] ด้วยการกำจัดเสรีภาพสื่อ และการแสดงออกผ่านการบังคับใช้กฎหมายทางอ้อมอย่างกฎหมายความมั่นคง กฎอัยการศึก พระราชกำหนดฉุกเฉิน และกฎหมายอาญา ที่มักถูกบังคับใช้เพื่อการปราบปรามสื่อฝ่ายค้าน[79] และมักเป็นไปโดยปราศจากการช่วยเหลือจากหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องใด ๆ

3.1.5 กรณีประเทศสิงคโปร์

“สิงคโปร์” แม้เป็นหนึ่งในประเทศที่เป็นต้นแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ในการทำงานของสื่อมวลชนสิงคโปร์กลับเป็นตัวอย่างที่สากลไม่ควรตระหนักถึง เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อ โดยสภาพการณ์ทั่วไปของสื่อมวลชนสิงค์โปร์นั้นจำแนกเป็นประเด็นได้[80] ดังนี้

---

[75] Kim, T.H. (2018). South Korean war on ‘fake news’ raises concern of censorship. The Associated Press (AP). Doi: https://apnews.com/article/3d14a9663b114644a36e123a7c7bf9b1

[76] Shaw, M. and Yi, J. (2022) Will Yoon Suk-yeol Finally Reform South Korea’s National Security Law? Diplomat Media Inc. Doi: https://thediplomat.com/2022/03/will-yoon-suk-yeol-finally-reform-south-koreas-national-security-law/

[77] Kwon, K. (Hazel). (2021). Disinformation is spreading beyond the realm of spycraft to become a shady industry – lessons from South Korea. The Conversation. Doi: https://theconversation.com/disinformation-is-spreading-beyond-the-realm-of-spycraft-to-become-a-shady-industry-lessons-from-south-korea-168054

[78] Tworek, H. and Lee, Y.J. (2021). Lessons from South Korea’s approach to tackling disinformation. The Brookings Institution, TechStream. Doi: https://www.brookings.edu/techstream/lessons-from-south-koreas-approach-to-tackling-disinformation/

[79] Youm, K. H. (1987). Judicial Interpretation of Press Freedom in South Korea, 7 B.C. Third World L.J. 133. Doi: http://lawdigitalcommons.bc.edu/twlj/vol7/iss2/1

[80] Reporters Without Borders. (2021). Singapore . Retrieved 26 August 2022, from https://rsf.org/en/country/singapore

ด้านภูมิทัศน์สื่อ รัฐบาลสิงคโปร์มักโฆษณาตัวเองว่าเป็น “สวิตเซอร์แลนด์แห่งตะวันออก” แต่ทว่าในเรื่องสื่อมวลชนนั้นประเทศนี้ค่อนข้างมีลักษณะสอดคล้องกับประเทศจีนในเรื่องการจำกัดเสรีภาพสื่อมวลชน ทำให้ประชาชนขาดทางเลือก และจำเป็นต้องเปิดรับสื่อที่ถูกรัฐบาลควบคุมอย่างเข้มงวดเท่านั้น โดยการละเมิดสื่อจากทางการสามารถกระทำได้ เช่น การสั่งปิดเว็บไซต์สำนักข่าวอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการเมืองที่พรรคกิจประชาชน (PAP) ของนายกรัฐมนตรี ลี เซียนลุง (Lee Hsien Loong) ได้ปกครองประเทศมายาวนานนับตั้งแต่ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1965 โดยมีกฎระเบียบที่อนุญาตให้รัฐบาลสามารถแต่งตั้งสมาชิกหรือคณะกรรมการมากำกับและบรรณาธิการสื่อมวลชนได้โดยตรง เพื่อบังคับให้การทำหน้าที่สื่อเป็นไปตามที่รัฐบาลกำหนดไว้

นั่นคือผู้มีอำนาจรัฐมีอำนาจที่จะตัดสินใจได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อกระจายเสียง และแพร่ภาพนั้นจะได้รับอนุญาตให้เผยแพร่หรือไม่ โดยใช้ข้ออ้างเรื่องความสำคัญของการรักษาความสามัคคีในสังคมและผลประโยชน์สาธารณะ[81] ยิ่งไปกว่านั้น ในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2018 พรรคกิจประชาชนของสิงคโปร์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการรัฐสภาเพื่อตรวจสอบการแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิดทางสื่อออนไลน์ โดยรายงานของคณะกรรมการในปีต่อมาของคณะกรรมการพบว่า การแพร่กระจายข้อมูลเท็จสามารถก่อให้เกิดภัยคุกคามเพิ่มขึ้นได้ ทั้งต่อความสามัคคีทางสังคม ความเชื่อมั่นสาธารณะต่อรัฐบาล รวมถึงประชาธิปไตย และอธิปไตยของชาติ จึงเสนอให้มีการแก้ปัญหาหลายรูปแบบ โดยเน้นที่บทบาทของผู้สื่อข่าว หน่วยงานช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง บริษัทเทคโนโลยี รัฐบาลและพลเมือง

หนึ่งในข้อเสนอคือการให้ความรู้แก่ชาวสิงคโปร์เพื่อให้จำแนกข้อมูลที่ผิดได้ การฝึกอบรมผู้สื่อข่าวเพื่อเพิ่มคุณภาพและความถูกต้องในการสื่อสารรวมถึงการใช้กฎระเบียบบังคับต่อบริษัทเทคโนโลยี อันเป็นข้อเสนอที่เป็นผลลัพธ์มากที่สุดคือ การสร้างกลไกใหม่เพื่อให้รัฐบาลสามารถแทรกแซงสื่อมวลชนได้รวดเร็วขึ้น โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ (The Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act: POFMA) ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2019 โดยให้อำนาจรัฐมนตรีดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จทุกฝ่าย

กฎหมายนี้ได้เข้าแทนที่กฎหมายอื่นอย่างรวดเร็วในฐานะเครื่องมือหลักของรัฐที่ใช้ทำสงครามกับข้อมูลเท็จ และได้กลายเป็นอาวุธใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการปิดปากนักวิจารณ์ และจำกัดเสรีภาพในการพูด ทั้งนี้ กฎหมายนี้อยู่ภายใต้กรอบประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายการยุยงปลุกปั่น (Sedition law) ที่มีมาตั้งแต่ยุคอาณานิคม ที่สนับสนุนว่าการกระทำใดที่มีเจตนาร้าย และเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาลสามารถถูกลงโทษโดยการจำคุกได้ นับตั้งแต่มีการนำกฎหมาย “ต่อต้านข่าวปลอม” (Anti-fake news law) นี้มาใช้ในปี ค.ศ. 2019 ข้างต้น รัฐบาลก็มีอำนาจที่จะแก้ไขเนื้อหานั้นได้หากพิจารณาว่าเนื้อหานั้นเป็นเท็จ หรือจำเป็นต้องป้องกันความเชื่อมั่นของสาธารณะที่มีต่อรัฐบาล

[81] Carson, A.& Fallon, L. (2021). Fighting Fake News: A Study of Online Misinformation Regulation in The Asia Pacific. Retrieved 26 August 2022, from https://www.latrobe.edu.au/__data/assets/pdf_file/0019/1203553/carson-fake-news.pdf

ขณะที่บริบททางเศรษฐกิจนั้น กลุ่มสื่อขนาดใหญ่ 2 กลุ่มเป็นเจ้าของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพที่สำคัญทั้งหมดของประเทศ ได้แก่ 1) มีเดียคอร์ป (MediaCorp) มีเป็นเจ้าของคือบริษัทจากการลงทุนของรัฐ 2) สิงคโปร์เพรสโฮลดิ้ง (Singapore Press Holdings) เป็นสื่อของเอกชนแต่กรรมการบริษัทได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาล ผลที่ตามมาคือการเซ็นเซอร์ตัวเองของสื่อ (Self-censorship) ซึ่งรวมถึงการทำงานภายในของสื่อเอกชนด้วย ที่แม้จะได้รับเงินสนับสนุนในรูปแบบอื่น แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้การคุกคามจากระบบกฎหมาย และเศรษฐกิจโดยรัฐบาล นอกจากนี้ เนื้อหาสื่อยังถูกควบคุมโดยสำนักงานเซ็นเซอร์ที่ควบคุมโดยกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศชื่อว่าหน่วยงานพัฒนาสื่ออินโฟคอมม์ (Infocomm Media Development Authority: IMDA) ที่จะเป็นผู้กำหนดว่า

สื่อมวลชนสามารถนำเสนอเนื้อหาประเด็นใดได้บ้าง เช่น ประเด็นโทษประหารชีวิต มาตรการที่ใช้ต่อสู้กับโควิด19 หรือแม้แต่เงินเดือนของภริยานายกรัฐมนตรี เพื่อช่วยให้รัฐบาลสามารถกำหนดความจริงในรูปแบบของตนเองได้ ดังนั้น ผู้สื่อข่าวอิสระจึงมักตกเป็นเป้าหมายของคดีความหากแสดงความคิดเห็นไม่ถูกใจนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วย นอกจากนี้ สื่อสิงคโปร์ยุคปัจจุบันที่นำเสนอข้อมูลล้ำเส้นจนกระทบต่อรัฐอาจต้องเผชิญกับการโจมตีโดยกลุ่มสนับสนุนจัดตั้งของรัฐบาล และเมื่อถึงจุดนี้สื่อมวลชนบุคคลนั้นก็มักเลือกที่จะขอลี้ภัยไปต่างประเทศในกรณีที่มีทางเลือกนี้

3.1.6 กรณีประเทศไทย

ในกรณีประเทศไทยปัจจุบันรัฐบาลอยู่ภายใต้การบริหารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้นำทางการเมืองที่มาจากการยึดอำนาจ แต่ภายหลังมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งมีทัศนคติต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนว่าควรคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวมเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงไม่ควรรายงานข้อมูลข่าวสารใดที่อาจบั่นทอนความเชื่อมั่นของไทยในสายตานานาชาติและควรมีบทบาทสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลร่วมกันด้วย[82,83]

จากแนวคิดนี้องค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders) ในฐานะองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ศึกษาการทำงานของสื่อมวลชนทั่วโลกได้ทำการศึกษาและสรุปสภาพการณ์ในภาพรวมของสื่อมวลชนไทยในมิติต่าง ๆ[84] โดยในด้านภูมิทัศน์สื่อพบว่าการทำงานของสื่อมวลชนไทยมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยคือค่อนข้างมีการแบ่งขั้วกันทางการเมืองอย่างมากดังปรากฏให้เห็นในสื่อมวลชนกระแสหลักส่วนหนึ่งว่ามีแนวคิดที่สนับสนุนการทำงานของรัฐบาล ขณะที่สื่อมวลชนกระแสหลักอีกส่วนหนึ่งพยายามนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางเลือกในทิศทางตรงกันข้ามกับความต้องการของรัฐบาลและแสดงให้เห็นถึงการถูกคุกคามจากผู้มีอำนาจการเมืองส่วนสื่อ

---

[82] BBC NEWS ไทย. (2016). บทวิเคราะห์: เสรีภาพสื่อไทยปี 2560 รัฐจะคุมหนักกว่าเดิม. Retrieved 27 September 2022, from https://www.bbc.com/thai/thailand-38476474

[83] ประยุทธ์ จันทร์โอชา Prayut Chan-o-cha. (2020, ตุลาคม 20). ประเด็นสำคัญที่ผมพูดกับสื่อมวลชนหลังการประชุม ครม. เมื่อชักครู่ เป็นประเด็นที่ผมต้องการพูดกับสื่อมวลชนทุกท่านโดยตรง. [Status update]. Facebook. Retrieved 27 September 2022, from https://www.facebook.com/prayutofficial/photos/a.464772180685069/962396767589272/?type=3

[84] Reporters Without Borders. (2022). Thailand. Retrieved 27 September 2022, from https://rsf.org/en/country/thailand

ออนไลน์ก็ต้องดิ้นรนต่อสู้กับอุปสรรคจากผู้มีอำนาจการเมืองเช่นกันเพื่อให้สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้แม้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตของไทยจะไม่มีเสรีภาพ (Not free)[85] ก็ตาม

ปัญหาสภาพการณ์สื่อข้างต้นเกิดจากปัจจัยสำคัญคือบริบทการเมืองของไทยโดยภายหลังการรัฐประหารปี 2557 รัฐบาลและทหารได้เข้าควบคุมสื่อมวลชนระดับชาติเกือบทั้งหมดทั้งโทรทัศน์ภาคพื้นดินระดับชาติ (National terrestrial television) และเครือข่ายคลื่นวิทยุจำนวนมากในประเทศไทย[86] และหลังจากการเลือกตั้งที่จัดขึ้นในเดือนมีนาคม 2562 ปัญหานี้ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนักเพราะสื่อมวลชนยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกลุ่มชนชั้นนำรอบ ๆ ตัวของนายกรัฐมนตรีจนทำให้เสรีภาพสื่อไทย (Freedom and the media) ถูกจัดอยู่ในกลุ่มย่ำแย่[87]

เมื่อพิจารณาถึงบริบททางเศรษฐกิจพบว่าสื่อชั้นนำส่วนใหญ่ของไทยยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มบุคคลในฐานะเจ้าของเพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น เช่น กองทัพ หน่วยราชการ และนักธุรกิจโดยสื่อที่กำกับดูแลจากภาคประชาชนอย่างแท้จริงมีจำนวนน้อย ขณะที่กรอบกฎหมายมีบทบัญญัติควบคุมที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่สื่อหลายมาตรา เช่น กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (a lèse-majesté) ในมาตรา 112 กฎหมายหมิ่นประมาท (Defamation) และกฎหมายอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ต (Cybercrime) ซึ่งทั้งหมดถูกนักการเมืองส่วนหนึ่งนำมาใช้เพื่อข่มขู่การทำงานของผู้สื่อข่าว[88,89] สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ชัดเจนว่าสื่อมวลชนต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและในบางกรณีอาจต้องเซ็นเซอร์ตนเองหากข้อเท็จจริงที่จะนำเสนอนั้นเป็นเรื่องที่หมิ่นเหม่เพราะอาจถูกผู้มีอำนาจการเมืองกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุของการทำลายความมั่นคงของชาติหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมได้[90,91]

นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์ขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนในช่วงการประท้วงเพื่อประชาธิปไตยครั้งใหญ่บนท้องถนนในปี 2563 ซึ่งมีแกนนำเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ตั้งข้อสังเกตว่า[92] สื่อที่สนับสนุนชนชั้นปกครองจะได้รับการ

---

[85] Freedom House. (2019). Freedom on the Net: Thailand Not Free. Retrieved 27 September 2022, from https://freedomhouse.org/country/thailand/freedom-net/2019?fbclid=IwAR1xfLadIeYs3pc72j-v6Wra-pTRhux_2xzI8mZlolY385B2o5Kzx3ajqO8

[86] BBC News. (2014). Thailand profile–media. Retrieved 27 September 2022, from https://www.bbc.com/news/world-asia-15639421

[87] Freedom House. (2019). Freedom and the Media 2019. Retrieved 27 September 2022, from https://freedomhouse.org/report/freedom-and-media/2019/media-freedom-downward-spiral

[88] ไทยรัฐออนไลน์. (2560). 'บิ๊กตู่' ฮึ่ม! ขู่ ใช้ พ.ร.บ.คอมฯ ฟ้องสื่อ หากเสนอข้อมูลบิดเบือน. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.thairath.co.th/news/politic/1132623

[89] คมชัดลึกออนไลน์. (2561). “บิ๊กตู่” เล็งฟ้อง “สื่อ” หมิ่นประมาท. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.komchadluek.net/news/340594

[90] ไทยรัฐออนไลน์. (2561). รวมปรากฏการณ์ นายกฯบิ๊กตู่ ปรี๊ดแตก! สื่อต้องกลายเป็นแพะรับบาป. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.thairath.co.th/news/politic/1361575

[91] MGR Online. (2558). “บิ๊กตู่” สับสื่อสร้างความแตกแยก ฉุนถ้าชาติล่มสลายจะประจานชื่อ. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://mgronline.com/uptodate/detail/9580000123622

[92] Reporters Without Borders. (2022). Thailand. Retrieved 27 September 2022, from https://rsf.org/en/country/thailand

ดูแลจากผู้มีอำนาจอย่างดีขณะที่สื่อที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารทางเลือกเมื่อพาดพิงถึงผู้มีอำนาจก็จำเป็นต้องชั่งน้ำหนักและทำงานอย่างระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกแก้แค้นนั่นคือในเรื่องความปลอดภัยของสื่อมวลชนในประเทศไทยนั้นสื่อมวลชนอาจจำเป็นต้องตระหนักว่าการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลสามารถก่อให้เกิดการโต้ตอบอย่างเข้มงวดโดยมาตรการทางกฎหมายที่ดำเนินการตามคำสั่งของรัฐบาลจนทำให้สังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศทั่วโลกแล้วถือว่าไม่มีเสรีภาพ (Not free) ทั้งในเรื่องเสรีภาพสื่อมวลชนรวมถึงสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของพลเมือง[93]

3.2 หน่วยงานกำกับดูแลและองค์กรวิชาชีพ

3.2.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

“สื่อมวลชน” ส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาดำเนินการในรูปแบบธุรกิจเอกชนในลักษณะกิจการส่วนตัว ทำให้ในการบริหารกิจการจึงไม่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาลที่ปกติจะดำเนินการผ่านบรรษัทเพื่อการกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนส่วนใหญ่ในสหรัฐ ฯ จึงค่อนข้างมีเสรีภาพอย่างกว้างขวางจากการกำกับดูแลของรัฐ อย่างไรก็ตาม “เสรีภาพสื่อมวลชน” (Freedom of the press) นี้เป็นสิทธิของสื่อมวลชนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่หนึ่ง (The First Amendment) ซึ่งไม่ใช่เสรีภาพอย่างสมบูรณ์โดยปราศจากขอบเขตแต่เป็นเสรีภาพสื่อมวลชนที่มีข้อจำกัดเพื่อปกป้องบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากอันตรายที่อาจเกิดจากการทำหน้าที่ของสื่ออย่างปราศจากการกำกับดูแลได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนไม่มีสิทธิ์ที่จะเผยแพร่ข้อความด้วยการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ข้อความด้วยการกระจายเสียงและแพร่ภาพในลักษณะเป็นการป้ายสีหรือกล่าวให้ร้ายและเพื่อให้รัฐบาลสามารถปกป้องประชาชนได้จึงมีข้อจำกัดในการห้ามเผยแพร่เอกสารลับของรัฐบาลเพิ่มเติมอีกด้วย

ในการปกป้องประชาชนข้างต้นถือเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่กำกับดูแลสื่อมวลชนและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องของสหรัฐ ฯ โดยทั่วไปในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 2 หน่วยงานหลักเท่านั้น ได้แก่ 1) “ศาล” จะทำหน้าที่กำกับดูแลการทำงานของสื่อสิ่งพิมพ์ (Print media) ขณะที่ 2) ศาลและคณะกรรมการกำกับดูแลของรัฐบาลที่เรียกว่าคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (Federal Communications Commission: FCC) จะทำหน้าที่กำกับดูแลเนื้อหาทางสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ในปี 1927 พระราชบัญญัติวิทยุแห่งสหพันธรัฐ (The Federal Radio Act) ได้กำหนดขั้นตอนการออกใบอนุญาตเพื่อจัดสรรคลื่นความถี่ให้กับสถานีวิทยุภายใต้หลักการที่ว่าคลื่นวิทยุนั้นมีสาธารณะเป็นเจ้าของทำให้ในปี 1934 พระราชบัญญัติการสื่อสาร (The Communications Act of 1934) จึงดำเนินจัดตั้งคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสารที่มีคณะกรรมการ 7 คนและลดจำนวนลงเหลือ 5 คนในปัจจุบันเพื่อตรวจสอบและกำกับดูแลคลื่นวิทยุสาธารณะและเพื่อจำกัดจำนวนสถานีที่บริษัทสามารถเป็นเจ้าของได้อย่างเหมาะสม หน่วยงานของรัฐบาลกลางจึงกำหนดให้สถานีวิทยุต้องยื่นขอใบอนุญาตซึ่งผู้

[93] Freedom House. (2022). Freedom in the World: Thailand Not Free. Retrieved 27 September 2022, from https://freedomhouse.org/country/thailand/freedom-world/2022

ได้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ การโฆษณาทางการเมือง การมีพื้นที่สนทนาสาธารณะและผลประโยชน์ของท้องถิ่นและชนกลุ่มน้อย และเมื่อมีการประดิษฐ์โทรทัศน์ คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสารก็ได้รับมอบอำนาจให้ควบคุมสื่อโทรทัศน์ในรูปแบบเดียวกันในการออกใบอนุญาตและตรวจสอบสถานีโทรทัศน์ที่ออกอากาศผ่านคลื่นวิทยุสาธารณะด้วย

ทั้งนี้ คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสารได้กำหนดกฎเกณฑ์สำคัญที่สื่อกระจายเสียงและสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพจะต้องปฏิบัติตามหลายประการ ประกอบด้วย

1) กฎความเท่ากันของเวลา (The Equal Time Rule) โดยกำหนดให้ผู้ออกอากาศโดยการกระจายเสียงและแพร่ภาพต้องให้เวลาออกอากาศแก่ผู้สมัครและคู่ขัดแย้งทุกคนอย่างเท่าเทียมกันซึ่งกฎระเบียบข้อนี้มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม กฎนี้ไม่สามารถใช้ประยุกต์ได้หากการออกอากาศรายการนั้นเป็นรายการข่าวและไม่มีผลบังคับต่อรายการประเภทสารคดีที่เนื้อหาอาจมุ่งนำเสนอการโต้แย้งเพียงด้านใดด้านหนึ่ง

2) สิทธิในการโต้แย้ง (The Right of Rebuttal) ต้องการให้ผู้ออกอากาศโดยการกระจายเสียงและแพร่ภาพให้โอกาสผู้สมัครการเมืองหรือคู่ขัดแย้งสามารถตอบโต้ต่อการวิพากษ์วิจารณ์ได้ ถ้าสถานีออกอากาศโดยมีเนื้อหาที่โจมตีผู้สมัครบุคคลนั้นจะต้องได้รับอากาสในการโต้แย้ง

3) หลักความยุติธรรม (The Fairness Doctrine) กำหนดให้ผู้ออกอากาศโดยการกระจายเสียงและแพร่ภาพต้องให้เวลาเท่ากันสำหรับความคิดเห็นที่ตรงกันข้ามเมื่อมีการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการโต้แย้ง อย่างไรก็ตาม หลักการนี้ถูกยกเลิกโดยคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสารในปี 1987 หลังจากนักวิจารณ์กล่าวหาว่ารัฐบาลสามารถมีบทบาทในการบรรณาธิการรายการที่เนื้อหาเกี่ยวกับการโต้แย้งทั้งหมดได้

4) กฎระเบียบเกี่ยวกับเนื้อหาไม่เหมาะสม (Indecency regulations) โดยจำกัดให้รายการที่มีเนื้อหาใช้ภาษาหยาบคายหรือมีภาพอนาจารออกอากาศได้บางช่วงเวลาเท่านั้น เช่นระหว่าง 22.00 น. ถึง 06.00 น. เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เด็กและเยาวชนเปิดรับเนื้อหาเหล่านั้น ในเวลาต่อมาศาลฎีกาได้เพิกถอนคำสั่งนี้และคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสารจึงเปลี่ยนการกำกับดูแลโดยใช้วิธีการกำหนดค่าปรับอย่างหนักสำหรับผู้ฝ่าฝืน เช่น กรณีการออกอากาศถ่ายทอดสอดการแสดงพักครึ่งกีฬาอเมริกันฟุตบอลของสถานีโทรทัศน์ซีบีเอส (CBS) ซึ่งเจเน็ต แจ๊คสัน (Janet Jackson) ในฐานะนักร้องแต่งกายไม่เหมาะสมหรือกรณีนายโฮเวิร์ด สเติร์น (Howard Stern) ที่ใช้คำพูดหยาบคายในการออกอากาศโดยคลื่นวิทยุสาธารณะ เป็นต้น

5) พระราชบัญญัติโทรคมนาคมปี 1966 (The Telecommunications Act of 1966) ได้ลดข้อจำกัดการเป็นเจ้าของสื่อโดยอนุญาตให้บริษัทเอกชนสามารถเป็นเจ้าของสถานีวิทยุได้ 40 สถานีและสถานีโทรทัศน์ 12 สถานี นอกจากนี้ บริษัทเอกชนยังสามารถดำเนินกิจการเครือข่ายเคเบิลทีวีได้อีกด้วย

สำหรับการกำกับดูแลแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัลถือเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (Federal Communications Commission: FCC) เช่นกัน[94] ในฐานะหน่วยงานของรัฐบาลที่รับผิดชอบในการควบคุมโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่หนึ่งป้องกันไม่ให้คณะกรรมาธิการใช้อำนาจที่มีเกินขอบเขตจนกระทบต่อเสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์โดยในบางกรณีได้กลายมาเป็นการถกเถียงกันว่าการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวสามารถกระทำได้หรือไม่เพียงใดโดยให้ศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาว่าการจำกัดการนำเสนอเนื้อหาถือว่ากระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนหรือไม่ เช่น คดีของ FCC กับมูลนิธิแปซิฟิก้า (Pacifica Foundation) ในปี 1978 ที่ศาลตัดสินว่ารัฐบาลสามารถดำเนินการควบคุมการใช้คำพูด ภาษาหรือเนื้อหาที่ถือว่าไม่เหมาะสมในการออกอากาศในสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพได้ สำหรับโซเชียลมีเดียยังมีช่องโหว่ในมาตรา 230 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการสื่อสารที่เหมาะสมระบุว่าบริษัทเจ้าของแพลตฟอร์มไม่ต้องรับผิดสำหรับเนื้อหาที่ผิดกฎหมายหรือ “ไม่เหมาะสม” ที่โพสต์โดยผู้ใช้งานบนแพลตฟอร์มหากผู้เขียนมีเจตนาโดยสุจริตที่จะลบข้อความนั้นออกไป ทั้งนี้เนื่องจากนิยามคำว่ามีเจตนาโดยสุจริตยังไม่ปรากฏชัดเจนว่าหมายถึงอะไรซึ่งผู้บัญญัติกฎหมายมีเจตนาคือระบุข้อความนี้ไว้เพื่อปกป้อง “พลเมืองที่ดี” และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความยืดหยุ่นต่อแพลตฟอร์มในการดูแลเนื้อหาของตนอย่างอิสระโดยไม่มีข้อจำกัด นอกจากนี้ มาตรา 230 ยังให้ความคุ้มครองแบบเดียวกันแก่ทั้ง “แพลตฟอร์ม” ที่เป็นสื่อกลางเนื้อหาและผู้พิมพ์ (Publisher) ซึ่งสามารถตีพิมพ์เนื้อหาของตนเองได้อีกด้วย

ต่อมาได้มีการเรียกร้องให้ FCC นิยามคำว่า “มีเจตนาโดยสุจริต” ให้ชัดเจนเพื่อสามารถออกระเบียบมาตรฐานให้เจ้าของแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ปฏิบัติตามเพื่อช่วยรับประกันว่าการแสดงออกในสื่อออนไลน์นั้นเป็นไปโดย “โดยสุจริต” อย่างเหมาะสมเพราะประชากรส่วนใหญ่ของสหรัฐ ฯ โดยเฉพาะผู้สูงวัยเสี่ยงต่อการถูกคุกคามทางออนไลน์เพราะไม่เข้าใจวิธีการทำงานของโซเชียลมีเดีย นอกเหนือจากกฎระเบียบของแล้วการให้ทุนสนับสนุนโครงการการศึกษาระดับชาติเพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการแพร่กระจายของข้อมูลที่เป็นอันตรายทางออนไลน์ ตระหนักรู้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิดและสิ่งที่ผู้ใช้งานสามารถทำได้เพื่อปกป้องตนเองก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับที่ประเทศเอสโตเนียได้ดำเนินการสร้างทักษะรู้เท่าทันสื่อแก่ประชาชนแล้วซึ่งการปรับปรุงความรู้นี้สำหรับชาวอเมริกันจะนำไปสู่การเป็นนโยบายที่รัฐบาลต้องดำเนินการต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า “ศาล” และ “คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร” ถือเป็นหน่วยงานและองค์กรหลักที่มีหน้าที่กำกับดูแลการสื่อสารในสหรัฐ ฯ ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการข่าวลวงที่เกิดขึ้นในประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ทั้งสองหน่วยงานนี้จะเป็นหน่วยงานหลักแต่ทว่าการบริหารจัดการข่าวลวงมีมิติที่ซับซ้อนซึ่งอาจต้องบริหารจัดการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วยและอาจกล่าวถึงเพิ่มเติมในหัวข้อต่อ ๆ ไป

[94] Northeastern University Political View. (2022). The US Government’s Role in Regulating Social Media Disinformation. Retrieved 23 September 2022, from https://www.nupoliticalreview.com/2022/05/19/the-us-governments-role-in-regulating-social-media-disinformation/

3.2.2 กรณีประเทศบราซิล

สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนภายใต้แนวคิดการกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) ของสื่อมวลชนในประเทศบราซิลนั้นประกอบด้วย 2 สมาคมวิชาชีพสื่อ[95] และ 1 องค์กรเอกชน ได้แก่

1. สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งชาติบราซิล (Brazillian National Association of Newspaper: ANJ)[96] สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งชาติก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1979 โดยมีเป้าหมายของการทำงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรสื่อหนังสือพิมพ์ในบราซิล ส่งเสริมการศึกษา และการพัฒนาของสื่อเหล่านี้ ปกป้องเสรีภาพของสื่อมวลชน และเป็นตัวแทนของประเทศบราซิลในการสื่อสารกับหน่วยงานระหว่างประเทศที่มีลักษณะการปกครองคล้ายคลึงกัน หนึ่งในภาระที่สำคัญของสมาคมคือ การสนับสนุนให้สื่อหนังสือพิมพ์ปรับตัวในตลาดสื่อ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมดิจิทัล และเทคโนโลยีใหม่เพิ่มขึ้นได้ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการโฆษณา และการเพิ่มจำนวนของผู้ชมจากค่าตอบรับสมาชิก นอกจากนี้ สมาคมยังมีวัตถุประสงค์หลักอีกสองประการ ได้แก่ การปกป้องเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งถือหนึ่งในหลักการของประชาธิปไตย และการสนับสนุนหนังสือพิมพ์ในการสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศ[97]

จากวัตถุประสงค์ข้างต้น ทำให้ภารกิจของสมาคมจึงเป็นเรื่องการปกป้องเสรีภาพในการแสดงออก การปกป้องความคิดและการโฆษณาชวนเชื่อ การทำงานที่ไม่ถูกจำกัดของสื่อ การปฏิบัติตามหลักความรับผิดชอบ และการต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน ค่านิยมของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและองค์กรสื่ออิสระ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนองค์กรสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศเพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมาย และมีส่วนสนับสนุนโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเผยแพร่นวัตกรรมและความร่วมมือระหว่างบริษัท และหน่วยงานที่คล้ายคลึงกัน จนสื่อหนังสือพิมพ์ของบราซิลสามารถเกิดการพัฒนาได้ในหลายมิติ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ การจัดการธุรกิจ กลยุทธ์ การตลาด การอ่านและการจัดจำหน่าย เทคโนโลยี คุณภาพด้านบรรณาธิการ กฎหมาย และการตัดสินใจทางกฎหมาย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ[98] เป็นต้น

2. สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวแห่งชาติบราซิล (National Federation of Brazilian Journalists: FENAJ)[99] สหพันธ์นักข่าวแห่งชาติบราซิลถูกก่อตั้งขึ้นสำหรับต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ และจริยธรรมสื่อมวลชนรวมถึงต้องการปกป้องผู้สื่อข่าว และสื่อมวลชนในบราซิลเพื่อให้การทำงานสื่อมีประสิทธิภาพสูงสุด สมาพันธ์ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่

---

[95] Media Wise. (2021). Codes of Conduct Archive. Retrieved 25 August 2022, from http://www.mediawise.org.uk/codes-of-conduct/codes/#letter_6305b878316ac_B

[96] Associacao Nacional De Jornais. (n.d.). Who We Are?. Retrieved 25 August 2022, from https://www.anj.org.br/quem-somos/

[97] Associacao Nacional De Jornais. (n.d.). Mission and status. Retrieved 25 August 2022, from https://www.anj.org.br/missao-e-estatuto/

[98] Associacao Nacional De Jornais. (n.d.). Mission and status. Retrieved 25 August 2022, from https://www.anj.org.br/missao-e-estatuto/

[99] Ferderacao Nacional Dos Jornalistas. (n.d.). The Federation. Retrieved 25 August 2022, from https://fenaj.org.br/fenaj/a-federacao/

20 กันยายน ค.ศ. 1946 และการเดินทางเป็นไปอย่างยากลำบากเพื่อจัดระเบียบนักวิชาชีพ รับประกันการทำงานอย่างมีจริยธรรม และความเป็นพหุนิยมของข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะสูงสุด ปัจจุบันมีสมาชิกผู้สื่อข่าวในสมาพันธ์มากกว่า 40,000 คนจาก 27 รัฐ ซึ่งสหพันธ์ได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการสื่อสาร และประชาธิปไตยในฐานะค่านิยมที่สื่อมวลชนไม่อาจปฏิเสธได้ และถือเป็นภารกิจหลักในการต่อสู้เพื่อสภาพความเป็นอยู่ของพลเมืองชาวบราซิลให้ดีขึ้นจากการทำงานของผู้สื่อข่าวมืออาชีพ

ช่วงรัฐบาลเผด็จการทหาร ขณะที่องค์กรธุรกิจชั้นนำส่วนใหญ่ต่างยอมจำนนต่อกลุ่มเผด็จการที่คุกคามชีวิต แต่สมาพันธ์ผู้สื่อข่าวพยายามที่จะปลดปล่อย และรับประกันชีวิตของนักข่าว รวมถึงพลเมืองชาวบราซิลโดยใช้กฎระเบียบทางวิชาชีพของตนเป็นแนวทางนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 เพื่อทำให้บราซิลเป็นกลายเป็นประเทศประชาธิปไตยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญนั้น สมาพันธ์ได้พยายามหาแนวร่วมเพื่อเสนอนโยบายด้านการสื่อสารเพื่อให้ได้บทบัญญัติที่ช่วยป้องกัน และกระตุ้นให้สื่อมวลชนสามารถนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นประชาธิปไตยได้ ทำให้การล็อบบี้ขนาดใหญ่จึงเกิดขึ้นนี่ถือเป็นการต่อสู้ดิ้นรนของสังคมบราซิล และจะกลายเป็นส่วนสำคัญของการนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศ

เวลาต่อมาในสภาร่างรัฐธรรมนูญนี้ส่งผลให้ในปี ค.ศ. 1991 สังคมเกิดการรวมตัวกันเป็นหน่วยงานเพื่อการสื่อสารแบบประชาธิปไตย (FNDC) ที่ประกอบด้วยหน่วยงานภาคประชาสังคมทั้งระดับชาติ และระดับภูมิภาค โดยมีสมาพันธ์เป็นผู้ประสานงาน โดยมีวัตถุประสงค์ของหน่วยงานคือ เพื่อจัดตั้งนโยบายด้านการสื่อสารสาธารณะและแนวทางปฏิบัติ สมาพันธ์ได้เสนอให้มีการจัดประชุมครั้งแรกในปี ค.ศ. 1994 เพื่อกระตุ้นให้มีการจัดทำจรรยาบรรณร่วมของสื่อมวลชนเพื่อให้เกิดการควบคุมกันเอง และกำหนดเงื่อนไขสำหรับการตรวจสอบ และตัดสินปัญหาต่าง ๆ ด้านการสื่อสารด้วยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อให้สังคมได้รับการปกป้องจากสื่อเช่นเดียวกับการมีเสรีภาพ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนอีกทางหนึ่งด้วย

3. องค์กรเอกชนหรือหน่วยงานลูปา (Lupa[100]) โดยเริ่มต้นจากการเป็นสำนักข่าวที่ให้ความสำคัญกับความถูกต้องของข้อมูลที่สำนักข่าวนำเสนอจากนั้นจึงขยายแนวคิดสู่การจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เท่าทันสื่อและการตรวจสอบข่าวลวงแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยหรือสื่อมวลชนซึ่งรวมถึงการให้ความรู้เรื่องข่าวลวงแก่ประชาชนเพื่อให้สามารถตระหนักรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่ผิดและมีความรู้เท่าทันสื่อด้วยตนเอง

โดยสรุปแล้ว หน่วยงานกำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนบราซิลประกอบด้วย 2 องค์กรวิชาชีพหลัก ได้แก่ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวแห่งชาติ ซึ่งทั้งสององค์กรต่างมุ่งเน้นการควบคุมกันเองเพื่อรับประกันเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และตรวจสอบความรับผิดชอบของสื่อมวลชนจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้น และหน่วยงานลูปา (Lupa) ในฐานะหน่วยงานช่วยตรวจสอบภาคเอกชนซึ่งรวมถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการข่าวลวงที่เกิดขึ้นในประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการข่าวลวงมีมิติที่ซับซ้อนและอาจจำเป็นต้องพึ่งพาหน่วยงานอื่นด้วยซึ่งอาจกล่าวถึงเพิ่มเติมในหัวข้อต่อ ๆ ไป

[100] Lupa. (2022). Who We Are?. Retrieved 25 August 2022, from https://lupa.uol.com.br/institucional

3.2.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย

นอกจากการกำกับดูแลกันเองภายในองค์กรสื่อแต่ละแห่งแล้วพบว่าออสเตรเลียยังปรากฏหน่วยงานกำกับดูแลวิชาชีพสื่อในประเทศซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้แนวคิดการกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) โดยไม่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลีย[101] (Australian Press Council: APC) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1976 โดยมีเป้าหมายเพื่อรับผิดชอบส่งเสริมมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดีของสื่อมวลชน เพื่อให้ชุมชนเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์สาธารณะ และเพื่อสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชน นอกจากนี้ สภาสื่อมวลชนยังเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบ และแก้ไขข้อร้องเรียน (Complaints) ของผู้รับสารที่มีต่อสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และช่องทางออนไลน์อื่น ๆ ด้วยในการพิจารณาข้อร้องเรียนนั้นครอบคลุมถึงสิ่งพิมพ์ทุกประเภท และช่องทางการสื่อสารออนไลน์ทั้งหมด เช่น เว็บไซต์ของผู้จัดพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชน โดยสื่อสิ่งพิมพ์ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสื่อมวลชนนั้น คิดเป็นประมาณร้อยละ 90 ของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหมดที่จำหน่ายในประเทศออสเตรเลีย

ธรรมนูญของสภาสื่อมวลชนกำหนดบทบาทสำคัญให้สภาต้องดำเนินการคือ 1) พิจารณา และจัดการข้อร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารทั้งที่ตีพิมพ์ในสิ่งพิมพ์ หรือทางอินเทอร์เน็ต 2) แก้ไขปัญหาร้องเรียน และข้อกังวลของผู้อ่าน 3) อยู่ภายใต้การตรวจสอบเพื่อให้เกิดการพัฒนา และไม่ให้กระทบต่อการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือส่งผลต่อสิทธิ์ได้รู้ของสาธารณชน 4) เป็นตัวแทนรัฐบาล และสาธารณะในการไต่สวนสื่อมวลชน และการประชุมรูปแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อไม่ให้กระทบต่อเสรีภาพในการพูด และการเข้าถึงข้อมูลของสื่อ และสาธารณะ 5) ดำเนินการวิจัย และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานโยบายสาธารณะ ที่ส่งเสริมเสรีภาพในการพูด และส่งเสริมความตระหนักของสาธารณชนในประเด็นดังกล่าว และ 6) ส่งเสริมความเข้าใจในบทบาท และกิจกรรมของสภาสื่อมวลชนผ่านการสนทนาสาธารณะ การปรึกษาหารือ และสนับสนุนข้อเสนอแนะของประชาชนต่อการพิจารณาของสภาสื่อ

จากที่กล่าวมาทำให้งานหลักของสภาสื่อมวลชนตามธรรมนูญจึงมี 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) กำหนดมาตรฐานที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของสื่อโดยพิจารณา และประยุกต์จากเรื่องร้องเรียน 2) แก้ปัญหาร้องเรียนของสาธารณะที่มีต่อเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และช่องทางออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง และ 3) ออกแถลงการณ์นโยบายเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ ซึ่งรวมถึงการยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการรัฐสภา คณะกรรมาธิการและหน่วยงานสาธารณะอื่น ๆ ซึ่งปัจจุบันสภาได้รับข้อร้องเรียนแต่ละปีมากกว่า 700 เรื่อง โดยประมาณ 3 ใน 4 จะถูกแก้ไขให้ถูกต้อง หรือได้รับการขอโทษจากสื่อมวลชน หรือดำเนินการในรูปแบบอื่นตามที่ผู้ร้องเรียนร้องขอ ส่วนกรณีที่ข้อตำหนิไม่สามารถแก้ไขได้ หรือไม่มีคำตัดสินจากสภาอย่างเป็นทางการ สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องจะต้องเผยแพร่คำตัดสินนั้น ทันทีพร้อมให้เหตุผลเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน

---

[101] Accountable Journalism. (2017). Press Council: Australia. Retrieved 31 August 2022, from https://accountablejournalism.org/press-councils/Australia01

2. สมาคมสื่อสิ่งพิมพ์ออสเตรเลีย[102] (Australian Association Press: AAP) ก่อตั้งโดยผู้สื่อข่าวนักธุรกิจชาวออสเตรเลียและเป็นบิดาของ นายรูเพิร์ต เมอร์ด็อก (Rupert Murdoch) เจ้าของกลุ่มนิวส์คอร์ป (News Corp.) ชื่อว่า คีธ เมอร์ด็อก (Keith Murdoch) ในปี ค.ศ. 1935 โดยมีวัตถุประสงค์เริ่มต้นคือ ต้องการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายของสายงานข่าวต่างประเทศของสื่อสิ่งพิมพ์ในออสเตรเลีย ขณะที่ธุรกิจผู้ให้บริการข่าว (Newswire) และการตรวจสอบความถูกต้องของข่าว (FactCheck) ของสมาคมนั้น ได้เริ่มขึ้นในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 2020 และเปลี่ยนสภาพหน่วยงานเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-profit organization) ในเวลาต่อมา ดังนั้น สมาคมสื่อสิ่งพิมพ์ออสเตรเลียจึงไม่ใช่องค์กรธุรกิจ และมุ่งมั่นที่จะผลิตเนื้อหาอย่างอิสระบนพื้นฐานข้อเท็จจริงทางวารสารศาสตร์เท่านั้น

จนอาจกล่าวได้ว่าสมาคมสื่อสิ่งพิมพ์ออสเตรเลียเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของรายงานข่าวของประเทศ เพราะเป็นองค์กรข่าวอิสระระดับชาติเพียงแห่งเดียวที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ และกลุ่มอิทธิพลจนสามารถนำเสนอเนื้อหาได้ถูกต้อง เชื่อถือได้ และรวดเร็วแก่ภาคอุตสาหกรรมสื่อ ภาครัฐและองค์กรธุรกิจซึ่งแนวทางการทำงานสมาคมมี 3 ส่วน ดังนี้ 1) ห้องข่าว (Newsroom) ของสมาคมมีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระเนื้อหาในทุกวันทั้งเรื่องราว และรูปภาพจะถูกนำเข้าสู่ห้องข่าวของสื่อมวลชนอื่นในออสเตรเลียเป็นส่วนใหญ่โดยประเด็นข่าวดั้งเดิม (original stories) ที่เริ่มต้นจากสมาคมจะมีประมาณ 1,500 เรื่องต่อสัปดาห์ซึ่งครอบคลุมทั้งข่าวด่วน ข่าวกีฬา ข่าวการเงิน ข่าวการเมือง และข่าวอื่นรอบโลก

2) ภาพถ่าย (Photos) สมาคมมีคลังรูปภาพที่ใหญ่ และดีที่สุด ซึ่งรูปถ่ายนั้นเป็นผลงานของช่างภาพของสมาคมที่ได้รับรางวัลจนกลายเป็นแหล่งรวบรวมรูปภาพคุณภาพสูงที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ นอกจากนี้สมาคมยังจัดการรวบรวมรูปภาพจำนวนหลายหมื่นภาพจากพันธมิตรนานาชาติไว้ในคลังข้อมูลเพื่อให้องค์กรสื่อต่าง ๆ สามารถติดต่อเพื่อขออนุญาตนำไปใช้งานต่อได้ และ 3) การตรวจสอบข้อเท็จจริง (FactCheck) สมาคมมุ่งมั่นที่จะต่อสู้กับข้อมูลที่ผิด และได้รับการรับรองมาตรฐานในการทำงานจากเครือข่ายการตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติ (International Fack-Chaecking Network: IFCN) เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงในสื่อโซเชียลมีเดีย และข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง โดยสมาคมมีทีมช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเฉพาะ ซึ่งให้การวิเคราะห์ที่รวดเร็ว แม่นยำ และมีรายละเอียดในหัวข้อที่ทำการวิเคราะห์อย่างกว้างขวาง และหลากหลายในทุกวัน

3. เครือข่ายโทรทัศน์ออสเตรเลีย[103] (Australian Broadcasting Corporation: ABC) เปิดตัวในปี ค.ศ. 1932 และกลายเป็นส่วนสำคัญของสังคม รวมถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมของออสเตรเลียปัจจุบัน จากการให้บริการเพียงสถานีวิทยุรายการเดียว ต่อมาเครือข่ายได้พัฒนาเป็นการดำเนินการสื่อหลายแพลตฟอร์ม และกลายเป็นสถานีสื่อสาธารณะที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติที่นำเสนอเรื่องราวของออสเตรเลียสู่สายตาชาวโลก โดยกฎบัตรของเอบีซี (ABC Charter) ถูกร่างขึ้นโดยรัฐสภาออสเตรเลีย ผู้กำหนดให้เครือข่ายต้องให้บริการด้านข้อมูล

[102] Australian Associated Press. (2022). About AAP. Retrieved 31 August 2022, from https://www.aap.com.au/about-us/#item-1

[103] Australian Broadcasting Corporation. (2022). ABC Editorial Standards. Retrieved 31 August 2022, from https://about.abc.net.au/abc-history/

ความบันเทิง และการศึกษาแก่ประชาชนโดยเนื้อหาต้องสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของประชากรให้กว้างที่สุด

ทั้งนี้ พัฒนาการที่สำคัญของเครือข่ายมีเส้นทางเริ่มต้นจากทศวรรษที่ 1930 ที่คณะกรรมการกระจายเสียงและแพร่ภาพออสเตรเลีย (Australian Broadcasting Commission) ได้เปิดตัวเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1932 ซึ่งก่อนการออกอากาศครั้งแรกนั้น ชาวออสเตรเลียยังคงอาศัยบริการกระจายเสียงแบบไร้สายที่มีใบอนุญาตอย่างผูกขาดดำเนินการโดยกลุ่มบริษัทกระจายเสียงและแพร่ภาพออสเตรเลีย (Australian Broadcasting Company) ทำให้เอบีซีได้ก่อตั้งขึ้นโดยรัฐบาลเพื่อควบคุมการให้บริการกระจายเสียง เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ฟังจะสามารถเข้าถึงบริการวิทยุได้หลากหลาย และมีมาตรฐานสูงโดยใช้พื้นฐานจากสื่อสาธารณะของอังกฤษหรือบีบีซี (BBC) เป็นแนวทาง

รัฐสภาได้ออกกฎหมายสำหรับเอบีซีในปี ค.ศ. 1942 หรือพระราชบัญญัติการแพร่ภาพกระจายเสียงซึ่งกำหนดให้เอบีซีมีอิสระด้านบรรณาธิการเต็มที่ ซึ่งรวมถึงเรื่องการเมือง ต่อมาเครือจักรภพได้ผ่านพระราชบัญญัติโทรทัศน์ในปี ค.ศ. 1953 ซึ่งเปิดทางสู่ยุคใหม่ของการสื่อสารออกอากาศ โดยเอบีซีได้เปิดตัวบริการโทรทัศน์เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1956 ซึ่งรวมถึงการรายงานข่าวโทรทัศน์ครั้งแรก และเปิดสำนักงานระหว่างประเทศแห่งใหม่ในลอนดอน นิวยอร์ก และพอร์ตมอร์สบี จนมีส่วนทำให้รายการวิทยุออสเตรเลีย (Radio Australia) กลายเป็นหนึ่งในรายการข่าวระดับนานาชาติไม่ต่างจากสถานีเสียงของอเมริกา (Voice of America) และรายการของบีบีซี (BBC World Service)

รัฐสภาออสเตรเลียผ่านพระราชบัญญัติเครือข่ายโทรทัศน์ (Australian Broadcasting Corporation Act 1983) ในปี ค.ศ. 1983 ซึ่งช่วยให้เอบีซีก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ โดยกำหนดเงื่อนไขให้จำเป็นต้องมีนวัตกรรมและบริการที่ครอบคลุม รวมถึงรายการที่ออกอากาศจะต้องให้ทั้งข้อมูล ความรู้ และความบันเทิง นอกจากนี้ ในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1995 เอบีซีได้ก้าวเข้าสู่โลกออนไลน์ด้วยการเปิดตัว www.abc.net.au ซึ่งการย้ายเข้าสู่โลกออนไลน์นี้ ไม่เพียงทำให้เกิดวิธีการใหม่ในการเข้าถึงผู้ชมเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดรายการแนวใหม่ และการจัดสรรเงินทุนโดยเฉพาะสำหรับเนื้อหาออนไลน์ เพื่อให้แพลตฟอร์มใหม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1996 การทดลองบริการวิทยุดิจิทัลก็เริ่มต้นขึ้นเช่นกัน ซึ่งกำหนดทิศทางของการออกอากาศทางวิทยุในอนาคต

ทศวรรษที่ 2000 ถือเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมสื่อ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัล เอบีซีจึงเริ่มก้าวสู่การออกอากาศโทรทัศน์ระบบดิจิทัล โดยเปิดตัวสถานีวิทยุดิจิทัลอินเทอร์เน็ตแห่งแรกในปี ค.ศ. 2002 ส่วนการแพร่ภาพดิจิทัลเริ่มในปี ค.ศ. 2008 กับบริการออนดีมานด์ และช่วงปลายทศวรรษนี้ มีการเปิดตัวช่องทีวีดิจิทัลสำหรับเด็ก และสร้างโครงการเอบีซีโอเพ่นเพื่อสนับสนุนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของประชาชน ซึ่งมาตรฐานการทำงานของเอบีซี[104] นั้นจะอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่าองค์กรต้องดำรงอยู่เพื่อชาวออสเตรเลียทุกคน

[104] Australian Broadcasting Corporation. (2022). ABC Editorial Standards. Retrieved 31 August 2022, from https://about.abc.net.au/how-the-abc-is-run/what-guides-us/abc-editorial-standards/

และมุ่งมั่นสร้างความโปร่งใส ให้ความรู้ด้านสื่อและนำประชาชนเข้าสู่กระบวนการสร้างเนื้อหาด้วย จากแนวคิดที่ต้องการให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมนี้จึงทำให้นโยบายของเอบีซี ประกอบด้วย

1) แนวทางบรรณาธิการ โดยคณะกรรมการได้กำหนดหลักการ และมาตรฐานไว้เพื่อให้มั่นใจว่าผู้สื่อข่าวจะมีความเป็นอิสระ และซื่อสัตย์ 2) การตรวจสอบ และยืนยันความถูกต้อง ในกรณีพบว่า เนื้อหาไม่ถูกต้อง เอบีซีจะแสดงรายการแก้ไข และคำชี้แจงเกี่ยวกับเนื้อหาที่ปรากฏในแพลตฟอร์มวิทยุ โทรทัศน์ และดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นผลมาจากการร้องเรียน หรือด้วยเหตุผลอื่นใด 3) การพิจารณาเนื้อหา โดยดำเนินการตรวจสอบตนเองกับมาตรฐานด้านบรรณาธิการอย่างสม่ำเสมอผ่านกลไก เช่น การตรวจสอบรายการ และการตรวจสอบเนื้อหาของเจ้าหน้าที่ และการอภิปรายในวงกว้างเกี่ยวกับประเด็นสำคัญและ 4) ข้อเสนอแนะต่อบรรณาธิการ โดยผู้รับสารสามารถกรอกฟอร์มการติดต่อทางออนไลน์เพื่อติชม และร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาได้

4. สื่อบันเทิงและพันธมิตรศิลปะ[105](Media Entertainment and Arts Alliance: MEAA) ก่อตั้งขึ้นที่เมืองเมลเบิร์นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1910 เดิมรู้จักกันในชื่อสมาคมผู้สื่อข่าวออสเตรเลีย (Australian Journalists Association: AJA) จดทะเบียนเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1992 ในชื่อสื่อบันเทิงและพันธมิตรศิลปะ (MEAA) ซึ่งก่อตั้งขึ้นจากการควบรวม 3 องค์กร ได้แก่ สมาคมผู้สื่อข่าว (Australian Journalists Association) สำนักผู้แทนความเสมอภาค (Actors Equity of Australia) และสมาคมนักการละครและสวนสนุก (Australian Theatrical & Amusement Employees Association) โดยองค์กรได้สร้างขึ้นบนพื้นฐานความซื่อสัตย์ และขับเคลื่อนด้วยความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นสหภาพสื่อมวลชนที่ใหญ่ที่สุด และเป็นที่ยอมรับมากที่สุดในฐานะผู้สนับสนุนด้านความคิดสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมสื่อมืออาชีพของออสเตรเลีย

ทั้งนี้ สมาชิกองค์กรประกอบด้วยบุคคลที่ทำงานในอุตสาหกรรมสื่อทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ โรงละคร และภาพยนตร์ สถานบันเทิง และพื้นที่นันทนาการในฐานะผู้สื่อข่าว นักแสดง นักเขียนการ์ตูน ช่างภาพ วงดนตรี และนักแสดงโอเปร่า ตลอดจนผู้ที่ทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ โฆษณา การพิมพ์หนังสือ และการผลิตเว็บไซต์ โดยองค์กรมีประวัติการทำงานเพื่อนักวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ การปรับปรุงค่าจ้างและเงื่อนไขสวัสดิการของผู้สื่อข่าว รณรงค์เสรีภาพสื่อ และสิทธิได้รู้ของประชาชน ส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อวารสารศาสตร์คุณภาพสูง การให้รางวัลสำหรับสื่อมืออาชีพที่มีพัฒนาการยอดเยี่ยมผ่านมูลนิธิวอล์คลีย์ และทำงานร่วมกับสหภาพสื่ออื่น ๆ ผ่านการเป็นสมาชิกของสหพันธ์ผู้สื่อข่าวนานาชาติ (International Federation of Journalists: IFJ) ทั้งนี้ สื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกของสื่อบันเทิงและพันธมิตรศิลปะถือเป็นส่วนหนึ่งของสมาคมวิชาชีพสื่อที่มีชีวิตชีวา กระตือรือร้น และเป็นอิสระภายใต้แนวทางการทำงานเดียวกัน

5. สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย[106] (Australian Communications and Media Authority: ACMA) เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะโดยสังกัดกระทรวงการสื่อสารและศิลปะ

[105] MEAA Media. (2022). About Us. Retrieved 31 August 2022, from https://www.meaa.org/meaa-media/

[106] Australian Communications and Media Authority. (2022). Who We Are. Retrieved 31 August 2022, from https://www.acma.gov.au/who-we-are

(Department of Communications and the Arts) ที่มีวิสัยทัศน์ต้องการเชื่อมประสาน แจ้งข้อมูลข่าวสาร และให้ความบันเทิงแก่ประชาชนออสเตรเลียเช่นเดียวกับการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ และสร้างความน่าเชื่อถือของผู้บริโภคที่มีต่อการใช้เนื้อหา และบริการด้านการสื่อสาร โดยทำหน้าที่กำกับดูแลการสื่อสารมวลชน และกิจการโทรคมนาคมในออสเตรเลีย โดยมีวัตถุประสงค์คือ การมีส่วนช่วยเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงสุดแก่ออสเตรเลียจากโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร เนื้อหา และการให้บริการ

ในฐานะหน่วยงานอิสระตามกฎหมายของเครือจักรภพ สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลียจึงมีหน้าที่ควบคุมการสื่อสาร และการให้บริการของสื่อในออสเตรเลียโดยตรงผ่านการคงไว้ การบังคับใช้ และการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อขับเคลื่อนประสิทธิภาพของอุตสาหกรรม และปกป้องผู้บริโภคโดยการจัดการทรัพยากรสาธารณะเพื่อให้อุตสาหกรรมสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ โดยมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประเด็นด้านเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อ ปัญหาผู้ใช้บริการด้านโทรคมนาคม การปฏิบัติตาม และการบังคับใช้กฎระเบียบ และการจัดการคลื่นความถี่ผ่านการทำหน้าที่ ดังนี้

1) กำหนด และจัดการกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสื่อสาร และการให้บริการของสื่อ และตลาด

2) ออกใบอนุญาตให้แก่บุคคล องค์กร และผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการในออสเตรเลีย

3) พิจารณาข้อร้องเรียน และปัญหาโดยดำเนินการตามระเบียบเมื่อไม่ปฏิบัติตามกฎ

4) วางแผนจัดการคลื่นความถี่ และสร้างพื้นที่สำหรับบริการใหม่ ๆ เช่น 5G ซึ่งอำนาจของสำนักจะครอบคลุมถึงข้อกำหนดด้านอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์ ตลอดจนโทรทัศน์ วิทยุ และเนื้อหา คลื่นความถี่ และอุปกรณ์ส่วนควบด้วย

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าสภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลีย (APC) สมาคมสื่อสิ่งพิมพ์ออสเตรเลีย (AAP) เครือข่ายโทรทัศน์ออสเตรเลีย (ABC) สื่อบันเทิงและพันธมิตรศิลปะ (MEAA) และสำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA) ถือเป็น 5 หน่วยงานหลักที่มีหน้าที่กำกับดูแลการสื่อสารในออสเตรเลียซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการข่าวลวงที่เกิดขึ้นในประเทศด้วยและจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป

3.2.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้

หน่วยงานกำกับดูแลและองค์กรวิชาชีพในประเทศเกาหลีใต้นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล ที่ประกอบไปด้วย

1.1) คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (Korea Communications Commission: KCC) [107] ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดตั้ง และการดำเนินงานของคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี ผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการกำกับดูแลบริการกระจายเสียง และการสื่อสารตามขอบเขตของนโยบายเพื่อการออกอากาศภาคพื้นดิน

[107] The Korea Communications Commission. (n.d.). About KCC. Doi: https://www.kcc.go.kr/user.do?page=E01010100&dc=E01010100

1.2) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ministry of Science and ICT: MSIT)[108] หรือกระทรวงวิทยาศาสตร์และไอซีทีของประเทศเกาหลีใต้ ผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่เชื่อมโยงถึงการกำกับดูแลบริการกระจายเสียง และการสื่อสารตามขอบเขตของนโยบายเพื่อการออกอากาศภาคพื้นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านการอนุมัติใบอนุญาตการประกอบกิจการ และการคุ้มครองผู้บริโภค เช่นเดียวกัน

1.3) กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture, Sports and Tourism: MCST) มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์ในเกาหลีโดยใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมหนังสือพิมพ์ (Newspaper Act) เป็นเครื่องมือเพื่อกำหนดให้ผู้ทำธุรกิจเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ต้องขออนุญาตและห้ามชาวต่างชาติดำเนินธุรกิจสิ่งพิมพ์ในประเทศเกาหลีโดยเด็ดขาด

2) องค์กรวิชาชีพ ที่ประกอบไปด้วย สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งเกาหลี (Journalists Association of Korea: JAK)[109] สมาคมนักข่าวอาชีพที่ใหญ่ที่สุดในประเทศเกาหลีใต้ ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อในปี 1964 ด้วยจุดประสงค์เพื่อการต่อสู้ และขัดขวางรัฐบาลเผด็จการทหารที่มุ่งแทรกแซง และปิดกั้นสื่อ ทั้งนี้ นับตั้งแต่การก่อตั้ง สมาคมได้ส่งเสริม และสนับสนุนหลักจรรยาบรรณ 5 ประการ อันได้แก่ 1. การคุ้มครองเสรีภาพในการพูด และการแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ 2. การปรับปรุงคุณภาพนักข่าว 3. การคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของนักข่าว 4. ความสำเร็จของการรวมชาติอย่างสันติของคาบสมุทรเกาหลี และ 5. การเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศกับนักข่าวทั่วโลก อย่างต่อเนื่อง

โดยสรุปแล้วหน่วยงานกำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชนเกาหลีประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ประกอบด้วยคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (MSIT) และกระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (MCST) กับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งเกาหลี (JAK) ซึ่งองค์กรทั้งสองกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการข่าวลวงที่เกิดขึ้นในประเทศด้วยและอาจจำเป็นต้องพึ่งพาหน่วยงานอื่นด้วยซึ่งอาจกล่าวถึงเพิ่มเติมในหัวข้อต่อ ๆ ไป

3.2.5 กรณีประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์มีหน่วยงานกำกับดูแลสื่อในประเทศภาพรวม 2 องค์กรทั้งในส่วนขององค์กรเอกชน และองค์กรของรัฐบาล ดังนี้

1. สหภาพสื่อสร้างสรรค์และสำนักพิมพ์แห่งชาติ[110] (Creative Media and Publishing Union) ในฐานะหน่วยงานเอกชนก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม ปี ค.ศ. 2015 โดยเกิดจากการควบรวมองค์กรระหว่าง

[108] Ministry of Science and ICT. (n.d.). Doi: https://www.msit.go.kr/eng/contents/cont.do?sCode=eng&mPid=19&mId=24

[109] The Journalists Association of Korea. (n.d.). Introduction of Journalists Association of Korea. Doi: https://www.journalist.or.kr/news/section5.html

[110] Creative Media and Publishing Union. (n.d.). **About Us**. Retrieved 26 August 2022, from https://www.ntuc.org.sg/wps/portal/cmpu/home

สหภาพพนักงานสื่อสิ่งพิมพ์สิงคโปร์ (Singapore Press Holdings Employees' Union: SPHEU) กับสหภาพผู้สื่อข่าวแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore National Union of Journalists: SNUJ) ร่วมกันจนกลายเป็นสหภาพสื่อมวลชนที่ใหญ่ที่สุดในอุตสาหกรรมสื่อของสิงคโปร์ ซึ่งเป็นตัวแทนของพนักงานทั้งในภาคส่วนของสื่อสร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์และผู้สื่อข่าวซึ่งดำเนินการภายใต้สหภาพในเครือของสหภาพการค้าแห่งชาติ (National Trades Union Congress: NTUC) ซึ่งมุ่งมั่นที่จะสร้างอนาคตที่สดใสยิ่งขึ้นสำหรับสมาชิกสื่อมวลชนทุกคน

ภารกิจสำคัญขององค์กรถือว่าสมาชิกของสหภาพเป็นกระดูกสันหลังของการเคลื่อนไหวของแรงงานสื่อ ดังนั้น องค์กรจึงต้องมีความเข้มแข็ง และน่าเชื่อถือเพื่อเป็นตัวแทนของสื่อมวลชนทั้งหมดได้ เพื่อให้สมาชิกสามารถเติบโตไปพร้อมกัน ในฐานะสหภาพแรงงานมีความตั้งใจว่าจะขยายการเข้าถึงสื่อทุกภาคส่วนเพื่อการมีส่วนร่วมของสื่อมวลชน และดูแลสื่อมวลชนให้มากขึ้น สร้างความสามัคคี และร่วมมือกับบริษัทและผู้บริหารเพื่อให้สหภาพนี้เป็นศูนย์รวมทุกอย่างไว้ด้วยกันโดยเป็นฐานที่มั่นที่ช่วยขับเคลื่อนสื่อสร้างสรรค์ และอุตสาหกรรมสื่อมวลชนให้ก้าวต่อไป

2. หน่วยงานพัฒนาสื่อ[111] (Media Development Authority) เป็นคณะกรรมการสื่อที่ถูกต้องตามกฎหมายภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม ปี ค.ศ. 2003 โดยการควบรวมกิจการของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและแพร่ภาพ (Singapore Broadcasting Authority) แผนกภาพยนตร์และสิ่งพิมพ์ (Films and Publications Department) และคณะกรรมการภาพยนตร์สิงคโปร์ (Singapore Film Commission) เข้าด้วยกัน และมีภารกิจสำคัญคือ การขับเคลื่อนการปฏิรูปสื่อดิจิทัลของสิงคโปร์ด้วยเทคโนโลยีสารสนสนเทศ[112] และสนับสนุนการเติบโตของภาคการสื่อสารโดยเน้นที่ความสามารถของบุคลากร การวิจัย นวัตกรรม และการเป็นเจ้าขององค์กรสื่อ ยิ่งไปกว่านั้น หน่วยงานพัฒนาสื่อ (MDA) ยังได้ทำการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจสื่อผ่านนโยบายที่ส่งเสริมการลงทุนและนวัตกรรมเพื่อให้ผู้ชมมีทางเลือกด้านเนื้อหาเพิ่มมากขึ้นโดยใช้ 2 แนวทางควบคู่กัน ได้แก่

การควบคุมร่วมกับสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน (Co-regulation) และการให้คำปรึกษา (Consultation) นอกจากนี้ หน่วยงานพัฒนาสื่อยังพยายามช่วยลดอุปสรรคของผู้ที่สนใจลงทุนธุรกิจสื่อรายใหม่ในการเข้าสู่อุตสากรรมเพื่อให้อุตสาหกรรมสื่อสามารถเติบโตได้ และช่วยให้มั่นใจได้ว่าชาวสิงคโปร์จะสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่มีคุณภาพในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง โดยพยายามที่จะพัฒนากฎระเบียบที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของสื่อมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ ปกป้องผลประโยชน์ผู้บริโภค และส่งเสริมองค์กรสื่อมืออาชีพด้วยการใช้ข้อมูลเป็นพื้นฐาน หน่วยงานพัฒนาสื่อยังคงส่งเสริมการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลในสิงคโปร์ผ่านคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลผู้บริโภค ซึ่งทำให้ประชาชนมั่นใจได้ว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองจะได้รับการปกป้อง อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งหน่วยงานพัฒนาสื่อนี้มีส่วน

---

[111] Accountable Journalism. (2016). **Press Council: Singapore**. Retrieved 29 August 2022, from https://accountablejournalism.org/press-councils/singapore

[112] Infocomm Media Development Authority. (2022). **About IMDA**. Retrieved 29 August 2022, from https://www.imda.gov.sg/Who-We-Are/about-imda

เกี่ยวข้องกับรัฐบาลสิงคโปร์ ดังนั้น จึงไม่ใช่หน่วยงานกำกับดูแลสื่อที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง และถูกกำกับดูแลจากรัฐบาลสิงคโปร์อีกทางหนึ่ง

3.2.6 กรณีประเทศไทย

หน่วยงานกำกับดูแลสื่อและองค์กรวิชาชีพในประเทศไทยสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มตามประเภทของหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลได้ ดังนี้

1. การกำกับดูแลจากหน่วยงานของรัฐ (State regulation)

1.1 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการวิทยุและกิจการโทรทัศน์ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ[113] (กสทช.) มีอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสื่อวิทยุและโทรทัศน์โดยตรง คือ การตรวจสอบและติดตามการใช้คลื่นความถี่และพิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการประกอบกิจการผ่านบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชน ได้แก่ การให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สิทธิความเป็นส่วนตัวและความเสมอภาคของประชาชน การติดตามตรวจสอบและให้คำปรึกษาในการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ การกำหนดลักษณะการควบรวมสิทธิข้ามสื่อเพื่อไม่ให้กระทบเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและการส่งเสริมให้ผู้รับใบอนุญาตผู้ผลิตรายการและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรเพื่อจัดทำมาตรฐานวิชาชีพเพื่อให้เกิดการควบคุมกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรมวิชาชีพ

1.2 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อออนไลน์ ได้แก่ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม[114] (Ministry of Digital Economy and Society) มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสื่อมวลชน คือ การเสนอนโยบาย แผนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านดิจิทัลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมั่นคงปลอดภัย การกำกับดูแล โครงสร้างพื้นฐานการสื่อสารและการกำกับดูแล ติดตามและประเมินผลนโยบาย แผนงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมั่นคงปลอดภัย

จากภารกิจที่กล่าวมาของกระทรวงดิจิทัล ฯ นี้จึงนำมาสู่จัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) เพื่อรับมือต่อการแพร่กระจายข่าวปลอมผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยศูนย์มีหน้าที่หลักคือการติดตามตรวจสอบและรับแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์และในระบบอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่การวิเคราะห์แนวโน้มและระบุข้อมูลที่เป็นข่าวปลอมเพื่อประสานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องจากนั้นจึงเผยแพร่ต่อสาธารณะต่อไป[115] ในสภาวะวิกฤตเช่นช่วงสถานการณ์การระบาดของ

---

[113] สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สายงานกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์. (2563). อำนาจหน้าที่. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://broadcast.nbtc.go.th/about

[114] กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (ม.ป.ป.). เกี่ยวกับกระทรวง. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.mdes.go.th/about/12

[115] วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล. (2563). ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center). สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/radio%20scripts/pdf/2563-04/NALT-radioscript-rr2563-apr2.pdf

ไวรัสโคโรน่า 2019 กรณีที่พบข่าวปลอมนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จะประสานงานอย่างเร่งด่วนร่วมกับกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติและศูนย์ปฏิบัติการศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด (ศปก.ศบค.) โดยใช้อำนาจจากข้อกำหนดข้อที่ 11 จากประกาศฉบับที่ 27 ของพระราชกำหนดว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินว่าด้วยเรื่องการห้ามบิดเบือนข้อมูลข่าวสารมาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อดำเนินการฟ้องร้องและดำเนินคดีต่อผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จนั้นอย่างไม่ละเว้นต่อไป[116]

2. การควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน

การกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) และการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน (Co-regulation) โดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์คือต้องการให้สื่อมวลชนกำกับดูแลโดยใช้หลักจริยธรรมแทนที่การกำกับดูแลจากรัฐ (state regulation) เนื่องจากมีความยืดหยุ่นมากกว่าและไม่เสี่ยงต่อการกระทบเสรีภาพสื่อมวลชน จากหลักการนี้หน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนโดยสื่อมวลชนจึงแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 ระดับองค์กรสื่อมวลชน

การกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) คือการกำหนดกรอบในการกำกับดูแลที่หน่วยงานได้ร่างกฎระเบียบของตนเองขึ้นมาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางประการและเพื่อให้สามารถมีอำนาจในการตรวจตราการทำงานภายในได้อย่างเต็มที่ในเรื่องความรับผิดชอบของการปฏิบัติตามกฎระเบียบเหล่านั้น ในฐานะองค์กรสื่อมวลชนจึงเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อในองค์กรของตนเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่องค์กรสื่อกำหนดไว้ซึ่งการกำกับดูแลตนเองในองค์กรสื่อนั้นองค์กรสื่อมวลชนควรมีอิสระอย่างแท้จริงจากกฎระเบียบของรัฐและข้อบังคับทางกฎหมายซึ่งวิธีการกำกับดูแลตนเองโดยทั่วไปมักจะระบุเกี่ยวกับขั้นตอนการระงับข้อพิพาทในการทำงาน การจัดอันดับสื่อมวลชนดีเด่น แนวปฏิบัติหรือจรรยาบรรณวิชาชีพโดยอาจจำแนกตามระดับตำแหน่งงานต่าง ๆ และมาตรฐานในการประเมิน[117] เช่น สื่อเครือเนชั่นกรุ๊ป[118] (Nation Group) องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยหรือไทยพีบีเอส[119] และสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา[120] องค์กรสื่อเหล่านี้ต่างมีแนวปฏิบัติบนพื้นฐานจริยธรรมสื่อมวลชนของตนเองเพื่อกำหนดให้

---

[116] Workpoint Today. (2564). นายก ฯ สั่งจัดการข่าวปลอมให้กระทรวงดีอี ตำรวจ ฟ้องคนผิดไม่เว้นคนดัง สื่อมวลชน. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://workpointtoday.com/prayut-fake-news/

[117] European Audiovisual Observatory. (2003). Co-Regulation of the Media in Europe. Retrieved 27 September 2022, from https://rm.coe.int/16807834a7

[118] Nation Group. (2563). คู่มือจริยธรรมธุรกิจและข้อพึงปฏิบัติในการทำงาน. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.nationgroup.com/attachfile/Code%20of%20Conduct_TH.pdf

[119] ศูนย์ข้อมูลข่าวสารองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2552). จริยธรรมวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ พ.ศ. 2552. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://publicinfo.thaipbs.or.th/information/manual/แนวทางการปฏิบัติ/จริยธรรมวิชาชีพเกี่ยวก/

[120] คณะกรรมการจริยธรรมข้าราชการรัฐสภา. (2564). สนง.สผ.ออกประกาศจริยธรรมวิชาชีพสื่อสารมวลชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา พ.ศ.2564 มุ่งมั่นทำหน้าที่สื่อนิติบัญญัติเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะ. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ethic/ewt_news.php?nid=1376

สื่อมวลชนในสังกัดต้องปฏิบัติตามซึ่งแนวปฏิบัตินี้อาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบ้างแต่ทว่าในภาพรวมค่อนข้างสอดคล้องกัน

2.2 ระดับสภาวิชาชีพสื่อมวลชน

การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน (Co-regulation) โดยปกติคำว่า “Co-regulation” หรือระเบียบร่วมกันนั้นมักใช้เป็นคำทั่วไปสำหรับแนวทางการกำกับดูแลกันเองที่มีรูปแบบของข้อบังคับซึ่งถูกบัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป้าหมายของการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะร่วมกันโดยเป็นแนวทางที่ประกอบด้วยทั้งการควบคุมตนเอง (Self-regulation) และการมีกฎระเบียบที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากกว่า 1 ฝ่ายจะนำมาใช้ ร่วมกันหรือกล่าวได้ว่ารูปแบบของการกำกับดูแลกันเองนั้นไม่สามารถแยกออกจากการกำกับดูแลตนเองได้[121] การกำกับดูแลร่วมกันนั้นมีองค์ประกอบคล้ายกับการกำกับดูแลตนเองกล่าวคือจะประกอบด้วยองค์กรกำกับดูแลกันเองที่ไม่ใช่ภาครัฐทำหน้าที่กำกับดูแลกันเองระหว่างสมาชิกในอุตสาหกรรมโดยหน่วยงานกำกับดูแลภาครัฐจะมอบอำนาจในการกำกับดูแลบางส่วนให้แก่องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐในการกำกับดูแลกันเองและภาครัฐอาจจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะการให้การรับรองในฐานะที่เป็นองค์กรอิสระในการกำกับดูแลร่วมกันหรือให้การรับรองมาตรฐานจริยธรรมในการปฏิบัติร่วมกันระหว่างกลุ่มของสมาชิกในอุตสาหกรรม[122]

ในอีกกรณีหนึ่งการกำกับดูแลกันเองอาจประกอบด้วยสมาชิกในอุตสาหกรรมหรือสภาวิชาชีพสื่อแล้วอีกฝ่ายหนึ่ง ได้แก่ ภาครัฐอาจเข้ามามีส่วนช่วยในการกำกับดูแลก็ได้หรือสภาวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนในการกำกับดูแลสื่อร่วมกันก็ได้เช่นกัน เช่น กรณีประเทศสวีเดนที่มีสมาคมวิชาชีพสื่อกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพแต่ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินด้านสิ่งพิมพ์และสภาการหนังสือพิมพ์เป็นผู้บังคับใช้กฎระเบียบโดยองค์ประกอบคณะกรรมการสภาวิชาชีพจะประกอบด้วยตัวแทนหลายฝ่ายทั้งจากวิชาชีพ ภาครัฐและภาคประชาสังคม[123] เป็นต้น

กรณีประเทศไทยการกำกับดูแลกันเองนั้นมุ่งให้สมาชิกในอุตสาหกรรมเดียวกันช่วยกำกับดูแลกันเองมากกว่าโดยไม่ต้องการให้รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อต้องการความเป็นอิสระอย่างแท้จริงซึ่งองค์กรในการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนไทยปัจจุบันเกิดจากการรวมตัวกันของสื่ออาชีพดั้งเดิมโดยมีจำนวนมากกว่า 200 แห่งจนอาจเกิดความซับซ้อนในเชิงโครงสร้างและกระทบต่อการกำกับดูแลกันเองอย่างเข้มแข็ง[124] ซึ่งการกำกับดูแลกันเองของสื่อไทยมีองค์กรพอสังเขป ดังนี้

---

[121] European Audiovisual Observatory. (2003). Co-Regulation of the Media in Europe. Retrieved 27 September 2022, from https://rm.coe.int/16807834a7

[122] ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา. (2556). การกำกับดูแลเนื้อหารายการที่อาจเป็นภัยในกิจการโทรทัศน์ของประเทศไทยเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนภายใต้ภาวะสื่อหลอมรวม. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[123] ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2559). การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนตามหลักประชาธิปไตย. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8882

[124] **สฤณี อาชวานันทกุล. (2017).** เสรีภาพกับความรับผิดชอบสื่อในศตวรรษที่ 21(2): สู่ “กลไกกำกับดูแลร่วมกัน”?. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://thaipublica.org/2017/05/media-regulation-2/

1) สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ[125] (The National Press Council of Thailand) ที่เกิดจากความร่วมมือกันของผู้บริหารกิจการหนังสือพิมพ์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคร่วมด้วยผู้ปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศให้สถาปนาสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติขึ้นเป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่ควบคุมกันเองในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอื่น ๆ โดยใช้ธรรมนูญสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ[126] เป็นแนวทางในการกำกับดูแลร่วมกัน

2) สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย[127] เกิดจากรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ.2550 มาตรา 46 ที่สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลไกควบคุมกันเองด้านจริยธรรมขององค์กรวิชาชีพในด้านกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการวิทยุโทรทัศน์เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจ การโทรทัศน์ พ.ศ.2551 มาตรา 39 ที่ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เพื่อจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพข่าววิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จึงประชุมร่วมกันและลงนามจัดตั้งสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยขึ้นโดยใช้ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2552[128] เป็นแนวทางในการกำกับดูแลร่วมกัน

3) สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย)[129] เกิดขึ้นในปี 2554 จากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 46 และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 มาตรา 39 เช่นเดียวกับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศนไทยข้างต้น ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และการกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 มาตรา 27 จึงทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ทั้งในส่วนเจ้าของสถานี ผู้รับใบอนุญาต ผู้มีอำนาจแทนและผู้ประกอบวิชาชีพประชุมร่วมกันและลงนามในบันทึกเจตนารมณ์เพื่อจัดตั้งสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและกระจายเสียงขึ้นในฐานะองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลกันเองโดยใช้ธรรมนูญสภาวิชาชีพ[130] เป็นแนวทางมาตรฐานทางจริยธรรม

---

[125] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2021). รู้จักสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.presscouncil.or.th/เกี่ยวกับสภาการฯ/รู้จักสภาการสื่อมวลชนแ

[126] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2021). ธรรมนูญสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.presscouncil.or.th/เกี่ยวกับสภาการฯ/ธรรมนูญสภาการสื่อมวลชน

[127] สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2011). ความเป็นมา. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/?page_id=2

[128] สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2011). ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2552. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.newsbroadcastingcouncil.or.th/?page_id=137

[129] สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย). (2022). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://pbcthailand.org

[130] สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย). (2022). ธรรมนูญสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย) พ.ศ.2554. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://pbcthailand.org/wp-content/uploads/2020/02/PBCs-Charter.pdf

4) สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์[131] เริ่มต้นปี 2552 จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับเว็บไซต์และบล็อกต่าง ๆ ในประเทศไทยทำให้ 1 ปีต่อมาชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์จึงจัดประชุมใหญ่ขึ้นและร่วมลงนามจัดตั้งชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์อย่างเป็นทางการซึ่งประกอบด้วยสื่อออนไลน์ชั้นนำ 12 แห่งด้วยเจตนารมณ์ของการมุ่งมั่น ส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิได้รู้ข่าวสารจากสื่อออนไลน์ที่ผ่านกระบวนการวารสารศาสตร์จากผู้ผลิตข่าวโดยตรงของประชาชนและร่วมกันหยุดยั้งเว็บไซต์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ กระทั่งวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2555 ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์จึงยกระดับเป็นสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์และประกาศใช้ประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ[132] ในปี 2564 เพื่อเป็นแนวทางกำกับดูแลการทำงานร่วมกัน

5) สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย[133] เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2543 โดยการรวมกัน 2 องค์กร ได้แก่ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยกับสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อความเป็นเอกภาพในวิชาชีพเพื่อให้สื่อสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีมาตรฐานและจริยธรรมมีความเข้มแข็ง ทั้งนี้ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ ฯ ได้บัญญัติจริยธรรมวิชาชีพเพื่อกำกับดูแลกันเองไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพในการเสนอข่าวและความเห็น 2) ประชาชนต้องได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริงถ้าปรากฏว่าข่าวไม่ตรงความจริงต้องรีบจัดการแก้ไข 3) การได้มาซึ่งข่าว ภาพหรือข้อมูลใดต้องใช้วิธีการที่สุภาพซื่อสัตย์เท่านั้น 4) เคารพความวางใจของผู้ให้ข่าวและรักษาความลับแหล่งข่าว 5) ปฏิบัติหน้าที่โดยมุ่งต่อสาธารณประโยชน์และไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวและ 6) ไม่กระทำการที่บั่นทอนเกียรติหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

6) สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย[134] ในช่วงก่อตั้งนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างตื่นตัวทั้งเจ้าของกิจการวิทยุโทรทัศน์ นักวิชาการ องค์กรเอกชน กองทัพและส่วนราชการโดยมีวัตถุประสงค์ต้องการรักษาผลประโยชน์ของตนจึงส่งตัวแทนเข้ามาใช้สิทธิ์ตามที่พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่กำหนดไว้เพื่อให้การปฏิรูปการใช้คลื่นความถี่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริงเพราะในช่วงเวลานั้นสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ถูกกีดกันจากกระบวนการปฏิรูปคลื่นความถี่นี้และไม่ให้มีส่วนร่วมโดยข้ออ้างว่าชื่อสมาคมไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการวิทยุโทรทัศน์ทำให้ระหว่างนั้นกลุ่มผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องเคลื่อนไหวพร้อมทั้งจัดตั้งสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ขึ้นใหม่เพื่อให้สามารถมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อวิทยุและโทรทัศน์ได้ กระทั่งในเดือนสิงหาคม 2544 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยจึงได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ

---

[131] สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์. (2022). เกี่ยวกับสมาคม. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จากhttps://www.sonp.or.th/about-us

[132] สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์. (2564). ประมวลจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.sonp.or.th/bulletin/1796

[133] สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2020). สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://tja.or.th/about-us

[134] สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2022). ประวัติสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.thaibja.org/?page_id=10

โดยมีจุดประสงค์หลักคือมุ่งเป็นองค์กรหลักที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูปคลื่นความถี่ให้เกิดความโปร่งใสโดยเฉพาะในกระบวนการสรรหาคณะกรรมการ กสทช. นอกจากนี้ สมาคมยังมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพของนักวิชาชีพวิทยุและโทรทัศน์เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีการครอบงำทางการเมืองและได้ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสมาชิกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2555 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2555 เพื่อให้สมาชิกสมาคมมีมาตรฐานในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมวิชาชีพและมีสำนึกในบทบาทหน้าที่โดยรับผิดชอบต่อสังคม[135]

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าองค์กรหลักที่มีหน้าที่กำกับดูแลการสื่อสารในประเทศไทยตามแนวคิดมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การกำกับดูแลจากหน่วยงานของรัฐ (State regulation) และการควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการข่าวลวงด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการข่าวลวงของไทยมีจำนวนมากทำให้ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับรูปแบบของการกำกับดูแลเป็นสำคัญซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

3.3 จุดแข็ง และจุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต

3.3.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามักภาคภูมิใจในตนเองเรื่องการเป็นต้นแบบเสรีภาพ[136] ทั้งเสรีภาพในการพูด (Freedom of speech) เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) และเสรีภาพสื่อมวลชน (Freedom of the press) ดังนั้น การดำเนินการใดของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อหลักการสำคัญพื้นฐานในเรื่องเสรีภาพด้วยดังปรากฏว่าเสรีภาพสื่อมวลชนสหรัฐ ฯ อยู่อันดับที่ 42 จาก 180 ประเทศทั่วโลกจากการประเมินในปี 2022[137] โดยมีจุดแข็งและจุดอ่อนของการดำเนินการ ดังนี้

1) จุดแข็ง รัฐบาลกลางพยายามหลีกเลี่ยงการแทรกแซงเสรีภาพสื่อมวลชนเนื่องจากโดยหลักพื้นฐานของประเทศเชื่อมั่นในเรื่องตลาดเสรีทางความคิด (Marketplace of ideas) กล่าวคือรัฐบาลต้องอนุญาตให้บุคคลสามารถแสดงออกทางความคิดได้โดยเสรีเพราะเชื่อว่าการทดสอบความจริงที่ดีที่สุดคือการเปิดตลาดทางความคิดให้ความคิดเห็นต่าง ๆ ได้มีการแข่งขันกันโดยเสรีและท้ายที่สุดความจริงจะปรากฏขึ้นเองดังที่รัฐบาลกลางได้เชื่อมั่นในศักยภาพของผู้รับสารว่าจะสามารถตรวจสอบข่าวลวงได้หากผู้รับสารได้รับความช่วยเหลือเรื่องข้อมูลเพียงพอ ดังนั้น การบริหารจัดการของรัฐบาลกลางจึงอยู่ภายใต้แนวคิดนี้และมอบหมายให้หน่วยงานที่เป็นกลางที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นและไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น FCC เป็นผู้กำกับดูแลซึ่งผู้ที่กระทำความผิด

---

[135] สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2555). จริยธรรมสมาชิก TBJA. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.thaibja.org/?page_id=61

[136] Dicker, R. (2016). These Are the Freest Countries in the World: The United States isn't even close on a list topped by Hong Kong. Retrieved 23 September 2022, from https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2016-11-29/these-are-the-freest-countries-in-the-world

[137] Reporters Without Borders. (2022). United States. Retrieved 23 September 2022, from https://rsf.org/en/country/united-states

หรือเผยแพร่ข้อมูลเท็จจะถูกตักเตือนและมีเพียงโทษปรับเท่านั้นไม่มีการจำคุกแต่อย่างใดโดยให้ศาลสูงเป็นผู้ตัดสินเพื่อความเป็นกลางและหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจการเมืองการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ในกรณีของสื่อออนไลน์นั้น การบริหารจัดการยังเน้นที่ความโปร่งใสของเจ้าของแพลตฟอร์มโดยเชื่อว่าถ้าเจ้าของแพลตฟอร์มมีความโปร่งใสและตรวจสอบเรื่องแหล่งที่มาของรายได้จากผู้ลงโฆษณาได้ข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มไม่ว่าเชิงบวกหรือลบก็น่าจะเป็นไปอย่างสุจริตและมีความโปร่งใสตามไปด้วยเช่นกัน

2) จุดอ่อน จากหลักการเรื่องตลาดเสรีทางความคิดและการหลีกเลี่ยงใช้อำนาจเข้าแทรกแซงโดยรัฐบาลกลางข้างต้นนั้นทำให้การแก้ปัญหาข่าวลวงในสหรัฐ ฯ อาจจะต้องใช้เวลาอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อความมั่นคงโดยไม่สามารถประเมินความสำเร็จระยะสั้นได้และต้องอาศัยการประเมินผลลัพธ์ของวิธีการในระยะยาวเพราะแนวทางบริหารจัดการนี้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของประชากรและแผนพัฒนาคุณภาพของประชากรในประเทศด้วย ในขณะเดียวกันวิธีการนี้ก็อาจไม่เท่าทันกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน

3.3.2 กรณีประเทศบราซิล

1) จุดแข็งของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศบราซิล ได้แก่

การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน โดยองค์กรเอกชนสำหรับตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือหน่วยงานลูปา (Lupa)นั้นจะทำหน้าที่ช่วยตรวจสอบข้อมูลเท็จที่นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ จากนั้นจะรายงานข้อมูลที่ถูกต้องแก่สังคม รวมถึงเป็นแหล่งช่วยฝึกฝนและอบรมสื่อมวลชนรวมถึงภาคประชาชนให้รู้เท่าทันข่าวปลอมอีกด้วย การทำหน้าที่ขององค์กรนี้มุ่งเพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง

การทำหน้าที่ของสื่อดั้งเดิม สื่อมวลชนดั้งเดิมของบราซิล ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ มีการทำงานภายใต้การควบคุมของกองบรรณาธิการและสมาคมวิชาชีพโดยมีพันธกิจสำคัญคือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงตามกรอบจริยธรรมวิชาชีพที่กำหนดไว้ ขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งข้อมูลที่ประชาชนชาวบราซิลมักใช้ตรวจสอบความถูกต้องเมื่อเปิดรับข่าวสารจากสื่อออนไลน์

2) จุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศบราซิลคือ รัฐบาลเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ควบคุมการสื่อสารในสภาวะวิกฤตซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวและความถูกต้องของข่าวขึ้นอยู่กับสื่อของรัฐเป็นสำคัญ ทั้งนี้ รัฐบาลมีโอกาสที่จะใช้ข้อเท็จเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองได้ นอกจากนี้กฎหมายที่บังคับใช้กับข่าวปลอมก็มีโอกาสที่จะกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

3.3.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียให้ความสำคัญกับเสรีภาพสื่อมวลชน และประชาชนดังปรากฏว่า เสรีภาพสื่อมวลชนออสเตรเลียอยู่อันดับที่ 39 ของโลกจากการประเมินในปี ค.ศ. 2022[138] ทำให้การจัดการข่าวลวงนั้นจึงต้องพิจารณาความสำคัญในประเด็นดังกล่าวด้วย ดังนี้

1) จุดแข็ง ในการดำเนินงานจะมุ่งเน้นการควบคุมกันเองในวิชาชีพสื่อมวลชน (Self-regulation) เป็นหลักเพื่อไม่ให้รัฐบาลหรือกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาข้องเกี่ยว ทำให้การกำกับดูแลกันเองจึงใช้กรอบจริยธรรมสื่อมวลชนเป็นแนวทางควบคุมที่สำคัญ ซึ่งประเด็นนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพในระยะยาวโดยไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน และประชาชน ประกอบกับการให้ความรู้เรื่องสื่อต่อประชาชนเพื่อให้มีกลไกช่วยตรวจสอบการทำงานของสื่ออีกทางหนึ่ง ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ประเทศในสังคมประชาธิปไตยต่างยอมรับในทางกลับกัน

2) จุดอ่อน การควบคุมกันเองในวิชาชีพโดยปราศจากการบังคับตามกฎหมายต้องอาศัยจิตสำนึก และความร่วมมือของสื่อมวลชนบนพื้นฐานการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบจริยธรรมเป็นอย่างมาก หากสื่อมวลชนขาดจิตสำนึกในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลข่าวสารต้องอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริง ก็อาจควบคุมได้ยาก แม้สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA) จะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ได้รับอำนาจให้มากำกับดูแล และควบคุมการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนออสเตรเลียโดยตรง แต่ก็ไม่สามารถลงโทษสื่อจนกระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน และประชาชนได้ โดยทำได้เพียงการแจ้งเตือนสื่อตามที่ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์มาเท่านั้น

3.3.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้

1) จุดแข็งของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศเกาหลีใต้คือ รัฐบาลสามารถควบคุมการสื่อสารของสื่อมวลชนเกี่ยวกับโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองได้

2) จุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศเกาหลีใต้คือ แม้ด้วยสถานะการมีอยู่ของหน่วยงานเพื่อการกำกับดูแลสื่อ และองค์กรวิชาชีพภายในประเทศ แต่สภาพแวดล้อมของการสื่อสารมวลชนภายในประเทศเกาหลีใต้นั้น ยังคงต้องประสบกับข้อจำกัด และอุปสรรคมากมาย เนื่องด้วยบริบททางการเมืองที่มีความอ่อนไหวสูงมาก[139] จนส่งผลกระทบให้เกิดการแทรกแซงเสรีภาพสื่อโดยภาครัฐ ในท้ายที่สุด ฝ่ายตุลาการของประเทศเกาหลีใต้จึงมีแนวโน้มล้มเหลวสูงในมิติด้านการมีบทบาทสำคัญอย่างการสร้าง

---

[138] Australian Broadcasting Corporation. (2022). Australia lags behind New Zealand, Taiwan and Timor-Leste on World Press Freedom Index. Retrieved 9 September 2022, from https://www.abc.net.au/news/2022-05-04/australia-falls-down-world-press-freedom-index-2022/101036252

[139] Kwak, K. S. (2017). South Korea's public broadcasters are in an impossible political position. The Conversation. Doi: https://theconversation.com/south-koreas-public-broadcasters-are-in-an-impossible-political-position-85593

สมดุลระหว่างโครงสร้างอำนาจภายในสังคมประชาธิปไตย กล่าวคือ การปกป้องสื่อจากการปราบปรามอย่างเปิดเผยโดยรัฐบาล ในฐานะผู้พิทักษ์เสรีภาพ

และเนื่องด้วยความล้มเหลวของกฎหมาย สังคมเกาหลีใต้ต้องประสบกับผลกระทบเชิงลบอย่างความสับสนด้านการตีความ และนิยามขอบเขตของสื่อสารมวลชนที่สามารถกระทำได้โดยเสรีภาพภายใต้ความคุ้มครองตามกฎหมายจากศาล ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศ อันมีอิทธิพลเชื่อมโยงต่อกระบวนการดำเนินการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกันกับการกำจัดเสรีภาพของระบบนิเวศสื่อโดยตรงอย่าง “The Intelligence Act[140]” และ “Fake News Bill[141]”

3.3.5 กรณีประเทศสิงคโปร์

ในการดำเนินการจัดการปัญหาข่าวปลอมอย่างเบ็ดเสร็จโดยการใช้อำนาจตามกฎหมายของรัฐบาลสิงคโปร์เป็นหลักนั้น มีจุดแข็ง และจุดอ่อนที่ปรากฏ ดังนี้

1) จุดแข็ง ได้แก่ การบริหารจัดการข่าวลวงในประเทศสิงคโปร์ทั้งหมดอยู่ภายใต้การบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ของรัฐบาลสิงคโปร์ ผ่านการให้อำนาจรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานพัฒนาสื่อของสิงคโปร์ ซึ่งเป็นองค์กรที่รัฐสร้างขึ้น โดยสามารถตัดสินใจได้ประกอบกับการมีกฎหมายที่ให้อำนาจในการระงับ ยับยั้ง และลงโทษต่อผู้ที่เผยแพร่ข่าวปลอมอย่างเบ็ดเสร็จ เด็ดขาด ทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีแนวทางที่ชัดเจนว่าต้องดำเนินการอย่างไรในแต่ละขั้นตอน

2) จุดอ่อน เป็นผลสืบเนื่องจากจุดแข็ง แม้การแก้ไขปัญหาข่าวลวงของสิงคโปร์จะมีลักษณะรวมศูนย์โดยรัฐบาลเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว และมีบทลงโทษที่รุนแรง และชัดเจน แต่ปัญหายังสามารถเกิดขึ้นได้คือ การยอมรับของนานาชาติเรื่องการให้สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน ซึ่งการแก้ปัญหาของสิงคโปร์นั้นได้ส่งผลกระทบเชิงลบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนในประเทศ จนกระทบต่อภาพลักษณ์ของความเป็นประชาธิปไตยดังปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานว่า สื่อมวลชนสิงคโปร์มีคะแนนเสรีภาพสื่อในปี ค.ศ. 2021 อยู่ในอันดับที่ 139 จาก 180 ประเทศทั่วโลก ที่ควบคุมข้อมูลข่าวสารอย่างสมบูรณ์ และเป็นเผด็จการ[142] และนานาชาติต่างออกมาต่อต้านและไม่เห็นด้วยในเรื่องนี้[143,144]

---

[140] Human Rights Watch. (2020). South Korea: Revise Intelligence Act Amendments. Human Rights Watch. Doi: https://www.hrw.org/news/2020/12/22/south-korea-revise-intelligence-act-amendments

[141] Lee, J. H. (2021). South Korea faces resistance to proposed ‘fake news’ bill. Al Jazeera Media Network. Doi: https://www.aljazeera.com/economy/2021/8/25/skorea-faces-pushback-as-its-set-to-push-a-fake-news-bill

[142] Reporters Without Borders. (2021). **World Press Freedom Index 2021**. Retrieved 29 August 2022, from https://rsf.org/en/region/asia-pacific

[143] The Guardian. (2019). Singapore fake news law a “disaster” for freedom of speech, says rights group. Retrieved 29 August 2022, from https://www.theguardian.com/world/2019/may/09/singapore-fake-news-law-a-disaster-for-freedom-of-speech-says-rights-group

3.3.6 กรณีประเทศไทย

เนื่องจากในการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินของประเทศไทย กฎหมายได้ให้อำนาจแก่รัฐบาลไว้หน่วยงานเดียวเพื่อให้แก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวกลับมาเป็นปกติ ดังนั้น การพิจารณาจุดแข็งจุดอ่อนของการดำเนินงานจึงต้องพิจารณาจากประเด็นนี้ด้วย ดังนี้

1. จุดแข็งของการดำเนินงาน ได้แก่

1.1 อำนาจในการรวมศูนย์การสื่อสาร โดยรัฐบาลไทยเป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจเต็มตามกฎหมายในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินผ่านการใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องโดยสามารถตัดสินใจที่จะระงับ ยับยั้งและดำเนินคดีลงโทษต่อผู้เผยแพร่ข่าวปลอมได้อย่างเด็ดขาดในรูปแบบเดียวกับประเทศสิงคโปร์ประกอบกับโดยทั่วไปลักษณะการบริหารงานของรัฐบาลไทยค่อนข้างไม่ได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพสื่อมวลชนเท่าที่ควรดังปรากฏว่าเสรีภาพสื่อไทยในปี 2022 อยู่อันดับที่ 115 จาก 180 ประเทศทั่วโลก[145] หมายความว่ารัฐบาลไทยมีอำนาจในการควบคุมการสื่อสารของสังคมแม้โดยธรรมชาติของข่าวลวงจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในสภาวะวิกฤตเนื่องจากความไม่แน่นอนทำให้ผู้รับสารจำเป็นต้องแสวงหาข่าวสารเพิ่มมากขึ้นแต่หากรัฐบาลในฐานะผู้มีอำนาจเต็มตามกฎหมายใช้จุดแข็งเรื่องอำนาจในการรวมศูนย์การสื่อสารอย่างเด็ดขาดก็จะทำให้สามารถลดการแพร่กระจายข่าวลวงในช่วงเวลานี้ได้ นอกจากนี้ การก่อตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข่าวสารก็ถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยลดความเข้าใจผิดและช่วยคัดกรองข่าวสารให้แก่ประชาชน

1.2 ความร่วมมือจากสื่อมวลชนและสถาบันการศึกษา โดยสื่อมวลชนไทยจำนวนมากในฐานะองค์กรกำกับดูแลตนเองและกำกับดูแลกันเองรวมถึงสถาบันการศึกษาก็ไม่ได้นิ่งนอนใจต่อปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินนี้โดยหลายองค์กรสื่อรวมถึงสมาคมวิชาชีพต่างช่วยกันดูแลการทำงานของสมาชิกระหว่างกันหรือมีช่องทางพิเศษเฉพาะกิจ (Section) สำหรับเรื่องสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นกรณีเฉพาะเพื่อให้การนำเสนอข่าวสารมีความครอบคลุมรอบด้าน[146] และเพื่อให้สังคมรับทราบข้อมูลอย่างทันท่วงทีรวมถึงพยายามมีช่องทางช่วยให้ผู้รับสารสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเองได้ เช่น ศูนย์ชัวส์ก่อนแชร์ของสำนักข่าวไทยเพื่อสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้คนโดยนำข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้วมานำเสนอต่อผู้คน[147] การจัดทำลิงค์สำหรับช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข่าวโควิด19 โดยสื่อในเครือบางกอกโพสต์[148] (Bangkok Post) โคแฟค

---

[144] Teo, K. (2021). Civil Society Responses to Singapore's Online "Fake News" Law. Retrieved 29 August 2022, from https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/download/17910/3593

[145] Reporters Without Borders. (2022). Asia-Pacific: Thailand. Retrieved 27 September 2022, from https://rsf.org/en/country/thailand

[146] Thai PBS. (2565). COVID-19. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://covid19.thaipbs.or.th

[147] สำนักข่าวไทย. (2565). ชัวส์ก่อนแชร์. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จากhttps://tna.mcot.net/category/sureandshare

[148] Bangkok Post Group. (2021). GONE VIRAL: Covid-19 and "fake news" in Thailand. Retrieved 27 September 2022, from https://www.bangkokpost.com/specials/data-visualization/

(COFACT) ในฐานะองค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีช่องทางออนไลน์ให้ประชาชนสามารถตรวจสอบข่าวลวง[149] หรือแม้แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เปิดตัวไทยดีไอแมชีน (Thai Di. Machine) เว็บไซต์ตรวจข่าวปลอมที่ให้ประชาชนสามารถตรวจข่าวปลอมด้วยตนเองได้[150] และอื่น ๆ จำนวนมาก หมายความว่าประชาชนหลายฝ่ายนอกจากรัฐบาลต่างเห็นความสำคัญกับปัญหาข่าวลวงนี้โดยกระตือรือร้นเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาข่าวลวงอย่างไม่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนซึ่งเป็นแนวทางที่ประเทศในสังคมประชาธิปไตยให้การยอมรับ

2. จุดอ่อนของการดำเนินงาน ได้แก่

2.1 การบริหารจัดการข่าวลวง กล่าวคือ ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะไม่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพสื่อมวลชน รวมถึงมีอำนาจเต็มแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการบริหารการสื่อสารในช่วงเวลาวิกฤตในลักษณะเดียวกับประเทศสิงคโปร์แต่การบริหารจัดการข่าวลวงในเวลาดังกล่าวขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารด้วยรวมถึงการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิได้รู้ในข้อมูลข่าวสารของประชาชนกับผลประโยชน์ของสาธารณะซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารเช่นกันเพราะหากใช้อำนาจมากเกินไปก็จะยิ่งกระทบต่อเสรีภาพสื่อจนส่งผลต่อการยอมรับของนานาชาติได้

2.2 การกำกับดูแลกันเองที่ไร้ประสิทธิภาพ กล่าวคือ แม้ประชาชนหลายฝ่ายทั้งสื่อมวลชน สถาบันการศึกษา องค์กรไม่แสวงหากำไรและประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาข่าวลวงนี้แต่ไม่ปรากฏแนวทางของการประสานงานร่วมกันจึงอาจทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำจนขาดเอกภาพทั้งที่เป็นการแก้ไขปัญหาในเรื่องเดียวกัน นอกจากนี้ การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนบนพื้นฐานจริยธรรมวิชาชีพที่ปราศจากการลงโทษทางกฎหมายก็เป็นไปโดยสมัครใจขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกจะปฏิบัติหน้าที่อย่างหย่อนยานหรือไม่

2.3 คุณภาพของผู้รับสาร พบว่าประชาชนไทยส่วนหนึ่งเคยหลงเชื่อข่าวลวงและเคยส่งต่อข่าวลวงเนื่องจากไม่สามารถแยกแยะระหว่างข่าวจริงและข่าวลวงได้[151] โดยเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏเป็นแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนจากนโยบายของรัฐบาลไทยซึ่งถือว่ามีความสำคัญเพราะการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนนั้นจะช่วยให้ผู้รับสารมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งโดยสามารถคัดกรองข้อมูลข่าวสารเท็จด้วยตนเองได้

3.4 บทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

3.4.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

บทบาทของหน่วยงานแก้ไขปัญหาข่าวปลอมในสหรัฐ ฯ ไม่ได้มีการระบุเจาะจงว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานใดเป็นการเฉพาะแต่เป็นการทำหน้าที่ร่วมกันหลายฝ่ายขึ้นอยู่กับอำนาจของกฎหมายที่กำหนดบทบาท

---

[149] COFACT.org. (2022). Cofact–พื้นที่เปิดให้ทุกคนมาช่วยกันตรวจสอบข่าวลวง. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://blog.cofact.org

[150] Thai PBS. (2564). นิเทศฯ จุฬาฯ เปิดเว็บไซต์ “ไทยดีไอแมชีน” ตรวจสอบข่าวปลอม. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content/303021

[151] พนม คลี่ฉายา, ผยุง มีสัจ, องอาจ อุ่นอนันต์ และกมลรัตน์ กิจรุ่งไพศาล. (2022). “การตอบสนองและการตรวจสอบข่าวปลอมของประชาชน.” วารสารนิเทศศาสตร์. 40(1), 110-130.

หน้าที่ไว้โดยให้อำนาจแก่รัฐบาลกลางสามารถเข้าแทรกแซงและแก้ไขปัญหาข่าวเท็จได้ สำหรับสหรัฐอเมริกาโดยทั่วไปมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง 3 แห่งที่มีอำนาจกำกับดูแลเนื้อหาในแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ตราบเท่าที่ไม่กระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่หนึ่ง[152] ดังนี้

1. หน่วยงานกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง (Federal regulators) ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (Federal Communications Commission: FCC) 2) คณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ (Federal Trade Commission: FTC) และ 3) คณะกรรมการสติกเลอร์ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Stigler Committee)

1) คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสื่อสารเป็นหลักซึ่งหน่วยงานถือกำเนิดขึ้นตามกฎหมายและให้อำนาจไว้แต่ไม่ใช่อำนาจในการควบคุมการสื่อสารเนื่องจากอาจกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนได้ ดังนั้น หน้าที่หลักของคณะกรรมาธิการจึงเป็นเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกัน โดยกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ FCC คือมาตรา 230 ของพระราชบัญญัติการสื่อสารที่เหมาะสมซึ่งจะละเว้นความรับผิดต่อบริษัทหากการโพสต์เนื้อหาที่ผิดกฎหมายบนแพลตฟอร์มนั้นอยู่บนพื้นฐาน “เจตนาที่ดี” (Good faith) อย่างไรก็ตาม การประเมินเนื้อหาไม่ว่าด้วยวิธีการใดก็มีโอกาสขัดต่อรัฐธรรมนูญได้และต้องรอจนกว่าจะมีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามกฎหมายให้นิยามคำว่า “good faith” อย่างชัดเจนเพื่อให้ FCC มีอำนาจตรวจสอบการนำเสนอข้อความเท็จผ่านบริษัทโซเชียลมีเดียได้แท้จริง

2) คณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ (FTC) เป็นเรื่องที่แตกต่างในฐานะเป็นหน่วยงานเฝ้าระวังเรื่องการดำเนินธุรกิจโดยรวมและมีหน้าที่รับผิดชอบต่อบริษัทโซเชียลมีเดียโดยไม่มีกฎเกณฑ์ระบุว่าบริษัทโซเชียลมีเดียสามารถทำหรือไม่สามารถทำอะไรได้บ้างแต่ในกรณีที่มีการบิดเบือนข้อมูลในสื่อออนไลน์ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค เช่น การลงข้อความที่กล่าวเกินจริงเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารและยา เมื่อนั้น FTC ก็มีอำนาจที่จะบังคับให้เจ้าของผลิตภัณฑ์ต้องแสดงข้อมูลที่เป็นความจริงเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

3) คณะกรรมการสติกเลอร์ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Stigler Committee) ที่รู้จักกันในชื่ออย่างเป็นทางการว่าคณะกรรมการตรวจสอบราคา (Price Statistics Review Committee) ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการผู้กำหนดนโยบายและผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นคณะกรรมการอิสระและเป็นกลางทำการศึกษาว่าแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น กูเกิล ทวิเตเตอร์และเฟซบุ๊ค ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและกฎหมายต่อต้านการผูกขาด การปกป้องข้อมูล ระบบการเมืองและอุตสาหกรรมสื่อใหม่อย่างไร ในเรื่องนี้รายงานของคณะกรรมการพบว่าแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียมีผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ ของสังคมและเสนอแนวทางแก้ไขต่อฝ่ายนิติบัญญัติและหน่วยงานที่กำกับดูแล ข้อเสนอของคณะกรรมการสติกเลอร์คือการเสนอให้สร้างตัวแทนด้านดิจิทัล (Digital Agency) เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาต่าง ๆ ลดระดับปัญหาใหม่ที่อาจเกิดขึ้นและกฎระเบียบที่ไม่ชัดเจนจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

---

[152] Coldewey, D. (2020). Who Regulates Social Media?. Retrieved 23 September 2022, from https://techcrunch.com/2020/10/19/who-regulates-social-media/

จากที่กล่าวมาข้างต้นแม้ว่าหน่วยงานกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง (Federal regulators) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของสหรัฐอเมริกาจะประกอบด้วย 3 หน่วยงานแต่หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหานี้โดยตรงมีเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น ได้แก่ คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) ขณะที่บทบาทคณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ (FTC) และคณะกรรมการสติกเลอร์ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Stigler Committee) จะเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคและภาคเศรษฐกิจมากกว่าทำให้อาจสรุปได้ว่าแม้ FCC, FTC และคณะกรรมการสติกเลอร์ ฯ จะเป็นผู้กำหนดขอบเขตอย่างกว้าง ๆ ในการทำงานแก่บริษัทโซเชียลมีเดียแต่ทั้งสามหน่วยงานไม่มีอำนาจในการควบคุมการสื่อสารเนื่องจากขัดต่อสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่หนึ่ง

2. สมาชิกสภานิติบัญญัติของรัฐ (State legislators)

จากปรากฏการณ์หลอมรวมสื่อทำให้รัฐต่าง ๆ กลายเป็นสมรภูมิของบริษัทเทคโนโลยีการสื่อสารมากขึ้น เนื้อหาในสื่อสามารถลื่นไหลข้ามพรมแดนได้โดยสะดวกโดยสภาคองเกรสไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ทำให้รัฐต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องออกกฎหมายเพื่อช่วยปกป้องพลเมืองของตน เช่น พระราชบัญญัติความเป็นส่วนตัวของรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Consumer Privacy Act: CCPA) และพระราชบัญญัติความเป็นส่วนตัวด้านข้อมูลไบโอเมตริกซ์ของรัฐอิลลินอยส์ (Biometric Information Privacy Act: BIPA)

1) พระราชบัญญัติความเป็นส่วนตัว (CCPA) ถือกำเนิดขึ้นจากความพยายามในการทำให้บริษัทสื่อต่าง ๆ โปร่งใสมากขึ้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ใช้งานซึ่งผู้บริหารรัฐแคลิฟอร์เนียตัดสินใจว่าหากรัฐบาลกลางไม่ดำเนินการในเรื่องนี้ก็ไม่มีเหตุผลใดที่รัฐแคลิฟอร์เนียจะไม่ควรดูแลตนเองอย่างน้อยที่สุดกฎหมายของรัฐต้องให้การคุ้มครองผู้บริโภคลำดับแรกมากกว่ากฎหมายของรัฐบาลกลางที่อ่อนแอเพื่อความปลอดภัยของพลเมืองของตน ขณะที่กลไกของรัฐสภามักมีความล่าช้ากว่ามาก ผลลัพธ์ของกฎหมายนี้คือการสร้างข้อกำหนดอย่างเป็นทางการสำหรับบริษัทโซเชียลมีเดียที่ต้องเปิดเผยวิธีการรวบรวมข้อมูล วิธีการเลือกใช้ประโยชน์จากข้อมูลและอนุญาตให้เจ้าของหน้ารัฐมีอำนาจบังคับใช้กฎหมายนี้ได้

2) พระราชบัญญัติความเป็นส่วนตัวของข้อมูลไบโอเมตริกซ์ (BIPA) มีต้นกำเนิดคล้ายคลึงกันโดยวิสัยทัศน์ของสภานิติบัญญัติแห่งรัฐได้สร้างกฎเกณฑ์ซึ่งจำกัดการรวบรวมและการใช้ข้อมูลไบโอเมตริกของบริษัทสื่อต่าง ๆ เช่น ลายนิ้วมือและการจดจำใบหน้าของผู้ใช้งานเป็นต้น โดยกฎหมายนี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นอุปสรรคใหญ่ต่อบริษัทเทคโนโลยีจนทำให้ไม่สามารถใช้ข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้งานได้ตามต้องการอีกต่อไปและบังคับให้บริษัทต่าง ๆ ต้องบันทึกว่าพวกเขากำลังทำอะไรต่อข้อมูลผู้ใช้งาน ทำอย่างไรและต้องแจ้งข้อมูลนี้ให้ทราบอย่างโปร่งใส

สิ่งที่สำคัญเกี่ยวกับพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้คือการบังคับให้บริษัทสื่อปฏิบัติตามมาตรฐานใหม่ที่สูงกว่าระดับสากล เช่น สร้างความเป็นส่วนตัวที่สูงขึ้นหรือสร้างระบบที่แบ่งระดับโดยผู้ใช้งานสามารถเลือกระดับความเป็นส่วนตัวได้เอง สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือเมื่อประชาชนทราบว่าผู้ใช้สื่อในรัฐอิลลินอยส์และแคลิฟอร์เนียกำลัง

ได้รับการดูแลเป็นพิเศษผู้ใช้งานในสถานที่อื่นทั่วโลกก็เกิดคำถามว่าเพราะเหตุใดตนจึงไม่ได้รับการปฏิบัติจากบริษัทเหล่านี้ในรูปแบบเดียวกัน

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสมาชิกสภานิติบัญญัติของรัฐ (State legislators) มีหน้าที่ในการร่างและพิจารณากฎหมายในแต่ละรัฐเพื่อให้อำนาจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้นโดยไม่ได้มีบทบาทในการดำเนินการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของสหรัฐ ฯ โดยตรงแต่อย่างใด

3. สภาคองเกรส (Congress)

สภาคองเกรสไม่ใช่หน่วยงานที่เหมาะสมสำหรับงานนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากความล่าช้าของการดำเนินการซึ่งไม่เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสื่อดังปรากฏว่าบริษัทสื่อต่าง ๆ ได้ออกมาต่อต้านกฎหมายของรัฐ เช่น พระราชบัญญัติความเป็นส่วนตัว (CCPA) ของรัฐแคลิฟอร์เนียแต่ขณะเดียวกันกลับเรียกร้องให้มีกฎหมายกำกับดูแลระดับชาติเพราะบริษัทสื่อต่างรู้ว่าการออกกฎหมายโดยสภาคองเกรสจะเป็นไปอย่างล่าช้าและมีโอกาสที่พวกเขาจะเข้าแทรกแซงกระบวนการร่างกฎหมายได้เนื่องจากกฎเกณฑ์แห่งชาติมักมีช่องโหว่จากการล้อบบี้โดยตัวแทนของภาคอุตสาหกรรมอย่างไม่เป็นทางการได้ อย่างไรก็ตาม สภาคองเกรสยังคงมีอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดตั้งหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญดังที่ระบุในข้อแรกคือการจัดตั้ง FCC, FTC และคณะกรรมการสติกเลอร์ ฯ ในฐานะหน่วยงานอิสระซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐสภาอีกทอดหนึ่ง

ถึงกระนั้นสภาคองเกรสได้ผ่านพระราชบัญญัติการโฆษณาอย่างซื่อสัตย์ (The Honest Ads Act 2017) ในปี 2017 โดยมีเป้าหมายควบคุมการโฆษณาเรื่องการเมืองในสื่อออนไลน์และต่อต้านข่าวปลอมที่แพร่กระจายอยู่ขณะนี้ กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊คและกูเกิล จำเป็นต้องเก็บสำเนาโฆษณาเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะและมีข้อมูลที่แจ้งว่าบุคคลใดเป็นผู้จ่ายเงินซื้อโฆษณาและใช้จำนวนเงินเท่าใด ขณะเดียวกันพระราชบัญญัติการโฆษณาอย่างซื่อสัตย์ยังบังคับให้บริษัทสื่อต่าง ๆ ต้องเปิดเผยข้อมูล เช่น การใช้จ่ายเงินด้านโฆษณา กลยุทธ์ที่ใช้การกำหนดเป้าหมาย ผู้ซื้อโฆษณาและแหล่งเงินทุน นอกจากนี้ ยังกำหนดให้การรณรงค์การเมืองในสื่อออนไลน์ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเรื่องการเปิดเผยข้อมูลอย่างเข้มงวดเช่นเดียวกับการโฆษณาในสื่อดั้งเดิมอีกด้วย จากข้อกำหนดดังกล่าวทำให้รัฐบาลและสภาคองเกรสสามารถเข้าตรวจสอบความโปร่งใสของการให้บริการจากเจ้าของแพลตฟอร์มได้เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข่าวเท็จในทางอ้อมจากสื่อกลางหรือจากเจ้าของแพลตฟอร์ม

นอกจากนี้ ในปีเดียวกันสภาคองเกรสได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการอนุญาตการป้องกันประเทศของสหรัฐอเมริกาปี 2017 (The US National Defense Authorization Act 2017) โดยอนุมัติให้มีการจัดตั้งศูนย์การมีส่วนร่วมสากล (Global Engagement Center) เพื่อเป็นผู้นำในการประสานงานกับรัฐบาลกลางในการจัดการกับปัญหาการโฆษณาชวนเชื่อในต่างประเทศที่มุ่งบิดเบือนข้อมูลและมุ่งทำลายผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของสหรัฐ ฯ โดยกฎหมายอนุญาตให้รัฐบาลสามารถสร้างกลุ่มที่ปรึกษาเพื่อติดตามการแพร่กระจายข้อมูลที่ผิดในสื่อโซเชียลมีเดียและค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมได้

อย่างไรก็ตาม ในปี 2020 ซึ่งเป็นช่วงเวลาวิกฤตของการระบาดใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สหรัฐอเมริกาได้ควบคุมข้อความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคโคโรนาไวรัสอย่างเข้มงวดโดยในช่วงสภาวะวิกฤตนี้ได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขและนักวิทยาศาสตร์ของรัฐบาลทำหน้าที่ประสานงานและแถลงการณ์ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ต่อสาธารณะโดยตรงโดยมีแนวทางการทำงานในลักษณะเดียวกับศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศบค.) ของประเทศไทย[153] จนอาจกล่าวได้ว่าสภาคองเกรส (Congress) มีบทบาทหน้าที่บริหารจัดการข่าวลวงในลักษณะเดียวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติของรัฐ (State legislators) โดยไม่ได้มีบทบาทในการดำเนินการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของสหรัฐ ฯ โดยตรง ขณะที่บทบาทการบริหารจัดการข่าวลวงนี้คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) จะทำหน้าที่ตรวจสอบเนื้อหาเฉพาะที่ปรากฏในสื่อกระจายเสียงและสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ (broadcast) เท่านั้นซึ่งไม่รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะใช้การฟ้องร้องด้วยกระบวนการทางศาลและสื่อออนไลน์และหากพบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเท็จในช่องทางดังกล่าวคณะกรรมการกลางจะทำการตรวจสอบและลงโทษ (sanction) สื่อที่นำเสนอเนื้อหาเท็จนั้น[154]

3.4.2 กรณีประเทศบราซิล

บทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศบราซิล ประกอบไปด้วย

1. องค์กรเอกชนสำหรับตรวจสอบข้อเท็จจริง (Agencia Lupa[155]) หรือหน่วยงานลูปา (Lupa) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2015 โดยเริ่มต้นบทบาทในฐานะสำนักข่าวที่เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริง จากนั้นจึงขยายกิจกรรมการสอนเทคนิคสำหรับตรวจสอบข่าวลวง รวมถึงสร้างกิจกรรมเพื่ออบรมประชาชนให้มีความตระหนักรู้เรื่องข้อมูลที่ผิด และความเสี่ยงจากการเปิดรับข้อมูลนั้นภายใต้แนวคิด หรือสโลแกนว่า “ศูนย์กลางการแก้ปัญหาเรื่องข้อมูลเท็จที่เป็นมากกว่าหน่วยงานด้านตรวจสอบ และเป็นเวทีเพื่อต่อสู้กับข้อมูลเท็จผ่านการตรวจสอบข้อเท็จจริง และการศึกษาสื่อ”

ปัจจุบัน หน่วยงานลูปา(Lupa) มีการดำเนินการ 2 ด้าน ได้แก่ 1) การให้ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ (Lupa Jornalismo) ซึ่งมีการนำเสนอเป็นรายงาน การตรวจสอบและเนื้อหาพิเศษ และ 2) การอบรมให้ความรู้ (Lupa Educação) ซึ่งมีการจัดเวิร์กช็อป การฝึกอบรม การเป็นพื้นที่ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลที่ผิด และดำเนินการด้านการศึกษาด้านสื่อในโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันที่เกี่ยวข้องและบริษัทต่าง ๆ ในแง่นี้ หน่วยงานลูปา(Lupa) รักษาความเป็นหุ้นส่วนในโครงการพิเศษสำหรับการผลิตเนื้อหาด้านวารสารศาสตร์

---

[153] Cambridge University Press. (2021). Governing Fake News: The Regulation of Social Media and the Right to Freedom of Expression in the Era of Emergency. Retrieved 23 September 2022, from https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/governing-fake-news-the-regulation-of-social-media-and-the-right-to-freedom-of-expression-in-the-era-of-emergency/21D0AD592E61726EEC999567ADFB8246

[154] Federal Communications Commission. (2022). Broadcast News Distortion. Retrieved 23 September 2022, from https://www.fcc.gov/broadcast-news-distortion

[155] Lupa. (2022). Who We Are?. Retrieved 25 August 2022, from https://lupa.uol.com.br/institucional

และด้านการศึกษาสื่อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายขอบเขตการอภิปรายความรู้เกี่ยวกับผลที่ตามมาของข้อมูลที่ผิดที่มีต่อสังคม และประชาธิปไตย ดังนั้น หน่วยงานลูปา(Lupa) จึงติดตามข่าวการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา สุขภาพและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยพยายามแก้ไขข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องแทน

2. บทบาทของสื่อมวลชนดั้งเดิม ได้แก่ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งชาติบราซิล (ANJ) และสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวแห่งชาติบราซิล (FENAJ) แม้สื่อดั้งเดิมในบราซิลอาจสูญเสียความมั่นคงให้กับสื่อใหม่จากการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และบริการสตรีมมิ่งที่ทำให้พฤติกรรมของผู้รับสารเปลี่ยนไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อสื่อดั้งเดิมอย่างปฏิเสธไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้ลดความสำคัญของสื่อลงแต่อย่างใด เมื่อมีการแชร์ข่าวทางโซเชียลมีเดียผู้รับสารชาวบราซิลก็ยังคงเลือกแชร์ข้อมูลจากสื่อดั้งเดิมอยู่ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสถานีโทรทัศน์ที่สาธารณชนรู้จัก ดังนั้น แม้สื่อดั้งเดิมจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบแพลตฟอร์ม ทว่า สื่อดั้งเดิมในบราซิลยังคงได้รับความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยสำคัญ ดังเห็นได้จากปรากฏการณ์ของโซเชียลเน็ตเวิร์กที่ทำให้สื่อดั้งเดิมมีความเกี่ยวข้องมากขึ้น โดยเฉพาะในการต่อสู้กับการแชร์ข่าวปลอม

ในการต่อสู้กับข่าวปลอมพบว่า สื่อดั้งเดิมได้ต่อสู้กับการแพร่กระจายข่าวปลอมมานานแล้ว โดยสื่อหลายแห่งได้สร้างแผนกเฉพาะทาง หรือแม้แต่หน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบที่มาของข่าวทางอินเทอร์เน็ตขึ้นมา เช่น หนังสือพิมพ์ Folha de S.Paulo และหนังสือพิมพ์ Fato ou Fake เป็นต้น ความถูกต้องในการนำเสนอข้อมูลของสื่อดั้งเดิมยืนยันได้จากความน่าเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อสื่อในการสำรวจปี ค.ศ. 2018 ที่จัดทำโดยสมาคมการสื่อสารธุรกิจของบราซิลเรื่อง “ข่าวปลอม: ความท้าทายขององค์กรสื่อ” พบว่า บริษัทสื่อที่มีเครื่องมือสื่อสารแบบดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารหรือสิ่งพิมพ์ ฯลฯ จะได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่าสื่อออนไลน์ และวิธีการหลัก ที่ผู้รับสารใช้ในการแยกแยะข้อมูลจริงจากข้อมูลเท็จ คือ การตรวจสอบจากความไว้วางใจในชื่อเสียงของสื่อสิ่งพิมพ์ (86%) และความเชื่อถือในชื่อเสียงของนักข่าว (52%) เป็นหลัก

สุดท้ายนี้การต่อสู้กับข่าวปลอมในบราซิลจึงถือเป็นบทบาทสำคัญหนึ่งของสื่อดั้งเดิมที่ไม่อาจมองข้ามได้ ซึ่งเป็นเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อ และความไว้วางใจต่อสื่อของสาธารณะ[156] เพราะบทบาทดั้งเดิมที่สื่อมวลชนมีมาตลอดคือ การช่วยยกระดับคุณภาพข้อมูลสำหรับพลเมือง โดยสังคมที่มีข้อมูลที่ดีมักสามารถเลือกเส้นทางชีวิตที่ดีกว่าได้ แม้สื่อมวลชนจะไม่สามารถรับประกันความถูกต้องของข้อมูลได้ทั้งหมด แต่ก็เพิ่มโอกาสที่ข้อมูลเท็จจะมีโอกาสถูกตรวจสอบอย่างแน่นอน[157]

[156] Sherlock Communications. (2021). TRADITIONAL MEDIA IN BRAZIL: WHY IS IT STILL IMPORTANT?. Retrieved 25 August 2022, from https://www.sherlockcomms.com/blog/traditional-media-brazil/

[157] Insper News. (2021). BRAZIL'S JOURNALISM DAY: THE ROLE OF JOURNALISTS IN FIGHTING MISINFORMATION. Retrieved 25 August 2022, from https://www.insper.edu.br/en/insper-news/brazils-journalism-day-the-role-of-journalists-in-fighting-misinformation/

3.4.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย

บทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใด ๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศออสเตรเลีย ประกอบไปด้วย 1. สภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลีย (Australian Press Council: APC) เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบ และตอบสนองต่อข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทำงานของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องในออสเตรเลียทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อดิจิทัลซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 90 ของสื่อมวลชนทั้งหมดในออสเตรเลีย โดยเป็นหน่วยงานที่มุ่งกำกับดูแลตนเองเพื่อเสริมความแข็งแกร่งในอุตสาหกรรมสื่อ ส่วนหนึ่งเพื่อลดแรงกดดันต่อการแทรกแซงของรัฐบาลโดยตรง ปัจจุบันสภาได้รับการร้องเรียนมากกว่า 700 เรื่องในแต่ละปี และประมาณร้อยละ 75 ของเรื่องที่ถูกร้องเรียนจะได้รับการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขอโทษ หรือการดำเนินการในรูปแบบอื่น[158]

สภาสื่อมวลชนได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดีที่สมาชิกทุกคนต้องนำไปใช้สนองต่อข้อร้องเรียนเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของสื่อมวลชน โดยหลักการทั่วไปกำหนดให้ผู้เผยแพร่เนื้อหาต้องดำเนินการตามสมควรเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้องว่า เนื้อหาที่นำเสนอต้องมีความถูกต้อง ความยุติธรรม และความสมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกำหนดด้านความแม่นยำ ที่ต้องมีในรายงานข่าว และเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงรวมถึงข้อคิดเห็น และความคิดเห็นอื่น ๆ ด้วย ในกรณีที่มีข้อร้องเรียนเรื่องการรายงานข่าวเท็จ ข้อร้องเรียนนี้จะได้รับการจัดการโดยสำนักเลขาธิการสภาโดยดำเนินการส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการตัดสิน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสาธารณะหรือประชาชนทั่วไป และสมาชิกที่เป็นผู้สื่อข่าวอิสระ

และใช้กระบวนการตัดสินผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการอย่างเป็นทางการและระมัดระวังเพื่อให้แน่ใจว่าคำตอบมีความยุติธรรม การตัดสินใจของสำนักเลขาธิการและคณะทำงานจะได้รับการตรวจสอบโดยสภาเต็มรูปแบบเพื่อให้แน่ใจว่าการตีความนั้นมีมาตรฐานที่สอดคล้องกัน[159] ทั้งนี้ แนวทางการร้องเรียนการทำงานของสื่อมวลชนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ตีพิมพ์ในรูปแบบสิ่งพิมพ์หรือดิจิทัลนั้น[160] ซึ่งอาจเป็นรายงานข่าว บทความ บทบรรณาธิการ จดหมาย การ์ตูน รูปภาพ และเนื้อหาอื่น ๆ สามารถทำได้ภายใน 30 วัน นับจากวันที่เนื้อหาเผยแพร่ครั้งแรก โดยบุคคล หรือองค์กรใดก็สามารถร้องเรียนต่อสภาได้โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม โดยผู้ร้องเรียนจะต้องส่งแบบฟอร์มคำร้องที่มีอยู่บนเว็บไซต์ของสำนักงานสภา ส่วนในกรณีเร่งด่วนผู้ร้องเรียนสามารถติดต่อโดยตรงได้ทางโทรศัพท์ หรืออีเมล ซึ่งการพิจารณาเรื่องร้องเรียนจะแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

---

[158] Australian Press Council. (2022). Our Role. Retrieved 7 September 2022, from https://www.presscouncil.org.au/complaints/

[159] Podger, A. (2019). Fake News: Could Self-Regulation of Media Help to Protect the Public? The Experience of the Australian Press Council. Retrieved 7 September 2022, from https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10999922.2018.1549341?needAccess=true

[160] Australian Press Council. (2019). The Complaints System: An Overview. Retrieved 7 September 2022, from https://www.presscouncil.org.au/wp-content/uploads/2021/11/The-Complaints-System-and-overview-updated-November-2019.pdf

1) ระดับ 1 การพิจารณาเรื่องร้องเรียนอย่างไม่เป็นทางการ โดยการร้องเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับนี้ เนื่องจากเป็นเรื่องไม่ร้ายแรง และผู้ร้องเรียนมักยอมรับคำตัดสิน โดยยินดีให้เรื่องยุติ ซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นไปได้จากการพิจารณานั้นสื่อมวลชนมักดำเนินการ ได้แก่ แสดงความเสียใจอย่างไม่เป็นทางการ ตีพิมพ์เนื้อหาให้สมดุล เผยแพร่การแก้ไข การชี้แจงหรือคำขอโทษในรูปแบบที่ตกลงกันไว้ แก้ไข หรือลบเนื้อหา และแถลงการณ์ยืนยันว่าจะใช้ความระมัดระวังมากขึ้นในอนาคต และ 2) ระดับ 2 การพิจารณาคำร้อง หากมีการเสนอเรื่องร้องเรียนให้สภาวินิจฉัย กรรมการบริหารของสภาจะสรุปประเด็นที่พิจารณาโดยทั้งผู้ร้องเรียน และสื่อที่ถูกร้องเรียนสามารถเสนอแนะ และเข้าถึงเอกสารในประเด็นที่ถูกวินิจฉัยนั้น หรือขอเอกสารอื่นเพิ่มเติมได้

ในกรณีที่คณะผู้พิจารณาตัดสินว่ามีการฝ่าฝืนมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดีของสื่อมวลชน สภาสามารถออกแถลงการณ์ตำหนิ หรือสามารถเรียกร้องการขอโทษ การเพิกถอน การแก้ไข หรือการดำเนินการแก้ไขอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ อาจเรียกร้องให้มีมาตรการเฉพาะเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเช่นนี้ซ้ำอีก เมื่อเสร็จสิ้นการตัดสิน คณะกรรมการจะตีพิมพ์เนื้อหาที่เป็นปัญหานั้น และเผยแพร่ในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น วันที่ หมายเลขหน้า ตำแหน่ง และหัวข้อข่าว ในกรณีที่สื่อมวลชนไม่ปฏิบัติตามก็อาจนำไปสู่การตีพิมพ์แถลงการณ์ของสภาซ้ำ และเผยแพร่บนเว็บไซต์ รวมถึงเผยแพร่ผ่านจดหมายข่าวแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างกว้างขวาง

ทั้งนี้ สภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลีย (APC) เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนสมาคมสื่อมวลชนอื่น ๆ ได้แก่ สมาคมสื่อสิ่งพิมพ์ออสเตรเลีย (AAP) เครือข่ายโทรทัศน์ออสเตรเลีย (ABC) และสื่อบันเทิงและพันธมิตรศิลปะ (MEAA) ในฐานะหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขข้อร้องเรียนของผู้รับสารที่มีต่อสื่อมวลชนทุกประเภทโดยตรง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและช่องทางออนไลน์อื่น ๆ ประกอบกับสมาคมสื่อมวลชนในประเทศต่างเป็นสมาชิกสภาสื่อมวลชนนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้น การบริหารจัดการข่าวลวงจึงยึดการร้องเรียนของประชาชนต่อสภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลียเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (Australian Communications and Media Authority: ACMA) ปัจจุบันทำหน้าที่กำกับดูแลหลักปฏิบัติของออสเตรเลียว่าด้วยการบิดเบือนข้อมูล และข้อมูลที่ผิด *(*Australian Code of Practice on Disinformation and Misinformation*)* เนื่องจากรัฐบาลออสเตรเลียได้ขยายอำนาจให้แก่หน่วยงานกำกับดูแลสื่อในประเทศเพื่อให้สามารถจัดการปัญหาข้อมูลเท็จทางอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งภายใต้กฎหมายใหม่ที่มีผลบังคับใช้นี้ให้อำนาจแก่สำนักงานการสื่อสาร และสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA) ในการกำหนดแนวปฏิบัติต่ออุตสาหกรรมสื่อดิจิทัล ซึ่งเจ้าของแพลตฟอร์มจะต้องเปิดเผยข้อมูล และรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่อยู่แพลตฟอร์ม รวมถึงดำเนินการต่อเนื้อหาเท็จที่อาจเป็นอันตราย หรือทำให้ประชาชนเข้าใจผิด[161]

[161] Global Government Forum. (2022). Australia's media regulator set for new powers to tackle internet misinformation. Retrieved 7 September 2022, from https://www.globalgovernmentforum.com/australias-media-regulator-set-for-new-powers-to-tackle-internet-misinformation/

ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2021 สำนักงานได้จัดทำรายงานต่อรัฐบาลเกี่ยวกับมาตรวัดการบิดเบือนข้อมูลและคุณภาพข่าวสารของแพลตฟอร์มดิจิทัล นอกจากนี้ สำนักงานยังร่วมทำงานกับดิจิ (DIGI) หรือสมาคมอุตสาหกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไร ที่สนับสนุนอุตสาหกรรมดิจิทัลในออสเตรเลีย และฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ไขข่าวปลอม ซึ่งรวมถึงการประเมินความโปร่งใสของเจ้าของแพลตฟอร์ม การตรวจสอบวิธีจัดการกับข้อร้องเรียนของเจ้าของแพลตฟอร์ม และส่งเสริมให้เจ้าของแพลตฟอร์มลงทะเบียนการให้บริการอย่างถูกต้องเพื่อให้สำนักงานสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปยังผู้ให้บริการได้[162] ซึ่งถ้าเจ้าของแพลตฟอร์มมีความโปร่งใสไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แก้ไข และจัดการข้อร้องเรียนต่อเนื้อหาจากผู้รับสาร และมีตัวตนทางกฎหมายอย่างถูกต้องผ่านการลงทะเบียน ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้

ทั้งนี้ หลักปฏิบัติของออสเตรเลียว่าด้วยการบิดเบือนข้อมูลและข้อมูลที่ผิด[163] กำหนดให้เจ้าของแพลตฟอร์มต้องปฏิบัติเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวง ดังนี้

1) คุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก โดยแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางสำคัญสำหรับแลกเปลี่ยนความเห็น ข้อมูล และการสนทนาอย่างเปิดเผยของประชาชนออสเตรเลีย ดังนั้น เจ้าของแพลตฟอร์มไม่ควรถูกบังคับโดยรัฐบาล หรือฝ่ายใดให้ลบเนื้อหาเพราะข้อกล่าวหาว่าไม่เป็นความจริง หากเนื้อหานั้นไม่ผิดกฎหมายโดยแนวปฏิบัตินี้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศดังที่ระบุในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งรวมถึงการไม่จำกัดเสรีภาพในการพูด เจ้าของแพลตฟอร์มจะต้องจัดการกับข่าวปลอมอย่างเหมาะสมโดยไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพนี้

2) ปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน เจ้าของแพลตฟอร์มต้องให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน การดำเนินการใดเพื่อจัดการกับข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลเท็จควรทำขึ้นอย่างเคารพความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน และโดยสมัครใจ นอกจากนี้ การเข้าถึงข้อมูลเพื่อการวิจัยจะต้องปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งานด้วย

3) นโยบายเกี่ยวกับการโฆษณา เจ้าของแพลตฟอร์มจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลงโฆษณาเพื่อให้รายได้จากโฆษณามีความโปร่งใส และลดโอกาสที่รายได้จะมาจากผู้เผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือน

4) ให้อำนาจแก่ผู้ใช้งาน โดยเจ้าของแพลตฟอร์มควรให้อำนาจผู้ใช้งานตัดสินใจเองในการที่จะเลือกเปิดรับเนื้อหาในสื่อ หรือไม่ ไม่ว่าเนื้อหานั้นจะอ้างว่าเป็นแหล่งข่าวปัจจุบันที่เชื่อถือได้ หรือเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

5) ความสมบูรณ์และความปลอดภัยของบริการ เจ้าของแพลตฟอร์มควรแจ้งถึงประสิทธิภาพความปลอดภัยในแพลตฟอร์มของตน และวิธีการที่แพลตฟอร์มใช้ห้าม ตรวจจับ และดำเนินการกับบัญชีที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือบิดเบือน

---

[162] Australian Communications and Media Authority. (2022). Online Misinformation. Retrieved 7 September 2022, from https://www.acma.gov.au/online-misinformation

[163] DIGI. (2022). About the Code. Retrieved 7 September 2022, from https://digi.org.au/disinformation-code/

6) สนับสนุนนักวิจัยอิสระ เจ้าของแพลตฟอร์มต้องตระหนักถึงความสำคัญของการสนับสนุนอุตสาหกรรมสื่อโดยใช้ผลการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงนักวิชาการที่สามารถแจ้งวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูลได้ แนวปฏิบัตินี้จะช่วยให้ทางเลือกแก่แพลตฟอร์ม เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้อย่างหลากหลาย

7) ต้องไม่มีอคติ แนวปฏิบัตินี้ต้องไม่มีอคติต่อโครงการริเริ่มอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายมุ่งแก้ไขปัญหาการบิดเบือนข้อมูล และการเผยแพร่ข้อมูลเท็จในแพลตฟอร์มดิจิทัล

นอกจากนี้ สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลียยังดำเนินการตรวจสอบเนื้อหาและข้อร้องเรียนในสื่ออื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และโทรคมนาคมอีกด้วยเช่นเดียวกัน[164]

3.4.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้

บทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศเกาหลีใต้นั้น สามารถกล่าวได้ว่า จุดอ่อนสำคัญอย่างความล้มเหลวของฝ่ายตุลาการของประเทศเกาหลีใต้ยังได้สร้าง และส่งเสริมลำดับชั้นการปกครองที่มุ่งกดขี่หลักประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระบบนิเวศสื่อ ซึ่งสะท้อนผ่านรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสื่อ และอำนาจทางการเมือง ที่มี “เงิน” และ “ผลประโยชน์สูงสุด” เป็นใจความสำคัญ[165]

ดังตัวอย่างเช่น การเลือกให้การสนับสนุนกลุ่ม หรือพรรคทางการเมืองผู้ซึ่งเป็นสปอนเซอร์รายใหญ่ของสำนักพิมพ์โดยสื่อสิ่งพิมพ์รายใหญ่ของประเทศผ่านพื้นที่สื่อของตนมากกว่าการเป็นสื่อที่มุ่งปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน[166] การปรับใช้ระบบอัลกอริทึมเพื่อการปรับแต่งผลลัพธ์การจัดอันดับการค้นหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื้อฉาวทางการเมือง เพื่อจุดประสงค์ในการจำกัดเสรีภาพด้านการแสดงความคิดเห็นและเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชน[167] รวมไปจนถึงการเข้าควบคุม หรือเป็นเจ้าของเครือข่ายโทรทัศน์ และกำกับภูมิทัศน์การออกอากาศในลักษณะที่เอนเอียงไปยังบุคคล กลุ่มบุคคล หรือพรรคการเมืองใด ๆ อย่างชัดเจน[168] เป็นต้น

ส่งผลกระทบให้ ในท้ายที่สุด กระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศเกาหลีใต้ยิ่งขาดทั้งประสิทธิภาพ และศักยภาพเพื่อการดำเนินการมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรูปแบบการ

---

[164] Australian Communications and Media Authority. (2022). Investigations and Compliance. Retrieved 7 September 2022, from https://www.acma.gov.au/investigations-and-compliance

[165] Kim, S. S. (2005). Control over the Media in Korea. Transnational Institute (TNI). Doi: https://www.tni.org/es/node/8277

[166] Eun Suk SA. (2009). The Press and Democracy in South Korea: A Survey of Print Journalists’ Opinions. The Canadian Center of Science and Education (CCSE). Doi: https://www.ccsenet.org/journal/index.php/ass/article/view/2473

[167] Yoon, S. (2019). Techno Populism and Algorithmic Manipulation of News in South Korea. Journal of Contemporary Eastern Asia Vol. 18, No. 2: 33-48. DOI: 10.17477/jcea.2019.18.2.033

[168] Park, C. S. (2015). Korean Media Often Allied with Ruling Political Parties. Newspaper Research Journal2015, Vol. 36(2) 265 – 278. DOI: 10.1177/0739532915587297

ดำเนินการในปัจจุบันนั้น มีลักษณะที่มุ่งพึ่งพา และปรับใช้กฎหมายทางอ้อมอย่างกฎหมายอาญา และการดูหมิ่น ตลอดจนกฎหมายหมิ่นประมาททางอาญา เป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต[169]

ภาพรวมของอุตสาหกรรมสื่อและบันเทิงของเกาหลีนั้นปรากฏในรายงานเรื่องการทบทวนกฎหมายสื่อและความบันเทิง: เกาหลีใต้ (The Media and Entertainment Law Review: South Korea[170]) พบว่า อุตสาหกรรมสื่อและบันเทิงของเกาหลีประกอบด้วยสาขาต่าง ๆ ที่แตกต่างกันตามรูปแบบของสื่อมวลชนซึ่งรวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ โดยอุตสาหกรรมการแพร่ภาพเชิงพาณิชย์ของเกาหลีได้แบ่งกลุ่มประเภทอย่างกว้าง ๆ เป็นผู้แพร่ภาพภาคพื้นดิน (terrestrial broadcasters) ผู้แพร่ภาพกระจายเสียงเคเบิลทีวี (cable TV broadcasters) และอินเทอร์เน็ตทีวี (internet TV) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้การเติบโตของผู้แพร่ภาพโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตเป็นไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ซึ่งถือเป็นภาคส่วนที่ใหญ่ที่สุดทว่าขนาดตลาดกลับลดลงสวนทางกับการพัฒนาของสื่อกระจายภาพและแพร่ภาพที่ใช้เทคโนโลยีออนไลน์ซึ่งเติบโตขึ้น นอกจากนี้ อุตสาหกรรมบันเทิงของเกาหลียังครอบคลุมในสื่อรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ภาพยนตร์ รายการทีวี วิดีโอและเพลง ธุรกิจเกี่ยวกับเกมส์และการ์ตูนทางอินเทอร์เน็ตเช่นเดียวกับสื่อความจริงเสมือน (virtual reality) สื่อความจริงเสริม (augmented reality) และเมตาเวิร์ส (Metaverse)

จากความหลากหลายในอุตสาหกรรมสื่อของเกาหลีข้างต้นทำให้กรอบกฎหมายและข้อบังคับสื่อในรูปแบบต่าง ๆ จึงถูกกำกับดูแลโดยกฎหมายและข้อบังคับที่แตกต่างกันตามประเภทสื่อ ดังนี้

1.สื่อหนังสือพิมพ์ (Newspaper) ถูกกำกับดูแลโดยกระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture, Sports and Tourism: MCST) โดยใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมหนังสือพิมพ์ (Newspaper Act) เป็นกฎระเบียบในการกำกับดูแลหลักซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ทำธุรกิจเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ในเกาหลีต้องลงทะเบียนในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพและห้ามชาวต่างชาติตีพิมพ์หรือดำเนินธุรกิจหรือตีพิมพ์เกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ใด ๆ ในประเทศเกาหลีโดยเด็ดขาด ขณะเดียวกันการเผยแพร่และแจกจ่ายหนังสือพิมพ์ซึ่งรวมถึงหนังสือพิมพ์ออนไลน์นั้นในการทำธุรกิจนี้จะต้องลงทะเบียนอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ต่อหน่วยงานรัฐท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ต่างประเทศจะต้องจัดตั้งและจดทะเบียนโดยมีสำนักงานหรือสาขาอยู่ในประเทศเกาหลีด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมหนังสือพิมพ์ห้ามไม่ให้หนังสือพิมพ์ที่มีรัฐบาล บริษัทหรือองค์กรซึ่งมีผู้บริหารชาวต่างชาติเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นใหญ่เผยแพร่เนื้อหาหรือข้อความใด ๆ มากกว่าเกินอัตราที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้เช่นเดียวกับการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่อยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน

---

[169] Park, A. R. and Youm, K. H. (2019). Fake News from a Legal Perspective: The United States and South Korea Compared. Southwestern Journal of International Law, Vol. 25.1: 100-119. Doi: https://www.swlaw.edu/sites/default/files/2019-04/7.%20Ahran%20Park%3B%20Kyu%20Ho%20Youm%2C%20Fake%20News%20from%20a%20Legal%20Perspective%20-%20The%20United%20States%20and%20South%20Korea%20Compared.pdf

[170] **Eun, H.H., Lee, J.C., Na, D. and Shin, H.H. (2022).** The Media and Entertainment Law Review: South Korea**. Retrieved 24 November 2022, from https://thelawreviews.co.uk/title/the-media-and-entertainment-law-review/south-korea**

ขณะที่สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งเกาหลี (JAK) ก่อตั้งขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อการต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการเป็นหลัก ดังนั้น บทบาทหน้าที่จึงมุ่งส่งเสริมเสรีภาพและจรรยาบรรณสื่อมวลชนโดยไม่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแต่อย่างใด

2. การสื่อสารโดยการกระจายเสียงและแพร่ภาพออกอากาศ (Broadcast communications) โดยการสื่อสารแบบกระจายเสียงและแพร่ภาพออกอากาศอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (Korea Communications Commission: KCC) ร่วมกันกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ministry of Science and ICT: MSIT) ภายใต้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติการแพร่ภาพกระจายเสียง (Broadcasting Act) และพระราชบัญญัติบริการออกอากาศมัลติมีเดียทางอินเทอร์เน็ต (Internet Multimedia Broadcast Services Act) ที่กำหนดให้ผู้ดำเนินธุรกิจสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพรวมถึงการกระจายเสียงและแพร่ภาพทางอินเทอร์เน็ตจะต้องขอใบอนุญาตทำธุรกิจและถูกกำกับดูแลโดยระบบการจัดเรตรายการ (rating systems) หรือกล่าวได้ว่าผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและแพร่ภาพจะต้องได้รับใบอนุญาต (license) จากคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (Korea Communications Commission: KCC) หรือได้รับใบอนุญาต (license) หรือได้รับอนุมัติ (approved) จากการยื่นจดทะเบียนกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (MSIT)

ภายหลังได้รับการอนุมัติข้างต้นกฎหมายกำหนดให้ผู้กระจายเสียงและแพร่ภาพของเกาหลีจำเป็นต้องจัดเรตรายการของตนเองก่อนออกอากาศและต้องแสดงเรตรายการตลอดเวลาการออกอากาศตามองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ แก่นเรื่อง (theme) ความรุนแรง (violence) เรื่องเพศ (sexuality) ความเสี่ยงในการเลียนแบบ (imitation risk) และภาษา (language) เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและคุ้มครองผู้บริโภค

3. สื่อออนไลน์ (Online media) โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (MSIT) คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) และกระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (MCST) ทั้ง 3 หน่วยงานได้วางแผนที่จะนำกฎระเบียบใหม่เกี่ยวกับสื่อออนไลน์ ได้แก่ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม (Telecommunications Business Act: TBA) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่ากฎหมายต่อต้านกูเกิล[171] (Anti-Google Law) มาบังคับใช้โดยบทบัญญัติกำหนดให้ 1) ห้ามผู้ประกอบการในตลาดแอปพลิเคชั่นใช้ประโยชน์จากแอปพลิเคชั่นของตนบังคับใช้วิธีการชำระเงินเฉพาะกับผู้ให้บริการเนื้อหาบนมือถือหรือผู้พัฒนาแอปพลิเคชั่น 2) ห้ามลบเนื้อหาในมือถืออย่างไม่เป็นธรรมและ 3) ผู้ดำเนินการต้องรับผิดชอบโดยปกป้องสิทธิของผู้บริโภคด้วย

กฎหมายฉบับนี้ (TBA) ได้ให้อำนาจแก่ทั้งสามหน่วยงานในการกำกับดูแลสื่อออนไลน์ ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และไอซีที (MSIT) และคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) ทำหน้าที่ดำเนินการกำกับดูแลเพื่อให้ผู้ประกอบการประกอบธุรกิจอยู่ภายในขอบเขตกฎหมายฉบับนี้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ขณะที่กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (MCST) จะทำหน้าที่รับลงทะเบียนผู้ให้บริการสื่อออนไลน์และพิจารณาให้อนุมัติแก่ผู้ประกอบการหรือเพิกถอนใบอนุญาตของผู้ประกอบการรวมถึงต้องรับส่งรายงานผลการ

[171] Kim, D. (2021). The Implications of South Korea's "Anti-Google Law". Retrieved 24 November 2022, from https://keia.org/the-peninsula/the-implications-of-south-koreas-anti-google-law/

ดำเนินงานของผู้ประกอบการว่าประกอบธุรกิจเป็นไปตามเงื่อนไขการให้อนุญาตหรือไม่ด้วย นอกจากนี้ คณะกรรมการมาตรฐานการสื่อสารของเกาหลี (Korean Communication Standards Committee: KCSC) จะทำหน้าที่กำกับดูแลมาตรฐานการใช้งานสื่อออนไลน์โดยใช้กรอบจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนเป็นแนวทาง

4.สื่อภาพยนตร์ (Films) โดยสื่อประเภทภาพยนตร์นั้นจะถูกกำกับดูแลจากคณะกรรมการสื่อภาพยนตร์เกาหลี (Korean Film Council) ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (MCST) อีกทอดหนึ่งผ่านการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมภาพยนตร์และผลิตภัณฑ์วีดิทัศน์ (Promotion of Motion Pictures and Video Products Act) ในฐานะกฎหมายควบคุมซึ่งกำหนดให้ภาพยนตร์ของเกาหลีจะต้องถูกกำหนดเรตความรุนแรง (film rating system) และได้รับโควต้าสำหรับการฉายในโรงภาพยนตร์อีกด้วย โดยเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าระบบโควต้าหน้าจอ (screen quota system) ทำให้โรงภาพยนตร์ในเกาหลีจำเป็นต้องฉายภาพยนตร์ของประเทศในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนภาพยนตร์ที่เข้าฉายในแต่ละวัน

จากหน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนตามประเภทของสื่อมวลชนในเกาหลี ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture, Sports and Tourism: MCST) คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (Korea Communications Commission: KCC) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ministry of Science and ICT: MSIT) และคณะกรรมการมาตรฐานการสื่อสารของเกาหลี (Korean Communication Standards Committee: KCSC) ข้างต้น Harvard Kennedy School[172] ได้สรุปแนวทางแก้ไขปัญหาข่าวลวงของหน่วยงานเหล่านี้ในภาพรวมได้ 2 วิธีนอกเหนือจากการออกและระงับใบอนุญาตประกอบกิจการสื่อ ดังนี้

1.การแก้ปัญหาโดยกฎหมาย (Legal Solutions) โดยรัฐบาลเกาหลีจะดำเนินคดีต่อผู้แพร่กระจายข้อมูลที่บิดเบือนและผู้เผยแพร่ข้อมูลที่ผิดรวมทั้งพยายามขยายการบังคับใช้กฎหมายหมิ่นประมาทที่มีอยู่เพื่อลงโทษบุคคลที่เผยแพร่เรื่องเท็จโดยรัฐบาลยืนยันว่าแนวทางนี้จะนำไปสู่การดำเนินการที่รวดเร็วและเด็ดขาดรวมทั้งยับยั้งผู้สร้างข้อมูลที่ผิดได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม มาตรการลงโทษทางกฎหมายต่อข้อมูลเท็จในรูปแบบนี้อาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของพลเมืองในการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องรวมถึงเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพของสื่อมวลชนอีกด้วย

2.การแก้ปัญหาโดยการกำกับดูแลสื่อ (Media Regulation) โดยคณะกรรมการการสื่อสารของเกาหลี (KCC) จะกำหนดมาตรฐานในการกำกับดูแลสื่อดั้งเดิม ขณะที่คณะกรรมการมาตรฐานการสื่อสารของเกาหลี (KCSC) จะกำกับดูแลสื่อออนไลน์รวมถึงโซเชียลมีเดียซึ่งทั้งสองหน่วยงานจะบังคับใช้มาตรฐานวิชาชีพเพื่อกำกับคุณภาพในการทำงานของสื่อมวลชนเพื่อช่วยจำกัดการแพร่กระจายของข้อมูลที่บิดเบือนและบังคับให้องค์กรข่าวต้องทำการแก้ไขและออกแถลงการณ์ขอโทษในกรณีที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม แม้ใช้การกำกับดูแลโดยมาตรฐานจริยธรรมวิชาชีพแต่ทั้งสองหน่วยงานนี้ถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเซ็นเซอร์ในสื่อมวลชน ขณะที่คณะกรรมการมาตรฐานการสื่อสารของเกาหลี (KCSC) ถูกกล่าวหาว่าถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกดดันเสรีภาพในสื่อออนไลน์ของเกาหลี

[172] Corcoran. C., Crowley, B.J. and Davis, R. (2019). Disinformation Threat Watch: The Disinformation Landscape in East Asia and Implications for US Policy. Retrieved 24 November 2022, from https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2019-06/PAE/DisinfoWatch%20-%202.pdf

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการข่าวลวงในเกาหลีส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของรัฐโดยแบ่งหน้าที่ในการกำกับดูแลตามประเภทของสื่อและการให้อำนาจของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การกำกับดูแลข่าวลวงของหน่วยงานรัฐเหล่านี้มีสามแนวทางคือ 1) การเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการสื่อมวลชนโดยหน่วยงานรัฐเป็นผู้พิจารณา 2) การบังคับใช้บทลงโทษตามกฎหมายทางอาญาและทางแพ่งผ่านการดำเนินคดีโดยหน่วยงานรัฐและ 3) การใช้มาตรฐานการทำงานของสื่อมวลชนเป็นแนวทางในการควบคุมโดยการกำกับดูแลจากหน่วยงานรัฐและองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

3.4.5 กรณีประเทศสิงคโปร์

บทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศสิงคโปร์นั้น เนื่องจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนดั้งเดิมของสิงคโปร์ (traditional media) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและควบคุมของรัฐบาลสิงคโปร์อยู่แล้ว ทั้งในบริษัทสื่อเอกชน ซึ่งรัฐบาลได้ร่วมลงทุน หรือบริษัทสื่อเอกชน ที่กรรมการของบริษัทจะถูกแต่งตั้งจากรัฐบาลตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ประเทศสิงคโปร์จึงให้ความสำคัญต่อการจัดการข่าวลวงในสื่อออนไลน์เป็นหลัก ซึ่งยากต่อการกำกับดูแลมากกว่า ดังปรากฏและถือเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานพัฒนาสื่อแห่งชาติ (MDA) ให้เห็นได้จากข่าวปลอมดังตัวอย่างนี้

ปรากฏการณ์ข่าวปลอมเป็นปัญหาในสิงคโปร์อย่างต่อเนื่อง เช่น ช่วงต้นปี ค.ศ. 2007 ที่ปรากฏรูปภาพของ “หมูฮาลาล” ที่ถูกกล่าวอ้างว่าขายในร้านชื่อแฟร์ไพรซ์ (FairPrice) ทั่วทั้งเกาะจนกลายเป็นกระแสไวรัลในสิงคโปร์ ทำให้บรรดากลุ่มซูเปอร์มาร์เก็ตต้องยื่นเรื่องต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันกับลูกค้าว่า ข่าวนี้เป็นข้อมูลเท็จ จากนั้นปี ค.ศ. 2016 ที่มีการแชร์เรื่องลวงอย่างกว้างขวางว่าหลังคาถล่มที่ Punggol Waterway Terraces[173] ข่าวเท็จนี้ทำให้เกิดความวิตกกังวลในหมู่ผู้อยู่อาศัย และนำไปสู่การสูญเสียทรัพยากรจำนวนมากเนื่องจากตำรวจ และเจ้าหน้าที่กองกำลังป้องกันภัยพลเรือนของสิงคโปร์จำเป็นต้องรีบลงพื้นที่เกิดเหตุเพราะเกรงว่าจะมีผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

ภายหลังที่ประเทศสิงคโปร์ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ (POFMA) เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม ปี ค.ศ. 2019 ที่ผ่านมา กฎหมายฉบับนี้รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า กฎหมายต่อต้านข่าวปลอมได้กำหนดให้ “รัฐมนตรี” และ “หน่วยงานพัฒนาสื่อแห่งชาติ” (MDA) มีบทบาทโดยตรงในการจัดการข่าวลวงในทุกช่วงเวลาไม่เว้นเฉพาะในสภาวะวิกฤต ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และมีหน้าที่สำคัญตามกฎหมาย[174] ดังนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลเท็จ ฯ จึงถูกนำมาใช้จัดการกับข่าวปลอม และข้อมูลเท็จ

---

[173] The Straits Times. (2016). HDB files police report over Punggol Waterway Terraces photo hoax. Retrieved 30 August 2022, from https://www.straitstimes.com/singapore/hdb-files-police-report-over-punggol-waterway-terraces-photo-hoax

[174] Singapore Legal Advice. (2022). Singapore Fake News Laws: Guide to POFMA (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act). Retrieved 30 August 2022, from https://singaporelegaladvice.com/law-articles/singapore-fake-news-protection-online-falsehoods-manipulation/

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงข้อความที่สื่อสารไปยังผู้ใช้ปลายทางตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ในสิงคโปร์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ข้อความเอ็มเอ็มเอส (MMS) เอสเอ็มเอส (SMS) รวมถึงแพลตฟอร์มปิด เช่น กลุ่มแชทส่วนตัว และกลุ่มโซเชียลมีเดีย

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลเท็จ ฯ ห้ามไม่ให้มีการสื่อสารข้อความเท็จเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในสิงคโปร์ หรือข้อความที่ทำให้เข้าใจผิด หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นเรื่องเท็จในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นเหตุทำให้มีอคติต่อความมั่นคงของสิงคโปร์ อคติต่อสุขภาพของประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินสาธารณะ มีอคติต่อความสัมพันธ์ของสิงคโปร์กับประเทศอื่น มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้ง หรือการลงประชามติ ปลุกระดม สร้างความรู้สึกเกลียดชัง และลดความเชื่อมั่นของประชาชนในรัฐบาล ดังนั้น การที่จะตัดสินว่าเนื้อหาใดเป็น “เท็จ” นั้น กฎหมายนี้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีไว้ว่า ให้มีบทบาทสำคัญ และขึ้นอยู่กับการประเมินของรัฐมนตรี และหน่วยงานราชการ โดยจะให้ศาลเป็นผู้ตัดสินในขั้นสุดท้ายว่า ข้อความนั้นเป็นเท็จจริงหรือไม่

ในกรณีที่พบว่าข้อความดังกล่าวเป็นเท็จ รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะออกคำสั่งเพื่อประโยชน์สาธารณะ ได้แก่ 1) สั่งการให้ผู้สื่อสารแก้ไขข้อความให้ถูกต้อง และแจ้งข้อความที่แก้ไขให้ถูกต้องแล้วในสื่อออนไลน์ หรือตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่นตามที่เห็นสมควร โดยข้อความใหม่นี้จะยังคงต้องเผยแพร่ แม้ว่าบุคคลที่เขียนข้อความเท็จจะลบเนื้อหานั้นแล้วก็ตาม 2) หยุดการสื่อสารโดยสั่งการให้ผู้เขียนข้อความเท็จลบหรือนำเนื้อหานั้นออกจากทุกช่องทางการสื่อสาร ซึ่งบุคคลนั้นอาจต้องสื่อสารข้อความที่ถูกต้องเพิ่มเติมด้วย

3) สั่งการให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตหรือหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์หรือผู้ประกาศให้ส่งข้อความที่ถูกต้องกลับไปยังผู้เข้าถึงข้อความเท็จทุกคน 4) สั่งให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มระบุตำแหน่ง (Online location) ของผู้เขียนข้อความเพื่อหาผู้กระทำผิด 5) สั่งการให้ผู้ให้บริการสื่อจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นเท็จ และ 6) สามารถสั่งปิดช่องทางการสื่อสารที่เผยแพร่ข้อความเท็จ โดยบุคคลหรือบริษัทที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐจะมีโทษทั้งจำคุก และปรับมูลค่าสูง

3.4.6 กรณีประเทศไทย

สภาวะวิกฤตคือสถานการณ์ที่รัฐบาลจำเป็นต้องเข้าจัดการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนในวงกว้าง[175] ซึ่งสถานการณ์นี้อาจเกิดขึ้นได้จากทั้งภัยธรรมชาติหรือภัยจากฝีมือมนุษย์[176] เช่น ภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ความไม่สงบ โรคระบาด วิกฤตเศรษฐกิจและการนัดหยุดงานทั่วไป เป็นต้น

ในกรณีสภาวะวิกฤตของไทยรัฐบาลมักดำเนินการเข้าควบคุมสถานการณ์นี้ด้วยตนเองในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจโดยตรงจากการให้อำนาจของกฎหมายต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 เป็นต้น เพื่อให้สามารถเป็นหน่วยงานที่เข้าควบคุมสถานการณ์ได้จนกว่าสภาวะ

[175] กรมประชาสัมพันธ์. (2563). คู่มือการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนด้านการสื่อสารในภาวะวิกฤต. กรุงเทพ ฯ: เปเปอร์เฮ้าส์.

[176] Moonen. G. (2021). “Accountability-a fundamental value underpinning the humanitarian aid community.” Disasters and Crisis Management Journal. 3, 11-17.

วิกฤตนั้นจะกลับสู่ความเป็นปกติ โดยทั่วไปรัฐบาลจะดำเนินการเชิงรุกในรูปแบบของการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเฉพาะขึ้นตามเหตุการณ์เพื่อให้คณะทำงานมีความเชี่ยวชาญโดยตรงและมีอำนาจเข้าบริหารจัดการรวมถึงแก้ไขสถานการณ์นั้นได้รวมถึงให้หน่วยงานเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารมีความชัดเจนและถูกต้อง โดยหน่วยงานที่ตั้งขึ้นพิเศษนี้นอกจากการแก้ไขสภาวะวิกฤตแล้วหน้าที่อีกประการคือการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับความคืบหน้าของสถานการณ์รายวันหรือแล้วแต่ความเหมาะสมต่อประชาชนในลักษณะการสื่อสารจากบนลงล่าง (Topdown communication) ด้วยเพื่อไม่ให้ประชาชนเกิดความสับสนในข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นข่าวเท็จ

ในที่นี้จะยกตัวอย่างบทบาทของหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของไทยพอสังเขปใน 2 กรณี ได้แก่

1.ภัยธรรมชาติ (Natural disaster) หรือสถานการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2554 โดยสถานการณ์อุทกภัยในประเทศไทยครั้งนี้เกิดขึ้นเกือบทั่วประเทศทั้งในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงและอีกหลายจังหวัดของประเทศไทยซึ่งถือเป็นเหตุการณ์ครั้งประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประชาชนอย่างกรุงเทพ ฯ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในเรื่องภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตานานาชาติ

การแก้ไขปัญหาและควบคุมสถานการณ์วิกฤตนี้รัฐบาลนำโดยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้บุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ได้แก่ นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย[177] จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย วาตภัยและดินโคลนถล่ม ปี 2554 (วอร์รูม) ขึ้นโดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักเพื่อรับผิดชอบติดตามสถานการณ์ ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย วาตภัยและดินโคลนถล่มรวมทั้งให้ความช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนที่ประสบภัย โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ[178] คือ 1) เป็นศูนย์กลางด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ 2) เป็นศูนย์กลางการประสานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนอำนวยการโดยการแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยเพื่อให้เตรียมความพร้อมรับมือและปฏิบัติตามประกาศแจ้งเตือนอย่างเคร่งครัดและส่วนปฏิบัติการโดยการปฏิบัติงานด้านการเตรียมการก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัยและฟื้นฟูหลังเกิดภัยอย่างรวดเร็วทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม จากวัตถุประสงค์ข้างต้นพบว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องการแก้ไขสถานการณ์น้ำท่วมเป็นสำคัญโดยไม่มีนโยบายเรื่องจัดการข่าวลวงในสภาวะนี้จึงทำให้การบริหารจัดการข่าวลวงในเหตุการณ์นี้ค่อนข้าง

---

[177] กองสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2554). มหาดไทยขานรับตั้งวอร์รูมติดตามสถานการณ์น้ำทันที. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก http://www.pr.moi.go.th/image/mtnews/2554/83.pdf

[178] ThaiPR.net. (2011). ปภ.ตั้งศูนย์เฉพาะกิจฯรับมืออุทกภัย วาตภัย และดินโคลนถล่ม ปี 2554. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.ryt9.com/s/prg/1180080

ไม่มีประสิทธิภาพโดยเกิดจากการขาดการบูรณาการข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ[179] โดยการสื่อสารข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติไปยังมวลชนไม่มีประสิทธิภาพจึงกลายเป็นสาเหตุความตื่นตระหนก สับสนและไม่แน่ใจในข้อมูลของประชาชนที่บ่อยครั้งขัดแย้งกับเหตุการณ์จริงเช่นเดียวกับการนำเสนอข้อมูลของสื่อมวลชนแต่ละวันที่ขาดเอกภาพไม่สอดคล้องกันและสร้างความสับสน[180]

2. สถานการณ์โรคระบาด (Epidemic) หรือสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 สถานการณ์นี้เป็นสภาวะวิกฤตที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่แต่ทว่าแพร่กระจายไปทั่วโลกซึ่งประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ ขณะที่วงการสาธารณสุขโลกก็ยังไม่มียารักษาที่ได้ผลรัฐบาลจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการป้องกันและสร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้มากที่สุดรวมถึงประเมินสถานการณ์เป็นรายวันโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร การสาธารณสุขและป้องกันการตื่นตระหนกเกินกว่าเหตุของประชาชนด้วย[181]

ในการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อแก้ไขสถานการณ์นี้โดยตรง[182] ได้แก่ ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เรียกโดยย่อว่าศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 หรือ ศบค. และให้หน่วยงานมีอำนาจ คือ 1) ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 เท่าที่จำเป็นเพื่อให้สถานการณ์ฉุกเฉินยุติลง 2) บริหารจัดการหน้ากากอนามัยและเจลล้างมือเพื่อกระจายให้ถึงประชาชนและบุคลากรทางการแพทย์ 3) จัดโครงสร้างองค์กรให้เหมาะกับการปฏิบัติหน้าที่ 4) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความจริงเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและประชาชน 5) จัดให้มีข้าราชการตำรวจ ทหารและข้าราชการพลเรือนเพื่อดำเนินการตามแผนรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญและสถานที่สำคัญต่าง ๆ และระงับเหตุในกรณีก่อความไม่สงบหรือช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน 6) ส่วนราชการและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องสนับสนุนกำลังพลงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ ยานพาหนะและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน 7) ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานรัฐ ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม ชี้แจง ให้ข้อมูลข่าวสาร จัดส่งเอกสารหรือดำเนินการอื่นใดตามสมควรและ 8) ดำเนินการอื่นตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

จากบทบาทหน้าที่ของศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 ข้างต้น นอกจากการแถลงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องรายวันของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แล้วจะเห็นบทบาทหน้าที่ใน

---

[179] ผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่องการบริหารจัดการน้ำท่วมและอุทกภัยของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER6/DRAWER073/GENERAL/DATA0000/00000014.PDF

[180] ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (2555). “ถอดบทเรียน “น้ำท่วม” ในสังคมไทย เรื่องการบริหารจัดการด้านการสื่อสารข้อมูลที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาและเตรียมความพร้อมของประชาชนอย่างยั่งยืน.” วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร. 8(2), 157-176.

[181] สำนักนายกรัฐมนตรี. (2563). แถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2020/05/CV19-01.pdf

[182] พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2563). คำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 5/2563 เรื่อง การจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อปฏิบัติหน้าที่ ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2020/05/CV19-05.pdf

ข้อ 4 ระบุว่าการดำเนินการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตถือเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งกฎหมายให้อำนาจแก่รัฐบาลไว้ ในฐานะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นหนึ่งในคณะกรรมการของ ศบค. จึงทำหน้าที่สนับสนุนและรับผิดชอบในการตรวจสอบข้อมูลเท็จในสื่อออนไลน์โดยตรงและใช้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) เป็นหนึ่งในเครื่องมือจากนั้นจึงบังคับใช้กฎหมายลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเต็มที่[183] และประชาชนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวสารผ่านช่องทางนี้ได้เช่นกันขณะเดียวกันก็สามารถแจ้งข่าวเท็จต่อรัฐโดยใช้ช่องทางนี้ได้ นอกจากนี้ ประชาชนยังสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 ผ่านช่องทางอื่น เช่น การจัดทำลิงค์สำหรับช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข่าวโดยสื่อในเครือบางกอกโพสต์[184] (Bangkok Post) และข้อเท็จจริงจากสื่อมวลชนอื่น ๆ ที่การทำงานใช้ระบบกองบรรณาธิการ เป็นต้น จนอาจสรุปได้ว่าประเทศไทยใช้วิธีดำเนินการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการข่าวลวงโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยรัฐและ 2) การบริหารจัดการข่าวลวงโดยการควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน

3.5 กลไก แนวปฏิบัติ และความร่วมมือ ในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

3.5.1 กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

โดยพื้นฐานแล้วการบริหารจัดการข้อมูลในสื่อมวลชนและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียสามารถกระทำได้ 3 แนวทาง[185] ได้แก่ การให้อำนาจผู้ใช้สื่อ (Empowering users) โดยใช้ความสามารถของผู้รับสารประเมินและตรวจจับข่าวปลอม การกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของเจ้าของสื่อและผู้ปฏิบัติงานเพื่อควบคุมตนเองให้ทำหน้าที่อยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมวิชาชีพและการแทรกแซงของรัฐบาล (government intervention) โดยมีกฎหมายให้อำนาจแก่ผู้มีอำนาจสามารถเข้าแทรกแซงสื่อเพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ

เมื่อสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อเสรีภาพทั้งเสรีภาพสื่อมวลชน (Press freedom) และเสรีภาพในการพูด (Freedom of speech) ในฐานะประเทศต้นแบบแห่งเสรีภาพทำให้แนวทางการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจึงต้องคำนึงถึงความสำคัญของการปกป้องเสรีภาพในการแสดงออกอย่างไม่ละเมิดบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่หนึ่งด้วย ดังนั้น โดยทั่วไปสหรัฐ ฯ จึงค่อนข้างให้อิสระแก่สื่อมวลชนรวมถึงผู้ใช้งานโดยใช้ 2 แนวทางในการบริหารจัดการข่าวลวง ได้แก่ การให้อำนาจผู้ใช้สื่อและการกำกับดูแลกันเองของสื่อ

---

[183] Workpoint Today. (2564). นายก ฯ สั่งจัดการข่าวปลอมให้กระทรวงดีอี ตำรวจ ฟ้องคนผิดไม่เว้นคนดัง สื่อมวลชน. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://workpointtoday.com/prayut-fake-news/

[184] Bangkok Post Group. (2021). GONE VIRAL: Covid-19 and “fake news” in Thailand. Retrieved 27 September 2022, from https://www.bangkokpost.com/specials/data-visualization/

[185] Cambridge University Press. (2021). Governing Fake News: The Regulation of Social Media and the Right to Freedom of Expression in the Era of Emergency. Retrieved 23 September 2022, from https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/governing-fake-news-the-regulation-of-social-media-and-the-right-to-freedom-of-expression-in-the-era-of-emergency/21D0AD592E61726EEC999567ADFB8246

1) การให้อำนาจผู้ใช้สื่อ (Empowering users) เช่น ในปี 2020 ซึ่งเป็นช่วงเวลาวิกฤตของการระบาดใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และทุกประเทศทั่วโลกต่างเผชิญกับปัญหาข้อมูลเท็จจากสื่อออนไลน์ในเรื่องนี้โดยรัฐบาลกลางของสหรัฐ ฯ ได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขและนักวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ประสานงานและแถลงการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวลวงเป็นรายวันเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้รับสารอย่างถูกต้องและแก้ไขความเข้าใจผิดของสาธารณะโดยตรง นอกจากนี้ ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเฉพาะองค์กรใหญ่ในสหรัฐอเมริกาได้มีการเพิ่มเครื่องมือเพื่อช่วยให้ผู้ใช้สื่อสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงในเว็บไซต์แต่ละแห่งด้วยตนเองได้โดยง่าย เช่น PolitiFact, FactCheck.org, The Washington Post และ Snopes เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวลือต่าง ๆ ทั้งเรื่องไวรัสโคโรนา ปัญหาสุขภาพ การกล่าวอ้างทางการเมืองและเรื่องอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวลวงที่มักปรากฏในโซเชียลมีเดียซึ่งการตรวจสอบนี้จะดำเนินการเปรียบเทียบข้อมูลที่ปรากฏในสื่อออนไลน์กับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้จากหนังสือพิมพ์เพราะเชื่อว่าข้อมูลข่าวสารในสื่อหนังสือพิมพ์นั้นอยู่ภายใต้การทำงานของกองบรรณาธิการจึงมีความเข้มงวดและเที่ยงตรงมากกว่าข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ทำให้ข้อมูลข่าวสารในหนังสือพิมพ์จึงมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ตามไปด้วย

ขณะที่แนวทางอื่นคือการพยายามเพิ่มความสามารถของผู้ใช้งานในการประเมินคุณภาพแหล่งข้อมูลโดยการให้ความรู้แก่บุคคลผ่านสถาบันการศึกษาและองค์กรไม่แสวงหากำไรต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุน[186] การเพิ่มขีดความสามารถของผู้ใช้สื่อนี้หากดำเนินการอย่างเหมาะสมก็ถือเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพและเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากรัฐบาลได้หลีกเลี่ยงการแทรกแซงสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) อย่างไม่เหมาะสมได้และโดยพื้นฐานแล้วการให้อำนาจแก่ผู้ใช้สื่อถือเป็นการสร้างรากฐานที่ดีในการจัดการปัญหาข่าวลวง ในกรณีการให้เครื่องมือช่วยตรวจจับข่าวลวงแก่ผู้ใช้งานด้วยก็ยิ่งช่วยให้การแบ่งปันข้อมูลของผู้ใช้สื่อจะอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่มีคุณภาพสูง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความพยายามนี้อาจจะยังไม่ชัดเจนนักว่าจะสามารถช่วยปรับปรุงความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของผู้ใช้สื่อได้จริงหรือไม่แต่เชื่อว่าหากทำได้ก็จะมีผลต่อการแก้ปัญหาข่าวลวงในระยะยาวเพราะการให้อำนาจแก่ผู้ใช้สื่อสามารถช่วยลดปัญหาการแพร่กระจายข้อมูลเท็จในแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียรวมถึงช่วยลดผลกระทบจากการแบ่งปันข่าวปลอมผ่านอัลกอริธึมในแพลตฟอร์มออนไลน์อีกด้วย

2) การกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) ของสื่อพิจารณาจากการที่องค์กรสื่อได้พยายามกำหนดมาตรฐานในการทำงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Codes of conduct) เพื่อเป็นแนวทางที่ช่วยกำกับดูแลให้การทำหน้าที่สื่ออยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมวิชาชีพโดยไม่ต้องการให้รัฐบาลใช้อำนาจเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนเพราะการควบคุมตนเองโดยทั่วไปจะให้ความยืดหยุ่นและการป้องกันมากกว่าการแทรกแซงของรัฐบาล อีกทั้งการควบคุมตนเองจะช่วยรักษาความเป็นอิสระและปกป้องสื่อจากการแทรกแซงของรัฐบาลได้

[186] Media Literacy Now Organization. (2022). National Survey Finds Most U.S. Adults Have Not Had Media Literacy Education in High School. Retrieved 23 September 2022, from https://medialiteracynow.org/nationalsurvey2022/

ในสหรัฐ ฯ นั้นปรากฏสภาวิชาชีพสื่อมวลชนที่ช่วยกำกับดูแลกันเองและกำหนดเป็นจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อไว้มากกว่า 40 แห่ง[187] เช่นเดียวกับองค์กรสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข้อเท็จจริงต่อสาธารณะส่วนใหญ่ต่างมีแนวปฏิบัติ “เฉพาะ” ของตนเองเพื่อช่วยกำกับการนำเสนอเนื้อหาในทุกแพลตฟอร์มของตนเองไว้เช่นกัน เช่น สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น[188] (CNN) สำนักข่าวไฟแนนเชี่ยลไทม์[189] (Financial Times) สำนักข่าววอชิงตันโพสต์[190] (Washington Post) ฯลฯ เป็นต้น

สำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโซเชียลมีเดียที่นอกเหนือจากการดำเนินงานของสื่อมวลชนประเภทสำนักข่าวข้างต้นนั้น เช่น กูเกิล ทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ค อินสตาแกรม ติ๊กต๊อก ฯลฯ รัฐบาลกลางก็ไม่ได้มีการใช้อำนาจเข้าแทรกแซงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแต่อย่างใดแม้เครือข่ายสังคมออนไลน์จะก่อให้เกิดความกังวลใจอย่างมากจนประชาชนหลายประเทศทั่วโลกรวมถึงสหรัฐ ฯ ได้เรียกร้องให้รัฐบาลกลางเข้าแทรกแซงสื่อออนไลน์เพื่อปกป้องพลเมืองของตนจากข่าวเท็จแต่การแทรกแซงของรัฐบาลกลางสหรัฐ ฯ แม้จะดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ก็อาจเกิดผลเชิงลบได้และเสี่ยงต่อการเป็นชนวนเหตุของการชุมนุมต่อต้านรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ของสาธารณะเนื่องจากขัดต่อสิทธิเสรีภาพประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลกลางสหรัฐ ฯ จึงใช้วิธีการแทรกแซงให้น้อยที่สุดเพื่อแสดงถึงการเป็นประเทศต้นแบบประชาธิปไตยต่อไปโดยมุ่งให้สื่อมวลชนกำกับดูแลกันเองควบคู่กับการใช้วิธีการให้ศาลฎีกา (Supreme court) ตัดสินพิจารณาคดีในกรณีเนื้อหาในสื่อสิ่งพิมพ์ส่งผลกระทบสร้างความเสียหาย การจัดตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในลักษณะการกำกับดูแลมากกว่าการควบคุมสื่อในกรณีสื่อกระจายเสียงรวมถึงสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ เช่น FCC ส่วนกรณีสื่อออนไลน์ หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นในสื่อออนไลน์ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือสังคมอเมริกันก็จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขการพิจารณาคดีของศาลสูงเช่นเดียวกันเพื่อไม่ให้การบังคับใช้กฎหมายส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

3.5.2 กรณีประเทศบราซิล

แม้สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลกันเองภายใต้แนวคิดการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนในประเทศบราซิลจะประกอบด้วย 2 สมาคมวิชาชีพสื่อและ 1 องค์กรเอกชนแต่ทว่ากลไก แนวปฏิบัติ

[187] Media Wise. (2021). Codes of Conduct Archive. Retrieved 23 September 2022, from http://www.mediawise.org.uk/codes-of-conduct/codes/#letter_63312d5121170_U

[188] Accountable Journalism. (n.d.). Time Warner/ CNN News Group: Telling the World's Stories. Retrieved 23 September 2022, from https://accountablejournalism.org/ethics-codes/telling-the-world-stories

[189] Financial Times. (2022). Financial Times Statement of Code of Conduct 2022. Retrieved 23 September 2022, from https://help.ft.com/legal-privacy/legacy-pages/financial-times-statement-code-conduct/

[190] News Leader Association. (2022). The Washington Post Standards and Ethics. Retrieved 23 September 2022, from https://members.newsleaders.org/resources-ethics-wapo

และความร่วมมือ ในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศบราซิลกลับประกอบไปด้วยรูปแบบ 2 ประการ[191,192] จากการใช้อำนาจรัฐเท่านั้น ดังนี้

1. การเซ็นเซอร์เนื้อหา ปรากฏในการศึกษาปี ค.ศ. 2020 ขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders) ที่ทำการตรวจสอบว่ากลยุทธ์ของ ประธานาธิบดีโบลโซนาโร (Bolsonaro) ว่า รัฐบาลบราซิลมีแนวทางในการจัดการข่าวปลอมอย่างไร แม้สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชนจะได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ ทว่า นับตั้งแต่ โบลโซนาโร ขึ้นสู่อำนาจในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2019 การเซ็นเซอร์เนื้อหาที่น่าสงสัยในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น โดยมีการควบคุมการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน และสื่อมวลชน เพื่อควบคุมการอภิปรายสาธารณะ

อีกทั้งรัฐบาลพยายามใช้สื่อของรัฐเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยข้ออ้างว่า ต้องการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประชาชน เช่น กรณีวิกฤตการณ์สุขภาพของประชาชนชาวบราซิลจากเหตุการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 19 ที่รัฐบาลปิดกั้นข่าวสารเพื่อป้องกันข่าวลวงจากแหล่งต่าง ๆ และมุ่งนำเสนอข้อมูลจากรัฐเพียงด้านเดียว จนนำไปสู่การขาดความโปร่งใสในกิจการของรัฐบาล ซึ่งต่อมาภายหลังพบว่าบริการสุขภาพของรัฐบาลมีความล้มเหลว

2. การบังคับใช้กฎหมาย บราซิลร่างกฎหมายขึ้นเพื่อต่อสู้กับการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดของเนื้อหาที่ออกอากาศผ่านสื่อ โดยกฎหมายได้ออกแบบมาเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิดรวมถึงการบิดเบือนข้อมูล ซึ่งกฎหมายนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่าร่างกฎหมาย “ข่าวปลอม” แม้เป้าหมายของกฎหมายต้องการที่จะควบคุมการแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิด ทว่า ก็ต้องเผชิญกับการต่อต้านจากบริษัทเทคโนโลยี และองค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริงภาคประชาชนในภูมิภาคที่วิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายบางส่วนระบุว่า ห้ามทุกคนส่งข้อความจำนวนมากเพื่อจุดประสงค์ทางการเมือง บริษัทสื่อต่างชาติที่ดำเนินการจะต้องมีตัวแทนทางกฎหมายในบราซิล

บริษัทเทคโนโลยีสื่อจะต้องเผยแพร่รายงานสำหรับการลบเนื้อหาที่เป็นเท็จ นักการเมืองจะไม่สามารถรับรายได้จากการโพสต์เนื้อหาในโซเชียลมีเดียได้ และยูทูปว์ต้องจ่ายค่าดำเนินการเนื้อหาด้านข่าวทั้งหมดที่ปรากฏในแพลตฟอร์มของตน อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะกล่าวอ้างว่ากฎหมายนี้มีความจำเป็นสำหรับต่อสู้กับข่าวปลอม แต่ทว่า ความหมายของคำว่าวารสารศาสตร์ยังไม่ได้ถูกนิยามไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย จนทำให้เกิดความคลุมเครือว่าข้อเท็จจริงและข่าวปลอมมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไร

---

[191] Reporters Without Borders. (2020). Brazil quarterly analysis: media face censorship on multiple front. Retrieved 25 August 2022, from https://rsf.org/en/brazil-quarterly-analysis-media-face-censorship-multiple-fronts

[192] Smalley, S. (2022). Brazil’s fact-checkers air concerns over so-called ‘Fake News’ bill. Retrieved 25 August 2022, from https://www.poynter.org/reporting-editing/2022/brazils-fact-checkers-air-concerns-over-fake-news-bill/

3.5.3 กรณีประเทศออสเตรเลีย

แม้หน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนออสเตรเลียส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้แนวคิดการกำกับดูแลกันเองโดยสื่อมวลชนและไม่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องแต่การบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตถือเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐบาลและขึ้นอยู่กับแนวทางจัดการของรัฐบาลในยุคสมัยนั้น ๆ ว่าจะใช้แนวปฏิบัติอย่างไร ในที่นี้การบริหารข่าวลวงของออสเตรเลียปรากฏข้อมูลในเว็บไซต์ของรัฐสภาออสเตรเลีย[193] (Paliament of Australia) ระบุว่า ประเทศออสเตรเลียอยู่ในช่วงเริ่มต้นการแก้ปัญหาข่าวปลอม และการบิดเบือนข้อมูล โดยการแก้ปัญหาหลักของรัฐบาลจนถึงขณะนี้คือ การสร้างคณะทำงานเพื่อจัดการกับภัยคุกคามด้านข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ในการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์สำคัญของประเทศ แม้ว่าประเทศจะมีกฎหมายป้องกันการแทรกแซงข้อมูลข่าวสารจากต่างประเทศ ซึ่งผ่านรัฐสภาในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2018 แล้วก็ตาม แต่ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (Australian Electoral Commission: AEC) ยังจำเป็นต้องทำการรณรงค์ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับโซเชียลมีเดียและดำเนินการกิจกรรมอื่นเพิ่มด้วย ดังนี้

1) จัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจเพื่อรับประกันความโปร่งใสของการเลือกตั้ง ก่อนการเลือกตั้งที่จัดโดยรัฐบาลกลางในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2018 รัฐบาลได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจ ได้แก่ คณะทำงานเพื่อรับประกันความโปร่งใสโดยมีหน้าที่จัดการความเสี่ยงจากปัจจัยที่อาจส่งผลให้ระบบการเลือกตั้งไม่สมบูรณ์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแทรกแซงด้วยข้อมูลข่าวสารเท็จทางไซเบอร์ กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดบทบาทคณะทำงานคือการให้คำแนะนำทางเทคนิคในฐานะผู้เชี่ยวชาญแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการแทรกแซงการเลือกตั้งทางไซเบอร์ ซึ่งประเด็นสำคัญคือข้อมูลที่บิดเบือน หรือการดำเนินการในทางลับใดที่มีวัตถุประสงค์รบกวนการเลือกตั้งจะต้องถูกตรวจสอบอย่างใกล้ชิด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแทรกแซงการเลือกตั้งจากต่างประเทศ และบังคับใช้กฎหมายป้องกันการแทรกแซง ได้แก่ พระราชบัญญัติกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติฉบับแก้ไข (การจารกรรมและการแทรกแซงจากต่างประเทศ) ปี ค.ศ. 2018 ที่ได้แทรกความผิดเกี่ยวกับการแทรกแซงจากต่างประเทศใหม่ลงในประมวลกฎหมายอาญาของเครือจักรภพ กำหนดองค์ประกอบความผิดไว้ให้สามารถเอาผิดกับบุคคลที่เผยแพร่ข่าวปลอมในบางสถานการณ์ได้ ซึ่งความผิดดังกล่าวครอบคลุมถึงบุคคลที่กระทำผิดในนามรัฐบาลต่างชาติ หรือมีส่วนร่วมหลอกลวง หรือมีพฤติกรรมแอบแฝงที่มีเจตนามีอิทธิพลต่อการเมืองในออสเตรเลีย หรือมีอิทธิพลต่อสิทธิหรือหน้าที่ทางการเมืองหรือประชาธิปไตยของประชาชนออสเตรเลีย

2) คณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (AEC) เริ่มการรณรงค์ด้วยโฆษณาชื่อว่า “หยุดและพิจารณา” (Stop and Consider) เมื่อวันที่ 15 เมษายน ปี ค.ศ. 2019 บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อส่งเสริมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างรอบคอบ ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วการรณรงค์นี้มุ่งที่การรู้เท่าทันสื่อของประชาชนเพื่อแจ้งเตือนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตระหนักถึงความเป็นไปได้ว่า

[193] Parliament of Australia. (2019). Responding to Fake News. Retrieved 7 September 2022, from https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook46p/FakeNews

ข้อมูลเท็จอาจมีโอกาสส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนได้ ดังนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจึงควรตรวจสอบที่มาของข้อมูลเพื่อให้ตัดสินใจลงคะแนนได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ คณะกรรมยังพยายามสร้างโปรโตคอลเพื่อช่วยคัดกรองเนื้อหาในแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อจัดการกับโฆษณาการเมืองที่อาจขัดต่อกฎหมายการเลือกตั้งของออสเตรเลียอีกด้วย

3) การเลือกคณะกรรมการวารสารศาสตร์เพื่อประโยชน์สาธารณะ (2018) โดยเมื่อในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 2017 วุฒิสภาได้จัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยวารสารศาสตร์เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีสาเหตุจากอิทธิพลของสื่อดิจิทัลที่มีผลให้รูปแบบธุรกิจของสื่อดั้งเดิมเปลี่ยนไปจนมีการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อ ปรากฏการณ์นี้ทำให้วารสารศาสตร์ที่มีคุณภาพลดลงจนบั่นทอนความเชื่อมั่นสาธารณะที่มีต่อสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง โดยสัมพันธ์กับการแพร่กระจายของข่าวปลอมที่เพิ่มขึ้น คณะกรรมการยังพิจารณาถึงผลกระทบของเสิร์ชเอ็นจิ้น และสื่อโซเชียลมีเดียที่มีต่อการสื่อสารมวลชนเพื่อสาธารณะประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการจึงพยายามค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งที่มา และแรงจูงใจในการแพร่ข่าวปลอมในออสเตรเลีย

นอกจากนี้ คณะกรรมการวุฒิสภายังได้ทำการเสนอแนะข้อคิดเห็นอีกหลายประการ เช่น การให้ทุนสนับสนุนการทำข่าวสาธารณประโยชน์เพื่อแพร่ภาพ และกระจายเสียงระดับประเทศ และพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำข่าว นอกจากนี้ คณะกรรมการยังกล่าวถึงความสัมพันธ์ของข่าวปลอมกับการศึกษาของประชาชน โดยเสนอให้เครือจักรภพทำงานร่วมกับรัฐต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งด้านความรู้แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับข่าวปลอม และพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของประชาชนให้มากขึ้นอีกด้วย

4) การตรวจสอบแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยคณะกรรมการการแข่งขันและผู้บริโภคแห่งออสเตรเลีย (Australian Competition and Consumer Commission: ACCC) นับตั้งแต่เดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2017 คณะกรรมการได้ดำเนินการตรวจสอบผลกระทบของแพลตฟอร์มดิจิทัล ที่มีต่อการแข่งขันของสื่อมวลชนในออสเตรเลีย ซึ่งผลกระทบนี้รวมถึงผลกระทบที่มีต่อคุณภาพของข่าวสารและการทำงานของสื่อมวลชนอย่างมีคุณภาพด้วย

ทั้งนี้ รายงานเบื้องต้นพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่เพิ่มโอกาสต่อการเปิดรับข่าวปลอมของผู้ชม เช่น แรงจูงใจทางธุรกิจที่กระตุ้นให้บริษัทสื่อผลิตเนื้อหาประเภทคลิกเบท (Click bait) ที่ง่ายต่อการเป็นกระแสในสังคม ปัจจัยฟีดข่าวบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งมักแสดงเรื่องราวของบุคคลในรูปแบบข่าวผสมผสานกันอย่างไม่มีแหล่งที่มา จนทำให้ผู้ใช้สื่อแยกแยะข้อเท็จจริงได้ยาก นอกจากนี้ แพลตฟอร์มมักลำดับความสำคัญของข่าวโดยพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้ใช้งาน ดังนั้น เรื่องราวที่มีมุมมองเดียวกันจึงอาจถูกนำเสนอซ้ำได้ ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการจึงเสนอให้มีการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อหาวิธีทำให้แพลตฟอร์มดิจิทัลโปร่งใสมากขึ้น จนผู้ใช้สื่อรู้ได้ว่าข้อมูลในฟีดข่าวมาจากไหน และประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนว่ามีความรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่แสดงนั้นเพียงใด

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการพิจารณาว่าจำเป็นต้องมีมาตรการเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาโครงการรู้เท่าทันสื่อในออสเตรเลีย และมีกลไกเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงธุรกิจสื่อในส่วนการผลิตข่าว และเนื้อหาด้านวารสารศาสตร์เพื่อให้เรื่องราวที่นำเสนอเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ สุดท้าย การตอบสนองต่อรายงานของคณะกรรมการนั้น สำนักงาน

การสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA) เสนอว่า ควรมีการพัฒนากรอบในการกำกับดูแลสื่อรูปแบบใหม่ และในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมเนื้อหาสื่อ และการสื่อสารในออสเตรเลียโดยตรง ดังนั้น สำนักงานการสื่อสารจึงรับผิดชอบในเรื่องนี้โดยเป็นผู้ควบคุมเนื้อหาของสื่อในออสเตรเลียโดยตรงตามกฎหมายตามที่ระบุเนื้อหาไว้ในบทบาทหน้าที่ของสำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลียและพัฒนาแนวทางควบคุมออกมาเป็นหลักปฏิบัติของออสเตรเลียว่าด้วยการบิดเบือนข้อมูลและข้อมูลที่ผิด[194] ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น

3.5.4 กรณีประเทศเกาหลีใต้

กลไกในการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศเกาหลีนั้นเป็นไปลักษณะผสมผสานกันระหว่างการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายโดยหน่วยงานของรัฐตามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและการแก้ปัญหาโดยใช้แนวทางวิชาชีพที่พยายามให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนโดยหลีกเลี่ยงการเซ็นเซอร์เนื้อหาและการลงโทษทางอาญาจนปรากฏผลลัพธ์ของการบริหารจัดการว่าเสรีภาพสื่อมวลชนเกาหลีใต้ในปี 2022 มีเสรีภาพอยู่อันดับต้น ๆ ของโลกหรืออันดับที่ 43[195] จาก 180 ประเทศทั่วโลก

สำหรับกลไก แนวปฏิบัติและความร่วมมือในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤตล่าสุดในช่วงวิกฤตการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา19 ของประเทศเกาหลีนั้นสามารถสรุปรูปแบบการแก้ไขปัญหาได้ 3 แนวทาง[196,197,198,199] ดังนี้

1.การลบ ปิดกั้นและลงโทษทางกฎหมายต่อผู้เผยแพร่ข่าวลวง[200] โดยคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) เป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อและข่าวลวงในสภาวะวิกฤตนี้โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การเผยแพร่ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตเบาบางลง

---

[194] DIGI. (2022). About the Code. Retrieved 7 September 2022, from https://digi.org.au/disinformation-code/

[195] Reporters Without Border. (2022). Asia-Pacific: South Korea. Retrieved 26 November 2022, from https://rsf.org/en/country/south-korea

[196] Sun, K.S. (2021). Government to crack down on fake news about Covid-19 vaccination. Retrieved 26 November 2022, from http://www.koreabiomed.com/news/articleView.html?idxno=10415

[197] Korea Communications Commission. (2020). KCC Chairman Emphasizes Accurate Information on Covid-19 Response and Role of Media in Responding to Fake News. Retrieved 26 November 2022, from https://www.kcc.go.kr/user.do;jsessionid=CXBKiuu8XISMVbdEea98WVuehkfFBKOxJXZQz9UY.servlet-aihgcldhome10?mode=view&page=E04080000&dc=E04080000&boardId=1140&cp=1&boardSeq=49956

[198] Hyun, S.W. (2020). Korea ups monitoring of fake news on Wuhan coronavirus. Retrieved 26 November 2022, from https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20200128000791

[199] Corcoran. C., Crowley, B.J. and Davis, R. (2019). Disinformation Threat Watch: The Disinformation Landscape in East Asia and Implications for US Policy. Retrieved 24 November 2022, from https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2019-06/PAE/DisinfoWatch%20-%202.pdf

[200] Sun, K.S. (2021). Government to crack down on fake news about Covid-19 vaccination. Retrieved 26 November 2022, from http://www.koreabiomed.com/news/articleView.html?idxno=10415

ในช่วงเวลานี้คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลีได้ขอความร่วมมือกับหน่วยงานหลายแห่งที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโลนา19 เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาโดยตรง เช่น หน่วยงานควบคุมและป้องกันโรคติดต่อแห่งเกาหลี (Korea Disease Control and Prevention Agency: KDCA) ให้จัดทำเนื้อหาดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัสอย่างถูกต้องจากนั้นคณะกรรมการจะกำหนดให้สื่อมวลชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลต้องนำเสนอเนื้อหาที่จัดทำขึ้นนี้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประชาชนและให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่ถูกต้องได้ง่ายและรวดเร็ว

ขณะเดียวกันคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลีจะทำการลบและบล็อกข่าวปลอมที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเร็วจากนั้นจะประสานขอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติดำเนินการตรวจสอบอย่างเข้มงวดเพื่อหาผู้กระทำผิดและลงโทษทางกฎหมายต่อผู้มีส่วนกับการเผยแพร่ข่าวปลอมนั้นทั้งการดัดแปลงข้อมูล การแอบอ้างเป็นหน่วยงานของรัฐบาลและอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลีจะขอความร่วมมือผู้ประกอบการสื่อมวลชนอิสระให้ประกาศจุดยืนไปในทางเดียวกับการทำงานของราชการเรื่องการต่อต้านข่าวลวงควบคู่กันด้วย

2.การสอดส่องตรวจตราสื่อมวลชนและเน้นย้ำให้นำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้อง[201 และ 202] โดยในช่วงวิกฤตนี้คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) จะยกระดับการตรวจตราสอดส่องการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนให้มีความครอบคลุมในทุกสื่ออย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้นโดยไม่เลือกปฏิบัติว่าการนำเสนอข่าวสารนั้นจะเป็นของสื่อประเภทใดโดยเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบสื่อออนไลน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโพสต์ต่าง ๆ เกี่ยวกับไวรัสเพิ่มขึ้นด้วยเพื่อให้การตอบโต้ต่อการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่อาจทำให้ประชาชนเข้าใจผิดของคณะกรรมการดำเนินการได้อย่างรวดเร็วโดยคณะกรรมการมีอำนาจที่จะสั่งให้เจ้าของสื่อดำเนินการแก้ไขหรือลบข้อมูลที่ยังไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องได้รวมถึงสื่อมวลชนทุกประเภทจะต้องให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเชื่อถือได้ของรัฐด้วย

ขณะที่ผู้แพร่ภาพกระจายเสียงท้องถิ่นนั้นคณะกรรมการจะกระตุ้นเตือนและเน้นย้ำให้สื่อท้องถิ่นต้องตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนการนำเสนอมากกว่าในช่วงเวลาปกติ นอกจากนี้ ในกรณีฉุกเฉินคณะกรรมการยังมอบหมายให้เครือข่ายวิทยุโทรทัศน์แห่งเกาหลี (Korean Broadcasting System: KBS) และสถานีวิทยุโทรทัศน์ยอนฮับ (Yonhap TV) ต้องทำหน้าที่ออกอากาศเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการระบาดอย่างถูกต้องพร้อมทั้งมีคำบรรยายภาษาอังกฤษและการแปลภาษามือเพิ่มเติมเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงได้ด้วย

---

[201] Hyun, S.W. (2020). Korea ups monitoring of fake news on Wuhan coronavirus. Retrieved 26 November 2022, from https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20200128000791

[202] Korea Communications Commission. (2020). KCC Chairman Emphasizes Accurate Information on Covid-19 Response and Role of Media in Responding to Fake News. Retrieved 26 November 2022, from https://www.kcc.go.kr/user.do;jsessionid=CXBKiuu8XISMVbdEea98WVuehkfFBKOxJXZQz9UY.servlet-aihgcldhome10?mode=view&page=E04080000&dc=E04080000&boardId=1140&cp=1&boardSeq=49956

3.การจัดทำช่องทางช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง[203] (fact check) โดยคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) ได้ดำเนินการร่วมมือกับภาคประชาสังคม ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล (Seoul National University) เพื่อจัดทำแพลตฟอร์มช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง (factcheck) เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความจริงของข้อมูลข่าวสารนั้นได้ด้วยตนเองโดยสื่อมวลชนแต่ละแห่งสามารถใช้แพลตฟอร์มนี้ให้คะแนนระดับความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนรับทราบระดับความถูกต้องของข้อมูลได้ 2) สถาบันคลังความคิดของเกาหลีเพื่อประชาธิปไตย (Korean think tank Institute for Democracy) ร่วมมือกับผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (internet service providers: ISPs) ใช้ระบบปฏิบัติการอัลกอริทึมที่ช่วยให้แพลตฟอร์มออนไลน์มีความโปร่งใสมากขึ้นเพื่อช่วยให้ประชาชนผู้ใช้งานสามารถแยกแยะข่าวจริงกับข่าวลวงได้รวมถึงสามารถตรวจสอบแนวโน้มของจำนวนความคิดเห็นที่ถูกผู้ใช้งานหรือยูสเซอร์นั้น ๆ สร้างขึ้นในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อทราบถึงความผิดปกติของเนื้อหาซึ่งข้อดีของแนวทางนี้คือประชาชนสามารถบ่งชี้กิจกรรมที่เป็นอันตรายได้ง่ายและสามารถทราบได้ด้วยตนเองว่าเนื้อหาใดมีความผิดปกติหรืออาจเป็นอันตรายหรือไม่ นอกจากนี้ 3) คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลียังสนับสนุนการสร้างแพลตฟอร์มตรวจสอบข้อเท็จจริงใหม่หรือแพลตฟอร์มตรวจสอบข้อเท็จจริงแบบมีส่วนร่วมของพลเมืองเพื่อใช้ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่แพร่ภาพและออกอากาศไปแล้วได้ด้วยตนเองผ่านแอพลิเคชั่นของโทรศัพท์เคลื่อนที่ ได้แก่ “Fact Check Net” โดยให้บริการที่ https://factchecker.or.kr/ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการช่วยตรวจสอบข้อมูลข่าวสารของประชาชน

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าคณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) ถือเป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลข่าวลวงในสภาวะวิกฤตโดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปัญหาข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของเกาหลีได้รับการแก้ไขในทิศทางที่ดีขึ้น

3.5.5 กรณีประเทศสิงคโปร์

เมื่อสื่อมวลชนสิงคโปร์ถูกควบคุมโดยหน่วยงานของรัฐบาล ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาสื่อแห่งชาติ (MDA) ดังนั้นการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจึงเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาลสิงคโปร์โดยตรง ซึ่งมีแนวทางทั่วไป[204] ดังนี้

1. แนวปฏิบัติของรัฐบาลสิงคโปร์ในการแก้ปัญหาข้อมูลเท็จ โดยนับตั้งแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ (POFMA) ได้ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2019 จากนั้นรัฐบาลสิงคโปร์นำกฎหมายนี้มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการต่อสู้กับข้อมูลที่ผิด รัฐบาลได้ใช้อำนาจตามกฎหมายนี้อย่างกว้างขวางเพื่อบังคับให้สื่อมวลชนลบ หรือแก้ไขเนื้อหาที่รัฐบาลพิจารณาว่าเป็นเท็จ หรือทำให้เข้าใจผิดได้ ซึ่งรวมถึงเนื้อหาในช่วงสภาวะวิกฤตเกี่ยวกับเหตุการณ์โควิด19

---

[203] Corcoran. C., Crowley, B.J. and Davis, R. (2019). Disinformation Threat Watch: The Disinformation Landscape in East Asia and Implications for US Policy. Retrieved 24 November 2022, from https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2019-06/PAE/DisinfoWatch%20-%202.pdf

[204] Carson, A.& Fallon, L. (2021). FIGHTING FAKE NEWS: A STUDY OF ONLINE MISINFORMATION REGULATION IN THE ASIA PACIFIC. Retrieved 29 August 2022, from https://www.latrobe.edu.au/__data/assets/pdf_file/0019/1203553/carson-fake-news.pdf

นอกจากนี้ รัฐบาลยังใช้กฎหมายฉบับนี้ขยายเป้าหมายไปถึงเนื้อหาการเมืองโดยใช้กล่าวหานักการเมืองฝั่งตรงข้าม ผู้สื่อข่าว นักวิชาการ และบริษัทเทคโนโลยี โดยใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นอาวุธที่ไม่เพียงแต่กล่าวหาว่าฝ่ายตรงข้ามว่าเผยแพร่ข้อมูลเท็จ แต่ยังใช้บทลงโทษปิดปาก และจำกัดเสรีภาพในการพูด ในแง่นี้ รัฐบาลสิงคโปร์มักอ้างถึงความจำเป็นของการรักษาความสามัคคีของชาติเพื่อเป็นเหตุผลของความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย ขณะที่นักวิจารณ์โต้แย้งว่า กฎหมายฉบับนี้ไม่เป็นธรรม และเอื้อให้รัฐบาลสามารถใช้ดุลยพินิจตัดสินว่าข้อมูลใดเป็นเท็จ หรือไม่เพื่อประโยชน์ของตน แนวทางที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งคือการต่อสู้กับข่าวปลอมของรัฐบาลสิงคโปร์มักเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งความรวดเร็วนี้ แม้มีโอกาสก่อให้เกิดความผิดพลาดของคำพิพากษาได้ แต่รัฐบาลสิงคโปร์ยืนยันว่าการพิจารณาคดีของศาลด้วยความรวดเร็วก็มีความเป็นธรรมได้ และตุลาการมีคุณธรรม และมีความเมตตาเพียงพอต่อผู้เผยแพร่ข้อมูลที่ผิด

2. กฎหมายและข้อบังคับ โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมามีการใช้กฎหมาย และข้อบังคับอื่นอีกหลายฉบับเพื่อปราบปรามข้อมูลเท็จ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่รัฐบาลถือว่าขัดต่อประโยชน์สาธารณะ[205] ดังนี้

2.1 พระราชบัญญัติการยุยงปลุกปั่น (Sedition Act)

พระราชบัญญัติการยุยงปลุกปั่น ค.ศ. 1948 ถูกนำมาบังคับใช้หลายครั้ง เพื่อดำเนินคดีกับผู้เขียนข้อความในสื่อที่รัฐบาลไม่เห็นด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นคือนักวิจารณ์ระบุว่า “การยุยงปลุกปั่น” ตามกฎหมายนี้ยังไม่มีคำจำกัดความที่ชัดเจน ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ายุยงปลุกปั่นมีจำนวนมาก โดยรัฐบาลมักให้เหตุผลว่า ข้อความนั้นมีลักษณะดูหมิ่นรัฐบาล หรือความประสงค์ร้ายในหมู่พลเมือง แม้ว่าข้อความนั้นจะเป็นจริงก็ตาม เช่น ในปี ค.ศ. 2013 กรณีการกล่าวหา “Leslie Chew” นักเขียนการ์ตูนที่ตีพิมพ์เกี่ยวกับประเทศที่สมมติขึ้นโดยระบุชัดเจนว่าตัวละครทั้งหมดเป็นสิ่งสมมติ แต่เขากลับถูกตั้งข้อหาตามกฎหมายนี้ทั้งที่ข้อความที่เขากล่าวอ้างว่า ประชากรชาวสิงคโปร์เชื้อสายมาเลย์กำลังลดจำนวนลงเป็นข้อเท็จจริง แต่เขากลับโดนข้อหาปลุกระดมเนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับเชื้อชาติ

ขณะที่อีกกรณีคือรัฐบาลได้ดำเนินคดีกับสำนักข่าวอิสระชื่อว่า “The Real Singapore” ซึ่งโดนข้อกล่าวหาว่าเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในสิงคโปร์ คดีนี้ถูฏกล่าวหาว่า เป็นการตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับข้อพิพาทระหว่างครอบครัวชาวฟิลิปปินส์ และชุมชนทมิฬ ซึ่งผู้พิพากษาตัดสินให้ผู้ตีพิมพ์บทความต้องรับโทษเนื่องจากเป็น “บทความที่จงใจประดิษฐ์ขึ้น” ซึ่งถือเป็นบ่อนทำลายความสามัคคีของชาติ ข้อความนี้เป็นเหตุผลทั่วไปของการดำเนินคดีในข้อหายุยงปลุกปั่น ซึ่งทำให้สำนักข่าวดังกล่าวถูกปิดตัวลง และบรรณาธิการถูกจำคุกเป็นเวลา 8-10 เดือน

2.2 การให้ใบอนุญาตแก่สำนักข่าวออนไลน์

ในปี ค.ศ. 2013 การให้ใบอนุญาตแก่สำนักข่าวออนไลน์ได้ขยายมาตรฐานของเนื้อหาที่สามารถเผยแพร่ หรือนำเสนอได้ในกฎหมาย ซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการแพร่ภาพกระจายเสียงและหลักปฏิบัติทาง

[205] Carson, A.& Fallon, L. (2021). FIGHTING FAKE NEWS: A STUDY OF ONLINE MISINFORMATION REGULATION IN THE ASIA PACIFIC. Retrieved 29 August 2022, from https://www.latrobe.edu.au/__data/assets/pdf_file/0019/1203553/carson-fake-news.pdf

อินเทอร์เน็ต เพื่อให้รัฐบาลสามารถนำข้อความที่ระบุในกฎหมายเพิ่มเติมนี้มาลงโทษการเปิดรับข้อมูลที่ผิดทางสื่อออนไลน์ได้ ภายใต้กรอบการทำงานที่กำหนดเพิ่มเติมตามกฎหมายนี้ ได้แก่ สำนักข่าวต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เช่น สำนักข่าวออนไลน์ที่มีผู้เข้าชมชาวสิงคโปร์อย่างน้อย 50,000 คนต่อเดือน ต้องจ่ายค่าใบอนุญาตประมาณ 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อปี

และรัฐบาลยังสามารถสั่งให้สำนักข่าวลบเนื้อหาที่ผิดกฎหมายภายใน 24 ชั่วโมงได้ หรือสามารถสั่งปิดเว็บไซต์ สำนักข่าวที่ได้รับทุนสนับสนุนจากต่างประเทศสามารถถูกสั่งระงับได้ และเพื่อตอบสนองต่อข้อกังวลเรื่องเสรีภาพในการพูดของบุคคลในสื่อออนไลน์ของสากล รัฐบาลจึงกำหนดให้บล็อกออนไลน์ส่วนตัวของบุคคลทั่วไปจะไม่ถูกบังคับใช้ตามกฎหมายนี้ตราบเท่าที่ช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ไม่เปลี่ยนสภาพเป็นสำนักข่าว กรอบในการให้ใบอนุญาตไม่ได้ให้คำจำกัดความคำว่า ข่าวปลอม หรือข้อมูลที่ผิดไว้ โดยรัฐบาลจะใช้หัวข้อที่คุ้นเคยเพื่อประเมินเรื่องนี้แทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหานั้นจะต้องไม่เป็นบ่อนทำลายความสามัคคีทางเชื้อชาติ หรือศาสนา

2.3 พระราชบัญญัติหมิ่นประมาท (Defamation Act)

กฎหมายฉบับนี้ครอบคลุมทั้งการหมิ่นประมาท การใส่ร้ายป้ายสี และการใส่ความเท็จอื่น ซึ่งรัฐบาลมักใช้เป็นอาวุธฟ้องร้องศัตรูของตน ซึ่งการศึกษาขององค์กรสิทธิมนุษยชนสากล[206] (Human Rights Watch) ระบุว่า รัฐบาลสิงคโปร์มีการใช้กฎหมายฉบับนี้โดยมีเจตนาฟ้องล้มละลาย และข่มขู่ผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ซึ่งบุคคลที่ศาลตัดสินว่ามีความผิดฐานหมิ่นประมาทรัฐบาลจะโดนค่าปรับสูงถึง 150,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และโทษทางอาญาที่อาจนำไปสู่การจำคุกสูงสุดสองปี ด้วยเหตุนี้ทำให้การเซ็นเซอร์ตนเองของสื่อมวลชนในสิงคโปร์จึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง

2.4 พระราชบัญญัติการคุ้มครองจากข้อมูลเท็จและการจัดการทางออนไลน์ (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act)

พระราชบัญญัติการคุ้มครองจากข้อมูลเท็จ ฯ (POFMA) เป็นเครื่องมือทางกฎหมายปัจจุบันที่รัฐบาลสิงคโปร์ใช้เพื่อจัดการกับข้อมูลเท็จทางออนไลน์ พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2019 โดยเป็นการรวม และขยายข้อความของกฎหมายตามมาตราของกฎหมายก่อนหน้า เพื่อให้เป็นกฎหมายฉบับแรกที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาข่าวปลอมได้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยเฉพาะการมอบอำนาจให้แก่รัฐบาล หรือรัฐมนตรีบุคคลใดก็ได้สามารถประกาศว่า ข้อมูลนั้นเป็นเท็จหรือทำให้เข้าใจผิดหรือไม่ และสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายนี้บังคับให้ผู้จัดพิมพ์แก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้องตามที่กำหนด หรือนำเนื้อหานั้นออกไปจากสื่อ

ยิ่งไปกว่านั้น รัฐมนตรีสามารถใช้อำนาจนี้หากเชื่อว่าการเผยแพร่ข้อความดังกล่าวเป็นเท็จหรือขัดต่อประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ รัฐมนตรียังสามารถสั่งให้ตัวกลางในฐานะผู้บริการแพลตฟอร์มทางอินเทอร์เน็ต

[206] Human Rights Watch. (2017). Kill the Chicken to Scare the Monkeys: Suppression of Free Expression and Assembly in Singapore. Retrieved 29 August 2022, from https://www.hrw.org/report/2017/12/12/kill-chicken-scare-monkeys/suppression-free-expression-and-assembly-singapore

ลบบทความที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นเท็จออกจากเว็บไซต์ เช่นเดียวกับอนุญาตให้รัฐมนตรีสามารถสั่งให้เจ้าของแพลตฟอร์มออนไลน์จำกัดการเข้าถึงเนื้อหาของประชาชนได้ สำหรับบทลงโทษของผู้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ สำหรับบุคคลธรรมดาจะถูกปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และหรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี ในขณะที่ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์จะต้องเผชิญกับค่าปรับสูงสุด 1 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ และเพิ่มขึ้น 100,000 ดอลลาร์ต่อวันหากไม่ปฏิบัติตาม

บทลงโทษเหล่านี้ยังบังคับใช้กับบัญชีออนไลน์ปลอมที่ใช้เผยแพร่ข้อความเท็จด้วย ขณะที่บริษัทอินเทอร์เน็ตที่ปฏิเสธไม่ให้รัฐบาลเข้าถึงตำแหน่งของข้อความเท็จจะถูกปรับสูงสุด 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อวัน และสามารถถูกปรับได้สูงสุด 500,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ต่อวัน หากไม่ปฏิบัติตาม ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายแนะนำว่า พระราชบัญญัตินี้อนุญาตให้รัฐบาลสามารถบังคับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มต้องติดตามพฤติกรรมการรับชมของผู้ใช้สื่อ และเก็บบันทึกข้อมูลเหล่านี้ไว้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ใช้สื่อ รวมถึงความเป็นส่วนตัวบนอินเทอร์เน็ตของผู้รับสารอีกด้วย

3.5.6 กรณีประเทศไทย

จากที่กล่าวข้างต้นว่าในสภาวะวิกฤตของไทยนั้นรัฐบาลถือเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทโดยตรงในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อให้กลับเป็นปกติโดยเร็วเนื่องจากกฎหมายได้ให้อำนาจแก่รัฐบาลไว้เพียงหน่วยงานเดียวเช่นเดียวกับการให้อำนาจในการรวมศูนย์การสื่อสารเพื่อให้รัฐบาลสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความจริงจนสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนในช่วงเวลาดังกล่าวได้

แม้รัฐบาลจะมีหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นหลักเพราะมีอำนาจตามกฎหมายแต่สื่อมวลชนที่ใช้กระบวนการทำงานในรูปแบบ “กองบรรณาธิการ” ก็ไม่ได้นิ่งนอนใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในเรื่องการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตเพราะบทบาทหน้าที่ของกองบรรณาธิการสื่อมวลชนนั้นการทำงานโดยทั่วไปเป็นเรื่องของการกำหนดวาระโดยการคัดเลือก กลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารก่อนการนำเสนอบนพื้นฐานจรรยาบรรณวิชาชีพอยู่แล้วเพื่อให้การนำเสนอเนื้อหาอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในสถานการณ์ใดก็ตาม[207] หรืออาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนไทยถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ให้ความร่วมมือโดยตรงตามปกติกับการช่วยบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตต่อรัฐบาลโดยใช้หลักการกำกับดูแลกันเอง (Co-regulation)[208] และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารรวมถึงมีช่องทางให้ประชาชนแจ้งข้อมูลหากพบว่าการทำงานในกระบวนการกองบรรณาธิการของสื่อมวลชนใดมีความผิดปกติหรือสร้างความเสียหายต่อตนเองหรือสังคม

---

[207] BBC. (2022). Role within print journalism & Role within broadcast journalism. Retrieved 27 September 2022, from https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/ztfnmnb/revision/1

[208] มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). กลไกการกำกับดูแลตนเอง. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2017/10/เล่มที่-7-กลไกการกำกับดูแลตนเอง-1.pdf

การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนไทยโดย “สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ[209]” ถือกำเนิดจากจุดเริ่มต้นของ “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” ในวันที่ 4 กรกฎาคม 2540 ที่เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการรวม 25 ฉบับได้ร่วมลงนามจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติขึ้นเพื่อควบคุมกันเองรวมถึงส่งเสริมเสรีภาพและความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพในรูปแบบทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมให้ดียิ่งขึ้นเพื่อให้มีเสรีภาพจากการควบคุมของรัฐบาลซึ่งการรวมกลุ่มเป็นองค์กรวิชาชีพเพื่อกำกับดูแลกันเองด้านจริยธรรมนี้เป็นไปโดยสมัครใจและใช้ประมวลมาตรฐานจริยธรรมหรือธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่มีบทลงโทษด้วยกระบวนการทางสังคมในการบังคับให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่สื่ออย่างมีมาตรฐานโดยมีหลักการสำคัญคือเพื่อให้วงการหนังสือพิมพ์ได้ควบคุมดูแลกันเองและเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบในกรณีที่นักวิชาชีพประพฤติผิดจริยธรรมวิชาชีพได้

ในวันนี้พัฒนาการสื่อได้เปลี่ยนแปลงไปมากการยกระดับการกำกับดูแลกันเองให้ครอบคลุมสื่อทุกแขนงจึงสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับภูมิทัศน์สื่อที่หลากหลายมากขึ้นการทำหน้าที่ขององค์กรกำกับดูแลด้านจริยธรรมจึงควรครอบคลุมไปถึงสื่อมวลชนอื่น ๆ ด้วยทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล ด้วยเหตุนี้ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงยกเลิกธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์ ฯ พ.ศ.2540 และตราธรรมธรรมนูญสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ พ.ศ.2563 ขึ้นใช้แทนในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2563 ทำให้สภาการหนังสือพิมพ์ ฯ จึงสิ้นสภาพลงและกลายเป็นองค์กรกำกับดูแลกันเองในชื่อใหม่ว่า “สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ”

สำหรับกระบวนการร้องเรียนสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ[210] เมื่อพบการนำเสนอข้อมูลที่อาจเป็นเท็จจนกระทบต่อจริยธรรมวิชาชีพนั้นเริ่มต้นจากธรรมนูญสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติข้อ 20 ระบุว่าการร้องเรียนว่าข้อความหรือภาพหรือการสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์หรือสื่อดิจิทัลหรือพฤติกรรมนักวิชาชีพซึ่งผู้ร้องเรียนเห็นว่าสร้างความเสียหายหรือขัดต่อข้อบังคับให้ผู้ร้องเรียนแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมหลักฐานต่อองค์กรสื่อนั้นเพื่อหาวิธีบรรเทาความเสียหาย เหตุที่ธรรมนูญกำหนดเช่นนี้เนื่องจากหลักสากลของการควบคุมกันเองมุ่งหมายให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาก่อนเป็นลำดับแรกเพราะบางครั้งสื่อมวลชนอาจไม่ทราบว่าตนกำลังสร้างความเสียหายอยู่และโดยทั่วไปเมื่อทราบก็มักดำเนินการแก้ไขและเยียวยาความเสียหายนั้นโดยทันที ในกรณีที่ผู้ร้องเรียนได้ดำเนินการแล้วแต่ถูกปฏิเสธหรือถูกเพิกเฉยจากองค์กรสื่อหรือเห็นว่าการบรรเทาความเสียหายไม่น่าพอใจ ผู้ร้องเรียนก็มีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือพร้อมหลักฐานต่อสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติได้ภายใน 120 วันนับตั้งแต่ได้รับความเสียหายนั้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีผู้ร้องเรียนนำเรื่องดังกล่าวไปดำเนินคดีตามกฎหมายให้ถือว่าข้อร้องเรียนตกไปเพื่อป้องกันปัญหาการละเมิดอำนาจศาล

---

[209] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2021). รู้จักสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.presscouncil.or.th/เกี่ยวกับสภาการฯ/รู้จักสภาการสื่อมวลชนแ

[210] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2563). ธรรมนูญสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.presscouncil.or.th/เกี่ยวกับสภาการฯ/ธรรมนูญสภาการสื่อมวลชน

ส่วนการลงโทษระบุไว้ในหมวด 5 ความรับผิดทางจริยธรรม[211] เนื่องจากเป็นองค์กรควบคุมกันเองโดยไม่มีกฎหมายรองรับทำให้การลงโทษจึงใช้มาตรการทางสังคมตามธรรมนูญสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติเป็นหลักในข้อ 27 เมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยว่าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อละเมิดหรือประพฤติผิดจริยธรรมวิชาชีพ คณะกรรมการจะแจ้งเป็นหนังสือให้ต้นสังกัดของสมาชิกที่ถูกร้องเรียนลงตีพิมพ์ประกาศเผยแพร่คำวินิจฉัยอันเป็นที่สุดและตีพิมพ์ข้อความขอโทษและให้ต้นสังกัดลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น นอกจากนี้ สภาการสื่อมวลชนอาจตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรหลังแจ้งผลการพิจารณาแก่ผู้ถูกร้องเรียนและเผยแพร่คำวินิจฉัยต่อสาธารณะเพิ่มเติม

จากที่กล่าวมาอาจกล่าวได้ว่าในฐานะที่องค์กรสื่อมวลชนไทยเป็นหนึ่งในช่องทางการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขนาดใหญ่ในสังคมไทยนั้นการพัฒนาวิธีการกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชนโดยจริยธรรมและใช้บทลงโทษทางสังคมน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งของความร่วมมือที่สื่อมวลชนไทยได้นำมาใช้เพื่อมีส่วนร่วมต่อการแก้ไขปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นในสังคมจนอาจสรุปได้ว่าประเทศไทยใช้แนวปฏิบัติเพื่อจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตใน 2 รูปแบบตามที่กล่าวไว้ก่อนหน้านั่นคือ 1) การบริหารจัดการข่าวลวงโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลจากการตั้งศูนย์ปฏิบัติการณ์เฉพาะกิจตามสถานการณ์ของรัฐบาลและ 2) การบริหารจัดการข่าวลวงโดยการควบคุมกันเองจากการช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริงรวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนทางจรรยาบรรณในเชิงวิชาชีพของสื่อมวลชนเพื่อให้การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อไทยเป็นไปอย่างถูกต้อง

3.6 บทวิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลจากสภาพการณ์ของต่างประเทศกับประเทศไทย

3.6.1 บทวิเคราะห์สภาพการณ์ และ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย

สภาพการณ์ปัจจุบันของการทำงานสื่อมวลชนเริ่มต้นจากบริบททางการเมืองซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดการทำหน้าที่สื่อในสังคมนั้น ๆ ว่าจะมีลักษณะอย่างไรในที่นี้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.6.1.1 กลุ่มประเทศที่ปัจจัยอื่นมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยการเมืองคือการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนจึงค่อนข้างมีอิสระหรือได้รับผลกระทบจากปัจจัยอื่นมากกว่า ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนจะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์เชิงพาณิชย์เป็นหลัก ดังนั้น ภาคเอกชนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการทำงานของสื่อมวลชนทำให้ผลประโยชน์ทางธุรกิจหรือปัจจัยเศรษฐกิจจึงค่อนข้างมีอิทธิพลมากกว่านักการเมือง ผลที่ตามมาคือข่าวลวงส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นเพื่อผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ในลักษณะความต้องการเพิ่มเรตติ้งหรือการเพิ่มยอดการเข้าถึงของผู้รับสาร (Reach) จากวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่เร้าความสนใจเพื่อรายได้จากการโฆษณาหมายความว่าปัจจัยทางการตลาดน่าจะมีผลต่อการสร้างข่าวลวงมากกว่าผลประโยชน์ด้านการเมือง สื่อมวลชนที่ดำเนินการในสังคมลักษณะนี้จึงมีลักษณะการจุกตัวของความเป็นเจ้าของสื่อจำนวนน้อยรายค่อนข้างสูง (High concentration of media ownership) จากการผูกขาดของภาคเอกชนสื่อมวลชนจะมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยการเมืองหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของเจ้าของสื่อเอกชนกับนักการเมืองว่ามีความสัมพันธ์กันเพียงใดและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ในบางกรณีนักสื่อสารมวลชนในฐานะ

[211] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2563). หมวด 5 ความรับผิดทางจริยธรรม. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก https://www.presscouncil.or.th/เกี่ยวกับสภาการฯ/ธรรมนูญสภาการสื่อมวลชน

ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องเซ็นเซอร์ตนเอง (Self-censorship) เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อความมั่นคงในหน้าที่การงานของตน นอกจากนี้ การแทรกแซงจากบทบัญญัติทางกฎหมายหรือการมีบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพสื่อมวลชนจะค่อนข้างน้อยเนื่องจากรัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายหลักของประเทศมักให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนไว้และไม่อนุญาตให้กลุ่มบุคคลใดแทรกแซงเสรีภาพสื่อมวลชนได้โดยง่าย

3.6.1.2 กลุ่มประเทศที่ปัจจัยการเมืองมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ นั่นคือการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยการเมืองสูงมากกว่าปัจจัยอื่น ได้แก่ ประเทศบราซิล ประเทศสิงคโปร์และประเทศเกาหลีใต้ที่พบว่ากลุ่มผู้มีอำนาจการเมืองค่อนข้างมีบทบาทสูงต่อการสื่อสารที่ต้องมีการใช้สื่อเพื่อส่งข่าวสารสู่สาธารณะ ด้วยเหตุนี้ การเมืองจึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำหน้าที่ควบคุมการสื่อสารในสังคมตามไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับนักการเมืองไม่ว่าจะเป็นอย่างไรแต่ท้ายที่สุดผู้มีอำนาจก็จะพยายามเข้าควบคุมสื่อนั้น ๆ ปิดกั้นหรือหาวิธีการแทรกแซงเพื่อผลประโยชน์ของตนโดยใช้ข้ออ้างทางกฎหมายที่มีว่าการสื่อสารควรเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สาธารณะและความมั่นคงของรัฐแม้ว่าจะขัดแย้งกับการรับรองเสรีภาพสื่อมวลชนในรัฐธรรมนูญก็ตามจนท้าทายต่อพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาผ่านสื่อใดที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อฝ่ายตนอาจถูกตีตราว่าเป็นข้อมูลเท็จ จากเรื่องนี้ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลเท็จส่วนหนึ่งจึงมีโอกาสเกิดจากนักการเมืองเองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวเท็จจนสังคมมีความแตกแยกทางความคิดโดยไม่ขึ้นอยู่กับว่าสื่อมวลชนมีลักษณะการกระจุกตัวโดยเจ้าของสื่อเอกชนน้อยรายหรือไม่ นอกจากนี้ ประเทศในกลุ่มนี้ยังปรากฏกฎหมายเฉพาะบางอย่างที่ให้อำนาจนักการเมืองในการควบคุมการสื่อสารไว้เพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายจนกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชน

ในกรณีประเทศไทยปัจจุบันรัฐบาลอยู่ภายใต้การควบคุมของนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้นำที่มาจากการยึดอำนาจจากนั้นจึงมาจากการเลือกตั้งในภายหลังโดยมีทัศนคติว่าสื่อมวลชนควรคำนึงถึงประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญและควรมีบทบาทสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลด้วย จากแนวคิดนี้ทำให้ประเทศไทยจึงมีลักษณะร่วมในกลุ่ม 2 มากกว่ากล่าวคือกลุ่มประเทศที่ปัจจัยการเมืองมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ผลที่ตามมาคือสภาพของสังคมไทยจึงค่อนข้างมีการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างมากและรัฐบาลได้เข้าควบคุมสื่อมวลชนระดับชาติเกือบทั้งหมดแม้ภายหลังการเลือกตั้งสื่อมวลชนก็ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกลุ่มชนชั้นนำเช่นเดิมเช่นเดียวกับการมีกฎหมายที่บทบัญญัติสามารถบังคับใช้เพื่อควบคุมการทำหน้าที่สื่อได้ทำให้สื่อมวลชนต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและอาจต้องเซ็นเซอร์ตนเองหากข้อเท็จจริงที่จะนำเสนอนั้นหมิ่นเหม่ต่อข้อหาการทำลายความมั่นคงของชาติหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

สภาพการณ์ของสื่อมวลชนข้างต้นนี้จึงเปรียบเสมือนปัจจัยเริ่มต้นที่จะเป็นตัวกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวลวงในสังคมต่อไป

3.6.2 หน่วยงานกำกับดูแลและองค์กรวิชาชีพในแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย

การกำกับดูแลสื่อมวลชนในประเทศต่าง ๆ จะใช้หน่วยงานใดขึ้นอยู่กับแนวคิดพื้นฐานทางการเมืองของประเทศว่าให้อิสระแก่สื่อมวลชนเพียงใด ในกรณีที่รัฐบาลให้เสรีภาพสื่อมวลชนมักใช้วิธีการให้สื่อกำกับดูแลตนเอง

(Self-regulation) และเข้าไปข้องเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อให้น้อยที่สุด กรณีที่รัฐต้องการให้สื่อควบคุมกันเอง โดยใช้หลักจริยธรรมวิชาชีพและมีความรับผิดชอบจะใช้วิธีการให้สื่อมวลชนกำกับดูแลกันเอง (Co-regulation) โดยตรวจสอบการทำงานร่วมกัน ขณะที่การกำกับดูแลจากรัฐ (State regulation) โดยพื้นฐานต้องการให้หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมสื่อมวลชนอย่างใกล้ชิดและใช้บทลงโทษทางกฎหมายต่อสื่อมวลชนที่ฝ่าฝืนสอดคล้องกับทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative) ใน 3 กลุ่มใหญ่โดยในแต่ละ ประเทศอาจประยุกต์ใช้หลายแนวคิดร่วมกันได้ ได้แก่

3.6.2.1 เสรีนิยม (Libertarianism) คือแนวคิดที่ “ให้อิสระ” ในการทำงานแก่สื่อมวลชนปรากฏในลักษณะการกำกับดูแลของประเทศสหรัฐอเมริกาที่รัฐบาลพยายามเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อมวลชนให้น้อยที่สุด ดังนั้น สื่อมวลชนในประเทศนี้จึงค่อนข้างมีเสรีภาพและการตัดสินใจที่จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารใดสามารถกระทำได้ด้วยตนเองเนื่องจากเป็นการกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) นอกเหนือจากการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนแล้วการทำหน้าที่ปกป้องประชาชนถือเป็นหน้าที่หนึ่งของหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อมวลชนโดยทั่วไปมี 2 หน่วยงาน ได้แก่ 1) “ศาล” ซึ่งถือเป็นหน่วยงานอิสระมีหน้าที่ปกป้องประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการทำหน้าที่สื่อซึ่งรวมถึงผลกระทบจากข่าวลวงและ 2) คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (Federal Communications Commission: FCC) มีหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่เพื่อประโยชน์สูงสุดของสาธารณะและกำหนดให้ผู้ได้รับใบอนุญาตต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดรวมถึงคุ้มครองผู้รับสารที่ได้รับผลกระทบจากสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพแต่ไม่มีการลงโทษโดยกฎหมายแต่อย่างใดโดยมีลักษณะใกล้เคียงกับสำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (Australian Communications and Media Authority: ACMA) ของประเทศออสเตรเลียที่เป็นหน่วยงานจัดตั้งขึ้นสังกัดกระทรวงการสื่อสารและศิลปะในฐานะหน่วยงานอิสระที่มีหน้าที่ควบคุมการสื่อสารและการให้บริการของสื่อในออสเตรเลียโดยตรงเพื่อจัดสรรทรัพยากรสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มครองผู้บริโภค

นอกจากนี้ เกาหลีใต้ก็เป็นหนึ่งในประเทศที่ใช้แนวคิดเสรีนิยมในการกำกับดูแลสื่อมวลชนเช่นกันแม้ปรากฏว่าหน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนในประเทศกลุ่มหนึ่งนั้นจะเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล ได้แก่ คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (The Korea Communications Commission: KCC) และกระทรวงวิทยาศาสตร์และไอซีที (The Ministry of Science and ICT: MSIT) แต่ทว่าภาระหน้าที่หลักในภาพรวมไม่ใช่การควบคุมการสื่อสารแต่เป็นการอนุมัติให้ใบอนุญาตการแก่ภาคเอกชนเพื่อประกอบกิจการกระจายเสียงและแพร่ภาพและมีหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคในบทบาทที่คล้ายคลึงกับคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) และสำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชน (ACMA) ข้างต้น ดังนั้น หน่วยงานที่อยู่ภายใต้แนวคิดเสรีนิยมนี้จึงมีหลักการให้อิสระในการทำหน้าที่แก่สื่อมวลชนและกำกับดูแลเฉพาะการสื่อสารที่สื่อมวลชนได้เอาเปรียบผู้บริโภคหรือสร้างผลกระทบเชิงลบต่อผู้รับสารเท่านั้นโดยไม่มีบทลงโทษทางอาญาแต่อย่างใด

3.6.2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) คือแนวคิดที่ต้องการให้สื่อมวลชนต้องใช้เสรีภาพที่มีอย่างรับผิดชอบเพื่อประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมักใช้ “กรอบจริยธรรมวิชาชีพ” ใน

ลักษณะการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) ระหว่างนักวิชาชีพสื่อมวลชนด้วยกันเองและไม่ต้องการให้หน่วยงานรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องดังปรากฏในประเทศบราซิลที่สื่อมวลชนดำเนินการภายใต้แนวคิดการกำกับดูแลกันเองและจัดตั้งเป็นสมาคมวิชาชีพสื่อ ได้แก่ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งชาติบราซิล (Brazillian National Association of Newspaper: ANJ) และสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวแห่งชาติบราซิล (National Federation of Brazilian Journalists: FENAJ) ซึ่งทั้งสองหน่วยงานมีแนวคิดสอดคล้องกันคือต้องการปกป้องเสรีภาพสื่อมวลชน ดังนั้น การกำกับดูแลกันเองจึงสำคัญและการปฏิบัติหน้าที่สื่ออย่างรับผิดชอบจะเป็นสิ่งที่ช่วยคุ้มครองเสรีภาพสื่อมวลชนได้ดีที่สุด สอดคล้องกับประเทศออสเตรเลียพบว่านอกจากการกำกับดูแลกันเองภายในองค์กรสื่อแต่ละแห่ง (Self-regulation) แล้วยังปรากฏหน่วยงานกำกับดูแลวิชาชีพสื่อในประเทศซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้แนวคิดการกำกับดูแลกันเองโดยไม่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลีย (Australian Press Council: APC) สมาคมสื่อสิ่งพิมพ์ออสเตรเลีย (Australian Association Press: AAP) เครือข่ายโทรทัศน์ออสเตรเลีย (Australian Broadcasting Corporation: ABC) และสื่อบันเทิงและพันธมิตรศิลปะ (Media Entertainment and Arts Alliance: MEAA) ซึ่งก่อตั้งขึ้นจากการควบรวม 3 องค์กร ได้แก่ สมาคมผู้สื่อข่าว (Australian Journalists Association) สำนักผู้แทนความเสมอภาค (Actors Equity of Australia) และสมาคมนักการละครและสวนสนุก (Australian Theatrical & Amusement Employees Association) ขณะที่หน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนในเกาหลีใต้ก็มีลักษณะใกล้เคียงกันคือมุ่งให้สื่อมวลชนกำกับดูแลร่วมกัน ได้แก่ สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งเกาหลี (The Journalists Association of Korea: JAK) ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการทหารที่มุ่งแทรกแซงและปิดกั้นสื่อโดยให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการพูดและการแสดงออกรวมถึงช่วยปรับปรุงคุณภาพของผู้สื่อข่าวเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างรับผิดชอบและมีมาตรฐาน เป็นต้น

3.6.2.3 เบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) คือแนวคิดที่ให้อำนาจแก่กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจการเมืองให้มีสิทธิที่จะควบคุมการสื่อสารในสังคมอย่างเบ็ดเสร็จผ่านการใช้มาตรการทางกฎหมายได้นั่นคือสื่อมวลชนในสังคมถือเป็นเครื่องมือหนึ่งของผู้มีอำนาจเท่านั้นโดยไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างอิสระแต่อย่างใด หมายความว่าหน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนที่อยู่ภายใต้แนวคิดนี้จะปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐเพื่อควบคุมสื่อมวลชนให้แสดงบทบาทหน้าที่ตามที่ผู้มีอำนาจกำหนดและปรากฏเป็นบทลงโทษทางกฎหมายหากสื่อมวลชนนั้นละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามดังเช่นหน่วยงานกำกับดูแลสื่อของประเทศสิงคโปร์พบว่ามีหน่วยงานกำกับดูแลสื่อในภาพรวม 2 องค์กร ได้แก่ 1) ส่วนขององค์กรเอกชนคือสหภาพสื่อสร้างสรรค์และสำนักพิมพ์แห่งชาติ (Creative Media and Publishing Union) เกิดจากการควบรวมสหภาพพนักงานสื่อสิ่งพิมพ์สิงคโปร์ (Singapore Press Holdings Employees' Union: SPHEU) กับสหภาพผู้สื่อข่าวแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore National Union of Journalists: SNUJ) ร่วมกันจนกลายเป็นสหภาพสื่อมวลชนที่ใหญ่ที่สุดในอุตสาหกรรมสื่อของสิงคโปร์โดยมีบทบาทคือสร้างการมีส่วนร่วมของสื่อมวลชน ความสามัคคีและร่วมมือกับบริษัทสื่อเพื่อช่วยขับเคลื่อนสื่อสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสื่อมวลชนสิงคโปร์ให้ก้าวต่อไปซึ่งไม่ใช่เรื่องการต่อสู้เรียกร้องเสรีภาพสื่อมวลชนในประเทศแต่อย่างใด 2) ส่วนขององค์กรของรัฐบาลคือหน่วยงานพัฒนาสื่อ (Media

Development Authority) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศโดยมีภารกิจสำคัญคือส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจสื่อโดยใช้ 2 แนวทางควบคู่กัน ได้แก่ การควบคุมร่วมกับสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน (Co-regulation) และการให้คำปรึกษา (consultation) หมายความว่าหน่วยงานพัฒนาสื่อนี้เกี่ยวข้องกับรัฐบาลสิงคโปร์โดยตรง ดังนั้น จึงไม่ใช่หน่วยงานกำกับดูแลสื่อที่เป็นอิสระอย่างแท้จริงและถูกกำกับดูแลจากรัฐบาลสิงคโปร์อีกทางหนึ่ง

ในกรณีของประเทศไทยแม้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าสื่อมวลชนไทยได้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องเสรีภาพสื่อมวลชนจากผู้มีอำนาจในสังคมมาโดยตลอดแต่ในทางปฏิบัติภาพรวมของการกำกับดูแลสื่อมวลชนไทยปัจจุบันนั้นไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนไทยจะอยู่ภายใต้แนวคิดเสรีนิยมเท่านั้นแต่มีลักษณะการประยุกต์ใช้หลายแนวคิดร่วมกันโดยขึ้นอยู่กับความเข้มงวดของหน่วยงานกำกับดูแลสื่อมวลชนไทยว่าได้ให้เสรีภาพในการทำงานแก่สื่อมวลชนเพียงใด เช่น การกำกับดูแลจากหน่วยงานของรัฐ (State regulation) ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่มีอำนาจโดยตรงคือการตรวจสอบติดตามการใช้คลื่นความถี่ การพิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการประกอบกิจการและการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความเป็นส่วนตัวและความเสมอภาคของประชาชนรวมถึงส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรวิชาชีพเพื่อให้เกิดการควบคุมกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรมวิชาชีพซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับการทำงานของคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (Federal Communications Commission: FCC) สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (Australian Communications and Media Authority: ACMA) คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (The Korea Communications Commission: KCC) และกระทรวงวิทยาศาสตร์และไอซีที (The Ministry of Science and ICT: MSIT) อาจกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลของ กสทช. ที่มุ่งใช้แนวทางในการกำกับดูแลมากกว่าการควบคุมหรือบังคับใช้กฎหมายต่อสื่อมวลชนนั้นเสมือนกับการเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนไทยสามารถกำกับดูแลตนเองได้ (Self-regulation) จึงค่อนข้างอยู่ภายใต้แนวคิดเสรีนิยม (libertarianism)

ขณะเดียวกันในทางตรงกันข้ามการกำกับดูแลสื่อจากหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ได้แก่ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society) ที่มีภารกิจคือการเสนอนโยบาย แผนและกฎหมายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมั่นคงปลอดภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะวิกฤตหากพบการกระทำผิดกฎหมายจากการสื่อสารของสื่อมวลชน หน่วยงานรัฐส่วนนี้ก็พร้อมบังคับใช้กฎหมายเพื่อดำเนินการฟ้องร้องและดำเนินคดีต่อผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จอย่างไม่ละเว้นซึ่งไม่ต่างจากการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจการเมืองในลักษณะเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarian) ที่ไม่เชื่อมั่นในเสรีภาพสื่อและศักยภาพของผู้รับสารจึงต้องทำการควบคุมสื่อด้วยบทลงโทษทางกฎหมาย

นอกจากนี้ สื่อมวลชนไทยยังมีหน่วยงานกำกับดูแลระดับสภาวิชาชีพสื่อมวลชนโดยมุ่งที่การกำกับดูแลร่วมกันของสื่อมวลชน (Co-regulation) ระหว่างสมาชิกในอุตสาหกรรมสื่อโดยไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐ เช่น สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการ

กระจายเสียง สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย เป็นต้น ที่มุ่งให้สมาชิกสื่อมีมาตรฐานในการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมวิชาชีพและมีสำนึกในบทบาทหน้าที่โดยรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งมีลักษณะการประยุกต์ใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) ที่สื่อมวลชนควรใช้เสรีภาพที่มีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

จากที่กล่าวมาอาจกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลสื่อมวลชนไทยโดยหน่วยงานกำกับดูแลสื่อในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่สื่อนำเสนอส่งกระทบต่ออำนาจรัฐหรือไม่ หากเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อรัฐหน่วยงานกำกับดูแลก็จะใช้วิธีการกำกับดูแลจากรัฐอย่างใกล้ชิดและใช้บทลงโทษทางกฎหมายต่อสื่อมวลชนที่ฝ่าฝืน ในกรณีที่ประเด็นนั้นไม่ส่งผลกระทบใดต่อผู้มีอำนาจรัฐก็จะปล่อยให้สื่อมวลชนสามารถกำกับดูแลตนเองและสามารถใช้กรอบจริยธรรมในการกำกับดูแลร่วมกันในวิชาชีพได้

3.6.3 จุดแข็ง และจุดอ่อนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤต

การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศต่าง ๆ หากพิจารณาในภาพรวมจะเป็นผลลัพธ์ที่สืบเนื่องจากบรรทัดฐานการทำงานที่สื่อมวลชนในประเทศนั้น ๆ ได้เลือกใช้เป็นแนวทางบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารซึ่งบรรทัดฐานของสื่อนี้ก็เป็นผลจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองของประเทศอีกทอดหนึ่ง หมายความว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองจะเป็นตัวแปรสำคัญลำดับแรกที่ใช้กำหนดหน่วยงานกำกับดูแลสื่อในแต่ละประเทศ จากนั้นแนวทางที่หน่วยงานกำกับดูแลได้ใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนจะแสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนในตัวเองตามหลักการอีกทอดหนึ่ง ดังนี้

3.6.3.1 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตโดยใช้แนวทางเสรีนิยม มีจุดเริ่มต้นจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองของประเทศให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานทำให้การดำเนินงานของสื่อมวลชนในสังคมกลุ่มนี้จึงมีเสรีภาพในการพูด (Freedom of speech) และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of expression) ซึ่งถือเป็นเสรีภาพที่รัฐบาลไม่อาจละเมิดได้

จุดแข็งของแนวทางนี้คือภาพลักษณ์ของความเป็นประชาธิปไตยในสายตาชาวโลกซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากผลการประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนโลกในแต่ละปีขององค์กรนานาชาติที่ประเทศในกลุ่มนี้ค่อนข้างมีอันดับเสรีภาพสื่อมวลชนสูงกว่าแนวคิดอื่น ๆ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อมวลชนนั้นรัฐบาลจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวและอนุญาตให้สื่อมวลชนกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) และสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหาได้ด้วยตนเองตราบเท่าที่การนำเสนอเนื้อหานั้นไม่ได้สร้างความเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติแท้จริงโดยรัฐบาลไม่สามารถระงับหรือยับยั้งไม่ว่าสื่อมวลชนจะนำเสนอเนื้อหาใด แนวทางนี้ยังเชื่อมั่นในเรื่องของตลาดเสรีทางความคิดหรือเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้รับสารว่าจะสามารถแยกแยะระหว่างข่าวจริงและเท็จได้เช่นเดียวกับการเผยแพร่ข่าวลวงจึงถือเป็นเสรีภาพในการสื่อสารที่ไม่ต้องรับโทษทางอาญาเพียงแค่การตักเตือนหรือมีโทษปรับในกรณีที่ไม่ใช่การหมิ่นประมาทหรือทำให้บุคคลเสียชื่อเสียง

ขณะที่จุดอ่อนการดำเนินงานเป็นผลลัพธ์สืบเนื่องจากการที่รัฐบาลให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนคือสื่อมวลชนมักรายงานข่าวสารในลักษณะมุ่งเน้นขายข่าวเพื่อผลประโยชน์เชิงพาณิชย์มากกว่าการปฏิบัติหน้าที่เพื่อ

ประโยชน์สาธารณะซึ่งการขายข่าวของสื่อมวลชนนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ข่าวปลอมแพร่กระจายได้รวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้นเมื่อสื่อมวลชนต้องการยอดจำหน่ายหรือการเข้าถึงของผู้รับสารจำนวนมากทำให้เนื้อหาที่นำเสนอจึงมุ่งที่ความรวดเร็ว เร้าอารมณ์จากภาษาที่ใช้จนอาจบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงและสร้างความสนใจการมุ่งประโยชน์เชิงพาณิชย์มีผลให้สื่อมวลชนในภาคเอกชนจึงมีลักษณะกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของสื่อตามไปด้วยดังปรากฏในกรณีศึกษาของประเทศออสเตรเลียและเกาหลีใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาที่ยึดถือแนวทางนี้อย่างเด่นชัด เป็นต้น นอกจากนี้ การเชื่อมั่นในศักยภาพผู้รับสารมากไปอาจส่งผลในทางตรงข้ามได้ในกรณีที่รัฐบาลไม่มีนโยบายเพิ่มศักยภาพเรื่องรู้เท่าทันสื่อให้แก่ผู้รับสารในทุกระดับอย่างเข้มข้น การแก้ปัญหาข่าวปลอมอาจต้องใช้เวลาระยะยาวจนกว่าผู้รับสารในภาพรวมจะสามารถแยกแยะความต่างระหว่างข่าวจริงและเท็จได้ด้วยตนเองซึ่งอาจไม่เท่าทันกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3.6.3.2 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตโดยใช้แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคม คือแนวทางที่พยายามแก้ไขจุดอ่อนที่พบจากการดำเนินงานที่ใช้แนวทางเสรีนิยมที่พบว่าการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สื่อมักมุ่งที่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าการทำหน้าที่สื่อเพื่อประโยชน์สาธารณะจนส่งผลให้ธุรกิจสื่อมวลชนมีการกระจุกตัวเรื่องความเป็นเจ้าของสื่อเพื่อทำให้องค์กรสื่อกลายเป็นองค์กรทางธุรกิจขนาดใหญ่ (Media conglomerates) เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลกำไรได้เหนือกว่าคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน ดังนั้น แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมนี้จึงกำหนดรูปแบบการดำเนินการของสื่อมวลชนว่านอกจากที่สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพจากปัจจัยทางการเมืองแล้วสื่อมวลชนควรใช้เสรีภาพที่มีเพื่อประโยชน์สาธารณะมากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) จึงเป็นรูปแบบหลักเพื่อให้สื่อมวลชนใช้กรอบจริยธรรมวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าในการทำงานของสื่อนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะเพียงใด

จุดแข็งของแนวทางนี้คือการดำเนินงานจะมุ่งเน้นการควบคุมกันเองในวิชาชีพสื่อมวลชนเป็นหลักเพื่อไม่ให้รัฐบาลหรือกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาข้องเกี่ยวซึ่งรวมถึงผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ดังนั้น ผลการประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนโลกขององค์กรนานาชาติในกลุ่มนี้จึงมีอันดับเสรีภาพสื่อมวลชนไม่แตกต่างจากหรือใกล้เคียงกับแนวคิดเสรีนิยมดังปรากฏในตัวอย่างของประเทศออสเตรเลียและเกาหลีใต้ นอกจากนี้ การกำกับดูแลกันเองโดยใช้กรอบจริยธรรมสื่อมวลชนเป็นแนวทางจะก่อให้เกิดการพัฒนาของนักวิชาชีพในระยะยาวอย่างไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนรวมถึงสิทธิได้รู้ของประชาชน (Right to know) ในสังคม ขณะเดียวกันบทบาทหน้าที่หนึ่งของสื่อมวลชนที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมคือการให้ความรู้เรื่องสื่อต่อประชาชนซึ่งรวมถึงความรู้ในเรื่องข่าวลวงเพื่อให้สื่อมวลชนมีกลไกช่วยตรวจสอบการทำงานจากประชาชนอีกทางหนึ่งและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยด้วย

สำหรับจุดอ่อนของการควบคุมกันเองในวิชาชีพนั้นเนื่องจากเป็นการดำเนินการที่ปราศจากการบังคับด้วยบทบัญญัติจากกฎหมาย ดังนั้น การดำเนินการกำกับดูแลร่วมกันของสื่อมวลชนจะประสบความสำเร็จเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของนักวิชาชีพและความร่วมมือของนักวิชาชีพเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายใต้กรอบ

จริยธรรมอย่างแท้จริง ในกรณีที่สื่อมวลชนขาดจิตสำนึกหรือปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่รับผิดชอบก็อาจควบคุมได้ยาก เพราะการกำกับดูแลร่วมกันไม่ได้มีบทลงโทษใดนอกจากการประนามจากนักวิชาชีพด้วยกันเองหรือการวิพากษ์วิจารณ์จากภาคประชาชนเท่านั้นหรือแม้แต่หน่วยงานของรัฐโดยทั่วไปก็ไม่อาจใช้กฎหมายลงโทษสื่อมวลชนจนกระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อได้ยกเว้นเฉพาะในบางกรณีเท่านั้นที่รัฐบาลสามารถใช้อำนาจเข้าแทรกแซงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนได้หากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติอย่างชัดเจนหรือรัฐจำเป็นต้องดำเนินการควบคุมการสื่อสารเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณะดังปรากฏในประเทศบราซิลที่พบว่าการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศกำหนดให้รัฐบาลเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ควบคุมการสื่อสารรวมถึงสามารถแทรกแซงสื่อมวลชนได้โดยใช้ข้ออ้างเพื่อความมั่นคงของรัฐ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนิยามคำว่าความมั่นคงของรัฐขาดความชัดเจนจึงทำให้สื่อมวลชนบราซิลถูกแทรกแซงจนกระทบต่อเสรีภาพสื่อและถูกรัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองดังปรากฏในผลการจัดอันดับเสรีภาพสื่อมวลชนโลกของประเทศบราซิลที่ตกต่ำลง ดังนั้น แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมนี้จึงไม่ใช่หลักประกันเสรีภาพของสื่อมวลชนจากรัฐบาลแต่เป็นเรื่องการแสดงความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมเพื่อเป็นหลักประกันว่าความรับผิดชอบต่อสังคมที่แสดงออกโดยสื่อมวลชนจะเป็นเกราะช่วยคุ้มกันการแทรกแซงจากรัฐบาลด้วยข้ออ้างของการแทรกแซงว่ารัฐบาลได้ดำเนินการเพื่อผลประโยชน์สาธารณะได้

3.6.3.3 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตโดยใช้แนวทางเบ็ดเสร็จนิยมคือการใช้อำนาจการเมืองของรัฐบาลในลักษณะการกำกับดูแลสื่อมวลชนจากภาครัฐเป็นหลัก (State regulation) มากกว่าที่จะให้สื่อมวลชนตัดสินใจดำเนินการได้ด้วยตนเอง การดำเนินงานรูปแบบนี้อำนาจในการสื่อสารจะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นจากรัฐบาลโดยตรงหรือการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมากำกับดูแลแต่ทว่ารัฐบาลจะทำหน้าที่กำกับดูแลหน่วยงานนั้นอีกทอดหนึ่งโดยไม่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพสื่อมวลชนมากนักและมีลักษณะขัดแย้งกับปรัชญาพื้นฐานของสื่อมวลชนในเรื่องเสรีภาพสื่อ แนวทางนี้จะมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดต่อสื่อมวลชนที่ฝ่าฝืนคำสั่งโดยใช้ข้ออ้างว่ารัฐบาลจำเป็นต้องควบคุมการสื่อสารเพื่อผลประโยชน์สาธารณะดังปรากฏการดำเนินงานรูปแบบนี้ในประเทศสิงคโปร์

จุดแข็งของการดำเนินการคือการบริหารจัดการข่าวลวงทั้งหมดจะมีลักษณะรวมศูนย์ภายใต้การบริหารจัดการของรัฐบาลเป็นหลักหรือหน่วยงานที่รัฐบาลให้อำนาจไว้ ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาจึงสามารถดำเนินการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากการสื่อสารจะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐโดยตรงอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดหากฝ่าฝืนมีโทษทางกฎหมายรวมถึงแนวทางในการจัดการจะมีขั้นตอนที่ชัดเจนว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการอย่างไร

ขณะที่จุดอ่อนนั้นเกิดจากปัญหาการรวมศูนย์ข้อมูลของรัฐบาลเองที่ต้องการให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วนั่นคือผลกระทบที่มีต่อภาพลักษณ์ของความเป็นประชาธิปไตย การยอมรับในสายตาของนานาชาติรวมถึงผลกระทบที่มีต่อผลการประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนโลกในทุกปีที่พบว่านานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยมักออกมาต่อต้าน วิพากษ์วิจารณ์หรือแม้กระทั่งแถลงการณ์ประนามเพื่อแสดงออกว่าไม่เห็นด้วยกับแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้

ในกรณีของประเทศไทยการดำเนินการเกี่ยวกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจแก่รัฐบาลไว้หน่วยงานเดียวแต่การดำเนินงานมีลักษณะประยุกต์ใช้หลายแนวทางร่วมกันทั้งการกำกับดูแลโดยรัฐ (State-regulation) และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) ซึ่งการดำเนินการหลายรูปแบบนี้มีจุดแข็งคือ 1) การรวมศูนย์การสื่อสารโดยรัฐบาลไทยจากการใช้อำนาจตามกฎหมายในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินทำให้รัฐบาลสามารถตัดสินใจระงับ ยับยั้งและดำเนินคดีลงโทษต่อผู้เผยแพร่ข่าวปลอมได้อย่างเด็ดขาดในรูปแบบเดียวกับประเทศสิงคโปร์ นอกจากนี้ การจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมของรัฐบาลยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข่าวสารซึ่งถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยลดความเข้าใจผิด 2) การกำกับดูแลร่วมกันจากสื่อและสถาบันการศึกษาที่พัฒนาช่องทางของตนเพื่อช่วยให้ผู้รับสารสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยตนเองได้ทำให้ประชาชนมีช่องทางตรวจสอบข้อเท็จจริงได้หลากหลายมากขึ้นทั้งจากแหล่งข้อมูลของรัฐบาลและจากสื่อมวลชน

สำหรับจุดอ่อนของการดำเนินการข้างต้นคือแม้หลายฝ่ายทั้งรัฐบาล สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา องค์กรไม่แสวงหากำไรและประชาชนจะร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาข่าวลวงในสภาวะวิกฤตนี้แต่กลับไม่ปรากฏแนวทางการประสานงานร่วมกันหรือแบ่งปันฐานข้อมูลระหว่างกันจึงส่งผลให้การแก้ไขปัญหาขาดเอกภาพมีลักษณะต่างตนต่างทำทั้งที่การแก้ปัญหาข่าวลวงในสภาวะวิกฤตเป็นเรื่องเดียวกันจนประชาชนไทยทั่วไปสามารถรับรู้ได้ถึงการไม่ประสบความสำเร็จของแนวทางแก้ปัญหานี้ในทางปฏิบัติ

3.6.4 ประเด็นด้านบทบาทของหน่วยงาน องค์กร หรือองค์ประกอบใดๆ ที่ได้ดำเนินการในการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

การจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจะเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานใดนั้นขึ้นอยู่กับแนวทางบริหารจัดการของแต่ละประเทศว่าจะกำหนดให้เป็นภารกิจของหน่วยงานใด อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าบทบาทหน้าที่ที่หน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามได้รับมอบหมายก็จำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ ในเรื่องของการให้อิสระแก่สื่อมวลชนว่าควรมีมากน้อยเพียงใดบนพื้นฐานของแนวคิดเสรีนิยม ความรับผิดชอบต่อสังคมและเบ็ดเสร็จนิยมเช่นกัน ในที่นี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ บทบาทของหน่วยงานรัฐและบทบาทขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

3.6.4.1 บทบาทของหน่วยงานรัฐ

ในกรณีประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีการเจาะจงว่าการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมเป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดแต่เป็นการทำหน้าที่ร่วมกันหลายฝ่ายขึ้นอยู่กับอำนาจของกฎหมายที่กำหนดไว้ตราบเท่าที่ไม่กระทบต่อ “เสรีภาพสื่อมวลชน” ตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่ 1 โดยทั่วไปปัญหานี้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐ 3 แห่ง ได้แก่ 1) หน่วยงานกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง (Federal regulators) ประกอบด้วยคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) คณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ (FTC) และ

คณะกรรมการสติกเลอร์ด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Stigler Committee) โดยภาพรวมทั้งสามหน่วยงานมีหน้าที่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและจัดสรรคลื่นความถี่ ปกป้องและคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาเกินจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องอาหารและยารวมถึงต่อต้านการผูกขาดในการดำเนินธุรกิจสื่ออย่างไม่ให้กระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชน 2) สมาชิกสภานิติบัญญัติของรัฐ (State legislators) ทำหน้าที่ออกกฎหมายเพื่อช่วยปกป้องพลเมืองในรัฐของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านข้อมูลส่วนบุคคลที่ปรากฏในสื่อเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัวแก่ผู้ใช้สื่อ และ 3) สภาคองเกรส (Congress) มีหน้าที่จัดตั้งหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ได้แก่ FCC, FTC และคณะกรรมการสติกเลอร์ตามที่ระบุข้างต้นควบคู่กับการออกกฎหมายที่กำหนดให้เจ้าของสื่อต้องสร้างแสดงความโปร่งใสโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ลงโฆษณาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการโฆษณาชวนเชื่อหรือข่าวลวงจากต่างประเทศ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหน่วยงานรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมุ่งเน้นที่การป้องกันผลกระทบของการสื่อสารที่มีต่อผู้รับสารโดยไม่ได้มีการใช้อำนาจเพื่อจำกัดหรือควบคุมการสื่อสารจนกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนแต่อย่างใด

สำหรับประเทศออสเตรเลียหน่วยงานรัฐที่มีบทบาทสำคัญคือสำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA) ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลออสเตรเลียได้ขยายอำนาจให้หน่วยงานทำหน้าที่กำกับดูแลข้อมูลที่บิดเบือนรวมถึงข้อมูลที่ผิดโดยให้อำนาจแก่สำนักงานการสื่อสาร ฯ สามารถกำหนดแนวปฏิบัติในฐานะหลักปฏิบัติต่อเจ้าของแพลตฟอร์มได้โดยกำหนดให้เจ้าของสื่อต้องเปิดเผยข้อมูลและรับผิดชอบต่อเนื้อหาในแพลตฟอร์มของตนเองรวมถึงต้องดำเนินการต่อเนื้อหาเท็จที่เป็นอันตรายหรือทำให้ประชาชนเข้าใจผิดด้วยโดยมีมาตรการสำคัญแก่เจ้าของแพลตฟอร์มในภาพรวม ได้แก่ การคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก การปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน รายได้จากโฆษณาต้องมีความโปร่งใส ผู้ใช้งานต้องสามารถตัดสินใจได้เองในการเลือกเปิดรับเนื้อหาและเจ้าของแพลตฟอร์มต้องตรวจจับและดำเนินการกับบัญชีที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าประเทศออสเตรเลียนั้นให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการสื่อสารอย่างไม่ปิดกั้น ดังนั้น หน่วยงานรัฐจึงกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของผู้ส่งสารในฐานะเจ้าของสื่อต้องทำหน้าที่ในการคัดกรอง ตรวจสอบและดำเนินการต่อข้อมูลเท็จก่อนที่จะนำเสนอเนื้อหานั้นสู่สาธารณะ

ขณะที่ประเทศเกาหลีใต้หน่วยงานรัฐที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการการสื่อสารแห่งเกาหลี (KCC) มีหน้าที่กำกับดูแลบริการกระจายเสียงเพื่อออกอากาศภาคพื้นดิน ส่วนกระทรวงวิทยาศาสตร์และไอซีที (MSIT) จะทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่โดยอนุมัติใบอนุญาตการประกอบกิจการและให้ความคุ้มครองผู้บริโภคโดยไม่มีหน้าที่จำกัดสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารซึ่งมีลักษณะการทำงานใกล้เคียงกับคณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) ของสหรัฐอเมริกาและสำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA) ของประเทศออสเตรเลีย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแม้ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและเกาหลีใต้จะกำหนดให้หน่วยงานรัฐมีหน้าที่กำกับดูแลการสื่อสารแต่การทำหน้าที่นั้นยังคงอยู่ภายใต้แนวคิดเสรีนิยมจึงทำให้หน่วยงานจึงเน้นการกำกับดูแลสื่อมวลชนและมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญมากกว่าที่จะจำกัดหรือควบคุมการสื่อสารให้เป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจการเมืองกำหนดไว้ซึ่งตรงข้ามกับประเทศสิงคโปร์ที่สื่อมวลชนดั้งเดิมของประเทศ (Traditional media)

ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลทั้งหมดอยู่แล้วจึงทำให้รัฐบาลสิงคโปร์มุ่งให้ความสำคัญต่อการจัดการข่าวลวงในสื่อออนไลน์มากกว่าโดยหน่วยงานรัฐที่มีบทบาทสำคัญเรื่องนี้ ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาสื่อแห่งชาติ (MDA) ที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการข่าวลวงในทุกช่วงเวลาไม่เว้นเฉพาะในสภาวะวิกฤตตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ทั้งนี้ หากหน่วยงานพัฒนาสื่อแห่งชาติพบข้อมูลเท็จกฎหมายได้กำหนดอำนาจไว้โดยให้สามารถสั่งการให้ผู้สื่อสารแก้ไขข้อความนั้นให้ถูกต้อง สั่งการให้ผู้เขียนข้อความเท็จลบหรือนำเนื้อหานั้นออก สั่งการให้เจ้าของแพลตฟอร์มส่งข้อความที่ถูกต้องกลับไปยังผู้เข้าถึงข้อความเท็จทุกคน สั่งการให้เจ้าของแพลตฟอร์มระบุตำแหน่งของผู้เขียนข้อความเพื่อหาผู้กระทำผิด สั่งการให้เจ้าของแพลตฟอร์มจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาเท็จและสามารถสั่งปิดช่องทางการสื่อสารที่เผยแพร่ข้อความเท็จได้ตลอดเวลาและสามารถลงโทษจำคุกหรือลงโทษปรับต่อผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งในรูปแบบของการควบคุมการสื่อสารแบบเบ็ดเสร็จนิยมได้

ขณะที่ประเทศไทยหน่วยงานรัฐที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ “รัฐบาล” เนื่องจากในสภาวะวิกฤตของไทย “รัฐบาล” เป็นเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้นที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้จึงมักดำเนินการบริหารจัดการสถานการณ์เช่นนี้ด้วยตนเองเพื่อให้สถานการณ์วิกฤตกลับเป็นปกติโดยเร็วและมักใช้วิธีจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจขึ้นในฐานะคณะทำงานที่เชี่ยวชาญเพื่อให้มีอำนาจแก้ไขสถานการณ์นั้นได้รวมถึงให้เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารที่ทำหน้าที่แจ้งข้อมูลความคืบหน้าเป็นรายวันด้วยโดยใช้วิธีการสื่อสารจากบนลงล่างเพื่อไม่ให้ประชาชนเกิดความสับสนจากข้อมูลในแหล่งอื่น ๆ เช่น กรณีสถานการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2554 รัฐบาลไทยจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย วาตภัยและดินโคลนถล่ม ปี 2554 (วอร์รูม) หรือกรณีสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาลไทยได้จัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) เป็นต้น

การสื่อสารแบบบนลงล่าง (Topdown communication) เป็นรูปแบบหนึ่งของแนวคิดเบ็ดเสร็จนิยมที่ต้องการรวมศูนย์หรือผูกขาดการสื่อสารจากผู้มีอำนาจและเป็นแนวทางที่รัฐบาลไทยเลือกใช้เพื่อแก้ไขสภาวะวิกฤตสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการผูกขาดข้อมูลข่าวสารของประเทศสิงคโปร์แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือหากการบริหารจัดการสถานการณ์วิกฤตของรัฐบาลขาดประสิทธิภาพก็สามารถสร้างความสับสนในเรื่องข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้ดังปรากฏเป็นปัญหาเรื่องการไม่บูรณาการข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจนขาดความเป็นเอกภาพของข้อมูลและสร้างความสับสนเรื่องข้อมูลแก่ประชาชนทั้งในกรณีสถานการณ์น้ำท่วมและกรณีสถานการณ์โรคระบาดโควิด19 ดังที่ผ่านมา นอกจากนี้ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดเบ็ดเสร็จนิยมเพื่อบริหารจัดการข่าวลวงในสถานการณ์วิกฤตของรัฐบาลไทย คือ การจัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) ที่มีวัตถุประสงค์หนึ่งคือการเป็นเครื่องมือสำหรับบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดหรือผู้เผยแพร่ข่าวลวงในช่วงสถานการณ์โรคระบาดนี้แทนที่จะมุ่งเป็นศูนย์กลางในการแพร่กระจายข้อเท็จจริงแก่ประชาชน ดังนั้น บทบาทของหน่วยงานรัฐของประเทศไทยในสภาวะวิกฤตจึงค่อนข้างมีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินงานของประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและเกาหลีใต้โดยมีความสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของประเทศสิงคโปร์มากกว่า

3.6.4.2 บทบาทขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

นอกเหนือจากบทบาทของการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (To inform) ในสถานการณ์ทั่วไปแล้ว องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนและสื่อมวลชนของประเทศต่าง ๆ ถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในสภาวะวิกฤตเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงในสังคมจากบทบาทของการทำหน้าที่ในฐานะนายทวารข่าวสาร (Gatekeeper) โดยกรณีประเทศบราซิลนั้นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทสำคัญช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริงในสภาวะวิกฤต ได้แก่ หน่วยงานลูปา (Lupa) ซึ่งเป็นสำนักข่าวที่เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยมีแนวคิดว่าหน่วยงานเป็นศูนย์กลางการแก้ปัญหาเรื่องข้อมูลเท็จผ่านการช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริงและการศึกษาสื่อ ดังนั้น บทบาทของหน่วยงานจึงมุ่งดำเนินการในสองด้านคือการให้ความรู้ด้านวารสารศาสตร์และการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่ผิด นอกจากนี้ สื่อมวลชนดั้งเดิมของบราซิล (Traditional media) ยังมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้กับข่าวปลอมในเรื่องการช่วยคัดกรองข่าวและรายงานข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้วแก่ผู้รับสารจนสื่อดั้งเดิมของบราซิลได้รับความน่าเชื่อถือจากผู้รับสารมากกว่าข้อมูลที่ถูกนำเสนอในสื่อออนไลน์

สำหรับประเทศออสเตรเลียองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ สภาสื่อมวลชนแห่งออสเตรเลีย (APC) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของประเทศด้วยโดยเฉพาะการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ดีแก่สมาชิกทุกคนเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในกรณีที่สื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลที่ผิดเพื่อให้เนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอมีความถูกต้อง ยุติธรรมและสมดุล ในกรณีที่คณะกรรมการสภาพิจารณาว่าสื่อมวลชนทำการฝ่าฝืนมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดี สภาจะออกแถลงการณ์ตำหนิหรือเรียกร้องการขอโทษจากสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าสื่อมวลชนของออสเตรเลียสามารถกำกับดูแลร่วมกันได้อย่างรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่จำเป็นต้องให้หน่วยงานรัฐเข้ามาควบคุมหรือแทรกแซงสอดคล้องกับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนของประเทศเกาหลีใต้ ได้แก่ สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งเกาหลี (JAK) ที่ปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของหลักการนี้เช่นกันแม้จุดประสงค์เริ่มแรกของการรวมตัวกันคือเพื่อต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการที่มุ่งแทรกแซงและปิดกั้นสื่อแต่ภายหลังที่วิกฤตข่าวลวงเกิดขึ้นไปทั่วโลก สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งเกาหลีจึงเป็นส่วนหนึ่งที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพของผู้สื่อข่าวเพื่อให้การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง

ในกรณีประเทศไทยแม้รัฐบาลจะเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงในสถานการณ์ฉุกเฉินแต่องค์กรวิชาชีพสื่อไทยก็ไม่ได้นิ่งเฉยและมุ่งทำหน้าที่ของตนในฐานะนายทวารข่าวสารที่ต้องนำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ดังที่เห็นได้ล่าสุดในสถานการณ์โรคระบาดโควิด19 ซึ่งเป็นช่วงเวลาฉุกเฉินที่สังคมไทยท่วมท้นไปด้วยข้อมูลข่าวสารเนื่องจากความไม่มั่นคงของสถานการณ์ องค์กรวิชาชีพสื่อไทย เช่น สื่อในเครือบางกอกโพสต์ก็ได้ก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยจัดทำลิงค์ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข่าวเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อไม่ให้ประชาชนได้รับข้อมูลเท็จอย่างไม่ได้คัดกรองอีกต่อไปซึ่งไม่รวมถึงสื่อมวลชนดั้งเดิมของไทย (traditional media) อีกหลายแห่งที่กระบวนการทำงานอยู่ภายใต้ระบบกองบรรณาธิการเพื่อช่วยแยกแยะข้อมูลเท็จออกจากความจริงอยู่แล้ว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทบาทขององค์กรวิชาชีพในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นบทบาทหน้าที่ที่ไม่แตกต่างจากสถานการณ์ทั่วไปซึ่งสื่อมวลชนที่ทำงานในระบบกองบรรณาธิการต้องดำเนินการอยู่แล้วนั่นคือการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเชื่อถือได้ ดังนั้น ในสถานการณ์วิกฤตสื่อมวลชนถึงถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้เข้ามามีบทบาทในทุกประเทศอย่างสอดคล้องกันทั้งประเทศบราซิล ออสเตรเลีย เกาหลีใต้รวมถึงประเทศไทยภายใต้หลักการที่สื่อได้ยึดถือร่วมกันนั่นคือการมีความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน

3.6.5 กลไก แนวปฏิบัติ และความร่วมมือ ในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤตของแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทย

แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการข้อมูลเท็จของประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปสามารถจำแนกได้ 4 แนวทางขึ้นอยู่กับแนวคิดพื้นฐานการเมืองของประเทศ ได้แก่ การให้อำนาจผู้ใช้สื่อ (Empowering users) การกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) การกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) และการแทรกแซงของรัฐบาล (Government intervention) ในกรณีที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตยและเสรีภาพสื่อมวลชนมักใช้วิธีการให้ผู้ใช้สื่อใช้ความสามารถของตนเองในการประเมินและตรวจจับข่าวลวงโดยรัฐบาลจะทำหน้าที่ช่วยสนับสนุนรวมถึงให้ความรู้แก่ผู้ใช้สื่อเท่านั้นเนื่องจากเชื่อมั่นในเรื่องตลาดเสรีทางความคิดและให้สื่อมวลชนกำกับดูแลตนเอง (self-rugulation) ในกรณีที่รัฐบาลต้องการให้สื่อมวลชนใช้ความรับผิดชอบมักให้สื่อมวลชนกำกับดูแลร่วมกันในวิชาชีพโดยใช้หลักจริยธรรมเพื่อตรวจสอบการทำงานร่วมกัน เมื่อรัฐบาลต้องการรวมศูนย์ข้อมูลข่าวสารจะสะท้อนให้เห็นผ่านทางกฎหมายที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลไว้ในกรณีนี้จะใช้แนวปฏิบัติโดยการแทรกแซงของรัฐบาลด้วยเหตุผลเพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ

3.6.5.1 การให้อำนาจผู้ใช้สื่อ (Empowering users) เป็นแนวปฏิบัติที่พบการใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย โดยในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นในฐานะที่กล่าวอ้างว่าเป็นประเทศต้นแบบแห่งเสรีภาพจึงให้ความสำคัญต่อทั้งเสรีภาพสื่อมวลชนและเสรีภาพในการพูดส่งผลให้แนวปฏิบัติถูกออกแบบให้ช่วยปกป้องเสรีภาพทั้งสองซึ่งการให้อำนาจผู้ใช้สื่อถือเป็นแนวทางหนึ่ง ทั้งนี้ การให้อำนาจผู้ใช้สื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อมั่นที่มีต่อตลาดเสรีทางความคิด (marketplace of ideas) ที่เชื่อว่าผู้รับสารสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงกับข่าวลวงได้ด้วยตนเอง ดังนั้น รัฐบาลสหรัฐจึงมีหน้าที่พัฒนาเครื่องมือให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับสารเพื่อช่วยให้ผู้ใช้สื่อสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองได้โดยง่ายเท่านั้น เช่น PolitiFact, FactCheck.org และ Snopes เป็นต้น นอกจากนี้ การให้ความรู้เรื่องเท่าทันสื่อเพื่อเพิ่มศักยภาพแก่ผู้รับสารผ่านสถาบันการศึกษาและองค์กรไม่แสวงหากำไรต่าง ๆ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง

ขณะที่ประเทศออสเตรเลียใช้แนวปฏิบัติใกล้เคียงกันคือเพิ่มเครื่องมือช่วยให้ผู้รับสารสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ง่ายและการรณรงค์ให้ประชาชนรู้เท่าทันสื่อ โดยการเพิ่มเครื่องมือช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริงของผู้รับสารนั้นออสเตรเลียใช้วิธีจัดตั้งคณะทำงานและถือเป็นบทบาทของ คณะกรรมการการแข่งขันและผู้บริโภคแห่งออสเตรเลีย (ACCC) ที่เสนอให้เจ้าของแพลตฟอร์มต้องแสดงแหล่งที่มารายได้และที่มาของข้อมูลที่นำเสนอจนผู้ใช้สื่อรู้ได้ว่าข้อมูลที่ปรากฏในฟีดข่าวมาจากแหล่งใด การแสดงรายละเอียดส่วนนี้เพิ่มเติมสามารถใช้

ประเมินความรับผิดชอบของสื่อได้ด้วยในทางกลับกัน สำหรับการรณรงค์ให้ประชนรู้เท่าทันสื่อนั้นเป็นโครงการของคณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (AEC) ชื่อว่า “หยุดและพิจารณา” เพื่อส่งเสริมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลและตระหนักว่าข้อมูลเท็จมีผลต่อการตัดสินใจได้ขณะเดียวกันคณะกรรมการยังพัฒนาโปรแกรมช่วยคัดกรองเนื้อหาเพื่อจัดการกับโฆษณาที่ขัดต่อกฎหมายการเลือกตั้งอีกด้วย นอกจากนี้คณะทำงานชุดนี้ยังสร้างกลไกคุ้มครองประชาชนเพิ่มเติมเพื่อจัดการกับข่าวลวงโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากต่างประเทศเพื่อไม่ให้กระทบต่อการเลือกตั้งโดยบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อให้สามารถเอาผิดกับบุคคลที่เผยแพร่ข่าวปลอมหรือผู้กระทำผิดในนามชาวต่างชาติได้เพื่อปกป้องสิทธิการเมืองและประชาธิปไตยของประชาชน จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเชื่อมั่นในศักยภาพผู้รับสารนั้นเป็นแนวปฏิบัติสำคัญหนึ่งของแนวคิดเสรีนิยมที่เชื่อว่าผู้รับสารมีความสามารถเพียงพอต่อการแยกแยะข่าวลวงและรัฐมีหน้าที่พัฒนาเครื่องมือช่วยเหลือ เสริมศักยภาพและปกป้องผู้รับเท่านั้นซึ่งข้อดีแนวทางนี้คือไม่ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพสื่อและความมั่นคงของประชาธิปไตย

3.6.5.2 การกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชน (Self-regulation) เป็นแนวปฏิบัติที่พบในประเทศสหรัฐอเมริกาสืบเนื่องจากความเชื่อมั่นที่มีต่อแนวคิดเสรีนิยมทำให้การกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่ง โดยทั่วไปองค์กรสื่อมวลชนในสหรัฐ ฯ มักกำหนดมาตรฐานการทำงานของตนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอยู่แล้ว เช่น สำนักข่าวซีเอ็นเอ็น (CNN) สำนักข่าวไฟแนนเชี่ยลไทม์ (Financial Times) และสำนักข่าววอชิงตันโพสต์ (Washington Post) ฯลฯ เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางกำกับการทำหน้าที่สื่อของตนให้อยู่ในกรอบจริยธรรมวิชาชีพเพราะการควบคุมตนเองจะช่วยรักษาความเป็นอิสระจากรัฐบาลได้

ขณะที่แพลตฟอร์มออนไลน์ที่ไม่ใช่สื่อประเภทสำนักข่าว รัฐบาลกลางแห่งสหรัฐก็ไม่ได้ใช้อำนาจแทรกแซงการเผยแพร่ข้อมูลแต่อย่างใดเนื่องจากขัดต่อสิทธิเสรีภาพประชาชนแต่หากพบว่าการสื่อสารนั้นอาจส่งผลกระทบให้บุคคลหรือสังคมได้รับความเสียหาย รัฐบาลก็จะใช้วิธีการให้ศาลฎีกาพิจารณาตัดสินคดีเนื่อง จากเป็นองค์กรอิสระและไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

3.6.5.3 การกำกับดูแลร่วมกันของสื่อมวลชน (Co-regulation) เป็นแนวปฏิบัติที่พบในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและประเทศไทย ในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นนอกจากองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนแต่ละแห่งจะมีแนวปฏิบัติของตนเองเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วพบว่าองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลการทำงานร่วมกันยังปรากฏแนวจรรยาบรรณวิชาชีพออกมามากกว่า 40 แห่งนั่นคือบรรดาสื่อมวลชนของสหรัฐ ฯ พยายามที่จะแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการกำกับดูแลร่วมกันของสื่อมวลชนสอดคล้องกับสื่อมวลชนของออสเตรเลียที่มีการจัดตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการวารสารศาสตร์เพื่อประโยชน์สาธารณะขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือกับสื่อมวลชนออสเตรเลียจนเกิดความมั่นใจว่าการทำงานของสื่อมวลชนออสเตรเลียจะคงไว้ซึ่งมาตรฐานและไม่บั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสื่อมวลชน นอกจากนี้ คณะกรรมการชุดนี้ยังได้เสนอแนะให้ทุนสนับสนุนแก่สื่อมวลชน

ที่ทำข่าวในเรื่องสาธารณประโยชน์เพื่อเป็นแรงจูงใจให้สื่อมวลชนให้ความสำคัญกับมาตรฐานในการทำงานของตนมากกว่าคำนึงถึงผลประโยชน์เชิงพาณิชย์

กรณีของประเทศไทยนอกจากบทบาทของรัฐบาลในสภาวะวิกฤตแล้วพบว่าสื่อมวลชนไทยได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในเรื่องการช่วยเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องผ่านกระบวนการทำงานในรูปแบบกองบรรณาธิการและใช้หลักการกำกับดูแลร่วมกันเช่นกันโดยองค์กรที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพสมาชิกปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบต่อสาธารณะ ใช้มาตรฐานจริยธรรมเป็นแนวทางและลงโทษต่อผู้ที่ฝ่าฝืนด้วยกระบวนการทางสังคมรวมถึงมีช่องทางให้ประชาชนช่วยตรวจสอบการทำหน้าที่สื่อหากพบว่าสื่อมวลชนนั้นได้นำเสนอข้อมูลเท็จซึ่งทั้งหมดต่างอยู่ภายใต้หลักการเดียวกันคือการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนแทนที่การแทรกแซงจากอำนาจรัฐ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนไทยพยายามที่จะใช้วิธีการกำกับดูแลร่วมกันตามกรอบจริยธรรมวิชาชีพในลักษณะเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียซึ่งการนำเสนอข้อมูลเท็จถือเป็นการกระทำผิดมาตรฐานวิชาชีพอย่างร้ายแรงตามแนวคิดนี้และการใช้บทลงโทษทางสังคมถือเป็นวิธีการหนึ่งที่สื่อไทยได้นำมาใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นในสังคม

3.6.5.4 การแทรกแซงของรัฐบาล (Government intervention) เป็นแนวปฏิบัติที่พบในประเทศบราซิล เกาหลีใต้และสิงคโปร์ซึ่งแนวทางนี้โดยทั่วไปมักปรากฏในรัฐบาลที่มีแนวคิดแบบเบ็ดเสร็จนิยมโดยมีวัตถุประสงค์ต้องการควบคุมการสื่อสารในสังคมเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ แม้ข้อมูลข่าวสารที่สื่อมวลชนนำเสนอจะมีความถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพแต่หากข้อมูลข่าวสารนั้นส่งผลกระทบเชิงลบต่อรัฐบาล สื่อมวลชนก็มีสิทธิถูกแทรกแซงการทำงานจากรัฐบาลได้ซึ่งอาจใช้ข้ออ้างว่าข้อมูลนั้นเป็นเท็จทั้งที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ความถูกต้องโดยปรากฏเป็นแนวปฏิบัติ 3 แนวทาง ดังนี้

1) การเซ็นเซอร์เนื้อหา พบในประเทศบราซิลและสิงคโปร์โดยกรณีของบราซิลนั้นปรากฏการเซ็นเซอร์เนื้อหาสื่อมวลชนจากรัฐบาลของประธานาธิบดีโบลโซนาโร (Bolsonaro) หากเนื้อหานั้นมีความน่าสงสัยในข้อเท็จจริงจะถูกเซ็นเซอร์ทันทีจากข้ออ้างว่าต้องการปกป้องประชาชนจากข้อมูลเท็จจากแหล่งต่าง ๆ วิธีการนี้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในยุคสมัยของรัฐบาลชุดนี้ ขณะเดียวกันการปิดกั้นและควบคุมการเข้าถึงข่าวสารของทั้งสื่อมวลชนและประชาชนก็เพิ่มสูงขึ้นจนทำให้การอภิปรายในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ ลดน้อยลง นอกจากนี้รัฐบาลใช้สื่อของรัฐเป็นเครื่องมือโดยนำเสนอข้อมูลด้านเดียวด้วยข้ออ้างว่าต้องการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประชาชนจนนำไปสู่การขาดความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐบาลตรงข้ามกับรัฐบาลสิงคโปร์โดยหน่วยงานของรัฐบาล ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาสื่อแห่งชาติ (MDA) ที่มีแนวทางการปิดกั้นสื่ออย่างชัดเจนโดยใช้บทบัญญัติของกฎหมายหรือพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลเท็จและการบิดเบือนออนไลน์ (POFMA) ซึ่งกฎหมายนี้ถือเป็นเครื่องมือหลักในการต่อสู้กับข้อมูลที่ผิดโดยสามารถใช้บังคับให้สื่อมวลชนต้องลบหรือแก้ไขเนื้อหาที่รัฐบาลพิจารณาว่าเป็นเท็จหรืออาจทำให้ประชาชนเข้าใจผิดได้ นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังเอื้อให้รัฐบาลสามารถใช้ดุลยพินิจตัดสินว่าข้อมูลใดเป็นเท็จหรือไม่และถูกนำมาใช้กล่าวหาฝ่ายตรงข้ามว่าเผยแพร่ข้อมูลเท็จหากข้อมูลนั้น

ขัดแย้งกับที่รัฐบาลนำเสนอจนทำให้ในหลายกรณีสื่อมวลชนสิงคโปร์จำเป็นต้องเซ็นเซอร์ตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงความผิด

2) การดำเนินคดีทางกฎหมาย พบในประเทศบราซิล เกาหลีใต้และสิงคโปร์ โดยวิธีการดำเนินคดีทางกฎหมายต่อสื่อมวลชนหรือบุคคลที่เผยแพร่ข่าวลวงภายใต้แนวคิดแบบเบ็ดเสร็จนิยมนี้จะมีความต่างจากการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดภายใต้แนวคิดแบบเสรีนิยมคือการมีบทลงโทษทางอาญาที่มีอัตราโทษสูง เช่น การจำคุก ร่วมกับโทษปรับทางแพ่งที่อัตราโทษสูงเกินกว่าที่ควรจะเป็นจนสามารถนำมาใช้ข่มขู่เพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลได้โดยสามารถทำให้บุคคลเกิดความหวาดกลัวว่าอาจต้องรับโทษดังกล่าวและเงื่อนไขของกฎหมายมักสร้างความยากลำบากเกินความจำเป็นซึ่งตรงข้ามแนวคิดเสรีนิยมที่แม้การเผยแพร่ข้อมูลนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นเท็จแต่ผู้กระทำผิดจะรับโทษทางแพ่งเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีโทษทางอาญาหรือการจำคุกแต่อย่างใด

ในกรณีประเทศบราซิลนั้นได้มีการร่างกฎหมายขึ้นใหม่เพื่อต่อสู้กับการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดและข้อมูลนั้นได้ถูกนำมาออกอากาศผ่านสื่อมวลชน แม้กฎหมายนี้จะถูกพัฒนาขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายข้อมูลที่ผิดรวมถึงข้อมูลที่บิดเบือนแต่บทบัญญัติของกฎหมายกลับไม่มีการจำแนกว่าข้อเท็จจริงและข่าวลวงแตกต่างกันอย่างไรรวมถึงมีความขัดแย้งกับการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลเป็นอย่างมาก เช่น ห้ามประชาชนทุกคนส่งข้อความเพื่อจุดประสงค์ทางการเมือง บริษัทสื่อต่างชาติที่ลงทุนในบราซิลต้องมีตัวแทนทางกฎหมาย บริษัทเทคโนโลยีสื่อจะต้องทำรายงานเมื่อมีการลบเนื้อหาเท็จในแพลตฟอร์มและยูทูปว์ (Youtube) จะต้องจ่ายค่าดำเนินการด้านข่าวที่ปรากฏในแพลตฟอร์มทั้งหมด เป็นต้น จากเงื่อนไขที่ยากต่อการปฏิบัตินี้ทำให้บริษัทเทคโนโลยีสื่อและองค์กรภาคประชาชนจึงแสดงความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายฉบับนี้สอดคล้องกับประเทศสิงคโปร์ที่รัฐบาลได้ดำเนินการออกกฎหมายและข้อบังคับหลายฉบับเพื่อปราบปรามข้อมูลเท็จหรือกิจกรรมใดที่พิจารณาว่าขัดต่อประโยชน์สาธารณะ เช่น พระราชบัญญัติการยุยงปลุกปั่นที่ใช้ดำเนินคดีกับผู้เขียนข้อความในสื่อที่รัฐบาลไม่เห็นด้วยแม้ข้อความนั้นจะเป็นข้อเท็จจริงก็ตามและหากศาลตัดสินว่าผิดผู้เขียนข้อความก็ต้องรับโทษจำคุก 8-10 ปี พระราชบัญญัติหมิ่นประมาทที่มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งการหมิ่นประมาท การใส่ร้ายและการใส่ความเท็จที่รัฐบาลมักนำมาใช้ฟ้องร้องผู้วิพากษ์วิจารณ์โดยมีค่าปรับสูงพร้อมทั้งโทษจำคุก 2 ปี และพระราชบัญญัติการคุ้มครองจากข้อมูลเท็จและการจัดการทางออนไลน์ที่เป็นกฎหมายที่ถูกนำมาใช้ฟ้องร้องต่อผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จทางสื่อออนไลน์โดยเฉพาะและให้อำนาจแก่รัฐบาลหรือรัฐมนตรีบุคคลใดก็ได้สามารถใช้ดุลพินิจตัดสินได้ว่าข้อมูลที่นำเสนอในสื่อออนไลน์นั้นเป็นเท็จหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้รัฐบาลสามารถบังคับให้ผู้จัดพิมพ์แก้ไข ลบและจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาของประชาชนได้โดยผู้ที่ฝ่าฝืนจะมีโทษทั้งจำคุกและการปรับมูลค่าสูง

สำหรับประเทศเกาหลีใต้กลไกในการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแนวทางหนึ่งคือการบังคับใช้บทลงโทษทางอาญาต่อผู้กระทำผิดเช่นกันแทนที่จะใช้วิธีการอื่น ได้แก่ การดำเนินการศึกษาปัญหาในระยะยาวเพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุจากนั้นจึงค่อยสร้างสรรค์แนวปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัญหาในเรื่องการลงโทษทางกฎหมายของประเทศเกาหลีใต้มีแนวโน้มที่จะเลือก

ปฏิบัติทั้งต่อบุคคลและกลุ่มบุคคลในขณะเดียวกันกลไกนี้ไม่อาจเป็นที่ยอมรับจากสังคมเกาหลีโดยรวมได้รวมถึงไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

3) การให้ใบอนุญาตประกอบกิจการสื่อ พบในประเทศสิงคโปร์ปัจจุบันแนวทางนี้ได้ขยายขอบเขตโดยมีข้อกำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรฐานเนื้อหาที่สำนักข่าวออนไลน์สามารถเผยแพร่ได้และเนื้อหาใดไม่สามารถนำเสนอได้รวมถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับการลงโทษเมื่อสำนักข่าวไม่ปฏิบัติตามและวิธีการหนึ่งคือการถอนใบอนุญาตสำหรับประกอบกิจการสื่อ ภายใต้กรอบการทำงานนี้รัฐบาลยังสามารถสั่งให้สำนักข่าวลบเนื้อหาหรือปิดเว็บไซต์ได้ ในกรณีที่สำนักข่าวได้ทุนสนับสนุนจากต่างประเทศก็สามารถถูกสั่งปิดได้เช่นกัน แม้ว่ากรอบในการให้ใบอนุญาตนี้จะไม่ได้นิยามคำว่าข่าวลวงไว้ชัดเจนแต่ถ้ารัฐบาลใช้ดุลพินิจแล้วพบว่าข้อมูลนั้นเป็นเท็จหรือทำลายความสามัคคีของชาติและศาสนา สำนักข่าวก็จะต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปัจจุบันรัฐบาลไทยอยู่ภายใต้การปกครองของนายกรัฐมนตรีที่มีทัศนคติว่าสื่อมวลชนควรปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติและสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลด้วย จากแนวคิดนี้จึงทำให้ไทยเป็นกลุ่มประเทศที่ปัจจัยการเมืองมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ จนทำให้สื่อมวลชนไทยต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังหากข้อเท็จจริงที่นำเสนอนั้นหมิ่นเหม่ต่อการถูกกล่าวหาว่าเป็นบุคคลที่กำลังการทำลายความมั่นคงของชาติหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

สภาพการณ์ของสื่อมวลชนไทยนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นและแนวคิดพื้นฐานการเมืองของประเทศจะเป็นตัวกำหนดว่าหน่วยงานใดควรรับผิดชอบเรื่องนี้และควรดำเนินการด้วยความเข้มงวดเพียงใดถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงจะปรากฏว่าสื่อมวลชนไทยได้ต่อสู้เพื่อเสรีภาพกับผู้มีอำนาจมาโดยตลอดและในทางปฏิบัติปรากฏการกำกับดูแลสื่อมวลชนในเรื่องเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนหลายรูปแบบจากหลายหน่วยงานผ่านการประยุกต์ใช้หลายแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาและช่วงเวลานั้น ๆ ทั้งการกำกับดูแลจากหน่วยงานของรัฐ (State regulation) การกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชน (Self-regulation) และการกำกับดูแลร่วมกันของสื่อมวลชน (Co-regulation) ภายใต้แนวคิดที่ผสมผสานทั้งหลักการเสรีนิยม (Libertarianism) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) และเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) ซึ่งความเข้มงวดที่ใช้ในการกำกับดูแลเนื้อของสื่อส่วนหนึ่งพิจารณาจากเนื้อหาที่สื่อนำเสนอนั้นได้ส่งกระทบต่อผู้มีอำนาจรัฐหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาของการสื่อสารในสภาวะวิกฤตพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจแก่รัฐบาลไทยไว้เพียงหน่วยงานเดียวซึ่งการบริหารจัดการข่าวลวงรูปแบบนี้มีจุดแข็งคือการรวมศูนย์การสื่อสารที่ทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมการสื่อสารจากบนลงล่างได้และสามารถตัดสินใจแก้ไขสถานการณ์ข่าวลวงได้ทุกรูปแบบได้ด้วยตนเองแต่จุดอ่อนที่ตามมาคือการปราศจากประสานงานร่วมกันหรือการแบ่งปันฐานข้อมูลระหว่างกันกับหน่วยงานอื่นจึงส่งผลให้การแก้ไขปัญหาขาดเอกภาพและมีลักษณะต่างตนต่างทำ

ขณะที่บทบาทของหน่วยงานหรือองค์กรอื่นใดที่ได้ดำเนินการสนับสนุนและช่วยจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตนั้นพบว่ารัฐบาลไทยในฐานะหน่วยงานรัฐเป็นเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้นที่มีอำนาจโดยตรงในเรื่องนี้ส่วนองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทั้งสื่อมวลชนไทยและสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนไทยเป็นเพียงหน่วยงานเสริมและมุ่งทำ

หน้าที่ของตนในฐานะนายทวารข่าวสารที่พยายามสร้างเครื่องมือช่วยคัดกรองเนื้อหาร่วมด้วยเพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและเชื่อถือได้มากที่สุดรวมถึงพยายามให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตโดยใช้การกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) ในวิชาชีพเพื่อช่วยตรวจสอบการทำงานระหว่างกันและใช้มาตรฐานทางจริยธรรมเป็นแนวทางเพื่อให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างถูกต้อง นั่นเพราะนักวิชาชีพเชื่อว่าการนำเสนอข้อมูลเท็จถือเป็นการกระทำที่ผิดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างร้ายแรงและขาดความรับผิดชอบรวมถึงการปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบถือเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นในสังคม

บทที่ 4 กฎหมาย หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติ หลักจริยธรรม (Code of Ethics) ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

การศึกษาของ “โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน” หรือ iLaw (2562)[212] ในหัวข้อ “กฎหมายต่อต้านข่าวปลอมมีมากมายไม่ควรใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง” พบว่า โดยทั่วไปกฎหมายที่มักถูกบังคับใช้เพื่อควบคุม “ข่าวปลอม” จะมีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560[213] และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ 1 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551[214] โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ประมวลกฎหมายอาญา

1. ประมวลกฎหมายอาญา ระบุความผิดฐานหมิ่นประมาทไว้ 2 มาตรา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2499) ดังนี้

“มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

“มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพหรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียงหรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท”

“การฟ้องหมิ่นประมาท” โดยทั่วไป เป็นเครื่องมือพื้นฐานทางกฎหมายที่มักถูกใช้เพื่อดำเนินคดีกับผู้ส่งสารไม่ว่าจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรสื่อมวลชน หรือใครก็ตามที่มีพฤติกรรมการพูดจาใส่ร้ายด้วยข้อกล่าวหาที่เป็นเท็จหรือไม่เป็นจริงและไม่ใช่การวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริต เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3493/2562 ที่วินิจฉัยว่าโจทก์ประกอบอาชีพค้าขายโดยใช้บ้านตั้งอยู่ริมถนนในจังหวัดราชบุรี ตรงข้ามบริษัท ก. โดยจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์รายวัน ก. และจำเลยที่ 2 เป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาได้ตีพิมพ์คอลัมน์ว่า “สุดท้ายที่หมู่ X ต. X อ. X จังหวัดราชบุรี มีร้านก๋วยเตี๋ยวอยู่ตรงข้ามบริษัท ก. ขายอาหารบังหน้าแต่เบื้องหลังปล่อยยาบ้า

---

[212] iLaw. (2562). กฎหมายต่อต้าน “ข่าวปลอม” มีมากมาย ไม่ควรใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง. สืบค้น 21 เมษายน 2565, จาก www.ilaw.or.th/node/5370

[213] พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา. สืบค้น 21 เมษายน 2565, จาก www.www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/010/24.PDF

[214] พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551. (2551, 4 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 42 ก. หน้า 29-30.

ฝาก คสช. ลงพื้นที่ปราบหน่อย” วันต่อมาเจ้าพนักงานเข้าตรวจค้น แต่ไม่พบสิ่งผิดกฎหมาย ภายหลังจำเลยที่ 1 ได้ลงแก้ข่าวให้ คดีจึงไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกาและยุติไป ส่วนจำเลยที่ 2 นั้น พระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 บัญญัติว่า ผู้พิมพ์คือผู้จัดการและรับผิดชอบการพิมพ์ ผู้โฆษณาคือผู้รับผิดชอบจัดการให้สิ่งพิมพ์แพร่หลาย บรรณาธิการคือผู้รับผิดชอบจัดทำและควบคุมเนื้อหา ฯ ดังนั้น ในฐานะบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาของหนังสือพิมพ์ ก. จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบในการจัดทำและควบคุมเนื้อหาที่ลงพิมพ์มิให้เกิดความเสียหาย แต่ทว่ากลับไม่ใส่ใจโดยปล่อยให้มีการตีพิมพ์ข้อความที่ไม่จริง จนสร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น ข้อความที่พิมพ์นั้นจึงเป็นการใส่ความโจทก์ต่อบุคคลที่สามและมิใช่การแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ดังนั้น จำเลยที่ 2 จึงมีความผิดฐานหมิ่นประมาทโจทก์ตามมาตรา 326 และอุทธรณ์ของจำเลยที่ 2 ฟังไม่ขึ้น เป็นต้น

ขณะที่ปัจจุบันเป็นยุคสมัยที่ทุกคนสามารถมีพื้นที่ในการสื่อสาร เพื่อแสดงความคิดเห็นได้ ทำให้การใส่ร้ายป้ายสีกันด้วยข่าวเท็จสามารถกระทำได้โดยง่ายจนมีจำนวนมากขึ้น หากเป็นการหมิ่นประมาทผ่านสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้รับสารได้จำนวนมาก ก็ถือเป็นการโฆษณาก็จะถูกบังคับใช้มาตรา 328 เข้ามาลงโทษด้วยและมีโทษเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2778/2561 ที่วินิจฉัยต่อจากศาลล่างโดยศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ 1 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 จำคุก 6 เดือน ปรับ 60,000 บาท โทษจำคุกให้รอลงโทษไว้ และให้จำเลยที่ 1 ลงโฆษณาคำพิพากษาบางส่วนในสื่อ 3 วันติดกันและให้ยกฟ้องจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ซึ่งโจทก์และจำเลยที่ 1 อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จึงพิพากษาแก้ว่าจำเลยที่ 2 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (1) (5) และให้ปรับ 60,000 บาท ซึ่งจำเลยที่ 2 ฎีกา ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าคดีของจำเลยที่ 1 ที่ 3 และที่ 4 เป็นอันยุติไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ส่วนจำเลยที่ 2 ข้อเท็จจริงเป็นผู้รับสิทธิในการบริหารและจัดทำเว็บไซต์ www.XXX.co.th จากบริษัท ก. จำกัด (มหาชน) ผู้ให้สิทธิ ดังนั้น จำเลยที่ 2 จึงต้องเป็นผู้ลงทุนทุกอย่าง พัฒนาระบบงานทุกด้าน และดูแลเนื้อหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่บริษัท ก. จำกัด (มหาชน) กำหนดไว้คือให้เว็บไซต์ดังกล่าวได้รับความนิยมสูงสุด ข้อเท็จจริงนี้จึงเป็นพฤติการณ์ที่เห็นได้ชัดว่าจำเลยที่ 2 คือผู้มีสิทธิเด็ดขาดในการดำเนินงานทุกด้านของเว็บไซต์ ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจนำข้อมูลใดไปเผยแพร่หรือไม่ด้วย เมื่อเว็บไซต์ดังกล่าวเผยแพร่ข้อมูลถ้อยคำปราศรัยของจำเลยที่ 1 ที่กล่าวหมิ่นประมาทโจทก์ในที่ชุมนุมของกลุ่ม ก. จึงมีความผิดฐานหมิ่นประมาทโจทก์โดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ดังที่ศาลอุทธรณ์พิพากษา และพิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยที่ 2 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 สถานเดียว และลงโทษปรับ 60,000 บาท เป็นต้น

นอกจากการควบคุมข่าวปลอมด้วยวิธีการเลือกดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาตาม 2 มาตราข้างต้น ในบางกรณีข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมที่ผู้ส่งสารนำเสนอ อาจเป็นเพียงความผิดฐานบอกเล่าความเท็จอย่างลหุโทษก็ได้ ซึ่งถือเป็นโทษไม่หนักนัก แต่เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถใช้ควบคุมการเผยแพร่ข่าวปลอมได้เช่นกัน ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

2. ประมวลกฎหมายอาญา ระบุความผิดฐานบอกเล่าความเท็จอย่างลหุโทษ ไว้ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2558) ดังนี้

"มาตรา 384 ผู้ใดแกล้งบอกเล่าความเท็จให้เลื่องลือจนเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

ในกรณีมีการเผยแพร่ข่าวปลอมที่สร้างความหวาดกลัวให้บุคคลตกใจ ซึ่งไม่ใช่การใส่ร้ายหรือกระทบต่อความมั่นคงของรัฐก็ถือเป็นความผิดตามมาตรานี้ แต่มีโทษไม่สูง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 96/2517 (อ้างใน, กล้า สมุทวณิช, 2561)[215] มีรายละเอียดว่า จำเลยได้กล่าวโกหกผ่านรายการโทรทัศน์ว่าจะเกิดจลาจล เพื่อเอาชีวิตคนเกิดปีมะตามคำบอกเล่าของพระพรหมที่มาเข้าฝัน วิธีแก้คือบุคคลที่เกิดในปีมะนี้ต้องไปรับคาถาและเร่งทำบุญทอดผ้าป่า เพื่อสะเดาะเคราะห์กับจำเลยจนปรากฏผู้หลงเชื่อเสียเงินจำนวนมาก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าให้จำเลยมีความผิดฐานเล่าความเท็จจนเป็นเหตุให้ประชาชนพากันไปทำบุญ เพราะตื่นตกใจเป็นความไม่สงบเรียบร้อยของสังคมซึ่งถือเป็นความผิดตามมาตรา 384 แต่เป็นความผิดลหุโทษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกินจริงจนขาดความน่าเชื่อถือกระทั่งไม่สามารถจูงใจให้บุคคลเชื่อหรือแตกตื่นตกใจได้ ไม่สร้างความเสื่อมเสียต่อบุคคลและไม่ส่งผลเสียต่อรัฐก็ถือว่าข่าวปลอมดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องโกหกทั่วไปที่ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายใดเช่นกัน

นอกจากการดำเนินคดีข่าวปลอมด้วยข้อหาหมิ่นประมาททางอาญาข้างต้นแล้ว ผู้เสียหายจากการถูกใส่ร้ายด้วยข่าวเท็จอย่างไม่เป็นธรรม ยังสามารถฟ้องคดีแพ่งได้อีกทางหนึ่งตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

4.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดความผิดเรื่องการหมิ่นประมาทไว้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2468)[216] ดังนี้

"มาตรา 423 ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริงแต่หากควรจะรู้ได้

ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่"

จากมาตรา 423 นี้จะเห็นได้ว่าการเผยแพร่ข่าวเท็จที่ทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียงถือเป็นการละเมิด หากผู้เสียหายต้องการการชดเชยก็ต้องฟ้องคดี และเมื่อศาลตัดสินว่าผิด ผู้กระทำก็ต้องจ่ายค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นตัวเงินหรือลงประกาศความจริงตามที่ศาลสั่ง เพื่อแก้ไขความผิดในข่าวสารที่เกิดขึ้นนั้น เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3805/2537 โจทก์ฟ้องจำเลยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 ว่าจำเลยได้เขียนข่าวไม่เป็น

---

[215] กล้า สมุทวณิช. (2561). อำนาจรัฐ กฎหมาย และผู้สื่อสารจากโลกอันอยู่เหนือเหตุผล. สืบค้น 21 เมษายน 2565, จาก www.www.matichon.co.th/columnists/news_1024950

[216] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2468). พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่. สืบค้น 21 เมษายน 2565, จาก www.www.krisdika.go.th/librarian/getfile?sysid=300167&ext=htm

ความจริงในหนังสือพิมพ์จนเป็นเหตุให้เสียหายแก่ชื่อเสียง และเรียกค่าเสียหาย 1.5 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันฟ้อง ศาลวินิจฉัยว่ากว่าที่โจทก์จะมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับนั้น ต้องสร้างคุณงามความดีเป็นเวลานาน การใส่ความโจทก์ในหนังสือพิมพ์ ก. ว่าภรรยากำลังทำเรื่องขอหย่าเพราะโจทก์สนิทกับหญิงอื่น ซึ่งมิใช่ความจริงย่อมทำให้ผู้ที่รู้จักหรืออ่านข่าวนี้คิดว่าโจทก์มีพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งส่งผลเสียต่อความก้าวหน้า ชื่อเสียง และเกียรติคุณที่เคยมีอยู่ ดังนั้น จำเลยต้องรับผิดในมูลละเมิด โดยพิพากษายืนตามศาลล่าง และกำหนดให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นจำนวนเงิน 200,000 บาท และฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น เป็นต้น

4.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

“มาตรา 14 ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) โดยทุจริตหรือโดยหลอกลวงนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชนอันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชนแต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและให้เป็นความผิดอันยอมความได้”

จากพระราชบัญญัติ ฯ มาตรา 14 ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า มาตรา 14 (1) มุ่งเอาผิดต่อการเผยแพร่ข้อมูลที่หลอกลวงผ่านคอมพิวเตอร์จนสร้างความเสียหายต่อประชาชนซึ่งไม่ใช่การหมิ่นประมาท การแกล้งเพื่อนหรือเจตนาหลอกลวงเฉพาะบุคคลใดที่จะมีอัตราโทษเบาลงและยอมความได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 319/2560 จำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์และมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ XXX ออนไลน์ตามบทนิยามมาตรา 3 ของ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ถือว่าเป็นผู้ให้บริการและการเสนอข่าวใดในเว็บไซต์ XXX ย่อมถือว่าจำเลยที่ 1 ยินยอมแล้วซึ่งจะอ้างว่ามอบให้บุคคลอื่นดูแลแทนไม่ได้ การเสนอข่าวว่าโจทก์เข้าร่วมชุมนุมที่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนซึ่งผิดจากข้อเท็จจริง จึงถือว่าข้อมูลที่นำเสนอนั้นเป็นเท็จจนโจทก์ได้รับความเสียหายแก่ชื่อเสียง ดังนั้น จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้ให้บริการที่ยินยอมให้นำข้อมูลเท็จดังกล่าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

โดยประการที่น่าเกิดความเสียหายแก่โจทก์ในฐานะประชาชนจึงมีความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 14 (1) เป็นต้น

ขณะที่มาตรา 14 (2) น่าจะมีเนื้อหาที่มุ่งเอาผิดข่าวปลอมมากที่สุดดังปรากฏในใจความของบทบัญญัติว่า โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานของประเทศกล่าวคือการนำเสนอข้อมูลเท็จที่กระทบต่อความมั่นคงใดที่ไม่ใช่การมุ่งโจมตีชื่อเสียงของบุคคลถือเป็นความผิดตามมาตรานี้ เช่น คดีหมายเลขดำที่ อ.1228/2563 (อ้างใน, ประชาชาติธุรกิจออนไลน, 2564) ศาลอาญาธนบุรีตัดสินว่า ให้จำคุกจำเลยจำนวน 54 เดือน ตามความผิด พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 14 (2) โดยไม่รอลงอาญา เนื่องจากนำภาพตัดต่อพระมหากษัตริย์เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีเจตนาให้ประชาชนเข้ามาวิพากษ์วิจารณ์อย่างสาธารณะ ทั้งที่ข้อมูลดังกล่าวเป็นเท็จจนกระทบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เสื่อมเสียพระเกียรติในฐานะสถาบันหลักของประเทศ เป็นต้น

4.4 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ได้กำหนดแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอที่เกี่ยวเนื่องกับข่าวลวงเอาไว้ในหมวด 2 รายการของกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ มาตรา 37 และหมวด 3 การส่งเสริมและควบคุมจริยธรรมแห่งวิชาชีพและการคุ้มครองผู้เสียหายจากการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ มาตรา 39 และมาตรา 40 ดังนี้

มาตรา 37 ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีการกระทำซึ่งเข้าลักษณะลามกอนาจาร หรือมีผลกระทบต่อการให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง

ผู้รับใบอนุญาตมีหน้าที่ตรวจสอบและให้ระงับการออกอากาศรายการที่มีลักษณะตามวรรคหนึ่ง หากผู้รับใบอนุญาตไม่ดำเนินการ ให้กรรมการซึ่งคณะกรรมการมอบหมายมีอำนาจสั่งด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือให้ระงับการออกอากาศรายการนั้นได้ทันที และให้คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าวโดยพลัน

ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนแล้วเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเกิดจากการละเลยของผู้รับใบอนุญาตจริง ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตดำเนินการแก้ไขตามที่สมควรหรืออาจพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตก็ได้

มาตรา 39 ให้คณะกรรมการดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม

การจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรตามวรรคหนึ่ง ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะของประชาชน และการคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพขององค์กร

ในการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพขององค์กรตามวรรคหนึ่ง ให้แต่ละองค์กรตามวรรคหนึ่งจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมจริยธรรมขึ้นโดยมีองค์ประกอบและให้คำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

องค์กรตามวรรคหนึ่ง ที่มีการจัดทำมาตรฐานทางจริชธรรม คณะกรรมการอาจให้การส่งเสริมจากกองทุนตามมาตรา 52 ก็ได้

มาตรา 40 ผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากรายการที่ออกอากาศเป็นเท็จหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอาจร้องเรียนต่อคณะกรรมการ

ให้คณะกรรมการส่งเรื่องพร้อมความเห็นของคณะกรรมการให้องค์กรควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตามมาตรา 39 เพื่อให้ดำเนินการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายโดยเร็ว และให้คณะกรรมการติดตามผลการดำเนินการขององค์กรควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตามมาตรา 39 เมื่อองค์กรควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตามมาตรา 39 ได้แจ้งผลการดำเนินการให้คณะกรรมการทราบแล้ว ให้แจ้งผู้ร้องเรียนทราบผลการดำเนินการโดยเร็ว

4.5 จริยธรรมสื่อมวลชน (Journalism ethics)

“จรรยาบรรณสื่อมวลชน” คือแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่สื่อมวลชนควรกระทำในการทำหน้าที่สื่อซึ่งประกอบด้วย 1) หลักจริยธรรมสื่อมวลชน (principle of ethics) และ 2) แนวปฏิบัติที่ดีในการทำงานของสื่อมวลชน ซึ่งทั้งสองส่วนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำหน้าที่สื่อโดยรู้จักกันในชื่ออื่นว่า “ความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าว” (Journalism's professional) และ “หลักการเชิงวารสารศาสตร์” (Canons of Journalism) (International Federation of Journalists, 1954)[217]

โดยทั่วไปหลักการเชิงวารสารศาสตร์นี้ จะปรากฏให้เห็นในข้อบังคับจรรยาบรรณหรือแนวปฏิบัติพื้นฐานในการทำงานของสมาคมวิชาชีพสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ รวมถึงสื่อออนไลน์ และมีรายละเอียดค่อนข้างสอดคล้องกัน โดยอาจมีความแตกต่างกันบ้างตามแนวคิดของสมาคมวิชาชีพดังเช่นที่สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ (2564)[218] ได้กำหนดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมสื่อมวลชนไว้ 2 ประการ ได้แก่ 1) หลักจริยธรรมทั่วไป ประกอบด้วย ความถูกต้องและข้อเท็จจริง ประโยชน์สาธารณะ ความสมดุลและเป็นธรรม การเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) หลักกระบวนการทำงาน ได้แก่ การปกปิดและเคารพแหล่งข่าว

[217] International Federation of Journalists. (1954). Global Charter of Ethics for Journalists. Retrieved 11 April 2022, from www.www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists.html

[218] สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2564). ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก www.www.presscouncil.or.th/rule/6126

ความรับผิดชอบในการแก้ข่าว การแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น การละเว้นอามิสสินจ้างและประโยชน์ทับซ้อน การได้มาซึ่งข้อมูลโดยไม่ละเมิดและโฆษณาที่ไม่แอบแฝงและงมงาย

สำหรับ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (2543)[219] มีแนวคิดใกล้เคียงกับข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมสื่อมวลชนของสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติข้างต้น โดยได้กำหนดจริยธรรมของวิชาชีพของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร 2) ข่าวต้องเป็นเรื่องจริงและต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้องหากผิดพลาด 3) ข้อมูลข่าวสารต้องได้มาจากวิธีการที่สุภาพซื่อสัตย์ 4) พึงรักษาความลับของแหล่งข่าว 5) ผู้สื่อข่าวต้องปฏิบัติหน้าที่โดยมุ่งสาธารณะประโยชน์และไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว และ 6) ไม่กระทำการที่บั่นทอนเกียรติของวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย (2553)[220] ที่กำหนดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อวิทยุและโทรทัศน์ไว้ 3 ประเด็น คือ 1) บทบาทหน้าที่สื่อ คือ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องนำเสนอข่าวสารตามหลักวัตถุวิสัยที่ถูกต้องครบถ้วนโดยเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะและไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น 2) จริยธรรมผู้ประกอบวิชาชีพ คือ ผู้สื่อข่าวต้องไม่ใช้ตำแหน่งแสวงหาผลประโยชน์หรือกระทำการที่เสื่อมเสียเกียรติคุณวิชาชีพ และ 3) แนวปฏิบัติคือผู้สื่อข่าวต้องใช้วิธีการที่สุภาพซื่อสัตย์เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลและไม่รับตำแหน่งหรือผลประโยชน์ใด ขณะที่สื่อมวลชนในยุโรปจะให้ความสำคัญโดยเน้นย้ำจรรยาบรรณสื่อในเรื่อง “การจำกัดความเป็นอันตราย” (Limitation of harm) ที่อาจเกิดขึ้นได้ จากรายละเอียดของข้อมูลข่าวสารและเพิ่มเติมหลักการเลือกปฏิบัติ (Discriminatory) จากเชื้อชาติ (Race) ศาสนา (Religion) รสนิยมทางเพศ (Sexual orientation) และความพิการทางร่างกายหรือจิตใจเข้าไปด้วย (Salas, 2020)[221] หรืออาจกล่าวได้ว่าข้อบังคับจรรยาบรรณสื่อมวลชนที่บังคับใช้ทั้งของประเทศไทยและนานาชาติ แม้มีรายละเอียดที่แตกต่างกันบ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย และในภาพรวมจะมีองค์ประกอบทั่วไปที่ใช้สำหรับกระบวนการแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นสู่สาธารณะร่วมกัน (Ethical Journalism Network, 2018, cited in Celiberti, Sniezyk & Leif, 2020)[222] ได้แก่ หลักการเรื่องความจริง (Truthfulness) ความถูกต้อง (Accuracy) ความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ความเป็นกลางหรือไม่ฝักไฝ่ฝ่ายใด (Impartiality) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public accountability)

---

[219] สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2543). จริยธรรมของวิชาชีพ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก www.www.tja.or.th/about-us

[220] สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2553). ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าว ฯ ว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ.2553. สืบค้น 11 เมษายน 2565, จาก www.www.newsbroadcastingcouncil.or.th/?page_id=142

[221] Salas, B. (2020). Basic Concept of Journalism. Waltham Abbey Essex: Ed-Tech Press.

[222] Celiberti, D., Sniezyk, C., & Leif, E. (2020). “Five principles of ethical journalism: Implications for media representations of autism treatment.” Science in Autism Treatment. 18(2).

Kovach & Rosenstiel (2007)[223] ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของวารสารศาสตร์ (Elements of Journalism) ไว้ 10 ประการ ตามหลักการข้างต้น ซึ่งสถาบันสื่อมวลชนแห่งอเมริกา (American press institute) ได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่สื่อ ดังนี้

1. พันธกิจแรกของสื่อมวลชนคือความจริง (Truth) เพราะการตัดสินใจที่ดีของประชาชนจะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ได้รับซึ่งต้องถูกต้องเชื่อถือได้ โดย “ความจริง” ในความหมายนี้ ไม่ใช่ความจริงสมบูรณ์ (absolute truth) เชิงวิทยาศาสตร์ แต่เป็นความจริงเชิงวารสารศาสตร์ที่ผ่านการรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องแล้วด้วยการทำงานอย่างมืออาชีพของผู้สื่อข่าว

2. วารสารศาสตร์ต้องซื่อสัตย์ต่อพลเมือง สื่อมวลชนต้องแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อประชาชนสูงสุดมากกว่าผู้ลงโฆษณา ผู้ถือหุ้นและแหล่งผลประโยชน์อื่น เพื่อแสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์สาธารณะจะอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนบุคคล ซึ่งพันธะสัญญาของสื่อที่มีต่อพลเมืองนี้ ยังหมายถึงสื่อสารมวลชนต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างปราศจากความกลัว หรือความชื่นชมต่อแหล่งข่าวใดและเสนอภาพตัวแทนของทุกกลุ่มสังคมอย่างไม่เพิกเฉย

3. สาระสำคัญคือมีวินัยในการตรวจสอบความถูกต้อง ผู้สื่อข่าวต้องมีวินัยในการตรวจสอบ ประเมินและทดสอบจนแน่ใจว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง โปร่งใส และมีหลักฐานยืนยัน โดยการสืบหาพยานและความเห็นจากหลายฝ่าย ทั้งนี้ เนื่องจากความเป็นกลางไม่ใช่หลักการสำคัญและผู้สื่อข่าวไม่สามารถตัดสินใจอย่างปราศจากอคติได้ ดังนั้นการตรวจสอบข้อมูลจึงเป็นแนวทางพิสูจน์ว่าอคติส่วนบุคคลของผู้สื่อข่าวจะไม่เข้ามาทำลายความถูกต้องของข้อมูล

4. ผู้ปฏิบัติงานต้องคงไว้ซึ่งอิสระจากสิ่งที่รายงาน เพราะคือรากฐานสำคัญของความน่าเชื่อถือ โดยผู้สื่อข่าวต้องคงไว้ซึ่งความเป็นอิสระใน 2 ระดับ ได้แก่ 1) อิสระจากผลประโยชน์ส่วนบุคคลและกลุ่มอำนาจ และ 2) อิสระในจิตวิญญาณ เพื่อให้มีมุมมองที่เปิดกว้างทางปัญญาและไม่มีอุปสรรคใดจากลักษณะประชากรศาสตร์ของตนสู่ประเด็นที่รายงาน

5. ผู้ปฏิบัติงานต้องทำหน้าที่สอดส่องตรวจสอบผู้มีอำนาจ โดยการเป็นผู้ตรวจสอบกลุ่มผู้มีอำนาจ หมายถึงการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของมวลชนที่เฝ้าดูพฤติกรรมของผู้มีอำนาจในสังคมในฐานะสุนัขเฝ้าบ้านเพื่อป้องกันการใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงบุคคลอื่นและพิจารณาว่าการใช้อำนาจนั้นดำเนินการอย่างโปร่งใส รวมถึงรับผิดชอบต่อสังคมหรือไม่

6. สื่อมวลชนต้องจัดพื้นที่สำหรับวิพากษ์วิจารณ์แก่สาธารณะ การทำหน้าที่ในฐานะสื่อกลางข้อมูลข่าวสารในสังคมจะนำมาซึ่งการอภิปรายของสาธารณชนควบคู่กันซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงควรพยายามเสนอมุมมองในเรื่องนั้นให้หลากหลายต่อการอภิปรายอย่างรอบด้าน เพื่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจของพลเมือง

7. สื่อมวลชนต้องให้ความสนใจในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสาธารณะ โดยวารสารศาสตร์คือการเล่าเรื่องอย่างมีจุดประสงค์ ทำให้ในกระบวนการทำงาน จึงควรดำเนินการมากกว่าการรวบรวมข้อมูล แต่ควรมีสมดุลระหว่างสิ่งที่

[223] Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2007). The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect. New York: Three Rivers Press.

ผู้รับสารอยากรู้และสิ่งที่เขาจำเป็นต้องรู้ด้วย หรือกล่าวได้ว่าหนึ่งในความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวคือการพยายามเล่าเรื่อง เพื่อให้ข้อมูลในลักษณะที่ผู้รับสารมีแนวโน้มที่อยากฟัง และข้อมูลนั้นต้องมีความน่าสนใจและสำคัญด้วยเหตุนี้ การประเมินคุณภาพของผู้สื่อข่าว จึงอาจทำได้โดยการวัดจำนวนผู้รับสาร พร้อมกับการสร้างปัญญาให้แก่ผู้คน

8. สื่อมวลชนต้องสร้างความเข้าใจในข่าวอย่างมีสัดส่วน โดยเปรียบการทำงานของผู้สื่อข่าวว่าเสมือนกับการสร้างแผนที่สมัยใหม่ หรือเป็นแผนที่ทางความคิดเพื่อนำทางสังคม คุณค่าของแผนที่นี้ จึงขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และความเป็นสัดส่วนที่สามารถมองเห็นได้อย่างองค์รวมมากกว่าสิ่งเล็กน้อย คุณภาพของข่าวจึงขึ้นอยู่กับสัดส่วนและความครอบคลุมที่ประกอบด้วยการมีความจริงเป็นพื้นฐาน มีความสำคัญของเหตุการณ์ มีความหลากหลายของเบื้องหลังและมีความหลากหลายของมุมมองที่ไม่เหมารวม สร้างผลเชิงลบและละเลยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

9. ผู้ปฏิบัติงานต้องสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ในกระบวนการทำข่าวไม่ว่าในฐานะมืออาชีพขององค์กรสื่อผู้สื่อข่าวออนไลน์หรือผู้สื่อข่าวพลเมืองล้วนเกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความรู้สึก จริยธรรมและความรับผิดชอบส่วนบุคคลทั้งสิ้น ดังนั้น การมีสำนึกในจริยธรรมอาจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้สื่อข่าวโดยการทำงานจะต้องเต็มใจที่จะตั้งคำถามถึงความถูกต้องกับงานเขียนของตนเองและดำเนินการให้แตกต่างจากผลงานของผู้อื่น ซึ่งองค์กรสื่อก็ควรสนับสนุนและให้อิสระเพื่อให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลาย

10. พลเมืองมีสิทธิและความรับผิดชอบในเรื่องข่าวเช่นกัน ในปัจจุบันประชาชนสามารถรายงานข่าวสารเสมือนเป็นผู้สื่อข่าวได้มากกว่าที่เคย เช่น การเขียนบล็อก การแสดงความคิดเห็นในโซเชียลมีเดีย การกดถูกใจเนื้อหาหรือรูปภาพ ฯลฯ จากนั้นเขาก็จะพิจารณาว่าข้อมูลเหล่านี้มีคุณค่าต่อผู้อื่นหรือไม่เพื่อตัดสินใจที่จะกดปุ่มแชร์และแบ่งปันบุคคลอื่นต่อไป อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการนี้ มีสิ่งที่ต่างจากวารสารศาสตร์ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของวารสารศาสตร์คือการให้ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้ผู้คนสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้น 2) วารสารศาสตร์ไม่นำเสนอเฉพาะสิ่งที่น่าสนใจ แต่ข้อมูลนั้นจะต้องผ่านการวิพากษ์วิจารณ์และตรวจสอบความถูกต้องด้วย ดังนั้นงานแรกของผู้สื่อข่าวยุคใหม่ จึงเป็นเรื่องของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าข้อมูลใดสามารถเชื่อถือได้จากนั้นจึงส่งต่อเพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาอาจกล่าวได้ว่า ในกระบวนการทำงานสื่อมวลชนนั้น ไม่ได้ดำเนินไปอย่างอิสระ ตามยถากรรมหรือตามความต้องการส่วนบุคคล แต่จะมีกรอบการทำงานกำหนดอยู่นั่นคือ “จริยธรรมสื่อ” ที่ประกอบด้วยหลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นวัตถุวิสัย การไม่ฝักฝ่ายใด ความยุติธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งหลักการนี้จะเข้ามาช่วยควบคุมสื่อมวลชนทุกประเภทให้ทำงานโดยยึดประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง เมื่อสื่อมวลชนมีจริยธรรมเป็นกรอบในการทำงาน ก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยป้องกันการนำเสนอข่าวลวงของสื่อได้ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับจริยธรรมสื่อมวลชนทั้งสิ้น ส่วนปัจจัยควบคุมอื่นที่น่าจะสามารถช่วยกำกับการทำหน้าที่สื่อได้และเกี่ยวข้องกับข่าวลวงคือกฎหมาย

บทที่ 5 การศึกษากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนวิชาชีพ

จากการคัดเลือกกรณีศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 31 กรณีภายใต้กรอบความครอบคลุมตามมิติ 2 มิติได้แก่ มิติกลุ่มสภาวะวิกฤตทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ภัยธรรมชาติ (Natural Disaster) เหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil Unrest) โรคระบาด (Epidemic) วิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis) การรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม (General Strike) และมิติของประเภทข่าวลวง 3 ประเภทได้แก่ ข่าวผิด (Misinformation) ข่าวบิดเบือน (Disinformation) ข่าวอันตราย (Malinformation) จึงได้ดำเนินการศึกษา และนำเสนอข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษาอย่างละเอียด โดยประเด็นการศึกษาจะมีความครอบคลุมมิติดังต่อไปนี้

- รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษา
- สาเหตุของการเกิดขึ้น
- ความเสียหายที่เกิดขึ้น
- บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง
- การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง
- การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- บทวิเคราะห์การบริหารจัดการโดยจำแนกตามกลุ่มสภาวะวิกฤต และประเภทของข่าวลวง

ตาราง 1 แสดงความครอบคลุมของกรณีศึกษาจำนวนรวม 31 กรณี โดยจำแนกตามมิติ 2 มิติได้แก่ มิติกลุ่มสภาวะวิกฤตและมิติของประเภทข่าวลวง

ประเภทข่าวปลอม ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน	ข่าวผิด (Misinformation)	ข่าวบิดเบือน (Disinformation)	ข่าวอันตราย (Malinformation)
ภัยธรรมชาติ (Natural Disaster)	**สหรัฐอเมริกา** : ข่าวลวงในช่วงภัยพิบัติทำให้ชีวิตผู้คนตกอยู่ในความเสี่ยง “เตือนโดยหน่วยข่าวกรอง สหรัฐ ฯ” **ญี่ปุ่น** : สถานการณ์ในฟุกุชิมะที่อาหารทะเลมีความปลอดภัยสำหรับการบริโภคหรือไม่	**ออสเตรเลีย** : การอ้างผลการศึกษาที่ว่ายุคน้ำแข็งใหม่กำลังจะมาในวิดีโอสัมภาษณ์ของเอียน พลีเมอร์ (Ian Plimer) แห่งสกายนิวส์ (Sky News) ส่วนหนึ่งมาจากหัวข้อข่าวเดลิเมล์ (Daily Mail) ที่ไม่ถูกต้อง **อินเดีย** : น้ำท่วมเมืองเกรละ (Kerala) : ข่าวลวงที่สร้างความตื่นตระหนกโดยไม่จำเป็น	**สหรัฐอเมริกา** : การควบคุมสภาพอากาศ ทฤษฎีสมคบคิด “High Frequency Active Auroral Research Program” หรือโครงการศึกษาสภาพบรรยากาศชั้นบนโดยเครื่องส่งสัญญาณวิทยุของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มุ่งโจมตีประเทศสหรัฐอเมริกา **อินโดนีเซีย** : การต่อสู้กับข่าวปลอมภายหลังเหตุภัยพิบัติครั้งใหญ่จากแผ่นดินไหว และสึนามิ
เหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil Unrest)	**สหรัฐอเมริกา** : คำกล่าวอ้างของโดนัลด์ ทรัมป์ในเรื่องที่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียมาจากการสวมรอยนำชื่อผู้เสียชีวิตมาลงคะแนนเสียง **สหรัฐอเมริกา** : รายงานผลการ	**บราซิล** : “รัฐประหารแบบ Slow-motion” หายนะจากการบิดเบือนข้อมูลที่ประเทศบราซิลต้องเผชิญ	**สหรัฐอเมริกา** : ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ยังคงอ้างอย่างไม่ถูกต้องว่าเม็กซิโกจะจ่ายค่าก่อสร้างกำแพงกั้นแนวพรมแดนให้แก่สหรัฐอเมริกา **ออสเตรเลีย** : สำนักข่าว Sky News Australia กำลังเข้าสู่การรายงาน

ประเภทข่าวปลอม ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน	ข่าวผิด (Misinformation)	ข่าวบิดเบือน (Disinformation)	ข่าวอันตราย (Malinformation)
	เลือกตั้งในรัฐมิชิแกนพบข้อมูลที่ผิดพลาดซึ่งข้อมูลนี้ได้ถูกแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว **สิงคโปร์** : ตำรวจได้ทำการตรวจสอบเว็บไซต์ปลอมที่ประกาศการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี “ลี กวนยู”		ทฤษฎีสมรู้ร่วมคิดระดับโลก **ออสเตรเลีย** : คณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (AEC) เตรียมพร้อมรับมือทฤษฎีสมคบคิดเนื่องจากหลายฝ่ายยอมรับการใช้ "วาทกรรมแบบทรัมป์" ที่มุ่งสร้างผลประโยชน์แก่ตนในการเลือกตั้ง
โรคระบาด (Epidemic)	**สหรัฐอเมริกา** : ทรัมป์อ้างว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกา มีการควบคุมสถานการณ์แพร่ระบาดของโคโรนาไวรัสได้อย่างยอดเยี่ยม **สหรัฐอเมริกา** : นักจัดรายการพอดคาสต์ Joe Rogan ตอบโต้ทาง Spotify เกี่ยวกับการส่งเสริมข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับไวรัส **สิงคโปร์** : สำนักงานพระราชบัญญัติการต่อต้านข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ (Protection from Online	**ออสเตรเลีย** : Foxtel Australia เปิดตัวช่อง Christian TV พร้อมข้อความต่อต้านวัคซีน	**เกาหลีใต้** : สำนักข่าว MBC รายงานข่าวผิดพลาดเกี่ยวกับเนื้อวัวของประเทศสหรัฐอเมริกาที่รับประทานแล้วเป็นอันตรายต่อชีวิต โดยศาลแพ่งมีคำสั่งให้แก้ไขข่าวให้ถูกต้อง

ประเภทข่าวปลอม ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน	ข่าวผิด (Misinformation)	ข่าวบิดเบือน (Disinformation)	ข่าวอันตราย (Malinformation)
	Falsehoods and Manipulation Act) สั่งให้นิตยสาร SPH ที่นำเสนอข่าวบนเว็บไซต์ HardwareZone Forum ให้แก้ไขข่าวไวรัสอู่ฮั่น **ออสเตรเลีย** : สำนักข่าว Sky News Australia ลบคลิปวิดีโอข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโควิด		
วิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis)	**สหรัฐอเมริกา** : “Luckin Coffee” แบรนด์สุดอื้อฉาวกับโมเดลธุรกิจที่แตกสลาย **กรีซ** : ข่าวลวง “ประเทศกรีซประสบความสำเร็จในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ”	**สหรัฐอเมริกา** : ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์อ้างว่า ในสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาได้เติบโตสูงที่สุดในประวัติศาสตร์	**สหรัฐอเมริกา** : ผลกระทบของข่าวปลอมต่อเศรษฐกิจ **เกาหลีใต้** : “โดควอน” ผลักดันการเปิดตัว “TerraUSD (UST)” แม้รับทราบเกี่ยวกับข้อบกพร่องในกระบวนการดำเนินการ **อินเดีย** : Fake News สามารถคร่าชีวิตผู้คนและสามารถทำลายธุรกิจได้
การรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม	**สหรัฐอเมริกา** : ข่าวลือเท็จเกี่ยวกับการใช้ปากกา Sharpies ซึ่งก่อให้เกิดความโกรธเคืองและการฟ้องร้องขึ้น	**สหรัฐอเมริกา** : สื่อฝ่ายขวานำเสนอภาพการบดบังห้องนับคะแนนเสียงเลือกตั้งจากภายนอกว่าเป็น “การ	**สหรัฐอเมริกา** : เฟคนิวส์ภายใต้เงาของ “Black Lives Matter” **สหรัฐอเมริกา** : “War of the

ประเภทข่าวปลอม ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน	ข่าวผิด (Misinformation)	ข่าวบิดเบือน (Disinformation)	ข่าวอันตราย (Malinformation)
(General Strike)		กระทำที่ชั่วร้าย” **ฝรั่งเศส :** เหตุไฟไหม้วิหารดัง “Notre-Dame” ในประเทศฝรั่งเศส	Worlds” ความหวาดกลัว และความตื่นตระหนกของชาวอเมริกันในปี 1938 **อินเดีย :** ประชาชนห้าคนถูกฆ่าในการโจมตีของกลุ่มม็อบล่าสุดหลังมีข่าวลือบนโซเชียลมีเดีย : นี่คือสิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับการฆาตกรรมโดยแอพลิเคชั่นวอตส์แอปป์ของอินเดีย
รวมกรณีที่เสนอ	**12**	**7**	**12**

5.1 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ (Natural Disaster)

5.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : ข่าวลวงในช่วงภัยพิบัติทำให้ชีวิตผู้คนตกอยู่ในความเสี่ยง “เตือนโดยหน่วยข่าวกรองสหรัฐ ฯ”[224]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ชีวิตของผู้คนอาจถูกคุกคามได้โดยบุคคลที่เผยแพร่ข้อมูลเท็จทางสื่อออนไลน์ในช่วงที่เกิดภัยพิบัติซึ่งสมาคมข่าวกรองแห่งชาติหรือ National Capitol Region Threat Intelligence Consortium ได้ออกมากล่าวเตือนเมื่อวันพฤหัสบดีที่ผ่านมา ปัญหานี้เกิดขึ้นในช่วงปี 2017 ขณะที่สหรัฐ ฯ กำลังเตรียมรับมือกับพายุเฮอริเคนเออร์มา (Irma) ทว่าข้อมูลเท็จมากมายได้แพร่กระจายทางสื่อออนไลน์ซึ่งรวมถึงข้อความการโพสต์บนเฟซบุ๊ก (Facebook) ที่กล่าวอ้างว่าพายุจะเข้าโจมตีเมืองฮุสตันโดยแสดงทั้งแผนที่และการพยากรณ์ไว้ว่ามีระยะเวลากว่า 14 วันซึ่งยาวนานกว่าที่ทางการคาดไว้ถึง 9 วัน ต่อมาแม้กรมอุตุนิยมวิทยาจะออกมาแก้ข่าวแต่โพสต์ดังกล่าวถูกแชร์ไปแล้วกว่า 36,000 ครั้ง

หน่วยข่าวกรองของสหรัฐ ฯ (Intelligence Bulletin) จึงออกมาแจ้งเตือนประชาชนผู้ใช้สื่อถึงเรื่องดังกล่าวและอธิบายเพิ่มเติมว่าข้อมูลที่ผิดในเรื่องนี้ส่วนหนึ่งถูกแพร่กระจายออกไปอย่างไม่ตั้งใจทั้งการรีทวีตคำกล่าวอ้างที่ไม่ได้รับการตรวจสอบข้อเท็จจริงรวมถึงมีการบิดเบือนข้อมูลโดยมีเจตนาหลอกลวงซึ่งการแพร่กระจายข้อมูลเท็จในช่วงภัยพิบัติอาจก่อให้เกิดความสับสนและความเสียหายทางกายภาพได้ ดังนั้น หน่วยข่าวกรองจึงแนะนำให้ผู้ใช้สื่อควรพิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของผู้รายงาน โลโก้ที่ถูกต้องของสำนักข่าว ความถูกต้องของชื่อโดเมนว่าเรื่องราวทั้งหมดควรถูกส่งต่อหรือไม่รวมถึงในเรื่องนี้ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก่อนส่งต่อหรือไม่ ในกรณีที่ผู้ใช้สื่อดูภาพข่าวออนไลน์แล้วรู้สึกน่าสงสัย หน่วยงาน ฯ แนะนำให้ผู้ใช้งานค้นหาภาพนั้นแบบย้อนกลับเพื่อพิจารณาว่าก่อนหน้านี้มีการใช้ภาพเดียวกันหรือไม่โดยใช้ Google Chrome คลิกขวาและเลือกค้นหารูปภาพใน Google สำหรับเว็บเบราว์เซอร์อื่นแนะนำให้อัปโหลดหรือวางภาพโดยใช้การค้นหาภาพของ Google หลังจากเลือกไอคอนกล้องเพื่อยืนยันข้อมูลที่ถูกต้องและหักล้างข่าวปลอมเกี่ยวกับเหตุการณ์ภัยพิบัติ

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ปัจจัยอันเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้สมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศสหรัฐฯ ได้ออกประกาศเตือนเกี่ยวกับข่าวปลอมคือ พายุเฮอริเคนเออร์มา หรือภัยธรรมชาติที่ได้รับการคาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับอัตราการแพร่กระจายของข้อมูลจำนวนมหาศาล ทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ ในระหว่างเหตุการณ์ภัยพิบัติ ดังนั้น เพื่อจุดประสงค์ในการเตรียมความพร้อม และรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมไปจนถึงการบรรเทาผลกระทบจากอิทธิพลซึ่งปราศจากความเชื่อมโยงถึงภัยพิบัติ ทางสมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศ

[224] Johnson, B. (2020, January 24). Fake News During Disasters Putting People’s Lives at Risk, Warns Intel Bulletin. Home Land Security Today.US.. www.www.hstoday.us/subject-matter-areas/intelligence/fake-news-during-disasters-putting-peoples-lives-at-risk-warns-intel-bulletin/

สหรัฐฯ จึงได้ออกประกาศเพื่อเน้นย้ำถึงประเด็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และเตรียมความพร้อมของประชาชนอย่างสอดคล้องกัน

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : ในกรณีนี้ เนื่องจากบริบทของรายละเอียดที่เกิดขึ้นคือ การเน้นย้ำถึงประเด็นปัญหาและการเตรียมความพร้อมแก่ประชาชนเพื่อการรับมือภัยพิบัติ ดังนั้น รูปธรรมของความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงไม่ชัดเจน หรืออาจยังไม่เกิดขึ้นในบริบทดังกล่าวนี้

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : เนื่องด้วยบริบทของข่าวที่สะท้อนถึงการมุ่งย้ำเตือน และเสนอวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแก่ประชาชน บทบาท และกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปรากฏในข่าว คือ สมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศสหรัฐฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะของการเป็นศูนย์กลางของข้อมูล และคอยตรวจสอบ และช่วยเหลือประชาชนผ่านการนำเสนอชุดข้อมูลประเภทต่าง ๆ

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของข่าวที่สะท้อนถึงการมุ่งย้ำเตือน และนำเสนอวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแก่ประชาชน รูปแบบ หรือลักษณะการแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง โดยสมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศสหรัฐฯ นั้น จึงเป็นไปในลักษณะของการมุ่งป้องกันการเกิดขึ้นของปัญหาหรือผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นตามมา กล่าวคือ รูปแบบการบริหารจัดการก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้นเท่านั้น

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าวที่สะท้อนถึงการมุ่งย้ำเตือน และเสนอวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแก่ประชาชน ที่เชื่อมโยงเพียงขอบเขต และจุดประสงค์เพื่อการดำเนินการของสมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศสหรัฐฯ เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ในมิติด้านการออกมาตรการ หรือการพัฒนากลไกใด ๆ เพื่อการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศสหรัฐฯ นั้น มีรูปแบบที่เป็นไปในลักษณะของการมุ่งสื่อสาร และนำเสนอข้อมูลต่อผู้คนในวงกว้างอย่างต่อเนื่องในหลากหลายช่องทางทางการ เพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันปัญหา อุปสรรค หรือผลกระทบใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อันถือเป็นประเภทของสภาวะวิกฤตที่สามารถคาดการณ์ วิเคราะห์ และป้องกันได้ล่วงหน้า

5.1.2 ประเทศญี่ปุ่น (Japan)

หัวข้อข่าว : สถานการณ์ในฟุกุชิมะที่อาหารทะเลมีความปลอดภัยสำหรับการบริโภคหรือไม่[225]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : นับตั้งแต่เหตุการณ์หลอมละลายของเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ณ เมืองฟุกุชิมะ ประเทศญี่ปุ่น เมื่อในปี ค.ศ. 2011 นักวิทยาศาสตร์ได้พยายามอย่างต่อเนื่องในการประเมินผลกระทบของรังสีที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเด็นด้านการแพร่กระจายของรังสีไปยังสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก อาทิ ปลาทะเลที่จะถูกนำมาบริโภค ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้กลายมาเป็นปัญหาใหญ่ที่สร้างความ

[225] "The Fukushima Update: Is Wild Alaskan Seafood Safe to Eat?," *Wild Alaskan, Inc.,* MAY 2021, doi: www.wildalaskancompany.com/blog/the-fukushima-update-is-wild-alaskan-seafood-safe-to-eat

กังวล ในระดับนานาชาติ ในอีกนัยหนึ่ง ชุดข้อมูล หรือข่าวสารมากมาย ซึ่งยังไม่ได้รับการยืนยันข้อเท็จจริงทา ง วิทยาศาสตร์ ได้ถูกเผยแพร่ออกไปในวงกว้างผ่านสื่อกระแสหลัก และสร้างความเสียหาย และความวิตกกังวลแก่ทั้งผู้ประกอบธุรกิจที่มีความเชื่อมโยงถึงอาหารทะเลจากประเทศญี่ปุ่น และผู้บริโภค

ในเวลาต่อมา “The Alaska Department of Environmental Conservation” ได้ออกมายืนยันอย่างเป็นทางการเมื่อในปี ค.ศ. 2017 ว่า ในการตรวจสอบปลาแซลมอนสายพันธุ์ต่าง ๆ อย่างสายพันธุ์อลาสก้า, คิง ชัม, ซ็อกอาย, และแซลมอนสีชมพู นั้น ได้ข้อสรุปว่า ไม่พบร่องรอยของนิวไคลด์กัมมันตรังสี ไอโอดีน-131 และซีเซียม-134 หรือซีเซียม-137 ซึ่งเป็นกัมมันตภาพรังสีที่เกี่ยวข้องกับโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะ ในทางเดียวกัน “Nicholas S. Fisher” ผู้เชี่ยวชาญด้านรังสีนิวเคลียร์ในสัตว์ทะเล ได้ตีพิมพ์บทความในลักษณะเดียวกันว่า การรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสี ที่เกี่ยวข้องกับโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะ นั้น มีปริมาณเล็กน้อยมากเมื่อเทียบกันกับความกว้างใหญ่ของมหาสมุทรแปซิฟิก กล่าวคือ “ภัยพิบัติ” ได้เพิ่มปริมาณรังสีที่มีอยู่แล้วในมหาสมุทรเพียงเศษเสี้ยวเดียวเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น ร้อยละ 99 ของรังสีที่พบในมหาสมุทรคือ สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติอีกด้วย

สาเหตุของการเกิดขึ้น : สาเหตุหลักของความกังวลด้านกัมมันตภาพรังสีที่สามารถพบได้ภายในมหาสมุทรคือ การหลอมละลายของเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ณ เมืองฟุกุชิมะ ประเทศญี่ปุ่น เมื่อในปี ค.ศ. 2011 โดยเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาจากเหตุการณ์คลื่นสึนามิ อันเป็นผลพวงมาจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว ที่เข้าทำลายระบบการปฏิบัติการของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำรองของโรงงาน จนท้ายที่สุด การสูญเสียพลังงานทำให้ระบบทำความเย็นของเครื่องปฏิกรณ์ล้มเหลว และเกิดการหลอมละลายเนื่องจากความร้อนตกค้างที่เพิ่มสูงขึ้นภายในแกนของเครื่องปฏิกรณ์ กล่าวคือ เหตุการณ์ไม่คาดฝันดังกล่าวส่งผลกระทบให้เกิดการรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสีลงสู่มหาสมุทรในเวลาต่อมา

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : ในกรณีนี้ แม้การรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสีลงสู่มหาสมุทรแปซิฟิกคือ ผลกระทบที่สร้างความกังวลแก่นานาประเทศมากที่สุด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเด็นปัญหาด้านข่าวลือเกี่ยวกับปริมาณรังสีที่อาจส่งผลกระทบร้ายแรงต่อระบบนิเวศทางทะเล สังคมโลกจึงเกิดความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนภายหลังจากการบริโภคอาหารทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปลาสายพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีแหล่งอาศัยดั้งเดิมอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : แม้บริบทดังเดิมของเนื้อหาข่าวจะเกิดขึ้นภายในประเทศญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยขอบเขตของผลกระทบ กล่าวคือ ระบบนิเวศทางทะเลที่เชื่อมโยงหลายเขตพื้นที่ทั่วโลก การตีนำเสนอ วิเคราะห์ หรือตีแผ่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจึงเกิดขึ้นจากหลากหลายแหล่งที่มา และในกรณีนี้ “The Alaska Department of Environmental Conservation” ถือเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังกลไกสำคัญอย่างการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวคือ การรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์

สรุปผล และนำเสนอข้อมูลเชิงวิชาการ ที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการเชิงเทคนิค หรือเชิงปฏิบัติการโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจุดประสงค์ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

ในอีกนัยหนึ่ง สามารถกล่าวได้ว่า การยืนยันข้อมูลเชิงวิชาการโดย “The Alaska Department of Environmental Conservation” นั้น ถือเป็นการสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ หรืออิทธิพลที่ถูกต้องแก่ผู้รับสาร ที่ในกรณีนี้ หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่มีความกังวลเกี่ยวกับประเด็นด้านการรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสีลงสู่มหาสมุทรแปซิฟิก เพื่อจุดประสงค์ในการลดความกังวล และแนวโน้มในการส่งต่อข้อมูลที่อาจสร้างความกังวลในขอบเขตที่กว้างขึ้นแก่สังคม ในท้ายที่สุด เมื่อปราศจากชุดข้อมูลที่อาจสร้างอิทธิพลเชิงลบต่อทั้งตัวบุคคล และสังคมแล้ว สภาพการดำเนินวิถีชีวิตอย่างปกติทั่วไปของประชาชนในสังคมจะไม่ได้รับการปรับเปลี่ยน และสามารถคงทั้งประสิทธิภาพ และศักยภาพเชิงบวกเอาไว้ได้

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของข่าวการรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสีนี้ เป็นผลกระทบอันเกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ รูปแบบการแก้ไขปัญหาในกรณีดังกล่าวนี้จึงเป็นไปในลักษณะของการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา โดย “The Alaska Department of Environmental Conservation” ผู้ซึ่งมุ่งเน้นวิธีการดำเนินการไปที่การศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อจุดประสงค์ในการยืนยันความปลอดภัยในทุกระดับของทั้งประชาชน และระบบนิเวศทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านสุขภาพของผู้คน ที่สามารถส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังปัญหาเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ยิ่งไปกว่านั้น ลักษณะการตีแผ่ของข้อมูลนี้ยังสามารถดำเนินการผ่านทั้งสื่อในรูปแบบออนไลน์ และออฟไลน์ ได้เช่นเดียวกันกับลักษณะของการตีแผ่ข้อมูล หรือประเด็นปัญหาดั้งเดิม หรือกล่าวคือ มีโอกาสเข้าถึงผู้รับสารปลายได้อย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าวการรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสีนี้ แม้จะไม่มีการกล่าวถึงรูปแบบ หรือวิธีการดำเนินการในเชิงมาตรการอย่างเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตาม กลไกโดย “The Alaska Department of Environmental Conservation” ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำกับดูแลสื่อคือ กระบวนการมุ่งสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยชุดข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ หรือในกรณีนี้คือ ข้อมูลเชิงการศึกษา ที่สื่อสามารถนำไปอ้างอิงร่วมในกระบวนการนำเสนอข้อมูลแก่ผู้รับสารภายในสังคมได้

5.1.3 ประเทศออสเตรเลีย (Australia)

หัวข้อข่าว : การอ้างผลการศึกษาที่ว่ายุคน้ำแข็งใหม่กำลังจะมาในวิดีโอสัมภาษณ์ของ เอียน พลีเมอร์ (Ian Plimer) แห่งสกายนิวส์ (Sky News) ส่วนหนึ่งมาจากหัวข้อข่าวเดลิเมล์ (Daily Mail) ที่ไม่ถูกต้อง[226]

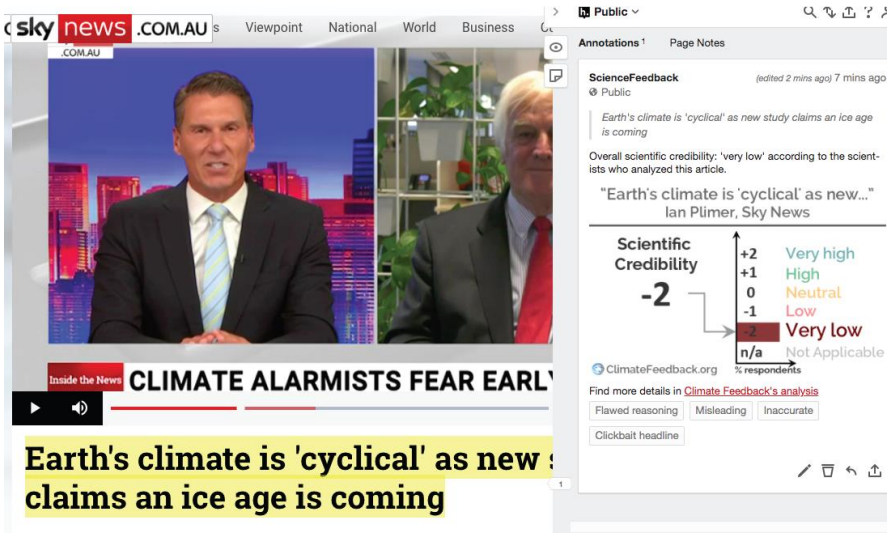

ภาพที่ 3 การรายงานข่าวที่ไม่ถูกต้องโดย เอียน พลีเมอร์ (Ian Plimer) จากสำนักข่าว “Sky News”
ที่มา: www.climatefeedback.org/evaluation/video-interview-of-ian-plimer-at-sky-news-falsely-claims-that-a-new-study-announces-an-incoming-ice-age-partly-based-on-an-incorrect-daily-mail-headline/

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : การวิเคราะห์ที่ระบุว่าสภาพอากาศโลกเป็นวัฏจักรตามการศึกษาใหม่ ที่อ้างว่ายุคน้ำแข็งรอบใหม่กำลังจะมาถึงนั้น ได้ถูกตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์ และนำมารายงานต่อโดยสำนักข่าวสกายนิวส์ออสเตรเลีย ผ่านการนำเสนอของผู้บรรยายเอียน พลีเมอร์ เมื่อในวันที่ 13 มกราคม ปี ค.ศ. 2021 และมีผู้เข้าชมมากกว่า 250 ครั้งภายในเวลาไม่กี่วัน อย่างไรก็ตาม นักวิทยาศาสตร์จำนวน 8 คนทำการวิเคราะห์ประเมินความน่าเชื่อถือ และมีมติเอกฉันท์ว่า เนื้อหาของบทความนี้มีระดับความน่าเชื่อถือที่ “ต่ำมาก” จนผู้วิจารณ์ส่วนใหญ่ติดแท็กบทความนี้ว่าเป็นคลิกเบต (Clickbait) พร้อมให้เหตุผลว่า บทความมีข้อมูลที่บกพร่อง คลาดเคลื่อน และสร้างความเข้าใจผิด

ทั้งนี้ นักวิทยาศาสตร์ผู้ทำการตรวจสอบวิดีโอนี้ พบรายละเอียดว่า รายงานข่าวมีการอ้างอิงโดยขาดประสิทธิภาพ หรือผิดพลาดหลายจุด อีกทั้งยังบิดเบือนผลการศึกษา และใช้เหตุผลที่บกพร่องในการนำเสนอ ซึ่งอาจทำให้ผู้ชมเข้าใจผิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้ว่า มีสาเหตุจากมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

[226] Forrester, N. (2021, January 20). Video interview of Ian Plimer at Sky News falsely claims that a new study announces an incoming ice age, partly based on an incorrect Daily Mail headline. Climate Feedback. Doi: www.climatefeedback.org/evaluation/video-interview-of-ian-plimer-at-sky-news-falsely-claims-that-a-new-study-announces-an-incoming-ice-age-partly-based-on-an-incorrect-daily-mail-headline/

กับคำกล่าวอ้างที่ว่า การละลายของภูเขาน้ำแข็งในแอนตาร์กติกนั้น สามารถกระตุ้นปฏิกิริยาลูกโซ่ที่ผลักโลกให้เข้าสู่ยุคน้ำแข็งใหม่ได้ ที่นักวิทยาศาสตร์ได้เตือนว่า เป็นการอ้างอิงที่ผิดหลัก นอกจากนี้ นักวิทยาศาสตร์ยังพบอีกว่า การรายงานข่าวมีการปรากฏขึ้นของข้อความสอดคล้องกันกับรูปแบบการพาดหัวข่าวในบทความของเดลี่เมล์ ที่โดยพื้นฐานนั้น เป็นไปโดยบิดเบือน และมุ่งเชื่อมโยงผลการศึกษาในลักษณะผิดบริบทอีกด้วยเช่นเดียวกัน

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ในกรณีนี้ การเกิดขึ้นของประเด็นปัญหาเกิดจากรูปแบบการนำเสนอข้อมูลโดย เอียน พลีเมอร์ (Ian Plimer) ผู้บรรยายประจำสำนักข่าวสกายนิวส์ (Sky News) ของประเทศออสเตรเลีย ที่อ้างอิงข้อมูลจากแหล่งที่มาอย่าง หัวข้อข่าวภายในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์ (Daily Mail) ในลักษณะที่ผิดหลัก ทั้งในมิติด้านการตีความผลการศึกษาเชิงวิชาการ และการสื่อสารมวลชน กล่าวคือ ผู้บรรยาย เอียน พลีเมอร์ มุ่งดึงดูดความสนใจของผู้รับสารมากกว่าการสร้างความเข้าใจที่สามารถรับทราบได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้รับสาร

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : การนำเสนอข้อมูลโดยขาดประสิทธิภาพของ เอียน พลีเมอร์ นั้น ส่งผลกระทบให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสภาพอากาศ ที่อาจเชื่อมโยงไปถึงปัญหาใหญ่อื่น ๆ อย่างภาวะโลกร้อน และสภาพภูมิประเทศของโลก ในท้ายที่สุด ปัญหาด้านสภาพภูมิอากาศของโลกที่ควรได้รับความสนใจอย่างจริงจัง และเร่งด่วนอาจถูกมองข้าม หรือดำเนินไปโดยปราศความการตระหนัก และความใส่ใจของประชาชน

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในบริบทดังกล่าวนี้ กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ ที่ออกมาโต้แย้งการนำเสนอข้อมูลของ เอียน พลีเมอร์ คือ บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในกลไกเพื่อการแก้ไขปัญหาข่าวล่วงในสภาวะวิกฤต กล่าวคือ การสร้างความตระหนักแก่ผู้รับสารว่า ชุดข้อมูลที่ถูกนำเสนอโดย เอียน พลีเมอร์ นั้นผิด หรือคลาดเคลื่อนแค่ไหน อย่างไร พร้อมกันนั้น กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ยังได้ระบุรายละเอียดที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อมูลด้านสภาพภูมิอากาศโลก เพื่อจุดประสงค์ในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้รับสารด้วยเช่นเดียวกัน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของข่าว ที่ประเด็นปัญหาเกิดขึ้นจากรูปแบบการนำเสนอข้อมูล กระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหาจึงเป็นไปในลักษณะของการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา โดยในกรณีนี้ กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ได้เลือกวิธีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการรวบรวม และอธิบายเกี่ยวกับชุดข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อโต้แย้งชุดข้อมูลของ เอียน พลีเมอร์ ที่ประกอบไปด้วยความผิดพลาดในรายละเอียดโดยเจตนา หรือกล่าวคือ วิธีการนำเสนอข้อมูลที่ เอียน พลีเมอร์ เลือกใช้

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าว ที่การสร้างสรรค์ และการปรับใช้มาตรการป้องกันอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สื่อสาร อย่างไรก็ตาม วิธีการดำเนินการตอบสนองต่อชุดข้อมูลที่ผิดโดยกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ถือเป็นมิติในกระบวนการกำกับดูแลสื่อ หรือกล่าวคือ การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะโต้แย้ง และนำเสนอชุดข้อมูลอื่นที่ประกอบขึ้นจากแหล่งอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพื่อจุดประสงค์ในการสะท้อนถึงแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพสื่อที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.1.4 ประเทศอินเดีย (India)

หัวข้อข่าว : น้ำท่วมเมืองเกรละ (Kerala) : ข่าวลวงที่สร้างความตื่นตระหนกโดยไม่จำเป็น[227]

ภาพที่ 4 ชายสวมชุดทหารที่แอบอ้างตนเป็นบุคคลจากหน่วยงานราชการ
ที่มา: www.bbc.com/news/world-asia-india-45245999

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : เจ้าหน้าที่อินเดียได้เรียกร้องให้สาธารณชนไม่เผยแพร่ข่าวปลอมบนโซเชียลมีเดียหลังเกิดน้ำท่วมรุนแรงในรัฐเกรละทางตอนใต้ เหตุการณ์นี้กรมตำรวจเมืองเกรละได้โพสต์ชุดข้อความบนโซเชียลมีเดียเตือนว่า อาจมีการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลที่ผิด โดยข่าวลวงเหตุการณ์นี้ปรากฏในวิดีโอที่แสดงให้เห็นภาพของชายสวมชุดพรางตัว และพูดกล่าวอ้างว่า นายปินารายี วิจายัน มุขมนตรีรัฐเกรละได้สั่งกองทัพให้หยุดปฏิบัติการกู้ภัยในพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยแล้ว ซึ่งคลิปนี้ได้แพร่ระบาดในอินเดียช่วงสุดสัปดาห์และมีการแชร์หลายพันครั้งผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย และภายในกลุ่มแอพลิเคชั่นวอตส์แอปป์ (WhatsApp)

อย่างไรก็ตาม กองทัพอินเดียได้กล่าวประณามผู้ที่แอบอ้าง และระบุว่าวิดีโอดังกล่าวนั้นเป็นข่าวปลอม อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา ได้ปรากฏคลิปเสียงที่ระบุความน่าวิตกเกี่ยวกับการล่มสลายของเขื่อนมุลลาเปริยาร์ (Mullaperiyar) ผ่านคลิปสั้นที่อ้างว่า “เขื่อนกำลังรั่ว” และถูกส่งต่อในกลุ่มวอตส์แอปป์เช่นกัน นางทินธุ บิสวัล (Tinku Biswal) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรน้ำ ได้เขียนบันทึกถึงผู้บริหารตำรวจรัฐเกรละ และออกประณามว่า ข่าวลือที่ไม่มีมูลความจริงนี้ได้สร้างความตื่นตระหนกโดยไม่จำเป็น และสั่งการให้ตำรวจเร่งดำเนินการกับผู้ปล่อยข่าวลือโดยทันที

[227] Pierpoint. G. (2018, August 20). Kerala floods: Fake news 'creating unnecessary panic'. BBC. Doi: www.www.bbc.com/news/world-asia-india-45245999

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เนื่องจากปัญหาอุทกภัย ที่อาจเรียกได้ว่ารุนแรงที่สุดในรอบ 100 ปี สำหรับประเทศอินเดีย อันมีสาเหตุมาจากลมมรสุมที่พัดถล่มรัฐเกรละ ในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศอินเดีย อย่างรุนแรง จนส่งผลกระทบให้เกิดฝนตกหนักภายในเขตพื้นที่ และเกิดปัญหาน้ำท่วม และดินถล่ม สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ดังกล่าวในท้ายที่สุด

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : จากเหตุการณ์ลมมรสุมที่รุนแรงในรัฐเกรละ บุคคลผู้ไม่หวังดีได้เผยแพร่ข้อมูลที่ผิดที่อ้างว่า กองทัพได้หยุดปฏิบัติการกู้ภัยในพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยแล้วนั้น ส่งผลกระทบให้ประชาชนผู้ประสบภัยเกิดความสับสน หวาดกลัว และตื่นตระหนกว่าตนอาจถูกปล่อยปละละเลยโดยรัฐบาล ผู้ซึ่งไม่ต้องการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ในทางเดียวกัน คลิปเสียงปลอมที่อ้างว่า เขื่อนกำลังรั่วนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งระดับความหวาดกลัว และวิตกกังวลในหมู่ประชาชนผู้ประสบภัยเพิ่มเติมโดยไม่จำเป็นเช่นเดียวกัน

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในกรณีดังกล่าวนี้ เนื่องด้วยการเป็นปัญหาอุทกภัยที่รุนแรง รูปแบบการแก้ไข และบรรเทาปัญหาจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมประสานงานจากทั้งกรมตำรวจเมืองเกรละ เจ้าหน้าที่จากกองทัพทหาร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรน้ำ ผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรง ทั้งนี้ กลไกการดำเนินงานดังอันเกี่ยวเนื่องกันนี้นั้น เป็นไปในลักษณะของการสื่อสารอย่างเป็นทางการ หรือกล่าวคือ ออกประกาศชี้แจง และเร่งนำเสนอชุดข้อมูลที่ถูกต้อง พร้อมด้วยการประณามการปล่อยข่าวลวงจากบุคคลอันไม่พึงประสงค์โดยหน่วยงานภาครัฐ เพื่อจุดประสงค์ในการบรรเทา และจำกัดขอบเขตของผลกระทบที่อาจเป็นไปโดยรุนแรงมากขึ้นได้

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของข่าว ที่ประเด็นปัญหาเกิดขึ้นจากการปรับใช้และส่งต่อข้อมูลด้วยเจตนาอันไม่พึงประสงค์จากบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นรูปแบบของสถานการณ์ที่ไม่สามารถดำเนินการป้องกันได้ล่วงหน้า รูปแบบการบริหารจัดการปัญหาดังกล่าวนี้จึงเป็นไปในลักษณะของการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ด้วยการตรวจสอบ ติดตาม และสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล หรือกล่าวคือ การตัดสินว่าข้อมูลผิด หรือมีการบิดเบือนอย่างไร ต่อสาธารณะอย่างชัดเจนผ่านการสื่อสารอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐ

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว รูปแบบของมาตรการเพื่อการกำกับดูแลสื่อที่สามารถปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วที่สุดคือ การออกแถลงการณ์เพื่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง พร้อมกันนั้น หากข้อมูลดังกล่าวปราศจากความน่าเชื่อถือ หรือความถูกต้อง การดำเนินการทางกฎหมายถือเป็นรูปแบบการดำเนินการต่อเนื่องที่จำเป็น และมีประสิทธิภาพที่สุดในการแก้ไขปัญหาในบริบทดังกล่าวนี้

5.1.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : การควบคุมสภาพอากาศ ทฤษฎีสมคบคิด “High Frequency Active Auroral Research Program” หรือโครงการศึกษาสภาพบรรยากาศชั้นบนโดยเครื่องส่งสัญญาณวิทยุของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มุ่งโจมตีสหรัฐอเมริกา[228]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : “High Frequency Active Auroral Research Program” (HAARP) หมายถึง โครงการศึกษาสภาพบรรยากาศชั้นบนโดยเครื่องส่งสัญญาณวิทยุของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของหอดูดาว ณ อลาสก้า อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยความซับซ้อนที่อาจเข้าใจได้ยากของกระบวนการดำเนินงานภายใต้โครงการดังกล่าว ทฤษฎีสมคบคิดมากมายจึงเกิดขึ้น และถูกใช้เพื่อการโจมตีกองทัพของประเทศสหรัฐฯ อย่างกว้างขวางผ่านสื่อของหลายประเทศ อาทิ ประเทศจีน ประเทศบราซิล และประเทศตุรกี ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ครอบครองอาวุธลับที่มีศักยภาพในการควบคุมสภาพอากาศ และก่อให้เกิดความผิดปกติอันนำไปสู่เหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติได้

ดังนั้น เพื่อหักล้างทฤษฎีสมคบคิดดังกล่าว “Mick West” นักเขียนเชิงวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีสมคบคิด จึงได้ออกมาให้สัมภาษณ์ต่อสื่อเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวว่า “การอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการอย่างชัดเจน และถูกต้องคือ สิ่งที่สมควรกระทำ” โดย HAARP เป็นเพียงเครื่องนำส่งสัญญาณวิทยุที่สามารถส่งผลกระทบต่อชั้นบรรยากาศที่อยู่ด้านบนได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น กำลังไฟฟ้าที่ใช้จริงโดยอุปกรณ์ดังกล่าวยังมีปริมาณที่น้อยมากจนไม่แม้แต่จะสามารถควบคุม หรือกำหนดความเป็นไปของสภาพอากาศได้ตามที่กลุ่มผู้สนับสนุนทฤษฎีสมคบคิดได้กล่าวอ้าง

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เนื่องด้วยบริบทด้านความขัดแย้งระหว่างประเทศ เช่นเดียวกันกับรายละเอียดของข้อมูลโครงการ HAARP ที่อาจไม่เพียงพอ หรือยากต่อการทำความเข้าใจได้อย่างรวดเร็วในเบื้องต้น ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการริเริ่มโครงการ HAARP โดยประเทศสหรัฐฯ จึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มประเทศที่อาจมีความเชื่อมโยงถึงการพิพาทระหว่างประเทศ ในบริบทต่าง ๆ อาทิ การเมือง และการทหาร กับประเทศสหรัฐฯ

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยความเข้าใจผิดในหลากหลายบริบท ประเทศสหรัฐฯ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการ HAARP จึงได้รับการตีตรา ผ่านทฤษฎีสมคบคิด ว่า เป็นผู้ครอบครองอาวุธลับทางการทหาร ที่มีศักยภาพในการควบคุมสภาพอากาศ และสามารถสร้างให้เกิดความผิดปกติทางสภาพอากาศ อันนำไปสู่เหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกได้

---

[228] Thaïs Chaigne. (2021, November). Controlling the weather? : The limitations of the HAARP conspiracy theory. *The Observers, France 24*. Doi: www.observers.france24.com/en/tv-shows/truth-or-fake/20211105-controlling-the-weather-the-limitations-of-the-haarp-conspiracy-theory

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของบทความข่าว Mick West หรือนักเขียนเชิงวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีสมคบคิด คือ บุคคลที่ปรับใช้กระบวนการด้านสื่อ ภายใต้ขอบเขตที่บุคคลใด ๆ สามารถกระทำได้ เพื่อการโต้แย้ง และชี้แจงเกี่ยวกับชุดข้อมูลที่ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะโดยบุคคลอื่น หรือในกรณีนี้คือ สื่อต่างประเทศ ที่มุ่งสร้าง เผยแพร่ และชี้นำข้อมูลที่ไม่ถูกต้องต่อสาธารณะในรูปแบบของ “ทฤษฎีสมคบคิด” ด้วยการอ้างอิงรายละเอียดของโครงการ HAARP อย่างชัดเจน และถูกต้อง

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขอบเขตของกระบวนการดำเนินการอย่างสอดคล้องกันที่ประเทศสหรัฐฯ สามารถกระทำได้คือ การบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ที่ในกรณีนี้คือ การออกมาชี้แจง และอธิบายข้อมูล ในลักษณะที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดย Mick West นักเขียนเชิงวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีสมคบคิด ผู้ซึ่งมีศักยภาพ หรือกล่าวคือ ความเชี่ยวชาญด้านการตระหนัก และการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อสาเหตุหลักของปัญหาอย่าง “ทฤษฎีสมคบคิด”

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : เนื่องด้วยบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การสร้างสรรค์ และปรับใช้มาตรการป้องกันการเกิดขึ้นของปัญหาอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ ที่ในกรณีนี้คือ รูปแบบการรับทราบ และการนำเสนอข้อมูลของสื่อต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม วิธีการดำเนินการตอบสนองต่อชุดข้อมูลที่ผิดโดยผู้เชี่ยวชาญถือเป็นมิติในกระบวนการกำกับดูแลสื่อที่มีประสิทธิภาพ หรือกล่าวคือ การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะโต้แย้ง และนำเสนอชุดข้อมูลอื่น ที่ประกอบขึ้นจากแหล่งอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือ หรือความถูกต้องในรายละเอียดมากกว่าเพื่อจุดประสงค์ในการสื่อสารอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

5.1.6 ประเทศอินโดนีเซีย (Indonesia)

หัวข้อข่าว : การต่อสู้กับข่าวลวงภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติครั้งใหญ่จากแผ่นดินไหว และสึนามิ[229]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติอันเกิดจากแผ่นดินไหว และสึนามิ ที่สร้างความเสียหายให้กับประเทศอินโดนีเซียอย่างร้ายแรง ได้เกิดข่าวลวงที่มุ่งสร้างความตื่นตระหนัก และความวิตกกังวลแก่ประชาชนผู้รอดชีวิต อาทิ “แผ่นดินไหวอีกระลอกกำลังจะเกิดขึ้นอีกครั้ง” “ผู้ที่เชื่อในบทความเท่านั้นที่จะมีชีวิตรอด” หรือ “นายกเทศมนตรีเมืองปาลูเป็นหนึ่งในผู้เสียชีวิต” เป็นต้น ข่าวลวงดังกล่าวได้ถูกเผยแพร่ออกไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านสังคมออนไลน์ ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังสื่อกระแสหลักที่ต้องออกมารายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ดังนั้น เพื่อจุดประสงค์ในการยุติ และแก้ไขสถานการณ์ “Setyo Wasisto” โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติของประเทศอินโดนีเซียได้ออกมาให้สัมภาษณ์กับสื่ออย่าง “Kompas TV” เพื่อยืนยันว่า ข้อมูลที่กำลังได้รับการ

[229] Jakarta (AFP). (2018, October 24). Indonesia battles fake news after quake-tsunami disaster. France24. www.france24.com/en/20181004-indonesia-battles-fake-news-after-quake-tsunami-disaster

เผยแพร่ในหมู่ประชาชนนั้นคือ ข้อมูลเท็จ เช่นเดียวกันกับ “Daryono” หัวหน้าศูนย์ข้อมูลแผ่นดินไหวและสึนามิภายใต้หน่วยงานธรณีฟิสิกส์ ที่ได้ออกมากล่าวยืนยันต่อสื่อในลักษณะเดียวกันว่า “จะไม่มีการเกิดขึ้นของแผ่นดินไหวขนาดมหึมา หรือสึนามิอีกครั้ง” และ “Ferdinandus Setu” โฆษกกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศ ที่ออกมาแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า “นายกเทศมนตรีเมืองปาลูยังมีชีวิตอยู่ และมีสุขภาพดี”

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ภัยพิบัติอันเกิดจากเหตุแผ่นดินไหว และสึนามิ คือ สาเหตุที่ส่งผลกระทบให้เกิดการสร้าง เผยแพร่ และส่งต่อชุดข้อมูลที่ผิด และบิดเบือน

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยภัยพิบัติอันเกิดจากเหตุแผ่นดินไหว และสึนามิ นอกเหนือไปจากความเสียหายด้านทรัพย์สิน และพื้นที่อยู่อาศัยแล้ว ความหวาดกลัว ความตื่นตระหนก และความกังวลของประชาชนต่อโอกาสในการรอดชีวิตจากภัยพิบัติถือเป็นอีกรูปแบบความเสียหายอันร้ายแรงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอิทธิพลของข่าวลวง หรือชุดข้อมูลเท็จ ที่ขยายขอบเขตไปยังสื่อกระแสหลัก

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หัวหน้าศูนย์ข้อมูลแผ่นดินไหวและสึนามิภายใต้หน่วยงานธรณีฟิสิกส์ และโฆษกกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศ ถือเป็นผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทสำคัญต่อกลไกการบริหารจัดการปัญหาในช่วงสภาวะวิกฤต โดยรูปแบบการดำเนินการของผู้เกี่ยวข้องทั้งสามรายนั้นมีความเชื่อมโยงกันในลักษณะของการสื่อสารอย่างเป็นทางการผ่านสื่อกระแสหลัก หรือสื่อโทรทัศน์ “Kompas TV” เพื่อการตอบโต้ข่าวลวง ที่ถูกเผยแพร่ และส่งต่อในโลกโซเชียลด้วยชุดข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อจุดประสงค์ในการบรรเทาผลกระทบจากเหตุภัยพิบัติ

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่นเดียวกันกับอัตราการเผยแพร่ แบ่งปัน ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ในช่วงสภาวะวิกฤต การแพร่กระจายของข้อมูล ที่อาจเป็นจริง หรือเป็นเท็จ ในประเทศอินโดนีเซียนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำกับดูแลได้อย่างครอบคลุม และทันท่วงที ดังนั้น การบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาอาจเรียกได้ว่าเป็นรูปแบบการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกันกับคุณลักษณะของปัญหามากที่สุดเช่นเดียวกัน ในอีกนัยหนึ่ง การออกมาให้สัมภาษณ์กับสื่อกระแสอย่างเป็นทางการหลักโดยโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หัวหน้าศูนย์ข้อมูลแผ่นดินไหวและสึนามิภายใต้หน่วยงานธรณีฟิสิกส์ และโฆษกกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศนั้น ถือเป็นรูปแบบการดำเนินการที่สอดคล้องกันกับบริบทของปัญหามากที่สุด

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : เนื่องด้วยบริบทของข่าว ที่การพัฒนามาตรการ หรือกลไกใด ๆ เพื่อการกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมนั้นมีทั้งข้อจำกัด และอุปสรรคในหลายมิติ อย่างไรก็ตาม การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยชุดข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันผ่านช่องทางสื่อกระแสหลักโดยหน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกันกับปัญหา ดังเช่นใน

กรณีของประเทศอินโดนีเซียนี้นั้น ถือเป็นมาตรการเชิงปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างผลลัพธ์อันเป็นรูปธรรมได้อย่างรวดเร็วมากที่สุด กล่าวคือ สามารถบรรเทา หรือคลายความกังวลของประชาชนได้โดยทันท่วงที

5.2 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil Unrest)

5.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : คำกล่าวอ้างของ โดนัลด์ ทรัมป์ ในเรื่องที่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียมาจากการสวมรอยนำชื่อผู้เสียชีวิตมาลงคะแนนเสียง[230]

ภาพที่ 5 ผู้อำนวยการการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียออกมายืนยันข้อเท็จจริงผ่านช่องรายการ “CNN”
ที่มา: www.edition.cnn.com/2020/11/12/politics/trump-campaign-georgia-dead-voters-fact-check/index.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : จากผลการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียที่ โจ ไบเดน ชนะการเลือกตั้ง ส่งผลให้ โดนัลด์ ทรัมป์ และกลุ่มที่สนับสนุนได้ออกมาโต้แย้งว่า ผลการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นการโกงการเลือกตั้ง โดยทาง โดนัลด์ ทรัมป์ ได้กล่าวอ้างว่าผลการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียมีผู้สวมรอยนำชื่อผู้เสียชีวิตมาลงคะแนนเสียง ภายหลังจากนั้น สื่อสังคมออนไลน์ได้มีการนำเสนอข่าวว่า รายชื่อของผู้เสียชีวิตในรัฐจอร์เจียได้ถูกนำมาใช้เพื่อการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 2020 ในขณะเดียวกัน ทางสำนักข่าว Fox News เองก็ได้นำเสนอข่าวการโกงการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียเช่นเดียวกัน

[230] Lybrand, H. Subramaniam, T. (2020, November 13). Fact check: Evidence undermines Trump campaign's claims of dead people voting in Georgia. CNN. www.edition.cnn.com/2020/11/12/politics/trump-campaign-georgia-dead-voters-fact-check/index.html

อย่างไรก็ตาม ทางสำนักข่าว CNN ได้ตรวจสอบไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจีย ผู้ซึ่งให้ข้อมูลว่า ข่าวที่อ้างว่าชื่อของผู้ลงคะแนนเสียงนั้นเป็นชื่อของผู้เสียชีวิตนั้นไม่เป็นความจริง รวมทั้งยังกล่าวเพิ่มเติมว่า รายชื่อของผู้เสียชีวิตจะถูกถอดออกจากการเลือกตั้งอยู่แล้ว แต่ข่าวเท็จที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดจากข้อมูลที่ผิดพลาด หรือกล่าวคือ การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีชื่อเหมือนกันกับผู้เสียชีวิตก็เป็นได้ นอกจากนี้ ทางคณะกรรมการการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียยังได้ดำเนินการตรวจสอบรายชื่อผู้ลงคะแนนเสียงในรัฐจอร์เจีย และพบว่า ไม่มีรายชื่อของผู้เสียชีวิตที่ถูกนำใช้เพื่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งใน ค.ศ. 2020 แต่อย่างใด

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ภายหลังการประกาศผลคะแนนเสียงการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยประชาชนในรัฐจอร์เจีย ที่ โจ ไบเดน มีคะแนนเหนือกว่า โดนัลด์ ทรัมป์ ได้ถูกเผยแพร่ไปนั้น โดนัลด์ ทรัมป์ ได้แสดงจุดยืนว่า ตนไม่พอใจผลการเลือกตั้งดังกล่าว พร้อมให้เหตุผลว่า มีการแอบอ้างชื่อของบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้วในการเลือกตั้ง ในลักษณะที่เอื้อผลประโยชน์ไปทาง โจ ไบเดน และการกระทำดังกล่าวนั้นส่งผลกระทบให้ โดนัลด์ ทรัมป์ แพ้ หรือมีคะแนนเสียงจากรัฐจอร์เจียน้อยกว่า โจ ไบเดน ในท้ายที่สุด

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยการแสดงจุดยืนที่ต่อต้านผลการเลือกตั้งของ โดนัลด์ ทรัมป์ สื่อของสหรัฐฯ ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ ได้ดำเนินการตีแผ่ความไม่พอใจต่อผลการเลือกตั้งของ โดนัลด์ ทรัมป์ จนส่งผลกระทบให้เกิดแรงกระแทก หรือระลอกของความไม่พอใจต่อกระบวนการเลือกตั้งของประเทศสหรัฐฯ โดยกลุ่มผู้สนับสนุน โดนัลด์ ทรัมป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อความน่าเชื่อถือของระบบการกำกับการดูแลกระบวนการเลือกตั้งของรัฐจอร์เจีย

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว สำนักข่าว CNN ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ด้วยการเป็นสื่อผู้ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ หรือกล่าวคือ การมุ่งตรวจสอบข้อมูลอย่างถี่ถ้วน และรอบคอบก่อนการนำเสนอ ด้วยการดำเนินการติดต่อไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจีย เพื่อสอบถามถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวอย่างเป็นทางการต่อสาธารณะผ่านช่องทางสื่อของสถานี เพื่อจุดประสงค์ในการนำเสนอข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงที่สามารถเชื่อถือได้เพื่อการแก้ไขความเข้าใจผิด ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบต่อความน่าเชื่อถือของทั้ง โจ ไบเดน พรรคเดโมแครต รวมไปจนถึงระบบการเลือกตั้งของรัฐจอร์เจีย และของประเทศสหรัฐฯ ด้วยเช่นเดียวกัน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : จากบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การป้องกันเหตุล่วงหน้าเป็นกระบวนการที่ไม่สามารถกระทำได้ และด้วยเหตุนั้น รูปแบบการดำเนินการแก้ไขปัญหาภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพ และประกอบไปด้วยความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกันกับลักษณะการดำเนินการของ สำนักข่าว CNN ที่เลือกติดต่อไปยังบุคคลผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหา เพื่อการตรวจสอบ และยืนยันข้อเท็จจริงของข้อมูล ก่อนการเรียบเรียง และนำเสนอต่อสาธารณะอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าว ที่การสร้างสรรค์ และการปรับใช้มาตรการป้องกันเหตุล่วงหน้านั้นเป็นไปได้ยาก เช่นเดียวกันกับแนวปฏิบัติเชิงกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบการแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในฐานะสื่อของ สำนักข่าว CNN ถือเป็นรูปแบบของแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว เพื่อจุดประสงค์ในการตอบสนองต่อการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบุคคลที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวผู้อื่นอย่าง โดนัลด์ ทรัมป์ ซึ่งกระบวนการดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับ สำนักข่าว CNN ควรเป็นรูปแบบ หรือแนวปฏิบัติที่ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสำหรับสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสื่อกระแสหลัก

5.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : รายงานผลการเลือกตั้งในรัฐมิชิแกนพบข้อมูลที่ผิดพลาดซึ่งข้อมูลนี้ได้ถูกแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว[231]

ภาพที่ 6 รายงานผลการเลือกตั้งจากรัฐมิชิแกนได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความผิดพลาด
ที่มา: www.edition.cnn.com/2020/11/04/tech/false-michigan-election-map/index.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : โดนัลด์ ทรัมป์ ได้ทวีตข้อความผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับข้อมูลการรายงานผลการเลือกตั้งในรัฐมิชิแกน ที่อาจเชื่อมโยงถึงการโกงการเลือกตั้ง กล่าวคือ มีการพบบัตรเลือกตั้งกว่า 138,000 ใบ ที่ไม่ทราบถึงแหล่งที่มา โดยเป็นบัตรเลือกตั้งที่มีการเลือกลงคะแนนเสียงให้กับ โจ ไบเดน จากพรรคเดโมแครต ซึ่งภายหลังจากการทวีตข้อความนี้ โดนัลด์ สำนักข่าวต่าง ๆ จึงได้นำเสนอการรายงาน

[231] Sullivan, D. Simon, M. Toropin, K. Grayer, A. (2020, November 4). How a Michigan election map with false information went viral and landed in Trump's Twitter feed. CNN. www.edition.cnn.com/2020/11/04/tech/false-michigan-election-map/index.html

ข่าวว่า มีการโกงผลการเลือกตั้งในรัฐมิชิแกนเกิดขึ้น พร้อมด้วยการแนบข้อมูลเกี่ยวกับผลการเลือกตั้งในรัฐมิชิแกน ว่า มีแหล่งที่มาจากเว็บไซต์ “Decision Desk HQ” ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่มีจุดประสงค์เพื่อการรายงานผลการเลือกตั้งภายในประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตาม “Decision Desk HQ” ได้ออกมากล่าวผ่าน สำนักข่าว CNN ว่า รายงานเกี่ยวกับผลการเลือกตั้งดังกล่าวนั้นเกิดจากการประมวลข้อมูลที่ผิดพลาดภายในเขต “Shiawassee” ของรัฐมิชิแกน โดยเจ้าหน้าที่มีการนำเข้าข้อมูลผิดพลาด หรือพิมพ์ข้อมูลผิด ซึ่งทาง “Decision Desk HQ” ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ดำเนินการลบข้อมูลที่ผิดพลาด และแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ข่าวเท็จเกี่ยวกับการโกงผลการเลือกตั้งในรัฐมิชิแกน ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อนั้น ได้ถูกเข้าถึง และแชร์ข้อมูลออกไปโดยประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีจำนวนการส่งต่อข้อมูลดังกล่าวผ่านแฟลตฟอร์มทวิตเตอร์มากถึง 14,000 ทวีต ซึ่งกลุ่มคนที่แชร์ข้อมูลดังกล่าวนี้ไม่ทราบว่าข้อมูลดังกล่าวนั้นเป็นข้อมูลเท็จ ที่ได้รับการดำเนินการแก้ไขอย่างถูกต้องแล้ว

สาเหตุของการเกิดขึ้น : การแพร่กระจายของข้อมูลเป็นวงกว้างเกี่ยวเหตุการณ์การโกงเลือกตั้งภายในรัฐมิชิแกน ณ ประเทศสหรัฐฯ ซึ่งเป็นเท็จ นั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากการทวีตข้อความผ่านแพลตฟอร์มทวิตเตอร์โดย โดนัลด์ ทรัมป์ ผู้ซึ่งอาจได้รับทราบข้อมูลมาโดยผิดพลาดเช่นเดียวกัน

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยอิทธิพลของ โดนัลด์ ทรัมป์ การทวีตข้อความดังกล่าวส่งผลกระทบเชิงลบต่อความน่าเชื่อถือของระบบการเลือกตั้งภายในรัฐมิชิแกน เช่นเดียวกันกับความบริสุทธิ์ต่อภาพลักษณ์ และชื่อเสียงของ โจ ไบเดน และพรรคเดโมแครต ผู้ซึ่งตกเป็นเป้าของความสงสัยโดยสาธารณะชน

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากข่าว บุคคลผู้ซึ่งมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับปัญหาคือ เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งภายในเขตพื้นที่ “Shiawassee” ของรัฐมิชิแกน และเจ้าหน้าที่จากเว็บไซต์ “Decision Desk HQ” รวมไปจนถึง สำนักข่าว CNN ทั้งนี้ บุคคลทั้งสามฝ่ายมีการติดต่อ ประสานงานอย่างเป็นระบบ เพื่อจุดประสงค์ในการดำเนินการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขต และอำนาจหน้าที่ส่วนบุคคล กล่าวคือ เจ้าหน้าที่การเลือกตั้งจากรัฐมิชิแกนได้ดำเนินการแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดเมื่อรับทราบ และข้อมูลที่ถูกต้องได้ถูกนำส่งต่อไปยังเจ้าหน้าที่จากเว็บไซต์ “Decision Desk HQ” ผู้ซึ่งออกมาชี้แจงผ่านพื้นที่สื่อของ สำนักข่าว CNN ในฐานะตัวแทนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหา

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของปัญหา ที่เกิดขึ้นจากการนำเข้าข้อมูลที่ผิดพลาดโดยต้นทาง กระบวนการดำเนินการแก้ไขจึงครอบคลุมเพียงภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาเท่านั้น โดยในกรณีนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เร่งดำเนินการตรวจสอบ และตอบสนองต่อปัญหาอย่างสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ และภายใต้ขอบเขตภาระหน้าที่ของตน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : ด้วยบริบทของข่าวที่แม้จะมีการดำเนินการแก้ไข หรือกล่าวคือ การนำเข้าข้อมูลที่ถูกต้อง และสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้กระบวนการดำเนินการที่สามารถกระทำได้แล้วก็ตาม แต่บางส่วนของสาธารณะชนอาจยังคงประสบกับความเข้าใจผิด และเชื่อในชุดข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากปัจจัยหลักของการแพร่กระจายของข้อมูลเป็นวงกว้างคือ การใช้อิทธิพลผ่านช่องทางสื่อของ โดนัลด์ ทรัมป์ ผู้ซึ่งละเลย และนิ่งเฉยต่อการส่งต่อข้อมูลที่ผิดพลาด ในกรณีนี้ การพัฒนามาตรการ หรือกลไกใด ๆ ที่สามารถกระตุ้นความรับผิดชอบของผู้ส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพถือเป็นสิ่งจำเป็น

5.2.3 ประเทศสิงคโปร์ (Singapore)

หัวข้อข่าว : ตำรวจสิงคโปร์ได้ทำการตรวจสอบเว็บไซต์ปลอมที่ประกาศข่าวการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู[232]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : สืบเนื่องจากการมีเว็บไซต์ปลอมที่ได้ทำการแอบอ้างเป็นเว็บไซต์ของสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อการประกาศข่าวการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู นั้น ส่งผลให้สำนักข่าวต่างประเทศอาทิ CNN, CCTV, Sina, และ Phoenix Chinese เข้าใจผิด และนำข้อมูลเท็จดังกล่าวนั้นไปเผยแพร่ต่อ อันเป็นผลให้ทางสำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ไม่สามารถนิ่งเฉยได้ และริเริ่มดำเนินการแจ้งความกับสำนักงานตำรวจ เพื่อจุดประสงค์ในการเอาผิดเว็บไซต์ปลอมที่มุ่งแอบอ้างด้วยจุดประสงค์อันไม่พึงประสงค์ดังกล่าว พร้อมกันนั้น สำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ยังได้ออกมายืนยันข้อมูลอย่างเป็นทางการเพิ่มเติมว่า นายกรัฐมนตรี ลี กวนยู ยังคงมีชีวิตอยู่ และข้อมูลล่าสุดที่ทางสำนักนายกรัฐมนตรีได้ประกาศออกไปนั้น เป็นเพียงเรื่องอาการป่วยของนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู เท่านั้น

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ข่าวอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู นั้น ได้ถูกสร้างและส่งต่อโดยเว็บไซต์ปลอม ที่แอบอ้างตัวเป็นเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของสำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : ข่าวอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู ไม่เพียงแต่สร้างความตื่นตระหนก ตกใจแก่ประชาชนชาวสิงคโปร์ที่ชื่นชอบ และสนับสนุนนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู เท่านั้น แต่ข้อมูลเท็จดังกล่าวยังถูกส่งต่อ และนำไปเผยแพร่ในวงกว้างผ่านสื่อกระแสหลักของต่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องให้เกิดเป็นประเด็นความอ่อนไหวต่อสภาพสังคม การเมือง และอาจรวมไปถึงสภาพเศรษฐกิจของประเทศสิงคโปร์

---

[232] Chan, F. Sim, W. (2015, March 19). Police looking into hoax website that falsely announced death of Mr Lee Kuan Yew. www.straitstimes.com/singapore/police-looking-into-hoax-website-that-falsely-announced-death-of-mr-lee-kuan-yew

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากข่าว สำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อกลไกการดำเนินการแก้ไขปัญหาในกรณีนี้ โดยทางสำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ได้เร่งประสานงานร่วมกับตำรวจ เพื่อจุดประสงค์ในการยับยั้งข่าวปลอม พร้อมด้วยการออกประกาศอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับสถานการณ์ที่แท้จริงเพื่อลดอิทธิพลเชิงลบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณะ

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของปัญหา ที่เกิดขึ้นจากการนำเข้าข้อมูลเท็จโดยเจตนาจากบุคคลอันไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นรูปแบบการกระทำที่ไม่อาจคาดเดาได้ กระบวนการดำเนินการแก้ไขโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงครอบคลุมเพียงภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาเท่านั้น โดยในกรณีนี้ สำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ได้ปรับใช้กระบวนการทางกฎหมาย ร่วมกันกับการมุ่งสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน เพื่อจุดประสงค์ในการดำเนินการแก้ไขความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้น

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : ด้วยบริบทของข่าว ที่การศึกษา สร้างสรรค์ และการปรับใช้มาตรการป้องกันเหตุล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องด้วยปัจจัยด้านเจตนาอันไม่พึงประสงค์จากบุคคลที่สาม ที่ถือเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า ดังนั้น มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อ ในกรณีนี้ ควรเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้อง และส่งเสริมซึ่งกันและกันกับกระบวนการ และขอบเขตการดำเนินการที่ สำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ สามารถกระทำได้ กล่าวคือ สนับสนุนกระบวนการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การออกอากาศประกาศอย่างเร่งด่วนผ่านสถานีโทรทัศน์ การสื่อสารผ่านเว็บไซต์ และการสื่อสารผ่านช่องทางอื่น ๆ อย่างเป็นทางการ เป็นต้น

5.2.4 ประเทศบราซิล (Brazil)

หัวข้อข่าว : “รัฐประหารแบบ Slow-motion” หายนะจากการบิดเบือนข้อมูลที่ประเทศบราซิลต้องเผชิญ[233]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยสถานการณ์ความกดดันอันเป็นผลมาจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีสมัยใหม่ที่กำลังใกล้เข้ามา ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของประเทศบราซิลอย่าง “Jair Messias Bolsonaro” ได้ริเริ่มกระบวนการประชาสัมพันธ์ตนเองในลักษณะเดียวกันกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาเมื่อในปี ค.ศ. 2020 กล่าวคือ การปรับใช้รูปแบบวาทกรรมแบบ “Trump’s style” ที่มุ่งกล่าวอ้างเกี่ยวกับกระบวนการทุจริตในการเลือกตั้ง ที่อาจส่งผลกระทบให้ตนแพ้การเลือกตั้งให้กับอีกผู้สมัครชิงตำแหน่งที่

[233] Angwin, J. (2022, June 13). “Like a slow-motion coup”: Brazil is on the brink of a disinformation disaster. *Nieman Journalism Lab, Nieman Foundation at Harvard University.* www.niemanlab.org/2022/06/like-a-slow-motion-coup-brazil-is-on-the-brink-of-a-disinformation-disaster/

กำลังมาแรงอย่าง “Luiz Inácio Lula da Silva” ในขณะเดียวกัน เป็นที่แน่นอนว่า “Jair Messias Bolsonaro” ได้ยืนยันผ่านการให้สัมภาษณ์กับสื่อว่า “ตนจะไม่ยอมรับความพ่ายแพ้อย่างแน่นอน” เนื่องด้วยความกังวลที่ว่า ชัยชนะที่นำมาซึ่งประธานาธิบดีคนที่ 46 ของประเทศสหรัฐอเมริกาอย่าง “Joe Biden” นั้น จะต้องไม่เกิดขึ้นที่ประเทศบราซิล

ยิ่งไปกว่านั้น หากย้อนไปเมื่อในปี ค.ศ. 2018 “การบิดเบือนข้อมูลผ่านแพลตฟอร์ม “WhatsApp” คือ หนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่ส่งผลให้ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของประเทศบราซิลอย่าง “Jair Messias Bolsonaro” ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ดังนั้น สำหรับการเลือกตั้งครั้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 2022 นี้ ในขณะที่ “Jair Messias Bolsonaro” กำลังโน้มน้าวกระแสสังคมผ่านสื่อหลัก ผู้ให้บริการด้านแพลตฟอร์มเทคโนโลยีหลากหลายประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับแพลตฟอร์ม “WhatsApp” ต่างพยายามสร้างความมั่นใจให้กับสาธารณชนในประเทศบราซิลว่า “จะไม่มีเหตุการณ์ซ้ำรอยเกิดขึ้น” อย่างแน่นอน

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เนื่องด้วยความกดดันอันเป็นผลมาจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่กำลังจะเกิดขึ้น ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของประเทศบราซิลอย่าง “Jair Messias Bolsonaro” ผู้ซึ่งมีความกระหายชัยชนะ จึงได้ริเริ่มการโน้มน้าวสาธารณะชนผ่านสื่อ ทั้งในรูปแบบออนไลน์ และออฟไลน์ ด้วยการปรับใช้วาทกรรมแบบ “Trump’s style” ที่มุ่งโจมตี และลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้เข้าแข่งขันคนอื่น

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : ไม่เพียงแต่ความน่าเชื่อถือของผู้เข้าแข่งขันเพื่อการชิงตำแหน่งประธานาธิบดีคนอื่นเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบเชิงลบ แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งความน่าเชื่อถือ ตลอดจนประสิทธิภาพของกระบวนการเลือกตั้งของประเทศบราซิล และศักยภาพเพื่อการบริการของระบบการสื่อสารภายในประเทศอย่างแพลตฟอร์ม “WhatsApp” ก็ได้รับผลกระทบในทางลบเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับความไว้วางใจต่อศักยภาพ และประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มโดยสาธารณะชน

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากข่าว มีเพียงผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการสื่อสารอย่าง “WhatsApp” เท่านั้น ที่ออกมาแสดงจุดยืน และสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้งานปลายทาง กล่าวคือ ประชาชนชาวบราซิล ว่า แพลตฟอร์มมีทั้งระบบ และกระบวนการดำเนินการให้บริการที่มีประสิทธิภาพมากพอในการตรวจสอบ ป้องกัน และลดโอกาสในการเกิดขึ้นการทุจริตผ่านศักยภาพเพื่อการบริการของแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปฏิบัติการข้อมูล หรือการนำส่งข้อมูลที่บิดเบือนเกี่ยวกับบริบททางการเมือง

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : ด้วยบริบทของปัญหา ที่มีคุณลักษณะเชื่อมโยงถึงความต่อเนื่องและอิทธิพลของผลกระทบเชิงลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระบอบประชาธิปไตยของประเทศบราซิล รูปแบบการดำเนินการแก้ไขในกรณีนี้จึงมีลักษณะที่ครอบคลุมทั้งช่วงเวลา “ก่อน” และ “หลัง” การเกิดขึ้นของปัญหา

กล่าวคือ การมุ่งสร้างสรรค์ความแข็งแกร่งให้กับแพลตฟอร์มของ “WhatsApp” นั้น เป็นรูปแบบการดำเนินการในระยะยาวที่สามารถกินระยะเวลาครอบคลุมทั้งช่วงเวลาก่อน และหลังปัญหาได้

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ในบริบทของผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ “WhatsApp” รูปแบบการดำเนินการรับมือ และป้องกันปัญหาของแพลตฟอร์มอาจไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นมาตรการเพื่อการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด แต่อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะของกลไกเพื่อการดำเนินงานของแพลตฟอร์มนั้นมีความสอดคล้องกันกับรูปแบบการรับส่งสาร และการปรับใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้งานปลายทาง อันเป็นปัจจัยที่สามารถตรวจสอบ วิเคราะห์ และบังคับใช้หลักเกณฑ์ใด ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวมได้ กล่าวคือ การตอบสนองต่อการปรับใช้วาทกรรมแบบ “Trump’s style” ของประธานาธิบดี “Jair Messias Bolsonaro” เพื่อลดทอนความน่าเชื่อถือของบุคคลอื่น โดย “WhatsApp” นั้น เป็นการดำเนินการภายใต้ขอบเขตความรับผิดชอบสื่อ

5.2.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ยังคงกล่าวอ้างอย่างไม่ถูกต้องว่า เม็กซิโกจะจ่ายค่าก่อสร้างกำแพงขึ้น เพื่อกั้นแนวพรมแดน ให้กับสหรัฐอเมริกา[234]

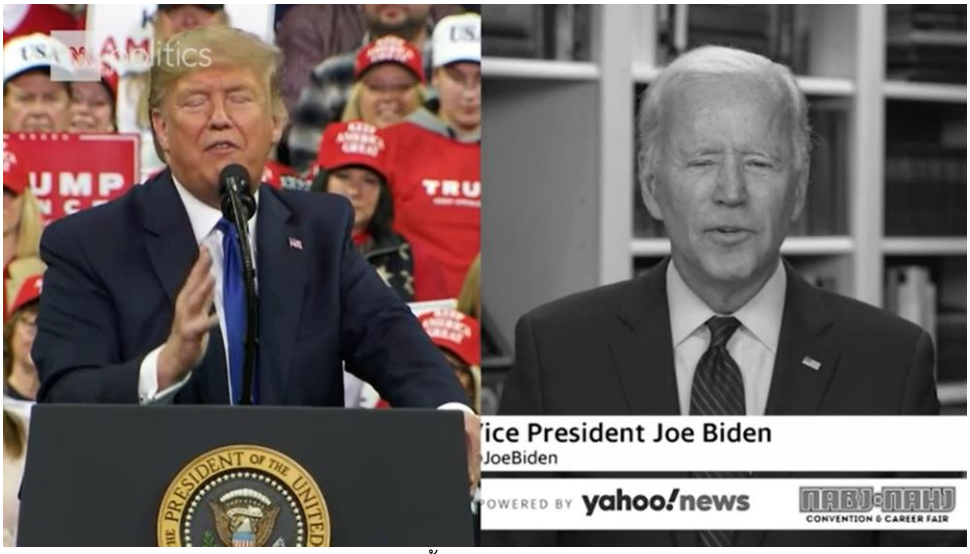

ภาพที่ 7 ทรัมป์ กับการหาเสียงด้วยประเด็น “กำแพงกั้นชายแดน” และ ไบเดน กับการหาเสียงด้วยประเด็น “การลี้ภัย”
ที่มา: www.edition.cnn.com/2020/10/14/politics/fact-check-trump-mexico-paying-for-the-wall/index.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้กล่าวถึงประเทศเม็กซิโกในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้งครั้งใหม่ว่า ประเทศเม็กซิโกกำลังจะจ่ายค่ากำแพงกั้นพรมแดนให้กับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งใน

[234] Dale, D. (2020, October 15). Fact check: Trump is still falsely claiming that Mexico is paying for his border wall. CNN. www.edition.cnn.com/2020/10/14/politics/fact-check-trump-mexico-paying-for-the-wall/index.html

ความเป็นจริงแล้ว ประเทศเม็กซิโกไม่ได้เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการบริจาคเงินเพื่อการก่อสร้างกำแพงกั้นชายแดนระหว่างประเทศเม็กซิโก และสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใด โดยเงินทุนดังกล่าวนั้นเป็นต้นทุนของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีที่มาจากเงินภาษีของประชาชนชาวอเมริกัน

นอกจากนี้ ประเด็นของกำแพงกั้นชายแดนที่มีมูลค่าหลายพันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นี้นั้น ทางรัฐบาลเม็กซิโกได้มีการช่วยเหลือรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเพียงในเรื่องของการตรวจคนเข้าเมือง โดยการส่งกองกำลังของรัฐบาลหลายพันนาย เพื่อจุดประสงค์ในการสกัดกั้นผู้อพยพที่ต้องการแอบเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาแบบผิดกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้ สำนักข่าว CNN เป็นผู้นำเสนอมุมมองข้อเท็จจริงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่ ประธานาธิบดี เอนริเก เปนญา นีเอโต ของประเทศเม็กซิโกได้ออกมาแถลงตอบโต้ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ว่า ประเทศเม็กซิโกจะไม่จ่ายค่าก่อสร้างกำแพงกั้นแนวพรมแดนให้แก่สหรัฐอเมริกาเด็ดขาด

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโก เกิดขึ้นจากการขึ้นกล่าวปราศรัยเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งของ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ที่มุ่งสร้างความเกลียดชังระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศด้วยการระบุว่า จะมีการสร้างกำแพงกั้นแนวชายแดนระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโก โดยที่ประชาชนชาวเม็กซิโกจะเป็นผู้ออกเงินค่าก่อสร้างกำแพงดังกล่าว

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยวาทกรรมเชิงลบอันประกอบไปด้วยการบิดเบือนข้อมูลของ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ไม่เพียงแต่ความเกลียดชังระหว่างประชาชนของทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโกเท่านั้นที่ประทุขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ความเกลียดชังดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อประเด็นปัญหาการเหยียดเชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ ในหลายพื้นที่ทั่วโลก เนื่องจากปัจจัยด้านความอ่อนไหวของบริบทดั้งเดิม ที่เชื่อมโยงถึงปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยง่ายอย่าง “การเหยียด” หรือ “การลดทอนคุณค่า” ของเพื่อนมนุษย์ที่ประกอบไปด้วยความหลากหลาย

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากข่าว มีเพียง สำนักข่าว CNN เท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในฐานะผู้สื่อข่าวที่มุ่งตรวจสอบ ติดตาม นำเสนอชุดข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว รูปแบบการตอบสนองต่อวาทกรรมเชิงลบของ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ โดย สำนักข่าว CNN ที่มุ่งนำเสนอชุดข้อมูลอีกด้าน นั้น ครอบคลุมเพียงคุณลักษณะของการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาเท่านั้น

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าว ที่การสร้างสรรค์ และการปรับใช้มาตรการป้องกันอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากปัจจัย และอิทธิพลส่วนบุคคลของผู้ส่งสาร อย่างไรก็ตาม วิธีการดำเนินการตอบสนองต่อชุดข้อมูลที่มุ่งโจมตี หรือสร้างความเกลียดชังโดย สำนักข่าว CNN นั้น ถือเป็นมิติหนึ่งภายใต้กระบวนการกำกับดูแลสื่อ หรือกล่าวคือ การมี

ปฏิสัมพันธ์ในลักษณะโต้แย้งชุดข้อมูลเดิมด้วยการนำเสนอชุดข้อมูลอื่น ที่ประกอบขึ้นจากแหล่งอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพื่อจุดประสงค์ในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และลดกระแสความเกลียดชังที่เกิดขึ้น

5.2.6 ประเทศออสเตรเลีย (Australia)

หัวข้อข่าว : สำนักข่าว Sky News Australia กำลังพัฒนาสู่การเป็นช่องรายการที่มุ่งรายงานข้อมูลผ่านรูปแบบของทฤษฎีสมคบคิด[235]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ช่องรายการข่าว “News Corp” ได้ดำเนินการรวบรวมจำนวนยอดการรับชมวิดีโอที่มีเนื้อหาเชิงสนับสนุนฝ่ายอนุรักษ์นิยม หรือฝ่ายขวา บนแพลตฟอร์มดิจิทัล และพบรายละเอียดว่ายอดการรับชมวิดีโอเฉลี่ยบนเว็บไซต์ของสำนักข่าว Sky News Australia นั้นมีจำนวนอยู่ที่ 5.2 ล้านครั้งต่อเดือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม ค.ศ. 2020 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ที่เครือข่ายทฤษฎีสมคบคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ถูกปิดกั้นจากแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย

อย่างไรก็ดี ในประเทศออสเตรเลีย “Alex Jones” ผู้ประกาศข่าวของ “Sky News Australia” ยังคงก่อความไม่สงบผ่านสื่อด้วยการนำเสนอทฤษฎีสมคบคิดผ่านช่องรายการโทรทัศน์ โดยอ้างว่า การที่ “Joe Biden” ได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแผนการโดย “พวกหัวสมัยใหม่” ที่มีจุดประสงค์เบื้องหลังคือ “การโค่นล้มอเมริกา” ด้วยเหตุนั้น ทางสำนักข่าว “Sky News Australia” จึงถูกมองว่ากำลังเลือกข้าง หรือเอนเอียงไปทางฝ่ายอนุรักษ์นิยมอย่างชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้น การที่สำนักข่าวได้ผลิตเนื้อหารายการพิเศษเพิ่มเติม ที่ออกแบบมาเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้สนับสนุนแนวคิดทางฝ่ายขวาในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะนั้น ถือเป็นรูปแบบการกระทำที่ชัดเจน และสนับสนุนภาพลักษณ์ของกลุ่มขวาจัดอีกด้วยเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ วิธีการนำเสนอทฤษฎีสมคบคิด (โดย “Alex Jones”) นั้นประกอบไปด้วยการใช้ภาษา รหัสลับ ศัพท์เฉพาะ หรือวาทกรรมที่มุ่งชี้นำกลุ่มบุคคลภายใต้หลักการของทฤษฎีสมคบคิด ร่วมกับการสนับสนุนโดยกลุ่มฝ่ายขวาจัด แต่อย่างไรก็ดี นักการเมืองส่วนใหญ่มองว่า สำนักข่าว “Sky News Australia” เป็นสำนักข่าวเฉพาะกลุ่มที่มีผู้ชมค่อนข้างน้อย โดยทางสำนักข่าว “Sky News Australia” เองก็ได้ออกมาตอบโต้ต่อข้อกล่าวหาต่าง ๆ ผ่านแถลงการณ์ที่ระบุว่า ทางสำนักข่าวได้ดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายเดียวกันกับสำนักข่าวอื่น ซึ่งอยู่ภายใต้หลักปฏิบัติของอุตสาหกรรมโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ของประเทศออสเตรเลียทั้งสิ้น

สาเหตุของการเกิดขึ้น : การนำเสนอข้อมูลผ่านหลักการของทฤษฎีสมคบคิดผ่านช่องรายการโทรทัศน์โดย “Alex Jones” นั้น ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลให้สาธารณะเริ่มมีแนวคิดว่า สำนักข่าว “Sky News Australia” เป็นกลุ่มที่นิยมหลักอนุรักษ์นิยมโดยออกนอกหน้า

[235] Davies, A. (2021, 23 February). Sky News Australia is tapping into the global conspiracy set – and it’s paying off. The guardian. www.theguardian.com/australia-news/2021/feb/24/sky-news-australia-is-tapping-into-the-global-conspiracy-set-and-its-paying-off

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : การที่ สำนักข่าว “Sky News Australia” ถูกตีตราด้วยภาพลักษณ์ของกลุ่มอนุรักษ์นิยมส่งผลกระทบให้ทางสำนักข่าวกลายเป็นช่องรายการโทรทัศน์เฉพาะกลุ่ม ที่มีอัตราความนิยมน้อยกว่าช่องรายการอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ไม่เพียงแต่รูปแบบการนำเสนอข้อมูลโดย สำนักข่าว “Sky News Australia” นั้นจะส่งผลกระทบเชิงลบต่อทั้งภาพลักษณ์องค์กรเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ถูกกล่าวถึงยังคงได้รับผลกระทบเชิงลบต่อภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือในสายตาของสาธารณชนด้วยเช่นเดียวกัน

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว มีเพียงช่องรายการข่าว “News Corp” เท่านั้น ที่มีบทบาทต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการดำเนินการรวบรวมจำนวนยอดการรับชมโดยเฉลี่ยของช่องรายการที่มีเนื้อหาเชิงสนับสนุนฝ่ายอนุรักษ์นิยม หรือฝ่ายขวา บนแพลตฟอร์มดิจิทัล นั้น ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ว่า สำนักข่าว “Sky News Australia” มีแนวโน้มในการเป็นสื่อปราศจากความรับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยการเลือกข้างทางการเมืองอย่างชัดเจนโดยแท้จริง

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : จากบริบทของข่าวที่มุ่งติดตาม ตรวจสอบ และวิเคราะห์แนวโน้มของความน่าจะเป็น หรือหาคำตอบให้กับความสงสัยที่มีผ่านสถิติการรับชมช่องรายการของผู้บริโภคนั้น เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ไม่ได้สะท้อนถึงกระบวนการบริหารจัดการ หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ดี ในทางหนึ่งกระบวนการดำเนินการของ ช่องรายการข่าว “News Corp” ถือเป็นรูปแบบหนึ่งในการนำเสนอชุดข้อมูลที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : จากบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น บุคคลใด ๆ ที่สมควร และมีอำนาจหน้าที่ในการสร้างสรรค์ และบังคับใช้มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อคือ หน่วยงานระดับภาครัฐของประเทศออสเตรเลีย ที่ควรมุ่งตรวจสอบ ติดตาม ส่งเสริม และสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมสื่อที่มีคุณภาพ และสามารถสร้างประโยชน์ส่วนรวมให้กับสังคมได้ หรือกล่าวคือ กำกับดูแลสื่อที่มุ่งเลือกข้าง และมุ่งโจมตีฝ่ายตรงข้ามอย่างชัดเจนด้วยความถูกต้องเหมาะสม และอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจุดประสงค์ในการคงไว้ซึ่งความเป็นกลางของบุคคลที่อยู่ในสถานะสื่อ

5.2.7 ประเทศออสเตรเลีย (Australia)

หัวข้อข่าว : คณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (AEC) เตรียมพร้อมรับมือกับทฤษฎีสมคบคิด เนื่องจากบุคคลทางการเมืองหลายฝ่ายยอมรับถึงการใช้ “วาทกรรมแบบทรัมป์” ที่มุ่งสร้างผลประโยชน์ส่วนตัวในการเลือกตั้ง[236]

[236] Worthington, E., Bogle, A., Workman, M. (2022, 17 May). AEC on alert for electoral fraud conspiracies as fringe parties embrace Trump-style 'stolen election' lie. ABC News. www.abc.net.au/news/2022-05-17/australians-spreading-trump-election-conspiracies/101057226

ภาพที่ 8 ข้อความที่แสดงถึงทฤษฎีสมคบคิด ซึ่งแพร่กระจายในโลกออนไลน์

ที่มา: www.abc.net.au/news/2022-05-17/australians-spreading-trump-election-conspiracies/101057226

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : คณะกรรมการการเลือกตั้งของออสเตรเลีย (AEC) ได้ออกคำเตือนอย่างเป็นทางการ กว่า 45 รายการ ที่มีเนื้อความเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากทาง “AEC” ได้รับคำเตือนเกี่ยวกับระบบการคัดเลือกผู้ตรวจสอบที่อาจส่งผลกระทบให้กระบวนการต้องเผชิญกับความท้าทายในระหว่างการนับคะแนน เหตุเพราะการคัดเลือกกลุ่มอาสาสมัครเข้าร่วมอบรม ก่อนที่จะได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบกระบวนการจัดเลือกตั้ง ในครั้งนี้นั้น อาจเชื่อมโยง หรือประกอบไปด้วยบุคคลจาก “ฝ่ายเสรีนิยม” และกลุ่มผู้สนับสนุน ที่เชื่อมโยงถึง “ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อการต่อต้านการกำหนดสถานการณ์บังคับ” (Anti-lockdown movement) ที่อาจท้าทายการนับคะแนนเลือกตั้งในระดับรัฐบาลกลาง

ทั้งนี้ ประเด็นความน่ากังวลดังกล่าวมีสาเหตุเนื่องมาจากกระแสของทฤษฎีสมคบคิดในโลกโซเชียล และแพลตฟอร์ม “Telegram” ที่โน้มน้าวสังคมว่าอาจมีการฉ้อโกงสิทธิ์ของผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเกิดขึ้น กล่าวคือ การแทรกแซงกระบวนการนับคะแนนเสียงโดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน จนส่งผลกระทบประชาชนหลายส่วนเกิดความกังวล และบางส่วนอาจเลือกที่จะสมัครเข้าร่วมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเลือกตั้งเพื่อเจตนาส่วนตัว และกลายเป็นปัจจัยที่สร้างอิทธิพลเชิงลบต่อระบบการเลือกตั้งของประเทศในท้ายที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระบบการนับคะแนนในวันเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความกังวลที่เกิดขึ้น พรรคการเมืองหลายฝ่ายกลับเลือกที่จะไม่กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวแต่อย่างใด

สุดท้าย เพื่อบรรเทาความกังวล กลุ่มอาสาสมัครส่วนหนึ่งจึงตัดสินใจเข้าร่วมการฝึกอบรม และการเตรียมพร้อมเพื่อการร่วมเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่ติดตามระบบการนับคะแนนในวันเลือกตั้ง ทั้งนี้ กลุ่มอาสาสมัครที่มีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์จะได้รับการแต่งตั้งจากผู้ลงสมัครเลือกตั้งทางการเมือง ให้มีสิทธิ์ติดตาม ตรวจสอบ และกำกับดูแลกระบวนการเลือกตั้ง ที่ครอบคลุมถึงกระบวนการเฝ้าสังเกต และดูแลกระบวนการนับคะแนนเสียง ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงดังกล่าวยังไม่สามารถขจัดความกังวลทั้งหมดได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพเพียงพอ

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ความกังวลเกี่ยวกับการฉ้อโกง หรือการละเมิดสิทธิ์ของผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อันมีที่มาจากการแพร่กระจายของทฤษฎีสมคบคิดที่ไม่สามารถตรวจสอบ หรือยืนยันความน่าเชื่อถือได้อย่างชัดเจน คือ สาเหตุของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการภายในวันเลือกตั้ง

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : ความมั่นใจที่ขาดหายไปของประชาชนชาวออสเตรเลียต่อระบบการเลือกตั้งของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านความถูกต้อง ความโปร่งใส และประสิทธิภาพการดำเนินการคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการแพร่กระจายเป็นวงกว้างของทฤษฎีสมคบคิด กล่าวคือ ระบบการคัดเลือกอาสาสมัคร ที่ยังคงมีช่องโหว่ และความน่ากังวล อาจนำมาซึ่งบุคคลที่ขาดคุณสมบัติ และอาจส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของกระบวนการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากข่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งของออสเตรเลีย (AEC) ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และเนื่องด้วยสถานะของทาง “AEC” ที่เชื่อมโยงถึงระบบการเลือกตั้งของประเทศโดยตรง กลไกเพื่อการดำเนินการที่ทาง “AEC” สามารถกระทำได้อย่างทันท่วงที และมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การออกแถลงการณ์เพื่อแสดงจุดยืนขององค์กร และมุ่งสร้างความเชื่อมั่นผ่านศักยภาพ และประสิทธิภาพของระบบการคัดเลือกอาสาสมัครเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากรูปแบบการดำเนินการโดย “AEC” ขอบเขตการดำเนินการดังกล่าวนั้นสะท้อนถึงลักษณะของการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ซึ่งเชื่อมโยงถึงคุณลักษณะของปัญหา ที่ไม่อาจดำเนินการป้องกันได้ล่วงหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปัญหาเกิดขึ้น และได้รับการส่งต่ออย่างกว้างขวางในโลกออนไลน์โดยไม่ทราบที่มาแน่ชัด

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : ในมิติด้านการสื่อสารมวลชน บทบาทที่ผู้ส่งสารสามารถกระทำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ที่นอกเหนือไปจากการแพร่กระจายประกาศอย่างเป็นทางการของ “AEC” สู่สาธารณะ คือ การติดตาม และนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อจุดประสงค์แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา และสิ่งที่เกิดขึ้นอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกัน การตรวจสอบ วิเคราะห์ ไขข้อข้องใจ และ

รายงานผลลัพธ์เกี่ยวกับประเด็นด้านทฤษฎีสมคบคิดก็ถือเป็นสิ่งที่สื่อควรดำเนินการอย่างสอดคล้องกันด้วยเช่นเดียวกัน

5.3 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตโรคระบาด (Epidemic)

5.3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : ทรัมป์ อ้างว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาสามารถควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัสได้อย่างยอดเยี่ยม[237]

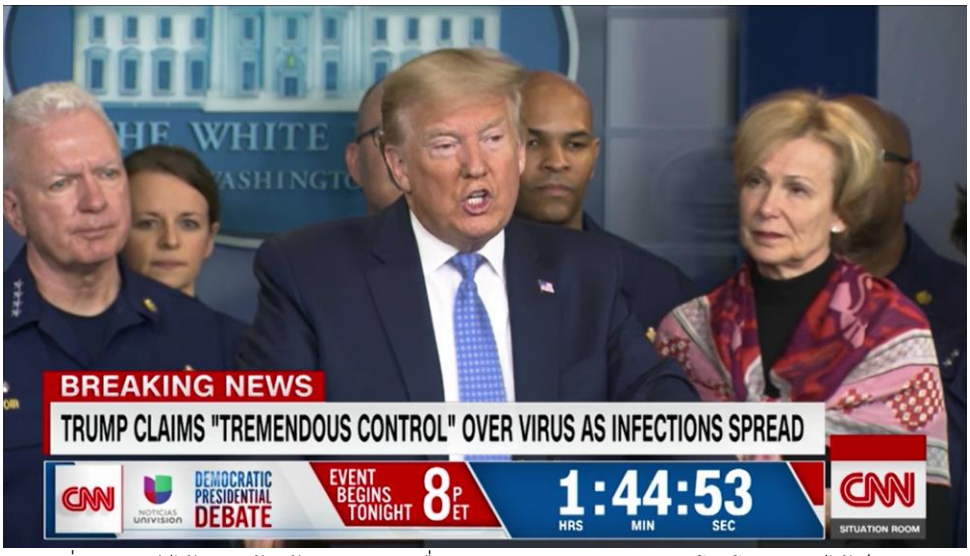

ภาพที่ 9 ทรัมป์ ได้กล่าวอ้างข้อความชวนเชื่อว่า รัฐบาลสามารถควบคุมโรคโควิด-19 ได้เป็นอย่างดี

ที่มา: www.edition.cnn.com/2020/03/15/politics/fact-check-trump-control-coronavirus/index.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ได้กล่าวอ้างข้อความชวนเชื่อ เพื่อลดข่าวความรุนแรงของวิกฤตโคโรนาไวรัสโดยอ้างว่า รัฐบาลสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสได้เรียบร้อยแล้ว โดยคำกล่าวอ้างของ ทรัมป์ ครั้งนี้ ปรากฏขึ้นภายในการบรรยายสรุปการดำเนินการของทำเนียบขาว ที่ ทรัมป์ ได้กล่าวว่า “ถึงไวรัสชนิดนี้จะติดต่อ และแพร่กระจายไปยังผู้คนได้เป็นจำนวนมาก แต่ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็มีความสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสได้” อย่างไรก็ตาม คำกล่าวอ้างดังกล่าวขัดแย้งกับการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข รวมถึงผู้ที่ปรากฏตัวพร้อมกับ ทรัมป์ ภายในงานการบรรยายสรุป

ในท้ายที่สุด ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขต้องออกมาตอบโต้ข้อความชวนเชื่อของ ทรัมป์ ที่กล่าวว่าทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสามารถควบคุมไวรัสชนิดนี้ได้นั้นไม่เป็นความจริง โดยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศ ณ

[237] Dale, D. (2020, 16 March). Fact check: Trump falsely claims US has 'tremendous control' of the coronavirus. CNN Politics. www.edition.cnn.com/2020/03/15/politics/fact-check-trump-control-coronavirus/index.html

เวลานี้นั้นค่อนข้างวิกฤต และเจ้าหน้าที่มีความกังวลว่าสถานการณ์อาจรุนแรง และเลวร้ายขึ้นในอนาคตข้างหน้า การจะควบคุมไวรัสได้หรือไม่ถือนั้นถือเป็นความท้าทายต่อระบบสาธารณสุขของประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ทางด้าน ทรัมป์ ยังคงกล่าวอ้างข้อความเท็จในประเด็นต่อมาอีกว่า กลุ่มคนวัยหนุ่มสาวเป็นผู้มีสุขภาพดี จะไม่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพอย่างรุนแรงใด ๆ จากไวรัสนี้

แต่อย่างไรก็ตาม สังคมควรต้องเฝ้าระวังกลุ่มคนสูงวัยเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพ และถือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจเสียชีวิต หรือได้รับความเจ็บป่วยร้ายแรงจากโคโรนาไวรัสได้มากที่สุด ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขก็ได้ออกมาตอบโต้ถ้อยคำกล่าวอ้างลอย ๆ ของ ทรัมป์ อีกครั้งหนึ่งโดยเน้นย้ำว่า ทั้งคนวัยหนุ่มสาว คนสูงวัย หรือแม้แต่ผู้ไม่เคยมีประวัติการเจ็บป่วยนั้น ล้วนแต่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากโคโรนาไวรัสทั้งสิ้น

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ข้อความชวนเชื่อเรื่องความสามารถของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อประเด็นด้านการควบคุมโคโรนาไวรัสผ่านสื่อกระแสหลักของประเทศโดยประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ คือ สาเหตุของความกังวลและความร้อนใจให้กับบุคลากรในภาคสาธารณสุขของประเทศ

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : จากคำกล่าวอ้างที่ไม่เป็นความจริงของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ประชากรวัยหนุ่มสาว รวมไปจนถึงประชาชนผู้ซึ่งไม่เคยมีปัญหาสุขภาพมาก่อน อาจมีโอกาสสูงมากยิ่งขึ้นในการต้องเผชิญกันกับผลกระทบด้านสุขภาพจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัส ซึ่งอาจร้ายแรงถึงชีวิต เนื่องจากแนวโน้มการละเลยการป้องกันตนเอง เนื่องจากความไว้วางใจรัฐบาล ที่สามารถพบได้มากขึ้นในกลุ่มประชากรวัยหนุ่มสาว ผู้ซึ่งหลงเชื่อในคำกล่าวอ้างที่ไม่ถูกต้องของของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ผู้ซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังกลไกสำคัญอย่างการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวคือ การโต้แย้งและนำเสนอข้อมูลทั้งเชิงการแพทย์ และวิชาการ ต่อสาธารณะชนเพื่อจุดประสงค์ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการมุ่งสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ หรืออิทธิพลที่ถูกต้องแก่ผู้รับสาร ที่ในกรณีนี้ หมายถึงประชาชนทั่วไปที่มีความกังวล ความไม่เข้าใจ และความคาดหวังต่อรัฐบาลสหรัฐฯ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคไวรัส

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทของข่าวที่ ทรัมป์ มีแนวโน้มต้องการการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาลภายใต้การกำกับดูแลของตนให้มีความน่าเชื่อถือในสายตาของสาธารณะชน การบริหารจัดการประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ซึ่งสอดคล้องกันกับรูปแบบการตอบโต้คำกล่าวอ้างของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ด้วยการแถลงชุดข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์จริง และย้ำเตือนประชาชนให้เฝ้าระวัง และติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง และรอบคอบโดยบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าวที่สะท้อนถึงการมุ่งย้ำเตือน และเสนอวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างรอบคอบแก่ประชาชนโดยบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัส ก่อนการตัดสินใจเชื่อสารใด ๆ ที่ได้รับ ซึ่งเชื่อมโยงเพียงขอบเขต จุดประสงค์ และวิสัยทัศน์การดำเนินการของหน่วยงานภาค สาธารณสุขของประเทศสหรัฐฯ เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ในมิติด้านการออกมาตรการ หรือการพัฒนากลไกใด ๆ เพื่อการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสื่อของประเทศสหรัฐฯ นั้น ควรมีรูปแบบที่เป็นไปในลักษณะของการมุ่งสื่อสาร และนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และมีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบได้จริง ต่อประชาชนในวงกว้างอย่างต่อเนื่องในหลากหลายช่องทางทางการ เพื่อจุดประสงค์ในการป้องกัน และลดปัญหา อุปสรรค หรือผลกระทบใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพของประชาชน และศักยภาพของภาคสาธารณสุขของประเทศ จากปัญหาด้านโรคระบาด อันถือเป็นประเภทของสภาวะวิกฤตที่ไม่สามารถคาดการณ์ วิเคราะห์ และป้องกันได้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : นักจัดรายการพอดคาสต์ “Joe Rogan” ตอบโต้ “Spotify” เกี่ยวกับการส่งเสริมข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับไวรัส[238]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : นักจัดรายการพอดคาสต์ “Joe Rogan” กล่าวว่าเขามีความพยายามที่จะพูดคุยกับผู้ที่มี “ความคิดเห็นแตกต่างกัน” เพื่อตอบโต้ต่อการวิพากษ์วิจารณ์สาธารณะว่า พอดคาสต์ของเขาส่งเสริมการนำเสนอข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโคโรนาไวรัส ซึ่งส่งผลให้ทางแอปพลิเคชัน “Spotify” กล่าวว่า จะริเริ่มทำการเพิ่มคำแนะนำด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสม ก่อนที่พอดแคสต์ต่าง ๆ จะกล่าวถึงข้อมูลเรื่องโควิด-19 ทั้งนี้ ทางนักจัดรายการพอดคาสต์รายอื่น ๆ นั้นเห็นด้วยกับแนวคิดด้านการเพิ่มคำแนะนำเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสม ซึ่งเกี่ยวข้องกับโควิด-19 ก่อนที่พอดแคสต์แต่ละตอนจะเริ่มต้น

ยิ่งไปกว่านั้น ภายหลังการเกิดเหตุการณ์นี้ ทาง “Spotify” ได้ทำการลบเนื้อหาพอดคาสต์ที่ชื่อ “The Joe Rogan Experience” ตอนต่าง ๆ ทิ้งไป เนื่องด้วยการถูกกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมว่า “Spotify” มุ่งเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโคโรนาไวรัส ในขณะเดียวกัน ทาง “Daniel Ek” ผู้บริหารระดับสูงของ “Spotify” ได้ออกมาแสดงจุดยืนว่า ทาง “Spotify” ได้ริเริ่มกระบวนการกำหนดกฎ เกณฑ์ของแพลตฟอร์มให้มีความโปร่งใสในการตรวจสอบการนำเสนอข้อมูลในประเด็นดังกล่าวมากยิ่งขึ้นเพิ่มเติมแล้ว

สาเหตุของการเกิดขึ้น : การดำเนินรายการพอดคาสต์ “The Joe Rogan Experience” โดย “Joe Rogan” หลายตอนได้รับกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า มุ่งเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ไปยังผู้รับสารที่เป็น

[238] ABC News. (2022, 1 February). Podcaster Joe Rogan responds to Spotify controversy over promotion of virus misinformation. www.abc.net.au/news/2022-01-31/joe-rogan-responds-to-spotify-controversy/100791666

ผู้ฟังรายกายพอดคาสต์ จนส่งผลกระทบให้ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มต้นทางอย่าง “Spotify” จำเป็นต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยการยุติการเผยแพร่รายการดังกล่าว ในฐานะต้นสังกัดช่องทางที่พอดคาสต์ถูกนำเสนอ

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยปัญหาด้านการสื่อสารของรายการพอดคาสต์ “The Joe Rogan Experience” โดย “Joe Rogan” ที่เชื่อมโยงถึงปัญหาด้านสาธารณสุข อันมีอิทธิพล และผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ในทางหนึ่ง หากข้อมูลที่ถูกนำเสนอผ่านรายการประกอบไปด้วยข้อมูลเท็จ หรือข้อมูลที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ฟัง เนื่องด้วยความเข้าใจ หรือการตีความที่แตกต่างออกไปจากข้อเท็จจริง ภายใต้ขอบเขตของ “ความคิดเห็นส่วนตัวที่แตกต่าง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกี่ยวข้องกันกับโรคโควิด-19 ผลกระทบต่อสุขภาพอย่างร้ายแรงอาจเกิดขึ้นต่อผู้ฟังรายการได้

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : จากบริบทของข่าว “Spotify” และ “Daniel Ek” ผู้บริหารระดับสูงของแพลตฟอร์มคือ ส่วนสำคัญในการดำเนินการแก้ไขประเด็นปัญหาด้านข้อมูลที่อาจบิดเบือน หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ด้วยการจำกัดการเข้าถึง รวมไปจนถึงการเผยแพร่เนื้อหาที่มีแนวโน้มเป็นอันตราย หรือสร้างความกังวลใจต่อผู้รับสาร ภายใต้ขอบเขตที่สามารถกระทำได้ของแพลตฟอร์ม “Spotify”

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของปัญหาที่ไม่สามารถคาดเดาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ปฏิกิริยาตอบสนองภายหลังจากการรับสารของผู้ฟัง ศักยภาพการดำเนินการแก้ไขปัญหาของผู้ให้บริการแพลตฟอร์มจึงครอบคลุมเพียงขอบเขตการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาเท่านั้น และในกรณีนี้ นอกเหนือไปจากการจำกัดการเข้าถึง และเผยแพร่เนื้อหาที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ฟังแล้ว ทางผู้ให้บริการยังได้มุ่งมั่นที่จะยกระดับประสิทธิภาพการบริการแก่ผู้บริโภคด้วยการเพิ่มคำแนะนำด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสม หรือกล่าวคือ ยกระดับของคุณภาพเนื้อหารายการ เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภคอีกด้วยเช่นเดียวกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อใด ๆ ควรให้ความสำคัญ และมุ่งเน้นไปยังมิติด้าน “ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน” มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การนำเสนอชุดข้อมูลในหลากหลายบริบทเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารมวลชน แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการกำกับดูแลสื่อควรได้รับการสร้างสรรค์ให้เป็นไปโดยหลากหลาย เพื่อจุดประสงค์ในการมีศักยภาพที่ครอบคลุมบริบทที่หลากหลายของข้อมูลด้วยเช่นเดียวกัน และในกรณีดังกล่าวนี้ รูปแบบการส่งเสริมการยกระดับของคุณภาพเนื้อหารายการในรูปแบบของกฎ เกณฑ์ด้าน “คำแนะนำด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสม” ถือเป็นวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม และสอดคล้องกันกับทั้งบริบทของการสื่อสารมวลชน และบริบทของสภาพสังคมที่ต้องเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคระบาดชนิดใหม่

5.3.3 ประเทศสิงคโปร์ (Singapore)

หัวข้อข่าว : สำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) สั่งให้นิตยสารให้ “SPH” ผู้ซึ่งนำเสนอข่าวผ่านเว็บไซต์ “HardwareZone Forum” แก้ไขข้อมูลข่าวเกี่ยวกับไวรัสอู่ฮั่น[239]

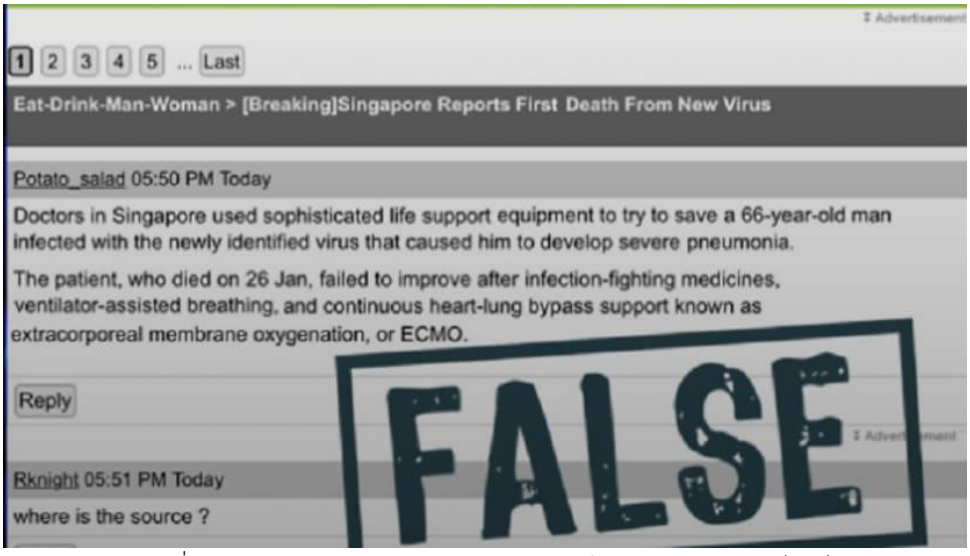

ภาพที่ 10 การนำเสนอข่าวโดยนิตยสาร “SPH” ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นเท็จ

ที่มา: www.channelnewsasia.com/singapore/wuhan-virus-moh-gan-kim-yong-instructs-pofma-issue-correction-787371

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : เนื่องจากนิตยสาร “SPH” ได้มีการนำเสนอข่าวผ่านเว็บไซต์ “HardwareZone Forum” พร้อมรายละเอียดว่า พบชายคนหนึ่งเสียชีวิตจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาอู่ฮั่น ในประเทศสิงคโปร์ เมื่อในวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 2020 ณ เวลา 17.50 น. ต่อมา สำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) ของประเทศสิงคโปร์จึงได้เข้าตรวจสอบการรายงานข้อมูลดังกล่าว และพบว่า การนำเสนอข่าวของนิตยสาร “SPH” นั้น เป็นการนำเสนอข้อมูลเท็จ เนื่องจากประเทศสิงคโปร์ยังไม่พบผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาอู่ฮั่นแต่อย่างใด ดังนั้น ทาง สำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ จึงมีคำสั่งให้ทางนิตยสาร “SPH” แก้ไขข่าวให้ถูกต้อง

[239] CAN. (2020, January 27). POFMA Office issues correction notice to SPH Magazines over HardwareZone Forum post on Wuhan virus. www.channelnewsasia.com/singapore/wuhan-virus-moh-gan-kim-yong-instructs-pofma-issue-correction-787371

สาเหตุของการเกิดขึ้น : กระแสข่าวเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในประเทศสิงคโปร์ได้ถูกยกระดับความกังวลให้เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการรายงานข่าวโดยนิตยสาร “SPH” ที่นำเสนอรายละเอียดข้อมูลเท็จผ่านเว็บไซต์ “HardwareZone Forum” ว่า มีการพบผู้เสียชีวิตรายแรกในประเทศสิงคโปร์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : การรายงานข้อมูลเท็จ เกี่ยวกับการพบผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาในประเทศสิงคโปร์นั้น อาจส่งผลให้ประชาชนภายในประเทศสิงคโปร์เกิดความตื่นตระหนก หวาดกลัว และกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ภายในประเทศ และปฏิกิริยาเชิงลบดังกล่าวนั้นอาจกลายเป็นชนวนสำคัญที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อเนื่องไปยังมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ตลอดจนสภาพความมั่นคงของระบบสาธารณสุขภายในประเทศสิงคโปร์ได้ด้วยเช่นเดียวกัน

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว สำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) ของประเทศสิงคโปร์คือ หน่วยงานผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้กำกับดูแลที่ใช้อำนาจหน้าที่อย่างถูกต้องเพื่อการตรวจสอบ พิจารณา และดำเนินการบริหารจัดการการนำเข้าข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งได้รับการส่งต่อไปยังประชาชนทั่วไปในประเทศสิงคโปร์ ที่ในกรณีนี้คือ นิตยสาร “SPH” ที่นำเสนอรายละเอียดข้อมูลเท็จผ่านเว็บไซต์ “HardwareZone Forum”

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของปัญหาที่ไม่สามารถคาดเดาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การนำเข้าข้อมูลใด ๆ ตามสิทธิ์ส่วนบุคคลของบุคคลใด ๆ ส่งผลให้ศักยภาพการดำเนินการแก้ไขปัญหาของผู้ตรวจสอบ หรือกล่าวคือ สำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) ของประเทศสิงคโปร์ จึงครอบคลุมเพียงขอบเขตการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาเท่านั้น และในกรณีนี้ การปรับใช้อำนาจหน้าที่ภายใต้ขอบเขตที่สามารถกระทำได้อย่าง “การตรวจสอบ ชี้แจง และบังคับใช้เกณฑ์เพื่อการนำเข้าข้อมูลผ่านระบบออนไลน์” โดยทางสำนักงานถือเป็นรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมกันกับบริบทของปัญหาอย่างสอดคล้องกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าวที่สะท้อนถึงสิทธิ์ และเสรีภาพในการแสดงออก อย่างไรก็ตาม การนำเข้าข้อมูลเท็จสู่ระบบออนไลน์ อันประกอบไปด้วยศักยภาพด้านการเข้าถึง และใช้งานอย่างไม่จำกัดโดยสาธารณะชน โดยเจตนา หรือโดยปราศจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ ถือเป็นรูปแบบการกระทำที่นอกเหนือไปจากเสรีภาพในการแสดงออก เนื่องจากผลกระทบเชิงลบที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น ดังนั้นมาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันกับรูปแบบการดำเนินการโดยสำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ของประเทศสิงคโปร์ และอาจเพิ่มเติมในส่วนของหลักเกณฑ์เพื่อการนำเข้าข้อมูล และโทษเชิงกฎหมายอย่างชัดเจน และเป็นระบบ

5.3.4 ประเทศออสเตรเลีย (Australia)

หัวข้อข่าว : สำนักข่าว “Sky News Australia” ลบคลิปวิดีโอที่ประกอบด้วยข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโควิด-19[240]

ภาพที่ 11 ภาพตัวอย่างคลิปวิดีโอโดยสำนักข่าว “Sky News Australia” ที่ถูกลบออกจากแพลตฟอร์ม
ที่มา: www.bbc.com/news/world-australia-58168048

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : สำนักข่าว “Sky News Australia” ได้ดำเนินการลบวิดีโอคลิปหลายสิบรายการออกจากแพลตฟอร์ม “YouTube” ซึ่งนั่นถือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มอย่าง “YouTube” ได้ดำเนินการระงับช่องข่าวดังจากประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ทั้งนี้ เครือข่ายโทรทัศน์ฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าส่งเสริม และสมรู้ร่วมคิดการเผยแพร่เนื้อหาดังกล่าวของ สำนักข่าว “Sky News Australia” จนส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามต่อมติคำสั่งด้านสาธารณสุขในการออกอากาศของประเทศ นอกจากนี้ ตามรายงานข่าวพบว่า สำนักข่าว “Sky News Australia” ได้มีการลบวิดีโอคลิปประมาณ 30 รายการ โดยไม่มีคำอธิบาย หรือการแก้ไขแต่อย่างใด

โดยทาง สำนักข่าว “Sky News Australia” ปฏิเสธที่จะแสดงความคิดเห็นต่อกรณีนี้ อีกทั้ง ทางสำนักข่าวกล่าวถึงการกระทำของ “YouTube” ว่า เป็นการมุ่งปิดกั้นสื่อ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางกฎหมาย มีกระแสความเห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวของ “YouTube” ในครั้งนี้ เนื่องจากข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ที่ทาง “Sky News Australia” เผยแพร่ออกไปนั้น สร้างผลกระทบเชิงลบต่อระดับความเข้าใจผิดในข้อมูลเรื่องโรค

[240] Mao, F. (2021, 11 August). Sky News Australia removes Covid misinformation clips. BBC News. www.bbc.com/news/world-australia-58168048

ระบาดแก่ผู้คนในวงกว้าง ดังนั้น นักกฎหมายจึงมองว่าการกระทำของแพลตฟอร์ม “YouTube” ในครั้งนี้นั้น ถือเป็นการตัดสินใจที่ส่งผลดีต่อสังคม

สาเหตุของการเกิดขึ้น : สาเหตุที่ส่งผลกระทบให้ สำนักข่าว “Sky News Australia” ต้องดำเนินการลบคลิปการรายงานข่าวที่เผยแพร่ผ่านช่องทางแพลตฟอร์ม “YouTube” ออกนั้น เป็นเพราะกระบวนการถูกระงับการใช้งานแพลตฟอร์มโดยผู้ให้บริการแพลตฟอร์มอย่าง “YouTube” เอง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ให้บริการอย่าง “YouTube” ได้ดำเนินการตรวจสอบ และพบว่า คลิปการรายงานข่าวของ สำนักข่าว “Sky News Australia” นั้น ประกอบไปด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จ ที่อาจส่งผลร้ายแรงต่อผู้บริโภค การดำเนินการปิดกั้นการใช้งานแพลตฟอร์มจึงเกิดขึ้น

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : หากข้อมูลภายในคลิปการรายงานข่าวโดย สำนักข่าว “Sky News Australia” ได้ถูกเผยแพร่ หรือส่งต่อไปในวงกว้าง ประชาชนในประเทศออสเตรเลีย รวมไปจนถึงประชาชนจากต่างประเทศที่มีโอกาสได้รับชมคลิปวิดีโอดังกล่าว เนื่องจากการเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์อันเป็นสาธารณะ อาจเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับโรคโควิด-19 และส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของตนในท้ายที่สุด

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : จากบริบทของข่าว ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม “YouTube” ถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการนำเข้าข้อมูลเท็จโดย สำนักข่าว “Sky News Australia” ด้วยการปิดกั้นการเข้าถึงจากสาธารณะ และระงับสิทธิ์ในการใช้งาน หรือการเผยแพร่คลิปวิดีโออื่น ๆ ของ สำนักข่าว “Sky News Australia” เพื่อจุดประสงค์ในการปกป้องผู้บริโภค นอกจากนี้ ในกรณีดังกล่าว กลุ่มนักกฎหมายที่ออกมาสนับสนุนกระบวนการดำเนินการของแพลตฟอร์ม “YouTube” ก็ถือเป็นอีกบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ผู้ซึ่งช่วยส่งเสริม สนับสนุน และสร้างอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินการที่ส่งผลดีต่อผู้บริโภคด้วยเช่นเดียวกัน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : จากบริบทของข่าว รูปแบบการดำเนินการโดยผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม “YouTube” มีลักษณะที่สอดคล้องกันกับกระบวนการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ซึ่งอาจเรียกได้ว่ามีคุณลักษณะที่สอดคล้องกันกับรูปแบบการดำเนินการของ สำนักข่าว “Sky News Australia” ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อตรวจสอบ และพบการนำเสนอข้อมูลเท็จโดย สำนักข่าว “Sky News Australia” ผ่านพื้นที่สื่อของแพลตฟอร์ม “YouTube” ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มจึงดำเนินการปรับใช้มาตรการของแพลตฟอร์มเพื่อจุดประสงค์ด้านความปลอดภัย และการปกป้องผู้บริโภค

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : แม้ด้วยบริบทของข่าวที่ประเด็นปัญหาเกิดขึ้นในโลกออนไลน์ แต่อย่างไรก็ตาม สำนักข่าว “Sky News Australia” ยังถือเป็นองค์กรสื่อแบบดั้งเดิม ผู้ซึ่งมีบริการสื่อสารมวลชนผ่านช่องทางออฟไลน์ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในกรณีนี้ รูปแบบการดำเนินการของ สำนักข่าว “Sky News Australia” สอดคล้องกันกับการมุ่ง

เผยแพร่ข้อมูลเท็จโดยเจตนา อีกทั้งยังเป็นไปโดยปราศจากคำชี้แจง คำอธิบาย หรือหลักฐานที่สามารถอ้างอิงได้อย่างเป็นทางการต่อผู้รับสาร ดังนั้น มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อที่สมควรปรับใช้ หรือลงโทษการดำเนินการของ สำนักข่าว “Sky News Australia” ซึ่งนอกเหนือไปจากการดำเนินการโดย “YouTube” นั้น ควรเป็นไปโดยสอดคล้องกันกับพระราชบัญญัติสื่อ เช่นเดียวกันกับนโยบายทางกฎหมายของประเทศออสเตรเลียด้วยเช่นเดียวกัน

5.3.5 ประเทศออสเตรเลีย (Australia)

หัวข้อข่าว : “Foxtel Australia” เปิดตัวช่อง “Christian TV” พร้อมข้อความต่อต้านวัคซีนโควิด-19[241]

ภาพที่ 12 ภาพตัวอย่างการดำเนินรายการของช่องรายการ “DayStar”

ที่มา: www.abc.net.au/news/2021-10-07/foxtel-channel-covid-misinformation-claims/100518956

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ภายในเว็บไซต์ของ “Foxtel Australia” ได้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการรับการตรวจสอบเนื้อหาเพื่อการออกอากาศภายในรายการ “DayStar” ที่ออกอากาศผ่านช่องรายการโทรทัศน์ “American Christian” ซึ่งถูกกล่าวหาว่า ประกอบไปด้วยการเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือนเกี่ยวกับโรคโควิด-19 นับตั้งแต่มีการแพร่ระบาดเกิดขึ้น ทั้งนี้ ในรายงานโดย “Foxtel Australia” ตัวแทนได้ให้ข้อมูลว่า ทางสถานีโทรทัศน์ได้จัดให้มีรายการที่มุ่งนำเสนอบทสนทนาในลักษณะที่มีปฏิกิริยาโต้ตอบ หรือโต้แย้งความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล อาทิ แพทย์ และผู้ต่อต้านการฉีดวัคซีนป้องกันโรค

อย่างไรก็ดี แขกรับเชิญบางรายได้แสดงความคิดเห็นในลักษณะที่สนับสนุนทฤษฎีสมคบคิดเกี่ยวกับการต่อต้านวัคซีน และการรักษาโรคโควิด-19 ที่ยังคงไม่ได้รับการพิสูจน์ หรือยืนยันความปลอดภัยในทางการแพทย์

[241] Drinkwater, D. (2021, 7 October). Foxtel Australia launches review into Christian TV channel with anti-vax message. ABC News. www.www.abc.net.au/news/2021-10-07/foxtel-channel-covid-misinformation-claims/100518956

อย่างชัดเจน ผ่านรายการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น เมื่อรายการได้รับการออกอากาศไป ทางสถานีจึงได้รับการตำหนิ และกระแสวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลผิด ๆ ดังกล่าว จากเหล่าผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และสาธารณสุข รวมไปจนถึงจากหน่วยงานรัฐบาลจากทั่วโลก นอกจากนี้ เหตุเพราะข้อความเชิงต่อต้านวัคซีนดังกล่าวยังได้รับการแพร่กระจายไปยังทั่วประเทศออสเตรเลีย คำกล่าวอ้างที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีมูลเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อชีวิตของชาวออสเตรเลียอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้อีกด้วย

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการดำเนินการตรวจสอบอย่างเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการรายงานถึงบทสรุปที่ชัดเจนว่า การออกอากาศรายการดังกล่าวฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ใดขององค์กร “Australian Media and Communication Authority” อันเป็นองค์กรภาครัฐ ที่มีภาระหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการแพร่ภาพและกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต วิทยุสื่อสาร และโทรคมนาคม ของประเทศออสเตรเลีย ในท้ายที่สุด ทาง “Foxtel Australia” จึงได้ออกมาแถลงว่า ช่องทางสื่อของ “Foxtel Australia” นั้นถือเป็นพื้นที่สาธารณะที่สนับสนุนการเผยแพร่ข้อความคิดเห็น หรือข้อมูลที่ส่งเสริมการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ทั้งยังมีความตั้งใจในการให้บริการด้านการลงโฆษณาฟรีแก่องค์กรการกุศล และชุมชน เพื่อจุดประสงค์ในการบริการชุมชนอย่างเต็มที่อีกด้วยเช่นเดียวกัน

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เนื่องด้วยการแสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนทฤษฎีสมคบคิดที่มุ่งต่อต้านการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยแขกรับเชิญ ผู้ซึ่งได้รับการเชิญให้เข้าร่วมรายการ “DayStar” ที่ออกอากาศผ่านช่องรายการโทรทัศน์ “American Christian” อันเป็นช่องรายการโทรทัศน์ภายใต้การประกอบกิจการของ “Foxtel Australia” กระแสวิพากษ์วิจารณ์สถานีเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลผิด ๆ เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากเหล่าผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และสาธารณสุข รวมไปจนถึงจากหน่วยงานรัฐบาลจึงเกิดขึ้น

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : การแพร่กระจายของชุดความคิดเห็นที่มุ่งส่งเสริมทฤษฎีสมคบคิด และแนวคิดที่ต่อต้านการฉีดวัคซีนโควิด-19 อาจสร้างอิทธิพลเชิงลบต่อผู้ฟัง จนในท้ายที่สุด อัตราการต่อต้านการฉีดวัคซีนอาจขยายขอบเขตไปยังวงกว้างในสังคม และอาจส่งผลให้อัตราการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสรุนแรง และอันตรายมากยิ่งขึ้น

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว แม้ประเด็นปัญหาจะมีที่มาจากรูปแบบการดำเนินการภายใต้กระบวนการกำกับดูแล “Foxtel Australia” แต่อย่างไรก็ตาม “Foxtel Australia” เองก็แสดงความรับผิดชอบด้วยการเข้ารับการตรวจสอบอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐ พร้อมด้วยการแถลงถึงจุดยืนขององค์กรในฐานะสื่อที่มีอิทธิพลต่อประชาชนอย่างชัดเจน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : ในมิติด้านการสร้างสรรค์เนื้อหารายการเพื่อการออกอากาศ อันมีขอบเขต และหลักเกณฑ์ หรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นโดย “Foxtel

Australia" นั้นถือเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการป้องกันล่วงหน้าได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงมิติด้านรูปแบบการดำเนินรายการโทรทัศน์ในเชิงสัมภาษณ์ หรือสนทนากันกับแขกรับเชิญ เสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมรายการเป็นสิ่งที่ทาง "Foxtel Australia" ไม่สามารถละเลยได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น รูปแบบการเข้ารับการตรวจสอบโดยหน่วยงานภาครัฐ ภายหลังการได้รับกระแสวิพากษ์วิจารณ์ของ "Foxtel Australia" จึงเป็นไปโดยสมเหตุสมผล และสอดคล้องกันกับแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลสื่อของประเทศออสเตรเลีย

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว อาจกล่าวได้ว่า "Foxtel Australia" มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องกันกับบทบาทของสื่อกระแสหลัก ที่ต้องนำเสนอข้อมูลอันหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพแก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยคุณลักษณะของข้อมูลที่ได้รับการเผยแพร่นั้น เป็นชุดความคิดที่ไม่สามารถหาหลักฐานอ้างอิงมายืนยันความถูกต้อง หรือความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพิจารณาว่าชุดความคิดดังกล่าวนั้นประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ผิด หรือบิดเบือนนั้นจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่นเดียวกันกับการเข้ารับการตรวจสอบโดยหน่วยงานภาครัฐของ "Foxtel Australia" ในท้ายที่สุด มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อในกรณีนี้นั้น อาจต้องเชื่อมโยงถึงการปรับเปลี่ยนการตีความ หรือกำหนดรูปแบบของแนวปฏิบัติเพื่อการสร้างสรรค์เนื้อหารายการสำหรับการออกอากาศอย่างชัดเจน รอบคอบ และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

5.3.6 ประเทศเกาหลีใต้ (South Korea)

หัวข้อข่าว : สำนักข่าว MBC รายงานข่าวผิดพลาดเกี่ยวกับเนื้อวัวนำเข้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา ที่รับประทานแล้วเป็นอันตรายต่อชีวิต โดยศาลแพ่งมีคำสั่งให้แก้ไขข่าวให้ถูกต้อง[242]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ในช่วงการรายงานข่าว สำนักข่าว MBC ได้นำบทสัมภาษณ์ของหญิงชาวอเมริกันที่ให้สัมภาษณ์ว่า ลูกสาวของเธอเสียชีวิตจากการติดเชื้อโรควัวบ้า มาออกอากาศ ซึ่งภายหลัง จากการรายงานข่าวดังกล่าวได้ส่งผลให้ประชาชนชาวเกาหลีใต้ออกมาประท้วง ต่อต้านการร่วมลงนามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลเกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา ในเรื่องของการนำเข้าเนื้อวัวจากประเทศสหรัฐอเมริกามายังประเทศเกาหลีใต้ที่ได้มีการลงนามสัญญาไปแล้วเมื่อในเดือนเมษายน ค.ศ. 2008 ที่ผ่านมา

ทั้งนี้ ทางกระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า การรายงานข่าวของ สำนักข่าว MBC นั้น เป็นการรายงานข่าวที่บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง โดยทางศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกมายืนยันอย่างเป็นทางการแล้วว่า ไม่พบการเสียชีวิตของประชาชนจากการติดเชื้อโรควัวบ้า ในท้ายที่สุด ศาลแพ่งประจำกรุงโซลได้มีคำสั่งให้สำนักข่าว MBC ออกมาแก้ไขข่าวให้

[242] Hyun, K. (2018, July 31). Court finds MBC report on U.S. beef risks 'wrong,' orders correction. www.en.yna.co.kr/view/AEN20080731008000315

ถูกต้อง และต่อมา ทางสำนักข่าว MBC จึงได้ออกมาแถลงขอโทษต่อการรายงานข่าวเท็จ อันมีสาเหตุเนื่องมาจากการแปลภาษาที่ผิดพลาด อย่างเป็นทางการ

สาเหตุของการเกิดขึ้น : กระแสข่าวความน่ากังวล และอันตรายของของโรควัวบ้า อันมีสาเหตุมาจากเนื้อวัวของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีที่มาจากการรายงานข่าวโดยสำนักข่าวของประเทศเกาหลีใต้อย่าง สำนักข่าว MBC ที่รายงานว่า พบผู้เสียชีวิตเป็นหญิงชาวอเมริกัน ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโรควัวบ้า

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยความกังวล และหวาดกลัวต่อเชื้อโรควัวบ้า ที่อาจพบได้จากการนำเข้าเนื้อวัวของประเทศสหรัฐฯ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค ประชาชนชาวเกาหลีใต้จึงออกมาประท้วง และต่อต้านการนำเข้าเนื้อวัวดังกล่าว ในท้ายที่สุด กระแสเชิงลบดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความเสียหายทางเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีใต้ เช่นเดียวกันกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศสหรัฐฯ ผู้ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเนื้อวัวที่ถูกกล่าวอ้างดังกล่าว

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : จากบริบทของข่าว กระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้คือ ผู้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการดำเนินการแก้ไข และขจัดความกังวลที่เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนชาวเกาหลีใต้ เกี่ยวกับความปลอดภัยในการบริโภคเนื้อวัวนำเข้าจากประเทศสหรัฐฯ ด้วยการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งที่มา ซึ่งมีความน่าเชื่อถือ อย่างศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีการดำเนินการตรวจสอบ และติดตามสถิติด้านความปลอดภัยของประชาชนชาวอเมริกันอย่างต่อเนื่อง

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของปัญหาที่ประกอบด้วยคุณลักษณะของการต่อยอดการนำเสนอข้อมูลที่มีอยู่เดิมด้วยการสอดแทรกข้อมูลชุดใหม่ กล่าวคือ การเปิดประเด็นเรื่องคุณภาพ หรือความปลอดภัยของเนื้อวัวจากประเทศสหรัฐฯ ในช่วงเวลาที่ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศสหรัฐฯ ได้ยืนยันเกี่ยวกับการเซ็นสัญญานำเข้าเนื้อวัวร่วมกัน ดังนั้น รูปแบบของกระบวนการดำเนินการตอบสนองต่อความกังวลที่เกิดขึ้นโดย กระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้ จึงเป็นไปในลักษณะของการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา อันมีจุดประสงค์เพื่อการแก้ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อมูลชุดใหม่ที่ได้รับการนำเสนอต่อสาธารณะชน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว รูปแบบการดำเนินการโดย กระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้ ที่มุ่งนำเสนอชุดข้อมูลที่ถูกต้อง พร้อมด้วยการปรับใช้อำนาจทางกฎหมาย เพื่อจุดประสงค์ในการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ร่วมกันกับการลงโทษผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จนั้น ถือเป็นมาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อที่เหมาะสม และสอดคล้องกันกับบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ซึ่งสอดคล้องกันกับบริบทดั้งเดิมของกระบวนการเพื่อการกำกับดูแลสื่อที่มีอยู่เดิมของประเทศเกาหลีใต้

5.4 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตวิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis)

5.4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : "Luckin Coffee" แบรนด์สุดอื้อฉาวกับโมเดลธุรกิจที่แตกสลาย[243]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : จากกรณีของ "Luckin Coffee" สตาร์ตอัพร้านกาแฟสัญชาติจีนที่หมายมั่นจะล้มคู่แข่งยักษ์ใหญ่อย่าง "Starbucks" ผู้ซึ่งกลายมาเป็นหัวข้อข่าวภายในบทความหน้าหนึ่งบนสื่อ ที่สะท้อนบทเรียนสำคัญในตลาดทุนระดับโลก กล่าวคือ แบรนด์น้องใหม่อย่าง "Luckin Coffee" ที่ได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อในปี ค.ศ. 2017 แต่อย่างไรก็ตาม กลับเติบโตอย่างก้าวกระโดดจนกลายเป็นบริษัทมหาชนที่มีศักยภาพในการระดมทุน และสามารถดำเนินการซื้อขายในตลาดหุ้น NASDAQ ได้ภายในปี ค.ศ. 2019 หรือด้วยระยะเวลาเพียง 2 ปี ภายหลังการเปิดตัวเท่านั้น

ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นที่จับตามองของบริษัท และนักลงทุนทั่วโลก จนส่งผลกระทบให้เกิดการเข้าตรวจสอบรูปแบบการดำเนินธุรกิจของแบรนด์โดยหน่วยงานกำกับดูแลตลาดของประเทศจีน และในท้ายที่สุด ก็พบว่าแบรนด์ "Luckin Coffee" แบรนด์นี้นั้น ได้ดำเนินการตกแต่งบัญชีเพื่อจุดประสงค์ในการเพิ่มยอดขาย และดึงดูดนักลงทุน ด้วยจำนวนเงินอย่างน้อยกว่า 310 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุด้านการปลอมแปลงข้อมูลทางธุรกรรมทางการเงินเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ "Luckin Coffee" จึงถูกถอนหุ้นจากตลาดหลักทรัพย์ฯ พร้อมทั้งถูกสั่งปรับให้ดำเนินการชำระค่าปรับ อันเป็นผลให้ทางบริษัทได้ยื่นล้มละลายต่อศาลสหรัฐฯ ในท้ายที่สุด

สาเหตุของการเกิดขึ้น : อัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วจนเรียกได้ว่าก้าวกระโดดของ "Luckin Coffee" ก่อให้เกิดความน่าสงสัยขึ้นในหมู่สาธารณะชน และในท้ายที่สุด การดำเนินการเข้าตรวจสอบรูปแบบการประกอบกิจการของแบรนด์โดยหน่วยงานภาครัฐจึงเกิดขึ้น

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจในด้านตลาดทุน อาทิ กระบวนดำเนินการซื้อขายในตลาดหุ้น NASDAQ ความผันผวนของตลาดหุ้น การลงทุนของกลุ่มนักลงทุน อีกทั้งผู้บริโภคยังเป็นอีกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านความน่าเชื่อถือ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากแบรนด์ในฐานะผู้บริโภค

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในกรณีของธุรกิจสตาร์ตอัพ "Luckin Coffee" สื่อหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญอย่างมากในฐานะผู้นำเสนอชุดข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค กล่าวคือ รายละเอียดด้านการประกอบธุรกิจที่เชื่อมโยงถึงการทุจริตของแบรนด์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังสื่อกระแสหลักในต่างประเทศ และประเทศจีน ผู้ซึ่งเป็นประเทศต้นกำเนิดของแบรนด์

[243] Sender, H. (2020, July). The Luckin scandal: fake sales, power struggles and a 'broken model', *Nikkei Asia*. www.asia.nikkei.com/Spotlight/The-Big-Story/The-Luckin-scandal-fake-sales-power-struggles-and-a-broken-model

จนในท้ายที่สุด “Luckin Coffee” จึงได้เผชิญกับบทเรียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย อาทิ การตรวจสอบ การดำเนินการตามกฎหมาย และการสั่งปรับ เป็นต้น

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว รูปแบบการนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวโดยสื่อของประเทศสหรัฐฯ ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังสื่อต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อประเทศจีน ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังกระบวนการเข้าตรวจสอบรูปแบบการประกอบกิจการของแบรนด์ “Luckin Coffee” อย่างจริงจัง ถือเป็นกระบวนการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ที่สอดคล้องกันกับรายละเอียดความกังวลหรือความน่าสงสัยโดยสาธารณะที่มีต่อแบรนด์ อันเป็นอิทธิพลสำคัญต่อกระบวนการดำเนินการทั้งหมด

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : ในกรณีของแบรนด์ “Luckin Coffee” นี้ สามารถกล่าวได้ว่า สื่อกระแสหลัก ทั้งภายในประเทศสหรัฐฯ ประเทศจีน และประเทศอื่น ๆ มีการปรับใช้กระบวนการด้านสื่อได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกันกับบริบทของปัญหา กล่าวคือ การติดตามความสงสัยของผู้บริโภค ตลอดจนการนำไปตั้งคำถามเพิ่มเติมเพื่อการตรวจสอบ และชี้แจงผลลัพธ์สุดท้ายแก่ผู้บริโภคด้วยการนำเสนอข่าว พร้อมหลักฐานยืนยันอย่างเป็นทางการผ่านสื่อกระแสหลัก

5.4.2 ประเทศกรีซ (Greece)

หัวข้อข่าว : ข่าวลวงที่ระบุว่า “ประเทศกรีซประสบความสำเร็จในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ”[244] แล้ว

ภาพที่ 13 ภาพการรายงานข่าวเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ของประเทศกรีซกำลังดิ้นรนเพื่อฟื้นตัว

ที่มา: www.aljazeera.com/opinions/2017/9/24/greece-and-economic-recovery-fake-news-in-action

[244] Polychroniou, C. J. (2017, September). Greece and economic recovery: Fake news in action, *Al Jazeera Media Network*. www.aljazeera.com/opinions/2017/9/24/greece-and-economic-recovery-fake-news-in-action

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ปัจจุบัน รูปแบบการนำเสนอข้อมูลแบบ “Post-Truth” หรือการอ้างอิงอารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อส่วนบุคคล กล่าวคือ สิ่งที่บุคคลใด ๆ ต้องการรู้ หรือรับรู้ มากกว่าข้อเท็จจริงเชิงประวิสัย กลายเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองที่หลายฝ่ายมุ่งใช้เพื่อจุดประสงค์ในการโน้มน้าว และรวบรวมแรงสนับสนุนจากประชาชน เช่นเดียวกันกับรัฐบาลผสมของประเทศกรีซอย่าง “SYRIZA/ANEL” ภายใต้การบังคับบัญชาโดย “Alexis Tsipras” ที่หยิบยกประเด็นอย่าง “ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศ” หรือสิ่งที่ประชาชนชาวกรีซต้องการมากที่สุด เพื่อใช้เป็น “ข้อเท็จจริงทางเลือก” ที่จะเกิดขึ้นหากประชาชนให้การสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเข้ารับตำแหน่งในภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ค.ศ. 2015-2019 ในฐานะนายกรัฐมนตรีของ “Alexis Tsipras”

คำมั่นสัญญาที่จะยกเลิกการขอรับเงินช่วยเหลือระหว่างประเทศ (International bailouts) การให้การค้ำประกันการตัดหนี้/ลดดอกเบี้ย (Secure a debt write-off) และการยุติวงจรอันโหดร้ายของภาวะความกดดันทางสังคม ตลอดจนปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และอัตราการว่างงาน กลับกลายเป็นเพียงวาทกรรมที่เต็มไปด้วยคำโกหกที่มอบเพียงความว่างเปล่าแก่ผู้สนับสนุน เหตุเพราะ “Alexis Tsipras” เลือกที่จะลงนามในข้อตกลงเพื่อรับเงินช่วยเหลือจากเจ้าหนี้ต่างประเทศเป็นรอบที่สาม รวมไปจนถึงการบังคับให้ประชาชนยอมรับผลกระทบจากการดำเนินการแบบ “one-size-fits-all” หรือ “Procrustean economic solution” ที่มุ่งตัดงบประมาณเพื่อการดำเนินการในมิติต่าง ๆ เหตุเพราะการขาดดุลทางเงิน และเศรษฐกิจ

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เพื่อจุดประสงค์ทางการเมือง “Alexis Tsipras” หยิบยกประเด็นอย่าง “ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศ” หรือสิ่งที่ประชาชนชาวกรีซต้องการมากที่สุด ในการใช้เป็น “ข้อเท็จจริงทางเลือก” เพื่อการโน้มน้าว และเรียกร้องการสนับสนุนตนเอง และพรรคทางการเมือง

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : สื่อภายในประเทศกรีซถูกปรับใช้ในฐานะ “เครื่องมือ” เพื่อจุดประสงค์ในการโน้มน้าวประชาชนภายในประเทศโดย “Alexis Tsipras” ผู้ซึ่งมีเป้าหมายทางการเมืองที่ชัดเจน และท้ายในที่สุดประชาชน และแม้กระทั่งสื่อกลับตระหนักได้ว่า ข้อมูลโดย “Alexis Tsipras” คือ “ความว่างเปล่า” ที่ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ ยิ่งไปกว่านั้น ผลกระทบเชิงลบจากการปรับใช้สื่อเพื่อการสื่อสาร “ข้อมูลเท็จ” หรือนโยบายที่ไม่สามารถ หรือไม่ได้คาดหวังที่จะถูกปรับใช้จริง โดย “Alexis Tsipras” ซึ่งนอกเหนือไปจากการได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คือ ปัญหาทั้งด้านการเงิน และเศรษฐกิจที่เลวร้ายมากยิ่งขึ้น ที่ประชาชนภายในประเทศต้องเผชิญอย่างยากลำบาก

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : จากบริบทของข่าว ในกรณีนี้ กระบวนการดำเนินการเลือกตั้งของประเทศกรีซดำเนินไปโดยปราศจากการแทรกแซงจากบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ๆ ที่มีศักยภาพในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และป้องกันผลกระทบทางเศรษฐกิจ อันมีสาเหตุเนื่องมาจากกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งโดย “Alexis Tsipras” และพรรคทางการเมือง ที่มุ่งปรับใช้สื่อในฐานะเครื่องมือเพื่อการหลอกลวงประชาชนภายในประเทศ

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทด้านบทบาท หรือกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการดำเนินการที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบให้ประเด็นปัญหาด้านการเผยแพร่ข่าวลวงส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศกรีซโดยตรง ในอีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า ในกรณีของประเทศกรีซนี้ เป็นไปโดยปราศจากกระบวนการดำเนินการเพื่อการแก้ไข หรือป้องกันปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อในลักษณะใด ๆ อาจควรมุ่งเน้นไปที่การตรวจสอบ ตั้งคำถาม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลต่อยอดในหลากหลายบริบทมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเด็นปัญหามีความเกี่ยวข้องกันกับรูปแบบการหาเสียงทางการเมือง ที่ในกรณีเป็นการกระทำโดย “Alexis Tsipras” เนื่องด้วยความเชื่อมโยงถึงประเด็นทางการเมือง และทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมถึงปัจจัย อิทธิพล สถิติ หรือการคาดการณ์ผลลัพธ์ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมได้ ในทางเดียวกัน รูปแบบการหาเสียงโดยบุคคลทางการเมืองและพรรคการเมืองใด ๆ ควรได้รับการกำกับดูแลให้อยู่ภายใต้ขอบเขต หรือแนวปฏิบัติที่สามารถกระทำได้อย่างสอดคล้องกันกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศเช่นเดียวกัน

5.4.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ อ้างว่า ในสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีของประเทศนั้น เศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศ[245]

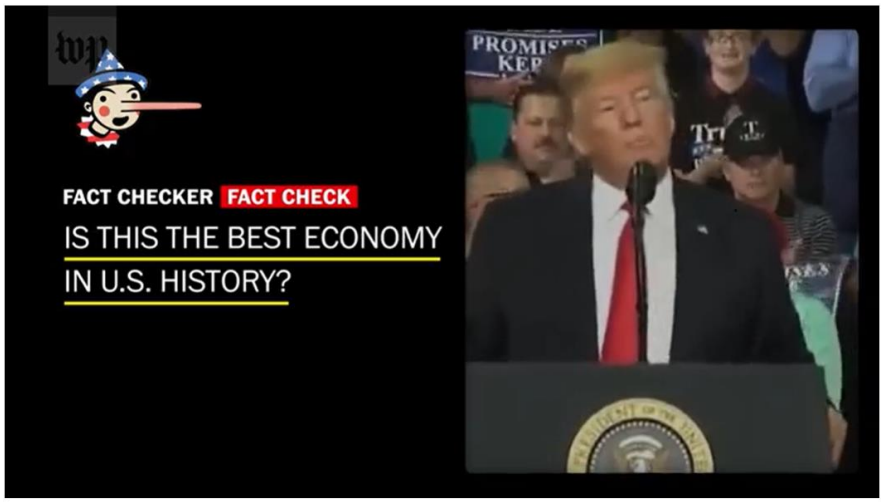

President Trump insists this is the best economy in U.S. history. But proving that isn't easy. (Video: Meg Kelly/The Washington Post)

ภาพที่ 14 การโต้แย้งคำกล่าวอ้างที่เลื่อนลอยของ ทรัมป์ โดย สำนักข่าว “Washington Post”
ที่มา: www.washingtonpost.com/politics/2018/09/07/president-trumps-repeated-claim-greatest-economy-history-our-country/?tid=lk_inline_manual_25

[245] Kessler, G. (2018, September 7). President Trump’s repeated claim: ‘The greatest economy in the history of our country’. www.washingtonpost.com/politics/2018/09/07/president-trumps-repeated-claim-greatest-economy-history-our-country/?tid=lk_inline_manual_17&tid=lk_inline_manual_25&itid=lk_inline_manual_31

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้ออกมาให้สัมภาษณ์กับ สำนักข่าว “Fox News” รวมไปจนถึงการทวีตข้อความหลายครั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เกี่ยวกับประเด็นที่ว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงที่ตนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นั้น มีอัตราการเติบโตอย่างแข็งแกร่งที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศ อย่างไรก็ตาม คำกล่าวอ้างดังกล่าวนั้นไม่เป็นความจริง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศมีการฟื้นตัวมาจากอัตราการว่างงานที่ลดลง และการที่ดัชนีตลาดหุ้นทำสถิติสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากนโยบายของอดีตประธานาธิบดี บารัก โอบามา

นอกจากนี้ หากอ้างอิงจากมิติด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ดีที่สุด ที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อในปี ค.ศ. 2018 สมัยที่ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ดำรงตำแหน่งนั้น ในช่วงไตรมาสที่สองของปี ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีอัตราอยู่ที่ ร้อยละ 4.2 ซึ่งเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าอัตรา ร้อยละ 5.1 และ ร้อยละ 4.9 ที่ทำได้เมื่อในปี ค.ศ. 2014 อันเป็นช่วงเวลาในสมัยของอดีตประธานาธิบดี บารัก โอบามา ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงสมัยที่ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ดำรงตำแหน่งนั้น ไม่ได้มีอัตราการเติบโตที่ดีที่สุดในประวัติศาสตร์อย่างที่ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ กล่าวอ้างผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ แต่อย่างใด

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เพื่อจุดประสงค์ด้านการสร้างความชอบธรรม ตลอดจนฐานคะแนนสนับสนุนสำหรับตนเอง และพรรคทางการเมือง ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้กล่าวอ้างอย่างเลื่อนลอยว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงสมัยที่ตนดำรงตำแหน่งนั้น มีอัตราการเติบโตที่ดีที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศ ซึ่งคำกล่าวอ้างดังกล่าวนั้นได้ถูกหักล้างด้วยหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ และสถิติด้านเศรษฐกิจของประเทศในท้ายที่สุด

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : แม้จะคำกล่าวอ้างที่เลื่อนลอย ซึ่งประชาชนบางส่วนอาจไม่มีความสำคัญอย่างจริงจัง แต่อย่างไรก็ตาม คำพูดที่ปราศจากข้อเท็จจริงของ โดนัลด์ ทรัมป์ สามารถส่งผลกระทบต่อทั้งความเชื่อมั่นของประชาชนชาวอเมริกัน และกลุ่มนักลงทุน ทั้งใน และต่างประเทศ ที่มีความคิดต้องการจะลงทุน หรือประกอบธุรกิจภายในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างมีนัยสำคัญได้ เนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐฯ ที่ไม่ได้มีอัตราการเติบโต หรือกล่าวคือ ความมั่นคงสำหรับการประกอบธุรกิจ ที่ดีตามที่ โดนัลด์ ทรัมป์ กล่าวอ้าง

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในกรณีนี้ สำนักข่าว “Washington Post” เป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวที่อ้างว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกามีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในช่วงสมัยที่ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ดำรงตำแหน่ง ซึ่งไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด ทั้งนี้ สำนักข่าว “Washington Post” เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเชิงสถิติของค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และนำเสนอข้อมูลดังกล่าวแก่สาธารณะชนผ่านช่องทางสื่อของตน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : เนื่องด้วยบริบทของปัญหาที่ไม่สามารถคาดเดาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การนำเข้าข้อมูลใด ๆ ตามสิทธิ์ส่วนบุคคลของบุคคลใด ๆ นี้ ส่งผลให้ศักยภาพการดำเนินการแก้ไขปัญหาของผู้ตรวจสอบ หรือกล่าวคือ สำนักข่าว “Washington Post” จึงครอบคลุมเพียงขอบเขตการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลซึ่งถือเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลนั้น ถือเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในสังคม ท้ายที่สุด ในกรณีนี้ การปรับใช้อำนาจหน้าที่ภายใต้ขอบเขตที่สามารถกระทำได้อย่าง “การตรวจสอบข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวผ่านสื่อกระแสหลัก” โดย สำนักข่าว “Washington Post” จึงถือเป็นรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมกันกับบริบทของปัญหาอย่างสอดคล้องกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : หากพิจารณาจากบริบทด้านการนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จสู่กระแสสื่อ นอกเหนือไปจากการนำเสนอข้อมูลโต้แย้งอย่างเป็นระบบจาก สำนักข่าว “Washington Post” แล้ว การกระทำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการแสดงออกที่สมควรได้รับการดำเนินการทางกฎหมายอย่างสอดคล้องกันด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อจุดประสงค์ในการรักษา และป้องกันสภาพแวดล้อมของระบบการสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพ

5.4.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : ผลกระทบของข่าวปลอมต่อเศรษฐกิจ[246]

ภาพที่ 15 การปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญของหุ้น “PepsiCo”

ที่มา: www.prweek.com/article/1416151/fake-news-sites-spark-pepsi-boycott-brands-crosshairs

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : เราต้องการกฎหมายใหม่เพื่อต่อสู้กับข่าวปลอมหรือไม่? ในส่วนที่หนึ่งนั้น ผู้เขียนพบว่า ข่าวปลอมสามารถส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยตรง และโดยอ้อมได้ รวมถึงมีผลต่อมูลค่าแท้จริง

[246] Kingsley Napley Student. (2017, May 18). The Impact of Fake News on Economy. Kingsley Napley. www.www.kingsleynapley.co.uk/insights/blogs/criminal-law-blog/the-impact-of-fake-news-economy-part-2

ของหุ้น และอาจส่งผลให้ตลาดเงินทุนเกิดความไม่มั่นคง เนื้อหาต่อไปนี้จะนำเสนอตัวอย่างที่เจาะจงมากขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นว่า ข้อมูลที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น หรือข่าวปลอมนั้น สามารถส่งผลกระทบต่อบริษัท และเศรษฐกิจในวงกว้างได้อย่างไร ดังตัวอย่าง ณ ช่วงเวลาปัจจุบันอย่าง สถานการณ์ของบริษัท “PepsiCo” ที่ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ของข่าวปลอมเมื่อในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2016 จนเกิดเป็นความเสียหายต่อแบรนด์ในลักษณะที่รุนแรง กล่าวคือ มีการตีพิมพ์ข่าวปลอม ซึ่งปรากฏในเว็บไซต์ข่าวแนวอนุรักษ์นิยมจำนวนหนึ่ง ที่มุ่งกล่าวหาผู้บริหารของบริษัทว่า

นางอินทรา นูยี (Indra Nooyi) ซีอีโอของบริษัทได้แสดงความคิดเห็นเชิงลบว่า กลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ นั้น ควรที่จะไปทำธุรกิจของตนเองในพื้นที่อื่น ซึ่งเป็นที่ไหนก็ได้ที่ไม่ใช่ภายในประเทศสหรัฐฯ โดยที่ในความเป็นจริงแล้ว นางนูยี ไม่เคยออกแถลงการณ์ในเรื่องนี้แต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม ในชีวิตจริงเธอยังกล่าวแสดงความยินดีต่อ นายโดนัลด์ ทรัมป์ กับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งประธานาธิบดีของเขาด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ กลุ่มผู้สนับสนุน นายโดนัลด์ ทรัมป์ ยังได้ทำการเผยแพร่ใบเสนอราคาปลอมของบริษัทในเว็บไซต์หลายแห่ง และสนับสนุนให้ผู้อ่านหยุดซื้อผลิตภัณฑ์ของ “PepsiCo” รวมถึงคว่ำบาตรแบรนด์ทั้งหมดที่ “PepsiCo” เคยเป็นเจ้าของอย่าง “Pizza Hut”, “Taco Bell” และ “KFC” อีกด้วยเช่นเดียวกัน ในท้ายที่สุด ความเสียหายต่อชื่อเสียงของบริษัทจึงเกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี ค.ศ. 2016

โดยการประเมินคะแนนความเชื่อมั่นในตราสินค้า “PepsiCo” ของผู้บริโภคประจำปีนั้น โดยทั่วไปแล้วผู้บริโภคจะรับรู้ในเชิงบวกต่อตราสินค้านี้ แต่อย่างไรก็ตาม ทันทีที่มีตีพิมพ์เรื่องราวเท็จออกไป คะแนนความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์กลับลดลงถึง ร้อยละ 35 ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยที่ควรจะเป็น ยิ่งไปกว่านั้น ความเสียหายต่อมูลค่าของบริษัทก็เกิดอีกครั้ง กล่าวคือ ก่อนที่จะมีการเผยแพร่ใบเสนอราคาปลอม ราคาหุ้นของ “PepsiCo” มีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 106.58 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อหุ้น อย่างไรก็ตาม ภายในวันที่มีการเผยแพร่บทความปลอมเกี่ยวกับใบเสนอราคา ราคาหุ้นของ “PepsiCo” กลับมีอัตราลดลงอย่างมากถึง 3.75% และเมื่อมีการแชร์ข้อมูลดังกล่าวบนโซเชียลมีเดียในช่วงสุดสัปดาห์ถัดไป ราคาหุ้นของแบรนด์ก็ลดลงอีกครั้ง จนในเดือนพฤศจิกายน ราคาหุ้นก็มีอัตราลดลงถึง 5.21% อย่างไรก็ดี แม้ว่าต่อมา ผู้บริโภคจะรับรู้ว่าใบเสนอราคานั้นเป็นของปลอม แต่ทว่าราคาหุ้นของ “PepsiCo” ก็ยังไม่สามารถปรับเพิ่มสูงขึ้นได้เท่าเดิม กล่าวคือ อัตราในช่วงสามสัปดาห์ก่อนหน้าที่จะมีการเผยแพร่ข่าวปลอม

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ในทางหนึ่ง เพื่อจุดประสงค์ในการโจมตี ว่าร้ายฝ่ายตรงข้าม หรือสร้างกระแสเพื่อเรียกร้องความสนใจให้กับฝ่ายของตน การเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับผู้บริหาร และบริษัท “PepsiCo” ในลักษณะของการส่งสารว่า แบรนด์มีอคติกับ นายโดนัลด์ ทรัมป์ นั้น ส่งผลให้นายโดนัลด์ ทรัมป์ กลายเป็นผู้ถูกกระทำที่อาจได้รับความสนใจ หรือเห็นใจจากสาธารณะชน

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : จากข่าว การเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับผู้บริหาร และบริษัท “PepsiCo” นั้น ส่งผลกระทบให้ราคาหุ้นของบริษัทปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญในเชิงลบ เช่นเดียวกันกับสภาพการประกอบกิจการของทั้งบริษัทแม่ และบริษัทลูกในเครือ กล่าวคือ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค และมูลค่าบริษัทอันถือเป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจที่ไม่ควรเกิดขึ้น

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว กระบวนการเผยแพร่ข่าวเท็จเกี่ยวกับผู้บริหารของบริษัท “PepsiCo” นั้น มีการดำเนินไปโดยปราศจากการแทรกแซงจากบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ๆ ที่มีศักยภาพในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และป้องกันผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสื่อกระแสหลัก

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทด้านบทบาท หรือกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการดำเนินการที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบให้ประเด็นปัญหาด้านการเผยแพร่ข่าวลวงส่งผลกระทบต่อสภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจของแบรนด์ “PepsiCo” โดยตรง ในอีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในกรณีของแบรนด์ “PepsiCo” เหตุการณ์มีการดำเนินไปโดยปราศจากกระบวนการดำเนินการเพื่อการแก้ไข หรือป้องกันปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อในลักษณะใด ๆ อาจควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างสรรค์ระบบเพื่อการตรวจสอบ ติดตาม และพิจารณาความน่าเชื่อของการนำเข้าข้อมูลผ่านระบบโดยบุคคลปลายทางของแพลตฟอร์มสื่อ ร่วมกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับการนำเสนอข้อมูล หรือทฤษฎีสมคบคิดใด ๆ ที่มุ่งโจมตี ว่าร้าย หรือลดทอนภาพลักษณ์ของบุคคลใด ๆ ผ่านช่องทางสื่อสาธารณะ ในลักษณะที่ไม่เปิดเผยตัวตน หรืออ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน

5.4.5 ประเทศเกาหลีใต้ (South Korea)

หัวข้อข่าว : “โดควอน” ผลักดันการเปิดตัว “TerraUSD (UST)” แม้รับทราบเกี่ยวกับข้อบกพร่องในกระบวนการดำเนินการ[247]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : สำนักข่าว JTBC ของประเทศเกาหลีใต้ได้รายงานเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้ทำการเรียกตัวอดีตพนักงานของ “Terraform Labs” มาสอบสวนเนื่องจากประเด็นการล่มสลายของ “Terra” ว่า “โดควอน” หรือ “CEO ควอน โดฮยอง” นั้น รับทราบเกี่ยวกับความ

[247] Sriram, S. (2022, May). Do Kwon Pushed For UST Launch Despite Knowing Its Flaws, Former Terra (LUNA) Staff Tells Authorities. www.benzinga.com/markets/cryptocurrency/22/05/27466954/terra-luna-employees-claim-do-kwon-pushed-for-ust-launch-despite-being-aware-of-potential-

ผิดปกติที่มีนัยสำคัญของกลไก UST/USD ที่เชื่อมโยงถึง “algorithmic stablecoin” ที่ “โดควอน” ต้องการเปิดตัวผ่านคำเตือนของพนักงาน ผู้ซึ่งรู้เห็นการทดสอบโมเดลนำร่องที่ล้มเหลว แต่อย่างไรก็ตาม “โดควอน” กลับเลือกที่จะผลักดันให้มีการเปิดตัวผลิตภัณฑ์ดังกล่าว อันนำมาซึ่งความล่มสลายของระบบ และความสูญเสียของนักลงทุนในเวลาต่อมา

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เพื่อจุดประสงค์ในการเปิดตัว “TerraUSD (UST)” ภายใต้จุดประสงค์ หรือวิสัยทัศน์ส่วนตัวของ “โดควอน” แม้จะรับทราบเกี่ยวกับข้อผิดพลาดในกระบวนการดำเนินงาน แพลตฟอร์ม “Terra” จึงได้รับการผลักดันเพื่อเปิดตัวในท้ายที่สุด

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : การล่มสลายของ “Terra” นำมาซึ่งความสูญเสียทางการเงินอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านการลงทุนโดยนักลงทุน ที่ต้องประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากการหลอกลวงโดยเจตนาของ “โดควอน”

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในกรณีนี้ สำนักข่าว JTBC ของประเทศเกาหลีใต้ ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังการติดตามผล และการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนการล่มสลายของ “Terra” ของ “โดควอน” โดยหน่วยงานภาครัฐนั้น ถือเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเปิดเผย และดำเนินการแก้ไขผลกระทบเชิงลบอันมีสาเหตุเนื่องมาจากการหลอกลวง เช่นเดียวกันกับหน่วยงานภาครัฐของประเทศเกาหลีใต้ ผู้ซึ่งเข้าดำเนินการตรวจสอบคดี

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว การเริ่มต้นกระบวนการสืบสวนสอบสวน “Terra” ของ “โดควอน” โดยหน่วยงานภาครัฐนั้น ถือเป็นกระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหาภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา เช่นเดียวกันกับการเริ่มต้นกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผล หรือชุดข้อมูลที่ถูกต้อง ผ่านสื่อกระแสหลักโดย สำนักข่าว JTBC ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันกับคุณลักษณะของการตระหนักเกี่ยวกับปัญหา และดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่อย่างสอดคล้องกันของทั้งหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรสื่อ

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว กระบวนการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรสื่อของประเทศเกาหลีใต้นั้น มีความสอดคล้องกันกับแนวปฏิบัติ ที่ควรกระทำอย่างเป็นระบบ และอาจเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพในขอบเขตที่สามารถคาดหวังได้โดยสาธารณะแล้ว

5.4.6 ประเทศอินเดีย (India)

หัวข้อข่าว : Fake News สามารถคร่าชีวิตผู้คน และทำลายธุรกิจได้[248]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : เมื่อในปี ค.ศ. 2020 ข่าวปลอมบทความหนึ่งได้ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศอินเดีย โดยข่าวปลอมอ้างว่า การกินไก่สามารถทำให้ผู้บริโภคติดเชื้อโรคโควิด-19 ได้ ต่อมา ข่าวดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมสัตว์ปีกภายในประเทศอินเดีย โดยส่งผลให้สูญเสียทางเศรษฐกิจประมาณ 1,500-2,000 ล้านรูปีต่อวัน เนื่องจากราคาไก่ได้ตกลงจาก 200 รูปีต่อกิโลกรัม เหลือเพียง 70-60 รูปีเท่านั้น เพราะเหตุนั้น ทางกลุ่มเกษตรกรจึงจำเป็นต้องกำจัดลูกไก่ที่มีอายุเพียงหนึ่งวันด้วยการฝังทั้งเป็นเพื่อยุติการให้อาหาร และลดต้นทุน เหตุเพราะแนวโน้มการบริโภคไก่ถูกคาดการณ์ว่าจะลดลงอย่างมาก

นอกจากนี้ ผลกระทบยังส่งผลต่อเนื่องกันเป็นห่วงโซ่ถึงอุตสาหกรรมข้าวโพด และถั่วเหลืองเพื่อการเลี้ยงสัตว์ของประเทศอินเดียอีกด้วย เนื่องจากอุตสาหกรรมสัตว์ปีกถือเป็นผู้ซื้อผลผลิตจากอุตสาหกรรมพืชผลรายใหญ่ที่สุด สุดท้าย ทั้งเกษตรกรชาวอินเดีย และกลุ่มธุรกิจภายในประเทศจึงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจาก “ข่าวปลอม” ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ และนั่นเป็นเพียงกรณีตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องด้วยอิทธิพลดังกล่าว รัฐบาลจากหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียจึงได้เริ่มดำเนินการผ่านร่างกฎหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาข่าวปลอม แต่ทว่า ประเทศอินเดียกลับยังไม่มีกฎหมายเฉพาะใด ๆ และมีเพียงกฎหมายที่มีขอบเขตใกล้เคียงที่สุดกับประเด็นปัญหาข่าวปลอมอย่าง มาตรา 54 ที่ระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงสำหรับข่าวปลอมในช่วงภัยพิบัติเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มาตรา 505(1)(b) แห่งประมวลกฎหมายอาญาของประเทศอินเดีย (IPC) ได้ขยายขอบเขตเนื้อหาให้กว้างขึ้น

กล่าวคือ การแพร่กระจายเนื้อหาที่เป็นเท็จใด ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดความหวาดกลัว หรือความตื่นตระหนกต่อสาธารณะโดยบุคคลใด ๆ ที่อาจถูกชักจูงให้บุคคลอื่นกระทำความผิดต่อรัฐ หรือต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ภายใต้กฎหมายนี้ ผู้สร้างข่าวปลอมจะต้องโทษจำคุกไม่เกิน 6 ปี และถูกปรับเงินจำนวนหนึ่ง โดยสรุปจะเห็นได้ว่าข่าวปลอมมีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ตั้งแต่การค้าขายไปจนถึงการเกิดอันตรายร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดที่รัฐบาลอินเดียสามารถทำได้คือ การออกกฎหมายที่สามารถจัดการกับข่าวเท็จได้เช่นเดียวกับในหลายประเทศ แม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วเพื่อลดการแพร่กระจายข่าวปลอม แต่อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นที่แท้จริงคือ การให้ความรู้แก่พลเมืองให้ตระหนักถึงภัยคุกคามของข่าวปลอม และผลที่ตามมาด้วยการคิดอย่างมีวิจารณญาณเมื่อมีการแพร่กระจายของข่าวลวงเกิดขึ้น

สาเหตุของการเกิดขึ้น : เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ ซึ่งเป็นโรคติดต่อชนิดใหม่ การแพร่กระจายของข่าวปลอมด้วยความไม่รู้ และการขาดความเข้าใจจึงเกิดขึ้น ในหลากหลายบริบท

[248] Priority. (2020, August 11). Fake News and Its Impact on the Economy. Priority Consultants. www.priorityconsultants.com/blog/fake-news-and-its-impact-on-the-economy/

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : จากบริบทของข่าว ข่าวปลอมเกี่ยวกับรูปแบบการติดเชื้อ และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจต่ออุตสาหกรรมสัตว์ปีก และอุตสาหกรรมพืชผลอย่างข้าวโพดและถั่วเหลือง ของประเทศอินเดียอย่างร้ายแรง เนื่องจากผลผลิตไม่สามารถค้าขายได้

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : เนื่องด้วยประเทศอินเดียยังไม่มีกฎหมายที่สามารถลงโทษผู้เผยแพร่ข่าวปลอมในช่วงสถานการณ์โรคระบาดได้โดยตรง ทางหน่วยงานภาครัฐของประเทศอินเดียจึงจำเป็นต้องประยุกต์ใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงกัน ที่ระบุไว้สำหรับการปรับใช้ในสถานการณ์อื่น หรือในช่วงสถานการณ์ภัยพิบัติแทน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากบริบทของปัญหา ลักษณะการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐของประเทศอินเดียถือเป็นกระบวนการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ซึ่งในทางหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากรูปแบบการปรับใช้กฎหมายในลักษณะเทียบเคียง

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของปัญหา นอกเหนือไปจากการเร่งดำเนินการการออกกฎหมายที่สามารถจัดการกับข่าวเท็จได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การเร่งให้ความรู้เท่าทันสื่อแก่ประชาชนภายในประเทศก็ถือเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่รัฐบาลอินเดียต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนด้วยเช่นเดียวกัน

5.5 กรณีศึกษาในสภาวะวิกฤตการรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม (General strike)

5.5.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : ข่าวลือเท็จเกี่ยวกับการใช้ปากกา “Sharpies” ที่ก่อให้เกิดความโกรธเคือง และการฟ้องร้อง[249]

ภาพที่ 16 การรวมตัวประท้วงของประชาชนภายในรัฐแอริโซนา

ที่มา: www.edition.cnn.com/2020/11/05/politics/arizona-sharpie-ballots-maricopa-trump/index.html

[249] Fantz, A., Ortega, B., Scannell K., & Sands, G. (2020, 6 November). False rumors about Sharpies went viral, sparking outrage and a lawsuit. CNN Politics. www.edition.cnn.com/2020/11/05/politics/arizona-sharpie-ballots-maricopa-trump/index.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : แหล่งข่าวหนึ่งได้นำเสนอคำกล่าวอ้างที่เป็นเท็จว่า การใช้ปากกาแบรนด์ “Sharpie” ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอาจส่งผลให้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐแอริโซนา เป็นโมฆะได้ คำกล่าวอ้างนั้นส่งผลกระทบให้กลุ่มผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนัดรวมตัวกันประท้วง ณ บริเวณหน้าสำนักงานการเลือกตั้ง เป็นผลให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงความมั่นคงแห่งรัฐต้องออกมาขอร้องให้ประชาชนหยุดเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือน อันเกี่ยวเนื่องกันกับการเลือกตั้ง ผ่านทางสื่อออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุด ข่าวลือเป็นเท็จดังกล่าวกลับกลายเป็นกระแสที่แพร่ไปในวงกว้างผ่านชื่อเรียกว่า “#SharpieGate”

ต่อมา อัยการสูงสุดในรัฐแอริโซนาจึงได้ดำเนินการส่งจดหมายไปยังเจ้าหน้าที่ประจำการเลือกตั้งในมณฑลมาริโคปา เพื่อจุดประสงค์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับประเด็นด้านการร้องเรียนจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งผู้ซึ่งเกิดความกังวลว่า การใช้ปากกาแบรนด์ดังกล่าวในการลงคะแนนจะส่งผลให้คะแนนเสียงของพวกไม่ถูกนับ จากนั้นเลขาธิการรัฐแอริโซนาได้ออกมาให้คำตอบอย่างเป็นทางการว่า จะไม่มีการปฏิเสธบัตรลงคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่ใช้ปากกาแบรนด์ “Sharpie” ในการลงคะแนนแต่อย่างใด ในทางเดียวกัน ยังได้มีการรายงานข่าวยืนยันออกมาเช่นเดียวกันว่า ปากกาแบรนด์ “Sharpies” สามารถใช้เพื่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ในหลายรัฐโดยไม่ทำให้การนับคะแนนเป็นบัตรเสียแต่อย่างใด

สาเหตุของการเกิดขึ้น : กระแสข่าวลืออันเป็นเท็จเกี่ยวกับการใช้ปากกาแบรนด์ “Sharpie” ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอาจนำไปสู่การเป็นโมฆะได้นั้น เกิดขึ้นภายในโลกโซเชียลมีเดียโดยบุคคล ผู้ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีจุดประสงค์อันไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : จากกระแสข่าวอันเป็นเท็จที่อ้างว่า หากประชาชนผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามกฎหมายใช้ปากกาแบรนด์ “Sharpie” ในการลงคะแนนเสียง บัตรลงคะแนนใบดังกล่าวจะไม่ถูกนับรวมในผลคะแนนนั้น สร้างความตื่นตระหนก และวิตกกังวลให้กับกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งภายหลังได้รวมตัวกันประท้วง เพื่อจุดประสงค์ในการเรียกร้องข้อเท็จจริง ณ บริเวณหน่วยงานของทางราชการอย่างสำนักงานการเลือกตั้ง

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในกรณีนี้ สื่อมวลชนกระแสหลักถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ที่ทำหน้าที่ทั้งเผยแพร่เหตุการณ์ข่าวลือ ณ ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริง พร้อมด้วยการสอดแทรกรายละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นมาของประเด็นปัญหา ใจความสำคัญของปัญหา ปฏิกิริยาของประชาชน และยังนำเสนอข่าวที่ได้รับการตรวจสอบข้อเท็จจริง อันประกอบด้วยการอ้างถึงองค์กรทางราชการ ผู้ซึ่งเป็นผู้ยืนยันข้อเท็จจริงที่สามารถแก้ไขความเข้าใจผิดอันปรากฏผ่านโลกโซเชียลมีเดียได้

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากข่าว แม้บริบทของการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาจะเป็นไปในลักษณะของกระบวนการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา กล่าวคือ การออกแถลงการณ์เพื่อบรรเทาความไม่สงบโดยเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงความมั่นคงแห่งรัฐ และการเข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยอัยการ

สูงสุดในรัฐแอริโซนา ที่ภายหลัง สื่อกระแสหลักได้ตีแผ่ข้อเท็จจริงดังกล่าวเพื่อจุดประสงค์ในการคลายข้อสงสัยต่อต้านการส่งต่อข้อมูลอันบิดเบือน รวมไปจนถึงการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้รับสาร อย่างไรก็ดี ลักษณะของกระบวนการดำเนินการดังกล่าวถือเป็นรูปแบบการตอบสนองต่อประเด็นปัญหาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกันกับบริบทของปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : จากบริบทของประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อใด ๆ ในกรณีนี้ ควรเชื่อมโยงถึงกระบวนการ หรือแนวปฏิบัติที่มีขอบเขตอำนาจครอบคลุมถึงประเด็นด้านสื่อ โซเชียลมีเดีย และการบังคับใช้กฎหมายในบริบทออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างสิ้นเชิงในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลใด ๆ มีทั้งสิทธิ์ และศักยภาพในการนำเข้าข้อมูลใด ๆ ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์

5.5.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : สื่อฝ่ายขวานำเสนอภาพการบดบังห้องนับคะแนนเสียงเลือกตั้งจากบุคคลภายนอก ด้วยภาพลักษณ์ของการเป็น “การกระทำที่ชั่วร้าย”[250]

ภาพที่ 17 การใช้กระดาษหนาบดบังกระจกโดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์เลือกตั้ง

ที่มา: www.edition.cnn.com/2020/11/05/media/detroit-windows-covered-ballots-vote-center/index.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : อ้างอิงจากรายงานโดยสื่อผู้ให้การสนับสนุนทรัมป์ อาทิ “Fox News” “Breitbart” และ “The Gateway Pundit” ผู้ซึ่งมีการนำเสนอให้เห็นถึงภาพของเจ้าหน้าที่ที่กำลังใช้กระดาษบด

[250] Darcy, O. (2020, 6 November). Right-wing media portrayed window covering at ballot center as nefarious. Here's what really happened. CNN Business. www.edition.cnn.com/2020/11/05/media/detroit-windows-covered-ballots-vote-center/index.html

บังบางส่วนบริเวณหน้าต่างของห้อง ๆ หนึ่ง ณ “TCF Center” ในเมืองดีทรอยต์ อันเป็นสถานที่สำหรับการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผ่านสื่อกระแสหลัก ยิ่งไปกว่านั้น ณ บริเวณภายนอกห้องนับคะแนนเสียงดังกล่าวยังสามารถพบเห็นกลุ่มผู้สนับสนุนทรัมป์ที่มารวมตัวกัน และคอยสังเกตกระบวนการดำเนินการภายในห้องนับคะแนนได้อีกด้วยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ดี สถานการณ์ดังกล่าวอันเกิดขึ้นจากวิธีการสื่อสารของสื่อฝ่ายขวา สะท้อนถึงรูปแบบการมุ่งให้ร้ายต่อกระบวนการเลือกตั้ง ว่าเป็นไปโดยปราศจากความสุจริต

โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในเขตพื้นที่ดีทรอยต์ อันเป็นแหล่งที่มาของเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านสื่อ ยิ่งไปกว่านั้น สื่อหลักฝ่ายขวายังคงให้การสนับสนุนวาทกรรมของ ทรัมป์ จนส่งผลกระทบให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มผู้สนับสนุนภายในเขตพื้นที่ทำการของสถานที่ราชการ และได้กระทำการบันทึกภาพ และวิดีโอการนับคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยไม่ได้รับอนุญาต ในท้ายที่สุด เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการประจำเมืองดีทรอยต์จึงได้ออกมาเปิดเผยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวกับ “CNN Business” ว่า การบดบังหน้าต่างด้วยกระดาษโดยเจ้าหน้าที่นั้นเป็นเพียงการดำเนินการตามมาตรการของทางศูนย์ เพื่อจุดประสงค์ในการรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งไม่ให้เปิดเผยต่อสาธารณะชนเท่านั้น กล่าวคือ ไม่ได้เป็นไปเพื่อการทุจริตใด ๆ ตามกระแสข่าวที่เกิดขึ้น

สาเหตุของการเกิดขึ้น : คำกล่าวอ้างโดย ทรัมป์ เกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง ร่วมกันกับรูปแบบการนำเสนอข้อมูลโดยสื่อฝ่ายขวา กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเข้าประท้วง หรือบุกรุกสถานที่ราชการโดยไม่ได้รับอนุญาตของกลุ่มผู้สนับสนุน ทรัมป์

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยการแสดงออกในลักษณะอันไม่พึงประสงค์ของกลุ่มขวาจัด ที่เป็นไปโดยอุกอาจ การปรับใช้มาตรการตอบสนองอย่างเร่งด่วนเพื่อการรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งโดยศูนย์เลือกตั้ง กล่าวคือ การบดบังสถานที่ทำการของราชการด้วยกระดาษหนาทึบที่สามารถปิดกั้นการมองเห็นจากภายนอกได้ จึงเกิดขึ้นโดยปราศจากการชี้แจง หรือคำอธิบายล่วงหน้า ทั้งนี้ ภายในเวลาต่อมา การกระทำดังกล่าวโดยศูนย์ราชการกลับได้รับอิทธิพล และกระแสเชิงลบจากกลุ่มฝ่ายขวาอันส่งผลให้การกระทำดังกล่าวกลายเป็นรูปแบบของกระบวนการ “การทุจริต” การเลือกตั้งในมุมมองของกลุ่มผู้สนับสนุน ทรัมป์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังมิติด้านความโปร่งใส่ของกระบวนการเลือกตั้งของประเทศสหรัฐฯ

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ในมิติด้านบทบาทของสื่อกระแสหลัก ณ ช่วงเวลาที่เกิดปัญหาขึ้น สื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสื่อฝ่ายซ้าย คือ บุคคลผู้คอยทำหน้าที่ทั้งเผยแพร่เหตุการณ์ข่าวลือ ณ ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริง พร้อมด้วยการสอดแทรกรายละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นมาของประเด็นปัญหา ใจความสำคัญของปัญหา ปฏิกิริยาของประชาชน และยังนำเสนอข่าวที่ได้รับการตรวจสอบข้อเท็จจริง อันประกอบด้วยการอ้างถึงคำชี้แจงโดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการประจำเมืองดีทรอยต์ ผู้ซึ่งออกมาอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางสื่ออย่าง “CNN Business”

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างจากบริบทเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคุณลักษณะของประเด็นปัญหาซึ่งมีความต่อเนื่องกันกับเหตุการณ์ หรือปัจจัยกระตุ้นอื่น ๆ กระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหา ในกรณีนี้ จึงครอบคลุมลักษณะของการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา กล่าวคือ การรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งโดยศูนย์เลือกตั้งด้วยการบดบังหน้าต่างของสถานที่ทำการด้วยกระดาษหนา ซึ่งสอดคล้องกันกับศักยภาพภายในช่วงเวลาดังกล่าวของทางศูนย์ ในทางเดียวกัน การรายงานข่าวของสื่อกระแสหลักอย่าง “CNN Business” เกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ถือเป็นรูปแบบของการดำเนินการอย่างสอดคล้องและต่อเนื่องกันกับประเด็นปัญหาเช่นเดียวกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : จากบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำเนินการของสื่อ อีกนัยหนึ่ง ลักษณะการโน้มน้าว หรือมุ่งปลูกฝังชุดความคิดอันประกอบไปด้วยอคติต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ผ่านสื่อ กล่าวคือ การมุ่งเน้นย้ำวาทกรรมของทรัมป์ ผู้ซึ่งอ้างถึงการทุจริตการเลือกตั้งโดยปราศจากหลักฐานยืนยันที่สามารถพิสูจน์ได้จริง ของสำนักข่าวดัง อาทิ “Fox News” “Breitbart” และ “The Gateway Pundit” ควรได้รับการกำกับดูแลอย่างจริงจัง และมีประสิทธิภาพผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องด้วยอิทธิพลของผลกระทบเชิงลบที่มีต่อผู้บริโภค

5.5.3 ประเทศฝรั่งเศส (France)

หัวข้อข่าว : เหตุไฟไหม้วิหารดัง “Notre-Dame” ในประเทศฝรั่งเศส[251]

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ณ วันที่ 15 เมษายน ปี ค.ศ. 2019 ได้มีการรายงานข่าวไฟไหม้มหาวิหารชื่อดังของประเทศฝรั่งเศสอย่าง “Notre-Dame” อย่างแพร่หลายในทั่วทุกมุมโลก อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเผยแพร่ข่าวเพียงไม่กี่ชั่วโมง เหตุการณ์ไฟไหม้วิหาร “Notre-Dame” กลับถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเกลียดชัง และต่อต้านชาวมุสลิมโดยกลุ่มฝ่ายขวาจัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี และสเปน ในทางเดียวกัน สถาบันสื่อ ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าโปรรัสเซีย ก็ถือเป็นอีกหนึ่งบุคคลที่ใช้เหตุการณ์ไฟไหม้ในฐานะเครื่องมือในการกล่าวโทษทั้งผู้ก่อการร้าย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่าง “เสื้อกั๊กเหลือง” การว่าร้ายประเทศยูเครน หน่วยข่าวกรองต่างประเทศ รวมไปจนถึงการสร้างทฤษฎีสมคบคิดว่า เหตุการณ์ไฟไหม้นั้นเกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ต่างดาว ตลอดจนการเป็นบทลงโทษจากสวรรค์สำหรับการแต่งงานของกลุ่ม LGBTQ+ ในแถบยุโรป โดยปราศจากมูลความจริง

[251] Bayer, j., Holznagel, B., Lubianiec, K., Pintea, A., Schmitt, J. B., Szakács, J., and Uszkiewicz, E. (2021). “Disinformation and propaganda: impact on the functioning of the rule of law and democratic processes in the EU and its Member States,” *European Parliament*, doi: www.www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/653633/EXPO_STU(2021)653633_EN.pdf

สาเหตุของการเกิดขึ้น : การรายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุไฟไหม้วิหาร “Notre-Dame” ในประเทศฝรั่งเศสนั้น สำหรับกลุ่มฝ่ายขวาจัดในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ถือเป็นเครื่องมือในการสร้าง “ข่าวปลอม” และ “ทฤษฎีสมคบคิด” เพื่อจุดประสงค์ในการว่าร้าย โจมตี และโน้มน้าวการครอบครองภาพลักษณ์อันตรายให้กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่แตกต่างจากตน อาทิ ผู้ก่อการร้าย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และกลุ่ม LGBTQ+

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยการว่าร้าย โจมตี และโน้มน้าวการครอบครองภาพลักษณ์อันตรายให้กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่น ปัญหาความเกลียดชัง แบ่งแยก และการมีอคติต่อเพื่อนมนุษย์จึงเกิดขึ้นภายในสังคมอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และได้รับการแพร่กระจายไปยังสังคมเป็นวงกว้างโดยปราศจากการดำเนินการแทรกแซงอย่างมีประสิทธิภาพโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากมิติด้านบทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง ซึ่งไม่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมีประสิทธิภาพภายในเหตุการณ์ ส่งผลให้มิติด้านการแก้ไขปัญหา หรือการจัดการก่อน/หลัง ในกรณีนี้ ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำเนินการของสื่อ อีกนัยหนึ่ง ลักษณะการโน้มน้าว หรือมุ่งปลูกฝังชุดความคิดอันประกอบไปด้วยอคติต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ผ่านสื่อ กล่าวคือ การเกิดขึ้นของสถาบันสื่อผู้โปรหรือให้การสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และมุ่งโจมตี หรือว่าร้ายบุคคล หรือกลุ่มบุคคลฝ่ายตรงข้ามอย่างชัดเจนนั้นไม่ควรเกิดขึ้น หรือได้รับการกำกับดูแลให้ไม่สามารถดำเนินกิจการในลักษณะที่เอนเอียง และสร้างผลกระทบเชิงลบต่อสังคมเป็นวงกว้างได้อย่างอิสระ

5.5.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : เฟคนิวส์ภายใต้เงาของ “Black Lives Matter”[252]

ภาพที่ 18 ข้อความว่าร้ายที่อ้างว่า เงินบริจาคถูกนำไปใช้เพื่อการซื้อรถบัสแบบเช่าเหมาลำ แทนการใช้เพื่อช่วยเหลือคนดำ
ที่มา: www.cits.ucsb.edu/fake-news/danger-social

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ในช่วงฤดูร้อนของปี ค.ศ. 2020 ข่าวการเสียชีวิตของ “จอร์จ ฟลอยด์” ได้จุดชนวนความโกรธเคืองอันนำไปสู่การเดินขบวนการประท้วงในชื่อของ “Black Lives Matter” ในทั่วประเทศสหรัฐฯ เพื่อจุดประสงค์ในการย้ำเตือนเกี่ยวกับการมีอยู่ และตัวตนของ “คนดำ” ผู้ควรค่าแก่ความเคารพ และการปฏิบัติเช่นเดียวกันกับคนขาวตามสิทธิ์ เสรีภาพ และความเสมอภาค อย่างไรก็ตาม แรงผลักดันของมูฟเมนท์ “Black Lives Matter” กลับถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหาผลประโยชน์อันไม่พึงประสงค์ของผู้ใช้งานโซเชียลมีเดียบางราย ผู้ซึ่งต้องการปลุกปั่นให้เกิดการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ และทัศนคติทางการเมือง ตัวอย่างเช่น การสร้างข้อมูลเท็จ หรือบทความข่าวปลอมพร้อมรูปภาพตัดต่อที่ต้องการสื่อว่า คนดำได้คร่าชีวิตหญิงขาวกว่า 12 ราย หรือการโพสต์ภาพถ่ายรสบัสท่องเที่ยวขององค์กร “BLM” พร้อมข้อความที่กล่าวอ้างว่า องค์กร “BLM” ได้ใช้เงินบริจาคเพื่อซื้อรถโดยสารสุดหรูไว้เพื่อการใช้งานส่วนตัว เป็นต้น

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ภายใต้การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่าง “Black Lives Matter” ผ่านสื่อในช่องทางต่าง ๆ ทั้งออฟไลน์ และออนไลน์ อย่างต่อเนื่อง กระแส และเนื้อหาของข้อมูลได้ถูกบุคคลบางราย ผู้ซึ่งมีผลประโยชน์อันไม่พึงประสงค์ นำไปดัดแปลง หรือแก้ไขในลักษณะของการสร้างความเท็จ และเผยแพร่ต่อบนสื่อสังคมออนไลน์

[252] CITS. (n.d.). “The Danger of Fake News in Inflaming or Suppressing Social Conflict,” *Center for Information Technology & Society (CITS), University of California Santa Barbara*, doi: www.www.cits.ucsb.edu/fake-news/danger-social

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : เนื่องด้วยการนำเสนอข้อมูลเท็จ ภายใต้การพึ่งพากระแสของการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่าง “Black Lives Matter” การสร้างความแตกแยก และความเกลียดชังระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนดำ และคนขาว ผู้ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบเชิงลบอย่างกว้างขวางมากที่สุด จึงเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทั่วโลก

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และได้รับการแพร่กระจายไปยังสังคมเป็นวงกว้างโดยปราศจากการดำเนินการแทรกแซงอย่างมีประสิทธิภาพโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากมิติด้านบทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง ซึ่งไม่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมีประสิทธิภาพภายในเหตุการณ์ ส่งผลให้มิติด้านการแก้ไขปัญหา หรือการจัดการก่อน/หลัง ในกรณีนี้ ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำเนินการของสื่อ อีกนัยหนึ่ง ลักษณะการนำเข้าข้อมูลโดยบุคคลใด ๆ ควรได้รับการกำกับดูแลผ่านกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เฉกเช่นเดียวกันกับการมีอยู่ และการคงไว้ซึ่งกระบวนการสนับสนุน และปกป้องสิทธิ์ของผู้บริโภค หรือผู้ใช้งานแพลตฟอร์มผ่านระบบออนไลน์

5.5.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States)

หัวข้อข่าว : “War of the Worlds” ความหวาดกลัว และความตื่นตระหนกของชาวอเมริกันในปี ค.ศ. 1938[253]

ภาพที่ 19 ภาพของ “Orson Welles” ขณะกำลังดำเนินรายการวิทยุช่วง “War of the Worlds”
ที่มา: www.orlandosentinel.com

[253] Simmons, R. (2018, October). “'War of the Worlds' radio broadcast sparked fear, panic 80 years ago in America, Orlando,” *Orlando Sentinel*, doi: www.www.orlandosentinel.com/features/gone-viral/os-ae-war-of-the-worlds-radio-anniversary-20181030-story.html

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : การดำเนินรายการวิทยุที่ผิดแปลกไปจากเดิมเกิดขึ้นเมื่อในวันที่ 30 ตุลาคม ปี 1938 หลังจากที่ “Orson Welles” ผู้ดำเนินรายการวิทยุ “Mercury Theatre of the Air” ของสถานี “CBS” ได้นำเสนอการตีความนิยายวิทยาศาสตร์สุดคลาสสิก “War of the Worlds” ของผู้เขียนอย่าง “H.G. Wells” ด้วยวิธีการบอกเล่าที่มุ่งเน้น “การแสดงอันสมจริง” กล่าวคือ การใช้กระดานข่าวปลอม และอุปกรณ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการแสดงร่วมด้วยในการบอกเล่า เพื่อจุดประสงค์ในการหลอกให้ผู้ฟังเชื่อว่า “ณ เวลานี้ กองทัพเอเลี่ยนจากดาวอังคารกำลังบุกเข้าทำลายนิวยอร์ก”

และในท้ายที่สุด แม้จะมีการประกาศในเวลาต่อมาจากสถานีออกอากาศว่า การบอกเล่าของ “Orson Welles” นั้นเป็นเพียงการแสดงละครเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ความหวาดกลัว และความตื่นตระหนกกลับได้แพร่กระจายไปทั่วประเทศสหรัฐฯ อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ของมหานครนิวยอร์ก และรัฐฟลอริดา ที่ผู้คนต่างพากันออกเดินทางเพื่ออพยพ และหลบหนีออกจากพื้นที่ท่ามกลางเสียงร้องไห้และเสียงอธิษฐาน

สาเหตุของการเกิดขึ้น : วิธีการดำเนินรายการวิทยุของ “Orson Welles” ผู้ซึ่งต้องการสร้างสรรค์ความสมจริงในระหว่างการนำเสนอ กลับกลายเป็นหายนะที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อผู้ฟัง ผู้ซึ่งในเวลาดังกล่าวนั้นปราศจากศักยภาพในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และแยกแยะเรื่องราวที่กำลังรับฟัง

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : ความหวาดกลัว และความตื่นตระหนกได้แพร่กระจายไปทั่วประเทศสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ของมหานครนิวยอร์ก และรัฐฟลอริดา ที่ผู้คนต่างพากันออกเดินทางเพื่ออพยพ และหลบหนีออกจากพื้นที่ ท่ามกลางความโกลาหล

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : ท่ามกลางความตื่นตกใจของประชาชน ณ ขณะนั้น หนังสือพิมพ์ “The Tampa Tribune” และ “The Palm Beach Post” เป็นหนึ่งในตัวละครที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการบรรเทาความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นภายในสังคม โดยการตีพิมพ์บทความผ่านหนังสือพิมพ์ เพื่อจุดประสงค์ในการตีแผ่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมด้วยคำอธิบาย และคำตำหนิถึงการกระทำของ “Orson Welles” และสถานี “CBS” ที่ส่งผลกระทบเชิงลบอย่างร้ายแรงต่อสังคม

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : ภายหลังการแพร่กระจายของความตื่นตระหนก และความหวาดกลัว ที่ส่งผลให้กระแสวิพากษ์วิจารณ์ และคำกล่าวโทษเชิงลบหลั่งไหลเข้ามาจากทั่วทุกที่ ทั้ง “Orson Welles” และสถานี “CBS” ได้ออกมากล่าวขอโทษ และแสดงความเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทันที ในทางเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐเองก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมผ่านมติการปรับแก้นโยบายเพื่อการออกอากาศ ที่มุ่งระงับ และป้องกันการสร้างสรรค์รูปแบบการดำเนินรายการในลักษณะที่มุ่งเน้น “การแสดงอันสมจริง” ผ่านการบอกเล่าด้วยวิธีการต่าง ๆ กล่าวคือ การปรับใช้เทคนิคด้านการแสดงเข้าร่วมในระหว่างการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารแก่ผู้บริโภค

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : อ้างอิงจากบริบทเหตุการณ์ กระบวนการดำเนินการโดยรัฐบาลสหรัฐฯ ที่มีสาเหตุเนื่องมาจากเหตุการณ์ “กองทัพเอเลี่ยนบุกสหรัฐฯ” อย่างการระงับ และป้องกันการสร้างสรรค์รูปแบบการดำเนินรายการในลักษณะที่มุ่งปรับใช้เทคนิคด้านการแสดงเข้าร่วมด้วย นั้น ถือเป็นรูปแบบการดำเนินการที่สอดคล้องกันกับบริบทของปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านการสื่อสารผ่านช่องทางวิทยุ

5.5.6 ประเทศอินเดีย (India)

หัวข้อข่าว : ประชาชนห้าคนถูกฆ่าตายเนื่องจากการโจมตีของกลุ่มม็อบ ภายหลังการแพร่ข่าวลือบนโซเชียลมีเดีย : นี่คือสิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับการฆาตกรรมผ่านแอพลิเคชั่นวอตส์แอปป์ของอินเดีย[254]

ภาพที่ 20 ภาพของ “Mohinidevi Nath” ผู้กำลังโชว์รูปลูกพี่ลูกน้องของเธออย่าง “Shantadevi Nath” ผู้ซึ่งถูกกลุ่มชาวบ้านทำร้ายจนเสียชีวิต

ที่มา: www.time.com/5329030/india-whatsapp-murders-mob-false-rumors/

รายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : ผู้คนจำนวนหนึ่งถูกจับกุมในข้อหาลอบสังหารชายจำนวน 5 คนในอินเดียตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งมีมูลเหตุจูงใจจากข่าวลือในวอตส์แอปป์ โดยตำรวจในรัฐมหาราษฏระทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียได้ดำเนินการเข้าจับกุมผู้ต้องหาจำนวน 23 คน หลังจากผู้ต้องหาได้เข้าทุบตีชาย 5 คน จนเสียชีวิต เมื่อในวันอาทิตย์ที่ผ่านมา ทั้งนี้ สำนักข่าวเอพี (Associated Press) รายงานว่า กลุ่มผู้เสียชีวิตดังกล่าวนั้นถูกชาวบ้านในพื้นที่สงสัยว่าเป็นกลุ่มลักพาตัวเด็ก ซึ่งเป็นข้อความที่ถูกส่งต่อ ๆ กันมาผ่านวอตส์แอปป์

[254] Meixler, E. (2018, July 3). “Five Killed in Latest Mob Attack After Rumors on Social Media.”. Here’s What to Know About India's WhatsApp Murders. Time. www.time.com/5329030/india-whatsapp-murders-mob-false-rumors/

นายเดเวนดรา ฟาดนาวิส มุขมนตรีรัฐมหาราษฏระกล่าวเตือนว่า จะดำเนินการอย่างเข้มงวดกับผู้สร้างข่าวลือเหตุเพราะในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา มีผู้บริสุทธิ์กว่า 20 คน ถูกฆ่าโดยศาลเตี้ยของชาวบ้านในท้องถิ่นโดยมีมูลเหตุจากข่าวลือที่แพร่กระจายทางสื่อออนไลน์ และในระหว่างที่รัฐบาลอินเดียกำลังหาวิธีแก้ไขปัญหาเรื่องข่าวลือที่แพร่กระจายในวอตส์แอปป์ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นได้พยายามแก้ไขปัญหาในรัฐมหาราษฏระเช่นเดียวกัน โดยตำรวจได้ดำเนินการแจกจ่ายแผ่นพับเพื่อหักล้างข้อความเท็จ และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายได้จัดตั้งสถานีเฝ้าระวังขึ้นเพื่อพยายามระบุข่าวปลอม และยึดรายงานก่อนที่จะถูกนำเสนอเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจยังได้เข้าร่วมกับกลุ่มผู้ประท้วงที่เป็นพลเรือนในเมืองไฮเดอราบาดทางตอนใต้เพื่อแสดงให้เห็นว่า ทุกคนควรร่วมกันต่อต้านการแพร่กระจายของข่าวลือต่าง ๆ ทั้งนี้ ทางการอินเดียจำเป็นต้องเผชิญกับการต่อสู้กับข่าวปลอมอย่างยากลำบากในพื้นที่ชนบทเนื่องจากประชาชนมีความรู้ด้านดิจิทัลอยู่ในระดับต่ำ ดังเช่นในสัปดาห์ที่ผ่านมา ได้เกิดเหตุการณ์บริการอินเทอร์เน็ต และการส่งข้อความสั้น (SMS) ภายในรัฐตริปุระตะวันออกนั้น ได้ถูกระงับภายหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการปราบข่าวลือ ซึ่งถูกว่าจ้างโดยรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ได้ถูกกลุ่มคนร้ายลอบสังหารอีกด้วยเช่นเดียวกัน

สาเหตุของการเกิดขึ้น : ข่าวปลอมในประเทศอินเดีย ที่ถูกส่งต่อทางแอปพลิเคชันวอตส์แอปป์ ได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วภายในกลุ่มประชาชนประเทศ ซึ่งเมื่อประกอบกันกับการขาดความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของประชาชน ข่าวปลอมต่าง ๆ จึงเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และส่งผลต่อการริเริ่มกระทำสิ่งที่ผิดกฎหมายโดยประชาชน

ความเสียหายที่เกิดขึ้น : จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ชายผู้บริสุทธิ์ 5 คน ได้เสียชีวิตลงเนื่องจากการถูกทำร้ายอย่างทารุณ กล่าวคือ การตัดสินโดยศาลเตี้ยของชาวบ้านในเขตพื้นที่ท้องถิ่น โดยปราศจากความช่วยเหลือ และโอกาสในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง : อ้างอิงจากบริบทของข่าว ทางการของประเทศอินเดียจึงพยายามแก้ไขปัญหาโดยการให้ความรู้แก่ประชาชนด้วยการจัดทำโครงการรณรงค์ การก่อตั้งศูนย์ตรวจสอบข่าวปลอม การระงับการสื่อสาร และการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้สร้างข่าวเท็จ เพื่อจุดประสงค์ในการทำให้ความน่าเชื่อของข่าวลือลดลง เช่นเดียวกันกับความเชื่อของผู้คนต่อข้อมูลที่ปราศจากแหล่งยืนยัน

การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง : อ้างอิงจากมิติด้านบทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะที่เกิดข่าวลวง กระบวนการแก้ไขปัญหาของทั้งตำรวจ และทางการของประเทศอินเดียถือเป็นรูปแบบการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา เนื่องด้วยบริบทของความพยายามในการป้องกันเหตุที่คล้ายคลึงกันจากการเกิดขึ้นซ้ำในอนาคต

การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแลของสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานกำกับ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง : ในกรณีนี้ อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐของประเทศอินเดียควรเป็นไป

ในลักษณะที่เข้มงวด จริงจัง และปราศจากการผ่อนปรนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการปราบข่าวลือ ซึ่งถูกว่าจ้างโดยรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ได้ถูกกลุ่มคนร้ายลอบสังหารโดยประชาชนภายในพื้นที่ ในอีกนัยหนึ่ง กระบวนการกำกับดูแลสื่อของประเทศอินเดียควรเริ่มที่ประชาชน กล่าวคือ การตรวจสอบ ควบคุม และจำกัด หรือเฝ้าระวังการใช้บริการสื่อผ่านระบบออนไลน์อย่างเข้มงวด เช่นเดียวกันกับการเร่งนำเสนอองค์ความรู้ด้านการรู้เท่าทันดิจิทัลให้กับประชาชน เพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันอิทธิพลเชิงลบ ที่อาจก่อให้เกิดเป็นเหตุการณ์เสียชีวิตของผู้บริสุทธิ์

ตาราง 2 แสดงการสรุปการบริหารจัดการข่าวลวงของกรณีศึกษาจำนวนรวม 31 กรณี โดยจำแนกตามมิติ 2 มิติได้แก่ มิติกลุ่มสภาวะวิกฤตและมิติของประเภทข่าวลวง

การบริหารจัดการ	**สาเหตุ**	**ความเสียหาย**	**บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง**	**การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง**	**การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล**
ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน 1. ภัยธรรมชาติ					
ประเภทข่าวปลอม 1) ข่าวผิด (Misinformation) **สหรัฐอเมริกา** : ข่าวลวงในช่วงภัยพิบัติทำให้ชีวิตผู้คนตกอยู่ ในความเสี่ยง “เตือนโดยหน่วยข่าวกรองสหรัฐ ฯ” **ญี่ปุ่น** : สถานการณ์ในฟุกุชิมะที่อาหารทะเลมีความปลอดภัยสำหรับการบริโภคหรือไม่	**สหรัฐอเมริกา :** การคาดการณ์เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของภัยพิบัติโดยพายุเฮอริเคนเออร์มา **ญี่ปุ่น :** การหลอมละลายของเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์เนื่องจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว และสึนามิ	**สหรัฐอเมริกา :** เนื่องจากบริบทของข่าวที่มุ่งเตรียมความพร้อมแก่ประชาชนเพื่อการรับมือภัยพิบัติ ความเสียหายจึงยังไม่เกิดขึ้นในบริบทนี้ **ญี่ปุ่น :** สังคมโลกเกิดความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนภายหลังจาก การบริโภคอาหารทะเล	**สหรัฐอเมริกา :** สมาคมข่าวกรองแห่งชาติของประเทศสหรัฐฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะของการเป็นศูนย์กลางของข้อมูล **ญี่ปุ่น :** แม้ปัญหาจะเกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น แต่ในกรณีนี้ หน่วยงานต่างประเทศอย่าง The Alaska Department of Environmental Conservation คือ ผู้อยู่เบื้องหลังข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้รับการยอมรับ	**สหรัฐอเมริกา :** มีลักษณะของการมุ่งป้องกันการเกิดขึ้นของปัญหา หรือผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นตามมา **ญี่ปุ่น :** มีลักษณะของการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา เนื่องด้วยการตีแผ่ของข้อมูล เพื่อการยืนยันความปลอดภัยในทุกระดับของทั้งสุขภาพของประชาชน และระบบนิเวศทางทะเล	**สหรัฐอเมริกา :** มีลักษณะของการมุ่งสื่อสาร และนำเสนอข้อมูลต่อผู้คนในวงกว้างอย่างต่อเนื่องในหลากหลายช่องทาง เพื่อการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติ **ญี่ปุ่น :** แม้จะไม่มีการกล่าวการดำเนินการเชิงมาตรการที่เป็นทางการ แต่การมุ่งสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยชุดข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือถือเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทข่าวปลอม 2) ข่าวบิดเบือน (Disinformation) **ออสเตรเลีย :** ผลการศึกษาที่ว่ายุคน้ำแข็งใหม่กำลังจะมาในวิดีโอสัมภาษณ์ของเอียน พลีเมอร์ แห่งสกายนิวส์ ส่วนหนึ่งมาจากข่าวเดลิเมล์ ที่ไม่ถูกต้อง **อินเดีย :** น้ำท่วมเมืองเกรละ (Kerala) : ข่าวลวงที่สร้างความตื่นตระหนกโดยไม่จำเป็น	**ออสเตรเลีย :** รูปแบบการนำเสนอข้อมูลโดย เอียน พลีเมอร์ อ้างอิงข้อมูลจากแหล่งที่มาอย่าง หัวข้อข่าวภายในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์ ในลักษณะที่ผิดหลัก **อินเดีย :** ลมมรสุมที่พัดถล่มรัฐเกรละ ในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศอินเดีย ส่งผลให้เกิดปัญหาอุทกภัย	**ออสเตรเลีย :** ส่งผลกระทบให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ผู้รับสาร และปัญหาด้านสภาพภูมิอากาศของโลกที่ควรได้รับความสนใจอย่างจริงจังอาจถูกมองข้าม **อินเดีย :** ประชาชนผู้ประสบภัยเกิดความสับสน หวาดกลัว และตื่นตระหนกว่าตนอาจถูกปล่อยปละละเลยโดยรัฐบาล	**ออสเตรเลีย :** กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ ที่ออกมาโต้แย้งการนำเสนอข้อมูลของ เอียน พลีเมอร์ พร้อมระบุรายละเอียดที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อมูลด้านสภาพภูมิอากาศโลก **อินเดีย :** การร่วมประสานงานของกรมตำรวจเมืองเกรละ เจ้าหน้าที่ทหารภายใต้การกำกับดูแลของกองทัพทหาร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรน้ำ	**ออสเตรเลีย :** มีลักษณะของการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา โดยกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ได้เลือกวิธีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการรวบรวม และอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อโต้แย้งข้อมูลโดย เอียน พลีเมอร์ **อินเดีย :** มีลักษณะของการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ด้วยการตรวจสอบ ติดตาม และสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลต่อสาธารณะอย่างชัดเจนผ่านการสื่อสารอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐ	**ออสเตรเลีย :** การตอบสนองต่อข้อมูลที่ผิดของกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ถือเป็นหนึ่งในมิติด้านกระบวนการกำกับดูแลสื่อที่ดี กล่าวคือ การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะโต้แย้ง และนำเสนอชุดข้อมูลอื่น ที่แหล่งอ้างอิงมีความน่าเชื่อถือมากกว่า **อินเดีย :** การออกแถลงการณ์เพื่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐ พร้อมด้วยการดำเนินการทางกฎหมายถือเป็นรูปแบบการดำเนินการกำกับดูลื่อที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทข่าวปลอม 3) ข่าวอันตราย (Malinformation) **สหรัฐอเมริกา :** การควบคุมสภาพอากาศ ทฤษฎีสมคบคิด “High Frequency Active Auroral Research Program” หรือ โครงการศึกษาสภาพบรรยากาศชั้นบนโดยเครื่องส่งสัญญาณวิทยุของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มุ่งโจมตีประเทศสหรัฐอเมริกา	**สหรัฐอเมริกา :** บริบทด้านความขัดแย้งระหว่างประเทศ และรายละเอียดของข้อมูลโครงการ HAARP ที่อาจไม่เพียงพอ หรือยากต่อการทำความเข้าใจ	**สหรัฐอเมริกา :** ประเทศสหรัฐฯได้รับการตีตราผ่านทฤษฎีสมคบคิด ว่าเป็นผู้ครอบครองอาวุธลับทางการทหาร	**สหรัฐอเมริกา :** Mick West หรือนักเขียนเชิงวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีสมคบคิด	**สหรัฐอเมริกา :** การออกมาชี้แจง และอธิบายข้อมูล ในลักษณะที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดย Mick West อันถือเป็นการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา	**สหรัฐอเมริกา :** การตอบสนองต่อชุดข้อมูลที่ผิดโดยผู้เชี่ยวชาญถือเป็นมิติในกระบวนการกำกับดูแลสื่อที่ดี กล่าวคือ การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะโต้แย้ง และนำเสนอข้อมูลอื่น ที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
อินโดนีเซีย : การต่อสู้กับข่าวปลอมภายหลังเหตุภัยพิบัติครั้งใหญ่จากแผ่นดินไหว และสึนามิ	**อินโดนีเซีย :** ภัยพิบัติอันเกิดจากเหตุแผ่นดินไหวและสึนามิ	**อินโดนีเซีย :** ความหวาดกลัว ความตื่นตระหนก และความกังวลของประชาชนต่อโอกาสในการรอดชีวิตจากภัยพิบัติ	**อินโดนีเซีย :** การสื่อสารอย่างเป็นทางการผ่านสื่อกระแสหลักโดยโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หัวหน้าศูนย์ข้อมูลแผ่นดินไหวและสึนามิ ภายใต้หน่วยงานธรณีฟิสิกส์ และโฆษกกระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศ	**อินโดนีเซีย :** การออกมาให้สัมภาษณ์กับสื่อกระแสอย่างเป็นทางการโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา อันถือเป็นการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาที่สอดคล้องกันกับบริบทของปัญหามากที่สุด	**อินโดนีเซีย :** การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพด้วยชุดข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันผ่านช่องทางสื่อกระแสหลักโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นมาตรการเชิงปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมที่สุด
ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน 2. เหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil Unrest)					
ประเภทข่าวปลอม 1) ข่าวผิด (Misinformation) **สหรัฐอเมริกา :** คำกล่าวอ้างของโดนัลด์ ทรัมป์ในเรื่องที่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรัฐจอร์เจียมาจากการสวมรอยนำชื่อผู้เสียชีวิต มาลงคะแนน	**สหรัฐอเมริกา :** การประกาศผลคะแนนเสียงการเลือกตั้งในรัฐจอร์เจีย ที่ โจ ไบเดน มีคะแนนเหนือกว่านั้น ส่งผลให้ โดนัลด์ ทรัมป์ ไม่พอใจ	**สหรัฐอเมริกา :** เกิดความไม่พอใจต่อกระบวนการเลือกตั้งของประเทศสหรัฐฯ โดยกลุ่มผู้สนับสนุน โดนัลด์ ทรัมป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อความน่าเชื่อถือของระบบการกำกับการดูแลกระบวนการเลือกตั้งของรัฐจอร์เจีย	**สหรัฐอเมริกา :** สำนักข่าว CNN คือสื่อผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ มุ่งตรวจสอบข้อมูลอย่างถี่ถ้วน และรอบคอบก่อนการนำเสนอ	**สหรัฐอเมริกา :** สำนักข่าว CNN ติดต่อไปยังบุคคลผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อเท็จจริง ก่อนการเรียบเรียง และนำเสนอต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ถือเป็นการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา	**สหรัฐอเมริกา :** รูปแบบการแสดงความรับผิดชอบในฐานะสื่อของ สำนักข่าว CNN ถือเป็นรูปแบบของแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วเพื่อการตอบสนองต่อการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
สหรัฐอเมริกา : รายงานผลการเลือกตั้งในรัฐมิชิแกนพบข้อมูลที่ผิดพลาดซึ่งข้อมูลนี้ได้ถูกแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว **สิงคโปร์ :** ตำรวจได้ทำการตรวจสอบเว็บไซต์ปลอมที่ประกาศการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี “ลี กวน ยู”	**สหรัฐอเมริกา :** การทวีตข้อความผ่านแพลตฟอร์มทวิตเตอร์โดย โดนัลด์ ทรัมป์ ผู้ซึ่งอาจได้รับทราบข้อมูลมาโดยผิดพลาดเช่นเดียวกัน **สิงคโปร์ :** การแอบอ้างตัวเป็นเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของสำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ เพื่อกระจายข่าวลวง	**สหรัฐอเมริกา :** การทวีตข้อความดังกล่าวส่งผลกระทบเชิงลบต่อความน่าเชื่อถือของระบบการเลือกตั้งภายในรัฐมิชิแกน **สิงคโปร์ :** ข่าวเท็จเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู ส่งผลให้เกิดเป็นประเด็นความอ่อนไหวต่อสภาพสังคม การเมือง และอาจรวมไปถึงสภาพเศรษฐกิจของประเทศสิงคโปร์	**สหรัฐอเมริกา :** การประสานงานเป็นระบบของเจ้าหน้าที่การเลือกตั้งภายในเขตพื้นที่“Shiawassee” และเจ้าหน้าที่จากเว็บไซต์ “Decision Desk HQ” รวมถึง สำนักข่าว CNN **สิงคโปร์ :** สำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ ผู้ซึ่งเร่งรีบประสานงานร่วมกับกรมตำรวจ	**สหรัฐอเมริกา :** ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เร่งดำเนินการตรวจสอบ และตอบสนองต่อปัญหาอย่างสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ และภายใต้ขอบเขตภาระหน้าที่ของตน ถือเป็นการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา **สิงคโปร์ :** การปรับใช้กระบวนการทางกฎหมายร่วมกันกับการมุ่งสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่โดยสำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์	**สหรัฐอเมริกา :** การพัฒนามาตรการ หรือกลไกใด ๆ ที่สามารถกระตุ้นความรับผิดชอบของผู้ส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพถือเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ส่งสารมีอิทธิพลต่อสาธารณะชน **สิงคโปร์ :** มาตรการใด ๆ ควรเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้อง และส่งเสริมซึ่งกันและกันกับขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ คือให้การสนับสนุนกระบวนการสื่อสารต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทข่าวปลอม 2) ข่าวบิดเบือน (Disinformation) **บราซิล :** “รัฐประหารแบบ Slow-motion” หายนะจากการบิดเบือนข้อมูลที่ประเทศบราซิลต้องเผชิญ	**บราซิล :** เนื่องด้วยความกดดันอันเป็นผลมาจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่กำลังจะเกิดขึ้น “Jair Messias Bolsonaro” ผู้ซึ่งกระหายชัยชนะ จึงได้เริ่มโน้มน้าวสาธารณะชนผ่านสื่อ ด้วยการปรับใช้วาทกรรมแบบ “Trump’s style”	**บราซิล :** ความน่าเชื่อถือของผู้เข้าแข่งขันเพื่อการชิงตำแหน่งประธานาธิบดีได้รับผลกระทบเชิงลบเช่นเดียวกันกับความไว้วางใจต่อศักยภาพ และประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มเพื่อการสื่อสารโดยสาธารณะชน	**บราซิล :** ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการสื่อสารอย่าง “WhatsApp” ได้ออกมายืนยันถึงประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มต่อสาธารณะชน	**บราซิล :** การมุ่งสร้างสรรค์ความแข็งแกร่งให้กับประสิทธิภาพของแพลตฟอร์ม “WhatsApp” นั้น ถือเป็นรูปแบบการดำเนินการในระยะยาวที่สามารถกินระยะเวลาครอบคลุมทั้งช่วงเวลาก่อน และหลังปัญหาได้	**บราซิล :** คุณลักษณะของการดำเนินงานของแพลตฟอร์มนั้น มีความสอดคล้องกันกับรูปแบบการรับส่งสาร และการปรับใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้งานปลายทาง กล่าวคือ มาตรการกำกับดูแลสื่อที่สามารถตรวจสอบ วิเคราะห์ และบังคับใช้หลักเกณฑ์ใด ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมได้

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทข่าวปลอม 3) ข่าวอันตราย (Malinformation) **สหรัฐอเมริกา :** ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ยังคงอ้างอย่างไม่ถูกต้องว่า เม็กซิโกจะจ่ายค่าก่อสร้างกำแพงกั้นแนวพรมแดนให้แก่สหรัฐอเมริกา **ออสเตรเลีย :** สำนักข่าว Sky News Australia กำลังเข้าสู่การรายงานทฤษฎีสมรู้ร่วมคิดระดับโลก	**สหรัฐอเมริกา :** การขึ้นกล่าวปราศรัยเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ที่มุ่งสร้างความเกลียดชังระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ **ออสเตรเลีย :** การนำเสนอข้อมูลผ่านหลักการของทฤษฎีสมคบคิดผ่านทางสถานีโทรทัศน์ “Sky News Australia”	**สหรัฐอเมริกา :** ความเกลียดชังระหว่างประชาชนของทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเม็กซิโกประทุขึ้น **ออสเตรเลีย :** สำนักข่าว “Sky News Australia” ถูกตีตราด้วยภาพลักษณ์ของกลุ่มอนุรักษ์นิยมส่งผลกระทบให้ทางสำนักข่าวกลายเป็นช่องรายการโทรทัศน์เฉพาะกลุ่ม ที่มีอัตราความนิยมน้อยกว่าช่องรายการอื่น ๆ	**สหรัฐอเมริกา :** สำนักข่าว CNN มีบทบาทสำคัญต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในฐานะผู้สื่อข่าวที่มุ่งตรวจสอบ ติดตาม นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง **ออสเตรเลีย :** รายการข่าว “News Corp” ได้รวบรวมจำนวนยอดการรับชมโดยเฉลี่ยของรายการที่มีเนื้อหาเชิงสนับสนุนฝ่ายอนุรักษ์นิยมบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ว่า สำนักข่าว “Sky News Australia” เป็นสื่อที่ปราศจากความรับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยการเลือกข้างทางการเมืองอย่างชัดเจน	**สหรัฐอเมริกา :** การตอบสนองต่อวาทกรรมเชิงลบของ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ โดย สำนักข่าว CNN ด้วยการนำเสนอข้อมูลอีกด้าน นั้นครอบคลุมถึงคุณลักษณะของการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา **ออสเตรเลีย :** ช่องรายการข่าว “News Corp” ได้มุ่งติดตาม ตรวจสอบ และวิเคราะห์แนวโน้มของความน่าจะเป็น หรือหาคำตอบให้กับความสงสัยของผู้บริโภค	**สหรัฐอเมริกา :** การตอบสนองชุดข้อมูลที่มุ่งโจมตี หรือสร้างความเกลียดชังโดย สำนักข่าว CNN นั้นถือเป็นมิติหนึ่งภายใต้กระบวนการกำกับดูแลสื่อที่ดี ด้วยการโต้แย้งชุดข้อมูลเดิมด้วยการนำเสนอชุดข้อมูลอื่น ที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่า **ออสเตรเลีย :** หน่วยงานรัฐของออสเตรเลียควรมุ่งตรวจสอบ ติดตาม ส่งเสริม และสามารถสร้างประโยชน์ส่วนรวมให้กับสังคมได้ คือ กำกับดูแลสื่อที่มุ่งเลือกข้างด้วยความถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ออสเตรเลีย : คณะกรรมการการเลือกตั้งออสเตรเลีย (AEC) เตรียมพร้อมรับมือทฤษฎีสมคบคิดเนื่องจากหลายฝ่ายยอมรับการใช้ "วาทกรรมแบบทรัมป์" ที่มุ่งสร้างผลประโยชน์แก่ตนในการเลือกตั้ง	**ออสเตรเลีย :** ความกังวลเกี่ยวกับการฉ้อโกงการเลือกตั้งมีที่มาจากการแพร่กระจายของทฤษฎีสมคบคิดที่ไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน	**ออสเตรเลีย :** ความมั่นใจที่ขาดหายไปของประชาชนชาวออสเตรเลียต่อระบบการเลือกตั้งของประเทศ	**ออสเตรเลีย :** คณะกรรมการการเลือกตั้งของออสเตรเลีย (AEC) ผู้ซึ่งมีอำนาจเชื่อมโยงถึงระบบการเลือกตั้งของประเทศโดยตรง	**ออสเตรเลีย :** ขอบเขตการของ “AEC” สะท้อนถึงลักษณะของการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ซึ่งเชื่อมโยงถึงคุณลักษณะของปัญหา ที่ไม่อาจดำเนินการป้องกันได้ล่วงหน้า	**ออสเตรเลีย :** นอกเหนือไปจากการแพร่กระจายประกาศอย่างเป็นทางการของ “AEC” สื่อควรได้รับการสนับสนุนให้สามารถติดตาม และนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ
ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน 3. โรคระบาด (Epidemic)					
ประเภทข่าวปลอม 1) ข่าวผิด (Misinformation) **สหรัฐอเมริกา :** ทรัมป์อ้างว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกา มีการควบคุมสถานการณ์แพร่ระบาดของโคโรนาไวรัสได้อย่างยอดเยี่ยม	**สหรัฐอเมริกา :** ข้อความชวนเชื่อเรื่องความสามารถของรัฐบาลสหรัฐฯ ต่อประเด็นด้านการควบคุมโรคผ่านสื่อกระแสหลักของประเทศโดย โดนัลด์ ทรัมป์	**สหรัฐอเมริกา :** ประชากรวัยหนุ่มสาว รวมไปจนถึงประชาชนผู้ซึ่งไม่เคยมีปัญหาสุขภาพมาก่อน อาจมีโอกาสสูงในการต้องเผชิญกับผลกระทบด้านสุขภาพจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัส เพราละเลยการป้องกันตนเอง	**สหรัฐอเมริกา :** ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขถือเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการโต้แย้งและนำเสนอข้อมูลทั้งเชิงการแพทย์ และวิชาการ ต่อสาธารณะชน	**สหรัฐอเมริกา :** การบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาที่ดีที่สุดคือ การแถลงข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์จริง และย้ำเตือนประชาชนให้เฝ้าระวัง และติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง และรอบคอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข	**สหรัฐอเมริกา :** มาตรการกำกับดูแลสื่อควรมีรูปแบบที่มีลักษณะมุ่งสื่อสาร และนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และมีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ และตรวจสอบได้จริง ต่อประชาชนในวงกว้างอย่างต่อเนื่องในหลากหลายช่องทาง

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
สหรัฐอเมริกา : นักจัดรายการพอดคาสต์ Joe Rogan ตอบโต้ทาง Spotify เกี่ยวกับการส่งเสริมข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับไวรัส **สิงคโปร์ :** สำนักงานพระราชบัญญัติการต่อต้านข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ (Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act) สั่งให้นิตยสาร SPH ที่นำเสนอข่าวบนเว็บไซต์ HardwareZone Forum ให้แก้ไขข่าวไวรัสอู่ฮั่น	**สหรัฐอเมริกา :** การดำเนินรายการพอดคาสต์ “The Joe Rogan Experience” โดย “Joe Rogan” ได้รับกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า มุ่งเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโรคโควิด-19 **สิงคโปร์ :** นิตยสาร “SPH” ได้นำเสนอข้อมูลเท็จผ่านเว็บไซต์ว่า มีการพบผู้เสียชีวิตรายแรกในประเทศสิงคโปร์แล้ว	**สหรัฐอเมริกา :** ผลกระทบต่อสุขภาพอย่างร้ายแรงอาจเกิดขึ้นต่อผู้ฟังรายการได้ **สิงคโปร์ :** ประชาชนภายในประเทศสิงคโปร์เกิดความตื่นตระหนก หวาดกลัว และกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ภายในประเทศ	**สหรัฐอเมริกา :** “Spotify” และ “Daniel Ek” ผู้บริหารระดับสูงของแพลตฟอร์ม ได้ดำเนินการจำกัดการเข้าถึง และระงับการเผยแพร่เนื้อหาที่มีแนวโน้มเป็นอันตรายต่อผู้รับสาร **สิงคโปร์ :** สำนักงานพระราชบัญญัติต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านระบบออนไลน์ ของประเทศสิงคโปร์ได้ปรับใช้อำนาจหน้าที่อย่างถูกต้อง ด้วยการตรวจสอบ พิจารณา และดำเนินการบริหารจัดการการนำเข้าข้อมูลที่ไม่ถูกต้องผ่านระบบออนไลน์	**สหรัฐอเมริกา :** นอกเหนือไปจากการจำกัดการเข้าถึง และระงับการเผยแพร่เนื้อหาที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ฟังแล้ว ทางผู้ให้บริการยังได้ยกระดับประสิทธิภาพการบริการด้วยการเพิ่มคำแนะนำด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมด้วยเช่นเดียวกัน **สิงคโปร์ :** การปรับใช้อำนาจหน้าที่ภายใต้ขอบเขตที่สามารถกระทำได้อย่าง “การตรวจสอบ ชี้แจง และบังคับใช้เกณฑ์เพื่อการนำเข้าข้อมูลผ่านระบบออนไลน์” นั้นถือเป็นรูปแบบการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาที่เหมาะสม	**สหรัฐอเมริกา :** การนำเสนอข้อมูลในหลากหลายบริบทเป็นส่วนหนึ่งของระบบสื่อ ดังนั้น กระบวนการกำกับดูแลสื่อควรได้รับการสร้างสรรค์ให้เป็นไปโดยหลากหลาย เพื่อการมีศักยภาพที่ครอบคลุมบริบทที่หลากหลายของการนำเสนอข้อมูลด้วยเช่นเดียวกัน **สิงคโปร์ :** มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อควรเพิ่มเติมในส่วนของหลักเกณฑ์เพื่อการนำเข้าข้อมูล และโทษเชิงกฎหมายอย่างชัดเจน และเป็นระบบ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ออสเตรเลีย : สำนักข่าว Sky News Australia ลบคลิปวิดีโอข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโควิด	**ออสเตรเลีย :** สำนักข่าว “Sky News Australia” ถูกระงับการใช้งานแพลตฟอร์ม YouTube โดยผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม YouTube	**ออสเตรเลีย :** ประชาชนในประเทศออสเตรเลีย รวมไปจนถึงประชาชนจากต่างประเทศอาจเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับโรคโควิด-19 และส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ	**ออสเตรเลีย :** “YouTube” ตอบสนองต่อการนำเข้าข้อมูลเท็จของสำนักข่าว “Sky News Australia” ด้วยการปิดกั้นการเข้าถึงจากสาธารณะ และระงับสิทธิ์ในการใช้งาน หรือการเผยแพร่คลิปวิดีโออื่น ๆ	**ออสเตรเลีย :** รูปแบบการตรวจสอบ และดำเนินการปรับใช้มาตรการของแพลตฟอร์ม “YouTube” นั้น ครอบคลุมถึงลักษณะของกระบวนการจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา	**ออสเตรเลีย :** มาตรการเพื่อการกำกับดูแลสื่อที่สมควรปรับใช้เพื่อลงโทษ “Sky News Australia” เพิ่มเติมนั้น ควรเป็นไปโดยสอดคล้องกันกับพระราชบัญญัติสื่อและนโยบายทางกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย
ประเภทข่าวปลอม 2) ข่าวบิดเบือน (Disinformation) **ออสเตรเลีย :** Foxtel Australia เปิดตัวช่อง Christian TV พร้อมข้อความต่อต้านวัคซีน	**ออสเตรเลีย :** การแสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนทฤษฎีสมคบคิดที่มุ่งต่อต้านการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยแขกรับเชิญ ที่เข้าร่วมรายการ “DayStar”	**ออสเตรเลีย :** อัตราการต่อต้านการฉีดวัคซีนอาจขยายขอบเขตไปยังวงกว้างในสังคม และอาจส่งผลให้อัตราการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสรุนแรง และอันตรายมากขึ้น	**ออสเตรเลีย :** แม้จะเป็นต้นเหตุของปัญหา แต่ “Foxtel Australia” ก็แสดงความรับผิดชอบด้วยการเข้ารับการตรวจสอบอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานภาครัฐ พร้อมด้วยการแถลงถึงจุดยืนขององค์กรในฐานะสื่อต่อประชาชนอย่างชัดเจน	**ออสเตรเลีย :** รูปแบบการเข้ารับการตรวจสอบโดยหน่วยงานภาครัฐ ภายหลังการได้รับกระแส วิพากษ์วิจารณ์ของ “Foxtel Australia” ถือเป็นกระบวนการที่สมเหตุสมผล และมีความสอดคล้องกันกับแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลสื่อของออสเตรเลีย	**ออสเตรเลีย :** มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่ออาจต้องเชื่อมโยงถึงการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติเพื่อการสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับการออกอากาศอย่างชัดเจน รอบคอบ และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านการเผยแพร่ หรือตีความความคิดเห็นส่วนบุคคลผ่านสื่อ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทข่าวปลอม 3) ข่าวอันตราย (Malinformation) **เกาหลีใต้ :** สำนักข่าว MBC รายงานข่าวผิดพลาดเกี่ยวกับเนื้อวัวของประเทศสหรัฐอเมริกาที่รับประทานแล้วเป็นอันตรายต่อชีวิต โดยศาลแพ่งมีคำสั่งให้แก้ไขข่าวให้ถูกต้อง	**เกาหลีใต้ :** การรายงานข่าวโดยสำนักข่าวของประเทศเกาหลีใต้อย่าง สำนักข่าว MBC ที่รายงานว่า พบผู้เสียชีวิตเป็นหญิงชาวอเมริกัน ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโรควัวบ้า	**เกาหลีใต้ :** รายงานดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเสียหายทางเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีใต้ เช่นเดียวกันกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศสหรัฐฯ ผู้ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเนื้อวัวที่ถูกกล่าวอ้าง	**เกาหลีใต้ :** กระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้ได้ออกมายืนยันความปลอดภัยของการบริโภคเนื้อวัวนำเข้าจากประเทศสหรัฐฯ	**เกาหลีใต้ :** รูปแบบการตอบสนองต่อความกังวลที่เกิดขึ้นโดย กระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้ มีคุณลักษณะของการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา	**เกาหลีใต้ :** รูปแบบการดำเนินการโดย กระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และประมงของประเทศเกาหลีใต้ ที่พร้อมด้วยการปรับใช้อำนาจทางกฎหมาย นั้น ถือเป็นมาตรการที่สอดคล้องกันกับบริบทดั้งเดิมของกระบวนการเพื่อการกำกับดูแลสื่อของประเทศเกาหลีใต้

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน 4. วิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic Crisis)					
ประเภทข่าวปลอม 1) ข่าวผิด (Misinformation) **สหรัฐอเมริกา :** “Luckin Coffee” แบรนด์สุดอื้อฉาวกับโมเดลธุรกิจที่แตกสลาย **กรีซ :** ข่าวลวง “ประเทศกรีซประสบความสำเร็จในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ”	**สหรัฐอเมริกา :** อัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วของ “Luckin Coffee” ก่อให้เกิดความน่าสงสัยขึ้นในหมู่สาธารณะชน **กรีซ :** “Alexis Tsipras” หยิบยกประเด็นด้าน “ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศ” มาโน้มน้าวประชาชน เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง	**สหรัฐอเมริกา :** ความน่าสงสัยของ“Luckin Coffee” ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจในด้านตลาดทุน **กรีซ :** สื่อภายในประเทศกรีซถูกปรับใช้ในฐานะ “เครื่องมือ” เพื่อจุดประสงค์ในการโน้มน้าวประชาชนภายในประเทศโดย “Alexis Tsipras”	**สหรัฐอเมริกา :** สื่อในประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำเสนอรายละเอียดด้านการประกอบธุรกิจที่เชื่อมโยงถึงการทุจริตของแบรนด์ ซึ่งส่งผลกระทบไปยังสื่อกระแสหลักในต่างประเทศ **กรีซ :** กระบวนการดำเนินการเลือกตั้งของประเทศกรีซดำเนินไปโดยปราศจากการแทรกแซงจากบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ๆ ที่มีศักยภาพในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และป้องกันผลกระทบทางเศรษฐกิจ	**สหรัฐอเมริกา :** การนำเสนอข่าวโดยสื่อของประเทศสหรัฐฯ ส่งผลกระทบไปยังสื่อต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อประเทศจีน ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังกระบวนการเข้าตรวจสอบรูปแบบการประกอบกิจการของแบรนด์ “Luckin Coffee” ถือเป็นกระบวนการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา **กรีซ :** ในกรณีของประเทศกรีซนี้ เป็นไปโดยปราศจากกระบวนการดำเนินการเพื่อการแก้ไข หรือป้องกันปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม	**สหรัฐอเมริกา :** สื่อกระแสหลัก ทั้งภายในประเทศสหรัฐฯ ประเทศจีน และประเทศอื่น ๆ มีการปรับใช้กระบวนการด้านสื่อได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกันกับบริบทของปัญหา **กรีซ :** มาตรการ หรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อในลักษณะใด ๆ อาจควรมุ่งเน้นไปที่การตรวจสอบ ตั้งคำถาม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลต่อยอดในหลากหลายบริบทมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเด็นปัญหามีความเกี่ยวข้องกันกับรูปแบบการหาเสียงทางการเมือง

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทข่าวปลอม 2) ข่าวบิดเบือน (Disinformation) **สหรัฐอเมริกา :** โดนัลด์ ทรัมป์อ้างว่า ในสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาได้เติบโตสูงที่สุดในประวัติศาสตร์	**สหรัฐอเมริกา :** ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้กล่าวอ้างอย่างเลื่อนลอยว่า ประเทศสหรัฐฯ มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี เพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคทางการเมือง	**สหรัฐอเมริกา :** คำกล่าวอ้างนั้นส่งผลกระทบต่อทั้งความเชื่อมั่นของชาวอเมริกัน และกลุ่มนักลงทุนทั้งใน และต่างประเทศ ที่มีความคิดต้องการจะลงทุนหรือประกอบธุรกิจภายในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างมีนัยสำคัญ	**สหรัฐอเมริกา :** สำนักข่าว “Washington Post” เป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวที่อ้างว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกามีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในช่วงสมัยที่ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ดำรงตำแหน่ง ซึ่งไม่เป็นความจริง	**สหรัฐอเมริกา :** การตรวจสอบข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวผ่านสื่อกระแสหลักโดย สำนักข่าว “Washington Post” ถือเป็นรูปแบบการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาที่เหมาะสมกันกับบริบทของปัญหาอย่างสอดคล้องกัน	**สหรัฐอเมริกา :** การกระทำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการแสดงออกที่ควรได้รับการดำเนินการทางกฎหมาย เพื่อจุดประสงค์ในการรักษา และป้องกันสภาพแวดล้อมของระบบการสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพ
ประเภทข่าวปลอม 3) ข่าวอันตราย (Malinformation) **สหรัฐอเมริกา :** ผลกระทบของข่าวปลอมต่อเศรษฐกิจ	**สหรัฐอเมริกา :** การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ โดยกลุ่มฝ่ายขวา เกี่ยวกับผู้บริหารและบริษัท “PepsiCo” ในลักษณะของการส่งสารว่าแบรนด์มีอคติกับ นาย โดนัลด์ ทรัมป์	**สหรัฐอเมริกา :** ข้อมูลเท็จส่งผลกระทบให้ราคาหุ้นของบริษัทปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญในเชิงลบ	**สหรัฐอเมริกา :** การเผยแพร่ข้อมูลเท็จมีการดำเนินไปโดยปราศจากการแทรกแซงจากบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ๆ	**สหรัฐอเมริกา :** กรณีของแบรนด์ “PepsiCo” เหตุการณ์มีการดำเนินไปโดยปราศจากกระบวนการดำเนินการเพื่อการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม	**สหรัฐอเมริกา :** มาตรการการกำกับดูแลสื่อควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างสรรค์ระบบเพื่อการตรวจสอบ ติดตาม และพิจารณาความน่าเชื่อของการนำเข้าข้อมูลผ่านระบบโดยบุคคลปลายทาง ร่วมกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
เกาหลีใต้ : “โดควอน” ผลักดันการเปิดตัว “TerraUSD (UST)” แม้รับทราบเกี่ยวกับข้อบกพร่องในกระบวนการดำเนินการ **อินเดีย :** Fake News สามารถคร่าชีวิตผู้คน และสามารถทำลายธุรกิจได้	**เกาหลีใต้ :** การเปิดตัว “TerraUSD (UST)” โดย “โดควอน” ท่ามกลางความผิดพลาดของระบบ **อินเดีย :** การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ ซึ่งเป็นโรคติดต่อชนิดใหม่ ก่อการแพร่กระจายของข่าวปลอมด้วยความไม่รู้ และการขาดความเข้าใจของประชาชนจึงเกิดขึ้น	**เกาหลีใต้ :** การผลักดันอย่างเกินตัวนำมาซึ่งความสูญเสียทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านการลงทุนโดยนักลงทุน **อินเดีย :** ข่าวปลอมสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจต่ออุตสาหกรรมสัตว์ปีก และอุตสาหกรรมพืชผลของประเทศอย่างร้ายแรง เนื่องจากผลผลิตไม่สามารถค้าขายได้	**เกาหลีใต้ :** สำนักข่าว JTBC เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการติดตามผล และการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวน “โดควอน” โดยหน่วยงานภาครัฐ **อินเดีย :** เนื่องด้วยประเทศอินเดียยังไม่มีกฎหมายที่สามารถลงโทษผู้เผยแพร่ข่าวปลอมในช่วงสถานการณ์โรคระบาดได้โดยตรง ทางหน่วยงานภาครัฐของประเทศอินเดียจึงจำเป็นต้องประยุกต์ใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงกันแทน	**เกาหลีใต้ :** แม้จะเป็นการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา แต่กระบวนการดำเนินการของสำนักข่าว JTBC มีความเชื่อมโยงกันกับคุณลักษณะของการตระหนักเกี่ยวกับปัญหา และดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ของสื่อ **อินเดีย :** ลักษณะการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐของประเทศอินเดียถือเป็นกระบวนการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา ซึ่งในทางหนึ่งอาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก	**เกาหลีใต้ :** กระบวนการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรสื่อของประเทศเกาหลีใต้นั้น มีความสอดคล้องกันกับแนวปฏิบัติ ที่ควรกระทำอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพแล้ว **อินเดีย :** นอกเหนือไปจากการเร่งดำเนินการการออกกฎหมายที่สามารถจัดการกับข่าวเท็จได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การเร่งให้ความรู้เท่าทันสื่อแก่ประชาชนภายในประเทศก็ถือเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่รัฐบาลอินเดียต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนเช่นเดียวกัน

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ประเภทสถานการณ์ฉุกเฉิน 5. การรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม (General Strike)					
ประเภทข่าวปลอม 1) ข่าวผิด (Misinformation) **สหรัฐอเมริกา :** ข่าวลือเท็จเกี่ยวกับการใช้ปากกา Sharpies ซึ่งก่อให้เกิดความโกรธเคืองและการฟ้องร้องขึ้น	**สหรัฐอเมริกา :** กระแสข่าวลืออันเป็นเท็จเกี่ยวกับการใช้ปากกาแบรนด์ “Sharpie” ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอาจนำไปสู่การเป็นโมฆะได้	**สหรัฐอเมริกา :** ข้อมูลเท็จดังกล่าวสร้างความตื่นตระหนก และวิตกกังวลให้กับกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งภายหลังได้รวมตัวกันประท้วง เพื่อเรียกร้องข้อเท็จจริง	**สหรัฐอเมริกา :** สื่อมวลชนกระแสหลักได้เผยแพร่สรุปเหตุการณ์ข่าวลือ พร้อมด้วยการสอดแทรกรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของปัญหา จนถึงข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์แล้ว	**สหรัฐอเมริกา :** ภาครัฐได้ออกแถลงการณ์เพื่อบรรเทาความไม่สงบโดยเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงความมั่นคงแห่งรัฐ และได้มีการเข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยอัยการสูงสุด ที่ภายหลัง สื่อกระแสหลักได้ตีแผ่ข้อเท็จจริงดังกล่าว	**สหรัฐอเมริกา :** มาตรการหรือกลไกเพื่อการกำกับดูแลสื่อใด ๆ ในกรณีนี้ ควรเชื่อมโยงถึงกระบวนการที่มีขอบเขตอำนาจครอบคลุมถึงประเด็นด้านสื่อ โซเชียลมีเดีย และการบังคับใช้กฎหมายในบริบทออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ประเภทข่าวปลอม 2) ข่าวบิดเบือน (Disinformation) **สหรัฐอเมริกา :** สื่อฝ่ายขวานำเสนอภาพการบดบังห้องนับคะแนนเสียงเลือกตั้งจากภายนอกว่าเป็น “การกระทำที่ชั่วร้าย”	**สหรัฐอเมริกา :** ทรัมป์ อ้างเกิดการทุจริตการเลือกตั้ง และเมื่อรวมกันกับรูปแบบการนำเสนอข้อมูลโดยสื่อฝ่ายขวาแล้ว ส่งผลต่อการเข้าประท้วง หรือบุกรุกสถานที่ราชการโดยไม่ได้รับอนุญาตของกลุ่มผู้สนับสนุนทรัมป์	**สหรัฐอเมริกา :** คำกล่าวอ้างอันเป็นเท็จของ ทรัมป์ ส่งผลกระทบต่อมิติด้านความโปร่งใส่ของกระบวนการเลือกตั้งของประเทศสหรัฐฯ	**สหรัฐอเมริกา :** สื่อมวลชนฝ่ายซ้ายได้เผยแพร่สรุปเหตุการณ์ข่าวลือ ณ ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริง พร้อมสอดแทรกรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของปัญหา รวมไปจนถึงคำชี้แจงโดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการประจำเมืองดีทรอยต์	**สหรัฐอเมริกา :** การรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งสอดคล้องกับศักยภาพในช่วงเวลาดังกล่าวของทางศูนย์ เช่นเดียวกับการรายงานข่าวของ CNN ถือเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหา	**สหรัฐอเมริกา :** มาตรการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำเนินการของสื่อ หรือการมุ่งปลูกฝังชุดความคิดการอคติต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลผ่านสื่อควรได้รับการกำกับดูแลอย่างจริงจัง

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
ฝรั่งเศส : เหตุไฟไหม้วิหารดัง “Notre-Dame” ในประเทศฝรั่งเศส	**ฝรั่งเศส :** การรายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุไฟไหม้วิหารดังอย่าง “Notre-Dame” ในประเทศฝรั่งเศสถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเกลียดชังโดยกลุ่มฝ่ายขวาจัดในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก	**ฝรั่งเศส :** ปัญหาความเกลียดชัง แบ่งแยก และการมีอคติต่อเพื่อนมนุษย์จึงเกิดขึ้นภายในสังคมอย่างรุนแรง และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้	**ฝรั่งเศส :** ประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และได้รับการแพร่กระจายไปยังสังคมเป็นวงกว้างโดยปราศจากการดำเนินการแทรกแซงอย่างมีประสิทธิภาพโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	**ฝรั่งเศส :** ประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และดำเนินไปโดยปราศจากการดำเนินการใด ๆ อย่างเป็นทางการ	**ฝรั่งเศส :** มาตรการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำเนินการของสื่อ กล่าวคือ ควรได้รับการกำกับดูแลให้ไม่สามารถดำเนินกิจการในลักษณะที่เอนเอียง และสร้างผลกระทบเชิงลบต่อสังคมเป็นวงกว้างได้อย่างอิสระ
ประเภทข่าวปลอม 3) ข่าวอันตราย (Malinformation) **สหรัฐอเมริกา :** เฟคนิวส์ภายใต้เงาของ “Black Lives Matter”	**สหรัฐอเมริกา :** บุคคลผู้มีเจตนาอันไม่พึงประสงค์ได้ใช้ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่าง “Black Lives Matter” ในการสร้างข้อมูลเท็จ	**สหรัฐอเมริกา :** ข้อมูลเท็จสร้างให้เกิดความแตกแยกและความเกลียดชังระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนดำ และคนขาว	**สหรัฐอเมริกา :** ประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และได้รับการแพร่กระจายไปยังสังคมเป็นวงกว้างโดยปราศจากการดำเนินการแทรกแซงอย่างมีประสิทธิภาพโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	**สหรัฐอเมริกา :** ประเด็นปัญหาเกิดขึ้น และดำเนินไปโดยปราศจากการดำเนินการใด ๆ อย่างเป็นทางการ	**สหรัฐอเมริกา :** มาตรการกำกับดูแลสื่อควรเป็นไปในลักษณะที่มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำเนินการของสื่อ คือ การนำเข้าข้อมูลโดยบุคคลใด ควรได้รับการกำกับดูแลผ่านกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการ	สาเหตุ	ความเสียหาย	บทบาทและกลไกของผู้ที่เกี่ยวข้อง	การแก้ไขปัญหา การจัดการก่อน/หลัง	การออกมาตรการและพัฒนากลไกในการกำกับดูแล
สหรัฐอเมริกา : “War of the Worlds” ความหวาดกลัว และความตื่นตระหนกของ ชาวอเมริกันในปี 1938 **อินเดีย :** ประชาชนห้าคนถูกฆ่าในการโจมตีของกลุ่มม็อบล่าสุดหลังมีข่าวลือบนโซเชียลมีเดีย : นี่คือสิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับการฆาตกรรมโดยแอพลิเคชั่นวอตส์แอปป์ของอินเดีย	**สหรัฐอเมริกา :** วิธีการดำเนินรายการวิทยุของ “Orson Welles” ผู้ซึ่งต้องการสร้างสรรค์ความสมจริงในระหว่างการนำเสนอ กลับกลายเป็นหายนะที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อผู้ฟัง **อินเดีย :** ข่าวปลอมในประเทศอินเดีย ที่ถูกส่งต่อทางแอพลิเคชั่นวอตส์แอปป์ได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วภายในกลุ่มประชาชนของประเทศ	**สหรัฐอเมริกา :** ความหวาดกลัว และความตื่นตระหนกได้แพร่กระจายไปทั่วประเทศสหรัฐฯ โดยผู้คนต่างพากันออกเดินทางเพื่ออพยพ และหลบหนีออกจากพื้นที่ **อินเดีย :** ชายผู้บริสุทธิ์ 5 คน ได้เสียชีวิตลงเนื่องจากการถูกทำร้ายโดยศาลเตี้ยของชาวบ้าน โดยปราศจากความช่วยเหลือและโอกาสในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์	**สหรัฐอเมริกา :** หนังสือพิมพ์ “The Tampa Tribune” และ “The Palm Beach Post” ได้ตีพิมพ์บทความผ่านหนังสือพิมพ์เพื่อจุดประสงค์ในการตีแผ่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมด้วยคำอธิบาย และคำตำหนิถึงการกระทำของ “Orson Welles” และสถานี “CBS” **อินเดีย :** ทางการของประเทศอินเดียพยายามแก้ไขปัญหาโดยการให้ความรู้แก่ประชาชนด้วยการจัดทำโครงการรณรงค์ การก่อตั้งศูนย์ตรวจสอบข่าวปลอม การระงับการสื่อสาร และการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้สร้างข่าวเท็จ	**สหรัฐอเมริกา :** หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมผ่านมติการปรับแก้นโยบายเพื่อการออกอากาศ ที่มุ่งระงับ และป้องกันการสร้างสรรค์รูปแบบการดำเนินรายการในลักษณะที่มุ่งเน้น “การแสดงอันสมจริง” ผ่านการบอกเล่าด้วยวิธีการต่าง ๆ **อินเดีย :** กระบวนการแก้ไขปัญหาของทั้งตำรวจ และทางการของประเทศอินเดียถือเป็นรูปแบบการดำเนินการภายหลังการเกิดขึ้นของปัญหาภายใต้ขอบเขตที่สามารถกระทำได้	**สหรัฐอเมริกา :** กระบวนการดำเนินการโดยรัฐบาลสหรัฐฯ ที่มุ่งระงับและป้องกันการสร้างสรรค์รูปแบบการด้วยการปรับใช้เทคนิคด้านการแสดงเข้าร่วมด้วยนั้น ถือเป็นรูปแบบการดำเนินการที่สอดคล้องกันกับบริบทของปัญหา **อินเดีย :** การกำกับดูแลสื่อของประเทศอินเดียควรเริ่มที่ประชาชน คือ การตรวจสอบควบคุม และจำกัด หรือเฝ้าระวังการใช้บริการสื่อออนไลน์อย่างเข้มงวด เช่นเดียวกันกับการเร่งนำเสนอองค์ความรู้การรู้เท่าทันดิจิทัลให้กับประชาชน เพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันอิทธิพลเชิงลบ

บทที่ 6 การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เป็นที่ยอมรับ(Best Practice) และแนวทางแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice)

การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) จำนวน 3 ประเทศ และการศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice) จำนวน 3 ประเทศ เพื่อหาแนวทางส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยได้เลือกประเทศเป้าหมายจากขั้นตอนการพิจารณา ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารในภาพรวมโดยให้ความสำคัญเฉพาะประเทศที่มีการรายงานว่าได้มีการต่อสู้กับข่าวลวงผ่านสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวลวงในสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) 2) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบแนวทางต่อสู้กับข่าวลวงในภาพรวมเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการคัดเลือก[255] พบว่าประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปมีวิธีต่อสู้กับข่าวลวง 3 รูปแบบ ได้แก่ การตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact Checking) ความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และมาตรการทางกฎหมาย (Laws) จากนั้น 3) พิจารณาเลือกกรณีศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และไม่ควรปฏิบัติตาม (Worst Practice) ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังไม่มีหน่วยงานใดที่พัฒนาตัวชี้วัดเพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์จัดลำดับวิธีจัดการข่าวลวงที่ดีที่สุดและไม่ควรปฏิบัติตาม ดังนั้น จึงพิจารณาคัดเลือกจากตัวแปรที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาเรื่อง “ข้อมูลเท็จในการดำเนินการ: การเปิดรับข่าวลวงเชื่อมโยงกับความไว้วางใจในสื่อที่ลดลง[256]” นั้นพบว่าการเปิดรับข่าวลวงในสื่อ (Fake News Exposure) มีผลต่อความเชื่อมั่น (Trust) ข่าวในสื่อต่ำ หมายความว่ายิ่งสื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลเท็จบ่อยครั้งมากเท่าใดยิ่งส่งผลให้ประชาชนลดความเชื่อมั่นที่มีต่อข่าวในสื่อมวลชนมากเท่านั้น ดังนั้น ที่ปรึกษาจึงเริ่มต้นพิจารณาคัดเลือกตัวแทนการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับตัวแปรความเชื่อมั่นที่มีต่อข่าวโดยคัดเลือกประเทศที่ผู้ชมมีความเชื่อมั่นต่อข่าวในสื่อในประเทศของตนระดับสูงจำนวน 3 ประเทศและระดับต่ำจำนวน 3 ประเทศเฉพาะในประเทศที่ประชากรยังคงรับชมสื่อโทรทัศน์มากกว่าร้อยละ 50[257] เพื่อนำมาศึกษาวิธีการจัดการข่าวลวง 4) ในกรณีที่แนวปฏิบัติที่ดีและไม่ควรปฏิบัติตามมีวิธีการซ้ำกันจะพิจารณาเลือกประเทศในลำดับถัดไปที่มีวิธีจัดการโดดเด่นเพื่อให้แนวปฏิบัติหลากหลายและสามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ ดังภาพ

[255] Grado, T. F. (2021). How to fight fake news. Madrid: Comillas Universidad Pontificia.

[256] Ognyanova, K., Lazer, D., Robertson, R. E., & Wilson, C. (2020). Misinformation in action: Fake news exposure is linked to lower trust in media, higher trust in government when your side is in power. *Harvard Kennedy School (HKS) Misinformation Review*. www.doi.org/10.37016/mr-2020-024

[257] Reuters Institute for the Study of Journalism. Digital News Report 2021. www.reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021/interactive

การคัดเลือกกรณีศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) และแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice)

1.ศึกษาเอกสารในภาพรวมโดยให้ความสำคัญเฉพาะประเทศที่มีการรายงานว่าได้มีการต่อสู้กับข่าวลวงผ่านสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวลวงในสื่อดั้งเดิม (traditional media)

2.ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบแนวทางต่อสู้กับข่าวลวงในภาพรวมเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการคัดเลือกพบว่าประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปมีวิธีการต่อสู้กับข่าวลวง 3 รูปแบบ ดังนี้

1) การตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact checking)
2) ความรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy)
3) มาตรการทางกฎหมาย (Laws)

3. พิจารณาจากผลของความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวลวงในสื่อ (fake news exposure) กับความเชื่อมั่น (trust) ข่าวในสื่อ พิจารณาคัดเลือกตัวแทนการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับตัวแปรความเชื่อมั่นที่มีต่อข่าวโดยคัดเลือกประเทศที่ผู้ชมมีความเชื่อมั่นต่อข่าวในสื่อในประเทศของตน**ระดับสูง**จำนวน 3 ประเทศและ**ระดับต่ำ**จำนวน 3 ประเทศเฉพาะในประเทศที่ประชากรยังคงรับชมสื่อโทรทัศน์มากกว่าร้อยละ 50

4. ในกรณีที่แนวปฏิบัติที่ดีและไม่ควรปฏิบัติตามมีวิธีการในการจัดการปัญหาที่ซ้ำกันจะพิจารณาเลือกประเทศในลำดับถัดไปที่มีวิธีจัดการโดดเด่นเพื่อให้แนวปฏิบัติหลากหลายและสามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้

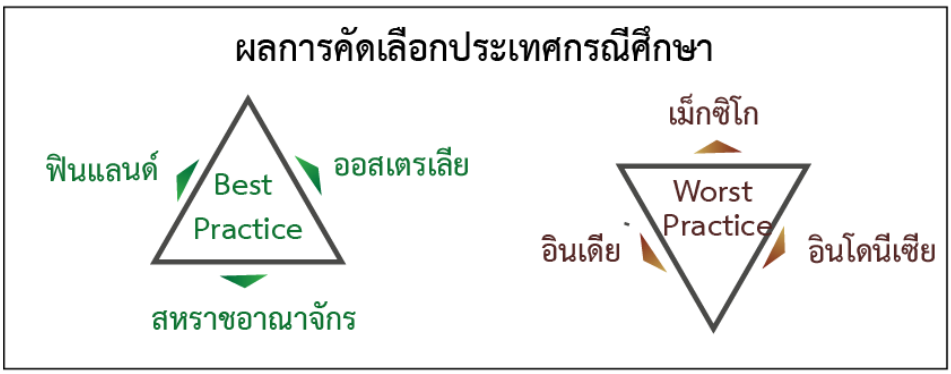

ภาพที่ 21 การคัดเลือกกรณีศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) และแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice)

การคัดเลือกแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) ได้คัดเลือกทั้งหมด 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ สหราชอาณาจักร และประเทศออสเตรเลีย ด้านแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice) ทำการศึกษาทั้งหมด 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเม็กซิโก ประเทศอินเดีย และประเทศอินโดนีเซีย และได้ดำเนินการจัดทำบทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับทั้งกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดี และกลุ่มที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม โดยครอบคลุมประเด็นด้านบทบาท กลไกและการทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อในแต่ละประเทศ ดังนี้

6.1 การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เป็นที่ยอมรับ (Best Practice)

จากการคัดเลือกกรณีศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการนำไปจัดทำเป็นแนวปฏิบัติในระดับสากล (Best Practice) ทั้งหมด 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ สหราชอาณาจักร และประเทศออสเตรเลีย แสดงผลการศึกษาดังนี้

6.1.1 กรณีศึกษาประเทศฟินแลนด์ (Finland)

6.1.1.1 ประเทศฟินแลนด์ ผู้ซึ่งสามารถเอาชนะ “ข่าวลวง” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อต้าน และแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศฟินแลนด์ได้ริเริ่มกระบวนการดำเนินการอันยาวนานจาก “หน่วยงานภาครัฐ” [258]

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากพัฒนาการทางเทคโนโลยี สังคมทั่วโลกต้องเผชิญกับปัญหาเรื้อรังที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อสังคมในหลากหลายมิติอย่าง “ปัญหาข่าวลวง” ที่ยากต่อการดำเนินการจัดการ แก้ไข อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ประเทศฟินแลนด์ได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญในฐานะ “ประเทศที่มีศักยภาพมากที่สุดในการรับมือกับปัญหาข่าวลวง” ที่หลากหลายประเทศทั่วโลกได้ยึดถือเป็นแบบอย่างเพื่อการเรียนรู้ ในกรณีนี้ ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ของทั้งระบบสังคม และทัศนคติของประชากรชาวฟินแลนด์อย่างมีนัยสำคัญคือ “ความสมดุล” กล่าวคือ โอกาส และสิทธิ์ในการตั้งคำถาม และรับฟังคำตอบโดยปราศจากอคติจากทุกฝ่าย ร่วมกันกับช่องทางการเรียนรู้ เพื่อการศึกษา วิเคราะห์ และตระหนักเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลที่มีอยู่รอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของ “ความรู้ด้านดิจิทัล (Media Literacy)” ทั้งนี้ ในอีกนัยหนึ่งความสมดุลดังกล่าวนี้เปรียบได้กับ “หลักปฏิบัติด้านประชาธิปไตย” ที่ได้รับการปลูกฝัง และตระหนักได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยประชาชนในสังคม

ยิ่งไปกว่านั้น อีกหนึ่งปัจจัยที่เปรียบไปกับรากฐานของความสมดุลในประเทศฟินแลนด์คือ “คุณครูอนุบาล” ผู้เปรียบได้กับด่านแรกของศักยภาพในการตระหนัก และรับมือกับข่าวลวงของเด็ก ผู้ซึ่งต้องเติบโตกลายเป็นประชากรหลักของประเทศต่อไป โดย ณ ปัจจุบัน ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ได้ร่วมมือกันกับ “NGOs” ในการผลักดัน และเปิดตัว “Faktabaari (FactBar)” หรือองค์กรที่ให้บริการด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อจุดประสงค์ในการร่วมกันพัฒนา “ชุดการเรียนรู้” ที่มุ่งเน้นการนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้ดิจิทัล ตลอดจนการขัดเกลาทัศนคติของเด็กผ่านการคิด วิเคราะห์ และอภิปรายเชิงวิพากษ์ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกันกับสภาพสังคมในปัจจุบัน อาทิ Brexit การย้ายถิ่นฐาน ความมั่นคงทางการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และเทคโนโลยีดิจิทัล ในรูปแบบของบทเรียนที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่าเพื่อจุดประสงค์ในการต่อต้าน และแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศฟินแลนด์ได้ริเริ่มกระบวนการดำเนินการอันยาวนานจาก “หน่วยงานภาครัฐ” ผู้ซึ่งตระหนักถึงปัญหา และพร้อมปรับใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มประสิทธิภาพในการส่งต่อความตระหนักรู้ดังกล่าวไปยังหน่วยงานภาคอื่น ๆ

[258] Mackintosh, E. (2019, May). Finland is winning the war on fake news. What it’s learned may be crucial to Western democracy. CNN News. www.edition.cnn.com/interactive/2019/05/europe/finland-fake-news-intl/

ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ทั้งในระดับสังคม โรงเรียน และครอบครัว ในท้ายที่สุด ปัญหาข่าวลวงจึงไม่ได้เป็นเพียงปัญหาที่เกิดขึ้น แต่กลับกลายเป็น “ภาระหน้าที่” ของทุกคนในสังคม ที่ต้องได้รับการดำเนินการอย่างสอดคล้องกัน

6.1.1.2 วิธีการยับยั้งข่าวลวงโดยประเทศฟินแลนด์ การสร้างการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับเยาวชน โดยผ่านชุดตัวอย่างข้อมูลเท็จ[259] โดยส่งผลให้ก้าวสู่การเป็นโรลโมเดลสำหรับการต่อต้านข่าวลวง และการปลูกฝังความรู้ดิจิทัล[260]

“ข่าวลวง” หรือ “การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ” กลายเป็นหนึ่งในภัยคุกคามสำคัญที่สร้างความกังวลให้กับสังคมโลกผู้กำลังต้องเผชิญกับปัญหาดังกล่าวอย่างยากลำบาก อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ประเทศฟินแลนด์หนึ่งในประเทศที่ต้องรับมือกับระลอกของข่าวลวงจากภัยใกล้ตัวอย่างประเทศรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภายหลังเหตุการณ์การผนวกคาบสมุทรไครเมีย ที่เกิดขึ้นเมื่อในปี 2014 กลับสามารถรับมือ และบริหารจัดการวิกฤตดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ประชาชนในประเทศสามารถตระหนัก แยกแยะ และไม่ตกเป็นเครื่องมือจากการโน้มน้าวด้วยชุดข้อมูลที่สร้างขึ้นเพื่อจุดเป้าหมายอันไม่พึงประสงค์ ด้วยกระบวนการดำเนินการภายใต้โครงการต่อต้านข่าวลวงที่ริเริ่มโดยรัฐบาลฟินแลนด์ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสร้างความตระหนัก และส่งต่อองค์ความรู้ด้าน “Digital Literacy” แก่ประชาชนในประเทศอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จ ของโครงการโดยหน่วยงานภาครัฐ คือ การมีส่วนร่วมแบบข้ามสายงาน หรือ “Cross-Departmental Engagement” ที่กำหนดให้ทุกฝ่ายต้องร่วมมือ ร่วมแรง และผลักดันกระบวนการดำเนินงานให้เกิดเป็นความบูรณาการ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศ ในฐานะส่วนหนึ่งของสังคม ผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่ที่ผูกพันกัน รวมไปจนถึงกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาแบบ “Bottom-Up Approach” ที่มุ่งสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ กล่าวคือ ระบบการศึกษาที่มีหน้าที่ในการปลูกฝังองค์ความรู้ และทัศนคติที่ถูกต้องแก่เด็ก และเยาวชนของประเทศ โดยการเน้นการนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่ผิด หรือไม่ถูกต้อง (Misinformation) ข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) และข้อมูลที่ขาดประสิทธิภาพ (Malinformation) หรือการนำเสนอข้อมูลที่มีเจตนาอื่นใดแอบแฝง มากกว่าการมุ่งนำเสนอเกี่ยวกับปัญหาด้านข่าวลวง หรือข้อมูลเท็จโดยตรง เพื่อจุดประสงค์ด้านการฝึกฝนทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และอภิปรายเชิงวิพากษ์ของเด็ก

สรุปได้ว่า ภายใต้มุมมองความคิดของรัฐบาลฟินแลนด์ การสร้างสรรค์ “ตัวอย่าง” ของชุดข้อมูลอันเป็นเท็จ เพื่อการนำเสนอ และการอภิปรายร่วมกัน ภายใต้การกำกับดูแลของบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญ ของเด็กและเยาวชนในห้องเรียนคือ วิธีการที่ดีที่สุดในการปรับใช้แผนกลยุทธ์ในเชิงปฏิบัติ ที่จะสร้างผลประโยชน์ที่สามารถจับต้องได้ กล่าวคือ ศักยภาพ และทักษะการรู้เท่าทันชุดข้อมูลที่นำเสนอโดยสื่อ เนื่องด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ที่จดจำมาจากประสบการณ์ตรง หรือในอีกนัยหนึ่ง การปรับใช้รายละเอียดที่เกิดขึ้นจากการทดลอง

---

[259] Apolitical. (2019, 3 December). How Finland shuts down fake news. www.apolitical.co/solution-articles/en/how-finland-shuts-down-fake-news

[260] Nolan, S. A., Kimball M. (2022, May 23). How Finland Fights Disinformation. Psycology Today. www.psychologytoday.com/us/blog/misinformation-desk/202205/how-finland-fights-disinformation

ปฏิบัติจริงของเด็ก และเยาวชน และอิทธิพลอันเป็นสาเหตุของผลกระทบเชิงลบจากการเผยแพร่ข่าวลวงคือ วิธีการนำเสนอ หรือการปรับใช้ข้อมูลให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของบุคคลผู้เผยแพร่ ดังนั้น การนำเสนอการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่บิดเบือน และข้อมูลที่ขาดประสิทธิภาพเพื่อการสร้างความตระหนักรู้แก่เด็กจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างมากต่อศักยภาพในการรับมือ และแก้ไขปัญหาข่าวลวงสำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมออนไลน์

6.1.1.3 วิธีการต่อสู้กับข่าวลวงที่สนับสนุนให้เริ่มขึ้นตั้งแต่ในการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษา[261] ผ่านการออกแบบการเล่าเรื่องที่เหมาะสมกับเยาวชน

“เพราะเทพนิยายคือ สิ่งที่เข้าถึงโดยทุกเพศทุกวัย” ในอีกนัยหนึ่ง สามารถกล่าวได้ว่า แม้กระทั่งกับบุคคลในช่วงวัยผู้ใหญ่เองก็มีเทพนิยาย หรือเรื่องราวปรัมปราที่ยึดมั่นในจิตใจ และปัจจัยดังกล่าวได้กลายมาเป็นจุดเริ่มต้นที่ส่งผลกระทบให้ประเทศฟินแลนด์ได้ผลักดัน “การเรียนรู้ในวัยเด็ก” ที่สามารถขัดเกลา และอาจคงอยู่ต่อไปได้แม้ในอนาคต ซึ่งเชื่อมโยงถึงกระบวนการทางความคิดของเด็ก ในทางเดียวกัน วิธีการดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันกับกระบวนการต่อต้าน และยุติปัญหาข่าวลวงที่แพร่ระบาด และส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมได้

ในกรณีนี้ หน่วยงานทุกภาคส่วนของประเทศฟินแลนด์ได้ร่วมมือกันสร้างสรรค์ “หลักสูตรด้านการศึกษา” ที่มุ่งสอดแทรกประเด็นด้านข้อมูลเท็จในสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง อาทิ ภาพ วิดีโอ และบทความ เพื่อจุดประสงค์ในการสร้าง และกระตุ้นจิตสำนึกที่ถูกต้องของเด็ก โดยที่เด็กสามารถปรับใช้กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวร่วมกันกับรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกันกับช่วงอายุที่เติบโตขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น รูปแบบการเรียนการสอนของระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ยังมุ่งเน้นไปที่ศักยภาพด้านการคิด และวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการกล่าวหาบุคคล หรือข้อมูลใด ๆ ว่าเป็นเท็จด้วยอคติ และความเกลียดชัง

สรุปได้ว่าในกรณีของประเทศฟินแลนด์ รูปแบบการสร้างสรรค์หลักสูตรเพื่อการศึกษาของเด็ก และเยาวชนนั้น มุ่งเน้นไปที่การศึกษารูปแบบความคิด ความสนใจ หรือกระบวนการตัดสินใจที่สอดคล้องกันกับช่วงวัยของเด็ก ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งครอบคลุมไปจนถึงนิทานปรัมปรา เรื่องราวในเทพนิยาย และรูปแบบการแสดงออกเชิงการกระทำในฐานะนักสืบผู้ซึ่งอยากรู้อยากเห็น และต้องการรับทราบคำตอบ เพื่อจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ที่ครอบคลุม และสอดคล้องกันกับรูปแบบการรับสารของเด็กมากที่สุด

6.1.1.4 การเริ่มต้นจากภายในห้องเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนของระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการคิด วิเคราะห์ และถ่ายทอดสารอย่างมีวิจารณญาณ[262] ผ่านการออกแบบหลักสูตรที่ผสานเข้าสู่การเรียนรู้ภาคบังคับ เพื่อต่อสู้กับข่าวลวง[263]

---

[261] Henley, J. (2020, 29 January). How Finland starts its fight against fake news in primary schools. The Guardian. www.theguardian.com/world/2020/jan/28/fact-from-fiction-finlands-new-lessons-in-combating-fake-news

เพื่อจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์หลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับประชากรภายในประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในประเทศฟินแลนด์อย่างได้ดำเนินการออกแบบหลักสูตร “The Finnish National Core Curriculum (NCC)” ที่ผสมผสานทั้งมุมมองทางโลกทัศน์ หลักปรัชญา และหลักจริยธรรมในสังคม พร้อมด้วยการแยก หรือระบุรายวิชาดังกล่าวเป็นสาขาวิชาทั่วไป ที่จำเป็นต้องควบรวมอยู่ภายในหลักสูตรการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เพื่อการเรียนการสอนด้านการคิด วิเคราะห์ และถ่ายทอดสารอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking: CT) กล่าวคือ การคิด และสื่อสารเชิงวิพากษ์ แก่นักเรียนทุกคน ทั้งนี้ สาขาวิชาดังกล่าวได้กลายมาเป็นหนึ่งในอิสรภาพด้านการเรียนรู้ ที่มีอิทธิพลในการส่งเสริม และเตรียมความพร้อมแก่ประชากรภายในประเทศ เพื่อการป้องกันตนเองจากการถูกโน้มน้าว ถูกหลอกลวง หรือหลงเชื่อในข่าวลวง

การฝึกฝนให้เด็ก และเยาวชนรุ่นใหม่เติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีวิจารณญาณคือ หนึ่งในวิธีการรับมือกับปัญหาข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับมุมมองความคิดของรัฐบาลฟินแลนด์ กล่าวคือ ภาระหน้าที่ของเด็ก และเยาวชนคือ การสงสัย และตั้งคำถามอย่างชาญฉลาด ในขณะเดียวกัน สังคมโดยรอบก็ควรพร้อมรองรับ และเปิดโอกาสให้เด็ก และเยาวชนได้มีพื้นที่ในการอภิปราย หรือวิพากษ์ด้วยเหตุและผลอย่างสอดคล้องกันด้วยเช่นเดียวกัน ในท้ายที่สุด เด็ก และเยาวชนจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ รวมไปจนถึงทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และวิพากษ์ได้อย่างมีวิจารณญาณ โดยศักยภาพดังกล่าวสามารถนำไปปรับใช้ร่วมกันในบริบทด้านดิจิทัล หรือสังคมโซเชียลมีเดีย อันเป็นสถานที่ที่ข่าวลวง ข้อมูลเท็จ หรือสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักสังคมในมิติต่าง ๆ สามารถถูกเผยแพร่ได้อย่างง่ายดาย และรวดเร็ว

สรุปได้ว่า ภายใต้การเผชิญสภาวะเช่นเดียวกันกับประเทศอื่น ๆ ประเทศฟินแลนด์เป็นหนึ่งในประเทศที่ต้องประสบกับสถานการณ์ที่ข่าวลวง หรือข้อมูลเท็จได้ถูกนำเสนอ และส่งต่อผ่านสื่ออย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตาม ประชากรชาวฟินแลนด์กลับมีศักยภาพในการระบุ และตระหนักได้ว่าชุดข้อมูลใด ๆ ถือเป็นข่าวเท็จ ที่อาจสร้างผลกระทบเชิงลบต่อทั้งตนเอง และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ศักยภาพดังกล่าวเกิดขึ้นจากการผลักดัน และการให้การสนับสนุนโดยทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และเอกชน ภายในประเทศฟินแลนด์ ในการร่วมกันสร้างสรรค์ทั้งสภาพแวดล้อม ทรัพยากร ตลอดจนองค์ความรู้ เพื่อการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพแก่ประชาชนอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ซึ่งรูปแบบการรับมือ และแก้ไขปัญหาข่าวลวงที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ การปลูกฝัง ผลักดัน และกระตุ้นทักษะการรับรู้ ตลอดจนการคิด และวิเคราะห์อย่างมีเหตุและผลของเด็ก ผู้ซึ่งสามารถเติบโตขึ้นเป็นบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งศักยภาพ และประสิทธิภาพในการปรับใช้วิจารณญาณได้อย่างสอดคล้องกันกับบริบทต่าง ๆ ในสังคม โดยรูปแบบการรับมือ และแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ถือเป็นแผนการดำเนินการในระยะยาวที่ประเทศฟินแลนด์เลือกผลักดัน และสนับสนุน

---

[262] Horn, S., Veermans, K. (2019). Critical thinking efficacy and transfer skills defend against ‘fake news’ at an international school in Finland. Journal of Research in
International Education, 18(1), 23-41. www.journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1475240919830003

[263] Charlton, E. (2019, May 21). How Finland is fighting fake news - in the classroom. World Economic Forum. www.weforum.org/agenda/2019/05/how-finland-is-fighting-fake-news-in-the-classroom/

6.1.1.5 การก้าวสู่การเป็นประเทศที่ทนต่อการแพร่ระบาดของข่าวลวงได้อย่างมั่นคง[264]

“ศักยภาพที่แข็งแกร่งในการต่อต้านข่าวลวงของสื่อดั้งเดิม” ถือเป็นอีกหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการรับมือ และแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของข่าวลวงในประเทศฟินแลนด์ กล่าวคือ ท่ามกลางการไหลเวียนของชุดข้อมูลจากทั่วทุกมุมโลก กล่าวคือ นอกเหนือไปจากจริยธรรมสื่อแล้ว บุคลากรด้านสื่อของประเทศฟินแลนด์ยังมีทัศนคติที่ดี ในฐานะนักข่าวมืออาชีพ ที่มุ่งรักษามาตรฐาน และความถูกต้องในการนำเสนอข่าว หรือในอีกนัยหนึ่งคือ การนำเสนอข้อมูลอย่างครบถ้วน ครอบคลุม และรอบคอบภายใต้ทัศนคติเชิงวิพากษ์เพื่อจุดประสงค์ในการนำเสนอความเป็นไปของสังคมโลกในลักษณะของการสร้างความเชื่อมั่นในสื่อแก่ผู้บริโภค

การพัฒนา และรักษาโครงสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งของระบบสื่อไม่เพียงแต่จะส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่น และมีความไว้วางใจต่อระบบสื่อภายในประเทศเท่านั้น แต่มาตรฐานดังกล่าวยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของข่าวลวงที่อาจสร้างผลกระทบที่เลวร้ายต่อสังคมได้ด้วยเช่นเดียวกัน

6.1.1.6 แนวทางบริหารจัดการข่าวลวงของสื่อมวลชนแห่งฟินแลนด์

การบริหารจัดการข่าวลวงของสื่อมวลชนฟินแลนด์ปรากฏในเอกสารสภารัฐมนตรีแห่งนอร์ดิก[265] (Nordic Council of Minister) ซึ่งเป็นแนวทางที่สื่อมวลชนประเทศเดนมาร์ก ฟินแลนด์ ไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน หมู่เกาะแฟโร กรีนแลนด์และโอลันด์นำมาปรับใช้ร่วมกันโดยความร่วมมือกันของภูมิภาคนอร์ดิกนี้ก็เพื่อพยายามปกป้องผลประโยชน์ในหลักการของนอร์ดิกซึ่งค่านิยมที่ใช้ร่วมกันนี้ช่วยให้ภูมิภาคนี้อยู่ในตำแหน่งหนึ่งในผู้นำด้านนวัตกรรมและมีความสามารถในการแข่งขันสูงที่สุดในโลกโดยระบุว่าอาวุธที่ดีที่สุดในการต่อต้านข่าวปลอมก็คือข่าวจริงจากวิธีการที่เป็นระบบและมีคุณภาพซึ่งเป็นสิ่งที่หายไปในสำนักข่าวหลายแห่งในปัจจุบัน ดังนี้

1.ตรวจสอบความถูกต้องโดยฝูงชน โดยทั่วไปการทำงานวารสารศาสตร์ในประเทศที่สื่อมีเสรีภาพนั้นจะไม่มีการควบคุมคุณภาพในการทำงานเพราะถือว่าเป็นสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนแม้กระทั่งคำตำหนิของผู้กำกับดูแลสื่อมวลชนในประเทศ (media regulators) ก็ไม่มีความสำคัญเช่นเดียวกับกลุ่มผู้รับสารในยุคก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพัฒนาการของผู้รับสารเปลี่ยนไปในยุคปัจจุบันความกดดันของผู้รับสารที่มีต่อการทำงานของสื่อมวลชนได้เพิ่มขึ้นอย่างมากจนทำให้ “การตรวจสอบสื่อจากฝูงชน” กลายเป็นปัจจัยหลักใหม่ที่ต้องนำมาพิจารณา ในยุคสมัยของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้รับสารมีเครื่องมือในการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อมวลชนได้ง่ายแม้แต่ความผิดพลาดในการทำงานของสื่อเพียงเล็กน้อยก็อาจถูกผู้รับสารเปิดเผยให้เห็นได้ซึ่งทำให้สื่อมวลชนจำเป็นต้องแก้ไขความผิดพลาดนั้นโดยทันที ยิ่งผู้รับสารจำนวนมากร่วมกันช่วยตรวจสอบสื่อก็จะยิ่งทำให้สื่อมวลชนต้องทำงานด้วยความถูกต้องอย่างมืออาชีพเพิ่มมากขึ้นด้วย

2.ให้อำนาจประชาชนช่วยตรวจสอบ เมื่อผู้รับสารมีอำนาจมากขึ้นโดยสามารถใช้การสื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือตอบโต้การนำเสนอเนื้อหาที่ผิดพลาดของสื่อโดยการตรวจสอบนี้ถือเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของสื่อและเป็น

---

[264] Koponen, H. Sanomat, H. (2018, January 24). Finland remains resistant to ‘fake news’, disinformation. www.ipi.media/finland-remains-resistant-to-fake-news-disinformation/

[265] Nordic Council of Minister. (2018). Fighting Fakes-The Nordic Way. Retrieved 27 November 2022, from http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1200348/FULLTEXT01.pdf

โอกาสที่จะทำให้สื่อมืออาชีพมีความชำนาญในฐานะผู้สื่อข่าวมากขึ้นและช่วยปรับปรุงคุณภาพสื่อมวลชนทั้งในเรื่องความแม่นยำในข้อมูลข่าวสาร ความเป็นธรรมต่อแหล่งข่าวและต้องเปิดกว้างพร้อมรับการตรวจสอบ จากการตรวจสอบการทำงานของประชาชนนี้ทำให้กองบรรณาธิการสื่อมวลชนของทุกประเทศในภูมิภาคต้องประชุมเพื่อหารือและพัฒนาหลักเกณฑ์ด้านบรรณาธิการร่วมกันทุกปีเพื่อปรับปรุงคุณภาพการทำงานสื่อให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น

3.ระบบตรวจสอบความถูกต้อง 3 ขั้นตอน ในการทำงานของกองบรรณาธิการสื่อมวลชนจะมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารตามลำดับโดยเริ่มต้นจาก 1) การประชุมกองบรรณาธิการกลางเพื่อหาจุดอ่อนในข้อมูลข่าวสารที่จะนำเสนอและเมื่อมั่นใจว่ามีความถูกต้องแล้วจะดำเนินการในขั้นต่อไป 2) การสร้างภาพรวมของเรื่องเล่าทั้งหมด โดยกองบรรณาธิการจะตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเข้มงวดโดยพูดคุยเกี่ยวกับภาพรวมของเรื่องเล่าที่จะนำเสนอว่าควรมีรายละเอียดอะไรบ้างเพื่อพิจารณาว่ายังมีข้อมูลจุดใดที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดจากผู้รับสารหรือไม่ เช่น วิธีการเลือกข้อเท็จจริง เอกสารและผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ แหล่งที่มาของข้อมูล รวมถึงความคาดหวังของผู้ชมว่าจะสามารถจับผิดในข้อมูลข่าวสารนี้ได้หรือไม่เพียงใดเนื่องจากกองบรรณาธิการไม่ต้องการไม่เสี่ยงต่อการสูญเสียความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้รับสาร 3) กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงขั้นสุดท้าย โดยบรรณาธิการอย่างน้อย 2 คนจะร่วมมือกับทีมผู้สื่อข่าวตรวจสอบเนื้อหาทั้งหมดอีกครั้ง

4.ใกล้ชิดกับแหล่งข่าวและผู้รับสาร โดยสื่อมวลชนมีนโยบายที่จะแจ้งให้แหล่งข่าวทราบถึงข้อเท็จจริงที่จะถูกนำเสนอทั้งหมดไม่เพียงแต่ข้อกล่าวหาแต่ยังรวมถึงสคริปต์และหลักฐานที่ตั้งใจจะเผยแพร่ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้เนื่องจากแหล่งข่าวคือหุ้นส่วนสำคัญของการช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง นอกจากนี้ สื่อนอร์ดิกจะเผยแพร่สคริปต์สมบูรณ์พร้อมลิงค์ไปยังเอกสารที่จะใช้เพราะนี่คือวิธีการใหม่ของความพยายามเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายจนทำให้ตอนนี้กองบรรณาธิการในห้องข่าวต้องก้าวไปอีกขั้นเพื่อสร้างระบบการควบคุมคุณภาพของเนื้อหา

5.มีจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยสื่อมวลชนควรที่จะเต็มใจยอมรับการแก้ไขให้มากขึ้นโดยการสอบถามข้อมูลจากแหล่งข้อมูลรวมถึงประชาชนในระดับต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอมีความถูกต้อง

สรุปแนวทางการจัดการข่าวลวงของฟินแลนด์ พบว่า ภาครัฐมุ่งเน้นให้ความรู้เท่าทันสื่อแก่ภาคประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ในระดับเยาวชนโดยมีภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือด้วยเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาข่สวลวงจากภาคประชาชนอย่างเป็นระบบ ขณะที่สื่อมวลชนฟินแลนด์นั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของสภารัฐมนตรีแห่งนอร์ดิกซึ่งใช้แนวทางแก้ไขปัญหาข่าวลวงร่วมกันซึ่งแนวปฏิบัตินี้เกิดจากการประชุมร่วมกันของตัวแทนสื่อมวลชนในภูมิภาคนี้เพื่อสร้างแนวปฏิบัติและมีการปรับปรุงให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาสูงสุด ทั้งนี้ แนวปฏิบัติของสื่อมวลชนฟินแลนด์เพื่อแก้ไขปัญหาข่าวลวงจะมีวิธีการ 5 ข้อ คือ การให้ประชาชนช่วยตรวจสอบ การให้อำนาจและเครื่องมือในการตรวจสอบแก่ประชาชน การใช้ระบบตรวจสอบความถูกต้อง 3 ขั้นตอนของกองบรรณาธิการ การให้แหล่งข่าวช่วยตรวจสอบความถูกต้องและสื่อมวลชนต้องมีจรรยาบรรณวิชาชีพซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาข่าวลวงของสื่อมวลชนฟินแลนด์

6.1.2 กรณีศึกษาสหราชอาณาจักร (United Kingdom)

6.1.2.1 การจัดการกับการแพร่กระจายของข่าวลวงโดยรัฐบาลของสหราชอาณาจักร[266] [267] [268]

จากผลสำรวจพบว่าเด็กในสหราชอาณาจักรจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งพบเห็นข้อมูลเท็จทางออนไลน์มากขึ้นในปี ค.ศ. 2020 [269] ข้อมูลเท็จดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดความหงุดหงิด หดหู่ เศร้า โกรธ และหวาดกลัว จากการสำรวจเด็กและเยาวชนมากกว่า 2,000 คนที่ถูกสอบถามความคิดเห็นโดย UK Safer Internet Center (UKSIC) ชี้ให้เห็นว่า พวกเขาตระหนักถึงของเนื้อหาที่สร้างความให้เข้าใจผิด รู้ว่าเป็นข่าวลวง แต่ก็เลือกที่จะจัดการด้วยตนเองก่อน เช่น การให้ข้อมูลตอบโต้กลับไปการหาข้อมูลเพิ่มเติมและส่งต่อแค่ข้อความส่วนนั้น ซึ่งก็เป็นวิธีการจัดการและรับมือกับข่าวลวงที่พบเห็นด้วยตนเองของแต่ละคน อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยอินเทอร์เน็ตมีความสำคัญต่อการกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส ทางฝ่ายปกครอง (School leaders' union) และฝ่ายบริหารโรงเรียน The National Association of Head Teachers (NAHT) พยายามสร้างการกระตุ้นให้ผู้ปกครอง เกิดความตื่นตัวต่อความเสี่ยงของการที่เด็กและเยาวชนได้รับข้อมูลเท็จทางสื่อออนไลน์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ทาง UK Safer Internet Centre (UKSIC) หรือศูนย์ความปลอดภัยทางอินเทอร์เน็ตได้ทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนเพื่อสร้างกฎบัตรสำหรับเด็กและเยาวชนขึ้นมา โดยจะส่งแนวทางเกี่ยวกับการทำให้อินเทอร์เน็ตปลอดภัยยิ่งขึ้นไปยังรัฐบาลของสหราชอาณาจักร รวมถึงแนวทางความรับผิดชอบของวงการสื่ออีกด้วย

ประการสำคัญ ในขณะที่วิกฤตโคโรนาไวรัสยังคงแพร่ระบาดไปทั่วโลก กระแสเรื่องราวข่าวลวงมากมายเกี่ยวกับเรื่องโรคระบาดก็ได้แพร่กระจายออกไปเช่นกัน ทำให้ในระยะเวลาช่วงนี้ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปสร้างความสับสนมากมายให้กับประชากรโลก จากรายงานพบว่ารัฐบาลของสหราชอาณาจักรกำลังเฝ้าติดตามรายการข้อมูลที่เป็นฉนวนเหตุสร้างความเข้าใจผิดแก่ประชาชนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผ่านช่องทางออนไลน์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเข้าถึงข้อมูลที่ง่ายขึ้น เพียงแค่เลื่อนดูหน้าไทม์ไลน์ Facebook Twitter หรือ Instagram ก็สามารถพบโพสต์ลวงเป็นจำนวนหนึ่ง ด้วยข้อมูลที่ไม่ถูกต้องดังกล่าวปรากฏขึ้นมากมายบนโลกออนไลน์ จึงกลายเป็นเรื่องยากที่ประชาชนจะสามารถคัดกรองหรือระบุได้ว่าข้อมูลใดเป็นความจริง ส่งผลให้รัฐบาลของสหราชอาณาจักร มีการประกาศตั้ง "Counter-Disinformation Unit” หรือ “หน่วยต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล" ขึ้น นำโดยกรมดิจิทัล วัฒนธรรม สื่อและการกีฬา (Department for Digital, Culture, Media and Sport) ซึ่งมีกระบวนการทำงานร่วมกับสื่อโซเชียลเพื่อปราบปรามข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโคโรนาไวรัสที่ถูกเผยแพร่ออกไป

---

[266] Williams, A. (2020, April 8). How is the UK goverment tackling the spread of fake news. No brainer creative intelligence. www.nobraineragency.co.uk/blog/business/how-is-the-uk-government-tackling-the-spread-of-fake-news/

[267] Mukaddam, F. (2017, March). UK Government seeks to tackle the “fake news” problem. Norton rose fulbright. www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/4a0c020f/uk-government-seeks-to-tackle-the-fake-news-problem

[268] Proctor, K. (2020, March 30). UK anti-fake news unit dealing with up to 10 false coronavirus articles a day. The guardian. www.theguardian.com/world/2020/mar/30/uk-anti-fake-news-unit-coronavirus

[269] Bateman, C. (2021, February 9). Fake news: Half of UK kids saw more online misinformation in 2020, survey finds. Skynews. www.news.sky.com/story/fake-news-half-of-uk-kids-saw-more-online-misinformation-in-2020-survey-finds-12213722

นอกจากนี้ทาง National Health Service (NHS) หรือ ระบบบริการสุขภาพแห่งชาติแห่งสหราชอาณาจักร ได้ประกาศความร่วมมือกับ Google Twitter และInstagram เพื่อช่วยหยุดการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีการเผยแพร่คำแนะนำเรื่องการเดินทาง และคำแนะนำด้านสุขภาพมีที่มาอ้างอิงมาจากทาง NHS อย่างถูกต้อง กำหนดเป้าหมายไปยังผู้ที่ใช้สื่อโซเชียลค้นหาข้อความ เช่น "การรักษา Coronavirus" และ"อาการของ Coronavirus" เป็นต้น

ได้มีการจัดตั้งเพิ่มเติมโดยรัฐบาลของสหราชอาณาจักรได้จัดตั้งหน่วยงานเฝ้าระวังสถานการณ์วิกฤต (Rapid response unit) เพื่อปราบปรามข้อมูลเท็จเกี่ยวกับการระบาดใหญ่ของโคโรนาไวรัส[270] ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในสำนักงานคณะรัฐมนตรีที่ทำงานร่วมกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดีย เพื่อลบข่าวลวงและเนื้อหาที่เป็นอันตรายที่ปรากฏอยู่บนโลกออนไลน์ โดยมีความพยายามจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ อย่างเช่น ประเด็นการอ้างตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญปลอมเผยแพร่ข้อมูลทางการแพทย์ที่เป็นเท็จ และอาชญากรที่ใช้การหลอกลวงแบบ Phishing scams เป็นรูปแบบการหลอกลวงโดยใช้อีเมล หรือหน้าเว็บไซต์ปลอม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล เช่น ชื่อผู้ใช้ รหัสผ่าน หรือข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการเข้าถึงระบบโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือสร้างความเสียหายในด้านอื่น[271] ตัวอย่างเช่น รัฐบาลเริ่มส่งข้อความเตือนให้ผู้คนอาศัยอยู่ในบ้านท่ามกลางสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด ก็พบข้อความที่มีเนื้อหาปลอมหลายฉบับเริ่มเผยแพร่บนโซเชียลมีเดีย และในส่วนของผู้ให้บริการแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ได้ประกาศมาตรการบนช่องทางสื่อของตนเองเพื่อพยายามต่อสู้กับการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโคโรนาไวรัสอีกด้วย

ในอดีตความกังวลเกี่ยวกับข่าวที่เผยแพร่ออกมาสู่สังคมมักเน้นไปที่สื่อดั้งเดิม โดยทั่วไปคือหนังสือพิมพ์และผู้เผยแพร่กิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดูแลและควบคุมข้อมูลที่เผยแพร่ออกไปยังสาธารณะ แต่ในช่วงระยะเวลาไม่นานมานี้ พบว่า ความกังวลเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสารไม่เพียงแต่เฉพาะสื่อดั้งเดิมอีกต่อไป แต่ยังรวมไปถึงข่าวที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตและสื่อโซเชียลมีเดียเข้ามาด้วย เริ่มพบการรายงานปัญหาที่เรียกว่า “ข่าวลวง” ปรากฏให้เห็นบนช่องทางนี้มากขึ้น รัฐบาลของสหราชอาณาจักรมองว่าประเด็นข่าวลวงที่เกิดขึ้นเป็นปัญหา เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลเท็จทางออนไลน์ถือว่าเข้าข่ายการปลอมแปลงข่าวเท็จหรือข่าวบิดเบือน โดยพยายามให้กลายเป็นข่าวที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ แรงจูงใจเบื้องหลังการเผยแพร่ข่าวลวงอาจเป็นเรื่องการเงิน เพื่อดึงดูดปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ต และรายได้จากการโฆษณา หรือเรื่องส่วนบุคคล มีจุดประสงค์เพื่อทำร้ายบุคคลอื่น หรือเรื่องทางการเมือง มีจุดประสงค์เพื่อโน้มน้าวอุดมการณ์ของประชาชน และอาจมีเหตุผลอื่นประกอบเข้ามาได้ ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมาธิการรัฐสภาของสหราชอาณาจักร (คณะกรรมาธิการด้านวัฒนธรรม สื่อ และการกีฬา) ได้เริ่มทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาข่าวลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมาธิการมีความสนใจในประเด็นที่ว่า 1) 'ข่าวลวง' คืออะไร และเมื่อคำอธิบายที่ถูกต้องถูทำให้กลายเป็น

[270] BBC. (2020, March 30). Coronavirus: Fake news crackdown by UK government. BBC. www.bbc.com/news/technology-52086284

[271] สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA). (2555, 30 เมษายน). รู้จัก Phishing และการป้องกัน. www.etda.or.th/th/Our-Service/ThaiCERT/Incident-Coordination/Information/Published-documents/General/papers-general/รู้จัก-Phishing-และการป้องกัน.

ข่าวลวง 2) ผลกระทบของข่าวลวงส่งผลต่อความเข้าใจของสาธารณชนโลกและการตอบสนองของสาธารณชนที่มีต่อสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิม 3) ทิศทางการตอบสนองต่อข่าวลวงที่ต่างกัน ตามปัจจัยความแตกต่างด้านช่วงอายุ ภูมิหลังทางสังคม และเพศของผู้คน เป็นไปอย่างไร 4) การเปลี่ยนแปลงในการขายและการวางโฆษณา ช่วยกระตุ้นการเติบโตของข่าวลวงหรือไม่ เช่น การนำข่าวลวงไปสร้างกำไรเพื่อดึงดูดการเข้าชมเว็บไซต์ให้มากขึ้น และทำให้รายได้จากผู้โฆษณาเพิ่มขึ้น 5) เครื่องมือที่ใช้ค้นหาข้อมูล และแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ควรมีความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงอย่างไร

สรุปได้ว่า จากปัญหาการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ ข่าวลวง ที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้รับสารวัยผู้ใหญ่ที่และยังส่งผลประทบต่อเด็กและเยาวชนที่ใช้งานแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ บนโลกอินเทอร์เน็ต แม้อาจใช้งานเพื่อความบันเทิง ไม่ได้ติดตามข่าวสารโดยตรง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กและเยาวชนหลายภาคส่วน จึงมีปฏิกิริยาแสดงความพยายามช่วยเหลือ ป้องกัน ดูแล การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น ประกอบกับท่ามกลางวิกฤตโคโรนาไวรัสที่แพร่ระบาดไปทั่วโลก กระแสข่าวลวงที่เกี่ยวกับไวรัสและโรคระบาดชนิดดังกล่าวก็แพร่กระจายออกไปบนสื่อโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้รัฐบาลของสหราชอาณาจักรต้องกำหนดวิธีจัดการกับข่าวลวงที่สร้างความเข้าใจผิด โดยถือเป็นปัญหาสำคัญไม่น้อยไปกว่าการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ วิธีการจัดการที่รัฐบาลใช้คือ การประกาศจัดตั้งหน่วยต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล (Counter-Disinformation Unit) ขึ้น แสดงให้เห็นกระบวนการทำงานร่วมกันหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในฐานะผู้ให้บริการสื่อโซเชียลมีเดียบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเท็จจากสื่อดั้งเดิมในอดีต ที่ได้ขยายมาสู่สื่อโซเชียลบนโลกออนไลน์ที่ปรากฏการนำเสนอข่าวสารมากมายทั้งข่าวจริงและข่าวลวงปะปนกันอยู่ ความกังวลดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลของสหราชอาณาจักรเล็งเห็นประเด็นเรื่องข่าวลวงเป็นปัญหาที่ต้องมีการจัดการ ด้วยเหตุนี้ จึงมีความพยายามแก้ไขปัญหาข่าวลวง จากการทำงานของคณะกรรมาธิการรัฐสภาของสหราชอาณาจักร มีการรายงานความสนใจจุดที่ต้องการแก้ปัญหาข่าวลวงต่าง ๆ ทั้งนี้ยังต้องรอติดตามต่อไปว่าคณะกรรมาธิการรัฐสภาของสหราชอาณาจักร จะเสนอขั้นตอนใดบ้างในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง และจะมีการตรากฎหมายหรือข้อบังคับใด หรือจัดตั้งหน่วยงานใดเพิ่มเติมขึ้นเพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าว ในเบื้องต้น[272]ความพยายามที่จะลดการเกิดปัญหาดังกล่าวที่พบคือ การเกิดขึ้นของเว็บไซต์ตรวจสอบข้อมูลข่าว www.fullfact.org ทั้งนี้ เว็บไซต์ดังกล่าวก็ได้นำเสนอข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องให้กับประชาชนตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับว่าเข้าข่ายเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลบิดเบือน หรือข่าวลวงหรือไม่อีกด้วย ซึ่งเว็บไซต์ดังกล่าวยังมีการให้ความรู้ต่อการสังเกต 10 ลักษณะที่เข้าข่ายเป็นข้อมูลเท็จและข้อมูลบิดเบือน ประกอบด้วย 1) ความไม่เชื่อมโยงกันของหัวข้อข่าวกับคำบรรยายเนื้อหาข่าว 2) ข้อมูลจริงถูกนำเสนอผิดบริบทไป 3) เมื่อข้อมูลเท็จถูกจัดการให้แปรเปลี่ยนกลายเป็นข้อมูลจริงด้วยระบบอย่างหนึ่ง 4) ข้อมูลนั้นมีลักษณะเชิงเสียดสีหรือล้อเลียน 5) เนื้อหาที่จงใจสร้างความเข้าใจผิด 6) เนื้อหาที่แอบอ้างแหล่งที่มาเท็จหรือถูกปลอมแปลง 7) เนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์

[272] Stop hate UK. (n.d.). Online Hate Crime Misinformation and Fake News. www.stophateuk.org/about-hate-crime/what-is-online-hate-crime/misinformation-and-fake-news/

ขึ้นด้วยข้อมูลเท็จล้วน 8) เนื้อหาที่มีลักษณะชวนเชื่อ ชักจูงความคิดและทัศนคติ 9) เนื้อหาที่ได้รับการสนับสนุนมาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง ผ่านการประชาสัมพันธ์โฆษณา 10) ความผิดพลาดของสื่อต่อการนำเสนอรายงานข้อมูลข่าวนั้น

ด้านผลลัพธ์ของหน่วยต่อต้านข่าวลวงของสหราชอาณาจักร จัดการกับบทความเท็จเกี่ยวกับ โคโรนาไวรัส จำนวนมากถึง 10 บทความต่อวัน เนื่องจาก การที่บทความที่ให้ข้อมูลเท็จนั้นได้รับการเข้าชมและมีจำนวนผู้อ่านมากกว่าบทความทั้งหมดที่โพสต์โดย National Health Service (NHS) หรือ ระบบบริการสุขภาพแห่งชาติของสหราชอาณาจักร ทั้งนี้ ทางหน่วยต่อต้านข่าวลวงมีการตรวจสอบและพยายามเข้าแก้ไขปัญหานี้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจากรายงานระบุว่าทางหน่วยงานจะประสานการทำงานกับกระทรวงต่าง ๆ ทั่วไวท์ฮอลล์ เพื่อหาวิธีจัดการกับเนื้อหาข่าวลวง ซึ่งอาจรวมถึงความพยายามรับประกันว่าแคมเปญด้านสาธารณสุขของประเทศนั้นได้รับการส่งเสริมผ่านแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หน่วยงานดังกล่าวประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญหลายกระทรวงของรัฐบาล และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะ เข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ดี ทางหน่วยต่อต้านข่าวลวงก็ได้ดำเนินการขอความร่วมมือไปยังอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศ เพื่อช่วยปิดกั้นข้อความที่ละเมิดกฎหมาย และขอให้ลบเนื้อหาที่เป็นอันตรายออกจากแพลตฟอร์มต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ตอีกด้วย โดย ณ ขณะนี้ หน่วยงานต่อต้านข่าวลวงจึงเป็นความหวังในการจัดการและควบคุมการแพร่กระจายของข่าวลวงภายในประเทศต่อไปในอนาคต

6.1.2.2 การสร้างเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการสนับสนุนความคิดอย่างมีวิจารณญาณและพิจารณาความน่าเชื่อถือบนโลกออนไลน์[273]

ข้อมูลเท็จ หรือ “ข่าวลวง” บนสื่อออนไลน์ อาจทำให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง พบว่าเว็บไซต์ UK Safer Internet Centre ของสหราชอาณาจักร มีการแนะนำแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปกครอง ต่อการดูแลการรับข้อมูลข่าวสารของเด็กและเยาวชน ดังนี้ 1) พูดคุยกัน (Talk together) ควรพูดคุยกับบุตรหลานเป็นประจำเกี่ยวกับวิธีการใช้เทคโนโลยีและที่มาของข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์ที่เด็กได้รับ การติดตามบุคคล การพบเห็นโฆษณาข่าวสารเป็นไปอย่างไร 2) คิดก่อนแชร์ (Think before you share) ตรวจสอบเนื้อหาข่าวสารก่อนเผยแพร่ เป็นอีกโอกาสหนึ่งที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการแบ่งปันข้อมูลออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบ 3) ตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมกับบุตรหลาน (Check in with your child) ช่วยกันตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับบนโลกออนไลน์ไปพร้อมกับบุตรหลานเป็นประจำ รวมถึงการถามความคิดเห็นของเด็กที่มีต่อการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ 4) ขอความช่วยเหลือ และการสนับสนุน (Seek help and support) อาทิ การดูวิธีรับการช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาข้อมูลเท็จ หรือข่าวลวง การทำรายงานเกี่ยวกับแอปพลิเคชัน เกม และบริการต่างๆ และการใช้การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวบนสื่อโซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ ทางเว็บไซต์ยังมีการแนะนำแนวปฏิบัติสำหรับครูผู้สอนในโรงเรียน ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนี้ 1) การจัดให้มีการอภิปรายวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Discuss critical thinking)

[273] UK safer internet centre. (n.d.). Misinformation
Supporting critical thinking and reliability online. www.saferinternet.org.uk/online-issue/misinformation

ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนมีวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็นบนโลกออนไลน์ ส่งเสริมให้เกิดการตั้งคำถาม และตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับมาก่อนเสมอ ก็จะทำให้นักเรียนเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัยยิ่งขึ้น 2) ป้องกันการแชร์ (Prevent sharing) ด้วยการแสดงให้เห็นว่าข่าวลวง สามารถสร้างความเสียหายต่อผู้รับสาร ผู้เผยแพร่สารไปยังสังคมวงกว้างได้มากเพียง กระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนที่จะเผยแพร่ข่าวที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น 3) การรายงาน (Reporting) หากนักเรียนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจจากการรับข้อมูลข่าวสารบนโลกออนไลน์อย่างเห็นได้ชัด ครูผู้สอนสามารถรายงานเรื่องไปยังฝ่ายคุ้มครองที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะให้คำแนะนำโดยละเอียดเกี่ยวกับวิธีการรายงานเนื้อหาไปยังแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ปรากฏข่าวลวงดังกล่าว

เว็บไซต์ UK Safer Internet Centre ของสหราชอาณาจักร มีการแนะนำแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปกครอง และแนวทางปฏิบัติสำหรับครูผู้สอนในโรงเรียน เพื่อช่วยดูแล สอดส่อง การเข้าใช้งานสื่อโซเชียลมีเดียที่อาจทำให้เด็กและเยาวชนได้รับข้อมูลเท็จหรือข่าวลวงที่ปรากฏอยู่มากมายบนโลกออนไลน์ได้ ถือเป็นอีกหนึ่งการจัดการรับมือกับข่าวลวงที่เกิดขึ้นของทางสหราชอาณาจักรที่กำกับดูแลและปกป้องอันตรายจากผลของข้อมูลเท็จหรือข่าวลวงที่จะตกมายังเด็กและเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือขาดการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อการรับข่าวสารได้ไม่มากเพียงพอ

6.1.2.3 ความพยายามต่อการจัดการโดยใช้กฎหมายเพื่อตอบสนองต่อรายงานข้อมูลเรื่องข้อมูลบิดเบือนและข่าวลวง[274]

ในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2017 คณะกรรมาธิการด้านดิจิทัล วัฒนธรรม สื่อ และการกีฬาของสหราชอาณาจักร ได้เริ่มดำเนินการสอบสวนเกี่ยวกับปัญหาการแพร่กระจายข้อมูลบิดเบือนและข่าวลวง มีการจัดทำรายงานที่มีเนื้อหาสำคัญต่อการเรียกร้องให้มีการกำหนดความรับผิดทางกฎหมายอย่างชัดเจน เพื่อให้บริษัทเทคโนโลยี ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดีย ดำเนินการกับเนื้อหาที่เป็นอันตราย หรือผิดกฎหมายที่ปรากฏบนเว็บไซต์ของตน และเรียกร้องให้มีหลักจริยธรรม ใช้เป็นกรอบกำหนดสิ่งที่ก่อให้เกิดเนื้อหาที่เป็นอันตราย อีกทั้งเสนอว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลอิสระควรรับผิดชอบในการตรวจสอบบริษัทเทคโนโลยี ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดีย โดยได้รับการสนับสนุนอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินคดีกับบริษัทและผู้ให้บริการต่าง ๆ ที่ละเมิดหลักจริยธรรมการนำเสนอข่าว โดยทั้ง บริษัท และผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียล จะต้องรับผิดตามกฎหมายรวมถึงเสียค่าปรับเป็นจำนวนมาก ข้อเรียกร้องในรายงานฉบับนี้สอดคล้องกับคำแถลงการณ์ของฝ่ายรัฐมนตรี โดยระบุว่า รัฐบาลพร้อมที่จะควบคุมบริษัทเทคโนโลยี และผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียล เพื่อสร้างระบบการกำกับดูแลเนื้อหาที่ปรากฏอยู่บนโลกออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพเท่ากับการกำกับดูแลเนื้อหาออฟไลน์นอกจากนี้ รายงานฉบับนี้ยังเน้นย้ำถึงระบบ Mainstream Network ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่สนับสนุน Brexit ที่ทำงานบน Facebook ซึ่งคณะกรรมาธิการได้กำหนดเป้าหมายสำหรับการโฆษณาต่อ

[274] House of Commons Committee. (2019, February 18). Final Report: Disinformation and ‘Fake News’. www.houseofcommons.shorthandstories.com/dcms-committee-disinformation-fake-news/index.html

เรื่องที่เฉพาะเจาะจง อาทิ เรื่องการโฆษณาข่าวการเลือกตั้ง เป็นต้น ทางคณะกรรมาธิการคาดหวังถึงการตอบรับและท่าทีการตอบสนองของฝ่ายรัฐบาลต่อรายงานข้อมูลฉบับดังกล่าวอีกด้วย

รายงานข้อมูลเรื่องข้อมูลบิดเบือนและข่าวลวง ที่ถูกจัดทำขึ้นโดยการประชุมของคณะกรรมาธิการด้านดิจิทัล วัฒนธรรม สื่อ และการกีฬาของสหราชอาณาจักร มีสาระสำคัญในประเด็นที่เรียกร้องให้มีการกำหนดความรับผิดชอบทางกฎหมายอย่างชัดเจน เพื่อใช้เอาผิดกับผู้นำเสนอข้อมูลเท็จหรือข่าวลวง โดยยื่นเสนอข้อเรียกร้องและข้อมูลที่จำเป็นต่อการพิจารณาออกมาตรการ แนวทางควบคุม ตลอดจนหลักจริยธรรมต่าง ๆ ต่อรัฐบาล ให้ช่วยควบคุม กำกับดูแล บริษัทเทคโนโลยี และผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลและข่าวบนโลกออนไลน์โดยตรง

6.1.2.4 แนวทางบริหารจัดการข่าวลวงของสื่อมวลชนแห่งสหราชอาณาจักร

บรรณาธิการของทีมนักข่าวผู้เชี่ยวชาญด้านการต่อต้านการบิดเบือนข้อมูลในแผนกการตรวจสอบข้อมูลของบีบีซี (BBC Monitoring) ได้เปิดเผยถึงแนวทางบริหารจัดการข้อมูลที่ผิดของสำนักข่าวบีบีซีว่าผู้สื่อข่าวควรดำเนินการอย่างไรเพื่อจัดการกับข้อมูลที่ผิด ทั้งนี้ สำนักข่าวบีบีซีพิจารณาถึงการให้บริการผู้รับสารด้วยการให้ข้อมูลถูกต้องอย่างมีคุณภาพเป็นสำคัญ ดังนั้น หากผู้สื่อข่าวต้องการต่อสู้กับข้อมูลที่ผิดก็จำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อดำเนินการกับข้อมูลเหล่านั้นโดยมีการปฏิบัติ 5 วิธี[275] ดังนี้

1.นำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่กลุ่มผู้รับสารอย่างเท่าเทียมทั่วถึง โดยการศึกษาของสถาบันรอยเตอร์เพื่อวารสารศาสตร์ (Reuters Institute for the Study of Journalism) ยืนยันว่าการเข้าถึงข้อมูลของผู้รับสารอย่างไม่เท่าเทียมกันมีอยู่จริงในทุกช่วงเวลาซึ่งรวมถึงสภาวะวิกฤตช่วงโรคระบาด การเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องอย่างไม่เท่าเทียมกันนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลลวงแพร่กระจายได้เนื่องจากผู้รับสารจำเป็นต้องแสวงหาข้อมูลเพื่อทราบแนวทางว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไรในสถานการณ์นั้นทำให้ผู้รับสารบางส่วนจำเป็นต้องหันเหไปหาแหล่งข่าวอื่นที่ใกล้ชิดมากกว่าแม้ข้อมูลจะไม่ถูกต้อง ดังนั้น สื่อมวลชนต้องเปลี่ยนวิธีการสื่อสารจากบนลงล่างที่ต้องการให้ผู้รับสารเป็นผู้แสวงหาข่าวสารจากสื่อเป็นสื่อมวลชนต้องแสวงหาผู้รับสารเพื่อเข้าถึงบุคคลกลุ่มนี้ให้ได้โดยอาจใช้วิธีการสื่อสารที่น่าสนใจ แสวงหาเครือข่ายผู้ชมและใช้แพลตฟอร์มให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเขารวมถึงเปิดโอกาสให้เขามีส่วนร่วมในเนื้อหานั้น ๆ

2.มุ่งเน้นการเล่าเรื่อง เนื่องจากข้อมูลที่ผิดหรือข้อมูลที่บิดเบือนมักมุ่งนำเสนอเนื้อหาที่สะเทือนอารมณ์ เช่น ความอยุติธรรม ภาพที่สวยงามเกินจริง ความน่าทึ่ง ฯลฯ จึงทำให้คนสนใจและตกเป็นเหยื่อของข้อมูลแบบผิดได้ง่าย ประเด็นนี้คือสิ่งสำคัญที่ผู้สื่อข่าวควรรู้เท่าทันเพื่อนำเทคนิคเหล่านี้มาปรับใช้กับการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อให้ประชาชนหันมาเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่มีความถูกต้องมากขึ้น ทั้งนี้ โดยพื้นฐานแล้วสมองของผู้รับสารค่อนข้างขี้เกียจประมวลผลหากเราสามารถนำเสนอข้อมูลถูกต้องได้ง่ายและน่าสนใจมากเท่าใดโอกาสที่ผู้รับสารจะเปิดรับและเชื่อย่อมมีขึ้นมากเท่านั้นและการนำเสนอข้อมูลชุดนี้ซ้ำ ๆ ยิ่งเพิ่มโอกาสมากขึ้นอีก ดังนั้น ผู้สื่อข่าวควร

[275] Skippage, R. (2022). Five ways journalists can combat misinformation. Retrieved 27 November 2022, from **https://www.bbc.co.uk/beyondfakenews/fivewayscombatmisinformation**

เข้าใจผลกระทบของข้อมูลที่บิดเบือนและปรับใช้เป็นแนวทางโดยออกแบบข้อมูลที่ถูกต้องให้เรียบง่าย สร้างการมีส่วนร่วม ใช้ภาษาท้องถิ่นที่นำเสนอและพูดในประเด็นสำคัญซ้ำ ๆ

3.สร้างชุมชนผู้รับสาร ก่อนอื่นผู้สื่อข่าวควรทำความเข้าใจก่อนว่าข้อมูลข่าวสารจากสื่อนั้นจะแพร่กระจายสู่ผู้รับสารในลักษณะการกระเพื่อมแบบวงกลมไม่ใช่เส้นตรงไม่ว่าข้อมูลข่าวสารนั้นจะถูกต้องหรือเป็นข้อมูลที่ผิด สิ่งสำคัญคือเมื่อข้อมูลจากสื่อถูกส่งต่อไปเรื่อย ๆ สื่อมวลชนควรเรียนรู้เรื่องนี้และสร้างชุมชนผู้รับสารของสื่อขึ้นมาให้ได้โดยงานต่อต้านการบิดเบือนข้อมูลไม่ควรเป็นการสื่อสารจากบนลงล่างแต่เป็นเรื่องของการสร้างชุมชนที่สามารถทำงานร่วมกันได้โดยใช้การเรียนรู้แบบเพื่อนสู่เพื่อน (peer-to-peer) และเป็นการแก้ปัญหาที่มาจากฝูงชน เมื่อองค์กรสื่อมีชุมชนทางสังคมที่สามารถเติบโตเป็นกองทัพนักรบเพื่อต่อต้านการบิดเบือนข้อมูลเมื่อนั้นข้อมูลลวงจะถูกสะกัดกั้นและเปลี่ยนเป็นการแพร่กระจายข้อมูลที่ถูกต้องแทนที่

4.มีความรวดเร็วและว่องไว ในกระบวนการสืบสวนข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่หักล้างข้อมูลเท็จเป็นงานที่ต้องใช้เวลา ดังนั้น ทีมงานผู้สื่อข่าวควรดำเนินการด้วยความรวดเร็วจัดลำดับความสำคัญเนื้อหาให้เหมาะสมว่าจะเล่าเรื่องใดก่อนหลังเพื่อสนองต่อข่าวเท็จด้วยความรวดเร็วก่อนที่ข้อมูลเท็จจะแพร่กระจายออกไปจนสายเกินแก้ เมื่อได้ข้อเท็จจริงที่ผ่านการพิสูจน์แล้วผู้สื่อข่าวควรเตรียมเนื้อหาให้พร้อมเหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์มสื่อด้วยรูปแบบการเล่าเรื่องที่น่าสนใจโดยไม่ต้องกังวลว่าเนื้อหานั้นจะเป็นเรื่องราวที่ถูกนำเสนอซ้ำ

5.ทบทวนผลลัพธ์ เมื่อผู้สื่อข่าวดำเนินการแก้ไขข้อมูลอย่างถูกต้องและนำเสนอได้อย่างครบถ้วนแล้วจากนั้นรอดูผลลัพธ์และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป

สรุปแนวทางการจัดการข่าวลวงของสหราชอาณาจักร แนวทางการจัดการปัญหาข้อมูลเท็จ ข้อมูลบิดเบือน และข่าวลวง ที่แพร่กระจายและปรากฏอยู่บนโลกออนไลน์ของสหราชอาณาจักร พบว่า ภาครัฐมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก รัฐบาลสหราชอาณาจักรมีการจัดตั้งหน่วยงาน "Counter-Disinformation Unit” หรือ “หน่วยต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล" ขึ้น นำโดยกรมดิจิทัล วัฒนธรรม สื่อและการกีฬา (Department for Digital, Culture, Media and Sport) ซึ่งมีกระบวนการทำงานร่วมกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดีย รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่ในอำนาจการดูแลของภาครัฐ ได้มีความพยายามเสนอแนวทางปฏิบัติ แนวทางแก้ไข และรับมือต่อปัญหาดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน อาทิ National Health Service (NHS) หรือ ระบบบริการสุขภาพแห่งชาติแห่งสหราชอาณาจักร UK Safer Internet Centre (UKSIC) หรือศูนย์ความปลอดภัยทางอินเทอร์เน็ต หน่วยงานเฝ้าระวังสถานการณ์วิกฤต (Rapid response unit) ภายในสำนักงานคณะรัฐมนตรี เว็บไซต์ต่อต้านและตรวจสอบข่าวลวง รวมไปถึงหน่วยงานฝ่ายปกครองและฝ่ายบริหารโรงเรียนในประเทศ ก็มีบทบาท หน้าที่ ต่อการจัดการและแก้ไขปัญหานี้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับความเหมาะสม บริบท สถานการณ์ และกลุ่มคนที่หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ขณะที่สื่อมวลชนสหราชอาณาจักรหรือสำนักข่าวบีบีซีใช้วิธีนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องสู่กลุ่มผู้รับสารอย่างเท่าเทียมทั่วถึง มุ่งเน้นการเล่าเรื่องให้น่าสนใจ สร้างชุมชนผู้รับสารเพื่อช่วยตรวจสอบข้อมูล นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องอย่างรวดเร็วและว่องไวและทบทวนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาปรับการทำงานเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาข่าวลวงในสภาวะวิกฤตในฐานะสื่อมวลชน

6.1.3 กรณีศึกษาประเทศออสเตรเลีย (Australia)

แนวทางการบริหารจัดการโดยหน่วยงานด้านการกำกับดูแลสื่อ

ข่าวลวงเป็นข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ หรือมีการบิดเบือนข้อมูลเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ อาทิ ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งข่าวลวงส่วนใหญ่จะพบได้ในสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ Twitter, Facebook หรือ WhatsApp ทั้งนี้ ข่าวลวงแพร่กระจายอย่างมากในช่วงของการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2016 รวมไปถึงการเลือกตั้งในประเทศออสเตรเลียใน ค.ศ. 2019 หรือในช่วงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ดังนั้นทางรัฐบาลของประเทศออสเตรเลียจึงได้มอบหมายให้หน่วยงาน The Australian Communications and Media Authority (ACMA) ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการกำกับดูแลสื่อ ให้ทำการกำกับดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อจัดการกับข้อมูลเท็จที่อาจเป็นอันตรายทางออนไลน์ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยทาง ACMA ได้ขอความร่วมมือให้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เข้าร่วมปฏิบัติการต่อต้านข่าวลวง ที่มีการบิดเบือนข้อมูล หรือข้อมูลเป็นเท็จ โดยแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ที่เข้าร่วมจะต้องทำการรายงานต่อ ACMA เมื่อพบเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องหรือมีการบิดเบือนข้อมูลที่เป็นอันตรายหรือทำให้สังคมเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นในแพลตฟอร์มของตน นอกจากนี้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาและดำเนินการเพื่อมุ่งลดการแพร่กระจายข่าวลวง โดยจะต้องมีระบบที่สามารถตรวจจับข่าวลวง ซึ่งทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ มีการใช้ทั้งคนและเทคโนโลยีในการตรวจจับ รวมทั้งจะต้องมีช่องทางสำหรับให้ผู้ใช้งานสามารถรายงานถึงการพบเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเท็จได้ อีกทั้งแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ต้องรายงานต่อสาธารณะเมื่อตรวจพบข่าวลวง นอกจากนี้ในแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์จะมีวิธีการจัดการกับบัญชีผู้ใช้งานที่มีการเผยแพร่ข่าวลวงแตกต่างกัน โดยถ้าบัญชีผู้ใช้งานใดเผยแพร่ข่าวลวงอาจจะถูกลบเนื้อหา ถูกระงับบัญชีผู้ใช้ หรือถูกลบบัญชีผู้ใช้ ทั้งนี้ แพลตฟอร์มออนไลน์ที่เข้าร่วมปฏิบัติการต่อต้านข่าวลวง อาทิ Twitter, Google, Facebook, Microsoft, TikTok เป็นต้น[276]

อย่างไรก็ดี ACMA มองว่าข่าวลวงที่เกิดขึ้นต้องได้รับความร่วมมือจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งหวังที่จะลดการกระจายข้อมูลเป็นเท็จบนสื่อสังคมออนไลน์ ในขณะเดียวกันทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการให้ความร่วมมือด้วยการพยายามตรวจสอบเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเท็จ และลบเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเท็จบนแพลตฟอร์มของตน ทั้งนี้ ในด้านเสรีภาพของสื่อนั้นทาง ACMA ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการกำกับดูแลสื่อได้มองว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการนำเสนอข่าวเป็นสิทธิ์ขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลไม่ควรจะไปกำกับดูแล แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการนำเสนอข่าวนั้นจำเป็นที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานทางจริยธรรมสื่อที่ไม่เผยแพร่ข้อมูลเท็จที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง[277]

ยกตัวอย่างการจัดการข่าวลวงในประเทศออสเตรเลีย ในกรณีที่สำนักข่าว Sky News ของออสเตรเลียได้มีการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโรค Covid-19 ในช่องทางออนไลน์บนแพลตฟอร์ม YouTube ซึ่งมีเนื้อหา

---

[276] Sutton, L. Karpes, S. Arthur, C. (2021, June 25). Fake News: A look into the Australian Code of Practice on Disinformation and Misinformation. www.gtlaw.com.au/insights/fake-news-look-australian-code-practice-disinformation-misinformation

[277] The ACMA. (2020, September 25). Statement on the ACMA's appearance at the Joint Standing Committee on Electoral Matters. www.acma.gov.au/articles/2020-09/statement-acmas-appearance-joint-standing-committee-electoral-matters

เกี่ยวกับยาไอเวอร์เมคติน (Ivermectin) ที่เป็นยาฆ่าพยาธิ และไฮดรอกซีคลอโรควิน (hydroxychloroquine) ที่เป็นยารักษาโรคมาลาเรีย ซึ่งยาทั้งสองชนิดนี้สามารถรักษาโรค Covid-19 ได้ แต่ความเป็นจริงแล้วหน่วยงานทางการแพทย์ รวมทั้งองค์การอนามัยโลก กล่าวว่า ยังไม่พบหลักฐานที่บ่งชี้ถึงประสิทธิภาพของยาทั้งสองชนิดในการต่อต้านเชื้อไวรัส Covid-19 อย่างไรก็ดี จากการนำเสนอข่าวที่เป็นข้อมูลเท็จของสำนักข่าว Sky News ของออสเตรเลียบนแพลตฟอร์ม YouTube ได้ส่งผลให้แพลตฟอร์มออนไลน์อย่าง YouTube ได้ทำการระงับบัญชีผู้ใช้ของสำนักข่าว Sky News[278] ซึ่งเป็นไปตามความร่วมมือที่ให้ไว้กับหน่วยงาน ACMA ทั้งนี้ ในปัจจุบัน ค.ศ. 2022 ทางรัฐบาลออสเตรเลียได้เตรียมออกกฎหมายใหม่ที่ให้อำนาจหน่วยงาน ACMA ที่ทำการกำกับดูแลสื่อ มีสิทธิ์บังคับให้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ต้องรายงานถึงวิธีจัดการเมื่อพบเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องหรือมีการบิดเบือนข้อมูลที่เป็นอันตรายหรือทำให้สังคมเข้าใจผิดในแพลตฟอร์มของตน ทั้งนี้ เพื่อมุมหวังให้การกระจายข้อมูลเท็จบนสื่อสังคมออนไลน์ลดลง ซึ่งร่างกฎหมายดังกล่าวจะถูกเสนอต่อรัฐสภาในปลายปีนี้[279]

ทั้งนี้ สรุปได้ว่า ประเทศออสเตรเลียมีการจัดการข่าวลวงโดยรัฐบาลมอบหมายให้หน่วยงาน ACMA ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการกำกับดูแลสื่อ ให้ทำการกำกับดูแลแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อจัดการกับข่าวลวง ซึ่งเริ่มแรกทาง ACMA ได้ขอความร่วมมือจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในการเข้าร่วมปฏิบัติการต่อต้านข่าวลวง ซึ่งแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เข้าร่วมจะต้องรายงานการพบข่าวลวงบนแพลตฟอร์มของตนให้กับหน่วยงาน ACMA รวมทั้งต้องมีแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ในการที่จะลดการเกิดข่าวลวง อาทิ มีการใช้คนและเทคโนโลยีในการตรวจจับข่าวลวง และมีช่องทางสำหรับให้ผู้ใช้งานสามารถรายงานถึงการพบเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเท็จได้ เป็นต้น อีกทั้งในแต่ละแพลตฟอร์มออนไลน์มีวิธีการจัดการข่าวลวงแตกต่างกัน อาทิ ลบเนื้อหา ระงับบัญชีผู้ใช้ หรือลบบัญชีผู้ใช้ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดการข่าวลวงของประเทศออสเตรเลียทำได้ดี เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่ผลักดันให้ ACMA ได้ทำการกำกับดูแลข่าวลวงที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ รวมทั้งแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ที่เป็นช่องทางของแหล่งการเกิดข่าวลวงมากที่สุดได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาอีกด้วย

6.2 การศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตแบบไร้จริยธรรม (Worst Practice)

6.2.1 กรณีศึกษาประเทศเม็กซิโก (Mexico)

6.2.1.1 ความไร้การจัดการจากภาครัฐและในทางกลับกันภาครัฐยังเป็นอุปสรรคในการต่อสู้กับข่าวลวง

[278] Mao, F. (2021, August 11). Sky News Australia removes Covid misinformation clips. BBC. www.bbc.com/news/world-australia-58168048

[279] Aldane, J. (2022, March 23). Australia's media regulator set for new powers to tackle internet misinformation. Global Goverment Forum. www.globalgovernmentforum.com/australias-media-regulator-set-for-new-powers-to-tackle-internet-misinformation/

กรณีตัวอย่างจากในวิกฤตข่าวปลอม มีเพียงกลุ่มนักข่าวเท่านั้นที่ร่วมกันต่อสู้[280] เช่นคำกล่าวว่า “ไม่ ผู้ลงสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีของเม็กซิโกไม่ได้ร่วมถ่ายภาพเปลือยกับแดร็กควีน” “ไม่ ภรรยาของหนึ่งในผู้ลงสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีของเม็กซิโกไม่ใช่หลานสาวของนาซี” และ “ไม่ ผู้ท้าชิงตำแหน่งท็อปสามไม่ได้ให้คำสาบานว่าจะชนะด้วยการซื้อขายคะแนนโหวต” ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นความพยายามในการหักล้างข้อมูลเท็จที่ได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อออนไลน์ โดยทีมนักข่าวรุ่นเยาว์ในประเทศเม็กซิโกทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น แม้ในประเทศเม็กซิโกจะมีการสร้างสรรค์แพลตฟอร์มที่มีชื่อว่า “Verificado 18” หรือ “Verified 18” ขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการให้บริการด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล หรือรายละเอียดเกี่ยวกับแคมเปญทางการเมือง หรือโครงการอื่นใด ก่อนที่จะได้รับการเผยแพร่ผ่านเครือข่ายหนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์ออนไลน์ก็ตาม แต่กระบวนการดำเนินการเพื่อตอบโต้ต่อวิกฤตปัญหาข่าวปลอมที่ได้รับการดำเนินการอย่างจริงจังนั้น ล้วนแต่ได้รับการผลักดัน และดำเนินการเชิงปฏิบัติจริงโดย “กลุ่มบุคคล” ที่มีความมุ่งมั่น และต้องการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเท่านั้น

ประการถัดมารัฐบาลถือเป็นหนึ่งในอุปสรรคที่สำคัญที่สุด[281] ในการขัดขวางกระบวนการต่อต้านกับข่าวปลอมได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ บุคลากรด้านสื่อ โดยทั่วไป ตระหนักได้ถึงภาระหน้าที่ในฐานะสื่อ แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบการดำเนินงานภายใต้องค์กรกลับบีบคั้นให้นักข่าวมุ่งนำเสนอประเด็นที่มีลักษณะคลิกเบต หรือการรายงานประชุมของหน่วยงานภาครัฐ มากกว่าการมุ่งตรวจสอบคำพูด รายละเอียด หรือเนื้อหาที่ได้รับการนำเสนอ ในท้ายที่สุด คุณภาพงานของระบบสื่อสารมวลชนของประเทศเม็กซิโกจึงประสบกับสถานการณ์ที่ย่ำแย่ อีกทั้งยังปราศจากศักยภาพในการดำเนินการแก้ไขเนื่องด้วยอำนาจดังกล่าวนั้นขึ้นตรงต่อสถาบัน หรือกล่าวคือ องค์กร และหน่วยงานภาครัฐ ผู้ซึ่งเลือกที่จะละเลยปัญหา ในทางเดียวกัน ความพยายามในการตรวจสอบ และแก้ไขข้อมูลเท็จในประเทศเม็กซิโกนั้น มักเกิดขึ้นโดยบุคคล หรือองค์กรอิสระ ตลอดจนองค์กรจากต่างประเทศ ซึ่งมีจำนวนที่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกันกับอัตราการแพร่กระจายของข่าวปลอมภายในประเทศ และไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่มีแนวโน้มในการสร้างและเสพข้อมูลเท็จ ผู้ซึ่งมีช่องทางเฉพาะเป็นของตนเองอีกด้วยเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่าภายในวิกฤตข่าวปลอมอันเป็นปัญหาใหญ่ที่ประชากรจากทั่วทุกมุมโลกต้องเผชิญ และได้รับผลกระทบในทางลบ ประเทศเม็กซิโกกลับไม่มีการดำเนินการในระดับภาครัฐที่มุ่งรับมือ และแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง ยิ่งไปกว่านั้น ความพยายามในการลดอิทธิพลของข่าวปลอมในประเทศเม็กซิโกนั้นไม่เพียงแต่เกิดขึ้นโดยความตั้งใจในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ปริมาณดังกล่าว ที่เมื่อชี้วัดด้วยหน่วยของจำนวนบุคคลด้วยแล้ว ยังสะท้อนถึงระดับของความพยายามที่น้อยนิดเมื่อเปรียบเทียบกันกับอิทธิพลของปัญหา ที่มีขอบเขตการแพร่กระจายไปยังทั่วทุกพื้นที่ในสังคม ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ อุปสรรคที่สำคัญ

---

[280] Linthicum, K. (2018, April 15). Mexico has its own fake news crisis. These journalists are fighting back. www.latimes.com/world/la-fg-mexico-fake-news-20180415-story.html

[281] García Hernández, J. (2021, January 13). A view from Mexico | Combating fake news and the ‘infodemic’. www.trust.org/i/?id=0b7d0aba-7326-47df-ba87-2b848f92696b

ที่สุดที่ขัดขวางโอกาสในการประสบความสำเร็จจากการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้าน และยุติการแพร่กระจายของข่าวปลอม สาเหตุเพราะจุดประสงค์เบื้องหลัง ที่มักเป็นไปในลักษณะอันไม่พึงประสงค์ และผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มบุคคล และองค์กรสื่อภายในประเทศ

6.2.1.2 การที่ภาครัฐใช้สื่อในการสร้างภาพลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะช่วงของการเลือกตั้ง ซึ่งส่งผลต่อการร่วมต่อสู้ประเด็นข่าวลวงซึ่งสะท้อนถึง “ระบบที่พังทลาย”[282]

หนึ่งในประเด็นปัญหาที่แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียยอดนิยมอย่าง “Facebook” ต้องเผชิญคือ การโพสต์ข้อมูล หรือเรื่องราวที่อาจกลายเป็นปัญหาเข้าสู่ระบบโดยผู้ใช้งานปลายทาง ดังนั้น เพื่อการยับยั้งสาเหตุที่มีแนวโน้มในการขยายตัวกลายเป็นประเด็นปัญหาใหญ่อย่างการเผยแพร่ข่าวปลอม “Facebook” ได้เลือกที่จะปรับใช้ระบบ “Customized software” เพื่อการระบุ และดำเนินตามมาตรการตามสมควรของแพลตฟอร์ม ในทางกลับกัน “Facebook” กลับไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับปัญหาการใช้งาน หรือการป้อนข้อมูลเข้าสู่ระบบโดยผู้ใช้งานปลายทางในประเทศเม็กซิโก เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากร และทรัพยากร ที่ส่งผลกระทบให้มีเพียงการพึ่งพาหน่วยงาน หรือบุคคลที่สามภายในเขตพื้นที่ท้องถิ่นอย่าง “Verificado 18” ผู้ซึ่งมีข้อจำกัดทั้งด้านจำนวนบุคลากร ทรัพยากร และศักยภาพด้านการดำเนินการต่อต้านพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงโดยประชากรภายในประเทศเม็กซิโกเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากอุปสรรคด้านศักยภาพในการเข้าถึงกลุ่มประชากรที่มีปัญหาได้โดยตรงของทั้งผู้ให้บริการด้านแพลตฟอร์ม และหน่วยงานด้านการตรวจสอบข้อมูลท้องถิ่นของประเทศเม็กซิโกแล้ว อีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบให้ปัญหาการแพร่ระบาดของข่าวปลอมในประเทศเม็กซิโกนั้นมีความรุนแรงในระดับที่รับมือได้ยากก็คือ “รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” หรือกล่าวคือ ระบบสื่อสารมวลชนภายในประเทศเม็กซิโก ที่กลายเป็นผู้ดำเนินการด้านข่าวปลอม ผ่านการสนับสนุนสื่อ ทั้งในระบบออนไลน์ และออฟไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับแพลตฟอร์ม “WhatsApp” “หนังสือพิมพ์เจ้าดัง” และ “สถานีโทรทัศน์ยอดนิยม” ที่เลือกสร้างสรรค์เรื่องราวซึ่งส่งเสริมภาพลักษณ์ดี ๆ ให้กับบุคคล หรือองค์กรได้อย่างสอดคล้องกันกับความต้องการของ ผู้จัดจ้าง

ดังนั้นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบให้กระบวนการดำเนินการต่อต้านข่าวปลอมในประเทศเม็กซิโกนั้นปราศจากความก้าวหน้า และเท่าทันต่อสถานการณ์เร่งด่วนภายในสังคมคือ หน่วยงานภาครัฐ และสื่อกระแสหลัก ผู้ซึ่งเลือกที่จะปรับใช้ผลประโยชน์ด้านสื่ออย่างสอดคล้องกันกับความต้องการส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม

ตัวอย่างของภาพที่สามารถสะท้อนสถานการณ์การเลือกตั้งในประเทศเม็กซิโกได้ดีที่สุด คือกรณี “โพลปลอม”[283] ซึ่งปัญหาการแพร่ระบาดของข่าวปลอมกลายเป็นสิ่งที่พบได้โดยทั่วไปในประเทศเม็กซิโกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาเลือกตั้ง หรือการหาเสียงทางการเมืองโดยผู้ลงสมัครเลือกตั้ง ที่มักมาพร้อมกันกับ

[282] Dwoskin, E. (2018, June 22). Facebook’s fight against fake news has gone global. In Mexico, just a handful of vetters are on the front lines. washingtonpost. www.washingtonpost.com/business/economy/in-mexico-

[283] Buendía, J.(n.d.). Fake Polls as Fake News: The Challenge for Mexico's Elections. Wilson Center. www.wilsoncenter.org/publication/fake-polls-fake-news-the-challenge-for-mexicos-elections

การไหลเวียนของข้อมูลคลิกเบต หรือการสร้างเรื่องราวให้ฝ่ายตรงข้ามสูญเสียชื่อเสียง และความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่อาจเรียกได้ว่าสามารถพบได้โดยทั่วไปในสื่อกระแสหลักของประเทศเม็กซิโกคือ การนำข้อมูล หรือภาพ “โพลปลอม” ที่ได้รับการจัดทำขึ้นเพื่อจุดประสงค์เฉพาะโดยผู้ใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ มาเผยแพร่ผ่านสื่อกระแสหลักโดยผู้ให้บริการด้านสื่อ ในท้ายที่สุด การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสื่อผู้ซึ่งไม่ดำเนินการตรวจสอบ และคัดกรองข้อมูลส่งผลกระทบให้ลักษณะการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อกระแสหลักมักมีความกลับกลอก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังผู้บริโภค ผู้ซึ่งปราศจากทั้งศักยภาพในการหลีกเลี่ยงข่าวปลอม และความเชื่อมั่นในสื่อ ดังนั้นแม้ด้วยสถานะ และบทบาทในฐานะสื่อหลักที่มีทั้งศักยภาพ และอิทธิพลต่อผู้บริโภค สื่อกระแสหลักในประเทศเม็กซิโกกลับปราศจากการยึดมั่นในจริยธรรม และจรรยาบรรณสื่อในมิติด้านการดำเนินการ ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบต่อผู้บริโภคในสังคมให้ไม่สามารถตระหนัก และเรียนรู้ศักยภาพในการรับมือกับปัญหาข่าวปลอมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ “ข่าวปลอม” ถูกใช้เป็นหนึ่งในกลยุทธ์เพื่อริเริ่มเกมการเลือกตั้ง[284] สำหรับประเทศเม็กซิโก การเลือกตั้งประธานาธิบดีกลายเป็นหนึ่งในช่วงเวลาที่สำคัญ และมีอิทธิพลมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของการสร้างและแบ่งปันข่าวปลอม โดยข่าวปลอม ข้อมูลเท็จ หรือรายละเอียดที่มีประกอบไปด้วยการบิดเบือน และล่อลวงนั้นมักได้รับการสร้างสรรค์ และปลุกปั่นโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลผ่านช่องทางออนไลน์ อาทิ การว่าจ้าง การซื้อยอดไลค์ และยอดเอนเกจเมน์ ตลอดจนการถูกแชร์ หรือส่งต่อโดยคนรู้จัก หรือบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ และในท้ายที่สุด ด้วยระดับความสนใจที่ได้รับ ข่าวปลอมดังกล่าวจึงถูกนำไปสอดแทรก หรือนำเสนอผ่านสื่อกระแสหลักโดยไม่ได้รับการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน

ยิ่งไปกว่านั้น ในหลายกรณี ข่าวปลอม ที่ได้รับการส่งต่อในสังคมโซเชียลของประเทศเม็กซิโก มักประกอบไปด้วยบางส่วนของ “ความจริง” หรือ “ข้อมูลที่ถูกต้อง” ในบางมิติ อาทิ ตัวเลข หรือสถิติ เพื่อจุดประสงค์ในการสร้างความน่าเชื่อ และโน้มน้าวผู้บริโภคในวงกว้าง อย่างไรตาม สถานะ หรือความน่าเชื่อถือของบุคคลต้นทางผู้เผยแพร่ข้อมูลยังคงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างผลกระทบตามเป้าประสงค์ หรือมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ได้รับสารมีอารมณ์ ความรู้สึกกลัว หรือวิตกกังวลภายหลังการได้รับสาร

สรุปได้ว่า ในมิติหนึ่ง ข่าวปลอมคือ ชุดข้อมูลที่อาจประกอบไปด้วยข้อเท็จจริง หรือรายละเอียดที่ถูกต้อง ซึ่งถูกสอดแทรกเข้าไปเพื่อจุดประสงค์ด้านการโน้มน้าวผู้รับสารโดยเฉพาะ ทั้งนี้ ข่าวปลอมในลักษณะดังกล่าวมักเป็นประเภทของข่าวปลอมที่ถูกสร้างขึ้น ได้รับความสนใจ และถูกนำส่งต่อไปยังบุคคลใกล้ตัวอย่างกว้างขวาง ในท้ายที่สุด สังคมในประเทศเม็กซิโกจึงเต็มไปด้วยการเผยแพร่ และแบ่งปันชุดข้อมูลที่ถูกบิดเบือนโดยเจตนา และปัญหาการแพร่ระบาดของข่าวปลอมในสังคมของประเทศเม็กซิโกนั้น โดยมาก มักมีลักษณะที่มุ่งเน้นการโจมตี ว่าร้าย หรือกล่าวอ้างอิงเกี่ยวกับการเมือง หน่วยงานภาครัฐ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยจุดประสงค์เชิงลบ ผ่าน

[284] Ingram, D., Love, L., Menn, J. (2018, June 29). In Mexico, fake news creators up their game ahead of election. Reuters. www.reuters.com/article/us-mexico-facebook-idUSKBN1JO2VG

ช่องทางต่าง ๆ ที่ยากต่อการบริหารจัดการแก้ไข ตัวอย่างเช่น บทสนทนาผ่าน แอพพลิเคชัน “WhatsApp” ที่กลายมาเป็นอิทธิพลสำคัญต่อสังคมจากการพูดคุยปากต่อปาก เป็นต้น ในท้ายที่สุด ประชาชนภายในประเทศถือเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบอย่างเลวร้ายที่สุดในทุกมิติ

6.2.2 กรณีศึกษาประเทศอินเดีย (India)

การใช้มาตรการเชิงควบคุมสื่อ ซึ่งปราศจากความยินยอมพร้อมใจของสื่อ และการประสบปัญหาระดับความรู้เท่าทันสื่อของประชาชนซึ่งมีปริมาณมากประกอบกับมีภาษาใช้งานที่หลากหลายถึง 22 ภาษา

ข่าวลวงเป็นข่าวที่มีข้อมูลบางส่วนหรือทั้งหมดเป็นข้อมูลเท็จ ซึ่งข่าวลวงนี้เป็นปัญหาระดับโลกที่รัฐบาลในแต่ละประเทศจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไข ในส่วนของประเทศอินเดียข่าวลวงที่เกิดขึ้นมักพบมากที่สุดบนสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ WhatsApp, Facebook, Twitter, YouTube ซึ่งข่าวลวงบนสื่อสังคมออนไลน์มีการแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วในกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 35 ล้านคนในประเทศอินเดีย ดังนั้นรัฐบาลอินเดียกระทรวง Information and Broadcasting ได้ออกแนวทางการรับรองฐานะของนักข่าวในการลดการเผยแพร่ข่าวลวงในวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 2018 โดยบุคคลใดที่ได้รับความเดือดร้อนหรือพบเห็นข่าวลวงสามารถทำเรื่องร้องเรียนมายังกระทรวง Information and Broadcasting ถ้าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์สภาสื่อมวลชนแห่งอินเดีย (Press Council Of India) จะดำเนินการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าว แต่ถ้าข่าวลวงมาจากสื่อโทรทัศน์สมาคมผู้ประกาศข่าว (News Broadcasters Association) จะดำเนินการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าว ซึ่งการดำเนินการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวและตัดสินบทลงโทษในกรณีข่าวที่ร้องเรียนเป็นข่าวลวงใช้เวลาทั้งหมด 15 วัน อย่างไรก็ดีถ้าหากพบว่าข่าวที่ร้องเรียนเป็นข่าวลวง นักข่าวที่ทำการเผยแพร่ข่าวลวงดังกล่าวจะถูกระงับการเป็นนักข่าวเป็นเวลา 6 เดือน และถ้าหากพบว่านักข่าวคนเดิมยังคงนำเสนอข่าวลวงเป็นครั้งที่ 2 จะถูกระงับการเป็นนักข่าวเป็นเวลา 1 ปี รวมทั้งหากนำเสนอข่าวลวงเป็นครั้งที่ 3 จะไม่สามารถทำอาชีพนักข่าวได้อีก ซึ่งการออกแนวทางการรับรองฐานะของนักข่าวในการลดการเผยแพร่ข่าวลวงของรัฐบาลได้ส่งผลให้นักข่าวทั่วประเทศอินเดียจึงออกมาประท้วงให้ยกเลิก เนื่องจากขัดต่อเสรีภาพของสื่อจากการประท้วงส่งผลให้รัฐบาลต้องยกเลิกแนวทางการรับรองฐานะของนักข่าว ดังนั้นรัฐบาลอินเดียจึงให้สื่อมวลชนกำกับดูแลกันเอง โดยมีองค์กรอิสระอย่างสภาสื่อมวลชนแห่งอินเดีย (Press Council Of India) ในการทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อ[285]

อย่างไรก็ดี สื่อสังคมออนไลน์ที่คนอินเดียใช้มากที่สุด ได้แก่ WhatsApp Facebook ซึ่งทั้งสองแพลตฟอร์มเป็นแพลตฟอร์มที่มีการเกิดขึ้นของข่าวลวงจำนวนมาก ยกตัวอย่างข่าวลวงใน WhatsApp เช่น ข่าวลวงเกี่ยวกับประเทศอินเดียประสบปัญหาเกลือและน้ำตาลขาดแคลน เกลือถูกขายในราคาที่สูงถึง 250 รูปีต่อกิโลกรัม ส่งผลให้ประชาชนในประเทศอินเดียจึงต่อแถวซื้อเกลือและน้ำตาลเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้

[285] Prasad, A. (2018, August 14). Press Council Of India Defines Fake News; Says It's An Appropriate Body To Tackle It. www.republicworld.com/india-news/general-news/press-council-of-india-defines-fake-news-says-its-an-appropriate-body-to-tackle-it.html

รัฐบาลได้ออกมาประกาศว่าข่าวดังกล่าวเป็นข่าวลวง[286] จากการเกิดขึ้นของข่าวลวงใน WhatsAppที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ทาง WhatsApp ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ทางบริษัทจึงได้ทำการจำกัดจำนวนการแชร์ โดยสามารถแชร์ข่าวสารและรายการอื่น ๆ ได้ไม่เกิน 20 รายการ และไม่เกิน 5 รายการในประเทศอินเดีย นอกจากนี้ WhatsApp ยังถอนตัวเลือกการแชร์ด่วนสำหรับผู้ใช้ชาวอินเดียเพื่อลดการเผยแพร่ข่าวลวง[287] ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวของ WhatsApp ยังไม่สามารถลดการเผยแพร่ข่าวลวงได้ ส่วนสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook ที่เป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวลวงในประเทศอินเดียเช่นเดียวกันกับ WhatsApp ได้มีความพยายามจัดการกับข่าวลวงที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์มของตน โดย Facebook ได้ร่วมมือกับองค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริง 10 แห่งในประเทศอินเดีย เพื่อทำการตรวจสอบเนื้อหาข่าวลวงทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาอินเดียอื่น ๆ อีก 11 ภาษา องค์กรตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ทำงานกับ Facebook ในประเทศอินเดียได้กล่าวว่า พวกเขาได้พยายามตรวจสอบข่าวลวงที่อยู่บนแพลตฟอร์ม Facebook และถ้าสงสัยว่าเป็นข่าวลวงจะทำการระงับโพสต์ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม จากจำนวนประชากรของประเทศอินเดียที่มีจำนวนมาก รวมทั้งมีบัญชีปลอมเกิดขึ้นมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ Facebook ในประเทศอินเดียจึงยังคงเป็นแพลตฟอร์มที่มีข่าวลวงเกิดขึ้น[288] ยกตัวอย่างข่าวลวงที่เกิดขึ้นใน Facebook ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในประเทศอินเดียโพสต์ Facebook เรียกร้องให้ผู้คนบริจาคเงิน เนื่องจากในเมืองลูเธียนาของประเทศอินเดียไม่มีเครื่องช่วยหายใจเพื่อรักษาผู้ป่วยCovid-19 จากข่าวลวงที่เกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้รัฐบาลอินเดียได้ดำเนินการใช้กฎหมายในการกำกับดูแลข่าวลวงอย่างเข้มงวด โดยคณะรัฐบาลได้นำประมวลกฎหมายอาญาของอินเดีย (Indian Penal Code) มาใช้ในการจัดการข่าวลวง โดยมาตรา 505 ที่มีบทบัญญัติกว้าง ๆ เกี่ยวกับ “ผู้ใดเผยแพร่ข้อความที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณะ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ”[289] อีกทั้งรัฐบาลยังดำเนินการกำกับดูแลข่าวลวงโดยการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ค.ศ. 2000 (The Information Technology Act, 2000)[290] ในมาตรา 66 ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ 66A บทลงโทษสำหรับบุคคลใดส่งข้อความที่ไม่เหมาะสมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (a) ข้อมูลที่เป็นการล่วงละเมิดอย่างร้ายแรงหรือมีลักษณะที่เป็นอันตราย (b) ข้อมูลที่เป็นเท็จเพื่อประโยชน์ในการก่อให้เกิดความรำคาญ การสร้างความเป็นปฏิปักษ์ ความเกลียดชัง หรือ

---

[286] India Today. (2016, November 11). WhatsApp messages spice up rumours on salt and sugar prices, govt says no shortage. www.indiatoday.in/india/story/salt-sugar-shortage-consumer-affairs-food-ministry-351605-2016-11-11

[287] Iwanek, K. (2018, July 30). WhatsApp, Fake News? The Internet and Risks of Misinformation in India. The Diplomat. www.thediplomat.com/2018/07/whatsapp-fake-news-the-internet-and-risks-

[288] Biswas, S. (2021, October 26). India: Facebook struggles in its battle against fake news. BBC. www.bbc.com/news/world-asia-india-59006615

[289] Vishwanath, A. (2021, September 16). NCRB data: 214% rise in cases relating to fake news, rumours. TheIndianexpress. www.indianexpress.com/article/india/214-rise-in-cases-relating-to-fake-news-rumours-7511534/

[290] The Information Technology Act, 2000. (2000, June 9). The Information Technology Act, 2000. www.eprocure.gov.in/cppp/rulesandprocs/kbadqkdlcswfjdelrquehwuxcfmijmuixngudufgbuubgubfugbububjxcgfvsbdihbgfGhdfgFHytyhRtMjk4NzY=

ความประสงค์ร้าย (c) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรือข้อความอิเล็กทรอนิกส์เพื่อจุดประสงค์ในการหลอกลวง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและถูกปรับ[291] นอกจากนี้ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสCovid-19 เกิดข่าวลวงต่าง ๆ เช่น ปัญหาการขาดแคลนออกซิเจนทางการแพทย์ เตียงในโรงพยาบาล และยาที่เหมาะสมในการรักษาโรคCovid-19 ส่งผลให้รัฐบาลได้ดำเนินการสั่งให้ Twitter, Facebook, YouTube และInstagram ลบโพสต์ข่าวลวงดังกล่าวที่มีการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคCovid-19 ซึ่งทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ต้องดำเนินการตามคำสั่งของรัฐบาลเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ค.ศ. 2000 (The Information Technology Act, 2000) โดยแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้ดำเนินการลบโพสต์ถึงมากกว่า 100 รายการ[292]

ทั้งนี้จากการที่รัฐบาลได้ดำเนินการลบเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเท็จจำนวนมาก ส่งผลให้รัฐบาลได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนานาประเทศถึงการระงับเสรีภาพของสื่อ ซึ่งทางรัฐบาลมองว่า ที่ต้องสั่งลบเนื้อหาที่เป็นข้อมูลเท็จออก เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ Google, Twitter และ Facebook ทั้งนี้ทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้กล่าวว่า ในแต่ละแพลตฟอร์มมีมาตรการในการกำกับดูแลข่าวลวงที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์มของตน อีกทั้งผู้บริหารระดับสูงของ Google ได้ชี้แจ้งว่า รัฐบาลไม่ควรลบข่าวลวงออกแบบโจ่งแจ้งทันที เมื่อมีสายตาของสาธารณะชนมองอยู่ รัฐบาลควรจัดการข่าวลวงโดยดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสม ซึ่งบริษัทแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ พร้อมให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง แต่แนวคิดดังกล่าวถูกปฏิเสธ เนื่องจากรัฐบาลมองว่า ข่าวลวงบางข่าวเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน ดังนั้นจึงต้องจัดการลบทันที[293] ซึ่งในช่วงต้นปี ค.ศ. 2022 รัฐบาลยังคงดำเนินการจัดการข่าวลวงโดยการปิดบัญชีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากกว่า 60 บัญชี เนื่องจากรัฐบาลมองว่า บัญชีผู้ใช้ดังกล่าวมีการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จ[294] อย่างไรก็ดี จากความพยายามของรัฐบาลในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดการแพร่กระจายของข่าวลวงนั้นทำได้ยาก เนื่องจากจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ในประเทศอินเดียไม่มีความรู้ในเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งในประเทศอินเดียนอกจากมีภาษาอังกฤษและภาษาฮินดีแล้วยังมีภาษาประจำถิ่นถึง 22 ภาษา ดังนั้นการตรวจสอบข่าวลวงที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียจึงทำได้ยาก[295] นอกจากนี้มาตรการที่รัฐบาลดำเนินการจัดการข่าว

---

[291] The Information Technology Act, 2000. (2009, October 27). The Information Technology Act, 2000. www.indiacode.nic.in/bitstream/123456789/13116/1/it_act_2000_updated.pdf

[292] Verma, S. (2021, April 26). Government says ordered takedown of fake Covid-19 posts only, not the ones criticising us. www.indiatoday.in/technology/news/story/government-says-ordered-

[293] NDTV. (2022, February 02). Government's Heated Meet With Google, Twitter On Fake News: Report. NDTV. www.ndtv.com/india-news/governments-heated-meet-with-google-twitter-on-fake-news-report-2744616

[294] The Economic Times. (2022, February 10). Over 60 social media accounts blocked for anti-India fake news: Government. www.economictimes.indiatimes.com/tech/technology/over-60-social-media-accounts-blocked-for-anti-india-fake-news-government/articleshow/89475722.cms

[295] Namboori, R. (2022, April 5). The challenges of combating misinformation in India. www.poynter.org/ifcn/2022/fact-crescendo-fact-checker-india-challenges/

ลวง อาทิ การออกแนวทางการรับรองฐานะของนักข่าวที่ถ้านำเสนอข่าวลวงจะถูกระงับการเป็นนักข่าว หรือการใช้กฎหมายที่เข้มงวด ซึ่งการจัดการดังกล่าวได้รับเสียงต่อต้านจากสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนในประเทศอินเดียมองว่าเป็นการกระทำที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของสื่อ ซึ่งใน ค.ศ. 2021 ประเทศอินเดียถูกจัดอันดับอยู่ที่ 142 จาก 180 ประเทศในเรื่องเสรีภาพของสื่อ[296] แต่อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนตระหนักถึงปัญหาข่าวลวงที่เกิดขึ้นว่าเป็นอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้นสื่อมวลชนจึงอยากให้รัฐบาลสนับสนุนการเสริมสร้างหลักสูตรที่ให้ความรู้สื่อมวลชนในเรื่องของข่าวลวง และมีวิธีการทางเทคโนโลยีในการจัดการข่าวลวงโดยไม่บ่อนทำลายหรือจำกัดเสรีภาพของสื่อ[297]

โดยสรุป ประเทศอินเดียกำลังเผชิญกับปัญหาของการเกิดขึ้นของข่าวลวงที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข่าวลวงที่เกิดขึ้นมักพบมากที่สุดบนสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ WhatsApp, Facebook, Twitter ด้วยเหตุนี้รัฐบาลของประเทศอินเดียจึงได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดการเผยแพร่ข่าวลวง อาทิ การออกแนวทางการรับรองฐานะของนักข่าวที่ถ้านำเสนอข่าวลวงจะถูกระงับการเป็นนักข่าว ซึ่งแนวทางนี้ได้ถูกยกเลิกไปเนื่องจากเกิดการประท้วงของสื่อมวลชนทั่วประเทศในอินเดีย เพราะสื่อมวลชนมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อ รวมทั้งการใช้กฎหมายที่เข้มงวดของรัฐบาลอินเดียก็ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนานาประเทศถึงการระงับเสรีภาพของสื่อด้วยเช่นกัน นอกจากนี้รัฐบาลอินเดียไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ของต่างชาติ เนื่องจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ มองว่ามาตรการในการจัดการข่าวลวงของรัฐบาลอินเดียที่สั่งปิดบัญชีผู้ใช้ หรือลบโพสต์ข่าวลวงออกแบบโจ่งแจ้งทันทีเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ในประเทศอินเดียไม่มีความรู้ในเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งในประเทศอินเดียนอกจากมีภาษาอังกฤษและภาษาฮินดีแล้วยังมีภาษาประจำถิ่นถึง 22 ภาษา ดังนั้นการตรวจสอบข่าวลวงที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียจึงทำได้ยาก ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ประเทศอินเดียจึงเป็นประเทศที่มีการจัดการข่าวลวงได้ไม่ดี

[296] เรื่องเดียวกัน

[297] Drishti. (n.d.). The Problem of Fake News in India: Issues, Concerns and Regulation. www.drishtiias.com/pdf/1584990847-the-problem-of-fake-news-in-india-issues-concerns-and-regulation.pdf

6.2.3 กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย (Indonesia)

6.2.3.1 การจัดการของภาครัฐที่มุ่งเน้นการสื่อสารทางเดียวโดยการแถลงข่าว และการมุ่งกวาดล้างเว็บไซต์หรือแหล่งกำเนิดข่าวลวง

การต่อสู้กับ ข่าวลวง ในอินโดนีเซีย[298] ในปัจจุบัน ประเทศอินโดนีเซียมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่า 140 ล้านคน และเป็นหนึ่งในผู้ชมสื่อสังคมออนไลน์ใหญ่ที่สุดในโลก ทั้งแพลตฟอร์ม Twitter และ Facebook เป็นสองแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และทั้งสองแพลตฟอร์มเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นมิลเลนเนียล (Millennials) หรือวัยทำงานตอนต้น และผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก ด้วยจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกือบครึ่งหนึ่งในปี ค.ศ. 2019 คาดว่าเป็นผู้มีอายุระหว่าง 17 ถึง 35 ปี จึงเกิดความกังวลต่อประเด็นปัญหาข้อมูลบิดเบือนที่แพร่กระจายอยู่บนโลกออนไลน์นั้น จะเข้ามามีอิทธิพลแบ่งขั้วพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง หรือแม้แต่นำไปสู่การงดออกเสียงเลือกตั้ง ส่งผลให้ รัฐบาลของอินโดนีเซียแสดงจุดยืนต่อความพยายามจัดการข้อมูลเท็จและข้อมูลบิดเบือนที่แพร่กระจายบนโลกออนไลน์ อย่างไรก็ดี ทางกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซียได้จัดให้มีแถลงการณ์สรุปสถานการณ์ข่าวลวงรายสัปดาห์ เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชนเกี่ยวกับข้อมูลเท็จและข้อมูลบิดเบือนที่แพร่กระจายบนโลกออนไลน์ กระบวนการทำงานนี้นำไปสู่ทางความพยายามปิดกั้นการเข้าถึงเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข่าวลวง และมีการจับกุมสมาชิกจำนวน 14 คนของกองทัพไซเบอร์มุสลิม ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ถูกกล่าวหาว่าสร้างเนื้อหาหมิ่นประมาทและสร้างถ้อยคำที่แสดงความเกลียดชังเพื่อก่อให้เกิดความแตกแยกทางศาสนาและชาติพันธุ์ นอกจากนี้ รัฐบาลได้จัดตั้งกลุ่มวิศวกรเพื่อตรวจสอบการเข้าใช้สื่อโซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ให้เป็นไปตามการควบคุมด้วยกฎหมายการละเมิดข้อมูลและธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และยังพบว่า ทางกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซีย ได้เปิดตัวการสร้างเว็บไซต์ใหม่ชื่อ Stophoax.id มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันกรณีหลอกลวงที่จะเกิดขึ้น และเป็นช่องทางให้ประชาชนรายงานแหล่งข่าวลวงที่ปรากฏบนโลกออนไลน์ ในขณะเดียวกัน มีการวิพากษ์วิจารณ์ต่อกระบวนการทำงานต่าง ๆ ของรัฐบาลว่าควรตรวจสอบทุกขั้นตอนของการทำงานเพื่อจัดการข่าวลวง ต้องอยู่ภายใต้มาตรฐานหลักสิทธิมนุษยชนสากล รัฐต้องมีความรับผิดชอบสร้างพื้นที่สำหรับการเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนด้วย ซึ่งหมายความว่ากฎหมายที่บังคับใช้ต้องไม่จำกัดเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น หรือใช้เพื่อระงับการวิพากษ์วิจารณ์ที่ชอบด้วยกฎหมาย รัฐควรสนับสนุนการส่งเสริมความหลากหลายของสื่อความเป็นอิสระและการเข้าถึงข้อมูล เพื่อยับยั้งการบิดเบือนข้อมูล ถ้อยคำที่สร้างความเกลียดชัง และการโฆษณาชวนเชื่อ

การแก้ไขปัญหา 'ข่าวลวง' ของอินโดนีเซีย ต่อสู้กับการหลอกลวงทางการเมืองในฤดูกาลเลือกตั้ง[299] โดยการเกิดขึ้นของห้องที่ได้รับการตั้งชื่อว่า “War Room” หรือห้องประชุมสำหรับการแก้ไขปัญหาวิกฤตฉุกเฉินภายในองค์กร เป็นที่ที่กลุ่มเยาวชนชาวอินโดนีเซียหมุนเวียนกันทำงานค้นหาเว็บไซต์ที่ปรากฏการนำเสนอข่าวลวง

---

[298] Sundari, K. E. (2020, November 9). The fights against ‘fake news’ in Indonesia. Asian Parliamentarians for Human Rights (APHR). www.aseanmp.org/2020/11/09/the-fights-against-fake-news-in-indonesia/

[299] Board, J. (2019, April 13). Inside Indonesia’s ‘fake news’ war room, fighting political hoaxes in election season. CNA. www.channelnewsasia.com/asia/indonesia-election-fake-news-war-room-fighting-political-hoaxes-885721

ขณะที่ตลอดกระบวนการทำงานนั้น สมาชิกในกลุ่มจะทำการค้นหาเว็บไซต์ที่นำเสนอเนื้อหาสื่อลามก การพนันที่ผิดกฎหมาย และโพสต์บนโซเชียลมีเดีย กระบวนการทำงานดำเนินไปเป็นระยะเวลาหลายชั่วโมง แสดงให้เห็นถึงความพยายามจะกวาดล้างเนื้อหาลักษณะดังกล่าวที่ไม่พึงประสงค์ ถูกตีความว่าเป็นเรื่องผิดที่ปรากฏอยู่บนอินเทอร์เน็ตของอินโดนีเซีย รายงานยังให้ข้อมูลว่า ห้องทำงานดังกล่าว มีพนักงานจำนวนถึง 100 คน ทำงานเป็นกะหมุนเวียนตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อค้นหาและควบคุมเนื้อหาที่รัฐบาลเห็นว่าไม่เหมาะสม ในปัจจุบันอินโดนีเซียขึ้นบัญชีดำ หรือรายชื่อที่รัฐบาลไม่ยอมรับข้อมูลเนื้อหาบนเว็บไซต์ (Blacklist) จำนวนเกือบหนึ่งล้านเว็บไซต์ โดยสถานการณ์การแพร่กระจายของข่าวลวงประเทศและเนื้อหาเท็จเห็นได้ชัดเจนในช่วงการเลือกตั้งประธานาธิบดี ในวันที่ 17 เมษายน ปี ค.ศ. 2019 กลุ่มทำงานให้กับกระทรวงได้เห็นเนื้อหาข่าวการหลอกลวงปรากฏอยู่บนอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม และสร้างความตกใจให้กับประชาชนชาวอินโดนีเซีย ทั้งนี้ พบรายงานการตรวจสอบข้อมูลของสำนักข่าวรอยเตอร์ในปีเดียวกันนี้ แสดงให้เห็นว่า พรรคการเมืองใหญ่ของอินโดนีเซียทั้งสองพรรค จ่ายเงินให้กับหน่วยปฏิบัติการลับ เพื่อผลิตเนื้อหาที่เอนเอียง บิดเบือน ใช้เป็นเครื่องมือโจมตีฝ่ายตรงข้ามด้วยข้อมูลเนื้อหาลักษณะดังกล่าวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชนในสังคม อย่างไรก็ตาม รายงานการตรวจสอบข้อมูลของสำนักข่าวรอยเตอร์ก็ถูกปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริงจากทุกฝ่ายพรรคการเมือง สำหรับแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดียที่ประชาชนชาวอินโดนีเซียนิยมใช้ติดตามข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ได้แก่ Facebook โดยพบว่ามีอิทธิพลมหาศาลในอินโดนีเซียด้วยการวัดจำนวนผู้ใช้ที่มีมากกว่า 130 ล้านคน รวมไปถึง WhatsApp และ Instagram เป็นแพลตฟอร์มยอดนิยมรองลงมาตามลำดับ รายงานพบว่า แพลตฟอร์ม เหล่านี้เป็นช่องทางสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ด้วยเหตุนี้ อินโดนีเซียจึงกลายเป็นจุดสนใจหลักของบริษัทผู้ให้บริการแพลตฟอร์มดังกล่าวด้วย เห็นได้จาก ความพยายามของ Facebook ได้ร่วมมือกับพันธมิตรสื่อท้องถิ่นหลายราย และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาท่ามกลางความกังวลที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับข่าวลวง นอกจากนี้ ยังห้ามการซื้อโฆษณาเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่มาจากนอกประเทศอินโดนีเซียชั่วคราวก่อนการเลือกตั้งภายในประเทศจะเกิดขึ้นอีกด้วย

สรุปได้ว่า รัฐบาลของอินโดนีเซียแสดงจุดยืนต่อความพยายามจัดการข้อมูลเท็จและข้อมูลบิดเบือนที่แพร่กระจายบนโลกออนไลน์ ด้วยการมอบหมายให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซียเป็นหน่วยงานรับผิดชอบสร้างกระบวนการทำงานที่มีเป้าหมายเพื่อจัดการแก้ปัญหาข้อมูลบิดเบือนและข่าวลวง ทั้งในรูปแบบแถลงการณ์สรุปสถานการณ์ข่าวลวงรายสัปดาห์ เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชนเกี่ยวกับข้อมูลเท็จและข้อมูลบิดเบือนที่แพร่กระจายบนโลกออนไลน์ รวมถึง การจัดตั้งกลุ่มวิศวกรเพื่อตรวจสอบการเข้าถึงสื่อโซเชียลมีเดีย ให้เป็นไปตามการควบคุมด้วยกฎหมายการละเมิดข้อมูลและธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งมีการสร้างเว็บไซต์ป้องกันกรณีหลอกลวงที่จะเกิดขึ้น และเป็นช่องทางให้ประชานรายงานแหล่งข่าวลวงที่พบเจออีกด้วย อย่างไรก็ดี กระบวนการทำงานทั้งหมดที่รัฐบาลพยายามสร้างเพื่อจัดการกับปัญหาข่าวลวง ควรต้องเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน สร้างเสรีภาพการแสดงออกทางความคิดเห็นของประชาชนสอดคล้องกับหลักปฏิบัติสากลอีกด้วย และรัฐบาลอินโดนีเซียจัดให้มีการแถลงข่าวประเด็นปัญหาข่าวปลอมต่อสาธารณะชนในแต่ละสัปดาห์

เนื่องมาจากประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาข่าวปลอมแพร่ระบาดจำนวนมาก เพื่อหวังสร้างการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพื่อช่วยให้ชาวอินโดนีเซียเกิดความตระหนักรู้ และแยกแยะได้ว่าข่าวใดถือเป็นข่าวปลอม และมีห้องที่ได้รับการตั้งชื่อว่า “War Room” หรือห้องประชุมสำหรับการแก้ไขปัญหาวิกฤตฉุกเฉินภายในองค์กร เป็นอีกหนึ่งวิธีการจัดการแก้ปัญหาการแพร่กระจายของข่าวปลอมที่เกิดขึ้นปรากฏอยู่บนสื่อโซเชียลมีเดีย สังคมออนไลน์ในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งห้องทำงานมีการทำงานของผู้คนซึ่งถือเป็นพนักงานของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซีย (KOMINFO) ทำการค้นหาและควบคุมเนื้อหาที่รัฐบาลเห็นว่าไม่เหมาะสม และจัดเข้ารายชื่อที่ไม่ถูกยอมรับจากรัฐบาล (Blacklist) นอกจากนี้ ทางบริษัทผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อโซเชียลมีเดียอย่าง Facebook ได้มีความสนใจเข้ามาดูแลปัญหาข่าวปลอมที่เกิดขึ้นและแพร่กระจายเป็นจำนวนมากในภูมิประเทศอินโดนีเซียนี้ด้วย โดยมีความพยายามของ Facebook ร่วมมือกับพันธมิตรสื่อท้องถิ่นหลายราย และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาข่าวปลอมที่เกิดขึ้น ซึ่งยังไม่ปรากฏการรายงานผลความสำเร็จในการแก้ปัญหาดังกล่าวแต่อย่างใด

6.2.3.2 กลยุทธ์ทางการเมืองที่ใช้ 'ข่าวปลอม' ในการสร้างคะแนนเสียง

รายงานสถานการณ์ข่าวการเลือกตั้งประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย[300] ได้รับความสนใจจากผู้คนทั่วโลก สืบเนื่องจากปรากฏการณ์การเลือกตั้งประธานาธิบดีของบราซิล ผู้ที่ชนะผลการเลือกตั้งอย่าง Jair Bolsonaro มีข้อครหาในการรณรงค์หาเสียงด้วยการให้ข้อมูลบิดเบือน และใช้วาทศิลป์หาเสียงที่เต็มไปด้วยความเกลียดชัง และมีรายงานการแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่เกิดขึ้นก่อนหน้าหลายประเทศ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา อินเดีย และบราซิล โดยกล่าวว่ากระบวนการหาเสียงเลือกตั้งทั้งหมดทั้งมวลอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้นำฝ่ายอนุรักษ์นิยมหรือฝ่ายขวา ที่ใช้วาทศิลป์ ถ้อยแถลงต่าง ๆ เพื่อสร้างการสนับสนุนตัวบุคคลและเป็นผู้รับประโยชน์จากข้อมูลเท็จที่ใช้เผยแพร่ออกไป ความสนใจของผู้คนทั่วโลกที่ติดตามสถานการณ์ทางการเมืองจึงให้ความสนใจต่อการเลือกตั้งในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกด้วยเช่นเดียวกัน โดยพบว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีการกล่าวหาว่ามีรสนิยมในการเลือกตั้งแบบ Trump-Bolsonaro การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเต็มไปด้วยข้อมูลเท็จ บิดเบือน ภาพล้อเลียนที่ใช้โจมตีฝ่ายตรงข้าม และวาทศิลป์ที่มีเนื้อหาสร้างความเสื่อมเสียทางศาสนาและชาติพันธุ์ อย่างไรก็ดี ทาง The Indonesian Association for Media Development หรือสมาคมเพื่อการพัฒนาสื่อแห่งอินโดนีเซีย ประมาณการว่ามีช่องทางสื่อจำนวน 40,000 ช่องทาง ที่มาจากความนิยมของโซเชียลมีเดีย สามารถนำเสนอข้อมูลถึงผู้รับสารได้อย่างรวดเร็ว หลักฐานแสดงให้เห็นด้วยว่าข้อมูลที่ถูกนำเสนอมักเป็นข่าวที่จงใจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

สรุปได้ว่า สถานการณ์การเลือกตั้งประธานาธิบดีคนต่อไปของอินโดนีเซีย ถูกให้ความสนใจจากผู้คนทั่วโลก เนื่องจากอินโดนีเซียถูกมองว่ามีรสนิยมการเลือกตั้งบุคคลที่ใช้วาทศิลป์ การรณรงค์หาเสียง ในแบบวิธีเดียวกันกับประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาและบราซิล โดยการเลือกตั้งประธานาธิบดีของทั้งสองประเทศที่ผ่าน

[300] Coca, N. (2018, November 9). Will ‘Fake News’ Determine Indonesia’s Next President?. The Diplomat. www.thediplomat.com/2018/11/will-fake-news-determine-indonesias-next-president/

มา พบว่า ผู้สมัครที่ชนะผลการเลือกตั้งล้วนแล้วแต่ใช้วิธีการหาเสียงด้วยการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ข้อมูลบิดเบือน และวิธีการต่าง ๆ โจมตีฝ่ายตรงข้าม ทำให้ฝ่ายตนเองได้รับผลประโยชน์จากการใช้วิธีการดังกล่าว

6.2.3.3 ปัญหาทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ต่ำของประชากร และการสร้างทักษะมีแนวทางที่ใช้โดยมีวาระซ่อนเร้น

การต่อสู้กับข่าวปลอมของสำนักสื่อ ก่อนการเลือกตั้ง ปี ค.ศ. 2019 ในประเทศอินโดนีเซีย[301] ซึ่งถูกยกให้เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก และมีประชากรวัยรุ่นที่เน้นการใช้งานมือถือติดต่อสื่อสาร ติดตามข่าวเป็นหลัก แต่กลับมีทักษะความรู้ด้านดิจิทัลในระดับต่ำ อินโดนีเซียยังถูกมองว่าเป็นประเทศที่มีอัตราการแพร่กระจายของข่าวปลอม และการหลอกลวงทางออนไลน์สูง ซึ่งรัฐบาลก็มีความคิดริเริ่มจัดการแก้ปัญหาข่าวปลอมดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยจำนวนข้อมูลเท็จเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากและแพร่กระจายบนสื่อโซเชียลมีเดีย ก็ยังไม่สามารถรับมือและจัดการปัญหานั้นได้สำเร็จ ส่งผลให้ผู้คนเกิดความกลัวว่าปัญหาข่าวปลอมที่เกิดขึ้นอยู่แล้วนั้นจะเลวร้ายลงไปอีก ในช่วงก่อนการเลือกตั้งระดับชาติในช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 นอกจากนี้แล้ว ทางเลขาธิการของ Alliance of Independent Journalists (AJI) Indonesia ให้ข้อมูลกับทางสำนักข่าว VOA กล่าวถึงหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาข่าวปลอมในอินโดนีเซีย คือ ปัจจัยเรื่องการรู้หนังสือของสาธารณชนในชุมชนต่ำ โดยสังเกตว่าอินโดนีเซียอยู่ในอันดับที่ 60 จาก 61 ประเทศที่รวมอยู่ในการศึกษาระดับโลกเกี่ยวกับความสามารถรับรู้หนังสือและพฤติกรรมการรู้หนังสือที่จัดทำโดย Central Connecticut State University ในปี ค.ศ.2559 อีกทั้งรายงานของ Edelman Trust Barometer ประจำปี ค.ศ. 2018 แสดงให้เห็นว่าชาวอินโดนีเซียมีความไว้วางใจในสื่อของประเทศเป็นอันดับสอง รองจากประชาชนในประเทศจีน ในขณะเดียวกัน ชาวอินโดนีเซียเกือบร้อยละ 80 มีความกังวลเกี่ยวกับข่าวปลอมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง นอกจากนี้ ไม่เพียงแต่ข่าวปลอมที่เกิดขึ้นจะปรากฏเนื้อหาเท็จทางการเมือง แต่ข่าวปลอมที่เคยเกิดขึ้นก็ยังปรากฏเนื้อหาเท็จเกี่ยวข้องกับเรื่องภัยพิบัติในประเทศอีกด้วย โดยปรากฏให้เห็นในช่วงที่เกิดแผ่นดินไหว และสึนามิในเมืองปาลู จังหวัดสุลาเวสีตอนกลาง นอกจากการรายงานสถานการณ์ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบแล้ว หน่วยงานจัดการภัยพิบัติแห่งชาติของอินโดนีเซียยังถูกบังคับให้ปราบปรามการหลอกลวงทางออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งรวมถึงรายงานแผ่นดินไหวครั้งใหญ่อื่น ๆ หรือภาพภูเขาไฟระเบิดที่เกิดขึ้นเมื่อนานมาแล้ว อาจก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชนในประเทศได้

หลักสูตรเกี่ยวกับข้อมูลเท็จของอินโดนีเซียดูเป็นการมุ่งทำลายมากกว่าที่เป็นการสั่งสอน[302] ในขณะที่เศรษฐกิจด้านดิจิทัลของประเทศกำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลของอินโดนีเซียกำลังมุ่งเน้นไปที่การจัดการพื้นที่บนโลกออนไลน์ที่เต็มไปด้วยข่าวปลอม ข้อมูลเท็จ และข้อมูลบิดเบือน ซึ่งเพื่อเผชิญกับความท้าทายของข้อมูลเท็จ

[301] Walden, M. (2018, October 25). Ahead of 2019 Election, Indonesia, Media Battle Fake News. VOA News. www.voanews.com/a/ahead-of-2019-election-indonesia-and-its-media-battle-fake-news/4628680.html

[302] Idris, I. (2022, February 28). Indonesia's misinformation program undermines more than it teaches. Monash University Lens. www.lens.monash.edu/@politics-society/2022/02/28/1384482/indonesias-misinformation-program-undermines-more-than-it-teaches

และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านดิจิทัลของประเทศ ทางกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซีย ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลระดับชาติ มีชื่อโครงการอบรมว่า Siber Kreasi ในปี ค.ศ.2018 เมื่อเริ่มดำเนินการครั้งแรก โครงการอบรมดังกล่าวเข้าถึงผู้คนจำนวน 125,000 คนใน 350 พื้นที่ ต่อมาโครงการ Siber Kreasi ได้ถูกแบ่งออกเป็นโครงการส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัล และโครงการมอบทุนการศึกษาด้านทักษะดิจิทัล ในปี ค.ศ.2021 สำหรับโครงการส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลเข้าถึงผู้คนประมาณ 12 ล้านคนผ่านชั้นเรียนออนไลน์จำนวนถึง 20,000 ชั้นเรียนโครงการส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลของรัฐบาลถือเป็นโครงการที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ทางรัฐมนตรีกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซีย คาดว่าโครงการนี้จะเข้าถึงผู้คนได้กว่า 50 ล้านคน ภายในระยะที่ 2 ของช่วงเวลาดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี Joko Widodo ในช่วงปลายปี ค.ศ.2024 ทั้งนี้ประเด็นสำคัญของโครงการคือ การพัฒนาทักษะความรู้ด้านดิจิทัล วัฒนธรรม ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โดยส่งเสริมการมีจริยธรรมในการจัดการกับข้อมูลเท็จ การเรียนรู้ผ่านชั้นเรียนบนเว็บที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณดิจิทัลได้เน้นย้ำถึงแนวปฏิบัติเรื่องเป็นผู้ใช้งานที่ดีบนอินเทอร์เน็ตอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจริยธรรมดิจิทัลและวัฒนธรรมดิจิทัล ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าดูเหมือนจะเน้นการเชื่อฟังคำสั่งของรัฐบาลมากกว่าการมีอิสระทางความคิดเชิงวิพากษ์และการรู้เท่าทันสื่อ โครงการดังกล่าวควรเป็นโครงการที่ริเริ่มส่งเสริมศักยภาพในการกระตุ้นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อการรับข้อมูลข่าวสารของประชาชน แต่กลับเสี่ยงต่อการเสริมสร้างอำนาจของรัฐเหนือประชาชนมากกว่า แต่ถึงอย่างไรก็ดี โครงการดังกล่าวที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวอินโดนีเซียเชื่อว่ารัฐบาลจะสามารถจัดการกับข้อมูลเท็จที่แพร่กระจาย บนโลกออนไลน์ได้ นอกจากนี้ มีการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการดังกล่าวว่าอาจไม่ได้ผลลัพธ์อย่างที่รัฐบาลคาดหวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการป้องกันการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ ซึ่งแม้ว่ารัฐบาลอินโดนีเซียจะมีบทบาทสำคัญในการยับยั้งการให้ข้อมูลเท็จ แต่ก็ต้องมีปัจจัยส่วนของชุมชนทั้งหมดที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน เพื่อทำให้ข้อมูลเท็จนั้นกลายเป็นข้อมูลที่ไร้ผลและไร้ประโยชน์อย่างสมบูรณ์

สรุปได้ว่า แม้ว่าจะพบการใช้งานสื่อโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมากของชาวอินโดนีเซีย โดยเฉพาะวัยรุ่นและเยาวชน แต่กลับมีทักษะความรู้ด้านดิจิทัลในระดับต่ำ อินโดนีเซียยังถูกมองว่าเป็นประเทศที่มีอัตราการแพร่กระจายของข่าวปลอม และการหลอกลวงทางออนไลน์สูงอีกด้วย ทั้งนี้ มีความพยายามจะแก้ไขและจัดการกับปัญหาข่าวปลอมที่เกิดขึ้นจากภาครัฐบาลของอินโดนีเซีย แต่เนื่องด้วยจำนวนข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมได้แพร่กระจายอยู่บนโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมาก ทางภาครัฐก็ยังไม่สามารถรับมือและจัดการปัญหานี้ได้สำเร็จ ทั้งสถานการณ์ยังเป็นที่น่ากังวลต่อไปในช่วงที่จะเกิดการเลือกตั้งว่าจะมีการแพร่กระจายข่าวปลอมขึ้นมาอีกอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ข่าวปลอมที่เคยเกิดขึ้นยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศอีกด้วย

มากไปกว่านั้น รัฐบาลของอินโดนีเซียกำลังมุ่งเน้นไปที่การจัดการพื้นที่บนโลกออนไลน์ที่เต็มไปด้วยข่าวปลอม ข้อมูลเท็จ และข้อมูลบิดเบือน มีการเกิดขึ้นของโครงการอบรมส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลในความรับผิดชอบของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซีย มีประเด็นสำคัญของ

โครงการคือ การพัฒนาทักษะความรู้ด้านดิจิทัล วัฒนธรรม ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โดยส่งเสริมการมีจริยธรรมในการจัดการกับข้อมูลเท็จ โดยมีลักษณะเป็นเนื้อหาบนชั้นเรียนออนไลน์ โครงการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการกระตุ้นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อการรับข้อมูลข่าวสารของประชาชน แต่กลับได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการเสริมสร้างอำนาจของรัฐเหนือประชาชนมากกว่า อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ของโครงการดังกล่าวว่าท้ายที่สุดแล้วจะสามารถช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมไปได้มากน้อยเพียงใด

สรุปแนวทางการจัดการปัญหาข้อมูลเท็จ ข้อมูลบิดเบือน และข่าวปลอม ที่แพร่กระจายและปรากฏอยู่บนโลกออนไลน์ของอินโดนีเซีย พบว่า ภาครัฐบาลมีความพยายามจะจัดการและแก้ปัญหาดังกล่าว ด้วยกระบวนการทำงานที่หลากหลายวิธีด้วยกัน อาทิ ภาครัฐมีการแถลงข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ข่าวปลอมให้ประชาชนภายในประเทศรับทราบ โดยรัฐบาลต้องการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพื่อช่วยให้ชาวอินโดนีเซียเกิดความตระหนักรู้ และแยกแยะได้ว่าข่าวใดถือเป็นข่าวปลอมจากการใช้งานสื่อโซเชียลมีเดีย รวมถึงการเข้าถึงช่องทางอินเตอร์เน็ตไปยังเว็บไซต์ออนไลน์ต่าง ๆ รวมถึงมอบหมายให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งอินโดนีเซีย จัดทำโครงการอบรมส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัล โดยมีลักษณะเป็นเนื้อหาบนชั้นเรียนออนไลน์ มีสาระสำคัญประกอบไปด้วย การพัฒนาทักษะความรู้ด้านดิจิทัล วัฒนธรรม ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โดยส่งเสริมการมีจริยธรรมในการจัดการกับข้อมูลเท็จ การเรียนรู้ผ่านชั้นเรียนบนเว็บที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณดิจิทัลได้เน้นย้ำถึงแนวปฏิบัติเรื่องเป็นผู้ใช้งานที่ดีบนอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีการสร้างห้องประชุมสำหรับการแก้ไขปัญหาวิกฤตฉุกเฉินภายในองค์กร ที่เรียกว่า “War Room” มีกระบวนการทำงานที่พยายามจะกวาดล้างเนื้อหาที่มีลักษณไม่พึงประสงค์ตามการระบุของรัฐบาล เช่น เว็บไซต์ข่าวปลอม การพนัน และสื่อลามกอนาจาร อีกทั้ง การสร้างกระบวนการทำงานลักษณะอื่น เช่น จัดตั้งกลุ่มวิศวกรเพื่อตรวจสอบการเข้าถึงสื่อโซเชียลมีเดีย ให้เป็นไปตามการควบคุมด้วยกฎหมายการละเมิดข้อมูลและธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ การสร้างเว็บไซต์ป้องกันกรณีหลอกลวงที่จะเกิดขึ้น โดยเป็นช่องทางให้ประชานรายงานแหล่งข่าวปลอมที่พบเจออีกด้วยอย่างไรก็ตาม ความพยายามจัดการและแก้ไขปัญหาหลากหลายกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนยังไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ หรือข้อสรุป การวัดผลประสิทธิภาพของวิธีการต่าง ๆ ที่รัฐบาลของอินโดนีเซียได้จัดสร้างขึ้นมาแต่อย่างใด เนื่องจากยังมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการทำงานจัดการแก้ปัญหาข่าวปลอมของอินโดนีเซียในรูปแบบต่าง ๆ ว่าควรดำเนินการตามหลักสิทธิมนุษยชนและสร้างเสรีภาพการแสดงออกทางความคิดเห็นให้เป็นไปตามหลักปฏิบัติสากลอีกด้วย

6.3 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับทั้งกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดี และกลุ่มที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม โดยครอบคลุมประเด็นด้านบทบาท กลไกและการทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อในแต่ละประเทศ

6.3.1 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดี

จากการศึกษาการดำเนินการของบทบาท กลไกและการทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อในประเทศกรณีศึกษาที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีพบว่า

ในกรณีศึกษาประเทศฟินแลนด์นั้น หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการต่อสู้กับข่าวลวงในทุกมิติ โดยเป็นผู้เริ่มต้นกระบวนการศึกษาทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง และเป็นผู้รับผิดชอบในการออกแบบแนวทางการรับมือกับข่าวลวง ซึ่งดำเนินการอย่างครอบคลุมตั้งแต่การสร้างความรู้เท่าทันในระดับเยาวชนไปจนถึงการสร้างในระดับกลุ่มครอบครัว และยังมีการออกแบบ “ชุดข้อมูลเท็จ” เพื่อใช้ในการสอนให้กลุ่มเป้าหมายได้รู้เท่าทันข้อมูลเท็จในรูปแบบที่แตกต่างกันและครอบคลุมทุกประเภทที่จะต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน ประการสำคัญยังสามารถผลักดันจนเกิดการนำไปใช้ในระดับหลักสูตรสถานศึกษาที่จะส่งผลให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีงบประมาณรองรับ และไม่เป็นภาระต่อผู้สอน ด้านบทบาทขององค์กรวิชาชีพสื่อนั้นเป็นไปในรูปแบบของการปฏิบัติงานโดยมีทัศนคติและมีจริยธรรมสื่อที่มุ่งเน้นมาตรฐานในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ด้านกรณีศึกษาสหราชอาณาจักร มีการบริหารจัดการในทิศทางเดียวกันกับประเทศฟินแลนด์คือ ภาครัฐเป็นผู้นำในการบริหารจัดการโดยเข้ามามีบทบาทในการตั้งหน่วยต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล และรับผิดชอบในกระบวนการศึกษาทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง ประกอบกับภาคประชาสังคมที่มีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือที่สามารถใช้ผ่านช่องทางออนไลน์ได้ในการต่อสู้กับข่าวลวง

ส่วนกรณีศึกษาประเทศออสเตรเลียนั้นได้มอบหมายให้องค์กรกำกับดูแลสื่อเป็นผู้รับผิดชอบในทุกองค์ประกอบของการจัดการข่าวลวงโดยสามารถขอความร่วมมือจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในการเข้าร่วมปฏิบัติการต่อต้านข่าวลวงได้เป็นอย่างดี

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการกับประเทศไทยพบว่า ประเทศไทยได้มีการดำเนินการคล้ายคลึงกับกลไกการปฏิบัติงานในกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดีในแง่มุมของการนำจากภาครัฐในด้านการมีบทบาทในการตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมเพียงเท่านั้น ซึ่งยังไม่ปรากฏการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมที่มีความคล้ายคลึงกับกลไกการปฏิบัติงานในกลุ่มแนวปฏิบัติที่ดี เช่น ยังไม่ปรากฏการรับผิดชอบในการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงของประเทศไทยอย่างชัดเจนและเป็นกลาง การไม่ปรากฏถึงความตื่นตัวในระดับสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังในระดับเด็กและเยาวชน ประการสำคัญ บทบาท กลไกและการทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อในประเทศไทย ยังไม่ปรากฏการดำเนินการที่เด่นชัดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทต่อการต่อสู้กับข่าวลวง และการแสดงบทบาทขององค์กรกำกับดูแลสื่อที่รับวาระเกี่ยวกับข่าวลวงในแง่มุมของการเป็นผู้นำในการบริหารจัดการ

6.3.2 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการของประเทศไทยกับกลุ่มที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม

จากการศึกษาการดำเนินการของบทบาท กลไกและการทำงานขององค์กรวิชาชีพสื่อในประเทศกรณีศึกษาที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม พบว่า

ในกรณีศึกษาประเทศเม็กซิโก ไม่มีภาวะการนำการจัดการจากภาครัฐหรือจากองค์กรวิชาชีพสื่อแต่อย่างใด และยังประสบภาวะของแรงกดดันซ้ำเติมให้สถานการณ์การจัดการข่าวลวงภายในประเทศเลวร้ายลงไปอีก ด้วยการที่ภาครัฐใช้สื่อเป็นกลไกในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับตนเองเพื่อมุ่งหวังคะแนนเสียงทางการเมือง ประกอบกับกลยุทธ์ในการสร้างข่าวบิดเบือนที่มีความแนบเนียนของประเทศเม็กซิโก โดยใช้ข้อเท็จจริงเป็นส่วนผสมในเนื้อข่าวเพื่อลวงให้ผู้รับสารเกิดความน่าเชื่อถือโดยปราศจากข้อเคลือบแคลงสงสัย

ด้านกรณีศึกษาประเทศอินเดีย ภาครัฐใช้กลยุทธ์การจัดการข่าวลวงในแนวทางที่เกินเลยไปจนเกิดเป็นความขัดแย้งกับสื่อมวลชนเนื่องจากภาครัฐใช้อำนาจในการปิดกั้นสื่อที่เสนอข่าวลวง ซึ่งเป็นการจำกัดเสรีภาพสื่อมากจนเกินไป และประกอบกับบริบททางภาษาที่มีการใช้ภาษามากถึง 22 ภาษา รวมทั้งปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 2 ของโลก ซึ่งตามมาด้วยจำนวนบัญชีการใช้งานปลอมที่เป็นแหล่งของข่าวลวงจำนวนมาก ซึ่งผู้ให้บริการแพลตฟอร์มไม่สามารถจัดการได้ด้วยระบบมาตรฐานชุมชนอย่างทันท่วงที ด้านองค์กรวิชาชีพสื่อนั้นไม่ปรากฏบทบาทในการดำเนินการ เนื่องจากภาครัฐได้รวบอำนาจในการเป็นผู้จัดการด้วยการปิดกั้นสื่ออย่างเบ็ดเสร็จและยังเป็นคู่ขัดแย้งกับองค์กรวิชาชีพสื่ออีกด้วย

ส่วนกรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซียนั้น ปัญหาหลักเกิดจากภาวะระดับการรู้เท่าทันสื่อ และการรู้หนังสือของประชาชนมีอัตราที่ต่ำ ประกอบกับการจัดการของภาครัฐเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ หรือข่าวลวง ที่มีวาระซ่อนเร้นที่จะกล่อมเกลาให้ประชาชนเชื่อฟังสารต่างๆ ของรัฐ ซึ่งวาระซ่อนเร้นเหล่านี้ทำให้ประชาชนที่ได้รับสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เกิดความเคลือบแคลงสงสัย จนส่งผลต่อความไม่เชื่อมั่นในการสื่อสารจากภาครัฐในที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการกับประเทศไทยพบว่า การจัดการของภาครัฐในประเทศไทยในมุมมองของภาคประชาชนนั้น ตกอยู่ในสภาวะเดียวกับกลุ่มที่บริหารจัดการแบบไร้จริยธรรม ซึ่งภาคประชาชนเกิดความเคลือบแคลงสงสัยต่อการแถลงหรือแนวทางในการบริหารจัดการข่าวลวงของภาครัฐว่าอาจมีวาระซ่อนเร้นในประเด็นเพื่อคะแนนเสียงทางการเมืองของฝั่งรัฐบาล และภาครัฐอาจใช้สื่อเป็นกลไกในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับตนเอง อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการของประเทศไทยยังมีความแตกต่างในประเด็นของการจำกัดเสรีภาพสื่อ ซึ่งยังไม่มีการปิดกั้นสื่อจนเกิดเป็นข้อขัดแย้งด้านเสรีภาพสื่อในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงนั้น สามารถสรุปโดยจำแนกเป็นมิติวิธีการต่อสู้กับข่าวลวง หน่วยงานรับผิดชอบ และผลลัพธ์จากมาตรวัดที่เกี่ยวข้องได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 แสดงแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวง กรณีศึกษา 6 ประเทศ

ประเทศ	วิธีบริหารจัดการ	วิธีการต่อสู้กับข่าวลวง			หน่วยงานรับผิดชอบ			มาตรวัดที่เกี่ยวข้อง		
		Fact Checking	Media Literacy	Laws	ภาครัฐ	เอกชน	บูรณาการ	Press freedom ranking 2022[303]	Literacy rate ranking 2022[304]	*Trusted in Media[305]
1.ฟินแลนด์	1.1 โครงการ FactBar	x				X		5	1	65%
	1.2 โครงการพัฒนาความรู้ของคุณครูระดับชั้นอนุบาล		X			x				
	1.3 โครงการ Digital Literacy ของประชาชน		X		X					
	1.4 หลักสูตรการศึกษารู้เท่าทันสื่อในชั้นเรียนของเด็กและเยาวชน		X				x			
	1.5 หลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน (The Finnish National Core Curriculum: NCC)		X		X					
	1.6 โครงการ Digital literacy สำหรับเด็กเยาวชนและครู		X		X					
	1.7 โครงการพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชน	x				x				
สื่อมวลชนฟินแลนด์	1.8 ให้ประชาชนช่วยตรวจสอบ	X				X				
	1.9 ให้เครื่องมือตรวจสอบแก่ประชาชน	X				X				

[303] Reporters Without Borders. (2022). Index. Retrieved 11 October 2022, from https://rsf.org/en/index

[304] World Populatuion Review. (2021) . Literacy Rate by Country 2021. Retrieved 11 October 2022, from https://worldpopulationreview.com/country-rankings/literacy-rate-by-country

[305] Reuters Institute. (2021). Interactive. Retrieved 11 October 2022, from https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021/interactive

ประเทศ	วิธีบริหารจัดการ	วิธีการต่อสู้กับข่าวลวง			หน่วยงานรับผิดชอบ			มาตรวัดที่เกี่ยวข้อง		
		Fact Checking	Media Literacy	Laws	ภาครัฐ	เอกชน	บูรณาการ	Press freedom ranking 2022[303]	Literacy rate ranking 2022[304]	*Trusted in Media[305]
	1.10 สื่อใช้ระบบตรวจสอบ 3 ขั้นตอน	X				X				
	10.11 ให้แหล่งข่าวช่วยตรวจสอบ	X				X				
	10.12 จรรยาบรรณวิชาชีพ	X				x				
2.สหราชอาณาจักร	2.1 หน่วยต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล (Counter-disinformation unit)	X			x			24	39	36%
	2.2 ความร่วมมือด้านข้อมูลระหว่าง National Health Service กับแพลตฟอร์มออนไลน์ ได้แก่ Google Twitter และ Instagram	x		X			x			
	2.3 การจัดตั้งคณะกรรมาธิการรัฐสภาเพื่อศึกษาวิธีแก้ปัญหาข่าวลวง			X	x					
	2.4 การจัดทำเว็บไซต์ www.fullfact.org เพื่อตรวจสอบข่าวลวง	x				x				
	2.5 การแนะนำแนวทางปฏิบัติต่อผู้ปกครองเรื่องการดูแลการรับข้อมูลข่าวสารของเด็กและเยาวชนทางเว็บไซต์ UK safer internet centre		X			x				

ประเทศ	วิธีบริหารจัดการ	วิธีการต่อสู้กับข่าวลวง			หน่วยงานรับผิดชอบ			มาตรวัดที่เกี่ยวข้อง		
		Fact Checking	Media Literacy	Laws	ภาครัฐ	เอกชน	บูรณาการ	Press freedom ranking 2022[303]	Literacy rate ranking 2022[304]	*Trusted in Media[305]
	2.6 ความร่วมมือของ School leaders' union และ The National Association of Head Teachers เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองตื่นตัวต่อการรับข้อมูลออนไลน์ของเด็กและเยาวชน		X			x				
	2.7 การจัดตั้งหน่วยงานเฝ้าระวังสถานการณ์วิกฤต (Rapid response unit)	X					x			
	2.8 House of Commons Committee			x	X					
สำนักข่าวบีบีซี	2.9 นำเสนอข้อมูลอย่างเท่าเทียมทั่วถึง	X				X				
	2.10 เล่าเรื่องให้น่าสนใจ	X				X				
	2.11 สร้างชุมชนผู้รับสารเพื่อช่วยตรวจสอบ		X			X				
	2.12 นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องอย่างรวดเร็ว	X				X				
	2.13 ทบทวนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อปรับแนวปฏิบัติ	x				x				
3.ออสเตรเลีย	สำนักงานการสื่อสารและสื่อสารมวลชนแห่งออสเตรเลีย (ACMA)			x			x	39	42	43%
4.เม็กซิโก	4.1 โครงการ Verificado18	x				x		127	115	37%

ประเทศ	วิธีบริหารจัดการ	วิธีการต่อสู้กับข่าวลวง			หน่วยงานรับผิดชอบ			มาตรวัดที่เกี่ยวข้อง		
		Fact Checking	Media Literacy	Laws	ภาครัฐ	เอกชน	บูรณาการ	Press freedom ranking 2022[303]	Literacy rate ranking 2022[304]	*Trusted in Media[305]
	4.2 การควบคุมข่าวสารของสื่อโดยรัฐบาล			x	x					
	4.3 Customized software of facebook	x				X				
	4.4 การควบคุมกันเองของสื่อมวลชน	x				X				
	4.5 กระบวนการทำงานในกองบรรณาธิการ	x				x				
5.อินเดีย	5.1 สภาสื่อมวลชนแห่งอินเดีย (Press Council Of India)	x				x		150	172	38%
	5.2 การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาต่อข่าวลวง (Indian Penal Code)			x	x					
	5.3 การสั่งให้สื่อออนไลน์ลบเนื้อหาโดยรัฐบาล (The Information Technology Act)			x	x					
6.อินโดนีเซีย	6.1 การแถลงข้อเท็จจริงรายวันของรัฐบาล (Press conference)	x			X			117	100	39%
	6.2 โครงการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลเพื่อประชาชน		x		X					
	6.3 โครงการ War Room ต่อสู้ข่าวลวง	x			X					
	6.4 การคัดกรองข่าวปลอมโดยเฟซบุ๊ค	x					X			
	6.5 สมาคมเพื่อการพัฒนาสื่อแห่ง	x				X				

ประเทศ	วิธีบริหารจัดการ	วิธีการต่อสู้กับข่าวลวง			หน่วยงานรับผิดชอบ			มาตรวัดที่เกี่ยวข้อง		
		Fact Checking	Media Literacy	Laws	ภาครัฐ	เอกชน	บูรณาการ	Press freedom ranking 2022[303]	Literacy rate ranking 2022[304]	*Trusted in Media[305]
	อินโดนีเซีย (The Indonesian Association for Media Development)									
	6.6 ความร่วมมือของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อระบุตัวผู้สร้างและเผยแพร่ข่าวลวง			x	X					
	6.7 โครงการอบรม Siber Kreasi เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลของประชาชน		x		X					
	6.8 การสร้างเว็บไซต์ Stophoax.id ให้ประชาชนรายงานข่าวลวง			x	x					
	6.9 การปิดกั้นเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข่าวลวง			x	X					

บทที่ 7 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน

การรายงานการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน ประกอบด้วย 1) รายงานการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องฯ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรม 2) หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน และ 3) แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตอย่างมีจริยธรรม

7.1 รายงานการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องฯ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) และหลักสูตรการฝึกอบรม

7.1.1 สรุปผลการจัดประชุมกลุ่มนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากผลการจัดประชุมกลุ่มนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้รับใบอนุญาต และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ สามารถสรุปผลการวิพากษ์และข้อเสนอแนะต่อเนื้อหาที่ได้จัดทำดังแสดงจำแนกตามหมวดเนื้อหา และกลุ่มผู้ให้ความเห็นดังนี้

7.1.1.1 ความเห็นต่อ (ร่าง) แนวปฏิบัติ (Guideline)

1) ความเห็นต่อความครอบคลุมของแนวปฏิบัติในสภาวะวิกฤต

ความเห็นจากนักวิชาการ

- แนวปฏิบัติทั้ง 5 ขั้นตอน นำเสนอได้ค่อนข้างครอบคลุม แต่ไม่ควรมีคำที่มีนัยยะถึงการ “ห้าม” เพราะจริยธรรมเป็นการส่งเสริมไม่ใช่ข้อห้าม เนื่องจากข้อห้ามจะเป็นในแง่มุมของกฎหมาย
- ในขั้นตอนที่ 4 ในเรื่องการรายงานข่วงลวงที่กำลังขยายตัว สื่อมวลชนต้องตระหนักในบทบาทของการยับยั้งความเข้าใจผิดต่อสาธารณชน ควรขยายความในการป้องกันข้อมูลที่ผิดพลาดด้วย
- ในแง่มุมของการตรวจสอบควรนำหลักการในเรื่องของ Data Configuration เพื่อให้ข้อมูลเชื่อถือได้ นอกจากนี้ ในขั้นตอนมีเรื่องของการนำเสนอข้อมูลสู่สาธารณชน ซึ่งเมื่อเป็นข่าวลวงจะมีภาษาสื่อมวลชนที่ไปกระตุ้นและเร้าให้เกิดข่าวลวง ดังนั้น ทำเนียบภาษาที่ใช้สำหรับสื่อมวลชนควรเขียนให้ชัดเจน นอกจากนี้ ควรพูดถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบจากข่าวลวงด้วย

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แนวปฏิบัติยังคลุมเครือ เพราะซ้ำซ้อนระหว่างนักข่าวภาคสนามกับกองบรรณาธิการ ดังนั้น ควรแยกแนวปฏิบัติระหว่างนักข่าวภาคสนามและกองบรรณาธิการให้ชัดเจน นอกจากนี้ในขั้นตอนที่ 3 ที่เป็นการแบ่งประเด็นข่าวเป็น 5 ประเภท อยากให้นำเสนอก่อนในขั้นตอนที่ 1 เพราะควรนิยามให้ชัดเจนถึงประเภทของข่าวลวงก่อน นอกจากนี้ในขั้นตอนที่ 3 ประเด็นข่าวประเภทที่ 2 เหตุการณ์ความไม่สงบ และประเภทที่ 5 การรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม มองว่าคือ เหตุการณ์ในประเด็นเดียวกัน ดังนั้นควรรวมกัน
- ควรเริ่มต้นนิยามประเภทของสภาวะวิกฤตมาก่อน และตามด้วยแนวทางปฏิบัติ
- อยากให้เปลี่ยนชื่อแนวปฏิบัติเป็น แนวปฏิบัติการบริหารจัดการข่าวเพื่อป้องกันวิกฤตในการสื่อสาร เพราะ การนำเสนอข่าวส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอที่ผิดพลาดมากกว่าที่จะเป็นการนำเสนอข่าวลวง

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- การนำเสนอข่าว สื่อมวลชนควรตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องก่อนการนำเสนอข่าว
- แนวปฏิบัติในเรื่องของจริยธรรมในมุมของสื่อมวลชนไม่ค่อยเป็นห่วง แต่ปัจจุบันที่ผู้ใดก็เป็นสื่อได้ ดังนั้น ควรเผยแพร่แนวปฏิบัติด้านจริยธรรมสื่อให้กับประชาชนที่เป็นสื่อด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันมากขึ้น
- วัตถุประสงค์แนวปฏิบัติควรกำหนดขอบเขตชัดเจนว่าใครเป็นคนปฏิบัติ เช่น นักข่าวภาคสนาม นักข่าวภาคประชาชน หรือ กองบรรณาธิการ

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- ขั้นตอนที่ 3 Fact-Checking ควรรวมอยู่ในขั้นตอนที่ 2 รวมอยู่ในหัวข้อเดียวกัน
- การนำเสนอข่าวที่ผิดพลาดเป็นการนำเสนอข่าวที่รีบเร่งเพื่อให้สามารถนำเสนอข่าวได้ทันทีดังนั้น ควรเพิ่มในเรื่องของการเปิดรับข้อผิดพลาด เช่น สายด่วนในการเปิดรับข้อผิดพลาด และเมื่อผิดพลาดสื่อมวลชนควรออกมาแถลงขอโทษ

2) ความเห็นต่อขอบเขตของแนวปฏิบัติ: ขั้นตอนที่ 1 การปฏิบัติลำดับแรกต่อประเด็นข่าวลวง

ความเห็นจากนักวิชาการ

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 ข้อ 1.1 ไม่นำเสนอข้อมูลทันทีด้วยเหตุผลของความสดใหม่และรวดเร็ว ควรหาแนวทางให้กับสื่อเสริมเพิ่มเติม เพราะปัจจุบันสื่อต้องนำเสนอข่าวแบบสดใหม่ ดังนั้นควรเลือกคำที่ใช้ที่ไม่ใช่ข้อห้าม และเพิ่มเติมเป็นพฤติกรรมที่สื่อควรพึงกระทำ
- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 4 ไม่ใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ เรื่องนี้ไม่เสมอไปที่การแชร์แหล่งข่าวร่วมกันแล้วจะเกิดข่าวลวง ดังนั้นในแนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 4 ควรปรับเปลี่ยน Keyword

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 4 ไม่ใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ ควรเปลี่ยนคำเป็น หากมีความจำเป็นที่จะต้องนำเสนอข่าวที่แชร์แหล่งข่าวร่วมกันสื่อมวลชนควรตรวจสอบแหล่งข่าวก่อน

- เห็นด้วยกับแนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 1 ที่ไม่นำเสนอข้อมูลทันทีเนื่องจากความสดใหม่ เพราะ ผู้ใช้กับผู้สร้างข่าวเป็นคนเดียวกันในโลกออนไลน์ ดังนั้น องค์กรสื่อมวลชนที่จะนำเสนอข่าวต้องยึดหลักจริยธรรมตามหลักวารสารศาสตร์ นอกจากนี้ข้อ 2 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากที่มามากกว่า 1 แหล่ง และข้อ3 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกันกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ควรที่จะนำข้อ 2 และ 3 รวมกัน เพราะมีความซ้ำซ้อน

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.2 จริยธรรมเป็นการส่งเสริมไม่ใช่ข้อห้าม โดยควรส่งเสริมให้สื่อมวลชนพึงให้ข้อมูลที่จะไม่ทำให้เกิดข่าวลวงเพื่อที่จะไม่ขยายความต่อ ดังนั้น ควรให้ความรู้ประกอบ background ที่เกี่ยวข้องกับข่าวเพิ่มเติมเพื่อระงับการเกิดข่าวลวง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.3 ควรบอกแนวปฏิบัติให้ชัดเจน
ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 4 ไม่ใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ เรื่องนี้ถ้าต้องแชร์ข้อมูลร่วมกัน สื่อมวลชนแก้ไขด้วยการ recheck แหล่งข่าวที่เกี่ยวข้อง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 4 ควรแก้ไขคำเป็นคำว่า พึงระมัดระวัง ในการแชร์ข่าวกับสื่อมวลชน นอกจากนี้ แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 1 ที่นำเสนอว่าไม่ควรนำเสนอข่าวในทันทีเป็นไปได้ยาก เพราะ ปัจจุบันการนำเสนอข่าวของสื่อต้องแข่งขันกับเวลา ดังนั้น ถ้าเกิดการรายงานผิดพลาดนักข่าวจะแก้ไขข้อมูลเอง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ1 ถ้าข่าวไม่มีความสดใหม่ ประชาชนคงไม่รับชม และข้อ 4 ไม่ใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ยาก เพราะ เรื่องของต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของสำนักข่าวที่ต้องใช้คนทำข่าวเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ เรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพการนำเสนอข่าวที่ผิดพลาดอันนี้อาจจะเป็นเรื่องของการแข่งขันของเวลาที่จะนำเสนอข่าวจึงขาดการกลั่นกรอง ดังนั้น ขอเสนอเพิ่มเติมเป็นข้อที่ 5 คือ นำเสนอข่าวที่ผิดพลาดไปแล้วจะมีวิธีแก้ไข ปฏิบัติอย่างไร ทาง กสทช. อาจจะมีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของสำนักข่าว เพื่อให้ประชาชนที่รับข่าวสารได้ระมัดระวังในเรื่องของการเลือกรับข่าวสาร

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.2 สื่อมวลชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงในการนำเสนอข่าวที่เป็นเหตุให้ทวีประเด็นในการพูดคุยข่าวลวงได้ เพราะเป็นข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ซึ่งสื่อมวลชนไม่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.1 ข้อ 4 ไม่ใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ ทั้งนี้ ในบางครั้งการแชร์ร่วมกันอาจส่งผลให้เกิดข้อมูลข่าวที่ผิดเพี้ยนได้ และอาจจะทำให้เกิดข่าวที่บิดเบือนได้

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.2 ข้อ 2 งดนำเสนอข่าวนั้นทันทีหากพบว่าข่าวนั้นเป็นข่าวเท็จ ในข้อนี้ควรให้ข้อมูลข่าวที่ถูกต้องแทนการงดนำเสนอข่าว

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 ต้องปรับคำ ยกตัวอย่างเช่น สื่อมวลชนไม่นำเสนอข่าวลวงซ้ำ ซึ่งสื่อมวลชนไม่นำเสนอข่าวลวงซ้ำอยู่แล้ว แต่เกิดขึ้นจากการที่สื่อมวลชนไม่รู้ว่าเป็นข่าวลวง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 หัวข้อ 1.2 ควรปรับการใช้คำ เพราะ สื่อมวลชนไม่มีทางรู้ได้ว่า ณ เวลานั้นข่าวนั้นเป็นข่าวลวงหรือข่าวจริง แต่ต้องนำเสนอตามสถานการณ์ภาคสนาม นอกจากนี้หัวข้อ 1.2 และ 1.3 ควรรวมกัน เพราะมีเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน

3) ความเห็นต่อขอบเขตของแนวปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาและปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามประเภทของข่าวลวง

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 2 แยกประเภทของข่าวลวงดีแล้ว แต่ควรแก้หัวข้อเป็นการพิจารณาและปฏิบัติอย่างเหมาะสมในการสื่อสารในภาวะวิกฤต

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 2 การแยก Disinformation กับ Misinformation เป็นการแยกโดยเจตนา ซึ่งไม่แน่ใจว่าสื่อมวลชนจะปฏิบัติได้จริง

4) ความเห็นต่อขอบเขตของแนวปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 3 การสำรวจองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าว

ความเห็นจากนักวิชาการ

- ควรดำเนินการให้ครอบคลุมภูมิทัศน์สื่อ ควรเข้าใจปัญหาว่าสำนักข่าวขนาดใหญ่จะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมได้ แต่สำหรับสำนักข่าวขนาดเล็กจะไม่สามารถทำได้ เพราะไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอ

- สื่อมวลชนต้องสามารถเข้าถึงเครื่องมือที่เกี่ยวกับการตรวจสอบประเด็นข่าวได้ เครื่องมือด้านวารสารศาสตร์ และเครื่องมือตรวจสอบวีดีโอ ดังนั้น กสทช. ควรให้ความรู้ และอบรมการใช้เครื่องมือในการตรวจสอบข่าวลวงให้กับสื่อมวลชนเพิ่มเติม

- ควรพิจารณาขั้นตอนใหม่ โดยแนวปฏิบัติขั้นตอนที่ 3 ควรเอาไว้เป็นแนวปฏิบัติขั้นตอนที่ 1 ซึ่งนักข่าวควรจะต้องมีทักษะในการแยกองค์ประกอบของข่าวลวงก่อนถึงจะเป็นวิธีการจัดการ ข่าวลวง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 3 ข้อ 3.1 มีความกำกวมในเรื่องของทรัพยากรที่ทางผู้วิจัยยังไม่ได้มี การระบุชัดเจน และแนวปฏิบัติควรเพิ่มเรื่องของ Minimum Requirement

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ประเภทของสภาวะวิกฤตทางกระทรวงดิจิทัลมีความพร้อมในการตรวจสอบแหล่งข่าวที่ครอบคลุมทั้งหมดที่ทางทีมผู้วิจัยได้นำเสนอ
- ปัญหาเรื่องของข่าวลวงส่วนใหญ่เกิดจากสื่อออนไลน์ที่ไม่มีกองบรรณาธิการตรวจสอบ ซึ่งถ้า กสทช. จะทำหลักสูตรออกมาดูแล ก็ไม่สามารถครอบคลุมไปถึงสื่อออนไลน์ได้
- ปัญหาเกิดจากสื่อออนไลน์ไม่มีกองบรรณาธิการ ดังนั้น ควรเพิ่มเนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อเข้ามาเพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และไม่ผลิตสื่อที่เป็นข่าวลวง
- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 3 ข้อ 3.2 ควรแยกภาคปฏิบัติที่เป็นนักข่าวภาคสนามกับกองบรรณาธิการให้ชัดเจน ดังนั้น ควรเพิ่มทักษะให้กับนักข่าว และกองบรรณาธิการด้วยหลักสูตร 2 แบบ ได้แก่ หลักสูตรนักข่าวภาคสนาม และหลักสูตรสำหรับกองบรรณาธิการ

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- แนวปฏิบัติควรทำให้เป็นภาคปฏิบัติมากขึ้น เช่น หน่วยงานใดยินดีทำตามปฏิบัติจะได้รับการสนับสนุนจากกสทช. ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า สื่อสามารถรายงานข่าวได้รวดเร็ว และเป็นข้อเท็จจริงได้

5) ความเห็นต่อขอบเขตของแนวปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 4 การรายงานข่าวลวงที่กำลังขยายตัว

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 4 ข้อ 1 และข้อ 2 ถ้าข่าวไม่ถูกต้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะเป็นผู้แก้ไขข่าว ดังนั้น ควรระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ระบุให้ชัดเจนว่าข่าววิกฤตประเภทใดต้องเข้าขอข้อมูลที่หน่วยงานใด ส่วนข้อ 3 และข้อ4 ทำได้ในกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงมาตรวจสอบ
- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 4 ข้อ 1 ควรปรับคำ และควรคำนึงถึงหลักการทำงานของสื่อมวลชน คือ การให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง เพราะ ความถูกต้องมาทีหลังข้อเท็จจริง ณ ตอนที่นำเสนอข่าว นอกจากนี้ ข้อ 3 ไม่นำเสนอข่าวลวงซ้ำ ประเด็นนี้สื่อมวลชนไม่นำเสนออยู่แล้วอาจจะต้องปรับคำ

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะมีโฆษกทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารข่าว ยกตัวอย่าง วิกฤตเกิดการจราจลเป็นหน้าที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 4 ขาดการลงรายละเอียดในขั้นตอนการตรวจสอบข่าวลวง ควรนำกระบวนการ Fact Checking เข้ามาตรวจสอบซ้ำ นอกจากนี้ ไม่นำเสนอข่าวลวงซ้ำ ควรปรับคำ เพราะ ไม่ควรที่จะห้าม แต่เป็นการควรระมัดระวัง และควรเพิ่มแนวปฏิบัติในเรื่อง เมื่อสื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลเท็จหรือพบข้อมูลเท็จควรตรวจสอบและนำเสนอข่าวจริง

6) ความเห็นต่อขอบเขตของแนวปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินการเมื่อสื่อมวลชนทราบภายหลังว่าประเด็นที่นำเสนอไปแล้ว เป็นข่าวลวง

ความเห็นจากนักวิชาการ

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 5 ควรเพิ่มในเรื่องของ Notice and Takedown และในกรณีที่พบข่าวปลอมสื่อมวลชนควรเป็นผู้ตรวจตราในการคัดกรองข่าวปลอม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องชี้แนะ
- ควรแบ่งระดับความสำคัญของแต่ละข้อว่า ข้อใดเป็นสิ่งพึงกระทำ ควรระมัดระวัง หรือข้อใดเป็นเฉพาะทางเลือก

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ควรเพิ่มให้มีหน่วยงานดูแลแบบ One Stop Service รับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสื่อมวลชน

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 5 ในกรณีพบว่าเป็นข่าวลวง สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ไม่สามารถลบได้เลย เพราะ เผยแพร่ไปแล้ว สื่อออนไลน์เท่านั้นสามารถลบได้ แต่จะสามารถแก้ไขได้ด้วยการตรวจสอบข้อมูลของแหล่งข่าวอีกครั้ง และทำการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- แนวปฏิบัติในขั้นตอนที่ 5 ควรแบ่งระดับให้ชัดเจนว่าแนวทางไหนเป็นสิ่งที่พึงกระทำหรือเป็นทางเลือก ควรกำหนดให้ชัดเจน

7) แนวโน้มการใช้คำว่า Fake News ในต่างประเทศ

ความเห็นจากนักวิชาการ

- ข่าวลวงในต่างประเทศ คือ การลวงในรูปแบบของข้อมูลลวงจากสำนักข่าวปลอม ซึ่งในบางครั้งอาจจะไม่เป็นสภาวะวิกฤตแต่ก็มีผลกระทบต่อประชาชน ดังนั้น ควรแยกระหว่างข่าวลวงในสภาวะวิกฤตและไม่วิกฤตว่าสื่อมวลชนมีการจัดการกับข่าวลวงอย่างไร
- ควรนิยามศัพท์และขอบเขตของ Fake News ให้ชัดเจน ยกตัวอย่างต่างประเทศจะใช้ Disinformation

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ในต่างประเทศจะแยกเป็นข่าวผิดกับข่าวลวง แต่ในประเทศไทยจะรวมกันเป็นคำว่าข่าวลวง ดังนั้น ควรนิยามข่าวผิดและข่าวลวงให้ชัดเจน
- คำว่า Fake News ควรแยกให้ชัดเจนในเรื่องของข่าวที่ผิด ข่าวที่บิดเบือน และข่าวลวง

- คำว่า Fake News อาจจะยังไม่ครอบคลุมข่าวบิดเบือน ดังนั้น จึงต้องนิยามให้ชัดเจน

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- ควรนิยามคำศัพท์ ข่าวผิด ข่าวลวง มีขอบเขตถึงไหน

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- คำว่า Fake News ไม่ได้เป็นประเด็นหลัก แต่สำคัญสำหรับแนวปฏิบัตินี้ที่ควรนิยามให้ชัดเจน เพราะ จะทำให้สื่อมวลชน ภาคประชาชน ได้เข้าใจ Fake News มากขึ้น เพราะบางครั้ง Fake News อาจจะไม่ได้อยู่ในรูปแบบของข่าวเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ในรูปแบบการแชร์ข้อความผ่านทางไลน์

8) ความเห็นต่อกรอบสถานการณ์ที่ควรให้มีเพิ่มเติม

ความเห็นจากนักวิชาการ

- การแบ่งประเด็นข่าวที่เป็นสภาวะวิกฤต 5 ประเภท ควรเพิ่มประเด็นวินาศภัย

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- การแบ่งประเด็นข่าวที่เป็นสภาวะวิกฤต 5 ประเภทควรเพิ่มประเด็นอุบัติภัย

7.1.1.2 ความเห็นต่อ (ร่าง) หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1) ความเห็นต่อความครอบคลุมของประเด็นเนื้อหาในหลักสูตร

ความเห็นจากนักวิชาการ

- แสดงความคิดเห็นต่อชื่อหลักสูตรที่เป็นลักษณะของการส่งเสริม จึงมองว่าจุดเด่นของหลักสูตร คือ ด้านจริยธรรม และนำไปสู่การตั้งคำถามที่ว่า หลักสูตรดังกล่าวจะส่งเสริมจริยธรรมสื่อได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากคิดเห็นว่า รูปแบบการสร้างจริยธรรมไม่ใช่การเกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนใน 12 ชั่วโมงที่ทำการฝึกอบรมผ่านรูปแบบออนไลน์ ต้องมองไปถึงจุดมุ่งหมายของผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นว่าท้ายที่สุดนั้นจะบรรลุถึงเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้ง จะมีกระบวนการประเมินผลอย่างไรที่เรียกว่าเข้าถึงจริยธรรม

- เสนอความคิดเห็นต่อเนื้อหาของหลักสูตรสองส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง คือ ควรมีการเรียนการสอนอบรมในเชิงปฏิบัติ ผ่านรูปแบบสถานการณ์จำลอง (Simulation) เพิ่มการฝึกวิเคราะห์จากสถานการณ์ข่าว เพื่อเป็นการทดสอบก่อนอบรม (Pre-Test) ว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีพื้นฐานความรู้เรื่องจริยธรรมสื่อมากน้อยเพียงใด และจะต้องเน้นย้ำเนื้อหาส่วนใดเป็นพิเศษหรือไม่ ส่วนที่สอง คือ เนื้อหาของหลักสูตรในส่วน Media Function and Media Effect ของ Mass Media ที่เป็นข้อควรรู้พื้นฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากข่าวลวง หรือ Fake News ที่เกิดขึ้น รวมถึง การพัฒนาหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอบรม (Brainstorm) นำไปสู่การสร้างเช็คลิสต์นำเสนอ เพื่อใช้ตรวจสอบข่าวที่ปรากฏขึ้นในสังคม

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- เสนอความคิดเห็นต่อโมดูลหลักสูตรในส่วนของการปูพื้นฐานระดับภาวะวิกฤตที่ต่างกันก็จะส่งผลถึงความไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันด้วย ยกตัวอย่างเช่น Low & High Profile มาเป็นเกณฑ์สถานการณ์วิกฤตที่รุนแรงและไม่รุนแรง ผลของการไหลเวียนข่าวสารก็มีความแตกต่างกัน ฉะนั้น เมื่อมีการปูพื้นฐานความรู้ระดับภาวะวิกฤตแล้ว จะส่งผลให้สื่อมวลชนและผู้เข้าร่วมอบรมเกิดความเข้าใจสภาวะวิกฤตที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การวิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนของบทต่อไปได้

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- เสนอความคิดเห็นออกเป็นสองส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง คือ ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรม โดยคำนึงถึงพื้นฐานคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมอบรมที่เท่าเทียมกัน ด้วยวิธีการกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน ส่วนที่สอง คือ การเพิ่มจำนวนวงเสวนาในวันจัดอบรมหลักสูตรเพิ่มขึ้น เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีประสบการณ์จริงและผู้ที่อาจยังไม่มีประสบการณ์ที่เพียงพอ นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของวิทยากรที่บรรยายการอบรมในครั้งนี้ด้วย อีกทั้ง หลักสูตรการอบรมดังกล่าว ควรสามารถเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงและเรียนรู้ได้ ตั้งแต่เบื้องต้นไปจนถึงระดับเข้มข้นลงลึกต่อไปตามความสนใจ

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- เสนอแนะว่า ควรมีการจัดแบ่งกลุ่มประเภทของผู้เข้าร่วมอบรม โดยอาจแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มภาคสนาม กลุ่มที่ 2 กลุ่มกองบรรณาธิการ กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้บริหารสื่อ และในส่วนของเนื้อหาแต่ละโมดูล อาจประกอบด้วยหน่วยเนื้อหาย่อยลงไปได้อีก โดยในแต่ละแนวทาง การนำเสนอเนื้อหา ควรมีผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายสื่อให้เกิดความเข้าใจ

2) ความเห็นต่อระยะเวลาของแต่ละเนื้อหาในหลักสูตร

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- เสนอแนะจำนวนชั่วโมงการจัดอบรมหลักสูตร ควรลดให้เหลือประมาณ 9 ชั่วโมง อาจกำหนดดังนี้ เช่น ในหัวข้อแรก ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎี ข้อกฎหมายต่าง ๆ ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับข่าวในสภาวะวิกฤต ใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง เทคนิคการรายงานข่าวใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง การจัดการข่าวในสภาวะวิกฤต ใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง ส่วนระยะเวลาที่เหลือเป็นส่วนของการฝึกปฏิบัติจริง นอกจากนี้เนื้อหาที่แยกไปแต่ละหัวข้อในหลักสูตร หากเนื้อหามีความใกล้เคียงกัน สามารถนำมารวมเข้าด้วยกันได้ เพื่อรวบรัดระยะเวลาให้กระชับมากขึ้น และมองว่ายังมีสิ่งที่ขาดหายไป คือ การใช้ภาษาและการสื่อสารในภาวะวิกฤต ซึ่งถือว่าเป็นหัวข้อที่จำเป็น

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- ควรปรับลดระยะเวลาส่วนของการบรรยายเนื้อหาลง โดยปรับเปลี่ยนเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และการเสวนากันระหว่างผู้เข้าร่วมอบรมในกลุ่มที่มีความรู้ระดับเดียวกัน สามารถสื่อสารกันได้ จึงควรลดเวลาส่วนการบรรยายทฤษฎี และเพิ่มเวลาส่วนการปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น

3) ความเห็นต่อเนื้อหาหลักสูตรที่ควรเพิ่มเติม

ความเห็นจากนักวิชาการ

- เสนอถึงการนำกรณีศึกษาบริบทจากประเทศไทยมาศึกษาร่วมด้วยนอกเหนือจากกรณีศึกษาจากต่างประเทศ อาจทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมเกิดความเข้าใจและคิดอย่างเห็นภาพได้ชัดเจนได้มากกว่าเพิ่มเพื่อใช้ประโยชน์ในทางวิชาการสาธารณะ

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- เสนอแนะการเพิ่มแนวคิดเกี่ยวกับการไม่สร้างถ้อยความเกลียดชัง หรือ Hate Speech อีกทั้งเรื่องของการจะเป็น นักข่าวสายสงคราม (War Journalist) และ สื่อสันติภาพ (Peace Journalist) นอกจากนี้ ควรเพิ่มเติมเนื้อหาด้านเทคนิคการรายงานข่าว และการฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario) โดยเนื้อหาในแต่ละหัวข้อจะมีรูปแบบสถานการณ์ชุดย่อยสลับกับสถานการณ์ชุดใหญ่ประกอบด้วย

7.1.1.3 ข้อเสนอเพิ่มเติมต่อการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตด้วยการกลไกกำกับดูแลร่วมกัน

1) ปัจจัยหนุนที่จะเอื้อให้กลไกสามารถขับเคลื่อนได้จริง

ความเห็นจากนักวิชาการ

- เสนอความคิดเห็นว่าการกำกับดูแลไม่ควรจำกัดสิทธิ เสรีภาพสื่อ จริยธรรมสื่อควรเป็นเรื่องส่งเสริมมากกว่าการกำกับดูแลหรือควบคุม เสนอว่าประเทศไทยควรมีระบบการตรวจการสื่อจากกองกลาง (Media Ombudsman) เกิดจากการร่วมมือจากนักวิชาชีพสื่อและสถาบันทางวิชาการเข้ามาร่วมกัน คล้ายกับหน่วยงานการคุ้มครองผู้บริโภค จะช่วยให้สื่อทำงานร่วมกันอย่างเป็นพันธมิตร

ความเห็นจากองค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แสดงความคิดเห็นต่อร่างฯ ที่นำเสนอในสภาเป็นตัวที่จะกำกับดูแลสื่อทั้งหมด จะถูกกำกับทั้งสื่อออนไลน์ด้วย กระบวนการ Co-regulation

- แสดงความคิดเห็นว่า แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการจัดอบรมหลักสูตรต่าง ๆ แต่นักข่าวสื่อมวลชนหลายคนยังไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เพราะอาจต้องทำตามเงื่อนไขหรือตามคำสั่ง บางครั้งไม่สามารถทำหน้าที่ Gate Keeper ที่ดีได้ ด้วยนโยบายบางอย่าง เนื่องด้วยไม่มีหลักประกันคุ้มครองโดยชอบหรือโดยตามวิชาชีพ ยกตัวอย่าง ในต่างประเทศสามารถทำได้ เพราะมีการจัดตั้งองค์กรสหภาพเพื่อเข้ามาดูแลสื่อมวลชน ซึ่งเมืองไทยยังไม่ปรากฏ

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- แสดงความคิดเห็นต่อกลไกที่จะขับเคลื่อน ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีกรอบเรื่องจริยธรรมที่ชัดเจน ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ผู้ที่จะมาเป็นกลไกหลัก น่าจะเป็นกลุ่มสมาคมที่ยังคงดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ในบริบทของสมาคมต้องขับเคลื่อนด้วยสมาชิก สื่อมวลชนก็จะขับเคลื่อนตามแผนแม่บทที่มีปรากฏอยู่ ในส่วนของสำนักงาน กสทช. ควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มที่คล้ายคลึงกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และจัดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่ออย่างต่อเนื่อง

- แสดงความคิดเห็นต่อกลไกการส่งเสริมว่า ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ มีความต้องการจะเข้าร่วมอบรมหลักสูตรด้วยตนเองอย่างสมัครใจ สำนักงาน กสทช. สามารถให้ความสนับสนุนโดยจัดทำหลักสูตรดังกล่าวเป็นมาตรฐาน และได้ใบประกาศนียบัตร แต่สิ่งสำคัญต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการสื่อเอกชนให้ได้ เช่น ลดค่าธรรมเนียมรายปี

- แสดงความคิดเห็นต่อกลไกที่จะขับเคลื่อนนั้น ยิ่งมีกฎเกณฑ์มาก ยิ่งเป็นการกดทับสื่อมวลชน สิ่งที่สำนักงาน กสทช. ควรกระทำเพิ่มขึ้น คือ การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ถึงสิทธิ เมื่อได้รับผลกระทบ ทั้งในทางกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองต่าง ๆ รวมถึง ควรส่งเสริมให้มีช่องทางการรับเรื่องร้องเรียนได้สะดวก ทั่วถึงและเท่าเทียมกันอีกด้วย

2) ปัจจัยอุปสรรคที่ควรคำนึงและพิจารณาแนวทางในการแก้ไข

ความเห็นจากนักวิชาการ

- แสดงความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันหน่วยงานยังขาดเรื่องฐานข้อมูลกลุ่มวิชาชีพสื่ออื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะมีการจัดสอบใบประกอบวิชาชีพสื่อ สื่อมวลชนบางคนหรือบางหน่วยงานก็ไม่มีใบประกาศดังกล่าว ไม่สามารถทราบได้ถึงจำนวนผู้มีใบประกอบวิชาชีพสื่อในระบบ จึงเห็นสมควรว่าทางสำนักงาน กสทช. จำเป็นต้องริเริ่มสนับสนุนและส่งเสริมสื่อมวลชนในกระบวนการนี้ โดยเฉพาะในผู้ประกอบการรายย่อย อาทิ วิทยุชุมชน และเคเบิลทีวี ซึ่งอาจกำหนดแนวทางปฏิบัติงานในรูปแบบการรวมศูนย์กลางเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมสื่อมวลชนทุกระดับให้สามารถเข้าถึงกระบวนการสอบรับใบประกอบวิชาชีพสื่ออย่างเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น

องค์กรสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แสดงความคิดเห็นต่อร่างฯของสำนักงาน กสทช. ร่วมกับทางสมาคมต่าง ๆ ยังตกลงหาจุดร่วมระหว่างกันไม่ได้ จึงต้องการตั้งคำถามถึงสำนักงาน กสทช.ว่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นมาจากเหตุใด

- แสดงความคิดเห็นว่า แม้จะมีกระบวนการ Self-regulation เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ปัจจัยที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหา เนื่องจากมองว่า ยังขาดขบวนการจากภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลสื่อมวลชน กล่าวคือ ในสถานการณ์ทางสังคมของประเทศไทย มักไม่ปรากฏการที่ผู้บริโภครายย่อยฟ้องร้องสื่อมวลชน จะมีเพียงแต่ผู้บริโภครายใหญ่เท่านั้น เช่น นายทุนเอกชนที่สามารถเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวสารที่ผิดพลาด รวมทั้งการกระทำละเมิดของสื่อมวลชน

ความเห็นจากผู้รับใบอนุญาต

- แสดงความคิดเห็นต่อความไม่เท่าเทียมกันของสื่อมวลชนกับภาครัฐ เนื่องจากภาครัฐมักเป็นฝ่ายที่มีอำนาจกำหนดหลักกำกับและสนับสนุนสื่อ
- แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นอุปสรรคของการกำกับดูแล เนื่องจากเดิมที สำนักงาน กสทช. เป็นผู้กำกับดูแลการใช้คลื่นความถี่อยู่เพียงผู้เดียว และเมื่อเกิดการเข้ามาของสื่อโซเชียล จึงมีกระทรวงดิจิทัลเข้ามาดูแล ฉะนั้นเห็นว่า สื่อโซเชียลควรต้องได้รับการขึ้นทะเบียน หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ทั้งระบบในประเทศไทย และสามารถเผยแพร่ฐานข้อมูลสื่อมวลชนได้ นอกจากนี้ ควรต้องระบุให้ชัดเจนถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เข้ามาอบรมนั้น ผ่านเกณฑ์หลักสูตรอย่างไร จำนวนเท่าไหร่ต่อรุ่นที่จัดอบรม เป็นต้น

ความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ

- แสดงความคิดเห็นต่อร่างฯ ที่จะมากำกับดูแลสื่อ แต่จะมีข้อยกเว้นทางกฎหมายว่าสมาชิกสื่อใดที่เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพอยู่แล้วนั้น จะไม่ถูกกำกับดูแล

7.2 หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่สื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน

1. ความเป็นมาของหลักสูตร

ภูมิทัศน์สื่อที่เปลี่ยนไปส่งผลให้เกิดช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่หลากหลายและรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งนำมาสู่ปัญหาจริยธรรมในการเผยแพร่เนื้อหาสู่สาธารณะของสื่อมวลชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการนำเนื้อหาที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้ในการรายงานข่าวโทรทัศน์อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ประกอบกับการสื่อสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น ผู้สื่อสารมีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารได้อย่างไร้พรมแดน ทำให้ยากต่อการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนั้น สื่อมวลชนจึงต้องมีทักษะเฉพาะด้าน ในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ระหว่างข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นข่าวลวง/ข่าวปลอมให้ได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาที่ต้องแข่งขันกันอย่างสูง โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือสภาวะวิกฤตด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุ ภัยพิบัติ ตามธรรมชาติหรือ สถานการณ์โรคระบาด ความตื่นตระหนก ความหวาดกลัว และความสับสนของประชาชนที่ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว จึงทำให้เกิดการแพร่สะพัดของข้อมูลข่าวสารที่เป็นข่าวลวง/ข่าวปลอมได้อย่างไร้ทิศทาง ซึ่งปรากฏการณ์นี้เรียกว่า “การแพร่ระบาดของข้อมูล (Infodemic)” พบได้ทั้งข้อมูลเท็จที่เกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ รวมถึงการปล่อยข่าวที่บิดเบือนเพื่อให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งคนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในบริบทของสังคมที่มี ความละเอียดอ่อนจึงตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง/ข่าวปลอมได้ สื่อมวลชนจึงควรเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนด้วยการนำเสนอข้อมูลที่มีแต่ความถูกต้องเป็นจริง เพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้น

การสื่อสารในสภาวะวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัยต่อชีวิตและครอบครัวของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ สื่อมวลชนต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่ว่า

ด้วยคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการนำเสนอต่อสาธารณะของสื่อมวลชน นอกเหนือไปจากการมีความรู้ ความสามารถ รวมถึงมีระบบการสื่อสารที่รวดเร็ว ชัดเจน และมีประสิทธิภาพเพื่อลดความตื่นตระหนกและหวาดกลัวในสถานการณ์ที่วิกฤต การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ แม้จะมีหน่วยงานกำกับดูแลหรือมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน แต่ในปัจจุบัน ยังพบว่า การปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนในภาพรวมยังมีการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ในการนำเสนอข่าวขณะเกิดเหตุวิกฤตอย่างต่อเนื่อง

ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 27 (18) และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 39 กำหนดให้กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ได้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม

ของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม และให้สื่อมวลชน ผู้ประกอบวิชาชีพได้ยึดถือเป็นแนวทางในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

ทั้งนี้ หลักสูตร “จริยธรรมสื่อกับการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” ประกอบด้วยประเด็นการเรียนรู้จำนวน 7 โมดูล โดยมีชั่วโมงการเรียนรู้รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 ชั่วโมงนับรวมชั่วโมงในการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเนื้อหาทั้ง 7 โมดูลมีองค์ประกอบดังนี้

โมดูลที่ 1 นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง

โมดูลที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต และตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 3 การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 4 การจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 5 จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และหลักการวารสารศาสตร์สงคราม (War Journalist) และวารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalist)

โมดูลที่ 6 การตรวจสอบข่าวลวง

โมดูลที่ 7 การฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario)

2. วัตถุประสงค์

หลักสูตร “จริยธรรมสื่อกับการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน ให้มีการปฏิบัติงานและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมบนหลักการและกรอบมาตรฐานด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสารมวลชนเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

3. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ที่สามารถศึกษาหลักสูตรนี้ ได้แก่ ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ กลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน กลุ่มสื่อใหม่ นักวิชาการ องค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน ภาคประชาสังคม มูลนิธิและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน และมูลนิธิและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค โดยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์ประสบการณ์การทำงานวิชาชีพสื่อมวลชน ไม่เกิน 6 ปี เข้าอบรมรุ่นที่ 1 และประสบการณ์การทำงานวิชาชีพสื่อมวลชน 6 ปีขึ้นไป เข้าอบรมรุ่นที่ 2

4. วิธีการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

การฝึกอบรมปฏิบัติการดำเนินการโดยรูปแบบออนไลน์และการฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario) จำนวนรวม 12 ชั่วโมง อันประกอบไปด้วยวิธีการฝึกอบรมที่ผสมผสานหลากหลายวิธี ได้แก่ การบรรยาย (Lecture) การเรียนรู้จากกรณีศึกษา (Case Study) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning)

5. สื่อการฝึกอบรมและอุปกรณ์

5.1 Power Point สำหรับการบรรยาย

5.2 กรณีศึกษา

5.3 เครื่องมือสำหรับการฝึกปฏิบัติในรูปแบบออนไลน์

5.4 อุปกรณ์การเขียนข่าวสำหรับฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง

6. การประเมินผลและเครื่องมือในการประเมินผล

การประเมินผล ประกอบด้วยการประเมิน 2 ส่วน ได้แก่ การประเมินความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ดำเนินการโดยใช้แบบฝึกปฏิบัติ และการประเมินเนื้อหาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงหลังจากการอบรมนำร่อง โดยมุ่งเน้นให้สามารถจัดทำเนื้อหาที่มีความเหมาะสมทั้งสำหรับสื่อภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน กสทช. และสื่อใหม่

6.1 การประเมินความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ดำเนินการโดยใช้แบบฝึกปฏิบัติการเขียนข่าวในสถานการณ์จำลอง

6.2 การประเมินเนื้อหาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงหลังจากอบรมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการโดยใช้แบบประเมินอบรมเชิงปฏิบัติการ ในมิติของ 1) ความเหมาะสมของเนื้อหา 2) ความทันสมัยของเนื้อหา 3) ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม 4) ความเหมาะสมของกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม 5) ระดับความยากง่ายในการทำความเข้าใจเนื้อหา

7. รายละเอียดเนื้อหาทั้ง 7 โมดูล

โมดูลที่ 1 นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถจำแนกประเภทของข่าวลวงได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 1 : อธิบายนิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง 3 ประเภท ได้แก่ 1.ข้อมูลที่ผิด Misinformation คือ ข้อมูลที่ผิด เป็นเท็จ หรือไม่จริง แต่ผู้ส่งสารเชื่อว่าเป็นข้อมูลจริงจึงเผยแพร่สู่ผู้อื่น

โดยไม่ได้มีความตั้งใจที่จะส่งผลในแง่ร้ายต่อใคร 2.ข้อมูลที่บิดเบือน Disinformationคือ ข้อมูลที่ผิด เป็นเท็จ หรือไม่จริง และผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะบิดเบือน ดัดแปลง หรือโกหกในเรื่องนั้น และสร้างความเสียหายต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น การชักจูงใจและชี้นำผู้คน องค์กร และประเทศ ในทางที่ผิด เป็นต้น 3.ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย Malinformationคือ ข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง แต่อาจกล่าวเกินจริงและแฝงไปด้วยเจตนาบางอย่างของผู้ส่งสาร เพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดและสร้างความเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งทั้งที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอก็ได้ เนื่องจากไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การแกล้งเปิดเผยข้อมูลทางการแพทย์ ส่วนบุคคลต่อสาธารณะ โดยบุคคลเจ้าของข้อมูลนั้นได้รับความเสียหายและสาธารณะไม่ได้รับประโยชน์ใดจากข้อมูลนั้น เป็นต้น

เอกสารประกอบการบรรยาย

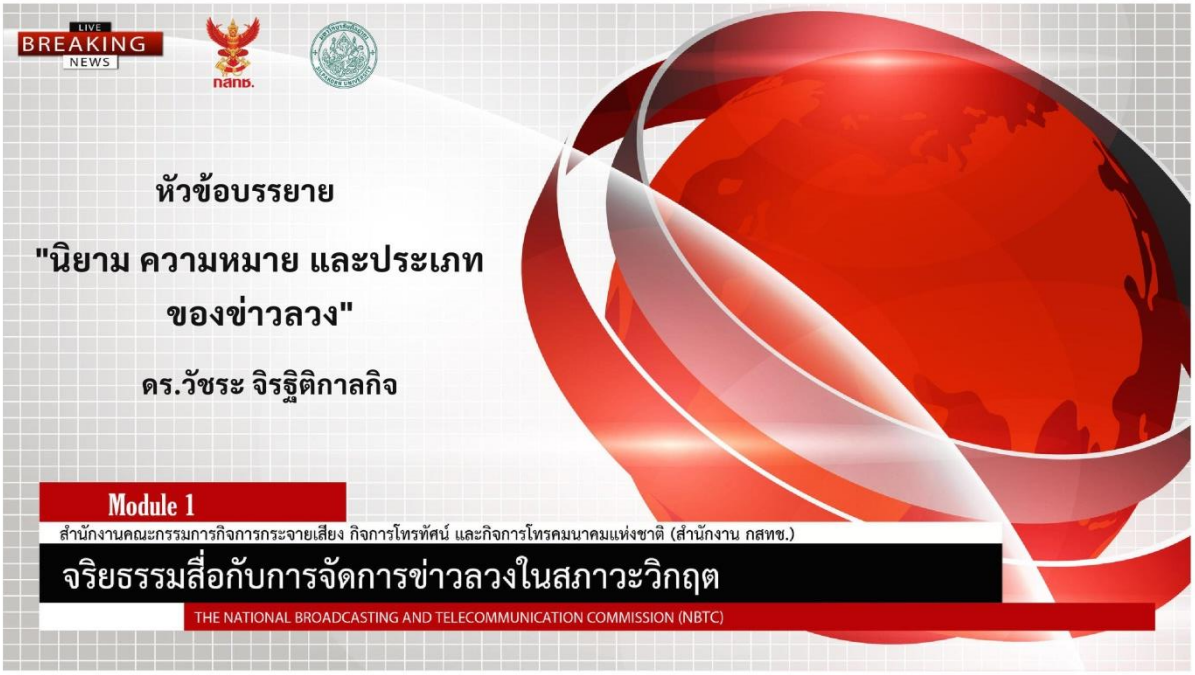

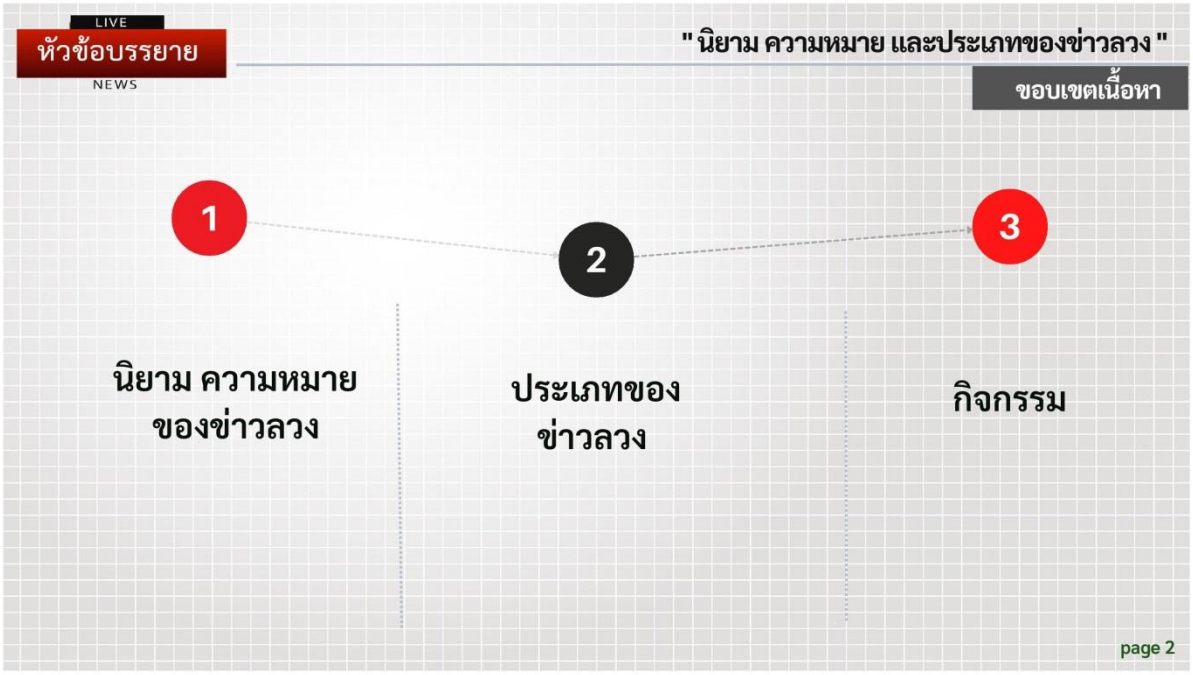
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ขอบเขตเนื้อหา
1
2
3
นิยาม ความหมาย ของข่าวลวง
ประเภทของ ข่าวลวง
กิจกรรม
page 2

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ความหมายของข่าวลวง
ข่าวลวง (Fake news)
=
Fake + News
page 3

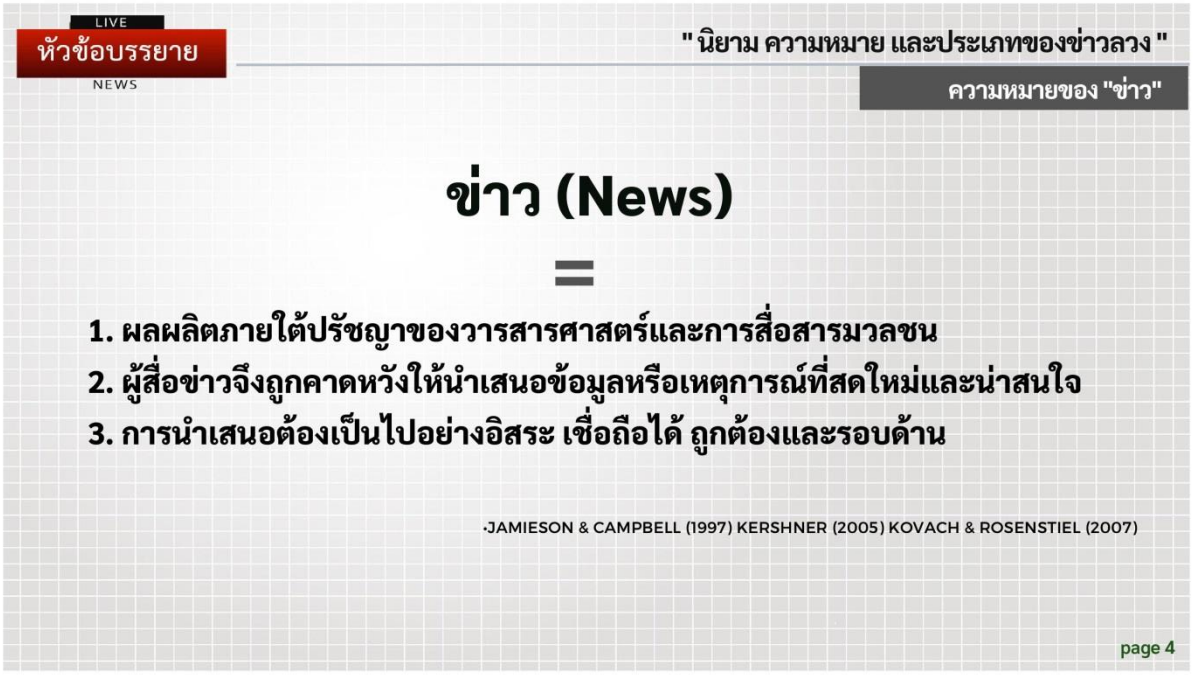
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ความหมายของ "ข่าว"
ข่าว (News)
=
1. ผลผลิตภายใต้ปรัชญาของวารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน
2. ผู้สื่อข่าวจึงถูกคาดหวังให้นำเสนอข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่สดใหม่และน่าสนใจ
3. การนำเสนอต้องเป็นไปอย่างอิสระ เชื่อถือได้ ถูกต้องและรอบด้าน
·JAMIESON & CAMPBELL (1997) KERSHNER (2005) KOVACH & ROSENSTIEL (2007)
page 4

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ความหมายของ "ข่าว"
ข่าว (News)
=
Concept:
คุณค่าข่าว (News values)
+ เสรีภาพสื่อ (freedom of the press)
+ ความรับผิดชอบ (responsibility)
·JAMIESON & CAMPBELL (1997) KERSHNER (2005) KOVACH & ROSENSTIEL (2007)
page 5

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ความหมายของ "ข่าว"
ข่าว (News)
=
News values
Freedom of the press
Responsibility
·JAMIESON & CAMPBELL (1997) KERSHNER (2005) KOVACH & ROSENSTIEL (2007)
page 6

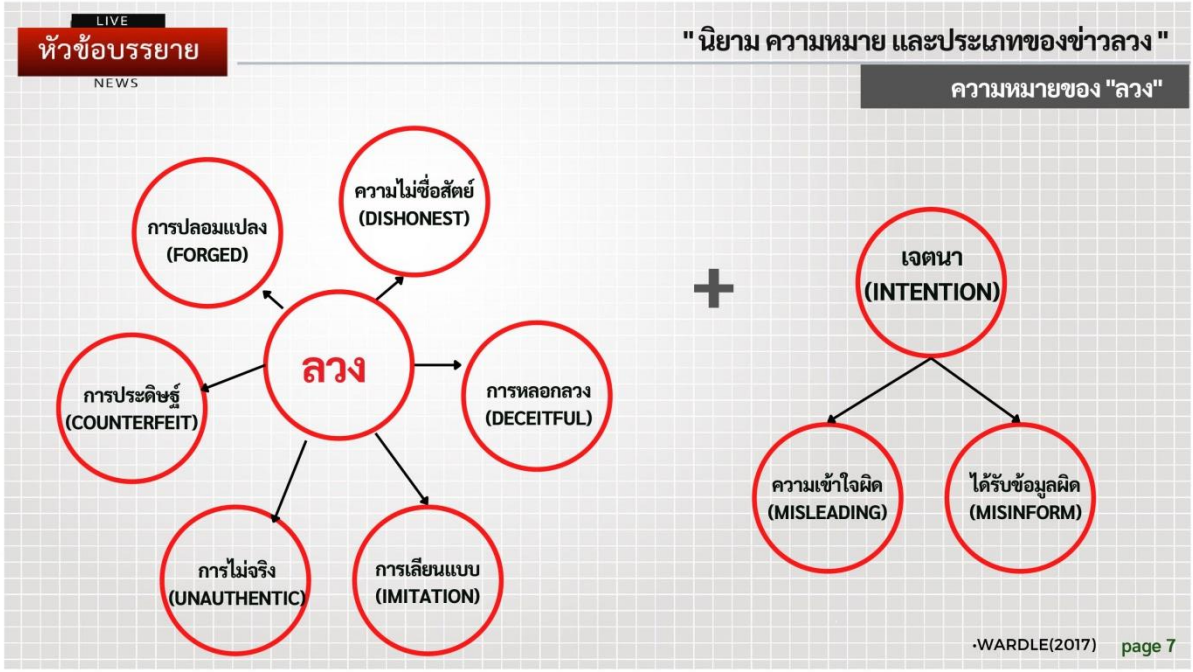
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ความหมายของ "ลวง"
ลวง
การปลอมแปลง (FORGED)
ความไม่ซื่อสัตย์ (DISHONEST)
การประดิษฐ์ (COUNTERFEIT)
การหลอกลวง (DECEITFUL)
การไม่จริง (UNAUTHENTIC)
การเลียนแบบ (IMITATION)
+
เจตนา (INTENTION)
ความเข้าใจผิด (MISLEADING)
ได้รับข้อมูลผิด (MISINFORM)
·WARDLE(2017)
page 7

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ความหมายของข่าวลวง

ข่าวลวง หมายถึง

“ข่าวหรือข้อมูลที่สามารถนำผู้รับสารไปสู่ความรู้หรือความเข้าใจที่ผิด (misleading) โดยไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง (accuracy) ซึ่งเกิดจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร (intention) เพื่อหวังผลบางประการจากความเข้าใจผิดนั้นโดยขัดแย้งกับหลักความรับผิดชอบของวารสารศาสตร์”

·WARDLE(2017)

page 8

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

ข้อมูลที่ผิดและอันตราย
(FAKE INFORMATION)

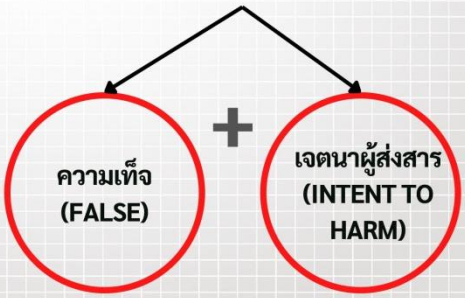

·CANADIAN CENTRE FOR CYBER SECURITY (2022)

page 9

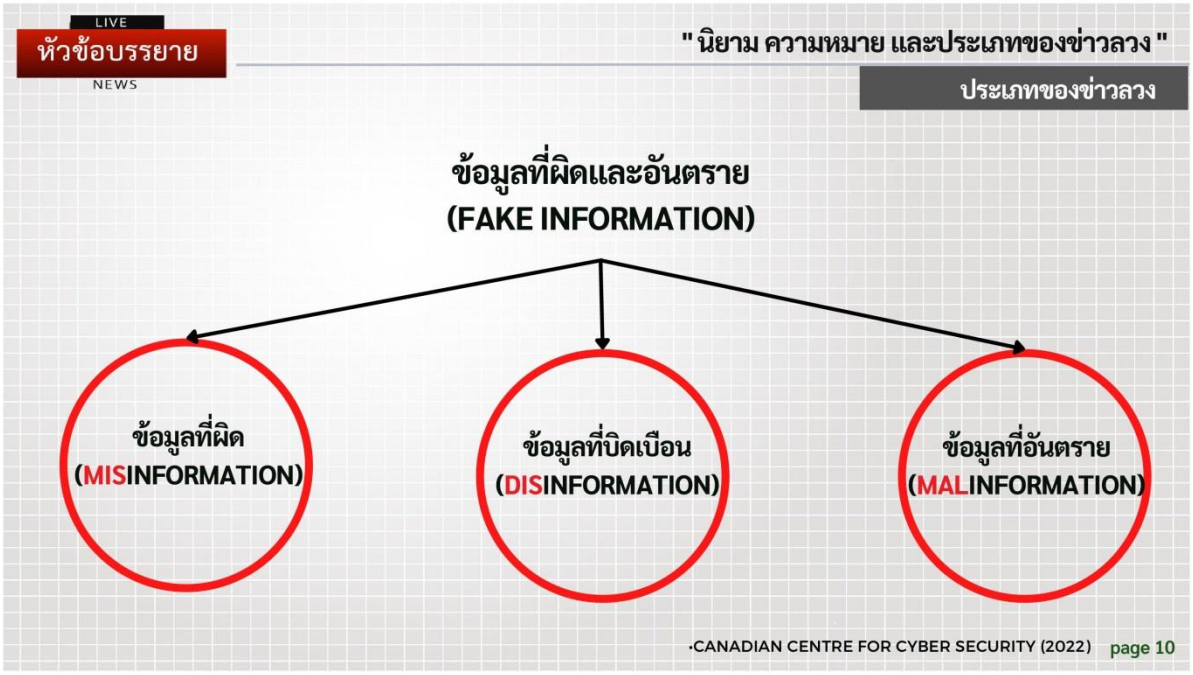
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
ข้อมูลที่ผิดและอันตราย
(FAKE INFORMATION)
ข้อมูลที่ผิด
(MISINFORMATION)
ข้อมูลที่บิดเบือน
(DISINFORMATION)
ข้อมูลที่อันตราย
(MALINFORMATION)
·CANADIAN CENTRE FOR CYBER SECURITY (2022) page 10

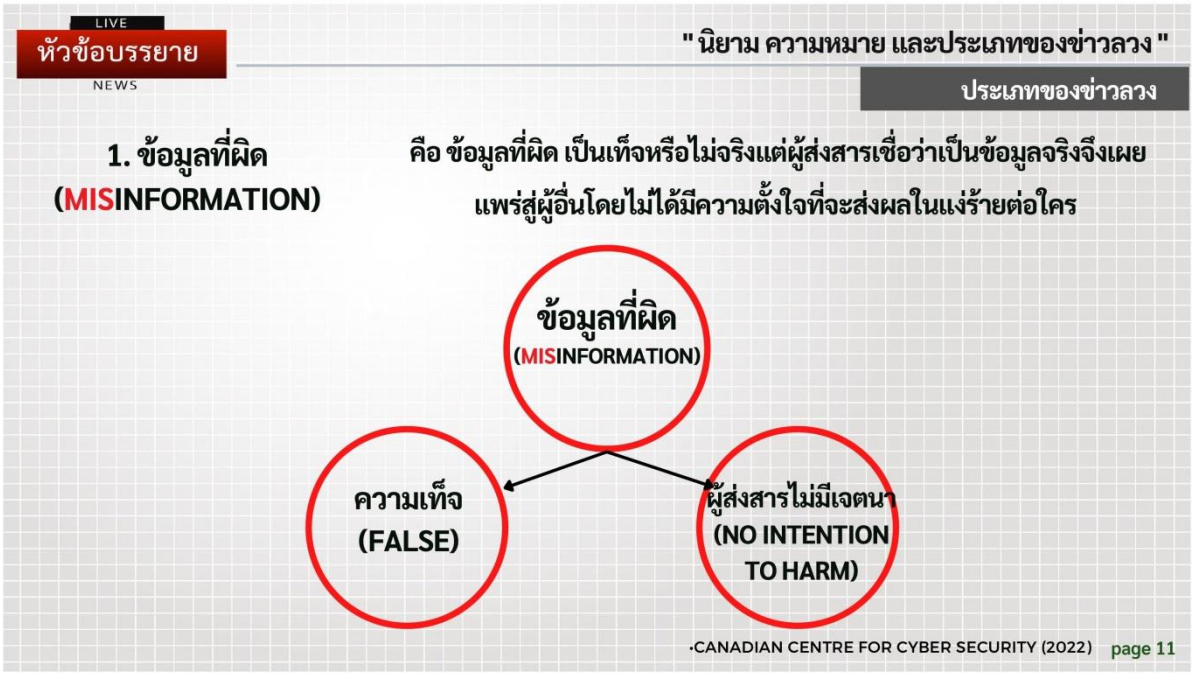
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
1. ข้อมูลที่ผิด
(MISINFORMATION)
คือ ข้อมูลที่ผิด เป็นเท็จหรือไม่จริงแต่ผู้ส่งสารเชื่อว่าเป็นข้อมูลจริงจึงเผย
แพร่สู่ผู้อื่นโดยไม่ได้มีความตั้งใจที่จะส่งผลในแง่ร้ายต่อใคร
ข้อมูลที่ผิด
(MISINFORMATION)
ความเท็จ
(FALSE)
ผู้ส่งสารไม่มีเจตนา
(NO INTENTION
TO HARM)
·CANADIAN CENTRE FOR CYBER SECURITY (2022) page 11

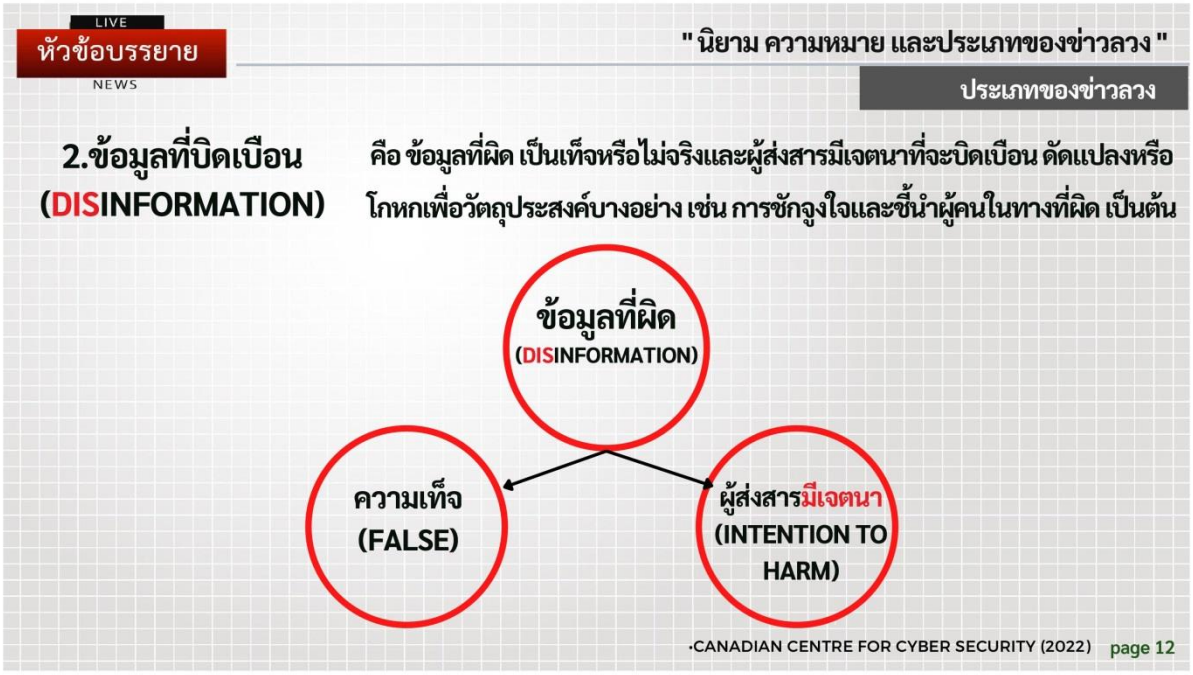
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
2.ข้อมูลที่บิดเบือน
(DISINFORMATION)
คือ ข้อมูลที่ผิด เป็นเท็จหรือไม่จริงและผู้ส่งสารมีเจตนาที่จะบิดเบือน ดัดแปลงหรือโกหกเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น การชักจูงใจและชี้นำผู้คนในทางที่ผิด เป็นต้น
ข้อมูลที่ผิด
(DISINFORMATION)
ความเท็จ
(FALSE)
ผู้ส่งสารมีเจตนา
(INTENTION TO HARM)
·CANADIAN CENTRE FOR CYBER SECURITY (2022) page 12

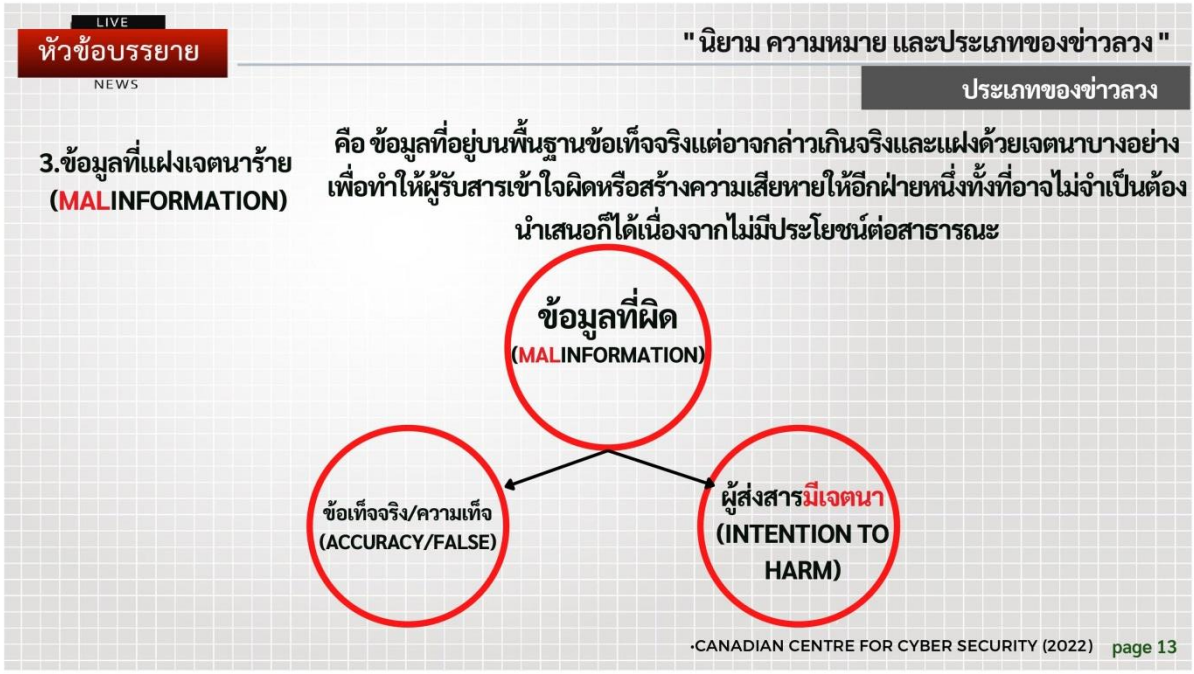
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
3.ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย
(MALINFORMATION)
คือ ข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงแต่อาจกล่าวเกินจริงและแฝงด้วยเจตนาบางอย่างเพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดหรือสร้างความเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งทั้งที่อาจไม่จำเป็นต้องนำเสนอก็ได้เนื่องจากไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ
ข้อมูลที่ผิด
(MALINFORMATION)
ข้อเท็จจริง/ความเท็จ
(ACCURACY/FALSE)
ผู้ส่งสารมีเจตนา
(INTENTION TO HARM)
·CANADIAN CENTRE FOR CYBER SECURITY (2022) page 13

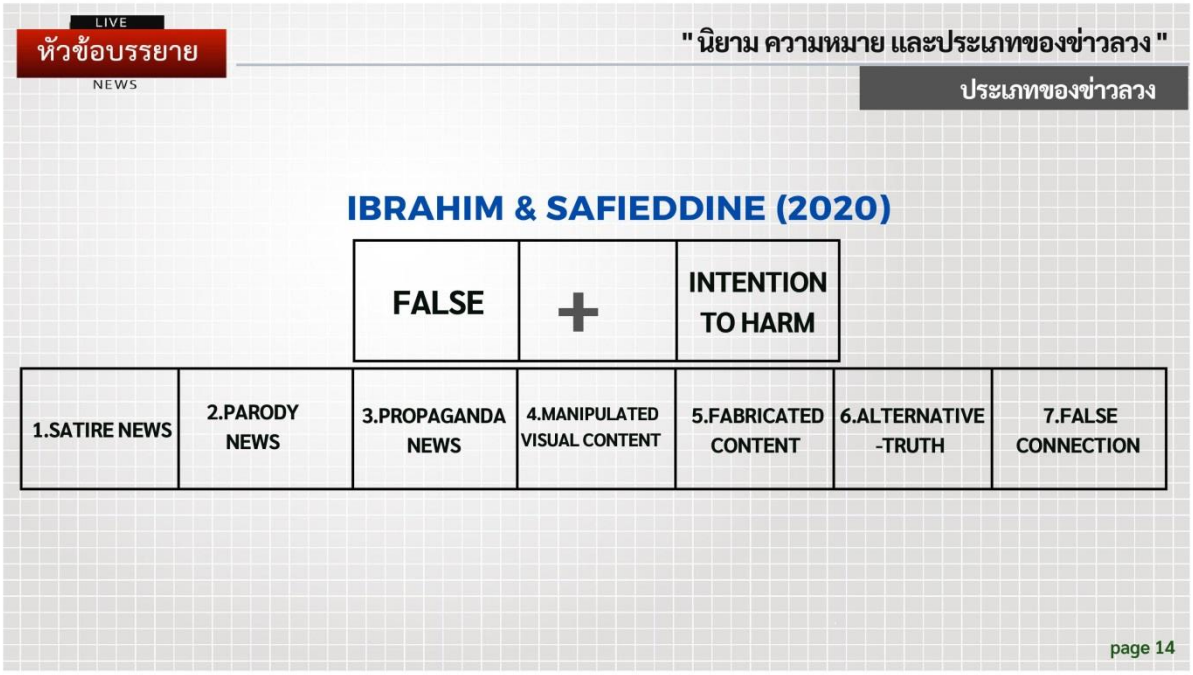
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)
FALSE
+
INTENTION TO HARM
1.SATIRE NEWS
2.PARODY NEWS
3.PROPAGANDA NEWS
4.MANIPULATED VISUAL CONTENT
5.FABRICATED CONTENT
6.ALTERNATIVE -TRUTH
7.FALSE CONNECTION
page 14

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)
1. ข่าวที่มีลักษณะเสียดสี
(SATIRE NEWS)
ข่าวบนพื้นฐานข้อเท็จจริงแต่นำเสนอโดยใช้อารมณ์ขัน ประชดประชัน โอ้อวดเยาะเย้ย
เพื่อความบันเทิงให้ผู้ชมสนุกสนาน
page 15

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

ตัวอย่างข่าวที่มีลักษณะเสียดสี (SATIRE NEWS)

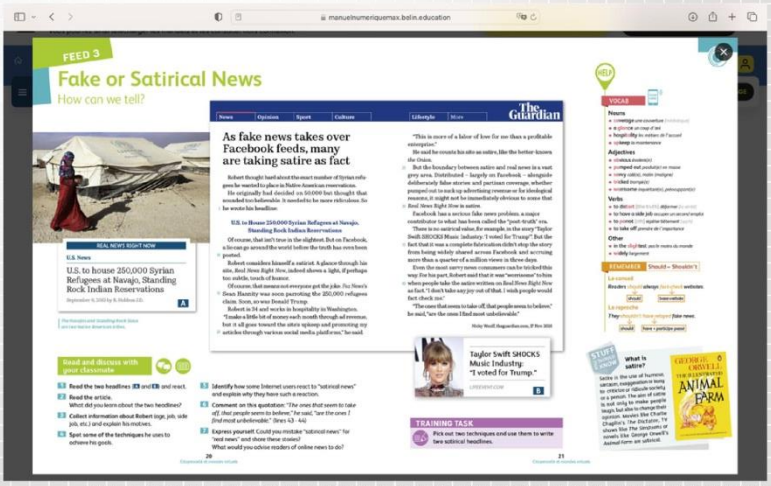

HTTPS://MANUELNUMERIQUEMAX.BELIN.EDUCATION/ANGLAIS-PREMIERE/TOPICS/ANG1-CHAP01-020-A_FEED-3-FAKE-OR-SATIRICAL-NEWS page 16

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

2. ข่าวที่มีลักษณะล้อเลียน (PARODY NEWS)

•ข่าวล้อเลียนอาจเรียกว่า “เรื่องหลอกลวง” (HOAX STORIES) ก็ได้แต่สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าเรื่องราวมีการเติมแต่งจากความตั้งใจของผู้ส่งสารเพื่อให้เป็นเรื่องตลกขบขัน โดยแสดงถึงแหล่งที่มาของเรื่องราวอย่างเด่นชัด

page 17

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

ตัวอย่างข่าวที่มีลักษณะล้อเลียน (PARODY NEWS)

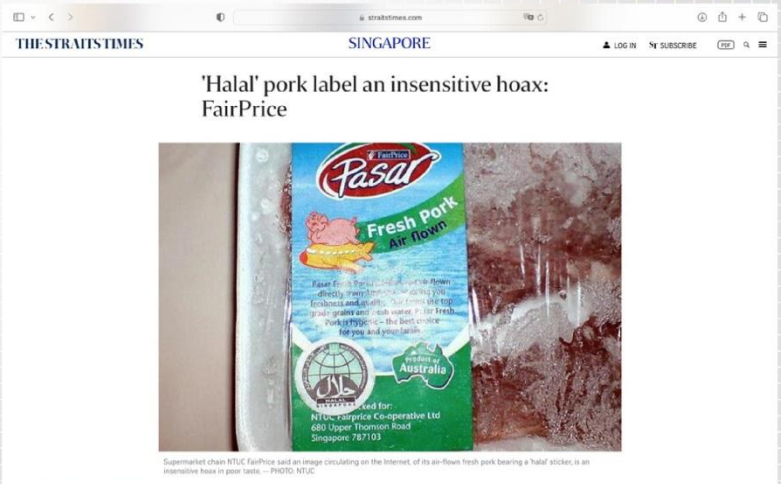

•HTTPS://WWW.STRAITSTIMES.COM/SINGAPORE/HALAL-PORK-LABEL-AN-INSENSITIVE-HOAX-FAIRPRICE

page 18

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

3. ข่าวที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ (PROPAGANDA NEWS)

ข่าวประเภทนี้ประกอบด้วยข้อเท็จจริงเพียงบางแง่มุมที่เลือกมาแล้วเท่านั้นเพื่อนำเสนอข้อมูลบางอย่าง และตั้งใจหลอกลวงแต่ส่วนอื่นจะถูกสร้างขึ้นอย่างอคติหรือสอดแทรกความคิดเห็นลงไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิด (MISLEADING) โดยการใส่ความ บิดเบือนเรื่องราวและนำเสนอเกินจริงอย่างตั้งใจ

page 19

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

ตัวอย่างข่าวที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ
(PROPAGANDA NEWS)

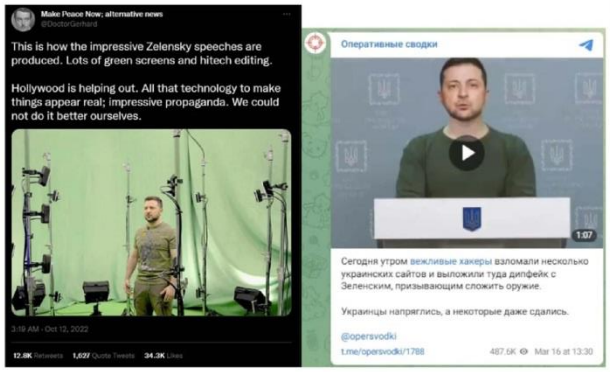

Three weeks after Russia invaded Ukraine last Feb. 24, a video appeared on a Ukrainian news site that seemed to show President Volodymyr Zelensky imploring his fellow countrymen to stop fighting and urging soldiers to lay down their weapons.

"There is no need to die in this war," he seemed to say in the video, which was widely circulated on social media and appeared briefly on Ukrainian television with a news ticker suggesting that he had fled the country. "I advise you to live."

The video—a crude deepfake that had been posted by hackers—was quickly taken down and debunked. It was dismissed by the real Zelensky as a "childish provocation," and roundly mocked online as an example of Russia's desperate and often cartoonish attempts to spread fake news. But researchers say the deepfake is just one example of a barrage of disinformation, manipulated imagery, forged documents, and targeted propaganda unleashed by Russia and pro-Kremlin activists that may have had a significant impact on audiences over the last year of war.

•HTTPS://TIME.COM/6257372/RUSSIA-UKRAINE-WAR-DISINFORMATION/?FBCLID=IWAR0VFZZ7A0K2N_ML_BMHRWZTCHYNAPLKDKGGNU1RQLKPKHLEJOFX0BL9WME

page 20

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

4. เนื้อหาเกี่ยวกับภาพที่มีการดัดแปลง
(MANIPULATED VISUAL CONTENT)

ข่าวลวงประเภทนี้เกี่ยวข้องกับการตกแต่ง/ดัดแปลงรูปภาพหรือวิดีโอให้เป็นเนื้อหาหรือบริบทเท็จเพื่อนำมาใช้กล่าวอ้างว่าเป็นเรื่องจริงต่อไปเนื่องจากยุคสมัยซึ่งผู้ใช้งานส่วนใหญ่มักมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาด้วย ความรวดเร็วจากการเปิดรับรูปภาพมากกว่าอ่าน ดังนั้น ข่าวประเภทนี้จึงพบได้ทั่วไปในสื่อออนไลน์

page 21

LIVE

หัวข้อบรรยาย

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

NEWS

ตัวอย่างเนื้อหาเกี่ยวกับภาพที่มีการดัดแปลง

(MANIPULATED VISUAL CONTENT)

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

bbc.com

2. FALSE: This map shows recent violence across France

UNKNOWN

Social media users have been sharing this map, falsely claiming that it depicts recent French rioting.

- **DATE OF PUBLICATION:** Various
- **IMPACT:** The map has been widely shared on social media, garnering thousands of shares and retweets. One Facebook post published on 15 February 2017 has been shared more than 12,500 times
- **CLAIM:** Social media user Bernard Barrier shared the infographic, claiming that it mapped "clashes between the rabble and our police"
- **FACTS:** The map was first published in November 2005 and is not an accurate representation of the current social tensions in France

After the deaths of French teenagers Zyed Benna and Bouna Traore, in October 2005, France was engulfed in rioting and unrest. A state of national emergency was called as police officers were attacked and over 9,000 cars were set on fire in the suburban "banlieues", often poor areas with large immigrant communities.

The map, which first appeared in a **Daily Telegraph article** on 8 November 2005, to highlight the riots and unrest then, has been shared thousands of times on social media in recent weeks. Far-right accounts have falsely claimed it depicts current rioting in France and have used it to endorse the existence of "no-go zones".

WWW.BBC.COM/NEWS/WORLD-EUROPE-39265772

Page 22

LIVE

หัวข้อบรรยาย

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

NEWS

ตัวอย่างเนื้อหาเกี่ยวกับภาพที่มีการดัดแปลง

(MANIPULATED VISUAL CONTENT)

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

ethicalmediatraining.eu

Manipulated Content

Manipulated content is when genuine content is manipulated to deceive.

society may be similar (e.g. corrupting the integrity of democratic process, reducing vaccination rates). In addition, particular cases may exhibit combinations of these three conceptualisations, and there is evidence that individual examples of one are often accompanied by the others (e.g. on different platforms or in sequence) as part of a broader information strategy by particular actors. Nevertheless, it is helpful to keep the distinctions in mind because the causes, techniques and remedies can vary accordingly.

At the same time, it would be absurdly simplistic to suggest that facts are perfect characterisations of the world and that humans are entirely rational beings who incorporate new facts flawlessly regardless of

•HTTPS://ETHICALMEDIATRAINING.EU/TRAINING/ACTIVITIES/MEDIA-DISINFORMATION/

Page 23

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

5. เนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น (FABRICATED CONTENT)

เนื้อหาที่ผู้ส่งสารตั้งใจเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด (MISINFORMATION) อย่างเจตนาในรูปแบบของข่าว โดยสร้างเรื่องขึ้นทั้งหมดเช่นเดียวกับเรื่องแต่ง (FICTION) โดยสามารถเรียกอีกชื่อได้ว่าเรื่องหลอกลวง (CANARDS) จุดต่างกับข่าวล้อเลียน (PARODY NEWS) คือเนื้อหาประเภทนี้จะพยายามไม่ให้มีร่องรอยหรือจุดบ่งชี้ว่าเนื้อหานี้ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้รับสารเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง

page 24

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

ตัวอย่างเนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น
(FABRICATED CONTENT)

HTTPS://ETHICALMEDIATRAINING.EU/TRAINING/ACTIVITIES/MEDIA-DISINFORMATION

page 25

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

6. ความจริงทางเลือก (ALTERNATIVE-TRUTH)

เนื้อหาที่นำเสนอจะอยู่บนพื้นฐานอารมณ์ (EMOTIONS) โดยมีหลักฐานสนับสนุนเล็กน้อยและใช้คำที่ผสมกันระหว่างความจริงกับการโกหก จึงออกมาในรูปแบบของข้อความ (วาทกรรม) ที่มีความหมายยืดหยุ่น (SEMANTIC ELASTICITY) จนยากที่จะมองเห็นเจตนาของผู้ส่งสารได้ง่าย

"กรณีภาษีมรดกที่นักการเมืองอเมริกันฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลเรียกว่า DEATH TAX แทน INHERITANCE TAX โดยผสมกันระหว่างข้อเท็จจริงกับคำที่แต่งขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจผิดต่อประชาชนว่ากฎหมายนี้อันตรายต่อชนชั้นกลางทั้งที่ในข้อเท็จจริงจะบังคับใช้กับคนรวยเป็นหลักและชนชั้นกลางได้ประโยชน์ เป็นต้น "

page 26

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "

ประเภทของข่าวลวง

IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)

ตัวอย่างความจริงทางเลือก (ALTERNATIVE-TRUTH)

WWW.THEBALANCEMONEY.COM/UNDERSTANDING-DEATH-ESTATE-AND-INHERITANCE-TAXES-3505690

page 27

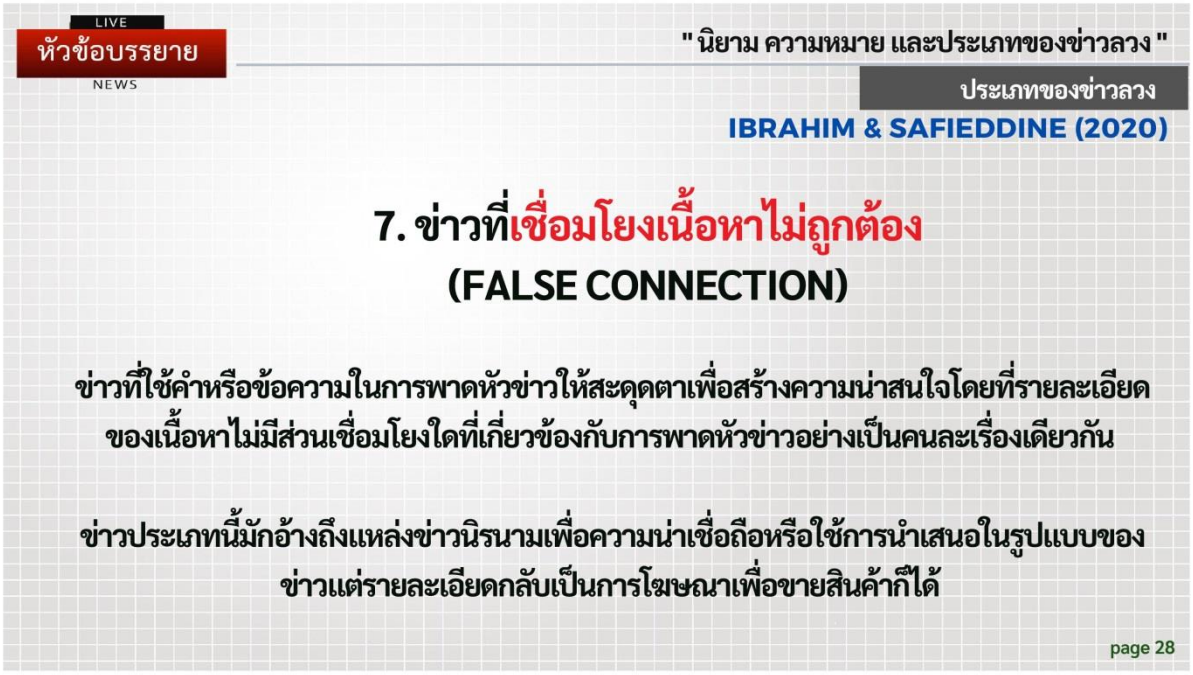
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)
7. ข่าวที่เชื่อมโยงเนื้อหาไม่ถูกต้อง
(FALSE CONNECTION)
ข่าวที่ใช้คำหรือข้อความในการพาดหัวข่าวให้สะดุดตาเพื่อสร้างความน่าสนใจโดยที่รายละเอียดของเนื้อหาไม่มีส่วนเชื่อมโยงใดที่เกี่ยวข้องกับการพาดหัวข่าวอย่างเป็นคนละเรื่องเดียวกัน
ข่าวประเภทนี้มักอ้างถึงแหล่งข่าวนิรนามเพื่อความน่าเชื่อถือหรือใช้การนำเสนอในรูปแบบของข่าวแต่รายละเอียดกลับเป็นการโฆษณาเพื่อขายสินค้าก็ได้
page 28

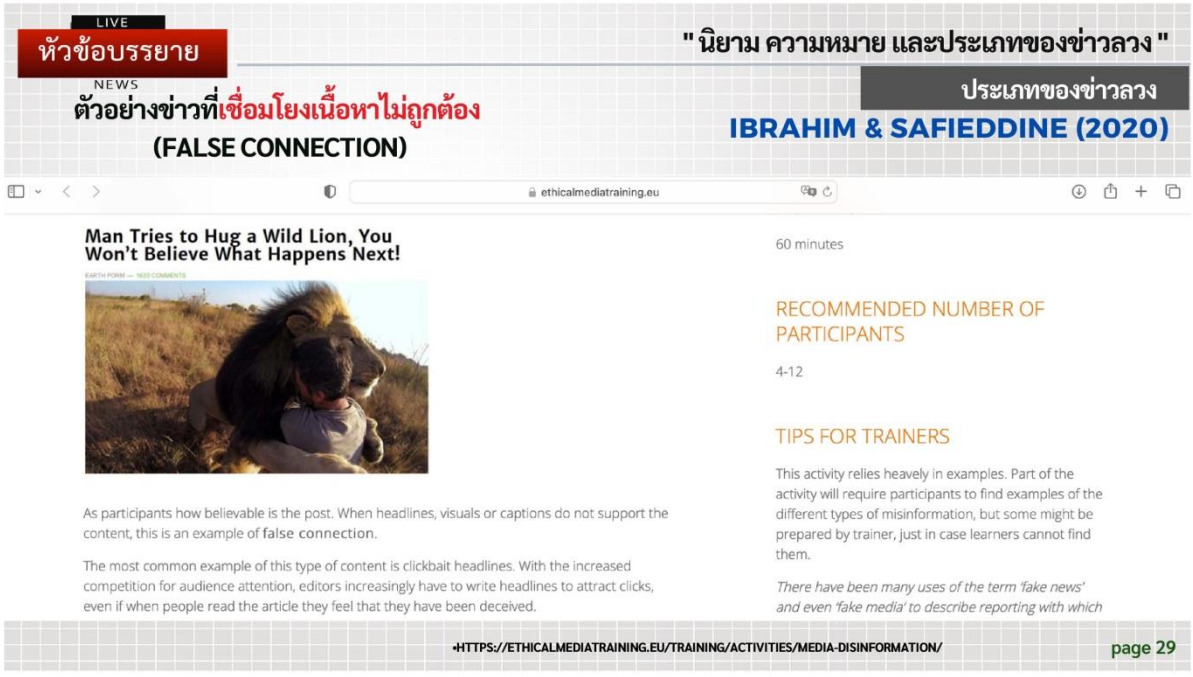
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" นิยาม ความหมาย และประเภทของข่าวลวง "
ประเภทของข่าวลวง
IBRAHIM & SAFIEDDINE (2020)
ตัวอย่างข่าวที่เชื่อมโยงเนื้อหาไม่ถูกต้อง
(FALSE CONNECTION)
ethicalmediatraining.eu
Man Tries to Hug a Wild Lion, You Won't Believe What Happens Next!
As participants how believable is the post. When headlines, visuals or captions do not support the content, this is an example of false connection.
The most common example of this type of content is clickbait headlines. With the increased competition for audience attention, editors increasingly have to write headlines to attract clicks, even if when people read the article they feel that they have been deceived.
60 minutes
RECOMMENDED NUMBER OF PARTICIPANTS
4-12
TIPS FOR TRAINERS
This activity relies heavely in examples. Part of the activity will require participants to find examples of the different types of misinformation, but some might be prepared by trainer, just in case learners cannot find them.
There have been many uses of the term 'fake news' and even 'fake media' to describe reporting with which
•HTTPS://ETHICALMEDIATRAINING.EU/TRAINING/ACTIVITIES/MEDIA-DISINFORMATION/
page 29

ภาพที่ 22 เอกสารประกอบการบรรยายนิยาม ความหมายและประเภทของข่าวลวง

โมดูลที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต และตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถบอกความแตกต่างของการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตระหว่างต่างประเทศและประเทศไทยได้

2) ผู้เข้ารับการอบรมระบุแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในประเทศไทยได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 2 : อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต โดย“สภาวะวิกฤต” ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ หรือการกระทำของมนุษย์ ที่เป็นภัยคุกคามต่อประชาชนและประเทศ และรัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจของกฎหมายพิเศษเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว พร้อมทั้งยกตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากประเทศกรณีศึกษา 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิล เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ รวมทั้งประเทศไทย โดยจะกล่าวถึงจุดแข่งและจุดอ่อนของการดำเนินงาน กลไก แนวปฏิบัติ และความร่วมมือในการบริหารจัดการต่อข่าวลวงในสภาวะวิกฤต โดยประเทศสหรัฐอเมริกาจุดแข็งคือ 1) รัฐบาลพยายามหลีกเลี่ยงการแทรกแซงเสรีภาพสื่อ 2) เชื่อมั่นในศักยภาพของผู้รับสาร 3) ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จจะถูกตักเตือนและมีเพียงโทษปรับโดยให้ศาลสูงเป็นผู้ตัดสินเพื่อความเป็นกลาง และจุดอ่อนคือ 1) การแก้ไขปัญหาข่าวลวงอาจต้องใช้เวลา เพราะสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของประชากร 2) วิธีการนี้อาจไม่เท่าทันกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประเทศบราซิลจุดแข็งคือ 1) การมีส่วนร่วมของ

องค์กรเอกชนในการช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง 2) การทำหน้าที่ของสื่อดั้งเดิมอย่างรับผิดชอบ และจุดอ่อนคือ 1) รัฐบาลเป็นหน่วยงานหลักควบคุมการสื่อสาร 2) กฎหมายที่บังคับใช้มีผลต่อเสรีภาพสื่อ ประเทศเกาหลีใต้จุดแข็งคือ รัฐบาลสามารถควบคุมการสื่อสารเกี่ยวกับโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง และจุดอ่อนคือ อาจจะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนและความหลากหลายของเนื้อหา ประเทศออสเตรเลียจุดแข็งคือ 1) มุ่งเน้นควบคุมกันเองในวิชาชีพเป็นหลักทำให้การกำกับดูแลกันเองจึงใช้กรอบจริยธรรมเป็นแนวทางซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพในระยะยาว 2) ให้ความรู้เรื่องสื่อต่อประชาชนเพื่อให้มีกลไกช่วยตรวจสอบการทำงานของสื่ออีกทางหนึ่ง และจุดอ่อนคือ การควบคุมกันเองโดยปราศจากกฎหมายต้องอาศัยจิตสำนึกและความร่วมมืออย่างมากหากสื่อมวลชนขาดจิตสำนึกในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบก็อาจควบคุมได้ยาก ประเทศสิงคโปร์จุดแข็งคือ การบริหารจัดการทั้งหมดอยู่ภายใต้การรวมศูนย์ของรัฐบาลทำให้การแก้ไขปัญหารวดเร็วและมีแนวทางชัดเจนว่าต้องดำเนินการอย่างไรในแต่ละขั้นตอน และจุดอ่อนคือ ปัญหาเรื่องสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนและนานาชาติต่างออกมาต่อต้านอย่างไม่เห็นด้วยในแนวทางนี้ ประเทศไทยจุดแข็งคือ 1) อำนาจรวมศูนย์การสื่อสาร โดยรัฐบาลมีอำนาจตามกฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสามารถตัดสินใจระงับและดำเนินคดีต่อผู้เผยแพร่ข่าวปลอมได้ 2) สื่อมวลชน องค์กรไม่แสวงหากำไรและสถาบันการศึกษาต่างร่วมมือช่วยกันทำงานและมีช่องทางเฉพาะกิจ (Section) สำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นกรณีเฉพาะ 3) พยายามสร้างช่องทางช่วยให้ผู้รับสารสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเองได้ และจุดอ่อนคือ 1) แม้มีอำนาจเต็มตามกฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินแต่ความสำเร็จในการจัดการขึ้นกับความสามารถของหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย 2) ขาดเอกภาพในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาข่าวลวงในเรื่องเดียวกัน 3) ประชาชนไทยส่วนหนึ่งไม่สามารถแยกแยะข่าวจริงกับข่าวลวงได้และยังไม่ปรากฏเป็นแนวทางพัฒนาที่ขัดเวนจากนโยบายของรัฐบาล

เอกสารประกอบการบรรยาย

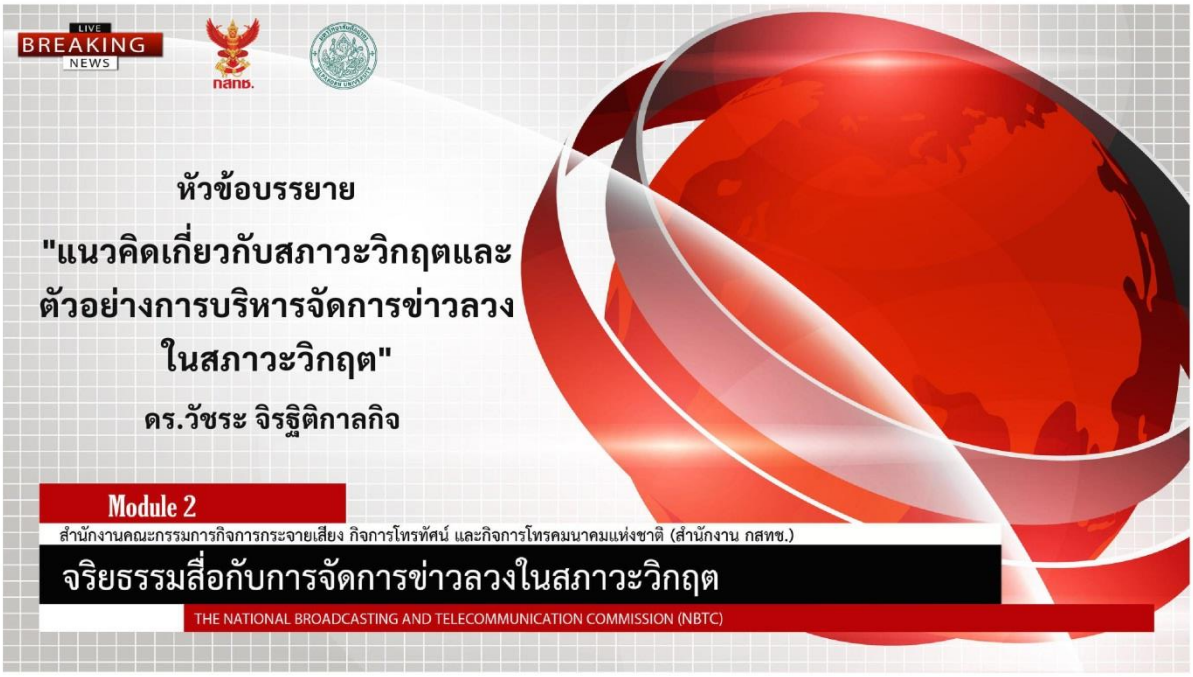

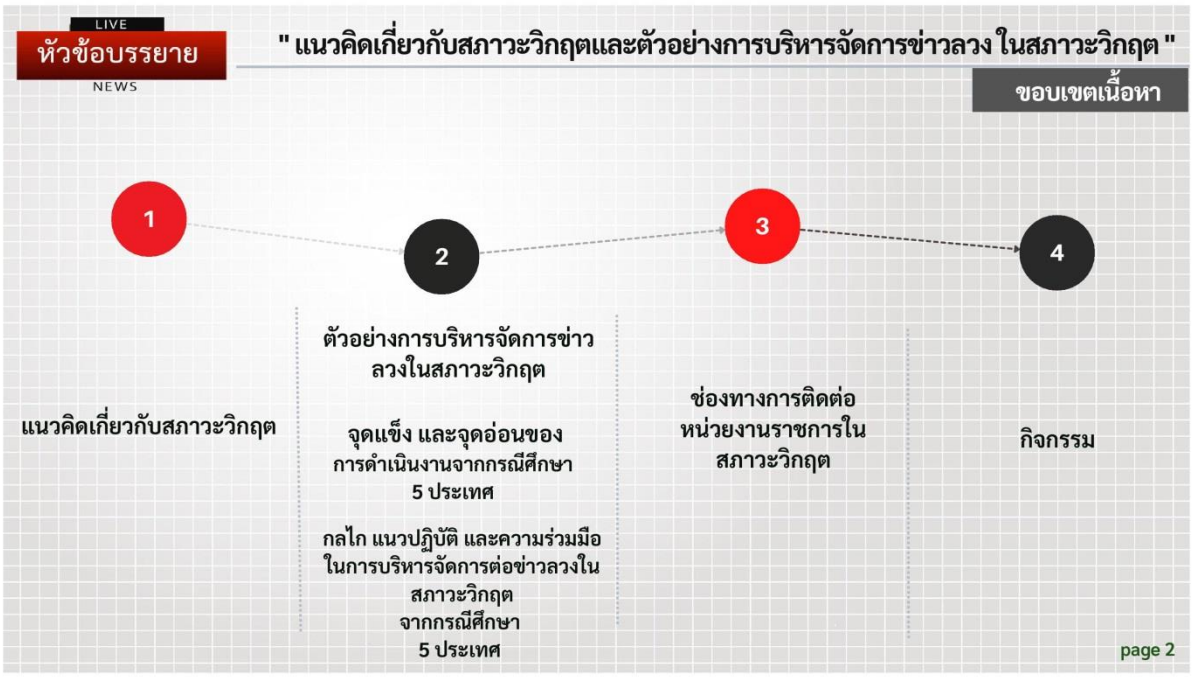

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต
ความหมายของสภาวะวิกฤต (State of emergency)
“สภาวะวิกฤต” เกี่ยวข้องกับความรู้ 2 ประการ
1) ด้าน นิติศาสตร์
หรือการมีบทบัญญัติ
กฎหมาย
ที่ให้อำนาจรัฐ
2) ด้านรัฐศาสตร์
หรือการให้แนวทาง
แก่ผู้มีอำนาจบริหาร
จัดการสถานการณ์
ดังกล่าว
EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE (2020)
page 3

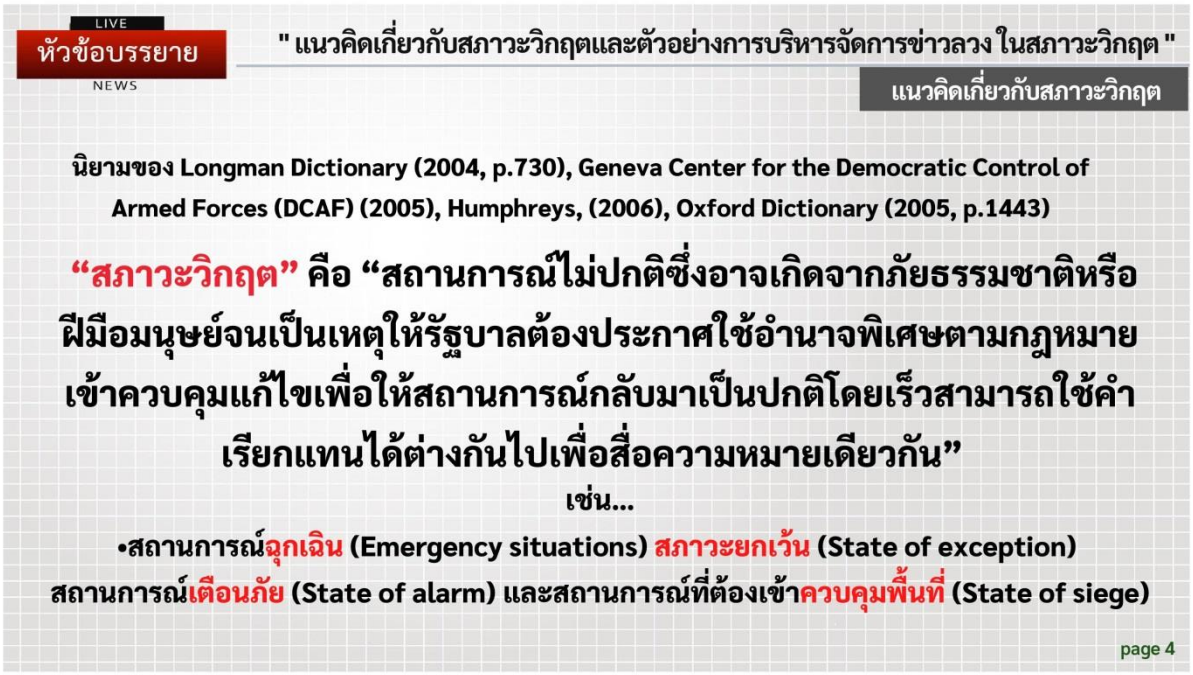
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต
นิยามของ Longman Dictionary (2004, p.730), Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) (2005), Humphreys, (2006), Oxford Dictionary (2005, p.1443)
“สภาวะวิกฤต” คือ “สถานการณ์ไม่ปกติซึ่งอาจเกิดจากภัยธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องประกาศใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายเข้าควบคุมแก้ไขเพื่อให้สถานการณ์กลับมาเป็นปกติโดยเร็วสามารถใช้คำเรียกแทนได้ต่างกันไปเพื่อสื่อความหมายเดียวกัน”
เช่น...
•สถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency situations) สภาวะยกเว้น (State of exception)
สถานการณ์เตือนภัย (State of alarm) และสถานการณ์ที่ต้องเข้าควบคุมพื้นที่ (State of siege)
page 4

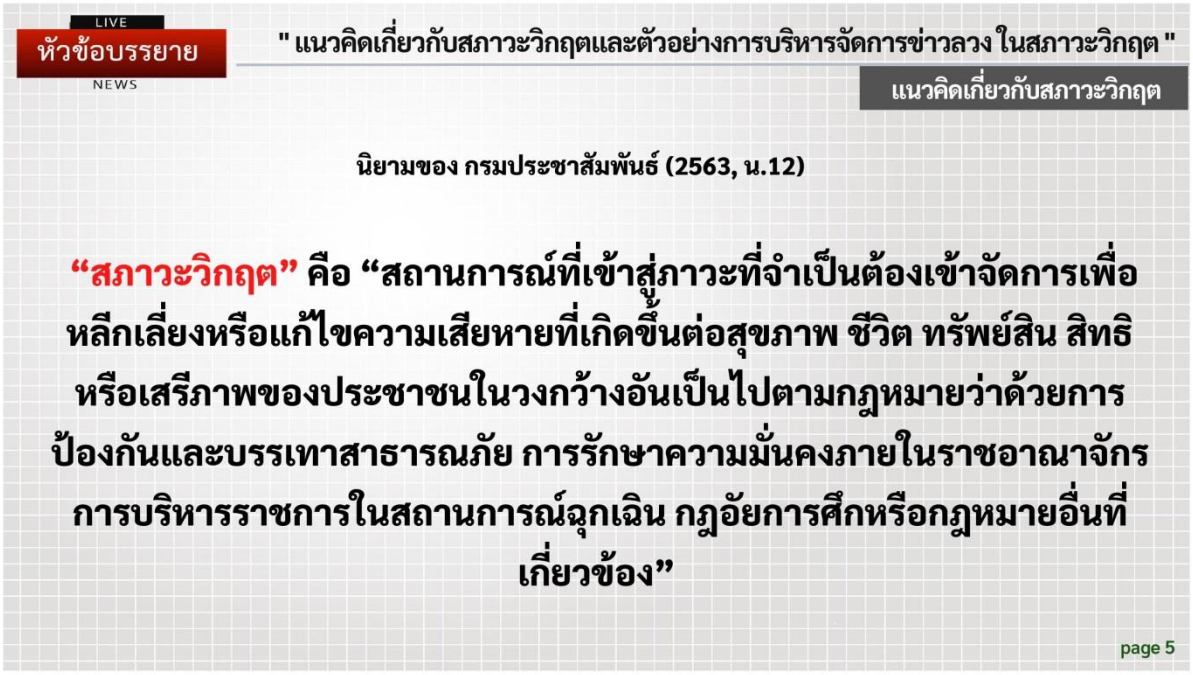
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต
นิยามของ กรมประชาสัมพันธ์ (2563, น.12)
“สภาวะวิกฤต” คือ “สถานการณ์ที่เข้าสู่ภาวะที่จำเป็นต้องเข้าจัดการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนในวงกว้างอันเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน กฎอัยการศึกหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง”
page 5

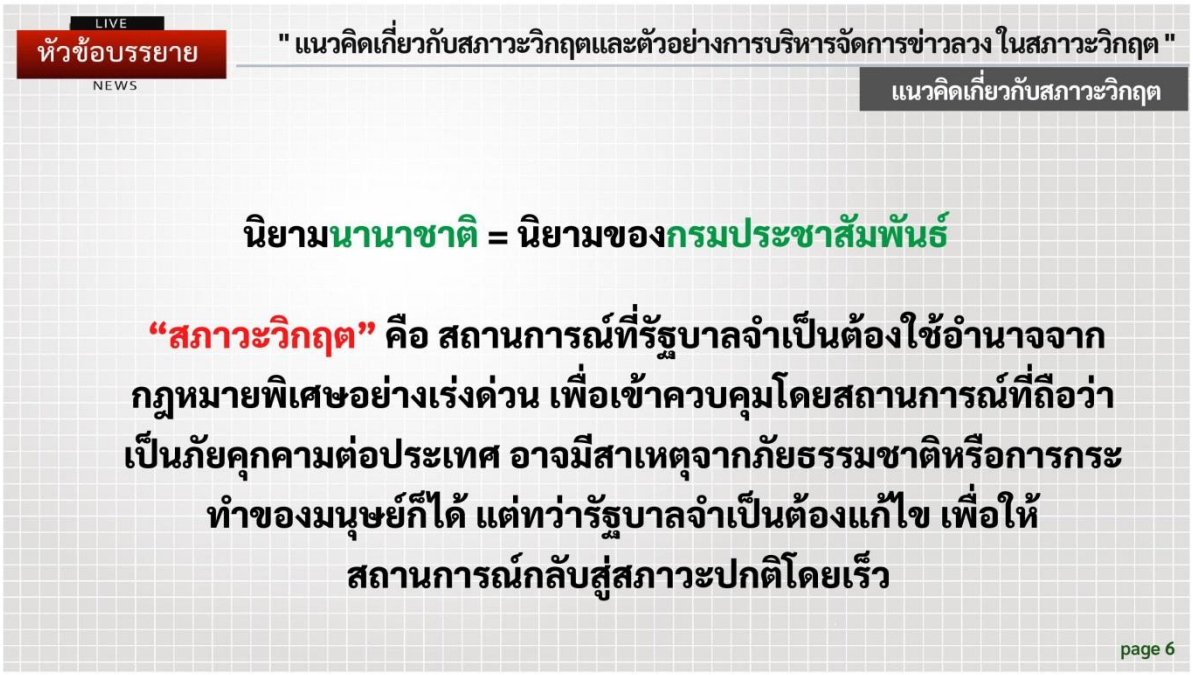
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต
นิยามนานาชาติ = นิยามของกรมประชาสัมพันธ์
“สภาวะวิกฤต” คือ สถานการณ์ที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจจากกฎหมายพิเศษอย่างเร่งด่วน เพื่อเข้าควบคุมโดยสถานการณ์ที่ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อประเทศ อาจมีสาเหตุจากภัยธรรมชาติหรือการกระทำของมนุษย์ก็ได้ แต่ทว่ารัฐบาลจำเป็นต้องแก้ไข เพื่อให้สถานการณ์กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว
page 6

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต 5 ด้าน ที่เหมาะกับประเทศไทย
"สภาวะวิกฤต"
1. วิกฤตภัยธรรมชาติ (NATURAL DISASTER)
2. วิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (CIVIL UNREST AND GENERAL STRIKE)
3) สภาวะวิกฤตโรคระบาด (EPIDEMIC)
4. วิกฤตทางเศรษฐกิจ (ECONOMIC CRISIS)
5. วิกฤตอุบัติภัย (ACCIDENT)
page 8

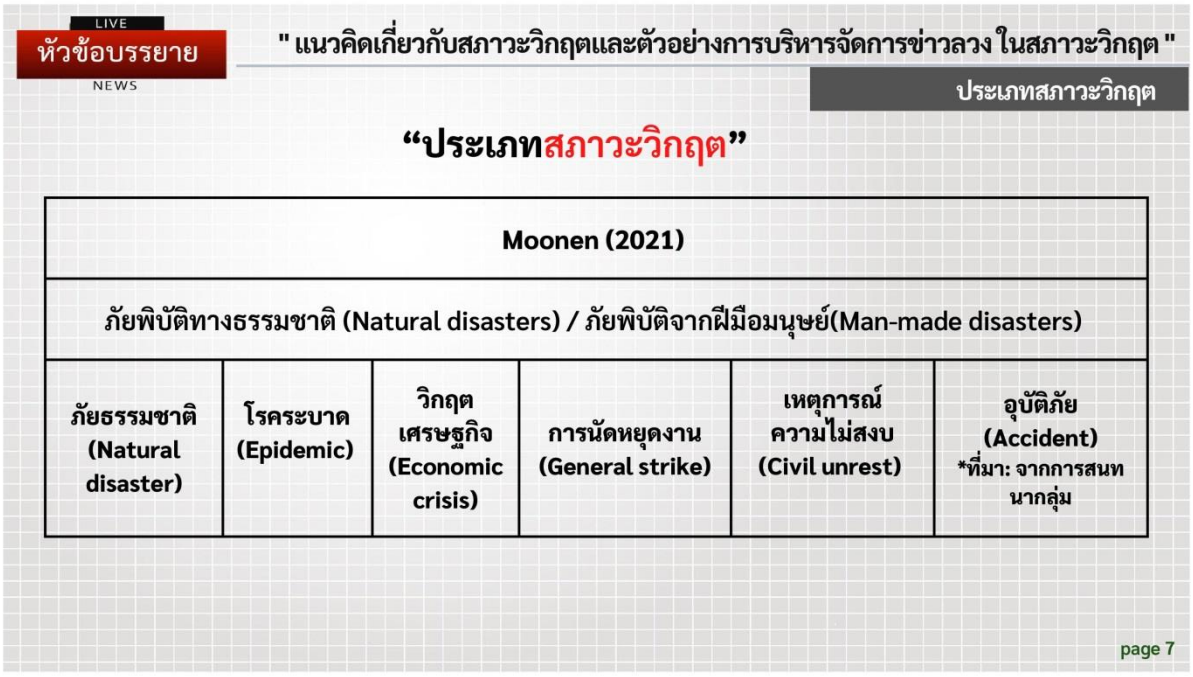
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
ประเภทสภาวะวิกฤต
"ประเภทสภาวะวิกฤต"
Moonen (2021)
ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Natural disasters) / ภัยพิบัติจากฝีมือมนุษย์(Man-made disasters)
ภัยธรรมชาติ (Natural disaster)
โรคระบาด (Epidemic)
วิกฤต เศรษฐกิจ (Economic crisis)
การนัดหยุดงาน (General strike)
เหตุการณ์ ความไม่สงบ (Civil unrest)
อุบัติภัย (Accident)
*ที่มา: จากการสนท นากลุ่ม
page 7

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
"สภาวะวิกฤต"
แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต 5 ด้าน ที่เหมาะกับประเทศไทย
1. วิกฤตภัยธรรมชาติ (NATURAL DISASTER)
2. วิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (CIVIL UNREST AND GENERAL STRIKE)
3) สภาวะวิกฤตโรคระบาด (EPIDEMIC)
4. วิกฤตทางเศรษฐกิจ (ECONOMIC CRISIS)
5. วิกฤตอุบัติภัย (ACCIDENT)
page 8

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
"แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต"
แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต
มาตรฐานการปฏิบัติในสภาวะวิกฤต
1.อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms)
2.กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
1.Temporality
2.Exceptional Threat
3.Declaration
4.Communication
5.Proportionality
6.Legality
7.Intangibility
สื่อมวลชน
page 9

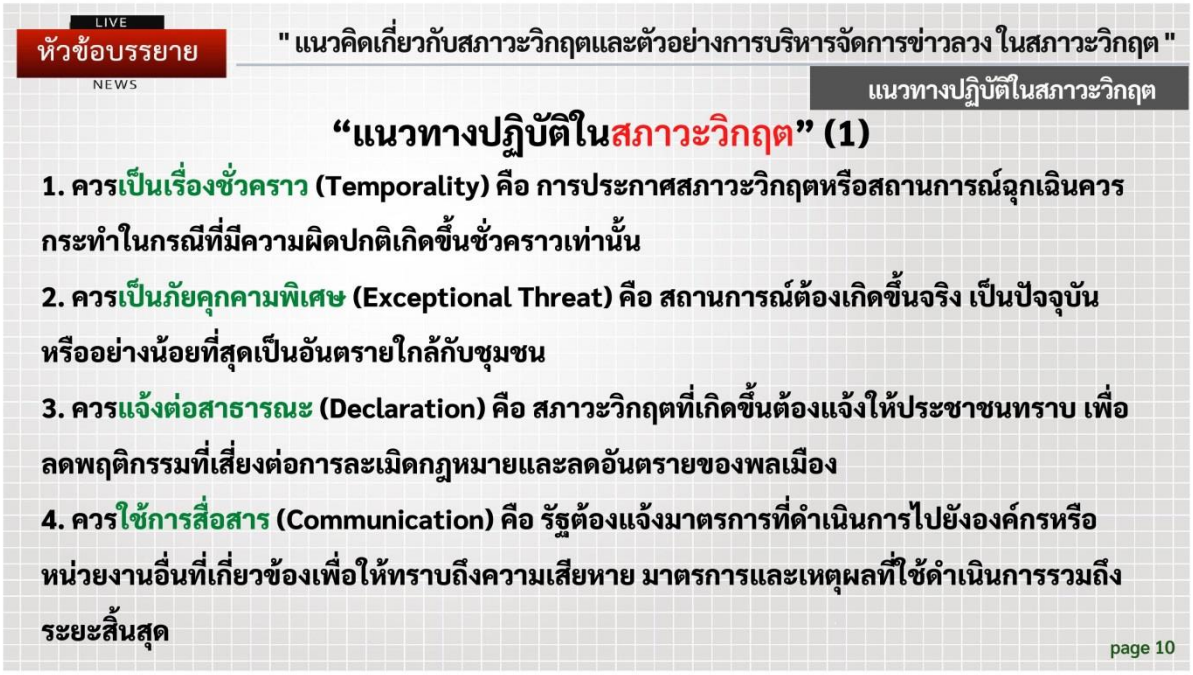
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต
“แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต” (1)
1. ควรเป็นเรื่องชั่วคราว (Temporality) คือ การประกาศสภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์ฉุกเฉินควรกระทำในกรณีที่มีความผิดปกติเกิดขึ้นชั่วคราวเท่านั้น
2. ควรเป็นภัยคุกคามพิเศษ (Exceptional Threat) คือ สถานการณ์ต้องเกิดขึ้นจริง เป็นปัจจุบัน หรืออย่างน้อยที่สุดเป็นอันตรายใกล้กับชุมชน
3. ควรแจ้งต่อสาธารณะ (Declaration) คือ สภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นต้องแจ้งให้ประชาชนทราบ เพื่อลดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายและลดอันตรายของพลเมือง
4. ควรใช้การสื่อสาร (Communication) คือ รัฐต้องแจ้งมาตรการที่ดำเนินการไปยังองค์กรหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงความเสียหาย มาตรการและเหตุผลที่ใช้ดำเนินการรวมถึงระยะสิ้นสุด
page 10

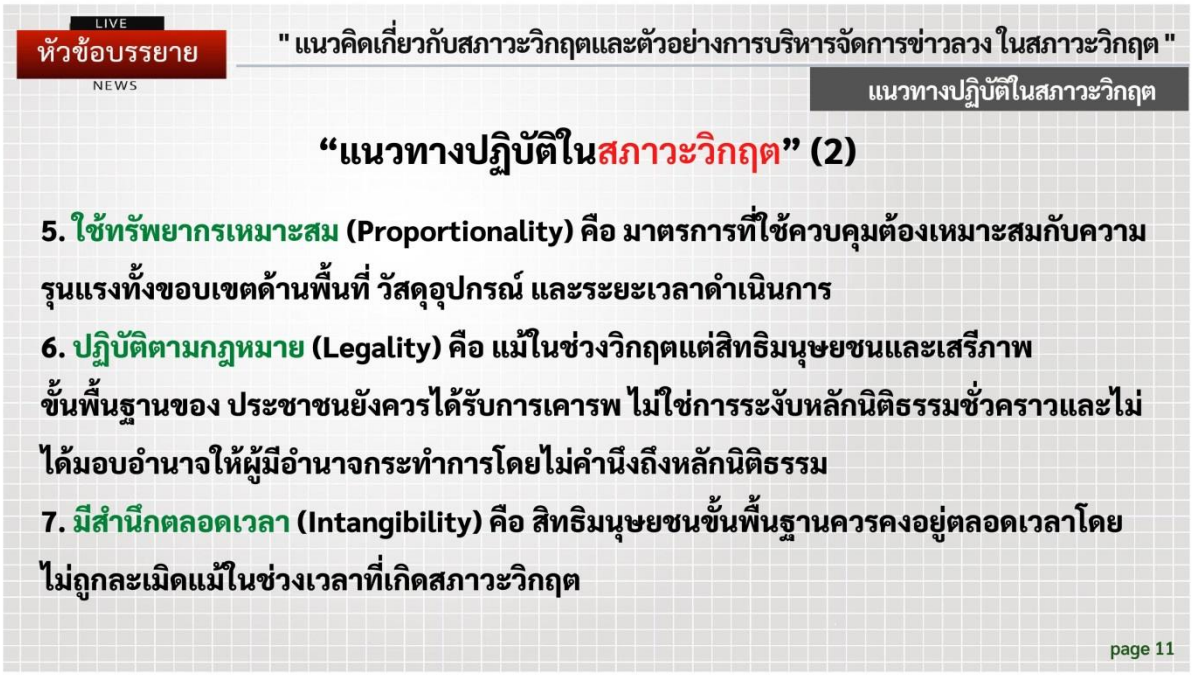
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต
“แนวทางปฏิบัติในสภาวะวิกฤต” (2)
5. ใช้ทรัพยากรเหมาะสม (Proportionality) คือ มาตรการที่ใช้ควบคุมต้องเหมาะสมกับความรุนแรงทั้งขอบเขตด้านพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ และระยะเวลาดำเนินการ
6. ปฏิบัติตามกฎหมาย (Legality) คือ แม้ในช่วงวิกฤตแต่สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของ ประชาชนยังควรได้รับการเคารพ ไม่ใช่การระงับหลักนิติธรรมชั่วคราวและไม่ได้มอบอำนาจให้ผู้มีอำนาจกระทำการโดยไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรม
7. มีสำนึกตลอดเวลา (Intangibility) คือ สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานควรคงอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ถูกละเมิดแม้ในช่วงเวลาที่เกิดสภาวะวิกฤต
page 11

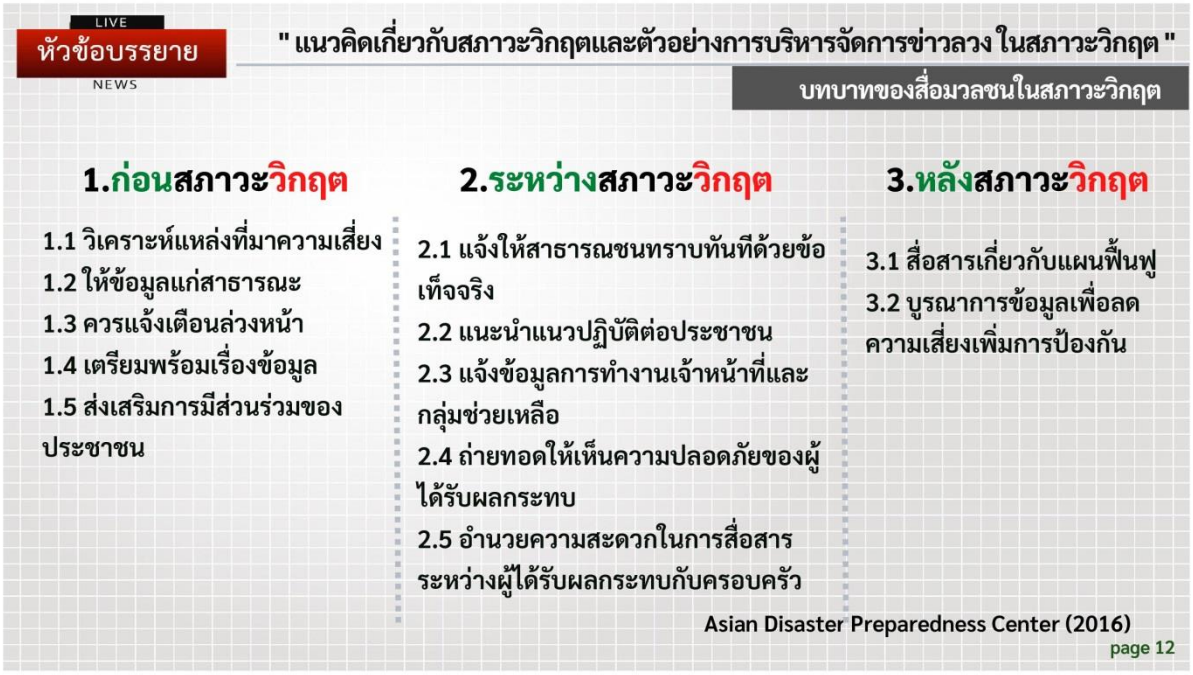
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต
1.ก่อนสภาวะวิกฤต
1.1 วิเคราะห์แหล่งที่มาความเสี่ยง
1.2 ให้ข้อมูลแก่สาธารณะ
1.3 ควรแจ้งเตือนล่วงหน้า
1.4 เตรียมพร้อมเรื่องข้อมูล
1.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
2.ระหว่างสภาวะวิกฤต
2.1 แจ้งให้สาธารณชนทราบทันทีด้วยข้อเท็จจริง
2.2 แนะนำแนวปฏิบัติต่อประชาชน
2.3 แจ้งข้อมูลการทำงานเจ้าหน้าที่และกลุ่มช่วยเหลือ
2.4 ถ่ายทอดให้เห็นความปลอดภัยของผู้ได้รับผลกระทบ
2.5 อำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับครอบครัว
3.หลังสภาวะวิกฤต
3.1 สื่อสารเกี่ยวกับแผนฟื้นฟู
3.2 บูรณาการข้อมูลเพื่อลดความเสี่ยงเพิ่มการป้องกัน
Asian Disaster Preparedness Center (2016)
page 12

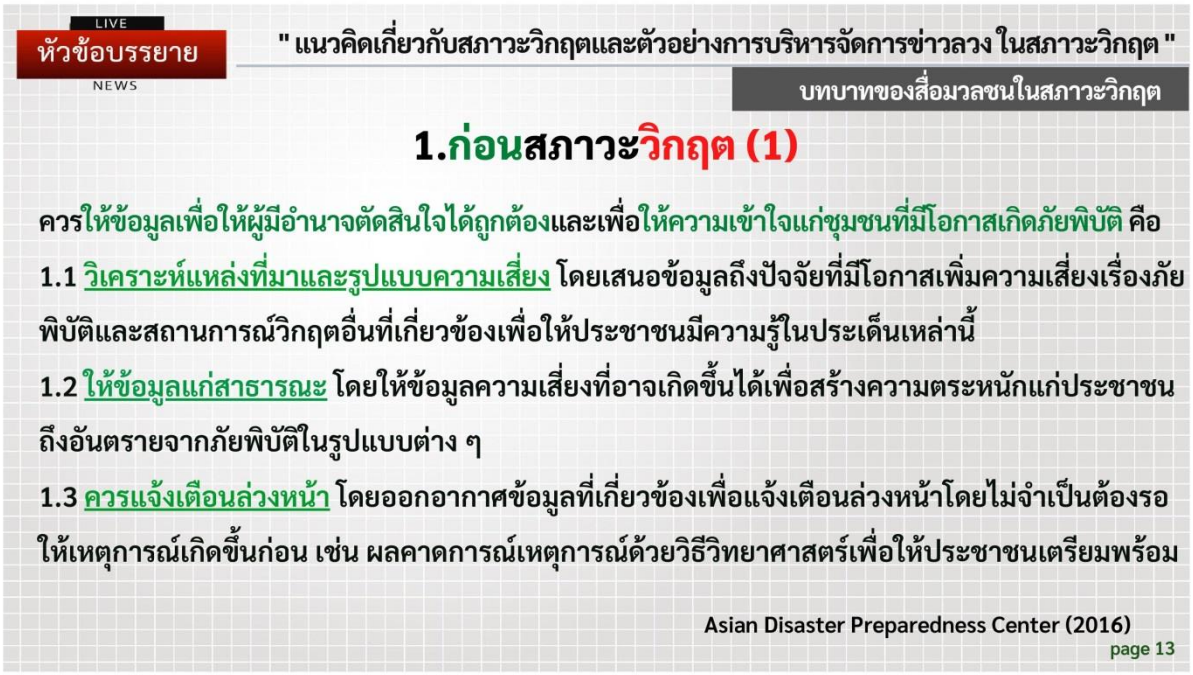
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต
1.ก่อนสภาวะวิกฤต (1)
ควรให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ถูกต้องและเพื่อให้ความเข้าใจแก่ชุมชนที่มีโอกาสเกิดภัยพิบัติ คือ
1.1 วิเคราะห์แหล่งที่มาและรูปแบบความเสี่ยง โดยเสนอข้อมูลถึงปัจจัยที่มีโอกาสเพิ่มความเสี่ยงเรื่องภัยพิบัติและสถานการณ์วิกฤตอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ในประเด็นเหล่านี้
1.2 ให้ข้อมูลแก่สาธารณะ โดยให้ข้อมูลความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้เพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชนถึงอันตรายจากภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ
1.3 ควรแจ้งเตือนล่วงหน้า โดยออกอากาศข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งเตือนล่วงหน้าโดยไม่จำเป็นต้องรอให้เหตุการณ์เกิดขึ้นก่อน เช่น ผลคาดการณ์เหตุการณ์ด้วยวิธีวิทยาศาสตร์เพื่อให้ประชาชนเตรียมพร้อม
Asian Disaster Preparedness Center (2016)
page 13

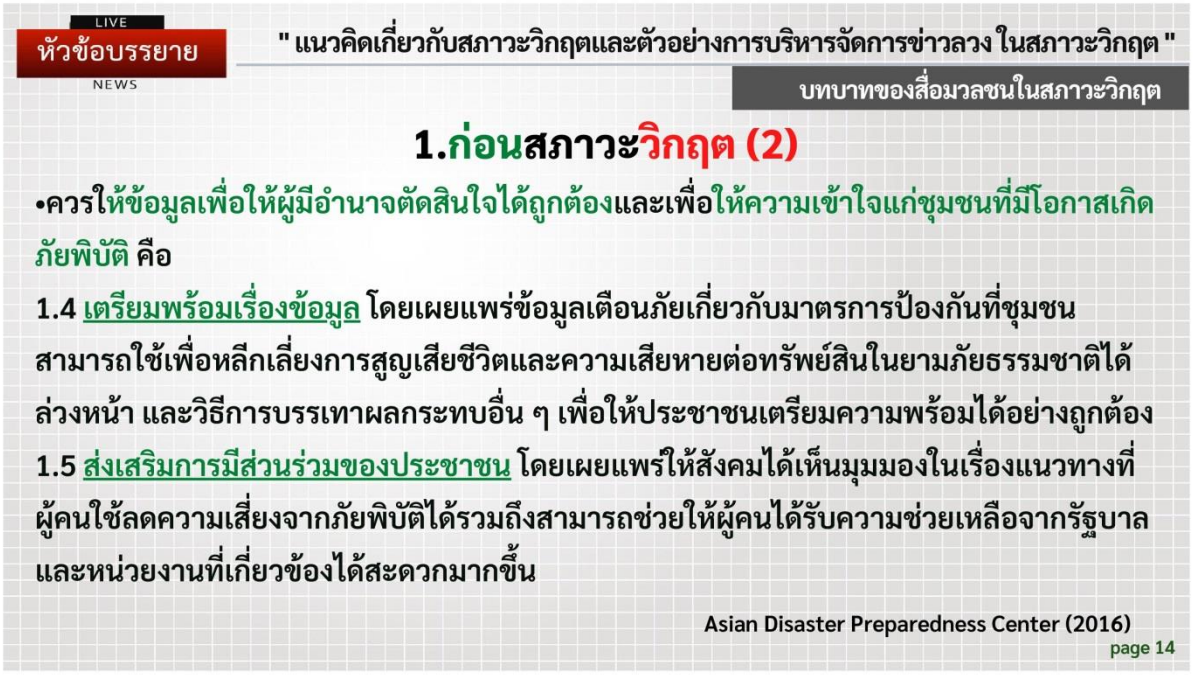
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต
1.ก่อนสภาวะวิกฤต (2)
•ควรให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ถูกต้องและเพื่อให้ความเข้าใจแก่ชุมชนที่มีโอกาสเกิดภัยพิบัติ คือ
1.4 เตรียมพร้อมเรื่องข้อมูล โดยเผยแพร่ข้อมูลเตือนภัยเกี่ยวกับมาตรการป้องกันที่ชุมชนสามารถใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียชีวิตและความเสียหายต่อทรัพย์สินในยามภัยธรรมชาติได้ล่วงหน้า และวิธีการบรรเทาผลกระทบอื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนเตรียมความพร้อมได้อย่างถูกต้อง
1.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเผยแพร่ให้สังคมได้เห็นมุมมองในเรื่องแนวทางที่ผู้คนใช้ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติได้รวมถึงสามารถช่วยให้ผู้คนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สะดวกมากขึ้น
Asian Disaster Preparedness Center (2016)
page 14

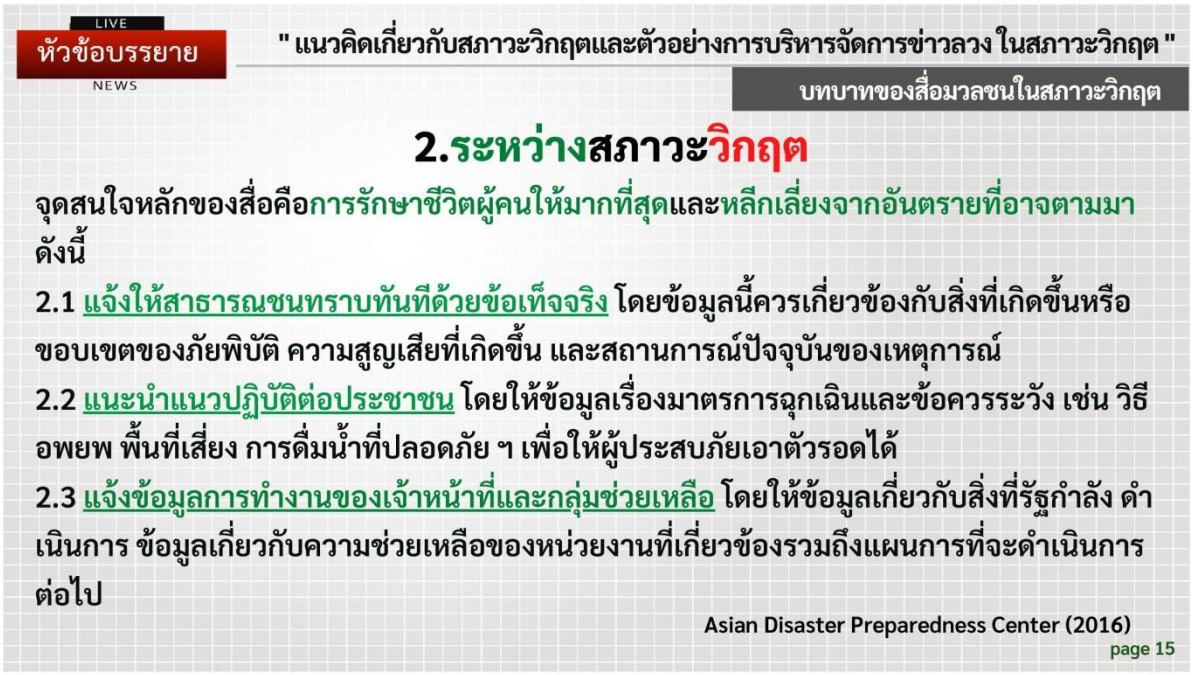
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต
2.ระหว่างสภาวะวิกฤต
จุดสนใจหลักของสื่อคือการรักษาชีวิตผู้คนให้มากที่สุดและหลีกเลี่ยงจากอันตรายที่อาจตามมา ดังนี้
2.1 แจ้งให้สาธารณชนทราบทันทีด้วยข้อเท็จจริง โดยข้อมูลนี้ควรเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นหรือขอบเขตของภัยพิบัติ ความสูญเสียที่เกิดขึ้น และสถานการณ์ปัจจุบันของเหตุการณ์
2.2 แนะนำแนวปฏิบัติต่อประชาชน โดยให้ข้อมูลเรื่องมาตรการฉุกเฉินและข้อควรระวัง เช่น วิธีอพยพ พื้นที่เสี่ยง การดื่มน้ำที่ปลอดภัย ฯ เพื่อให้ผู้ประสบภัยเอาตัวรอดได้
2.3 แจ้งข้อมูลการทำงานของเจ้าหน้าที่และกลุ่มช่วยเหลือ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐกำลัง ดำเนินการ ข้อมูลเกี่ยวกับความช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงแผนการที่จะดำเนินการต่อไป
Asian Disaster Preparedness Center (2016)
page 15

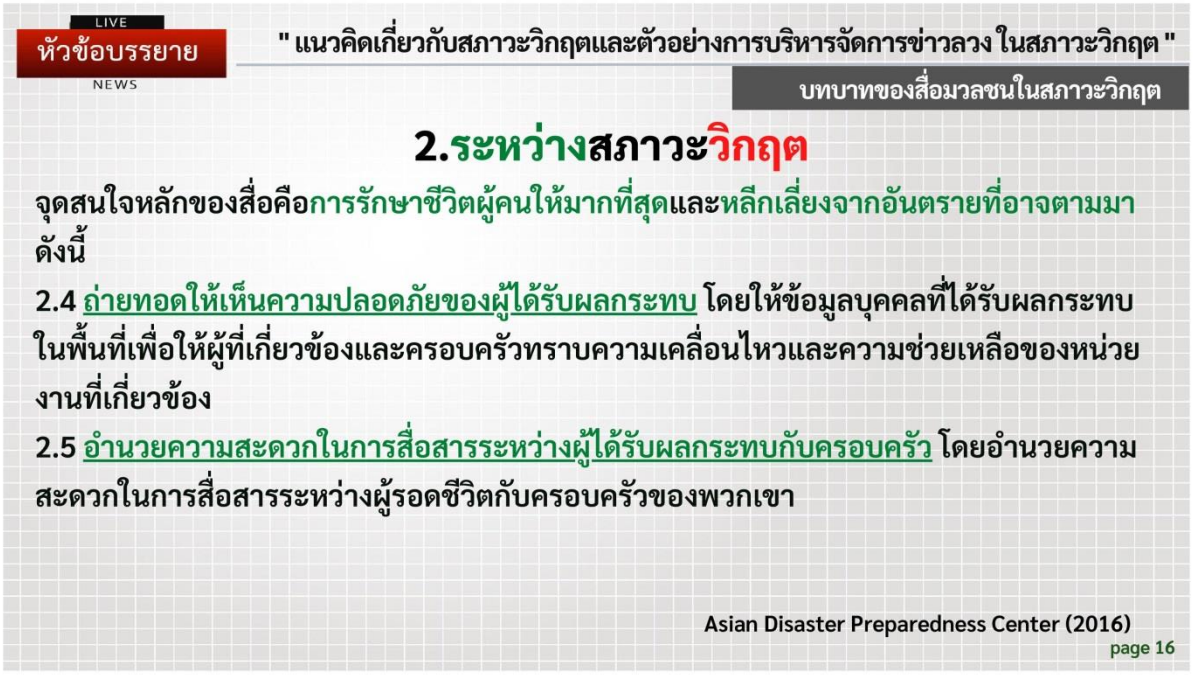
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต
2.ระหว่างสภาวะวิกฤต
จุดสนใจหลักของสื่อคือการรักษาชีวิตผู้คนให้มากที่สุดและหลีกเลี่ยงจากอันตรายที่อาจตามมา ดังนี้
2.4 ถ่ายทอดให้เห็นความปลอดภัยของผู้ได้รับผลกระทบ โดยให้ข้อมูลบุคคลที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและครอบครัวทราบความเคลื่อนไหวและความช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2.5 อำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกับครอบครัว โดยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างผู้รอดชีวิตกับครอบครัวของพวกเขา
Asian Disaster Preparedness Center (2016)
page 16

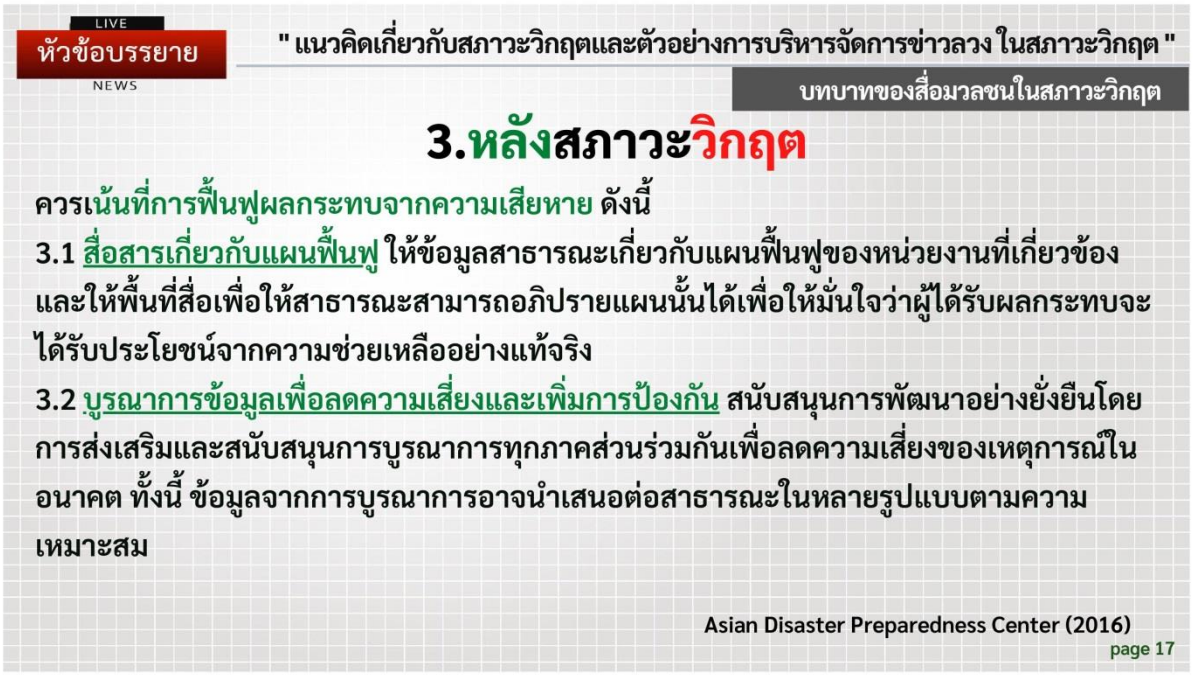
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
บทบาทของสื่อมวลชนในสภาวะวิกฤต
3.หลังสภาวะวิกฤต
ควรเน้นที่การฟื้นฟูผลกระทบจากความเสียหาย ดังนี้
3.1 สื่อสารเกี่ยวกับแผนฟื้นฟู ให้ข้อมูลสาธารณะเกี่ยวกับแผนฟื้นฟูของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้พื้นที่สื่อเพื่อให้สาธารณะสามารถอภิปรายแผนนั้นได้เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลืออย่างแท้จริง
3.2 บูรณาการข้อมูลเพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มการป้องกัน สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนการบูรณาการทุกภาคส่วนร่วมกันเพื่อลดความเสี่ยงของเหตุการณ์ในอนาคต ทั้งนี้ ข้อมูลจากการบูรณาการอาจนำเสนอต่อสาธารณะในหลายรูปแบบตามความเหมาะสม
Asian Disaster Preparedness Center (2016)
page 17

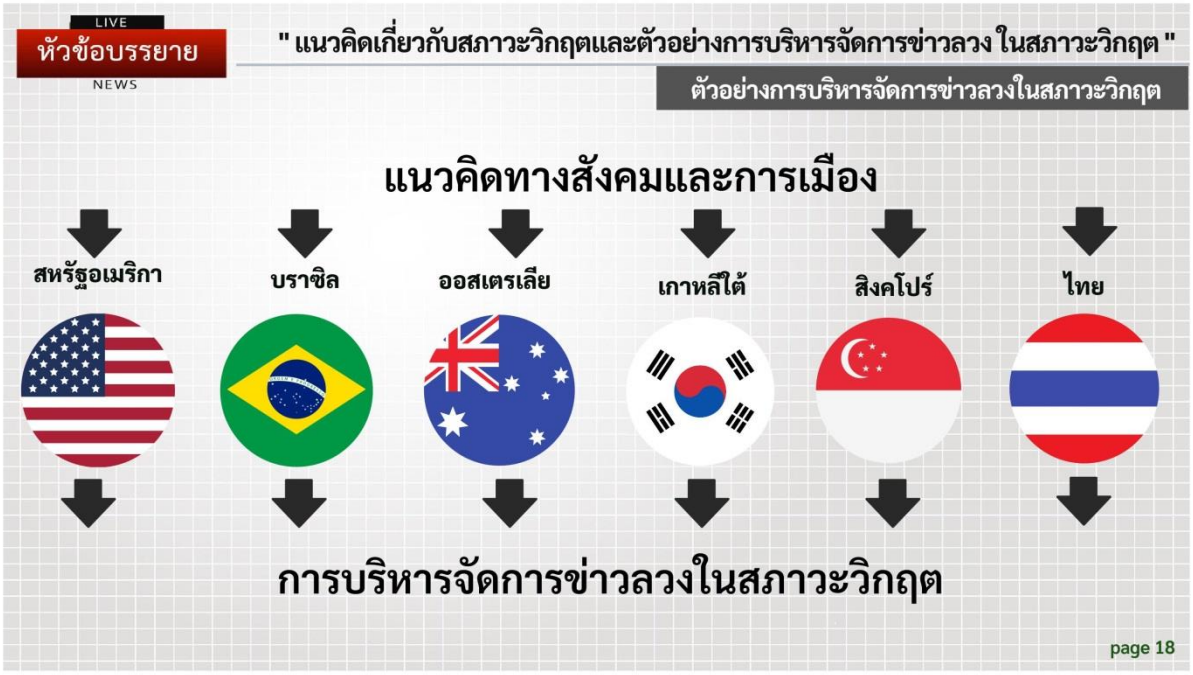
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
แนวคิดทางสังคมและการเมือง
สหรัฐอเมริกา
บราซิล
ออสเตรเลีย
เกาหลีใต้
สิงคโปร์
ไทย
การบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
page 18

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
ประเด็นที่ควรพิจารณา
สหรัฐอเมริกา = press freedom + freedom of speech
บราซิล = อัตราการใช้สื่อออนไลน์สูง + ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลของประชาชนต่ำ
ออสเตรเลีย = press freedom + freedom of speech + ultra-concentration of media ownership
เกาหลีใต้ = ความอ่อนไหวในประเด็นทางการเมือง (เกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้) + propaganda
สิงคโปร์ = ให้ความสำคัญกับธุรกิจการเงิน + รัฐบาลกำกับดูแลสื่อมวลชน
ไทย = สังคมมีความต่างทางความคิด + สื่อควรสนับสนุนการทำงานของรัฐ + สื่อภาคประชาชนมีน้อย
page 19

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง
แนวทางกำกับดูแล
ตัวอย่างหน่วยงาน(ส่วนหนึ่ง)
สหรัฐอเมริกา
Self regulation + Co-regulation
FCC + ศาล
บราซิล
Self regulation + Co-regulation +State regulation
ANJ + FENAJ + Lupa
ออสเตรเลีย
Self regulation + Co-regulation
APC, AAP, ABC, MEAA, ACMA
เกาหลีใต้
Self regulation + Co-regulation +State regulation
KCC, MSIT, MCST, JAK
สิงคโปร์
Self regulation + Co-regulation +State regulation
NTUC, MDA
ไทย
Self regulation + Co-regulation +State regulation
กสทช., กระทรวงดิจิทัล ฯ, สมาคม วิชาชีพ ฯ
page 20

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง
แนวทางกำกับดูแล
แนวปฏิบัติ
สหรัฐอเมริกา
Self regulation + Co-regulation
1.ให้อำนาจผู้ใช้สื่อ (empowering users)
2.Self-regulation
3.Co-regulation
4.Supreme court
บราซิล
Self regulation + Co-regulation + State regulation
1.การเซ็นเซอร์เนื้อหา
2.การบังคับใช้กฎหมายต่อต้านข่าวลวง
page 21

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง
แนวทางกำกับดูแล
แนวปฏิบัติ
ออสเตรเลีย
Self regulation +
Co-regulation
1.จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ (taskforce)เช่น คณะทำงานเพื่อรับประกันความโปร่งใสของการเลือกตั้ง
2.จัดทำโครงการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน (Stop & Consider)
3.จัดตั้งคณะทำงานให้รางวัลสื่อมวลชนคุณภาพ
4.ACC ตรวจสอบเนื้อหาโดยมุ่งคุ้มครองผู้บริโภค
เกาหลีใต้
Self regulation +
Co-regulation +
State regulation
1.การลบ ปิดกั้นและลงโทษทางกฎหมายต่อผู้เผยแพร่
2.KCCสอดส่องตรวจตราสื่อมวลชนและเน้นย้ำให้นำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้อง
3.KCC จัดทำช่องทางช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง
page 22

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง
แนวทางกำกับดูแล
แนวปฏิบัติ
สิงคโปร์
Self regulation +
Co-regulation +
State regulation
1.บังคับให้สื่อลบ/แก้ไขเนื้อหาที่รัฐพิจารณาว่าเท็จ
2.บังคับใช้กฎหมายหลายฉบับเพื่อปราบข้อมูลเท็จ
ไทย
Self regulation +
Co-regulation +
State regulation
1.จัดตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์วิกฤต
2.การร้องเรียนสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ
3.ใช้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมตรวจสอบและใช้กฎหมายลงโทษผู้เผยแพร่
4.จัดทำช่องทางตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยสื่อมวลชน
page 23

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

สหรัฐอเมริกา

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างการระบาดใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID- 19)

•สหรัฐ ฯ ได้ควบคุมข้อความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคโคโรนาไวรัสอย่างเข้มงวดโดยมอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขและนักวิทยาศาสตร์ของรัฐบาล ทำหน้าที่ประสานงานและแถลงการณ์ข้อเท็จจริงเรื่องนี้ต่อสาธารณะโดยตรง แนวทางนี้มีลักษณะเดียวกับศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศบค.) ของประเทศไทย

•สภาคองเกรสและสมาชิกสภานิติบัญญัติของรัฐ (State legislators) ไม่ได้มีบทบาทจัดการกับข่าวลวงในสภาวะวิกฤตโดยตรง

•คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (FCC) ทำหน้าที่ตรวจสอบเนื้อหาเฉพาะที่ปรากฏในสื่อกระจายเสียงและสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพ (broadcast) เท่านั้น

•สื่อสิ่งพิมพ์จะใช้การฟ้องร้องทางศาล ส่วนสื่อออนไลน์หากพบการนำเสนอข้อมูลเท็จในช่องทางดังกล่าวคณะกรรมการกลาง (FCC) จะทำการตรวจสอบและลงโทษ (sanction) สื่อที่นำเสนอเนื้อหาเท็จนั้น

page 24

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

สหรัฐอเมริกา

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างการระบาดใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID- 19)

https://www.fcc.gov/broadcast-news-distortion

page 25

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

บราซิล

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

กรณีการกล่าวหาว่าการเลือกตั้งมีการทุจริตของอดีตประธานาธิบดี Bolsonaro

- อดีตประธานาธิบดีบราซิล “Jair Messias Bolsonaro” ใช้วิธีการสื่อสารลักษณะเดียวกับอดีตประธานาธิบดีทรัมป์ผ่านวาทกรรมแบบ “Trump’s style” ที่อ้างการเลือกตั้งมีการทุจริตจนทำพ่ายแพ้
- “Bolsonaro” ทำการโน้มน้าวสาธารณะชนผ่านสื่อทั้งออนไลน์และออฟไลน์โดยมุ่งโจมตีและลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้สมัครประธานาธิบดีคนอื่น
- ผลกระทบมีต่อความน่าเชื่อถือของ 1) ผู้สมัครชิงตำแหน่งคนอื่น ๆ 2) ประสิทธิภาพของกระบวนการเลือกตั้ง 3) ระบอบประชาธิปไตยและ 4) ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มการสื่อสารในประเทศ (WhatsApp)
- ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม (WhatsApp) จึงออกมาแสดงจุดยืนและสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้งานว่าแพลตฟอร์มมีทั้งระบบการตรวจสอบ การป้องกันและลดโอกาสในการเผยแพร่ข้อมูลเท็จทางการเมือง

page 26

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

บราซิล

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

กรณีการกล่าวหาว่าการเลือกตั้งมีการทุจริตของอดีตประธานาธิบดี Bolsonaro

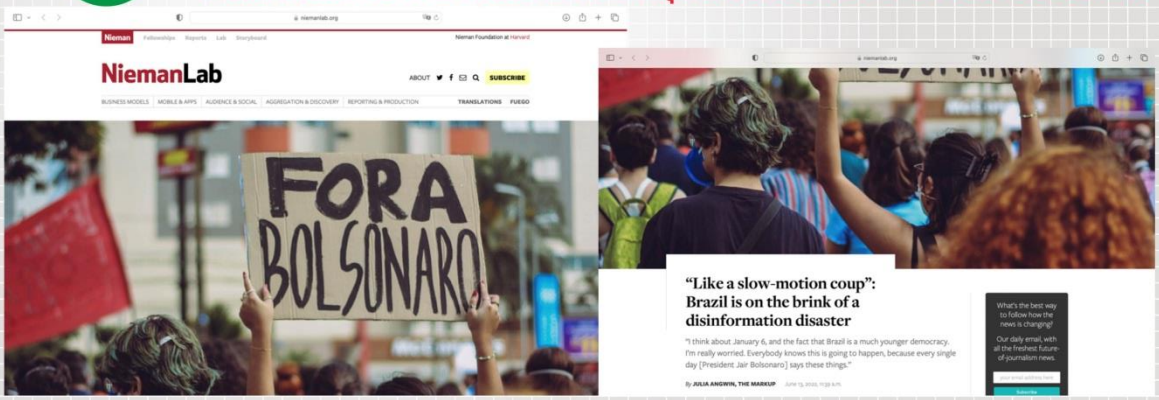

- https://www.niemanlab.org/2022/06/like-a-slow-motion-coup-brazil-is-on-the-brink-of-a-disinformation-disaster/

page 27

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ออสเตรเลีย

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีการใช้วาทกรรมแบบทรัมป์เพื่อหวังผลในการเลือกตั้งออสเตรเลีย

•สาเหตุเนื่องจากกระแสในแพลตฟอร์ม "Telegram" ที่ส่งต่อกันอย่างกว้างขวางโดยไม่ทราบที่มาแน่ชัดและโน้มน้าวให้สังคมเชื่อว่ามีการแทรกแซงกระบวนการนับคะแนนเสียงจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครจนส่งผลให้ประชาชนหลายส่วนเกิดความกังวล

•ความเสียหายที่เกิดขึ้นคือความมั่นใจของชาวออสเตรเลียต่อระบบการเลือกตั้งของประเทศในมิติด้านความถูกต้อง ความโปร่งใส และประสิทธิภาพการดำเนินการ

•คณะกรรมการการเลือกตั้งของออสเตรเลีย (AEC) จึงออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนองค์กรและแสดงประสิทธิภาพของระบบการคัดเลือกอาสาสมัครเพื่อปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการนับคะแนน

•สื่อมวลชนทำหน้าที่ช่วยติดตาม ตรวจสอบและนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

page 28

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ออสเตรเลีย

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีการใช้วาทกรรมแบบทรัมป์เพื่อหวังผลในการเลือกตั้งออสเตรเลีย

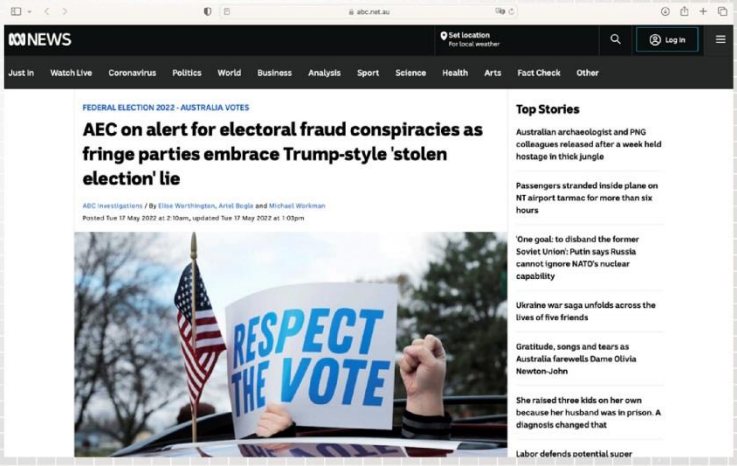

www.abc.net.au/news/2022-05-17/australians-spreading-trump-election-conspiracies/101057226

page 29

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

เกาหลีใต้

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างการรายงานข่าวผิดเกี่ยวกับเนื้อวัวนำเข้าจากสหรัฐ ฯ ว่าทานแล้วเสียชีวิต

•สำนักข่าว Muhnwa Broadcasting Corporation (MBC) รายงานข่าวผิด (Misinformation) เกี่ยวกับเนื้อวัวนำเข้าจากสหรัฐ ฯ ว่ารับประทานแล้วเป็นอันตรายต่อชีวิต ศาลแพ่งจึงมีคำสั่งให้แก้ไขข่าวใหม่ให้ถูกต้อง
•ในช่วงรายงานข่าวของ MBC ได้นำบทสัมภาษณ์หญิงชาวอเมริกันที่กล่าวว่าลูกสาวของเธอเสียชีวิตจากการติดเชื้อโรควัวบ้ามาออกอากาศ จากรายงานนี้ส่งผลให้ประชาชนชาวเกาหลีใต้ออกมาประท้วงและต่อต้านการร่วมลงนามข้อตกลงทางการค้ากับรัฐบาลสหรัฐ ฯ ในเรื่องของการนำเข้าเนื้อวัวทั้งที่ได้มีการลงนามสัญญาไปแล้วเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ.2008
•กระทรวงการเกษตร ฯ จึงออกแถลงการณ์ว่ารายงานข่าวของสำนักข่าว MBC ดังกล่าวเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงและศาลแพ่งประจำกรุงโซลได้มีคำสั่งให้สำนักข่าวดำเนินการแก้ไขข่าวใหม่ให้ถูกต้อง

page 30

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

เกาหลีใต้

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างการรายงานข่าวผิดเกี่ยวกับเนื้อวัวนำเข้าจากสหรัฐ ฯ ว่าทานแล้วเสียชีวิต

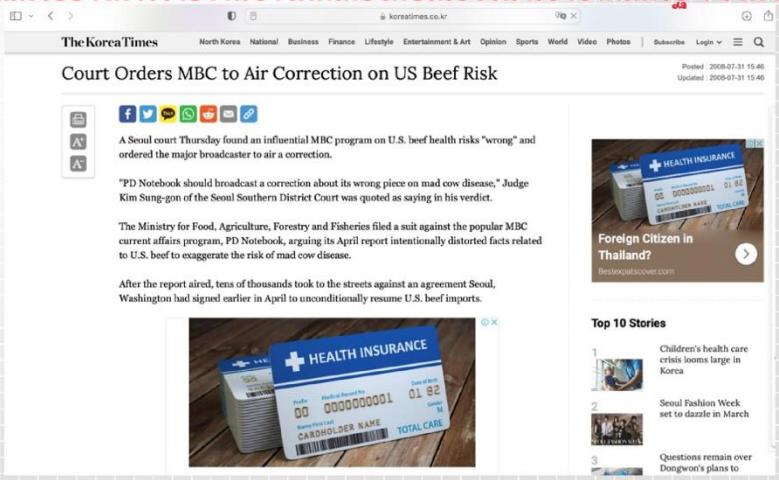

www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/07/113_28541.html?RD page 31

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

สิงคโปร์

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างรายงานข่าวเกี่ยวกับการเสียชีวิตของบุคคลสำคัญ

•สืบเนื่องจากมีเว็บไซต์ได้แอบอ้างเป็นเว็บไซต์ของสำนักนายกรัฐมนตรีได้ประกาศข่าวการเสียชีวิตของอดีตนายกรัฐมนตรี ลี กวนยู ได้ส่งผลให้สำนักข่าวต่างประเทศ อาทิ CNN, CCTV, Sina, และ Phoenix Chinese เกิดความเข้าใจผิดและนำข้อมูลเท็จนั้นไปเผยแพร่ต่อ สำนักนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์จึงดำเนินการแจ้งความเพื่อเอาผิดเว็บไซต์ปลอมนั้น พร้อมยืนยันข้อมูลว่าอดีตนายกรัฐมนตรียังคงมีชีวิตอยู่

•ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่สร้างความตื่นตระหนกแก่ประชาชนชาวสิงคโปร์ที่ชื่นชอบอดีตนายกรัฐมนตรีแต่ข้อมูลเท็จนี้ยังถูกนำไปเผยแพร่ในวงกว้างผ่านสื่อกระแสหลักของต่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อประเด็นที่อ่อนไหวเกี่ยวกับสภาพสังคม การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศสิงคโปร์

page 32

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

สิงคโปร์

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างรายงานข่าวเกี่ยวกับการเสียชีวิตของบุคคลสำคัญ

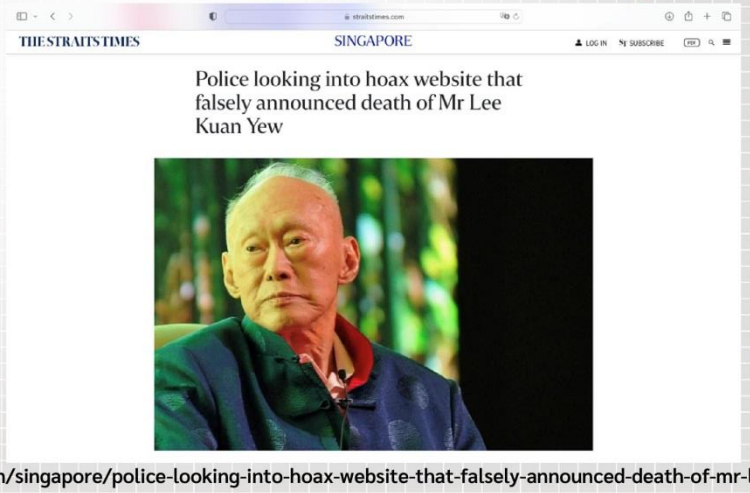

www.straitstimes.com/singapore/police-looking-into-hoax-website-that-falsely-announced-death-of-mr-lee-kuan-yew page 33

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ไทย

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างสถานการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2554

•รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ฯ มอบหมายให้นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ รองนายก ฯ และรัฐมนตรี มท. จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย วาตภัยและ ดินโคลนถล่ม ปี 2554 (วอร์รูม) ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เป็นศูนย์กลางช่วยเหลือผู้ประสบภัยและ 2) เป็นศูนย์กลางการประสานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

•หน่วยงานนี้ไม่มีนโยบายจัดการข่าวลวงในสภาวะนี้ทำให้การบริหารจัดการข่าวลวงค่อนข้างไม่มีประสิทธิภาพโดยเกิดจาก 1) ขาดการบูรณาการข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงสร้างความสับสนในข้อมูลของประชาชนที่บ่อยครั้งขัดแย้งกับเหตุการณ์จริง 2) การนำเสนอข้อมูลของสื่อมวลชนแต่ละวันขาดเอกภาพไม่สอดคล้องกันสร้างความสับสน

page 34

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ไทย

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างสถานการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2554

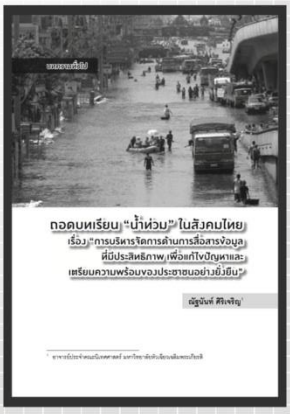

page 35

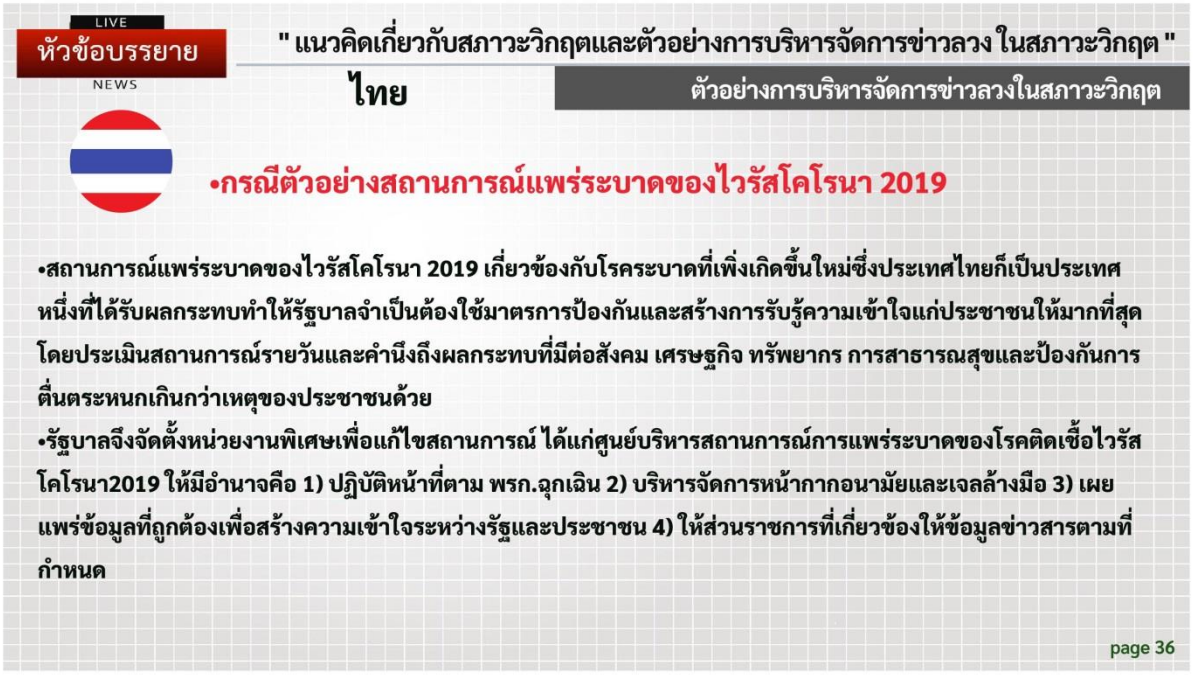
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
ไทย
ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
•กรณีตัวอย่างสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019
•สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เกี่ยวข้องกับโรคระบาดที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ซึ่งประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องใช้มาตรการป้องกันและสร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้มากที่สุด โดยประเมินสถานการณ์รายวันและคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากร การสาธารณสุขและป้องกันการตื่นตระหนกเกินกว่าเหตุของประชาชนด้วย
•รัฐบาลจึงจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อแก้ไขสถานการณ์ ได้แก่ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ให้มีอำนาจคือ 1) ปฏิบัติหน้าที่ตาม พรก.ฉุกเฉิน 2) บริหารจัดการหน้ากากอนามัยและเจลล้างมือ 3) เผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐและประชาชน 4) ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลข่าวสารตามที่กำหนด
page 36

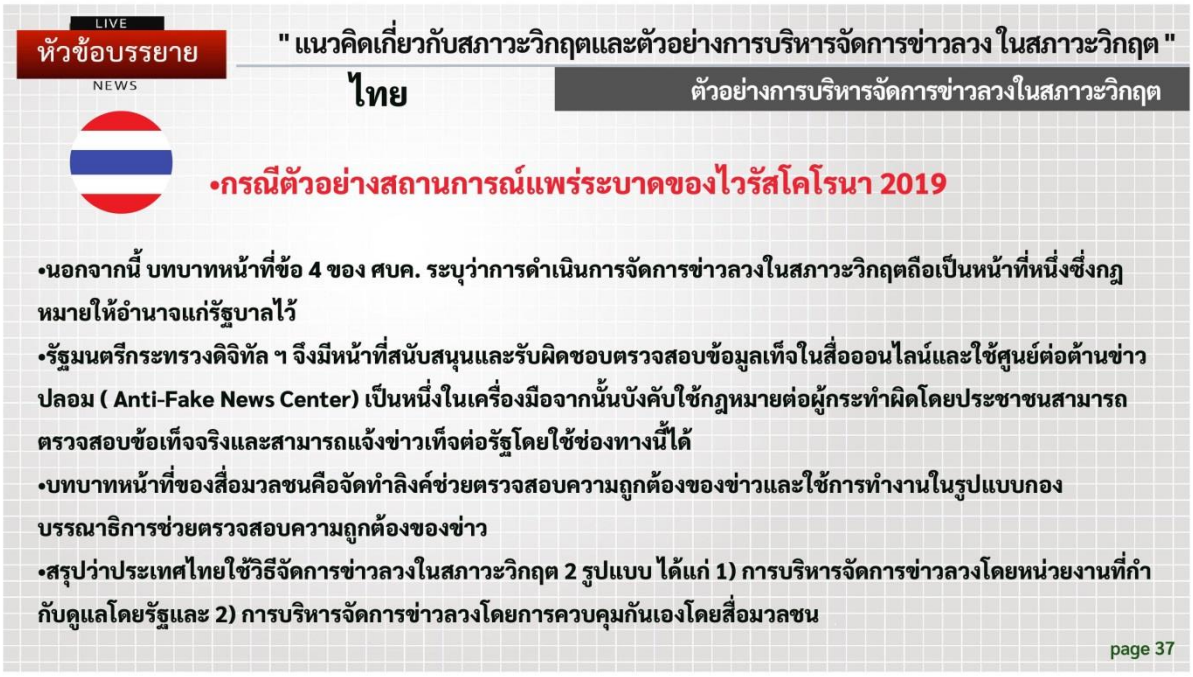
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
ไทย
ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
•กรณีตัวอย่างสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019
•นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่ข้อ 4 ของ ศบค. ระบุว่าการดำเนินการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตถือเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งกฎหมายให้อำนาจแก่รัฐบาลไว้
•รัฐมนตรีกระทรวงดิจิทัล ฯ จึงมีหน้าที่สนับสนุนและรับผิดชอบตรวจสอบข้อมูลเท็จในสื่อออนไลน์และใช้ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) เป็นหนึ่งในเครื่องมือจากนั้นบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำผิดโดยประชาชนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงและสามารถแจ้งข่าวเท็จต่อรัฐโดยใช้ช่องทางนี้ได้
•บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนคือจัดทำลิงค์ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข่าวและใช้การทำงานในรูปแบบกองบรรณาธิการช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข่าว
•สรุปว่าประเทศไทยใช้วิธีจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการข่าวลวงโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยรัฐและ 2) การบริหารจัดการข่าวลวงโดยการควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน
page 37

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ไทย

ตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

•กรณีตัวอย่างสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019

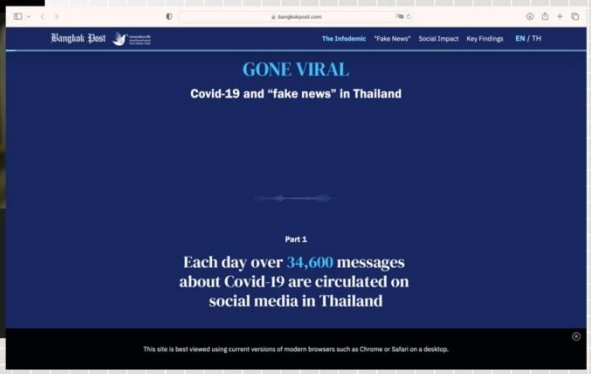

page 38

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง

สหรัฐอเมริกา

จุดแข็ง

1.รัฐบาลพยายามหลีกเลี่ยงการแทรกแซงเสรีภาพสื่อ
2.เชื่อมั่นในศักยภาพผู้รับสาร
3.ผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จจะถูกตักเตือนและมีเพียงโทษปรับโดยให้ศาลสูงเป็นผู้ตัดสินเพื่อความเป็นกลาง

จุดอ่อน

1.การแก้ปัญหาข่าวลวงอาจต้องใช้เวลาโดยสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของประชากร
2.วิธีการนี้ก็อาจไม่เท่าทันกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

page 39

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง

บราซิล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1.การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในการช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง 2.การทำหน้าที่ของสื่อดั้งเดิมอย่างรับผิดชอบ	1.รัฐบาลเป็นหน่วยงานหลักควบคุมการสื่อสารทางเดียวและความถูกต้องจึงขึ้นอยู่กับสื่อของรัฐ 2.กฎหมายที่บังคับใช้กับข่าวปลอมมีโอกาสกระทบต่อเสรีภาพสื่อและเสรีภาพประชาชน

page 40

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง

ออสเตรเลีย

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1.มุ่งเน้นควบคุมกันเองในวิชาชีพเป็นหลักทำให้การกำกับดูแลกันเองจึงใช้กรอบจริยธรรมเป็นแนวทางซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพในระยะยาว 2.ให้ความรู้เรื่องสื่อต่อประชาชนเพื่อให้มีกลไกช่วยตรวจสอบการทำงานของสื่ออีกทางหนึ่ง	การควบคุมกันเองโดยปราศจากกฎหมายต้องอาศัยจิตสำนึกและความร่วมมืออย่างมากหากสื่อมวลชนขาดจิตสำนึกในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบก็อาจควบคุมได้ยาก

page 41

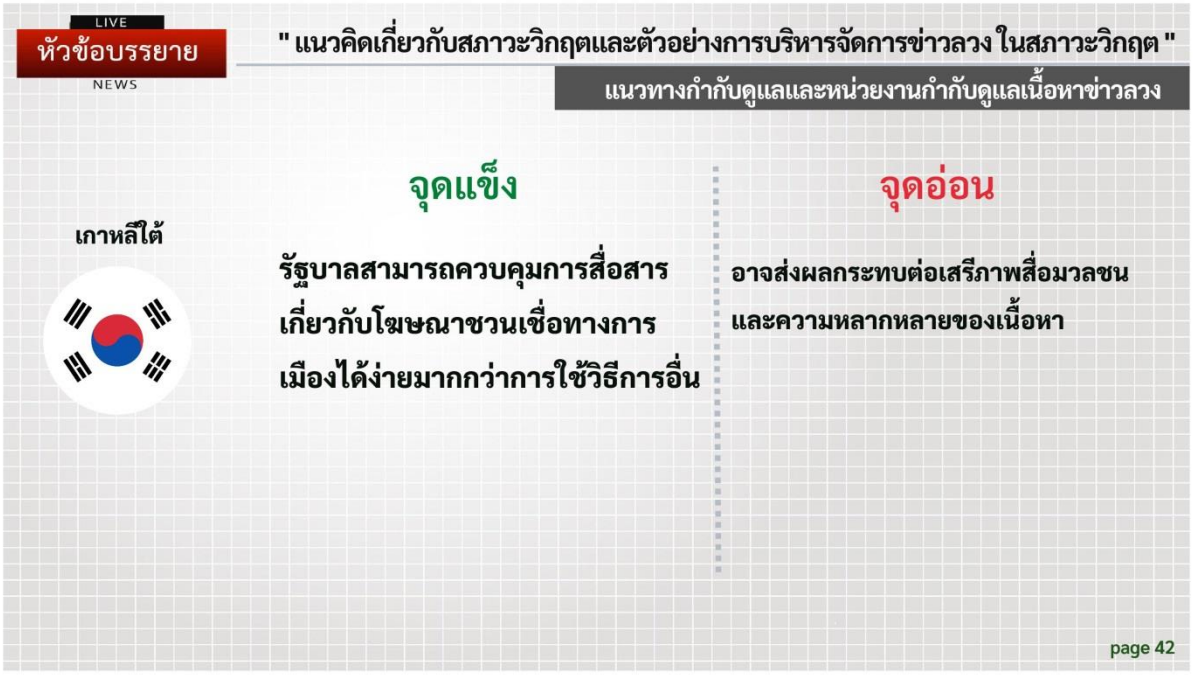
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง
จุดแข็ง
จุดอ่อน
เกาหลีใต้
รัฐบาลสามารถควบคุมการสื่อสารเกี่ยวกับโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองได้ง่ายมากกว่าการใช้วิธีการอื่น
อาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพสื่อมวลชนและความหลากหลายของเนื้อหา
page 42

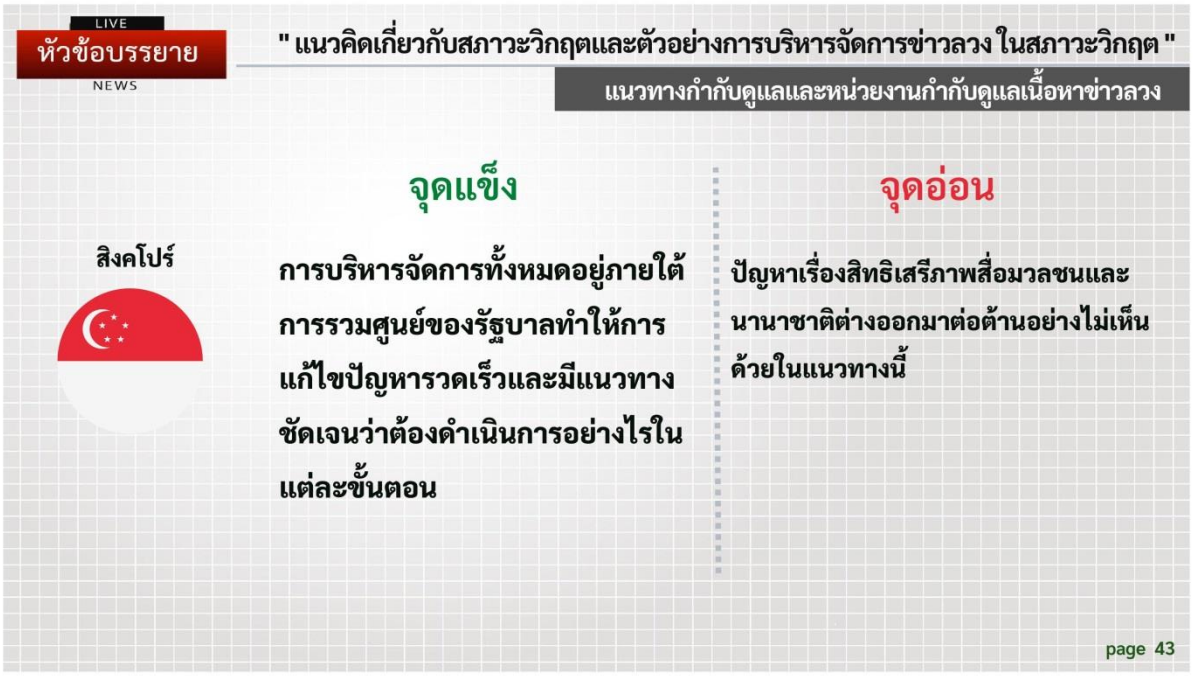
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "
แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง
จุดแข็ง
จุดอ่อน
สิงคโปร์
การบริหารจัดการทั้งหมดอยู่ภายใต้การรวมศูนย์ของรัฐบาลทำให้การแก้ไขปัญหารวดเร็วและมีแนวทางชัดเจนว่าต้องดำเนินการอย่างไรในแต่ละขั้นตอน
ปัญหาเรื่องสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนและนานาชาติต่างออกมาต่อต้านอย่างไม่เห็นด้วยในแนวทางนี้
page 43

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

แนวทางกำกับดูแลและหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาข่าวลวง

ไทย

จุดแข็ง

1.อำนาจรวมศูนย์การสื่อสาร โดยรัฐบาลมีอำนาจตามกฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสามารถตัดสินใจระงับและดำเนินคดีต่อผู้เผยแพร่ข่าวปลอมได้

2.สื่อมวลชน องค์กรไม่แสวงหากำไรและสถาบันการศึกษาต่างร่วมมือช่วยกันทำงานและมีช่องทางเฉพาะกิจ (Section)สำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นกรณีเฉพาะ

3.พยายามสร้างช่องทางช่วยให้ผู้รับสารสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเองได้

จุดอ่อน

1.แม้มีอำนาจเต็มตามกฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินแต่ความสำเร็จในการจัดการขึ้นกับความสามารถของหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย

2.ขาดเอกภาพในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาข่าวลวงในเรื่องเดียวกัน

3.ประชาชนไทยส่วนหนึ่งไม่สามารถแยกแยะข่าวจริงกับข่าวลวงได้และยังไม่ปรากฏเป็นแนวทางพัฒนาที่ชัดเจนจากนโยบายของรัฐบาล

page 44

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ช่องทางการติดต่อหน่วยงานราชการในสภาวะวิกฤต

วิกฤตประเภทภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ชื่อหน่วยงาน	ผู้บริหาร/ เจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูล	ช่องทางการติดต่อ
1.กระทรวงมหาดไทย 2.กรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย 2.1ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ 2.2ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย 2.3กองส่งเสริมการป้องกันสาธารณะภัย 2.4กองมาตรการป้องกันสาธารณะภัย	1.ปลัดกระทรวงมหาดไทย ตำแหน่งรองผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ 2.อธิบดีกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ตำแหน่งผู้อำนวยการกลางป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ	1.เบอร์ 0-222-1141-55 http://www.moi.go.th 2. เบอร์ 1784 https://www.disaster.go.th/th/home/

page 45

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ช่องทางการติดต่อหน่วยงานราชการในสภาวะวิกฤต

2. วิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (CIVIL UNREST AND GENERAL STRIKE)

ชื่อหน่วยงาน	ผู้บริหาร/ เจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูล	ช่องทางการติดต่อ
1.สำนักนายกรัฐมนตรี	1.นายกรัฐมนตรี	1.เบอร์ 0-2283-4000 https://www.opm.go.th/
2.สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	2.ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	2.เบอร์ 02-252-1174 https://www.royalthaipolice.go.th/
3.กองทัพบก	3.ผู้บัญชาการทหารบก	3.เบอร์ 0-2280-2432 https://rta.mi.th/

page 46

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ช่องทางการติดต่อหน่วยงานราชการในสภาวะวิกฤต

3) สภาวะวิกฤตโรคระบาด (EPIDEMIC)

ชื่อหน่วยงาน	ผู้บริหาร/ เจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูล	ช่องทางการติดต่อ
1.กระทรวงสาธารณสุข	1.รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข	1.เบอร์ 02-590-1000 https://www.moph.go.th
2.กรมควบคุมโรค	2.อธิบดีกรมควบคุมโรค	2.เบอร์ 02-590-3000 https://ddc.moph.go.th
3.กรมการแพทย์	3.อธิบดีกรมการแพทย์	3.เบอร์ 0-2590-6000 https://www.dms.go.th
4.กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ	4.อธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ	4.เบอร์ 1426 https://hss.moph.go.th

page47

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ช่องทางการติดต่อหน่วยงานราชการในสภาวะวิกฤต

4. วิกฤตทางเศรษฐกิจ (ECONOMIC CRISIS)

ชื่อหน่วยงาน	ผู้บริหาร/ เจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูล	ช่องทางการติดต่อ
1.กระทรวงการคลัง	1.รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง	1.เบอร์ 02-126-5800 https://www.mof.go.th
2.ธนาคารแห่งประเทศไทย	2.ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย	2.เบอร์ 0-2283-5353 https://www.bot.or.th/

page 48

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" แนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตและตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวง ในสภาวะวิกฤต "

ช่องทางการติดต่อหน่วยงานราชการในสภาวะวิกฤต

5. วิกฤตอุบัติภัย (ACCIDENT)

ชื่อหน่วยงาน	ผู้บริหาร/ เจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูล	ช่องทางการติดต่อ
1.กระทรวงมหาดไทย 2.กรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย 2.1ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ 2.2ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณะภัย 2.3กองส่งเสริมการป้องกันสาธารณะภัย 2.4กองมาตรการป้องกันสาธารณะภัย	1.ปลัดกระทรวงมหาดไทย ตำแหน่งรองผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ 2.อธิบดีกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ตำแหน่งผู้อำนวยการกลางป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ	1.เบอร์ 0-222-1141-55 http://www.moi.go.th 2. เบอร์ 1784 https://www.disaster.go.th/th/home/

page 49

ภาพที่ 23 เอกสารประกอบการบรรยายแนวคิดเกี่ยวกับสภาวะวิกฤต และตัวอย่างการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 3 การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤตและละประเภทได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 3 : อธิบายในสภาวะวิกฤตนั้น ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนคือ การใช้ภาษาในการสื่อสาร เนื่องจากต้องมีความรอบคอบ รัดกุม และไม่ซ้ำเติมสถานการณ์วิกฤต โดยมีหลักการพื้นฐานที่ต้องคำนึงถึงดังนี้ 1. การจำแนกที่มาของการเกิดภาวะวิกฤต ซึ่งสามารถจำแนกตามเจตนาของที่มาของการเกิดวิกฤต ได้แก่ วิกฤตที่เกิดโดยเจตนา (Intention Crises) และวิกฤตที่เกิดโดยไม่เจตนา (Unintention Crises) 2. ภาวะความไม่แน่นอนของข่าวสารในสภาวะวิกฤต มีการศึกษาด้านบทบาทสื่อมวลชนและพฤติกรรมการใช้สื่อมวลชนของประชาชนในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจได้อธิบายเอาไว้ว่าเกิดขึ้นได้ในภาวะความตื่นตระหนก 3 ระดับ ได้แก่ ความตื่นตระหนกอย่างรุนแรง (High Collective Excitement) เมื่อสังคมประสบหายนะ เช่น เหตุการณ์น้ำท่วม ไฟไหม้ แผ่นดินไหว พายุ เป็นต้น การกลั่นกรอง ข้อมูลข่าวสารจะมีน้อย ความตื่นตระหนกระดับกลาง (Moderate Collective Excitement) เมื่อสังคมประสบปัญหา เช่น เศรษฐกิจการเมือง เป็นต้น การกลั่นกรองสารในระดับปานกลาง ความตื่นตระหนกในระดับต่ำ (Low Collective Excitement) เป็นสภาพความตื่นตระหนกเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวันทั่วไป การกลั่นกรองสารในระดับต่ำ 3. การจัดทำทำเนียบ

ภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสารสภาวะวิกฤตนั้น เป็นแนวทางที่สามารถช่วยในการบริหารจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤตได้ ซึ่ง ทำเนียบภาษามีความสำคัญต่อการใช้ภาษามาก เพราะการใช้ทำเนียบภาษาไม่เหมาะสมตามสถานการณ์อาจทำให้การสื่อสารไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารได้ เช่น การใช้ภาษานวนิยายในวงการธุรกิจ หรือ การใช้ภาษาโฆษณาในการเขียนกฎหมายย่อมทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารอย่างแน่นอน ดังนั้น ทำเนียบภาษาต้องเลือกให้ถูกสถานการณ์ด้วย มิฉะนั้นจะเป็นการใช้ภาษาไม่เหมาะสม ประการสำคัญการจัดทำทำเนียบภาษาสามารถช่วยให้การสื่อสารในสภาวะวิกฤต สามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน มีความหมายที่ชัดเจนเป็นที่อ้างอิงได้ และที่สำคัญที่สุดคือไม่สร้างความสับสนให้แก่ประชาชน

เอกสารประกอบการบรรยาย

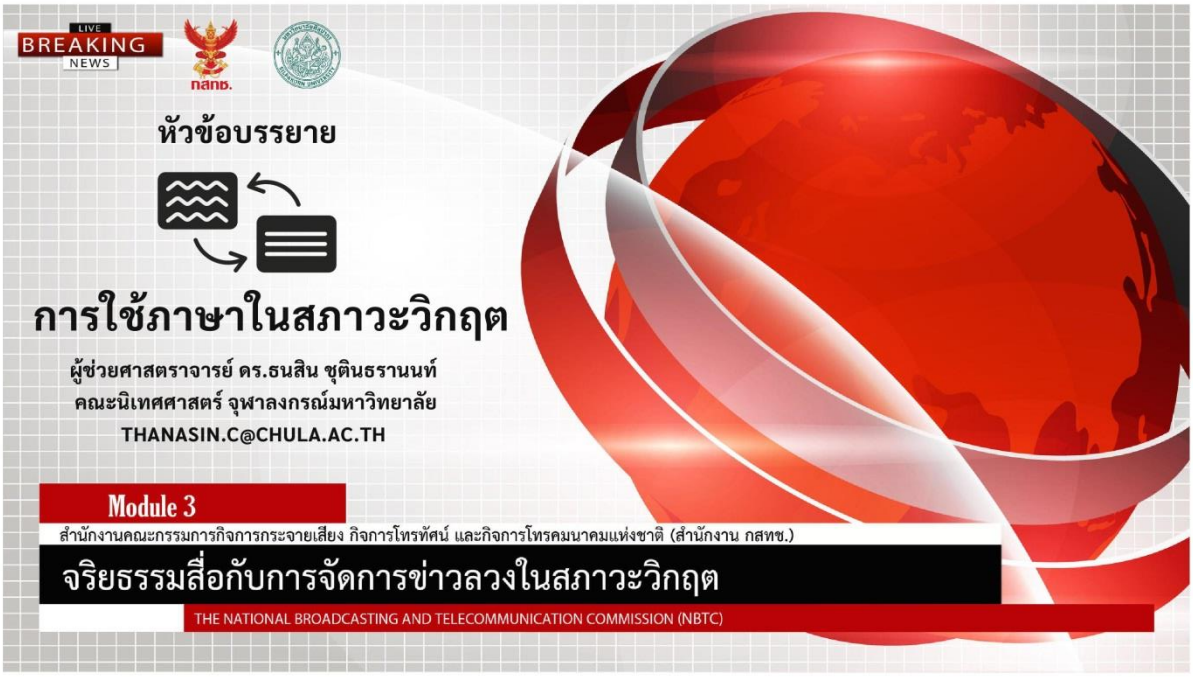

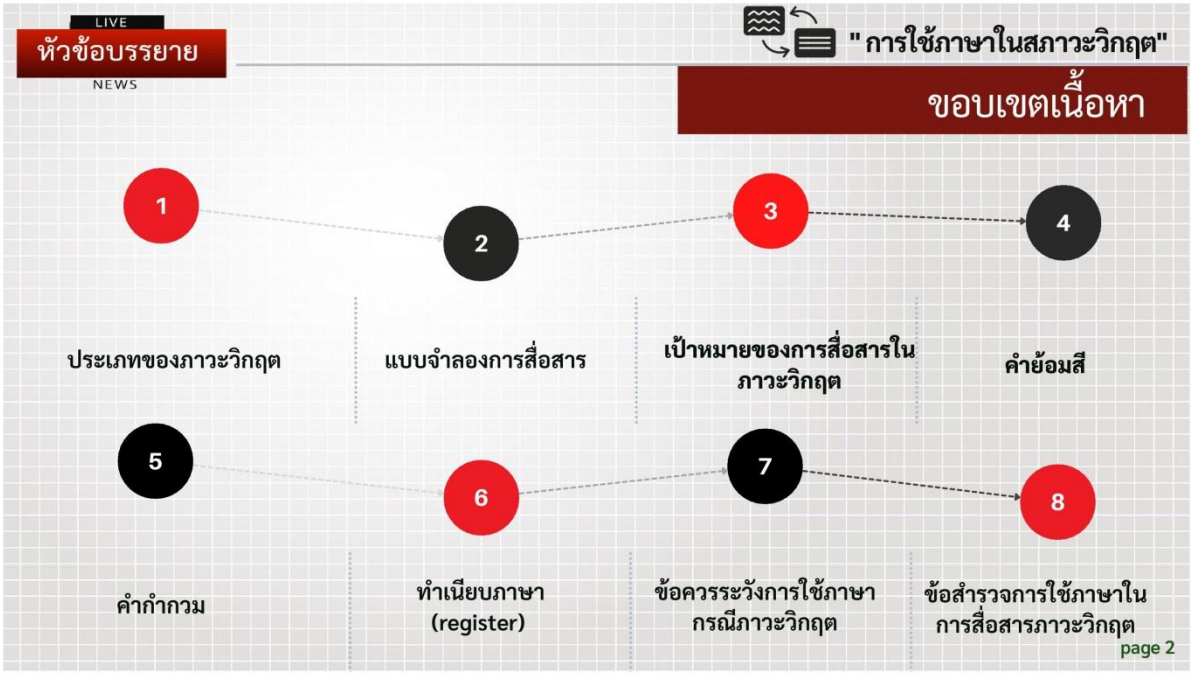
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ขอบเขตเนื้อหา
1
2
3
4
ประเภทของภาวะวิกฤต
แบบจำลองการสื่อสาร
เป้าหมายของการสื่อสารในภาวะวิกฤต
คำย่อมสี
5
6
7
8
คำกำกวม
ทำเนียบภาษา (register)
ข้อควรระวังการใช้ภาษากรณีภาวะวิกฤต
ข้อสำรวจการใช้ภาษาในการสื่อสารภาวะวิกฤต
page 2

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
Crisis communications are not limited to verbal and written communications; they also include visual communication.
(Fink, 2013)
page 3

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"

ประเภทของภาวะวิกฤต

Intentional Crises	Unintentional Crises
Violence Situations	- Natural Disasters
- Terrorism	- Disease Outbreaks
- Sabotage	- Downturns in the Economy
	- Accidents

(Ulmer, Sellnow & Seeger, 2015)

page 4

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"

แบบจำลองการสื่อสาร

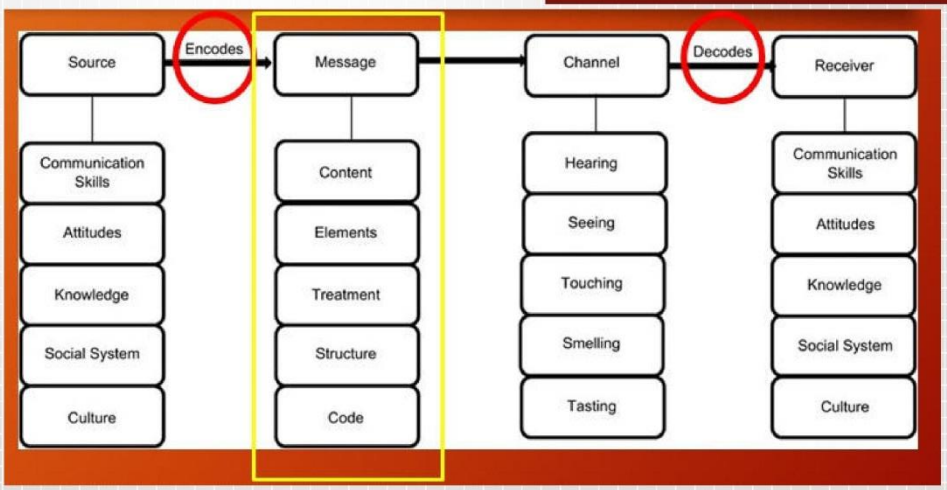

Berlo's SMCR Model (1960)

page 5

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
UNSTABLE INFORMATION ENVIRONMENTS
CRISIS
+
Heightened Public Emotion
+
Limited Access to Facts
+
Rumor, Gossip
page 6

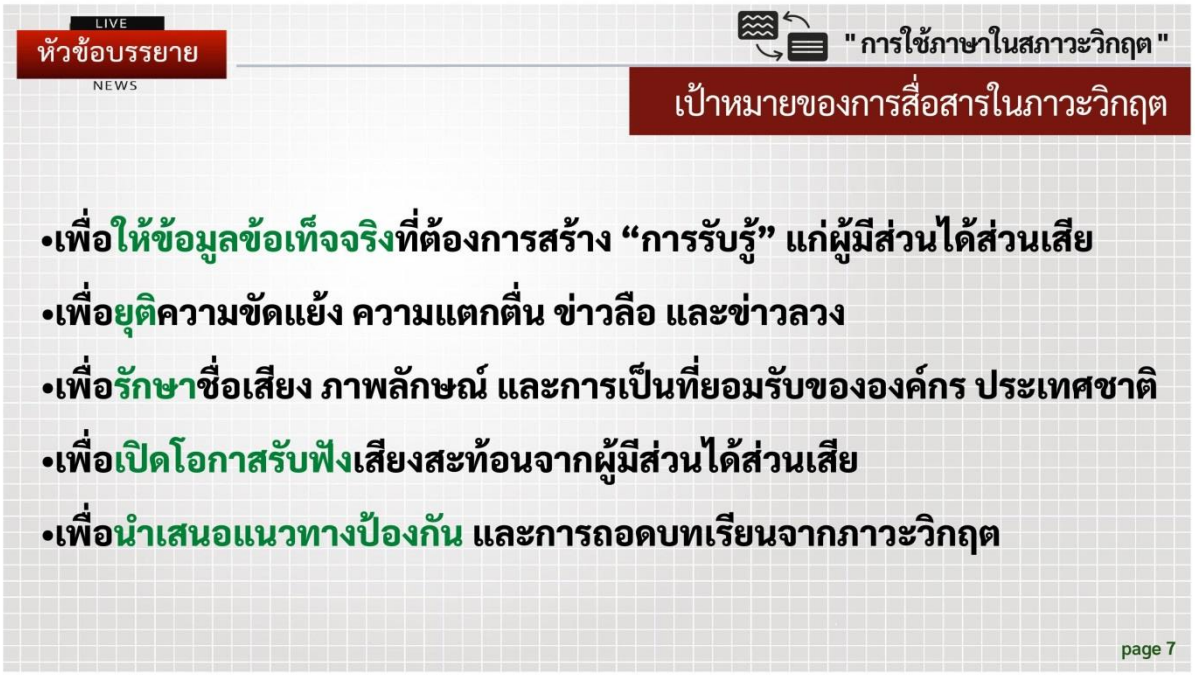
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
เป้าหมายของการสื่อสารในภาวะวิกฤต
•เพื่อให้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ต้องการสร้าง “การรับรู้” แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
•เพื่อยุติความขัดแย้ง ความแตกตื่น ข่าวลือ และข่าวลวง
•เพื่อรักษาชื่อเสียง ภาพลักษณ์ และการเป็นที่ยอมรับขององค์กร ประเทศชาติ
•เพื่อเปิดโอกาสรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
•เพื่อนำเสนอแนวทางป้องกัน และการถอดบทเรียนจากภาวะวิกฤต
page 7

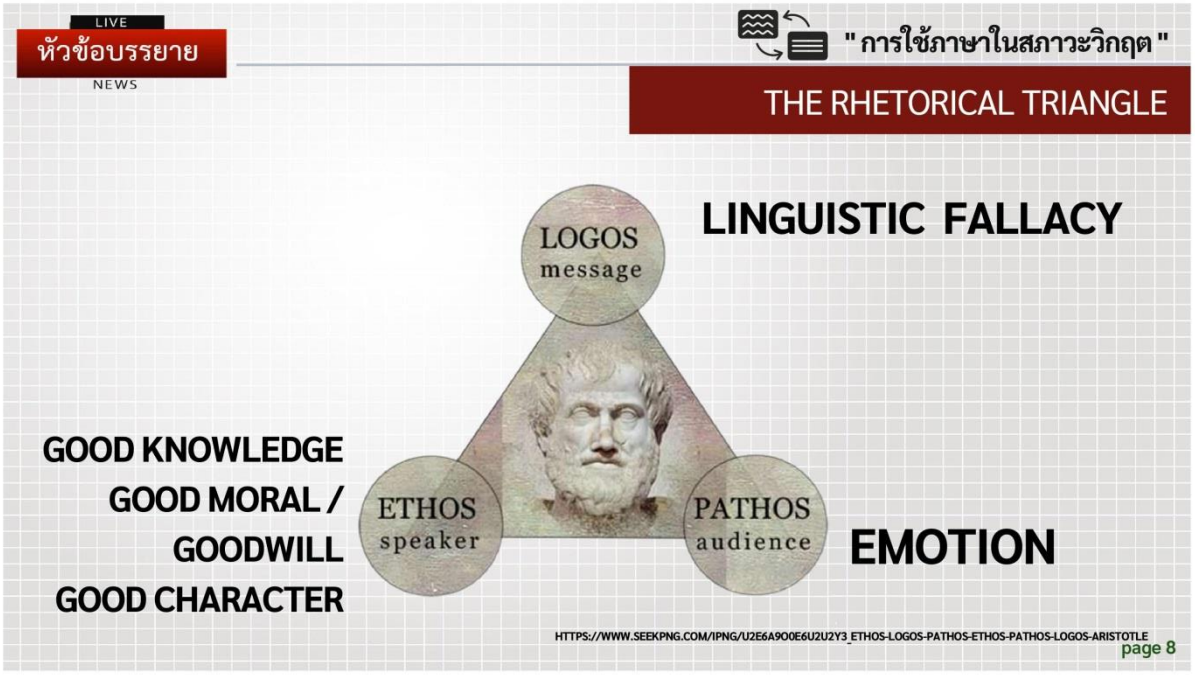
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
THE RHETORICAL TRIANGLE
LINGUISTIC FALLACY
LOGOS
message
ETHOS
speaker
PATHOS
audience
EMOTION
GOOD KNOWLEDGE
GOOD MORAL /
GOODWILL
GOOD CHARACTER
HTTPS://WWW.SEEKPNG.COM/IPNG/U2E6A9O0E6U2U2Y3_ETHOS-LOGOS-PATHOS-ETHOS-PATHOS-LOGOS-ARISTOTLE
page 8

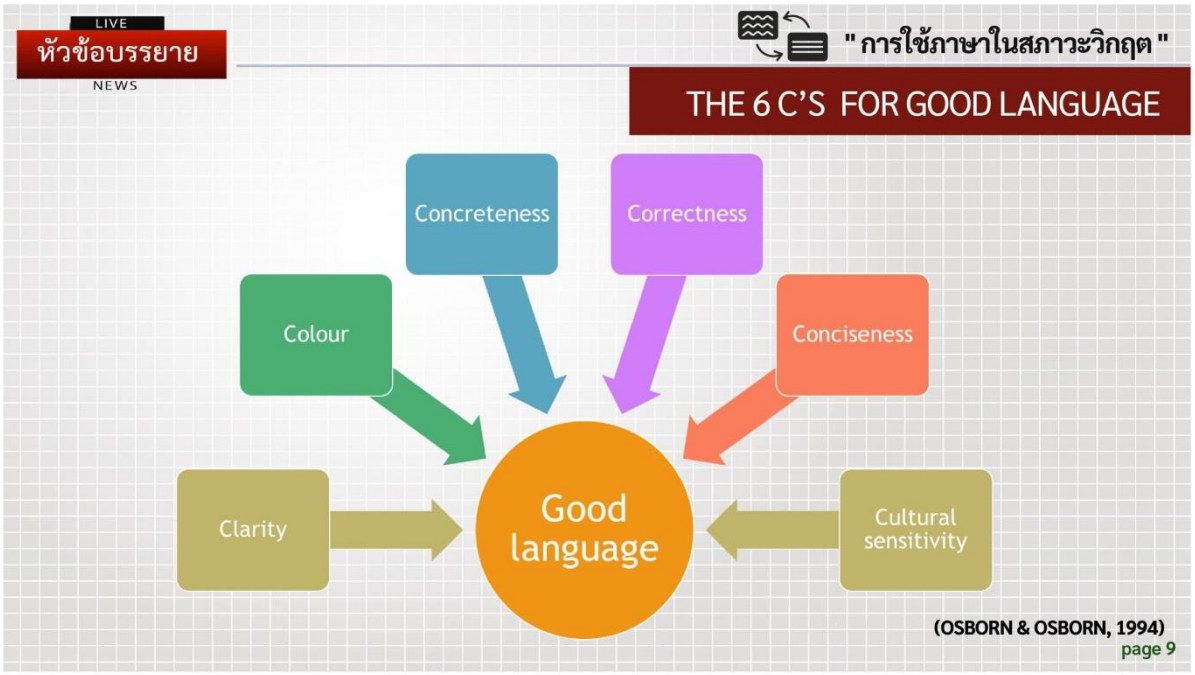
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
THE 6 C'S FOR GOOD LANGUAGE
Concreteness
Correctness
Colour
Conciseness
Clarity
Good language
Cultural sensitivity
(OSBORN & OSBORN, 1994)
page 9

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"

LINGUISTIC FALLACY

- ภาษาเป็นเครื่องมือนำพาสาร
- คำที่แทนความรู้สึกนึกคิด ไม่ได้แทนความรู้สึกนึกคิดของผู้ส่งสารอย่างเดียว แต่ทำให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตาม หรือเห็นสอดคล้องกับผู้ส่งสารด้วย
- คำบางคำมีความหมายแบบบรรยายซึ่งเป็นความสมมุติแทนสิ่งบางสิ่ง เช่น ปืน ไข้เลือดออก ฯลฯ
- คำบางคำมีความหมายแบบประเมินค่า เช่น หล่อ ร่ำรวย ฯลฯ
- มนุษย์มีความเข้าใจเรื่อง “ค่า” ไม่ตรงกัน → สัมพันธ์กับความรู้สึก และประสบการณ์ส่วนตัว

page 10

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"

คำย้อมสี (COLORED WORDS

COLORED WORDS

- ทำให้มนุษย์เชื่อเหตุผลผิด ๆ
- คำที่มีความหมายทั้งแบบบรรยายและประเมินค่าผสมกัน

page 11

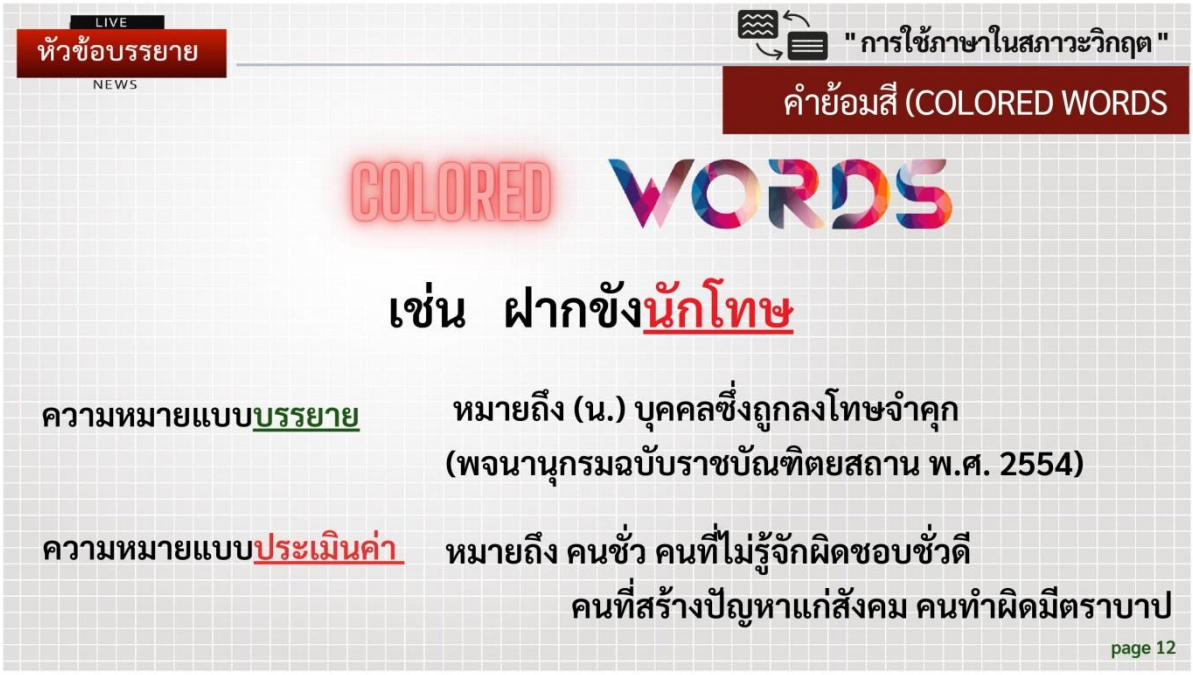
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
คำย้อมสี (COLORED WORDS
COLORED WORDS
เช่น ฝากขังนักโทษ
ความหมายแบบบรรยาย
หมายถึง (น.) บุคคลซึ่งถูกลงโทษจำคุก
(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)
ความหมายแบบประเมินค่า
หมายถึง คนชั่ว คนที่ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี
คนที่สร้างปัญหาแก่สังคม คนทำผิดมีตราบาป
page 12

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
คำย้อมสี (COLORED WORDS
COLORED WORDS
เช่น รั้นเข้าไปเอง (เหตุการณ์ 13 หมูป่าติดถ้ำนางนอน)
ความหมายแบบบรรยาย
หมายถึง (ว.) ดื้อดันทุรัง
(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)
ความหมายแบบประเมินค่า
หมายถึง ไม่รู้จักกาลเทศะ เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง
ไม่มีเหตุผล ตะแบง
page 13

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
คำย้อมสี (COLORED WORDS
COLORED WORDS
เช่น จ่าคลั่ง
ความหมายแบบบรรยาย
หมายถึง (ก.) แสดงอาการผิดปกติอย่างคนบ้า, เสียสติ
(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)
ความหมายแบบประเมินค่า
หมายถึง ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ไม่มีสติสัมปชัญญะ
ควรกำจัดจากสังคม
• มุมมองแบบเหมารวม อาจชี้นำความรู้สึก หรือบิดเบือนข้อเท็จจริงไปในทางที่ผิด (mislead)
page 14

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"

คำกำกวม (LEXICAL AND SYNTACTIC AMBIGUITY)

- คำที่มีความหมายไม่กระจ่าง

→ มีความคลุมเครือของความหมาย เช่น ง่าย ยาก ร้อน เย็น หนัก เบา ฯลฯ

→ ไม่สามารถกำหนดเกณฑ์ตายตัวว่าจะใช้คำนั้นเมื่อใด เช่น เจริญ เหมาะสม ฯลฯ

→ การวางตำแหน่งคำในประโยค เช่น กองทัพบกแถลงโจมตีผู้ก่อการร้ายเมื่อเช้านี้

page 15

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"

ทำเนียบภาษา(REGISTER)

- ความแตกต่างของภาษาโดยการใช้
  เช่น ภาษาแพทย์ ภาษาโฆษณา ภาษากฎหมาย
- ทำความเข้าใจ และเลือกใช้ทำเนียบภาษาให้ถูกต้องกับภาวะวิกฤตแต่ละประเภท อาทิ
  https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J/article/view/1037
- ภาวะวิกฤตโควิด-19 เช่น
  - ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์สอบสวนโรค **(PUI)**
  - อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล **(PPE)**
  ฯลฯ

ทำเนียบภาษาในการแถลงการณ์ของ
ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.)
Language Register in the Center Statement of Crisis Communication
Center for COVID-19 Situation Administration (CCSA)

page 16

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ทำเนียบภาษา(REGISTER)
ตัวอย่าง สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ
• น้ำป่าไหลหลาก / น้ำท่วมฉับพลัน
• น้ำท่วม / น้ำท่วมขัง
• น้ำล้นตลิ่ง
page 17

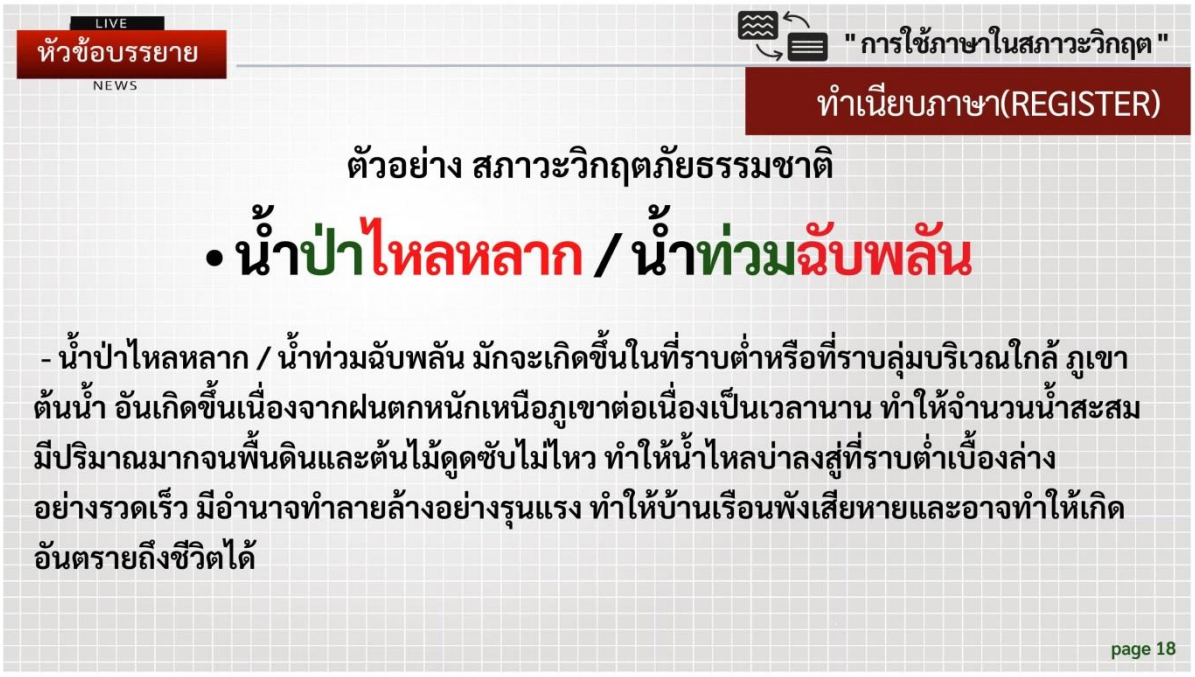
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ทำเนียบภาษา(REGISTER)
ตัวอย่าง สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ
• น้ำป่าไหลหลาก / น้ำท่วมฉับพลัน
- น้ำป่าไหลหลาก / น้ำท่วมฉับพลัน มักจะเกิดขึ้นในที่ราบต่ำหรือที่ราบลุ่มบริเวณใกล้ ภูเขาต้นน้ำ อันเกิดขึ้นเนื่องจากฝนตกหนักเหนือภูเขาต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้จำนวนน้ำสะสมมีปริมาณมากจนพื้นดินและต้นไม้ดูดซับไม่ไหว ทำให้น้ำไหลบ่าลงสู่ที่ราบต่ำเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว มีอำนาจทำลายล้างอย่างรุนแรง ทำให้บ้านเรือนพังเสียหายและอาจทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้
page 18

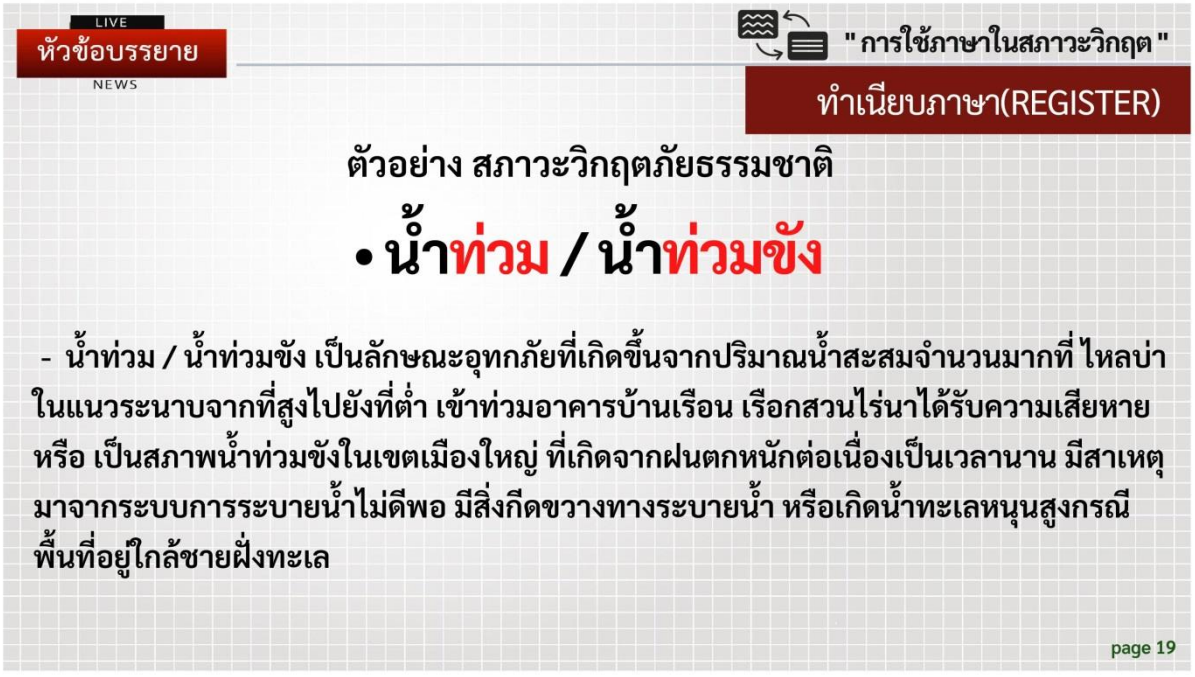
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ทำเนียบภาษา(REGISTER)
ตัวอย่าง สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ
• น้ำท่วม / น้ำท่วมขัง
- น้ำท่วม / น้ำท่วมขัง เป็นลักษณะอุทกภัยที่เกิดขึ้นจากปริมาณน้ำสะสมจำนวนมากที่ ไหลบ่าในแนวระนาบจากที่สูงไปยังที่ต่ำ เข้าท่วมอาคารบ้านเรือน เรือกสวนไร่นาได้รับความเสียหาย หรือ เป็นสภาพน้ำท่วมขังในเขตเมืองใหญ่ ที่เกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีสาเหตุมาจากระบบการระบายน้ำไม่ดีพอ มีสิ่งกีดขวางทางระบายน้ำ หรือเกิดน้ำทะเลหนุนสูงกรณีพื้นที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล
page 19

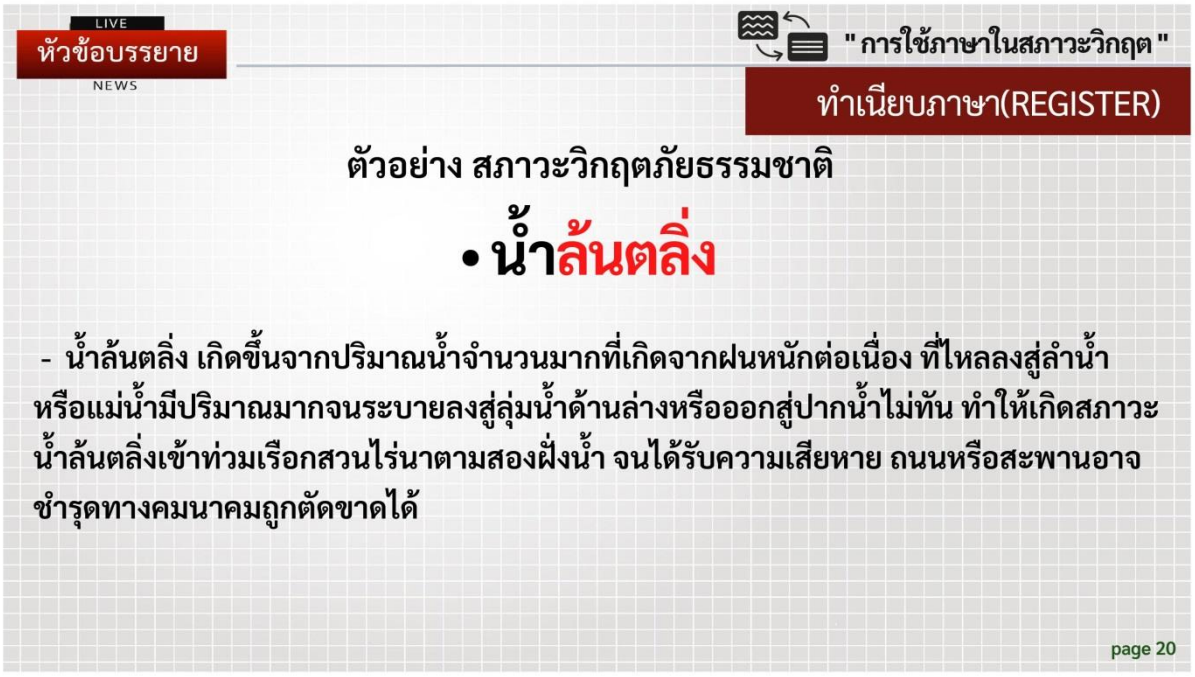
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ทำเนียบภาษา(REGISTER)
ตัวอย่าง สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ
• น้ำล้นตลิ่ง
- น้ำล้นตลิ่ง เกิดขึ้นจากปริมาณน้ำจำนวนมากที่เกิดจากฝนหนักต่อเนื่อง ที่ไหลลงสู่ลำน้ำหรือแม่น้ำมีปริมาณมากจนระบายลงสู่ลุ่มน้ำด้านล่างหรือออกสู่ปากน้ำไม่ทัน ทำให้เกิดสภาวะน้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมเรือกสวนไร่นาตามสองฝั่งน้ำ จนได้รับความเสียหาย ถนนหรือสะพานอาจชำรุดทางคมนาคมถูกตัดขาดได้
page 20

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ทำเนียบภาษา(REGISTER)

page 21

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ทำเนียบภาษา(REGISTER)

page 22

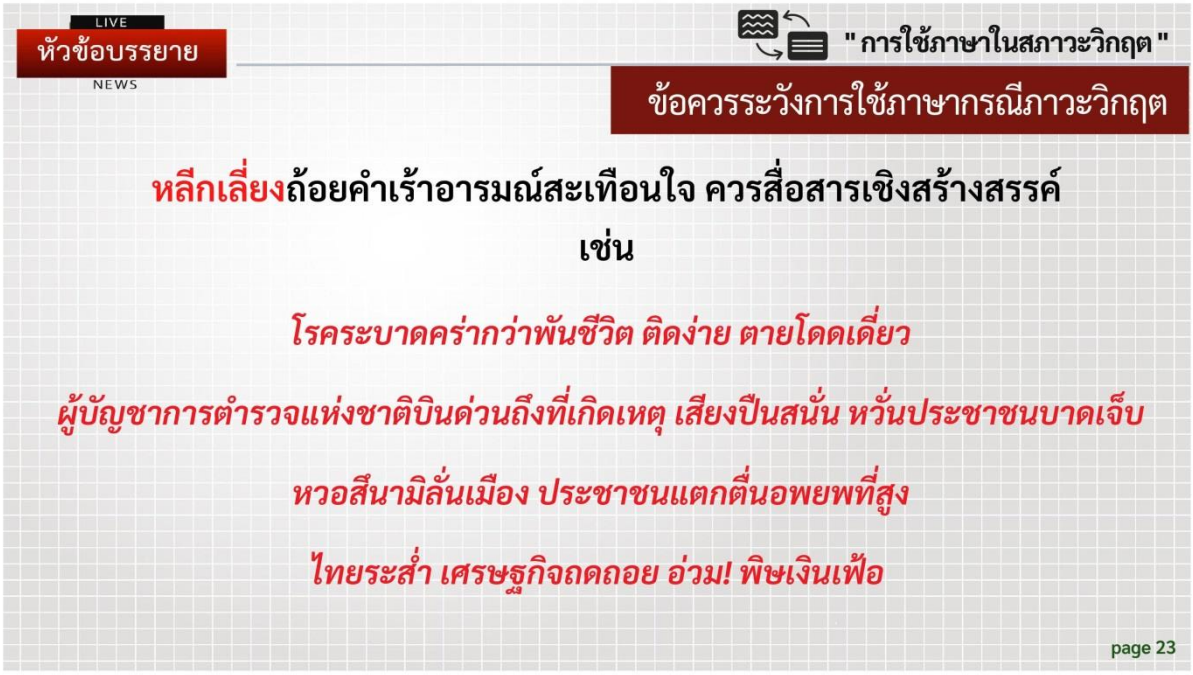
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ข้อควรระวังการใช้ภาษากรณีภาวะวิกฤต
หลีกเลี่ยงถ้อยคำเร้าอารมณ์สะเทือนใจ ควรสื่อสารเชิงสร้างสรรค์
เช่น
โรคระบาดคร่ากว่าพันชีวิต ติดง่าย ตายโดดเดี่ยว
ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติบินด่วนถึงที่เกิดเหตุ เสียงปืนสนั่น หวั่นประชาชนบาดเจ็บ
หวอสึนามิลั่นเมือง ประชาชนแตกตื่นอพยพที่สูง
ไทยระส่ำ เศรษฐกิจถดถอย อ่วม! พิษเงินเฟ้อ
page 23

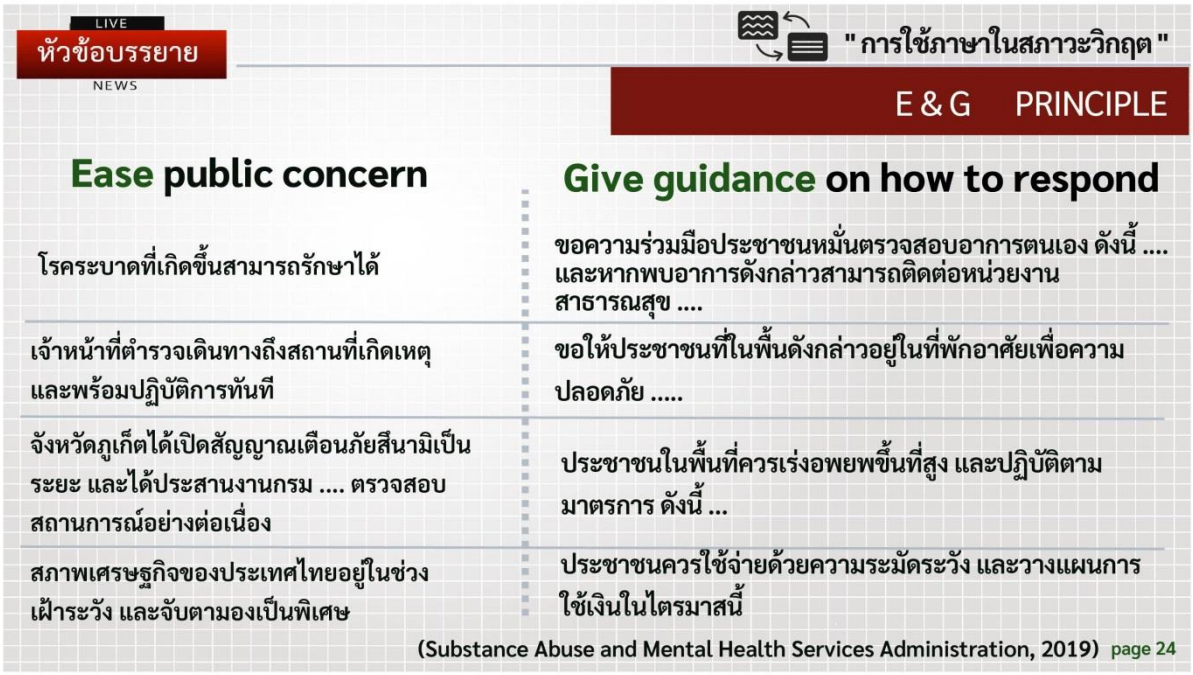
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
E & G PRINCIPLE
Ease public concern
Give guidance on how to respond
โรคระบาดที่เกิดขึ้นสามารถรักษาได้
ขอความร่วมมือประชาชนหมั่นตรวจสอบอาการตนเอง ดังนี้ .... และหากพบอาการดังกล่าวสามารถติดต่อหน่วยงานสาธารณสุข ....
เจ้าหน้าที่ตำรวจเดินทางถึงสถานที่เกิดเหตุ และพร้อมปฏิบัติการทันที
ขอให้ประชาชนที่ในพื้นดังกล่าวอยู่ในที่พักอาศัยเพื่อความปลอดภัย .....
จังหวัดภูเก็ตได้เปิดสัญญาณเตือนภัยสึนามิเป็นระยะ และได้ประสานงานกรม .... ตรวจสอบสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง
ประชาชนในพื้นที่ควรเร่งอพยพขึ้นที่สูง และปฏิบัติตามมาตรการ ดังนี้ ...
สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในช่วงเฝ้าระวัง และจับตามองเป็นพิเศษ
ประชาชนควรใช้จ่ายด้วยความระมัดระวัง และวางแผนการใช้เงินในไตรมาสนี้
(Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2019) page 24

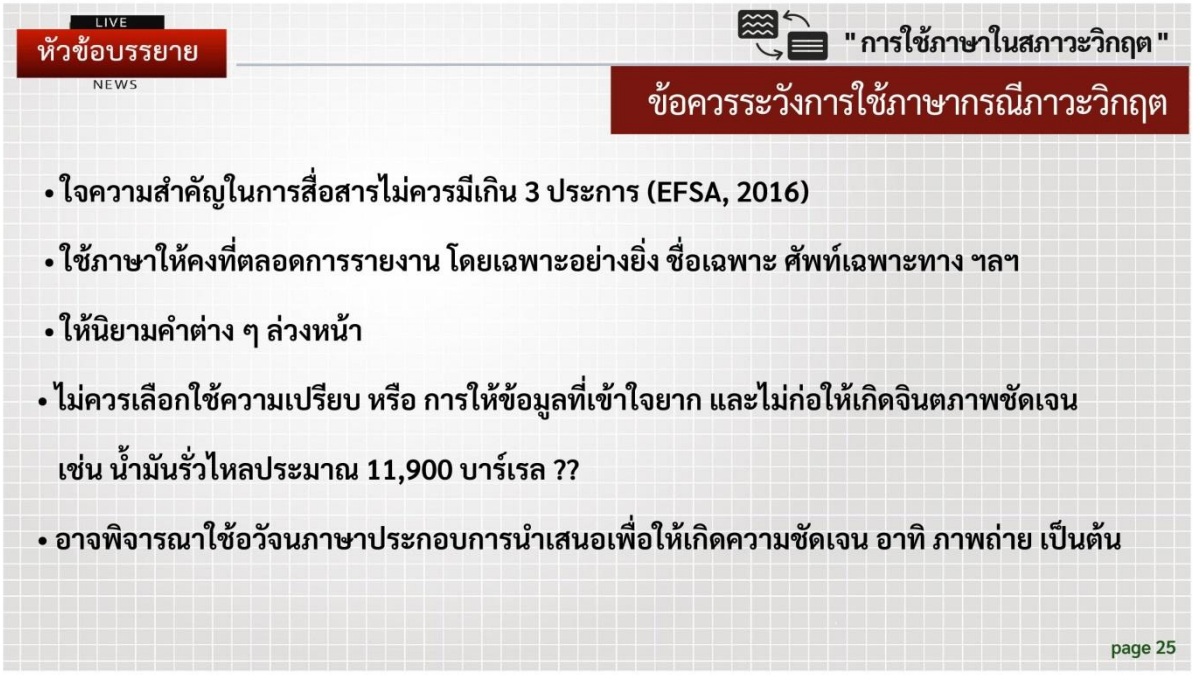
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ข้อควรระวังการใช้ภาษากรณีภาวะวิกฤต
• ใจความสำคัญในการสื่อสารไม่ควรมีเกิน 3 ประการ (EFSA, 2016)
• ใช้ภาษาให้คงที่ตลอดการรายงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชื่อเฉพาะ ศัพท์เฉพาะทาง ฯลฯ
• ให้นิยามคำต่าง ๆ ล่วงหน้า
• ไม่ควรเลือกใช้ความเปรียบ หรือ การให้ข้อมูลที่เข้าใจยาก และไม่ก่อให้เกิดจินตภาพชัดเจน
เช่น น้ำมันรั่วไหลประมาณ 11,900 บาร์เรล ??
• อาจพิจารณาใช้อวัจนภาษาประกอบการนำเสนอเพื่อให้เกิดความชัดเจน อาทิ ภาพถ่าย เป็นต้น
page 25

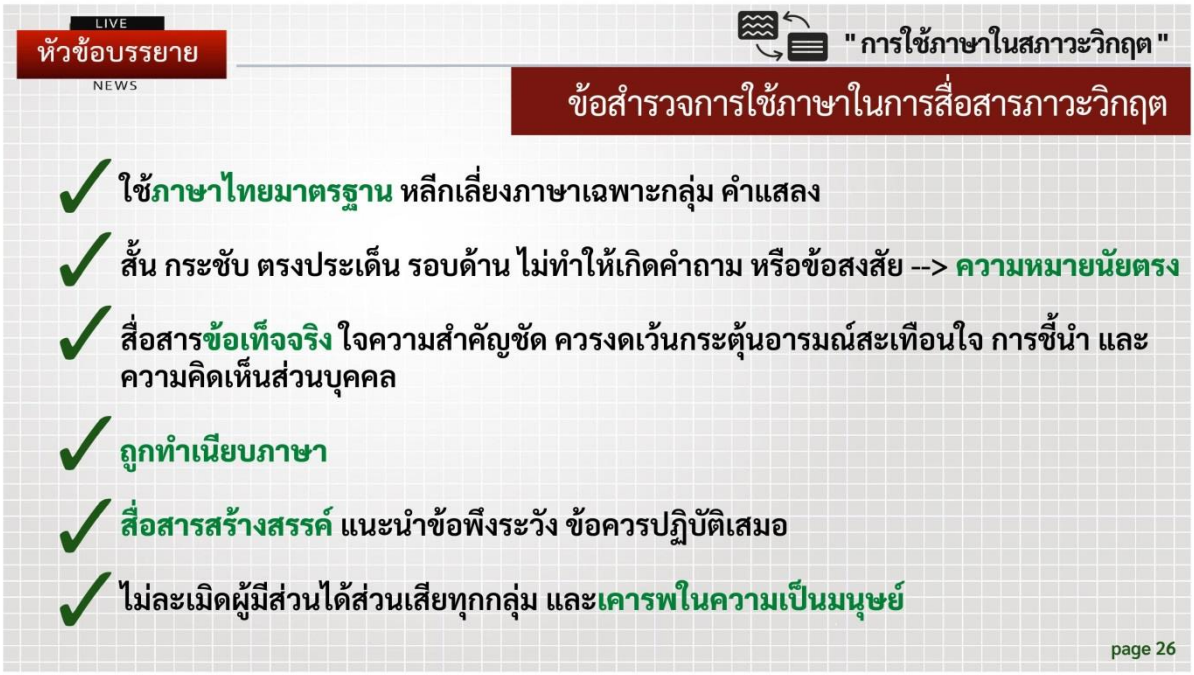
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
"การใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต"
ข้อสำรวจการใช้ภาษาในการสื่อสารภาวะวิกฤต
ใช้ภาษาไทยมาตรฐาน หลีกเลี่ยงภาษาเฉพาะกลุ่ม คำแสลง
สั้น กระชับ ตรงประเด็น รอบด้าน ไม่ทำให้เกิดคำถาม หรือข้อสงสัย --> ความหมายนัยตรง
สื่อสารข้อเท็จจริง ใจความสำคัญชัด ควรงดเว้นกระตุ้นอารมณ์สะเทือนใจ การชี้นำ และ ความคิดเห็นส่วนบุคคล
ถูกทำเนียบภาษา
สื่อสารสร้างสรรค์ แนะนำข้อพึงระวัง ข้อควรปฏิบัติเสมอ
ไม่ละเมิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม และเคารพในความเป็นมนุษย์
page 26

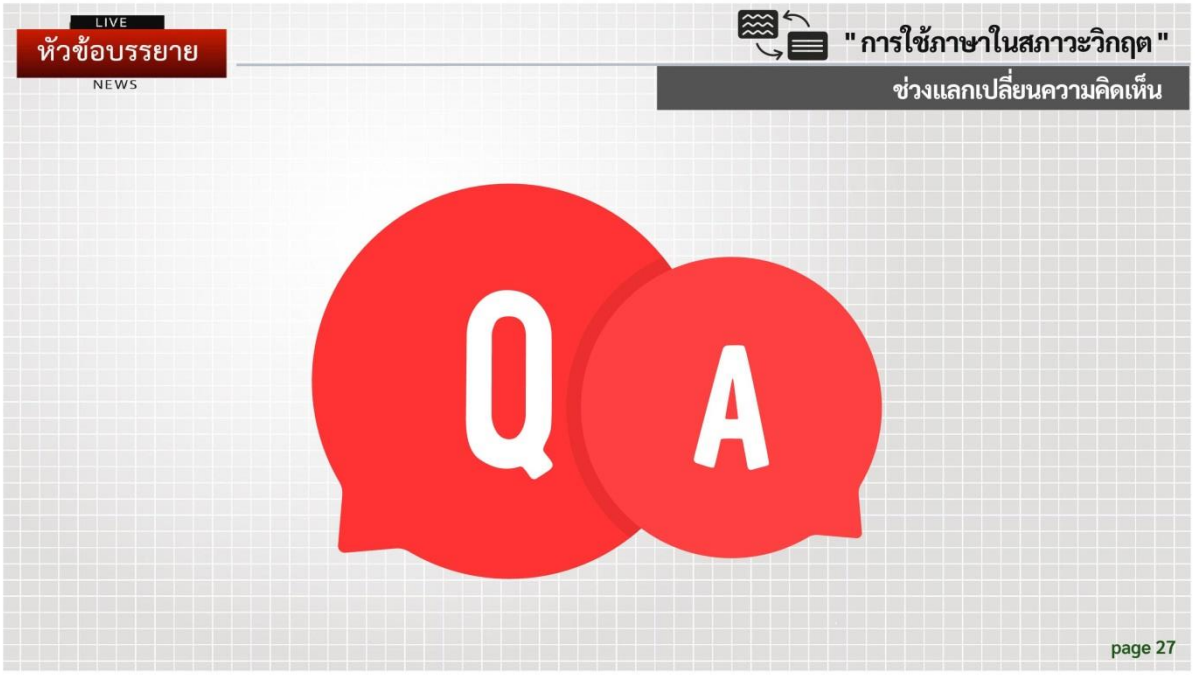

ภาพที่ 24 เอกสารประกอบการบรรยายการใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 4 การจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมบอกขั้นตอนการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตได้

2) ผู้เข้ารับการอบรมระบุแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับการจัดการข่าวลวงแต่ละประเภทวิกฤตได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 4 : อธิบายโดยการยกตัวอย่างกรณีศึกษาต่างประเทศ เช่น สงครามรัสเซีย-ยูเครน ส่วนในประเทศไทยจะเป็นกรณีเหตุการณ์ความไม่สงบ เช่น กรณีกราดยิง และการเตรียมการในสถานการณ์การเลือกตั้ง โดยนำเสนอหลักจริยธรรมสื่อที่สื่อมวลชนควรทราบในการนำเสนอข่าวในสภาวะวิกฤต เช่น 1. การรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ครบถ้วน มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียดถี่ถ้วน แยกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น โดยยึดหลัก "วารสารศาสตร์แห่งความเป็นจริง" 2. การรายงานข่าวที่มีความน่าเชื่อถือ ไม่บิดเบือนข้อมูลข่าวสาร 3. การนำเสนอข่าวที่ปราศจากอคติ ความลำเอียง และไม่สร้างความตื่นตระหนก/ความหวาดกลัวให้เกิดขึ้นในสังคม 4. การไม่ละเมิดสิทธิแหล่งข่าวและข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น

เอกสารประกอบการบรรยาย

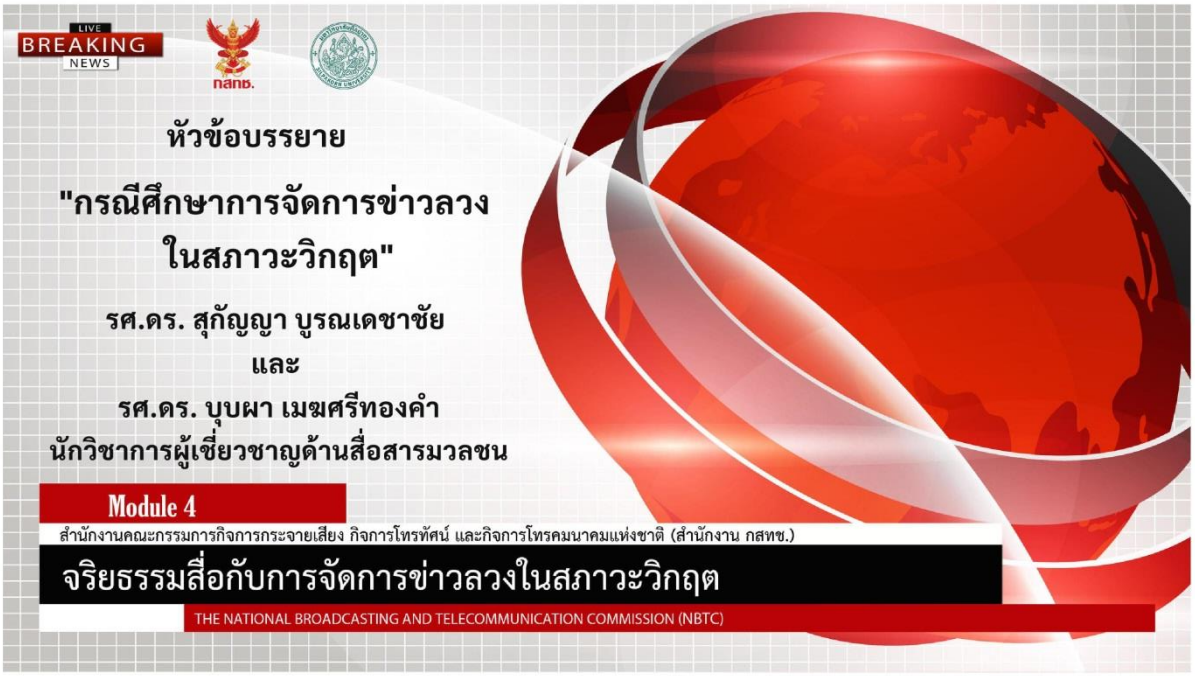

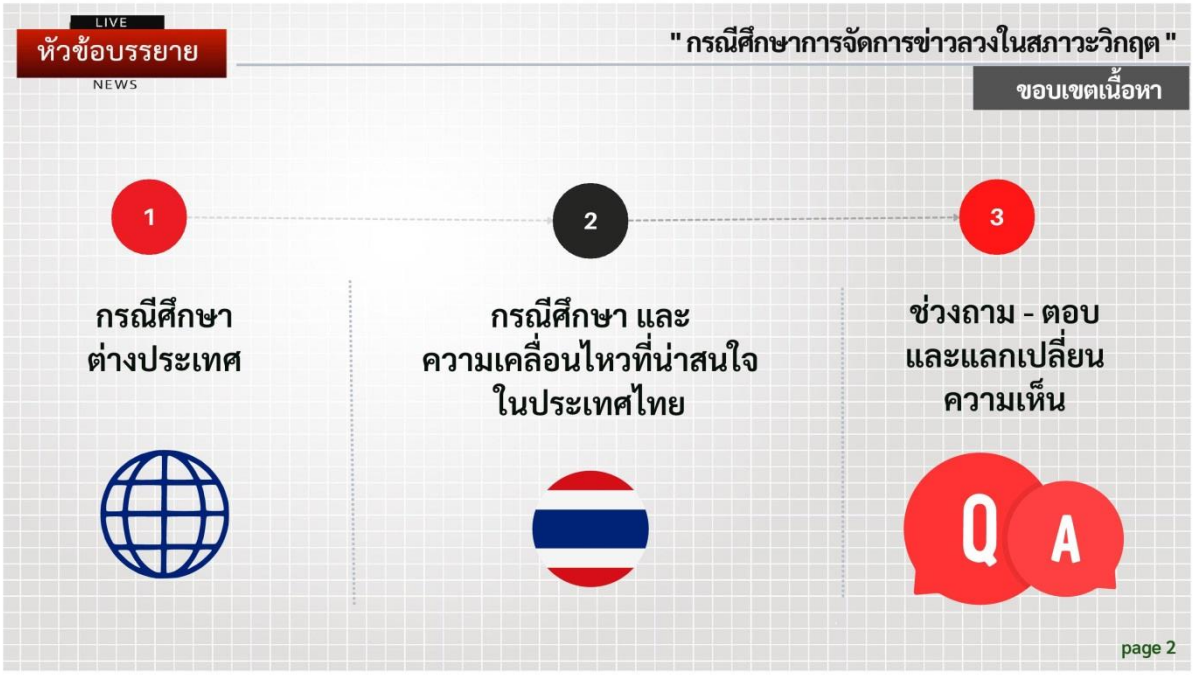
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
ขอบเขตเนื้อหา
1
กรณีศึกษา
ต่างประเทศ
2
กรณีศึกษา และ
ความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจ
ในประเทศไทย
3
ช่วงถาม - ตอบ
และแลกเปลี่ยน
ความเห็น
Q A
page 2

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กรณีศึกษาต่างประเทศ
“สภาวะวิกฤต” ความไม่สงบ
กรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน
RUSSIA
UKRAINE
page 3

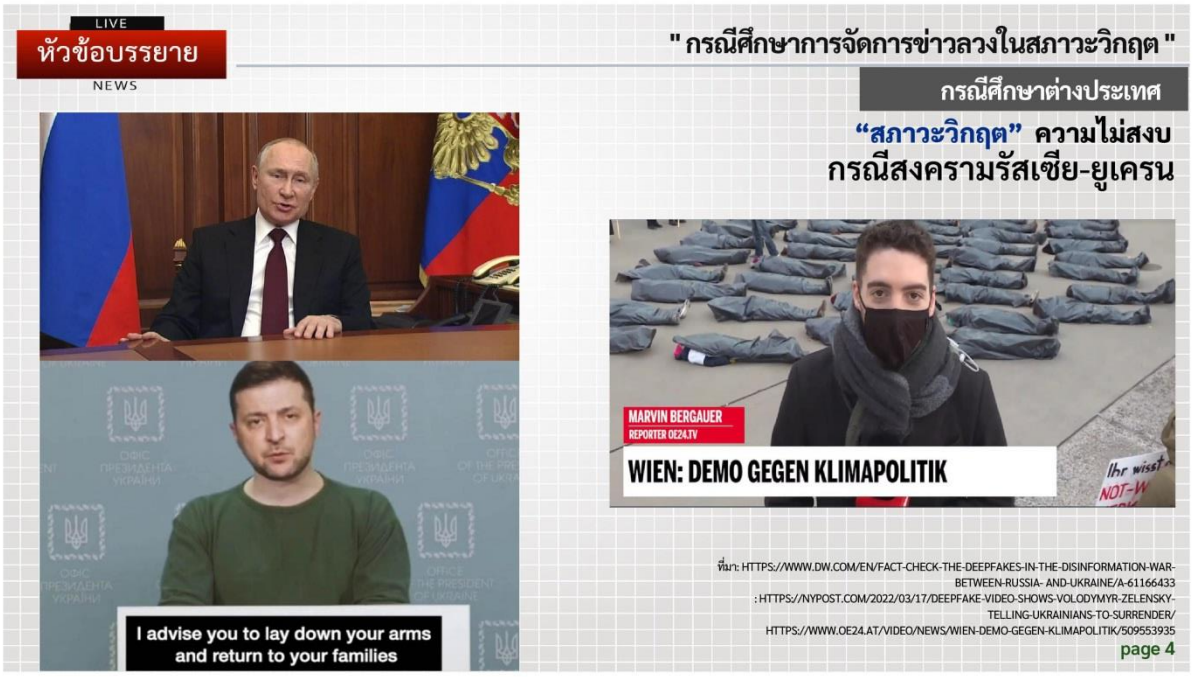
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กรณีศึกษาต่างประเทศ
"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบ
กรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน
I advise you to lay down your arms and return to your families
MARVIN BERGAUER
REPORTER OE24.TV
WIEN: DEMO GEGEN KLIMAPOLITIK
ที่มา: HTTPS://WWW.DW.COM/EN/FACT-CHECK-THE-DEEPFAKES-IN-THE-DISINFORMATION-WAR-BETWEEN-RUSSIA- AND-UKRAINE/A-61166433
: HTTPS://NYPOST.COM/2022/03/17/DEEPFAKE-VIDEO-SHOWS-VOLODYMYR-ZELENSKY-TELLING-UKRAINIANS-TO-SURRENDER/
HTTPS://WWW.OE24.AT/VIDEO/NEWS/WIEN-DEMO-GEGEN-KLIMAPOLITIK/509553935
page 4

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กรณีศึกษาต่างประเทศ
"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบ
กรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน
Ангел.Песня о детях Донбасса
279,136 views • 16 Aug 2015
Frost Nana'djoa
@FrostDjoa
Seeing this broke my heart 💔 I'm literally in tears 😭 #UkraineUnderAttack #worldwar3 Wtf wrong with #Putin this so sadddddd, I pray for Ukraine 🇺🇦 people 🙏
1:44 PM · Feb 25, 2022 · Twitter for iPhone
158 Retweets 9 Quote Tweets 748 Likes
ที่มา: HTTPS://WWW.INDIATODAY.IN/FACT-CHECK/STORY/FACT-CHECK-IMAGE-FROM-MUSIC-VIDEO-FALSELY-SHARED-AS-CHILD-AFFECTED-BY-RUSSIA-UKRAINE- CONFLICT-1918044-2022-02-25
page 5

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กรณีศึกษาต่างประเทศ

"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบ
กรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน

Video does not show 'Russian jets over Ukraine' -- it has circulated in old posts about air show rehearsal

This video shows an explosion in Beirut in 2020, not Russian strikes on Ukraine in 2022

This video shows an explosion in China in 2015, not Ukraine in 2022

ที่มา: HTTPS://FACTCHECK.AFP.COM/DOC.AFP.COM.323T8C, HTTPS://FACTCHECK.AFP.COM/DOC.AFP.COM.323W3V8J5, HTTPS://FACTCHECK.AFP.COM/DOC.AFP.COM.323U2TG

page 6

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กรณีศึกษาต่างประเทศ

"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบ

กรณีสงครามรัสเซีย- ยูเครน จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีจริยธรรมสื่อที่ควรรู้ดังนี้

1. เน้นความถูกต้อง เที่ยงตรงของข้อมูล โดยมีการนำเสนอข่าวจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้
2. มีการนำเสนอข่าวสารจากหน่วยงานที่เป็นทางการจากทุกฝ่ายอย่างรอบด้าน
3. หลีกเลี่ยงรูปภาพหรือคลิปวิดีโอที่มีลักษณะอุจาดตาหรือหวาดเสียวเกินความจำเป็น รวมทั้งมีการตรวจสอบรูปภาพ คลิปวิดีโอเพื่อให้มั่นใจว่าตรงกับข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอผ่านแพลตฟอร์มต่างๆของสำนักข่าว
4. หลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลที่เน้นความขัดแย้ง สถานการณ์การสู้รบ การแสดงแสนยานุภาพของกองทัพ หรือการเสนอข่าวที่มุ่งโจมตีหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ควรเน้นนำเสนอชะตากรรมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม

page 7

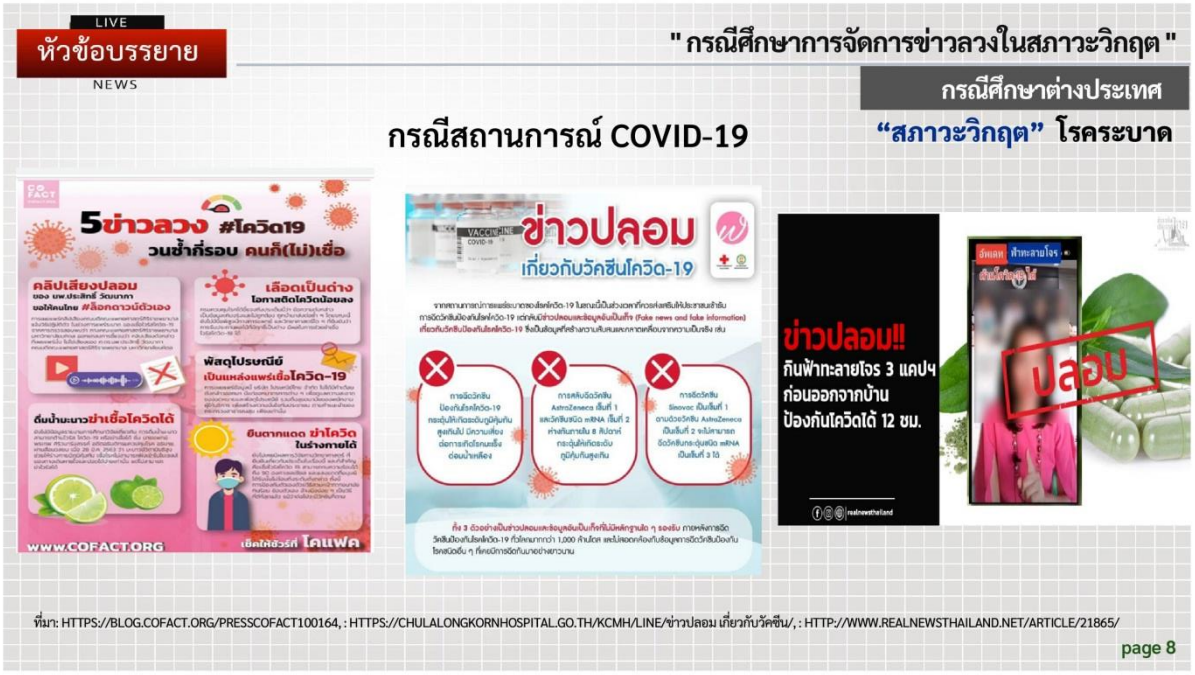
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กรณีศึกษาต่างประเทศ
กรณีสถานการณ์ COVID-19
"สภาวะวิกฤต" โรคระบาด
5ข่าวลวง #โควิด19
วนซ้ำที่รอบ คนก็(ไม่)เชื่อ
คลิปเสียงปลอม
เลือดเป็นด่าง
พัสดุโปรษณีย์
เป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิด-19
ดื่มน้ำมะนาวฆ่าเชื้อโควิดได้
ยืนตากแดด ฆ่าโควิด
ในร่างกายได้
www.COFACT.ORG
ข่าวปลอม
เกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19
ข่าวปลอม!!
กินฟ้าทะลายโจร 3 แคปฯ
ก่อนออกจากบ้าน
ป้องกันโควิดได้ 12 ชม.
ปลอม
ที่มา: HTTPS://BLOG.COFACT.ORG/PRESSCOFACT100164, : HTTPS://CHULALONGKORNHOSPITAL.GO.TH/KCMH/LINE/ข่าวปลอม เกี่ยวกับวัคซีน/, : HTTP://WWW.REALNEWSTHAILAND.NET/ARTICLE/21865/
page 8

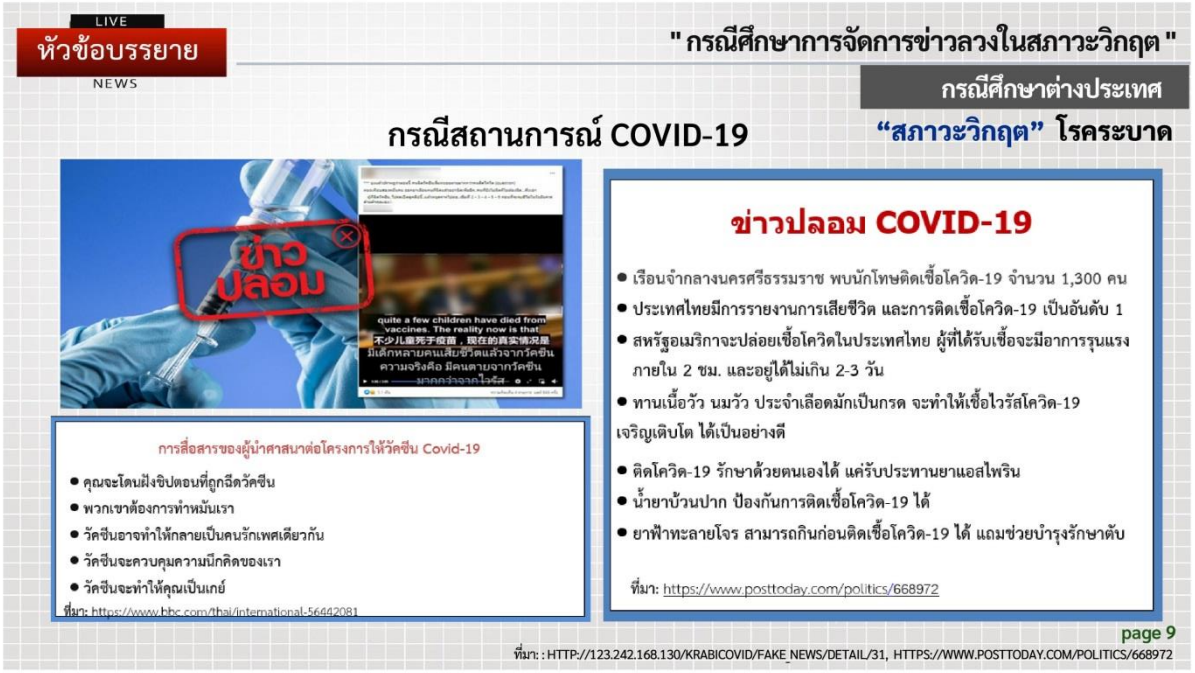
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กรณีศึกษาต่างประเทศ
กรณีสถานการณ์ COVID-19
"สภาวะวิกฤต" โรคระบาด
ข่าวปลอม
quite a few children have died from vaccines. The reality now is that
不少儿童死于疫苗，现在的真实情况是
มีเด็กหลายคนเสียชีวิตแล้วจากวัคซีน
ความจริงคือ มีคนตายจากวัคซีน
การสื่อสารของผู้นำศาสนาต่อโครงการให้วัคซีน Covid-19
คุณจะโดนฝังชิปตอนที่ถูกฉีดวัคซีน
พวกเขาต้องการทำหมันเรา
วัคซีนอาจทำให้กลายเป็นคนรักเพศเดียวกัน
วัคซีนจะควบคุมความนึกคิดของเรา
วัคซีนจะทำให้คุณเป็นเกย์
ที่มา: https://www.bbc.com/thai/international-56642081
ข่าวปลอม COVID-19
เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช พบนักโทษติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 1,300 คน
ประเทศไทยมีการรายงานการเสียชีวิต และการติดเชื้อโควิด-19 เป็นอันดับ 1
สหรัฐอเมริกาจะปล่อยเชื้อโควิดในประเทศไทย ผู้ที่ได้รับเชื้อจะมีอาการรุนแรงภายใน 2 ชม. และอยู่ได้ไม่เกิน 2-3 วัน
ทานเนื้อวัว นมวัว ประจำเลือดมักเป็นกรด จะทำให้เชื้อไวรัสโควิด-19 เจริญเติบโต ได้เป็นอย่างดี
ติดโควิด-19 รักษาด้วยตนเองได้ แค่รับประทานยาแอสไพริน
น้ำยาบ้วนปาก ป้องกันการติดเชื้อโควิด-19 ได้
ยาฟ้าทะลายโจร สามารถกินก่อนติดเชื้อโควิด-19 ได้ แถมช่วยบำรุงรักษาตับ
ที่มา: https://www.posttoday.com/politics/668972
page 9
ที่มา: : HTTP://123.242.168.130/KRABICOVID/FAKE_NEWS/DETAIL/31, HTTPS://WWW.POSTTODAY.COM/POLITICS/668972

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กรณีศึกษาต่างประเทศ

"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบ

กรณีสถานการณ์ Covid-19 จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีจริยธรรมสื่อที่ควรรู้ดังนี้

1. การรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ครบถ้วน มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียดถี่ถ้วน แยกข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น โดยยึดหลัก "วารสารศาสตร์แห่งความเป็นจริง"
2. การรายงานข่าวที่มีความน่าเชื่อถือ ไม่บิดเบือนข้อมูลข่าวสาร
3. การนำเสนอข่าวที่ปราศจากอคติ ความลำเอียง และไม่สร้างความตื่นตระหนก/ความหวาดกลัวให้เกิดขึ้นในสังคม
4. การไม่ละเมิดสิทธิแหล่งข่าวและข้อมูลส่วนบุคคล

page 10

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กรณีศึกษาในประเทศไทย

"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบในประเทศไทย

กรณีข่าวกราดยิง

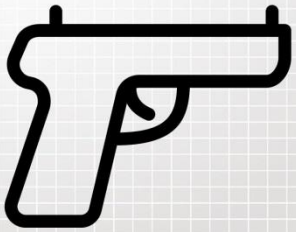

page 11

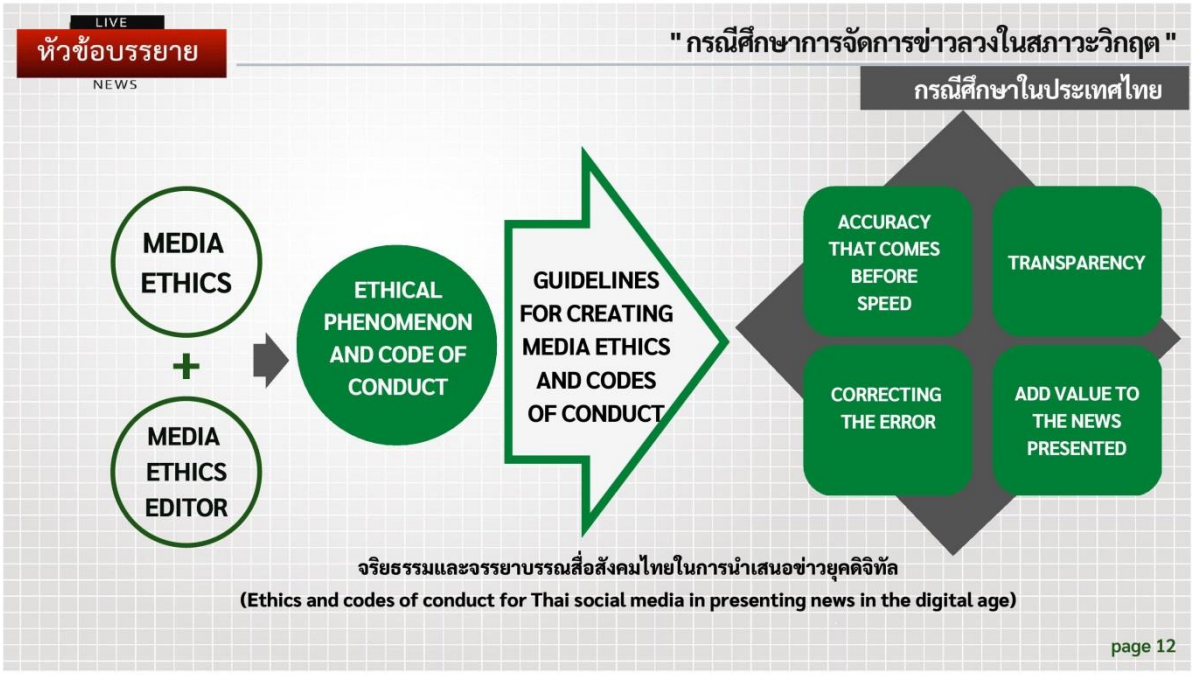
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กรณีศึกษาในประเทศไทย
MEDIA ETHICS
+
MEDIA ETHICS EDITOR
ETHICAL PHENOMENON AND CODE OF CONDUCT
GUIDELINES FOR CREATING MEDIA ETHICS AND CODES OF CONDUCT
ACCURACY THAT COMES BEFORE SPEED
TRANSPARENCY
CORRECTING THE ERROR
ADD VALUE TO THE NEWS PRESENTED
จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทยในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล
(Ethics and codes of conduct for Thai social media in presenting news in the digital age)
page 12

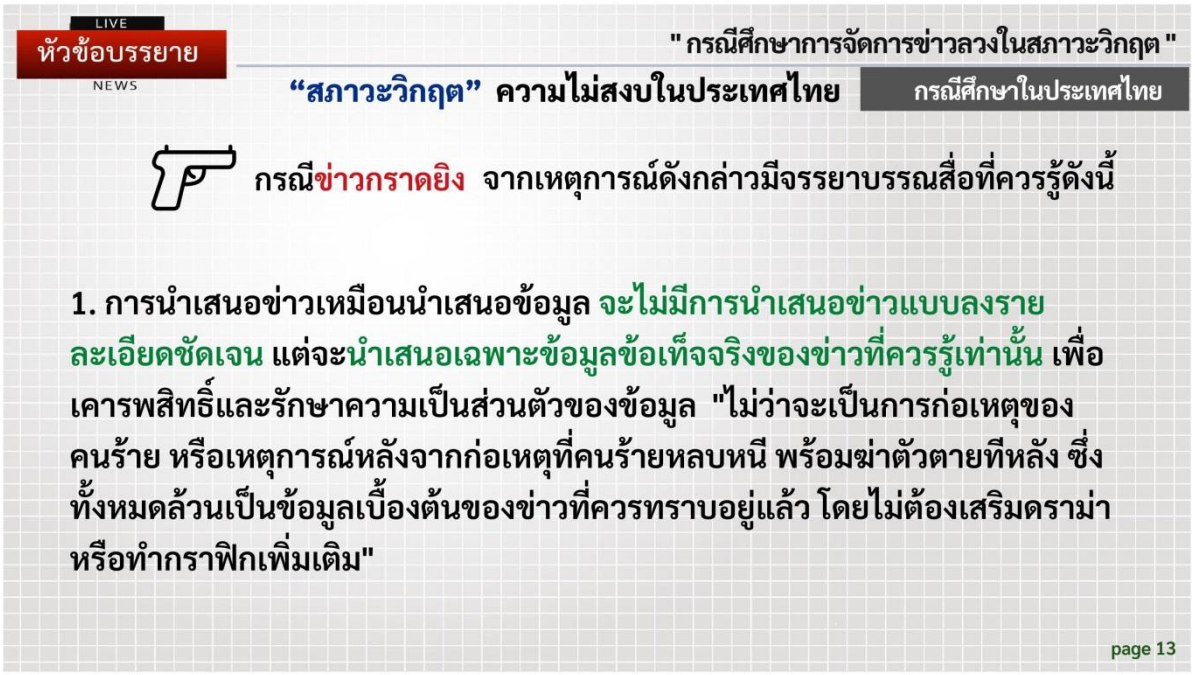
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบในประเทศไทย
กรณีศึกษาในประเทศไทย
กรณีข่าวกราดยิง จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีจรรยาบรรณสื่อที่ควรรู้ดังนี้
1. การนำเสนอข่าวเหมือนนำเสนอข้อมูล จะไม่มีการนำเสนอข่าวแบบลงรายละเอียดชัดเจน แต่จะนำเสนอเฉพาะข้อมูลข้อเท็จจริงของข่าวที่ควรรู้เท่านั้น เพื่อเคารพสิทธิ์และรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูล "ไม่ว่าจะเป็นการก่อเหตุของคนร้าย หรือเหตุการณ์หลังจากก่อเหตุที่คนร้ายหลบหนี พร้อมฆ่าตัวตายทีหลัง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นข้อมูลเบื้องต้นของข่าวที่ควรทราบอยู่แล้ว โดยไม่ต้องเสริมดราม่าหรือทำกราฟิกเพิ่มเติม"
page 13

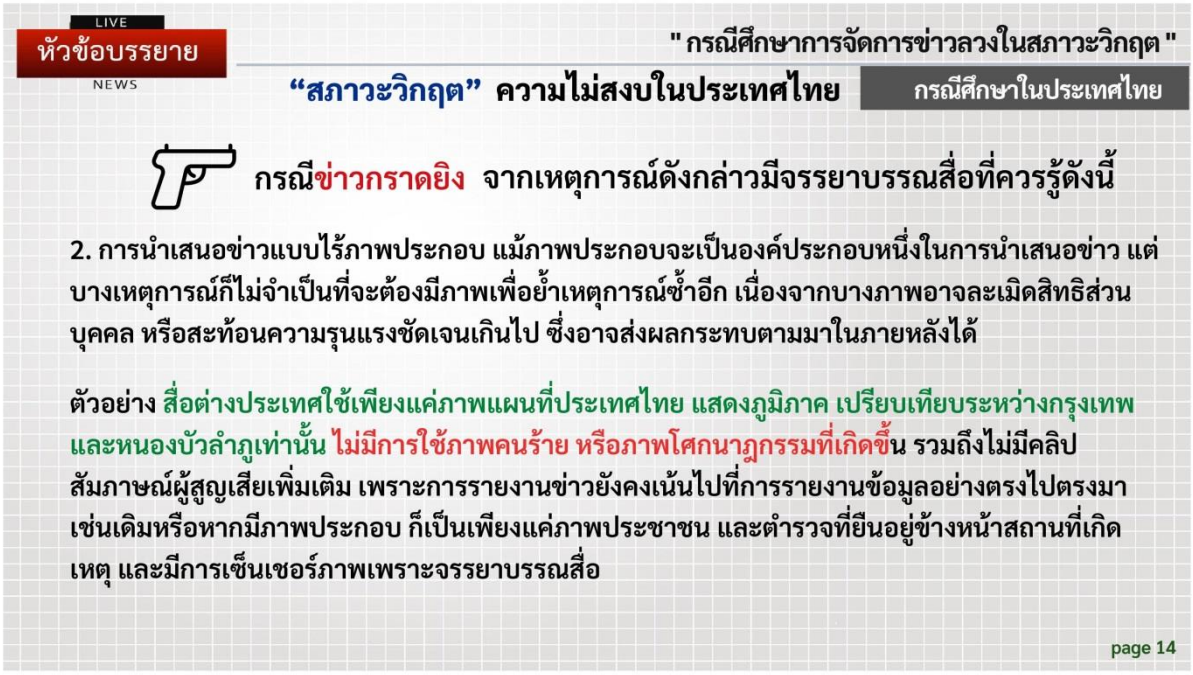
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบในประเทศไทย
กรณีศึกษาในประเทศไทย
กรณีข่าวกราดยิง จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีจรรยาบรรณสื่อที่ควรรู้ดังนี้
2. การนำเสนอข่าวแบบไร้ภาพประกอบ แม้ภาพประกอบจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการนำเสนอข่าว แต่บางเหตุการณ์ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีภาพเพื่อย้ำเหตุการณ์ซ้ำอีก เนื่องจากบางภาพอาจละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือสะท้อนความรุนแรงชัดเจนเกินไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบตามมาในภายหลังได้
ตัวอย่าง สื่อต่างประเทศใช้เพียงแค่ภาพแผนที่ประเทศไทย แสดงภูมิภาค เปรียบเทียบระหว่างกรุงเทพและหนองบัวลำภูเท่านั้น ไม่มีการใช้ภาพคนร้าย หรือภาพโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงไม่มีคลิปสัมภาษณ์ผู้สูญเสียเพิ่มเติม เพราะการรายงานข่าวยังคงเน้นไปที่การรายงานข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา เช่นเดิมหรือหากมีภาพประกอบ ก็เป็นเพียงแค่ภาพประชาชน และตำรวจที่ยืนอยู่ข้างหน้าสถานที่เกิดเหตุ และมีการเซ็นเซอร์ภาพเพราะจรรยาบรรณสื่อ
page 14

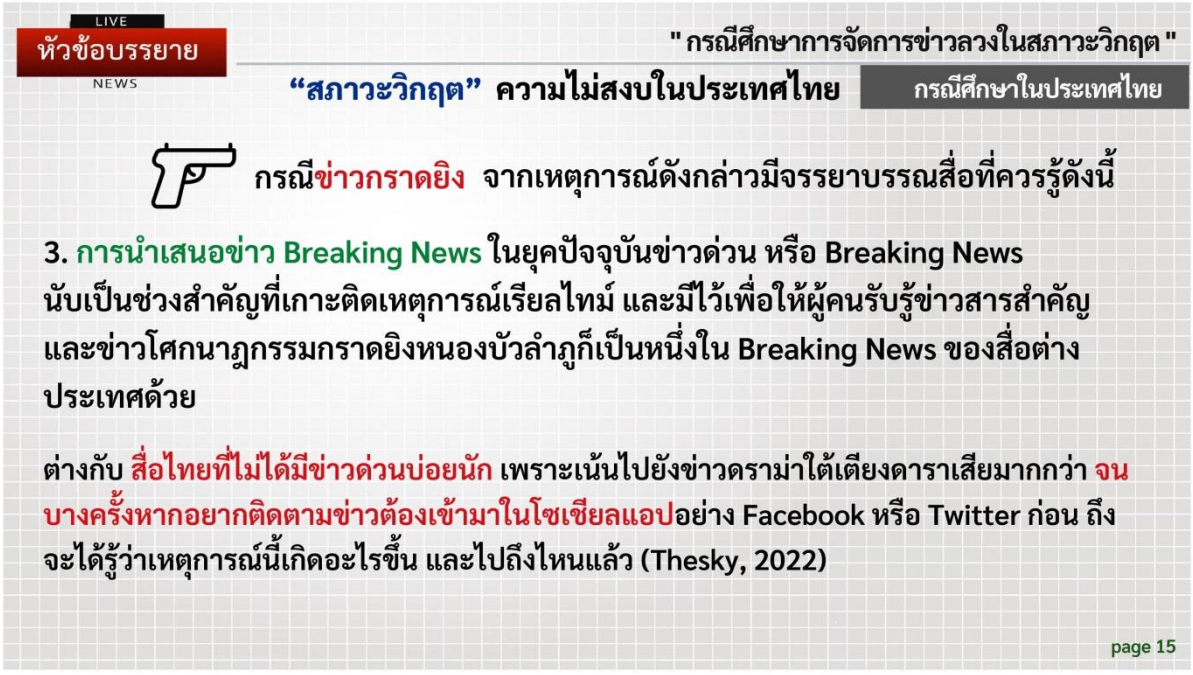
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
"สภาวะวิกฤต" ความไม่สงบในประเทศไทย
กรณีศึกษาในประเทศไทย
กรณีข่าวกราดยิง จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีจรรยาบรรณสื่อที่ควรรู้ดังนี้
3. การนำเสนอข่าว Breaking News ในยุคปัจจุบันข่าวด่วน หรือ Breaking News นับเป็นช่วงสำคัญที่เกาะติดเหตุการณ์เรียลไทม์ และมีไว้เพื่อให้ผู้คนรับรู้ข่าวสารสำคัญ และข่าวโศกนาฏกรรมกราดยิงหนองบัวลำภูก็เป็นหนึ่งใน Breaking News ของสื่อต่างประเทศด้วย
ต่างกับ สื่อไทยที่ไม่ได้มีข่าวด่วนบ่อยนัก เพราะเน้นไปยังข่าวดราม่าใต้เตียงดาราเสียมากกว่า จนบางครั้งหากอยากติดตามข่าวต้องเข้ามาในโซเชียลแอปอย่าง Facebook หรือ Twitter ก่อน ถึงจะได้รู้ว่าเหตุการณ์นี้เกิดอะไรขึ้น และไปถึงไหนแล้ว (Thesky, 2022)
page 15

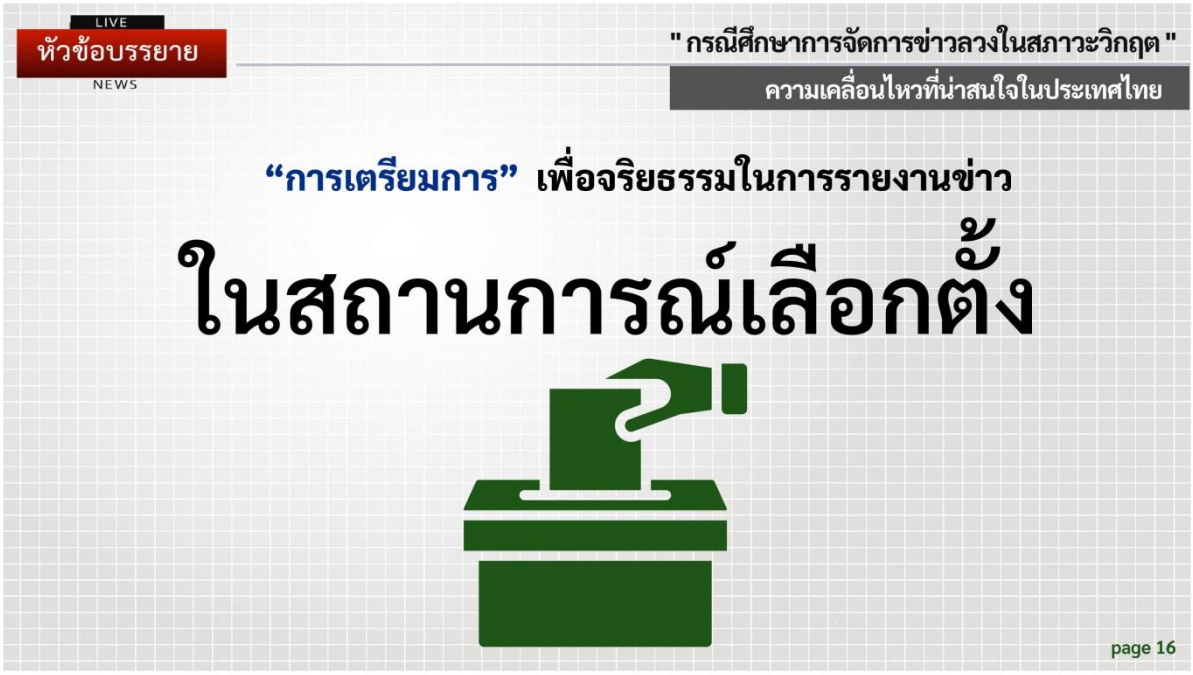
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
ความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจในประเทศไทย
“การเตรียมการ” เพื่อจริยธรรมในการรายงานข่าว
ในสถานการณ์เลือกตั้ง
page 16

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" กรณีศึกษาการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
ช่วงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
Q
A
page 17

ภาพที่ 25 เอกสารประกอบการบรรยายการจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

โมดูลที่ 5 จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และหลักการวารสารศาสตร์สงคราม (War Journalist) และวารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalist)

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถระบุกฎหมาย หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติ หลักจริยธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้

2) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเลือกแนวทางการสื่อสารที่เป็นไปตามกฎหมาย หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติ หลักจริยธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 5 : อธิบายเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อ บทบาทของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤตในแง่มุมตีแผ่ - ตีตรา - หรือว่า ประจาน บทบาทหน้าที่สื่อในภาวะวิกฤตคืออะไร จำเป็นต้องเคารพกฎหมาย มากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องยึดมั่นหลักใดให้ทำหน้าที่ได้ดีกว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรา116 มาตรา206 มาตรา328 มาตรา327 มาตรา328 และหลักการวารสารศาสตร์ในเรื่อง War and Peace Journalist[306.307]

[306] ภีรกาญจน์ ไค่นุ่นนา และปาริชาต สถาปิตานนท์. (2019). วารสารศาสตร์สันติภาพ: สถานภาพขององค์ความรู้และทิศทางในอนาคต.Journal of Human Right and Peace Studies, 5(2), 140-159.

วารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalist)

1) การอธิบายความขัดแย้ง (Conflict-oriented)

• แสวงหาสาเหตุของความขัดแย้ง ใครคือผู้เกี่ยวข้อง เป้าหมายของความขัดแย้ง และประเด็นที่ขัดแย้งคืออะไร

• เน้นบทสรุปแบบชนะทั้งสองฝ่าย

• เปิดพื้นที่ เปิดโอกาสเสนอเหตุและผล ทำให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งได้ชัดเจน

• ให้สิทธิในการนำเสนอแก่ทุกฝ่าย มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน มีความเข้าใจ มองเห็นความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่ต้องหาทางออกอย่างสร้างสรรค์

• มีเมตตากับทุกฝ่าย

• ควบคุมสถานการณ์และป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรง

• ให้ความสำคัญกับผลที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความรุนแรง เช่น ชอกช้ำทางจิตใจ ความสูญเสียทางโครงสร้างและวัฒนธรรม

2) การนำเสนอความจริง (Truth-oriented)

• สำรวจความไม่จริงของทุกฝ่าย

• รายงานสิ่งที่ได้รับการปกปิด

3) การเน้นบทบาทของประชาชน (People-oriented)

• เน้นผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะผู้อ่อนแอ เช่น ผู้หญิง เด็ก เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้พูด

• นำเสนอชื่อของผู้กระทำผิดทุก ๆ ฝ่าย

• เน้นนำเสนอบทบาทของประชาชนที่พยายามสร้างสันติสุข

4) การมุ่งหาทางออก (Solution-oriented)

• ให้ความสนใจแก่สันติภาพที่มาจากการไม่ใช้ความรุนแรงและความริเริ่มสร้างสรรค์

• ให้ความสำคัญกับการริเริ่มสันติภาพและต่อต้านสงคราม

• เน้นการสร้างสังคมที่มีโครงสร้างและวัฒนธรรมแห่งความสันติสุข

• หลังจากการจัดการปัญหา จะหาทางออกเพื่อคลี่คลาย การบูรณะและการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคม

[307] ดรุณี หิรัญรักษ์, ปฏิวัติ วสิกชาติ, สุรศักดิ์ จิรวัสตร์มงคล, พิมพ์ชญา ทิพยธรรมรัตน์, กนกพร ประสิทธิ์ผล, ศิริวรรณ อนันต์โท, มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, บุบผา เมฆศรีทองคำ, วรัชญ์ ครุจิต, อังธิดา ลิมป์ปัทมปาณี, ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา, ธาม เชื้อสถาปนศิริ, บุปผา บุญสมสุข. (2558). จริยธรรมสื่อ (Media Ethics). บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

วารสารศาสตร์สงคราม (War Journalist)

1) การมุ่งเน้นความรุนแรง (Violent-oriented)

• ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ความรุนแรงแบ่งฝักแบ่งฝ่ายสองขั้วชัดเจน มีเป้าหมายเดียวเพื่อจะชนะ เน้นหาผู้ชนะและผู้แพ้

• มุ่งหาว่าใครคือผู้เริ่มต้นความรุนแรง

• ปกปิดสงคราม

• การสื่อข่าวแบบการโฆษณาชวนเชื่อ หาพวกพ้อง

• มองว่าคนอื่นคือตัวปัญหา มองหาผู้เป็นต่อในการต่อสู้

• ขาดจิตเมตตาต่อผู้อื่น

• รอคอยให้เกิดความรุนแรงก่อนจึงจะรายงาน

• ให้ความสำคัญเพียงผลกระทบของความรุนแรงที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต หรือสิ่งของเสียหาย

2) การมุ่งเน้นโฆษณาชวนเชื่อ

(Propaganda-oriented)

• มุ่งสำรวจความไม่จริงจากฝ่ายอื่น

• ช่วยฝ่ายตนเองรายงานหรือโกหก

3) การมุ่งเน้นผู้นำ (Elite-oriented)

• เน้นผู้สูญเสียที่เป็นพรรคพวกตนเอง

• นำเสนอเฉพาะผู้กระทำผิดของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

• เน้นนำเสนอบทบาทของผู้นำ

4) การมุ่งเน้นชัยชนะ(Victory-oriented)

• ให้ความสนใจแก่สันติภาพที่มาจากชัยชนะและการสู้รบ

• ไม่สนับสนุนแนวทางสร้างสันติภาพ หากยังไม่ได้รับชัยชนะ

• เน้นการสร้างสังคมที่มีการควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ กติกา และความเป็นสถาบัน

• จะปล่อยให้เกิดสงครามอีกครั้งหากความขัดแย้งยังเกิดขึ้นอีก

เอกสารประกอบการบรรยาย

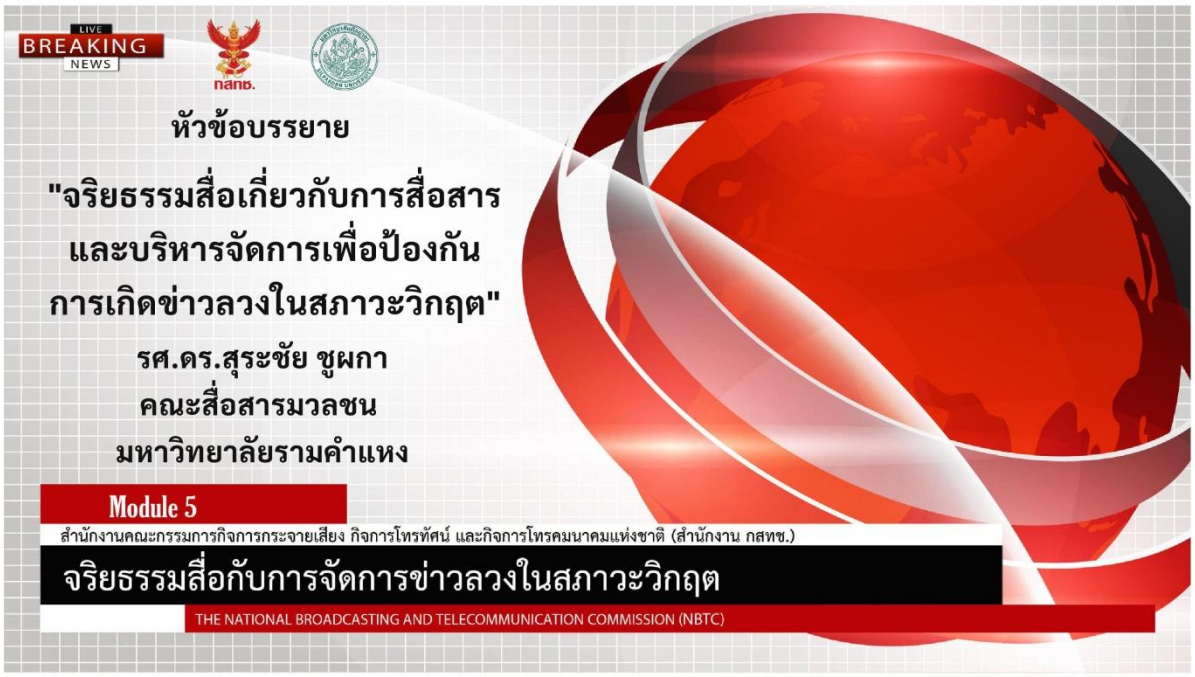

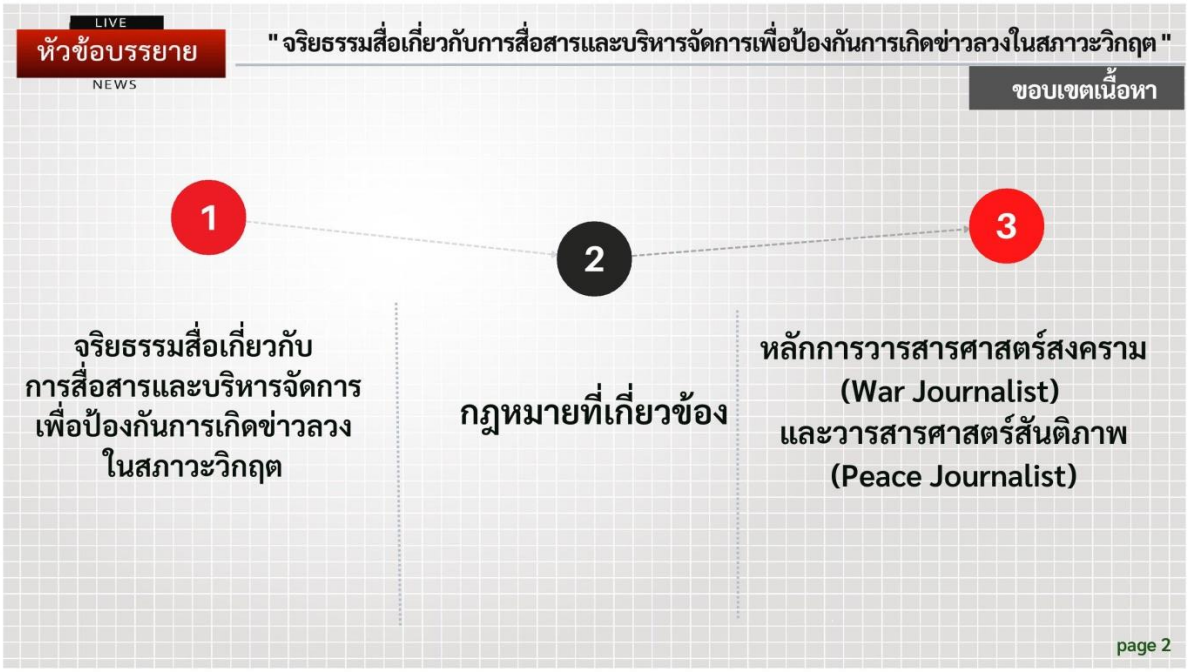

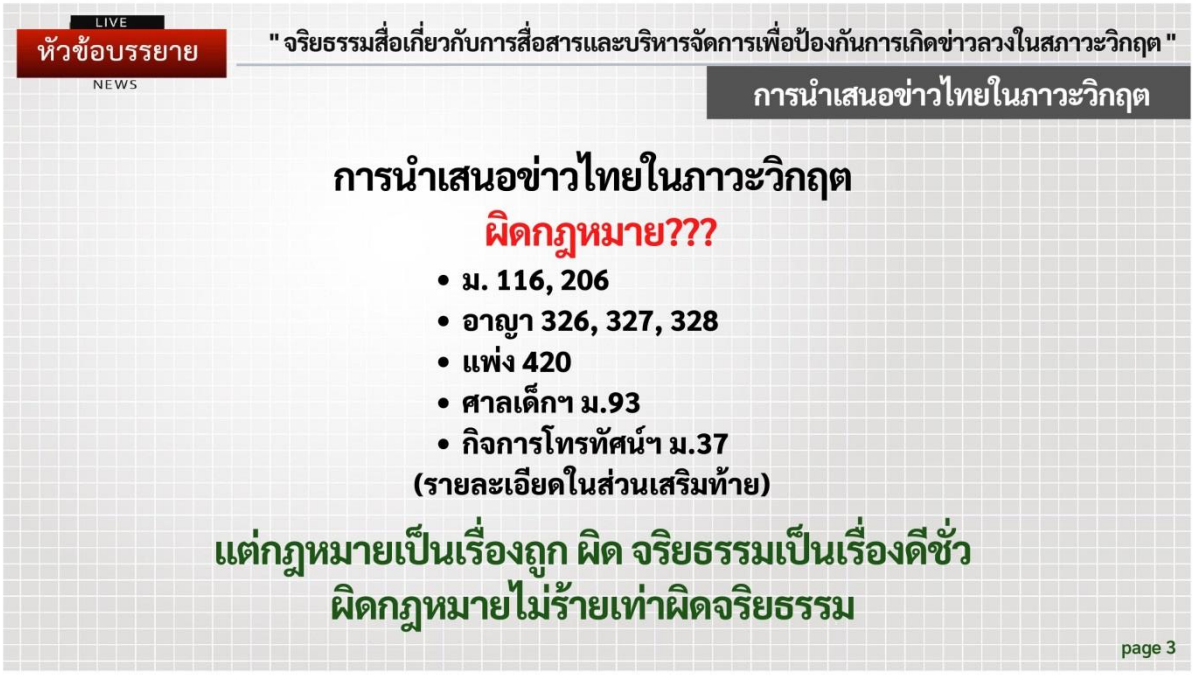
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
การนำเสนอข่าวไทยในภาวะวิกฤต
การนำเสนอข่าวไทยในภาวะวิกฤต
ผิดกฎหมาย???
• ม. 116, 206
• อาญา 326, 327, 328
• แพ่ง 420
• ศาลเด็กฯ ม.93
• กิจการโทรทัศน์ฯ ม.37
(รายละเอียดในส่วนเสริมท้าย)
แต่กฎหมายเป็นเรื่องถูก ผิด จริยธรรมเป็นเรื่องดีชั่ว
ผิดกฎหมายไม่ร้ายเท่าผิดจริยธรรม
page 3

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
จริยธรรมสื่อ
3 Domains For The Better Media
01
MEDIA
FUNCTION
02
MEDIA
ETHICS
03
MEDIA
–CODE OF
ETHICS
page 4

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
จริยธรรมสื่อ
Liekr.com
page 5

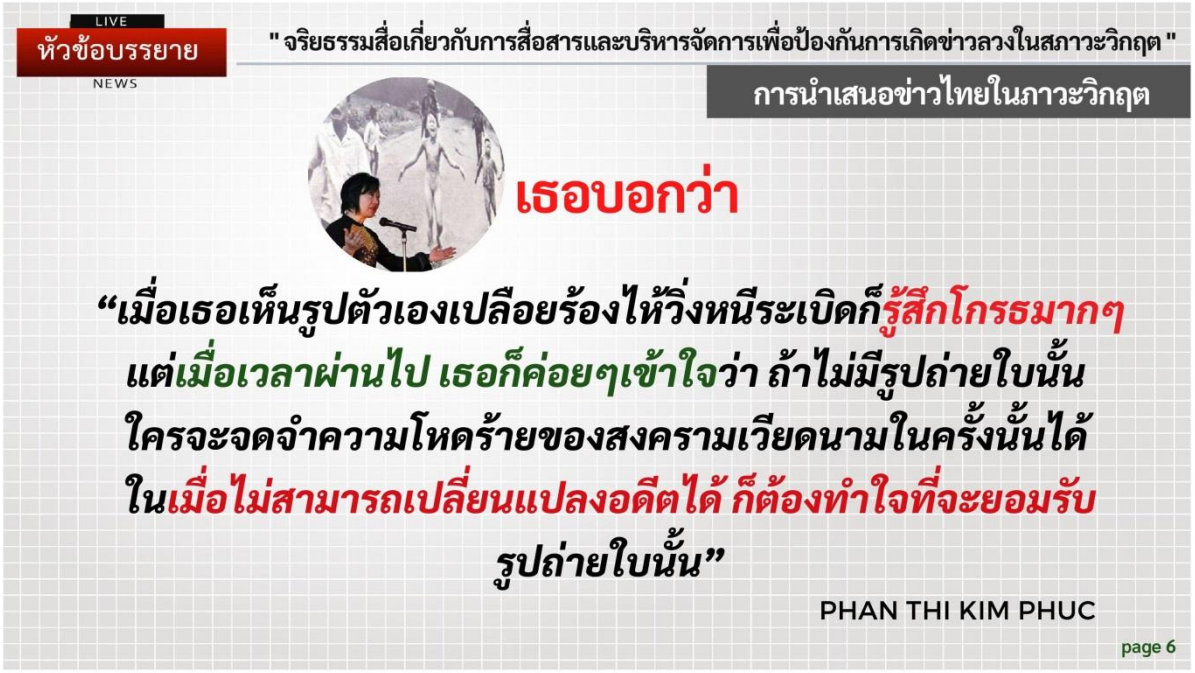
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
การนำเสนอข่าวไทยในภาวะวิกฤต
เธอบอกว่า
"เมื่อเธอเห็นรูปตัวเองเปลือยร้องไห้วิ่งหนีระเบิดก็รู้สึกโกรธมากๆ
แต่เมื่อเวลาผ่านไป เธอก็ค่อยๆเข้าใจว่า ถ้าไม่มีรูปถ่ายใบนั้น
ใครจะจดจำความโหดร้ายของสงครามเวียดนามในครั้งนั้นได้
ในเมื่อไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอดีตได้ ก็ต้องทำใจที่จะยอมรับ
รูปถ่ายใบนั้น"
PHAN THI KIM PHUC
page 6

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

จริยธรรมสื่อ

Q : เจอคนกำลังจะโดดตึกฆ่าตัวตาย จะช่วยหรือรายงานข่าว ?

page 7

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

จริยธรรมสื่อ

บทบาทสื่อมวลชนในภาวะวิกฤต

- ตีแผ่ – ตีตรา – หรือว่า ประจาน
- บทบาทหน้าที่สื่อในภาวะวิกฤตคืออะไร
- จำเป็นต้องเคารพกฎหมาย มากน้อยเพียงใด
- จำเป็นต้องยึดมั่นหลักใด ให้ทำหน้าที่ได้ดีกว่า

page 8

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

จริยธรรมสื่อ

อุบัติภัย ภัยพิบัติ วิกฤตการเมือง ก่อการร้ายฯลฯ

เมื่อเกิดวิกฤตต่างๆ จะเกิด "ข่าวลวง" จากภาวะเหล่านี้

MISINFORMATION

DISINFORMATION

RUMOR

“เพราะคนต้องการรักษาสมดุลทางความคิด”

อยากรู้ ว่า...มันคืออะไร....ทำไมจึงเกิด...จะจบอย่างไร
....และ ต้องคิดกับเรื่องนี้อย่างไร ....
.....และต้องทำอะไร.....ฯลฯ

page 9

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

จริยธรรมสื่อ

คำตอบ....BACK TO THE BASIC ANSWER

ฐานันดร 4 ?

HTTPS://YOUTU.BE/PNDGZUGIHHS

page 10

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

จริยธรรมสื่อ

MEDIA FUNCTION IN CRISIS

- **Gate Keeper** - Verify & Background
- **Watch Dog** – Stake Holders Fact-Checking
- **Instrument** – Expert suggestion
- **Social Linkage** – Mobilization not for one
- **Value Transmission** – Better Presentation
- **Entertainment** – Relaxation, not pressure

page 11

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

จริยธรรมสื่อ

จริยธรรมสื่อ??? ไทย-เทศ

page 12

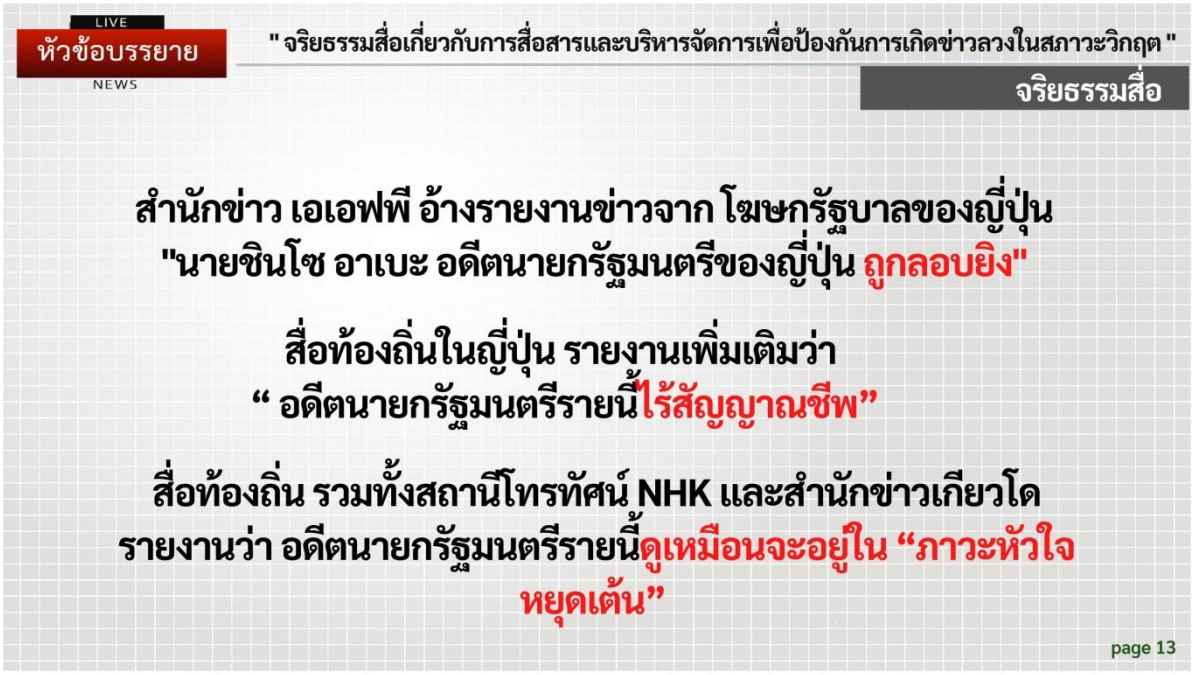
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
จริยธรรมสื่อ
สำนักข่าว เอเอฟพี อ้างรายงานข่าวจาก โฆษกรัฐบาลของญี่ปุ่น
"นายชินโซ อาเบะ อดีตนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น ถูกลอบยิง"
สื่อท้องถิ่นในญี่ปุ่น รายงานเพิ่มเติมว่า
“ อดีตนายกรัฐมนตรีรายนี้ไร้สัญญาณชีพ”
สื่อท้องถิ่น รวมทั้งสถานีโทรทัศน์ NHK และสำนักข่าวเกียวโด
รายงานว่า อดีตนายกรัฐมนตรีรายนี้ดูเหมือนจะอยู่ใน “ภาวะหัวใจ
หยุดเต้น”
page 13

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
จริยธรรมสื่อ
ปกป้องน้องชาย ใต้ซากแผ่นดินไหว
ด่วน!!!
กราดยิงศูนย์เด็กเล็ก
ตายกว่า 30 คน
เปิดประวัติมือกราดยิง!
แฉวีรกรรมเด็ดก่อนผันตัวสู่วงการยานรก
page 14

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
จริยธรรมสื่อ
MEDIA ETHICS
• เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ;
○ เพื่อเกื้อหนุนคนที่ถูกละเมิดย่ำยี
• ศรัทธาต่อเสรีภาพ ;
○ เพื่อทำหน้าที่อย่างถ้วนทั่ว
• ยึดมั่นในหลักเหตุผล ;
○ เพื่อให้ผู้คนเกิดปัญญาไม่ใช่งมงาย
• อดทนอดกลั้นต่อความไม่ถูกต้อง ;
○ เพื่อดำรงความเป็นสื่อแท้จริง
page 15

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
จริยธรรมสื่อ
MEDIA CODE OF ETHICS
• เสมือนหนึ่งพี่น้องกัน (Self Determination)
• อรรถประโยชน์ของสังคม(Social Utilization)
• มาตรฐานสากล (Categorical Imperative)
• ทางสายกลางไม่ตัดสิน(Golden Mean)
• ถ้วนทั่ว รอบด้าน (Veil of Ignorance)
+++ TEXT MUST BE ACCURACY+ PICTURE MUST BE BEAUTY+++
page 16

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ความผิดต่อความมั่นคง อาญาฯ ม.116

"ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใดอันมิใช่การกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญหรือมิใช่เพื่อแสงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต

(1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล

(2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน

(3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

page 17

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

อาญาฯ มาตรา 206

"ผู้ใดกระทำการด้วยประการใด ๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่ เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปี ถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาท ถึง หนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

(รวมถึงกระทำด้วยภาพปรากฏทางสื่อ หรือด้วยสื่อเองทำนองเหยียดหยามด้วย)

page 18

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายหมิ่นประมาท ตลอดทุกข้อกล่าวหา

- ม.326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้นั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"
- มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้น น่าจะเป็นเหตุให้บิดามารดาคู่สมรสหรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดู หมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น
- ม.328 ฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆแผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพหรือบันทึกอักษรกระทำโดยการะจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

page 19

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แพ่งฯ ม.420

"ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" ม.420 (ก.แพ่งและพาณิชย์)

1. ละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัว ; ไม่ประสงค์ให้เผยแพร่แม้จริง
2. ละเมิดชื่อเสียงเกียรติยศ; เผยแพร่แล้วเสื่อมเสียงชื่อเสียง

page 20

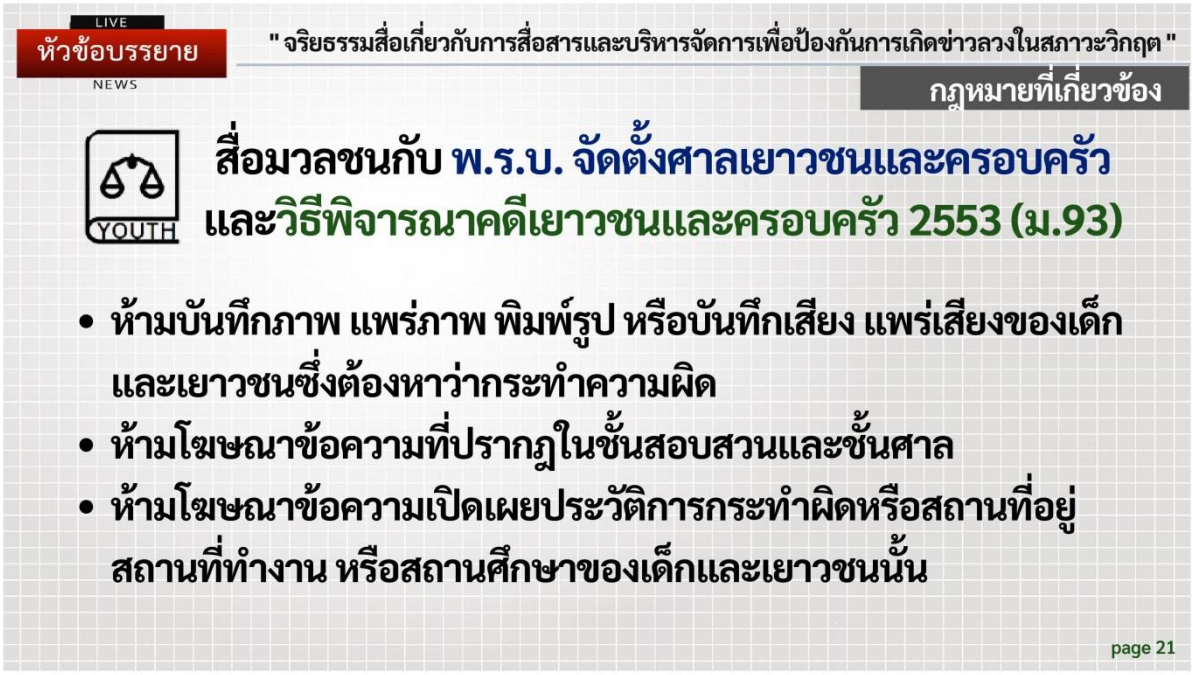
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
YOUTH
สื่อมวลชนกับ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว
และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว 2553 (ม.93)
• ห้ามบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็ก และเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด
• ห้ามโฆษณาข้อความที่ปรากฏในชั้นสอบสวนและชั้นศาล
• ห้ามโฆษณาข้อความเปิดเผยประวัติการกระทำผิดหรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กและเยาวชนนั้น
page 21

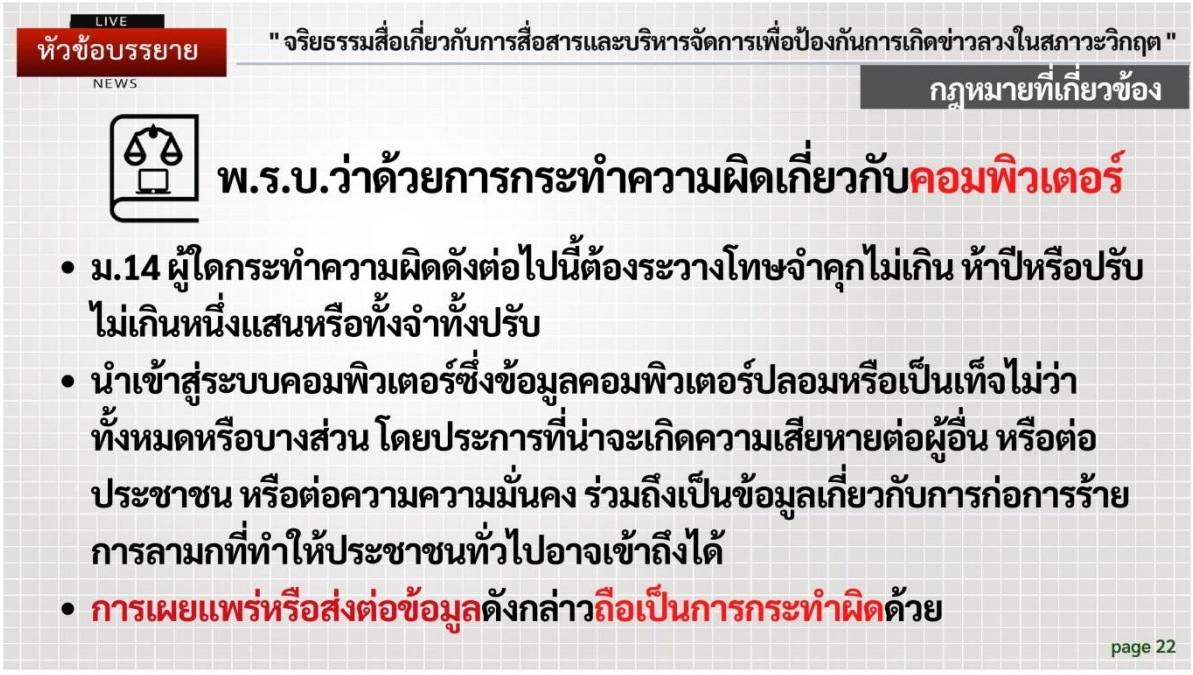
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
• ม.14 ผู้ใดกระทำความผิดดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนหรือทั้งจำทั้งปรับ
• นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมหรือเป็นเท็จไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อผู้อื่น หรือต่อประชาชน หรือต่อความความมั่นคง ร่วมถึงเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการก่อการร้าย การลามกที่ทำให้ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้
• การเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลดังกล่าวถือเป็นการกระทำผิดด้วย
page 22

LIVE หัวข้อบรรยาย NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

- ม.16 ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏเป็นภาพผู้อื่นและภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด ทั้งนี้โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

page 23

LIVE หัวข้อบรรยาย NEWS

" จริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต "

WAR JOURNALIST & PEACE JOURNALIST

วารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalist)

1) การอธิบายความขัดแย้ง (Conflict-oriented)
2) การนำเสนอความจริง (Truth-oriented)
3) การเน้นบทบาทของประชาชน (People-oriented)
4) การมุ่งหาทางออก (Solution-oriented)

วารสารศาสตร์สงคราม (War Journalist)

1) การมุ่งเน้นความรุนแรง (Violent-oriented)
2) การมุ่งเน้นโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda-oriented)
3) การมุ่งเน้นผู้นำ (Elite-oriented)
4) การมุ่งเน้นชัยชนะ (Victory-oriented)

page 24

ภาพที่ 26 เอกสารประกอบการบรรยายจริยธรรมสื่อเกี่ยวกับการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และหลักการวารสารศาสตร์สงคราม (War Journalist) และวารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalist)

โมดูลที่ 6 การตรวจสอบข่าวลวง

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการตรวจสอบข่าวลวงได้

2) ผู้เข้ารับการอบรมระบุองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบข่าวลวงวนสภาวะวิกฤตได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 6 : อธิบายถึง 1) การพิจารณาประเภทของข่าวลวง กล่าวคือ การพิจารณาเนื้อหานั้นเป็นเท็จหรือไม่และเจตนาผู้ส่งสารเป็นอย่างไรใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่บิดเบือน และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย โดยสามารถจำแนกข่าวลวงได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่ ข่าวที่มีลักษณะเสียดสี ข่าวที่มีลักษณะล้อเลียน ข่าวที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ เนื้อหาเกี่ยวกับภาพที่มีการดัดแปลง เนื้อหาที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น ความจริงทางเลือก และข่าวที่เชื่อมโยงเนื้อหาไม่ถูกต้อง 2) การสำรวจองค์ประกอบของเนื้อหาข่าว ตาม 5 องค์ประกอบดังนี้ (5 pillar of virtual verification) 1.พิจารณาเนื้อหาที่พบเป็นเนื้อหาปฐมภูมิหรือไม่ (Provenance) 2. ใครคือผู้ริเริ่มส่งประเด็นนี้ (Source) 3. วันและเวลาที่ประเด็นได้เริ่มต้น (Date) 4. สถานที่ ที่ประเด็นได้เริ่มต้นขึ้น (Location) 5. แรงจูงใจในการจุดประเด็น (Motivation) 3) สำรวจทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข่าวลวงคือ 1. ขั้นตอนการค้นข้อมูลเกี่ยวกับภาพในข่าว (Image search) 2. การดำเนินกระบวนการสำรวจตรวจตราแง่มุมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด (Review for all Material) 4) เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบข่าวลวง เช่น Intel

Techniques, Afica Check, TinEye พร้อมทั้งยกตัวอย่างกรณีศึกษาการตรวจสอบข่าวลวงในสภาวะวิกฤต 5 ประเภท

เอกสารประกอบการบรรยาย

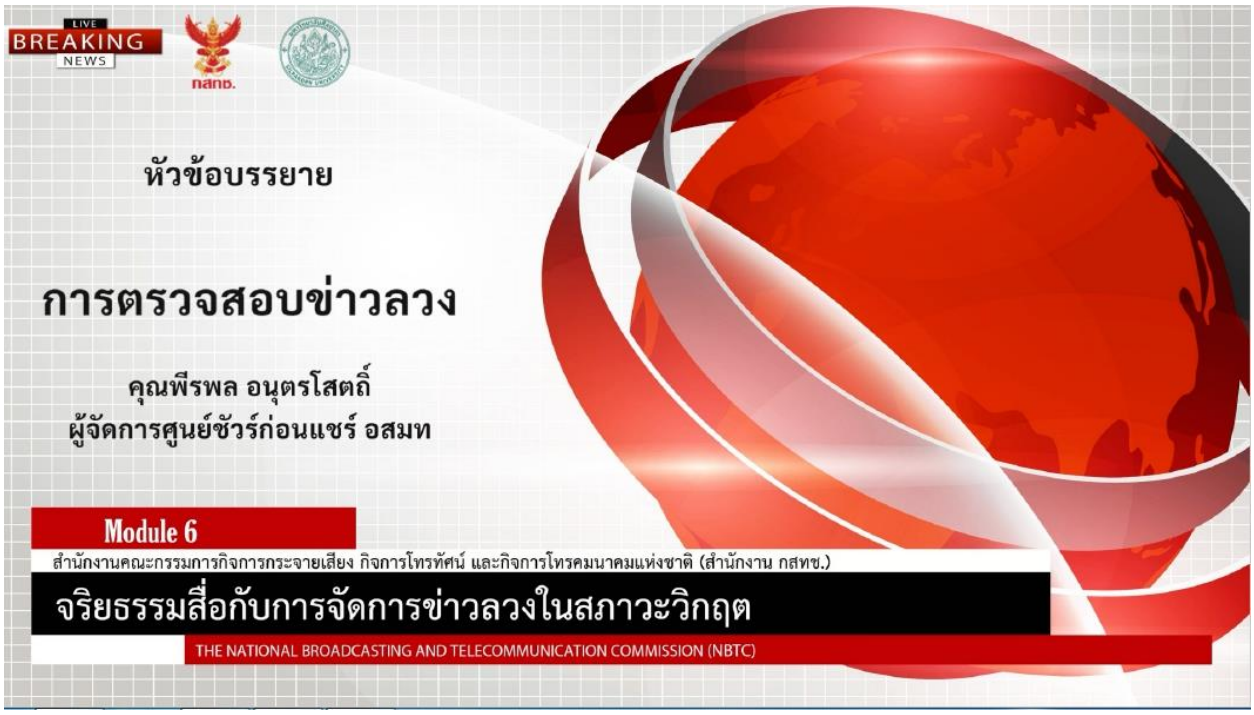

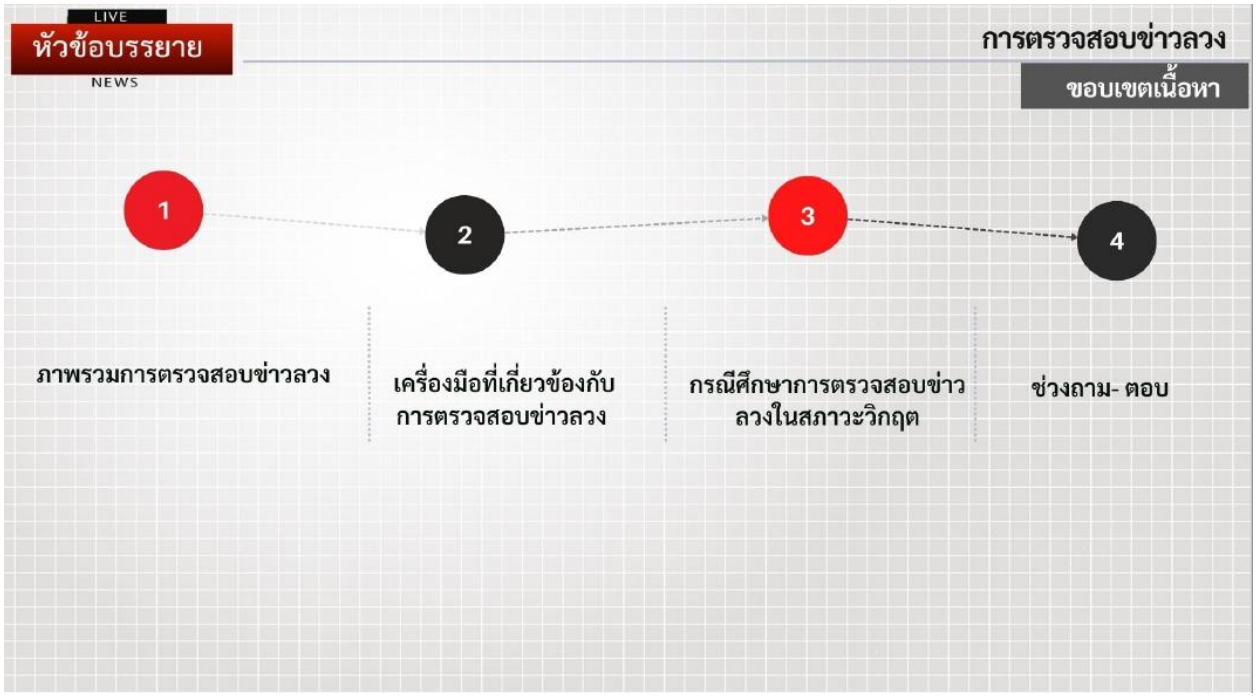

พีรพล อนุตรโสตถ์
@YOWARE
ผู้สื่อข่าว / ผู้เรียบเรียงข่าว สำนักข่าวไทย
ผู้ดำเนินรายการวิทยุไอที IN ON AT
ทางคลื่นข่าว FM100.5MHz
นักเขียนและคอลัมนิสต์ด้านไอที
บล็อกเกอร์และผู้ให้ข้อมูลบนโซเชียลมีเดีย
ภายใต้ชื่อ @YOWARE (โยแวร์)
ผู้ผลิตรายการ “ชัวร์ก่อนแชร์"
MCOT
สำนักข่าวไทย

ขอขอบคุณ
ทุกการสนับสนุน
ที่ร่วมเป็นพลังสำคัญ
ขับเคลื่อนความรู้เท่าทัน
ในสังคมไทย
7 ปี
ชัวร์ก่อนแชร์
นวัตกรรมสื่อดิจิทัลบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างสังคมรู้เท่าทัน
SureVac
FACTabout : ชัวร์ก่อนแชร์
7 มีนาคม 2558
ชัวร์ก่อนแชร์ ออกอากาศครั้งแรก
ใน ข่าวค่ำ ช่อง 9 MCOT HD
ปัจจุบัน ชัวร์ก่อนแชร์
มีวิดีโอตรวจสอบข้อเท็จจริง
มากกว่า 2100 ตอน
และยังคงทำต่อไป ๆ ไม่หยุดยั้ง
ชัวร์ก่อนแชร์
รายการโทรทัศน์
ด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริง
(FACT CHECKING)
รายการแรกของประเทศไทย
ออกอากาศครั้งแรก : 7 มีนาคม 2558
จัดตั้ง ศูนย์ชัวร์ก่อนแชร์ เมื่อปี 2559

ชัวร์ก่อนแชร์
นวัตกรรมสื่อดิจิทัลบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างสังคมรู้เท่าทัน
Sure And Share Center MCOT
สำนักข่าวไทย
MCOT
CONTENTS
FACT CHECK EXPERT
ชัวร์ก่อนแชร์ ภัยไซเบอร์
THE TOOLBOX
สู้! ข่าวปลอม
SureVac
THAISHIELD
ชัวร์ก่อนแชร์ FACTSHEET
ชัวร์ก่อนแชร์ ภัยไซเบอร์ CYBER ALERT
ชัวร์ก่อนแชร์ KEYWORD
SURE ภาษามือ
ชัวร์ก่อนแชร์
ติดต่อ-ติดตาม-สอบถาม-แนะนำ-แจ้งเตือน-ร้องเรียน-สนับสนุน
ข่าวค่ำ ทุกวัน
MCOT HD30
ชัวร์ก่อนแชร์ WEEKEND
23.00-23.59 น.
เสาร์-อาทิตย์ FM100.5
ชัวร์ก่อนแชร์
PODCAST
@SureAndShare
LINE
ชัวร์ก่อนแชร์
www.SureAndShare.com
SUBSCRIPTION
ชัวร์ก่อนแชร์ Membership
LIVE
ชัวร์ก่อนแชร์ Newsletter
TRAINING & ACTIVITY
นักสืบสายชัวร์
SURE FACT CHECKER
FAKE NEWS FIGHTER
ข้อมูล ณ 1 กรกฎาคม 2565

UGC
MIS/DIS/MAL
HOW WE SURVIVE?
INFODEMIC
DEEPFAKE

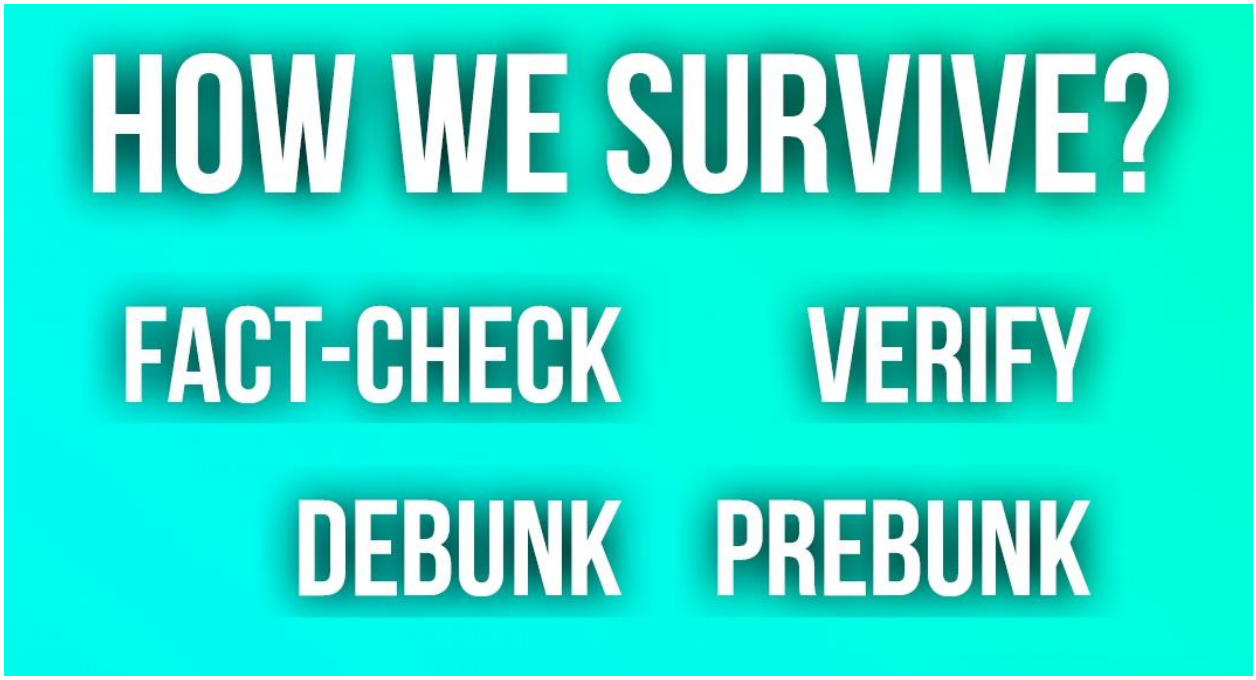
HOW WE SURVIVE?
FACT-CHECK
VERIFY
DEBUNK
PREBUNK

สื่อมวลชน
จรรยาบรรณ
โปร่งใส
รับผิดชอบ
เชื่อถือไว้ใจได้

มวลชน = สื่อ

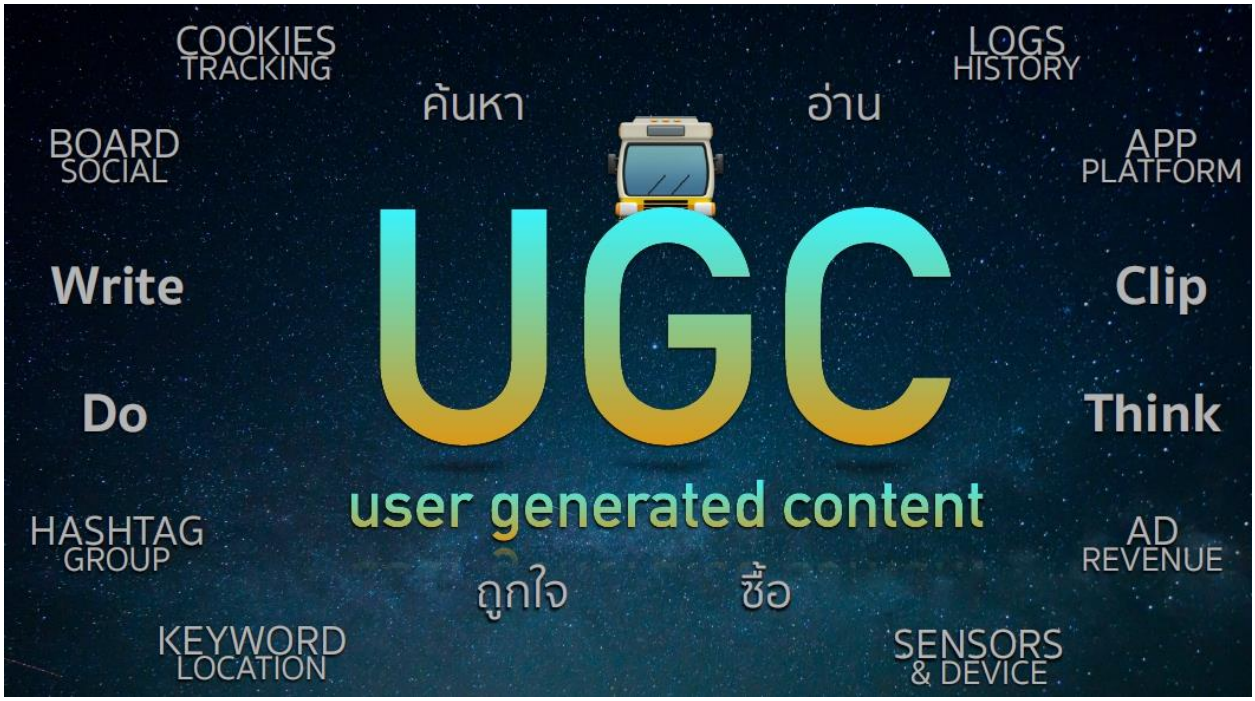
COOKIES TRACKING
LOGS HISTORY
ค้นหา
อ่าน
BOARD SOCIAL
APP PLATFORM
Write
Clip
Do
Think
UGC
user generated content
HASHTAG GROUP
AD REVENUE
ถูกใจ
ซื้อ
KEYWORD LOCATION
SENSORS & DEVICE

แอคหลุม

สื่อมวลชน
ผู้ช่วยคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร ?

ใคร ?
ผู้ช่วยคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร ?

(คนอื่น)
ตัวเอง ?
ผู้ช่วยคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร ?

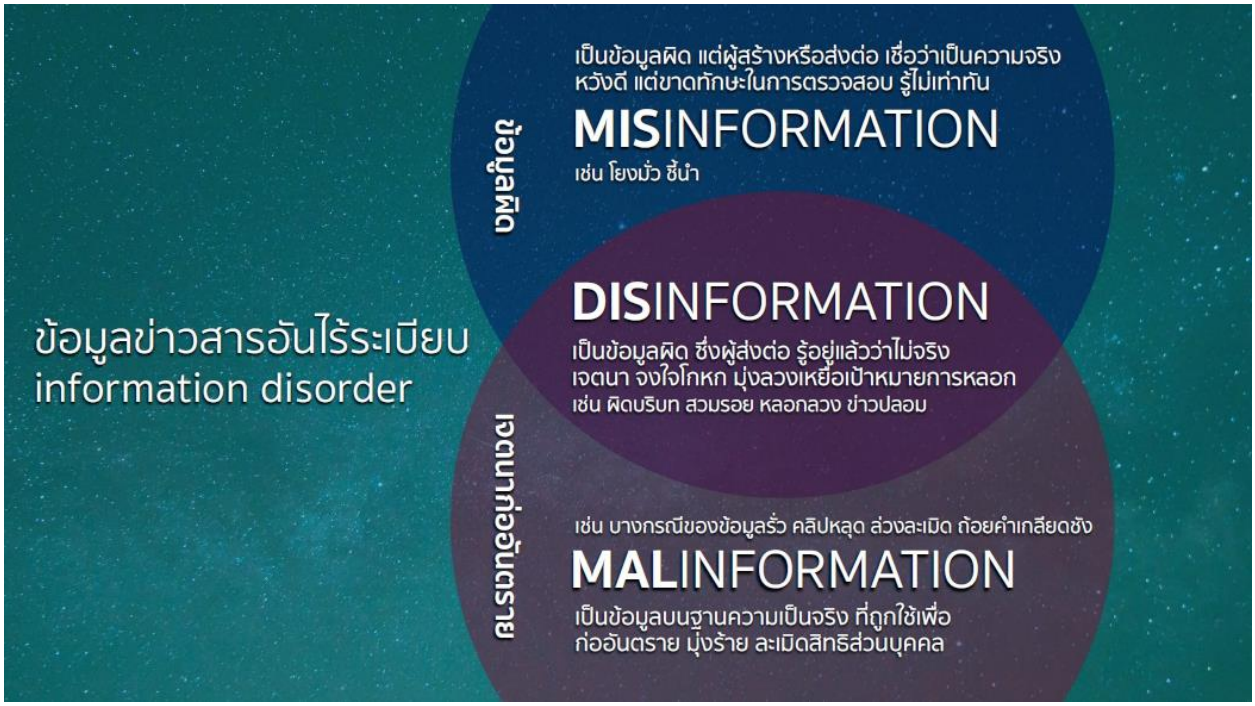
ข้อมูลข่าวสารอันไร้ระเบียบ
information disorder
ข้อมูลผิด
เป็นข้อมูลผิด แต่ผู้สร้างหรือส่งต่อ เชื่อว่าเป็นความจริง
หวังดี แต่ขาดทักษะในการตรวจสอบ รู้ไม่เท่าทัน
MISINFORMATION
เช่น โยงมั่ว ชี้นำ
DISINFORMATION
เป็นข้อมูลผิด ซึ่งผู้ส่งต่อ รู้อยู่แล้วว่าไม่จริง
เจตนา จงใจโกหก มุ่งลวงเหยื่อเป้าหมายการหลอก
เช่น ผิดบริบท สวมรอย หลอกลวง ข่าวปลอม
ข้อมูลจริงแต่ร้าย
เช่น บางกรณีของข้อมูลรั่ว คลิปหลุด ล่วงละเมิด ถ้อยคำเกลียดชัง
MALINFORMATION
เป็นข้อมูลบนฐานความเป็นจริง ที่ถูกใช้เพื่อ
ก่ออันตราย มุ่งร้าย ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

ข่าวปลอม
เป็นเพียงหนึ่งใน
7 ประเภทของข้อมูลเท็จ
ตามการจำแนกของ
นักวิชาการระดับโลก
ผู้เชี่ยวชาญด้าน
Information Disorder

ล้อเลียน
เนื้อหา : เสียดสีให้ขบขัน
เป้าหมาย : ไม่ตั้งใจก่ออันตราย
แต่อาจมีคนหลงเชื่อว่าเป็นจริง
โยงมั่ว
เนื้อหา : พาดหัว ภาพ คลิป
แคปชั่น ไปคนละทิศ คนละทาง
เป้าหมาย : เป็นได้หลายแบบ
ชี้นำ
เนื้อหา : ข้อมูลที่จัดฉากชี้นำ
เป้าหมาย : จุดประเด็นหรือใส่ร้าย
ผิดบริบท
ข้อมูลเท็จ
เนื้อหา : ข้อมูลจริง แต่ใช้ผิดบริบท
เป้าหมาย : เป็นได้หลายแบบ
ข่าวปลอม
เนื้อหา : กุเรื่องมั่ว ใหม่ทั้งหมด
เป้าหมาย : หลอกลวง / หวังร้าย
หลอกลวง
เนื้อหา : ข้อมูลจริง แต่ถูกใช้เพื่อหลอก
เป้าหมาย : หลอกลวง
สวมรอย
เนื้อหา : ปลอมตัวสวมรอยให้ข้อมูล
เป้าหมาย : หลอกลวง / หวังร้าย
อ้างอิง : FIRSTDRAFT : 7 Types of Mis- and Disinformation

ข้อมูลเท็จ
ล้อเลียน
โยงมั่ว
ชี้นำ
ผิดบริบท
หลอกลวง
สวมรอย
ข่าวปลอม
อ้างอิง : FIRSTDRAFT : 7 Types of Mis- and Disinformation

ข้อมูลเท็จ
ขาดทักษะ
เสียดสี/ขบขัน
ปลุกปั่นยุยง
พึงพอใจ
เลือกข้าง
สร้างรายได้
ชี้นำทางการเมือง
ชวนเชื่อ
ล้อเลียน
โยงมั่ว
ชี้นำ
ผิดบริบท
หลอกลวง
สวมรอย
ข่าวปลอม
อ้างอิง : FIRSTDRAFT : 7 Types of Mis- and Disinformation

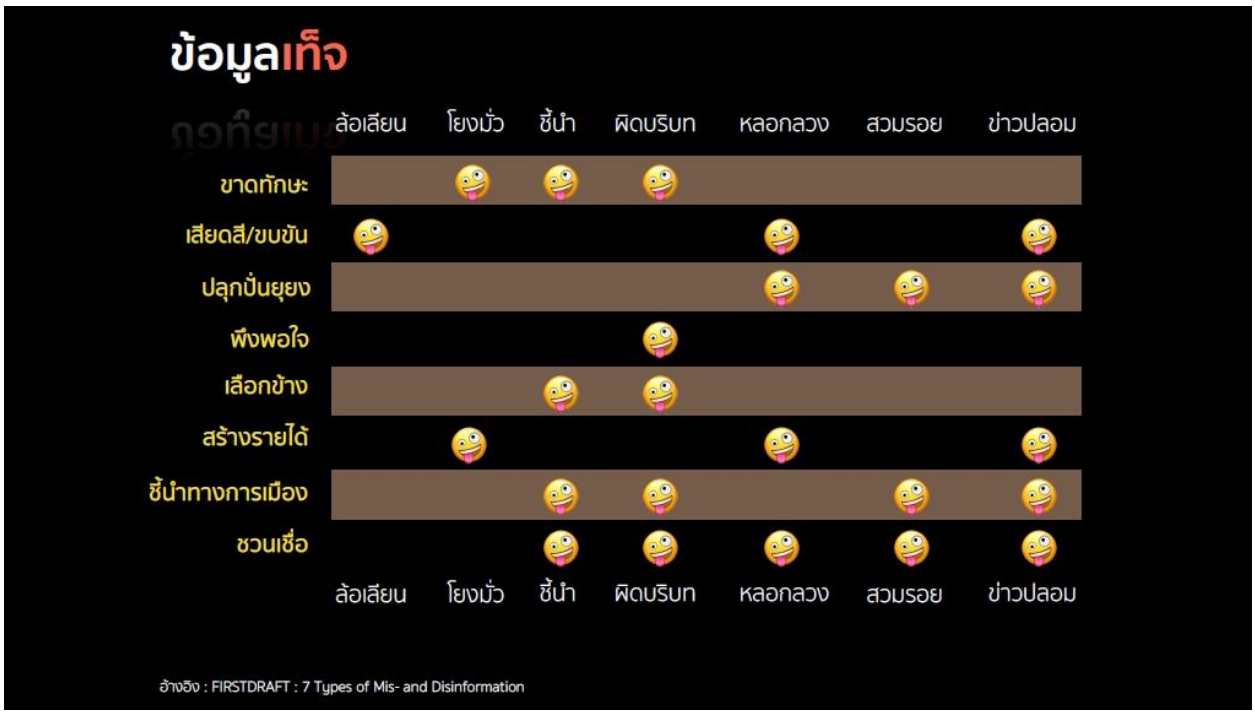
ข้อมูลเท็จ
ล้อเลียน
โยงมั่ว
ชี้นำ
ผิดบริบท
หลอกลวง
สวมรอย
ข่าวปลอม
ขาดทักษะ
เสียดสี/ขบขัน
ปลุกปั่นยุยง
พึงพอใจ
เลือกข้าง
สร้างรายได้
ชี้นำทางการเมือง
ชวนเชื่อ
อ้างอิง : FIRSTDRAFT : 7 Types of Mis- and Disinformation

บิดเบือนตั้งแต่ต้นตอ
SOURCE HACKING
"If manipulators are able to hide the source of the slogan and create sufficient social media circulation, mainstream media sources may even provide further amplification."
https://datasociety.net/library/source-hacking-media-manipulation-in-practice/

SOURCE HACKING
เทคนิคบิดเบือนตั้งแต่ต้นตอ
Viral Sloganeering
เลือกสรรปั้นแต่งคำ
ที่ทำให้โซเชียลและสื่อนำไปขยายผล

SOURCE HACKING
เทคนิคบิดเบือนตั้งแต่ต้นตอ
Leak Forgery
สร้างหลักฐานเท็จ
แต่เรียกว่าเป็น ข้อมูลลับ-รั่ว-หลุด

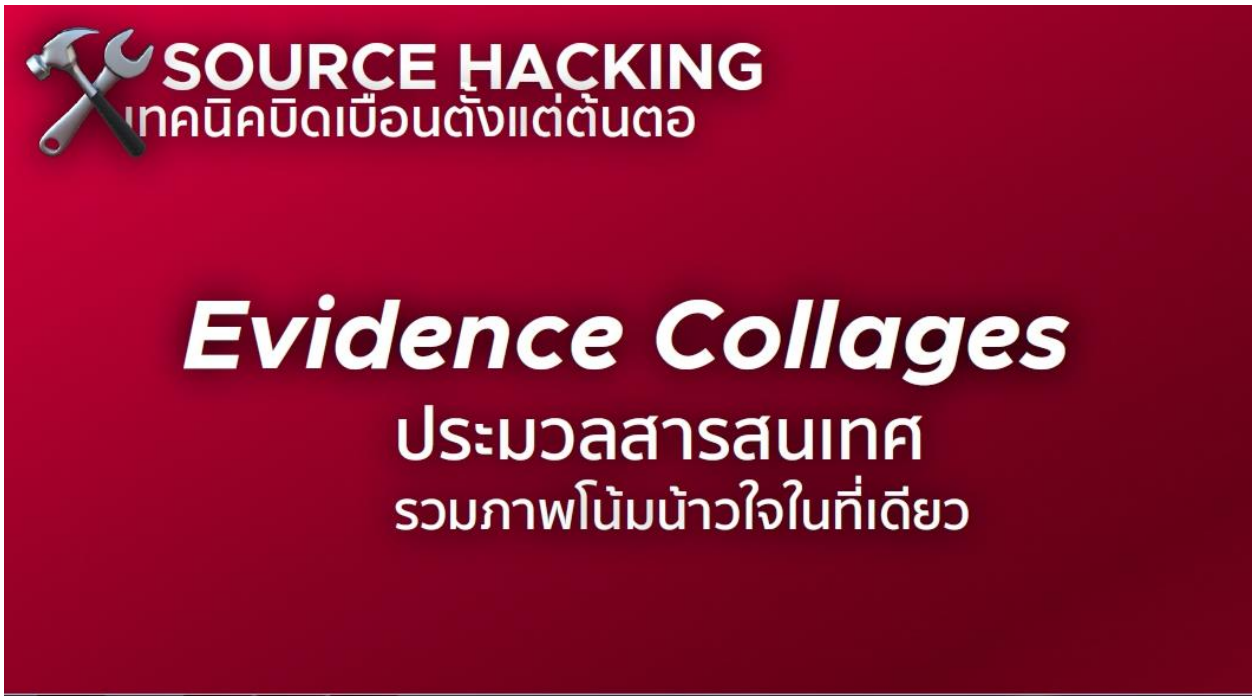
SOURCE HACKING
เทคนิคบิดเบือนตั้งแต่ต้นตอ
Evidence Collages
ประมวลสารสนเทศ
รวมภาพโน้มน้าวใจในที่เดียว

SOURCE HACKING
เทคนิคบิดเบือนตั้งแต่ต้นตอ
Keyword Squatting
ปักเขตจับจองคำค้น
หลอกให้เว็บค้นหาเชื่อว่าน่าเชื่อถือ

SOURCE HACKING
เทคนิคบิดเบือนตั้งแต่ต้นตอ
Viral Sloganeering
เลือกสรรปั้นแต่งคำ
ที่ทำให้โซเชียลและสื่อนำไปขยายผล
Leak Forgery
สร้างหลักฐานเท็จ
แต่เรียกว่าเป็น ข้อมูลลับ-รั่ว-หลุด
Evidence Collages
ประมวลสารสนเทศ
รวมภาพโน้มน้าวใจในที่เดียว
Keyword Squatting
ปักเขตจับจองคำค้น
หลอกให้เว็บค้นหาเชื่อว่าน่าเชื่อถือ

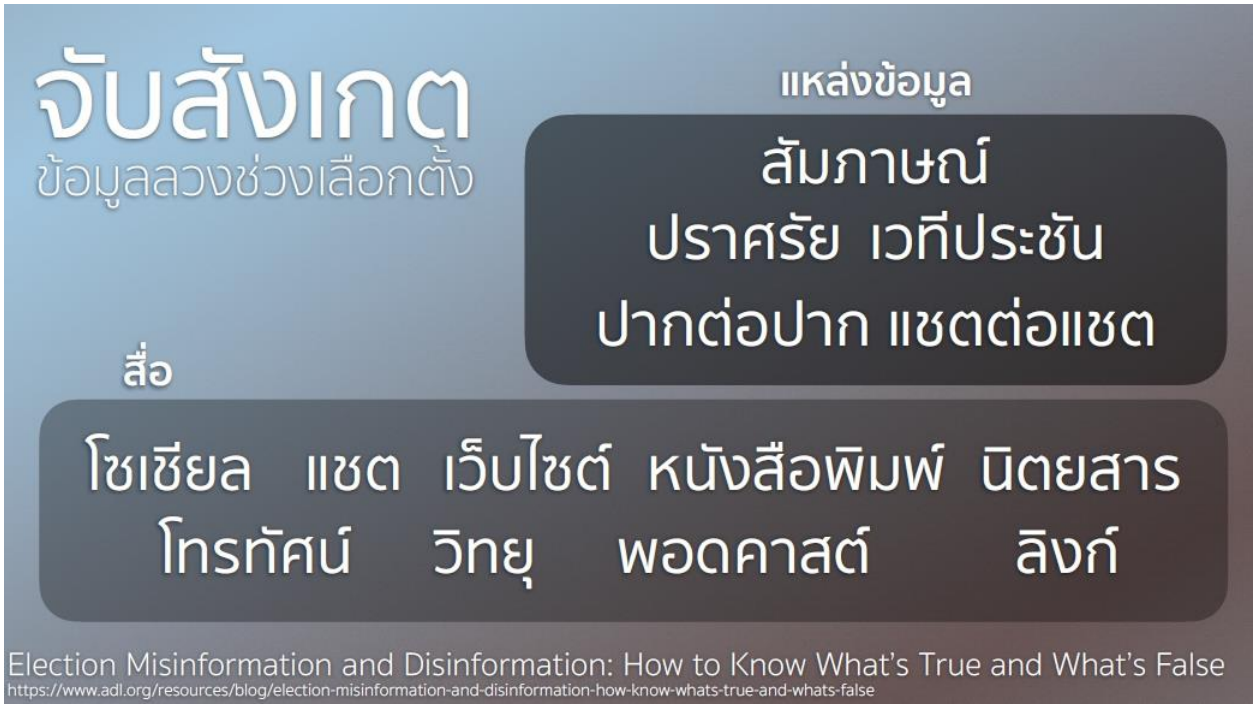
จับสังเกต
ข้อมูลลวงช่วงเลือกตั้ง
แหล่งข้อมูล
สัมภาษณ์
ปราศรัย เวทีประชัน
ปากต่อปาก แชตต่อแชต
สื่อ
โซเชียล แชต เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
โทรทัศน์ วิทยุ พอดคาสต์ ลิงก์
Election Misinformation and Disinformation: How to Know What's True and What's False
https://www.adl.org/resources/blog/election-misinformation-and-disinformation-how-know-whats-true-and-whats-false

รู้ทัน
5 เทคนิค
การปฏิเสธหลักการทางวิทยาศาสตร์
F
Fake Experts
ผู้เชี่ยวชาญจอมปลอม
L
Logical Fallacies
ตรรกะวิบัติ
C
เลือกแค่สิ่งที่ชอบ ๆ
Cherry Picking
I
Impossible Expectations
ความคาดหวังที่เป็นไปไม่ได้
C
Conspiracy Theories
ทฤษฎีสมคบคิด

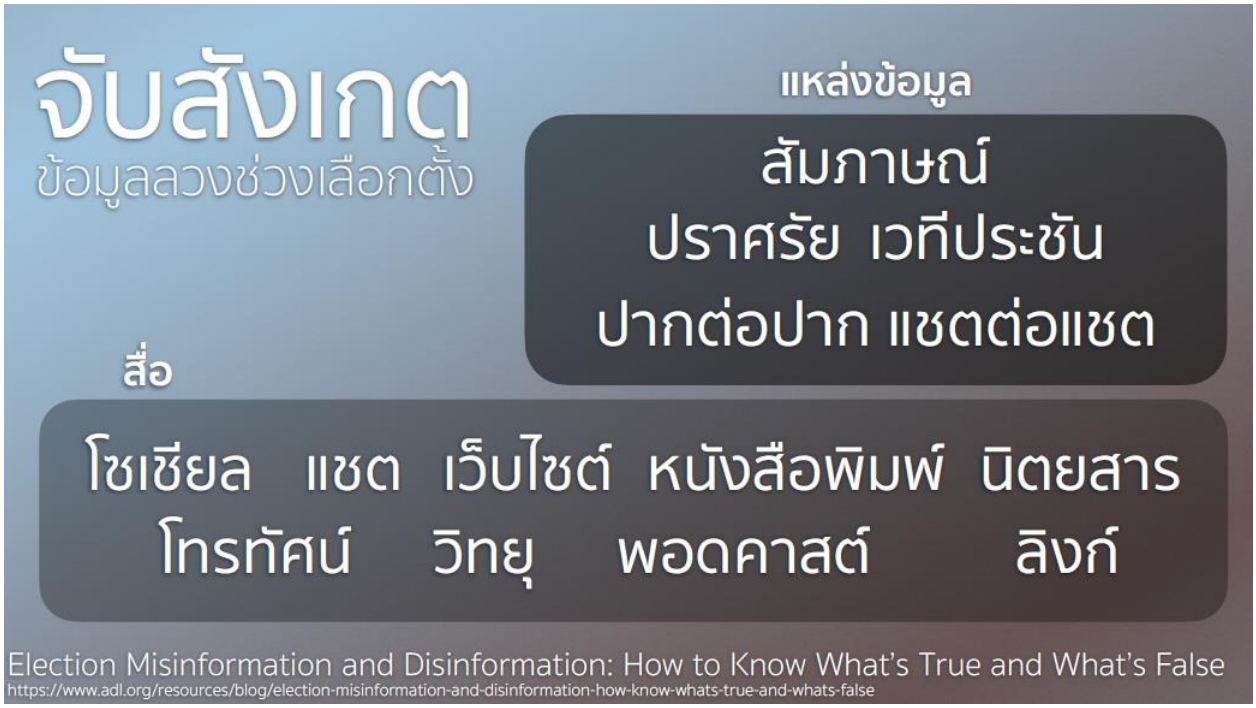
จับสังเกต
ข้อมูลลวงช่วงเลือกตั้ง
แหล่งข้อมูล
สัมภาษณ์
ปราศรัย เวทีประชัน
ปากต่อปาก แชตต่อแชต
สื่อ
โซเชียล แชต เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
โทรทัศน์ วิทยุ พอดคาสต์ ลิงก์
Election Misinformation and Disinformation: How to Know What's True and What's False
https://www.adl.org/resources/blog/election-misinformation-and-disinformation-how-know-whats-true-and-whats-false

3 บทเรียนข้อมูลลวง
ช่วงเลือกตั้ง
ชุดข้อมูล เก๊-เก่า
ฝังหัว วนซ้ำ
วิธีรับมือ
PREBUNK หนัก
จับไต๋-จับตา
ลงลึก ทั่วถึง
ใช้ 'สื่อใหญ่'
ขยายผล
ปั่น ลวง
ข้ามสื่อ
3 Lessons on Misinformation in the Midterms Spread on Social Media
https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/3-lessons-misinformation-midterms-spread-social-media

TRUST

หลอกด้วยภาพ
เก่า
แคปจอ
แคปโซเชียล
กราฟ
เอกสารปลอม
ต่างประเทศ

หลอกด้วยภาพ
ภาพเก่า
แคปจอ
แคปโซเชียล
กราฟ
เอกสารปลอม
ต่างประเทศ
เมื่อเห็นภาพ+ข้อความ
ภาพจริงไหม ?
ข้อความจริงไหม ?
เกี่ยวกันไหม ?

สื่อ กับการรับมือ...
• ตระหนัก UGC ใคร ๆ ก็ทำเหมือนสื่อได้
• ตั้งคำถามมากขึ้น กับทุก HINT
• ให้มูลค่ากับ TRUST

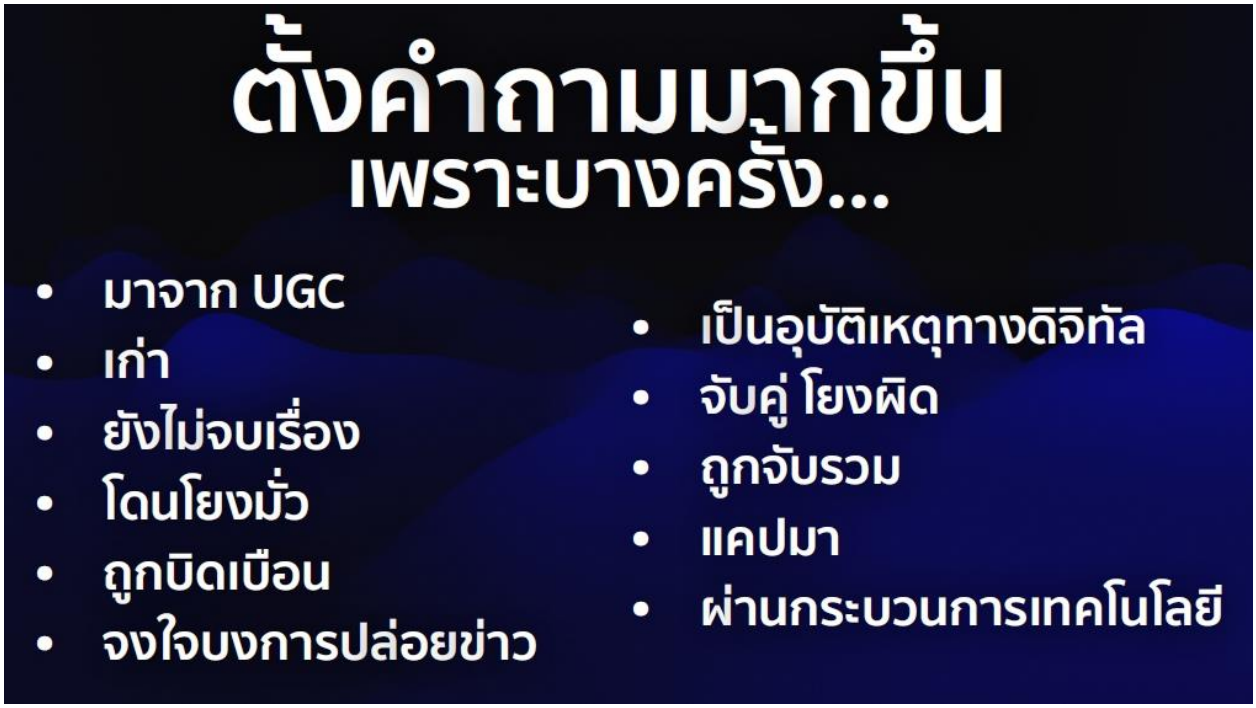
ตั้งคำถามมากขึ้น
เพราะบางครั้ง...
มาจาก UGC
เก่า
ยังไม่จบเรื่อง
โดนโยงมั่ว
ถูกบิดเบือน
จงใจบงการปล่อยข่าว
เป็นอุบัติเหตุทางดิจิทัล
จับคู่ โยงผิด
ถูกจับรวม
แคปมา
ผ่านกระบวนการเทคโนโลยี

สิ่งที่กำลังจะเกิดกับห้องข่าว
โดนกดดันให้ลบออก
โดนหลอกให้เผยแพร่
โดนแชร์นอกบริบท
โดนกด report

เลือก?

FACT CHECK

FACT
ข้อเท็จจริง
ข้อความแห่งเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเป็นอยู่ตามจริง
ข้อความหรือเหตุการณ์ที่จะต้องวินิจฉัยว่าเท็จหรือจริง
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

TRUTH
ความจริง
สิ่งที่อาจเป็นจริง โดยขึ้นอยู่กับบริบท การยอมรับ
อาจไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างสากลและแท้จริง

OPINION
ข้อคิดเห็น
ความเห็น ความรู้สึกนึกคิดของผู้ส่งสาร
ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหา
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

CLAIM
การกล่าวอ้าง
ข้อมูลที่นำเสนอเพื่อให้เกิดการเชื่อถือ
ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น หรือ ข้อมูลเท็จ ก็ได้

ข้อเท็จจริง
ประเทศไทยขุดน้ำมันได้
ข้อคิดเห็น
ราคาน้ำมันประเทศไทยแพง

จริง
แบบไหน ?
Personal Truth
เฉพาะบุคคล
ทางการเมือง
Political Truth
ที่พิสูจน์ได้
Objective Truth
ข้อเท็จจริง
ข้อคิดเห็น

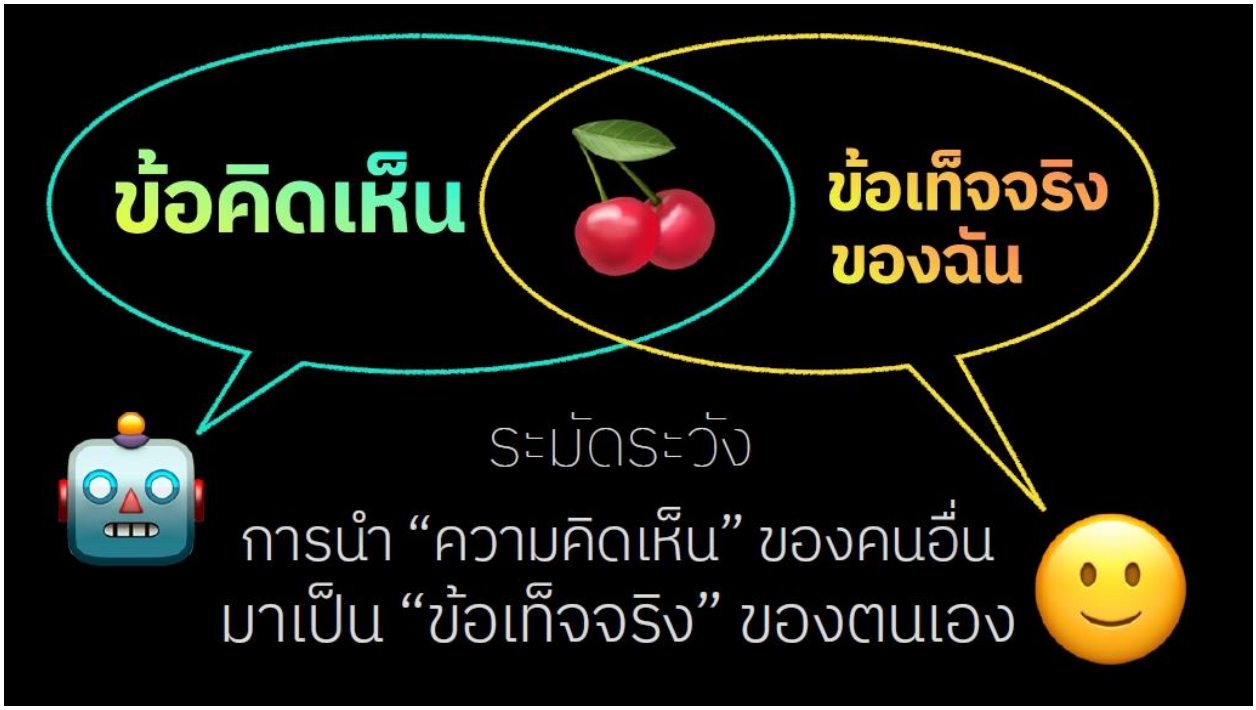
ข้อคิดเห็น
ข้อเท็จจริง
ของฉัน
ระมัดระวัง
การนำ “ความคิดเห็น” ของคนอื่น
มาเป็น “ข้อเท็จจริง” ของตนเอง

3 เสาหลัก
ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง

3 เสาหลัก
ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง
สืบหา
ต้นตอ
วิเคราะห์
ที่มา
ตรวจสอบ
เนื้อหา

3 เสาหลัก ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง
สืบหา
ต้นตอ
วิเคราะห์
ที่มา
ตรวจสอบ
เนื้อหา
ต้นตอเรื่อง
ต้นตอภาพ
ต้นตอวิดีโอ
คนต้นเรื่อง
แหล่งข้อมูลดิบ
สถานที่ต้นทาง
บริบทวาระ
เครื่องมือ
Search Engine
OSINT Tools
Instinct
Imagination

3 เสาหลัก ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง
สืบหา
ต้นตอ
วิเคราะห์
ที่มา
ตรวจสอบ
เนื้อหา
เส้นทางการส่งต่อ
บุคคลผู้เผยแพร่
สาเหตุ/เจตนา
เครื่องมือ
Search Engine
OSINT Tools
Environment
Evidence
(ไม่พบที่มา ก็ยังตรวจสอบข้อเท็จจริงได้)

3 เสาหลัก ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง
สืบหา
ต้นตอ
วิเคราะห์
ที่มา
ตรวจสอบ
เนื้อหา
เครื่องมือ
Search Engine
OSINT Tools
Education
Experiment
Expert
จำแนกประเด็น
ตรวจสอบใกล้ต้นกำเนิดเรื่องที่สุด
ยึดหลักวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้
ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ใช้ได้ในขั้นต้น

อุปสรรคของการตรวจสอบข้อเท็จจริง
รีบร้อย

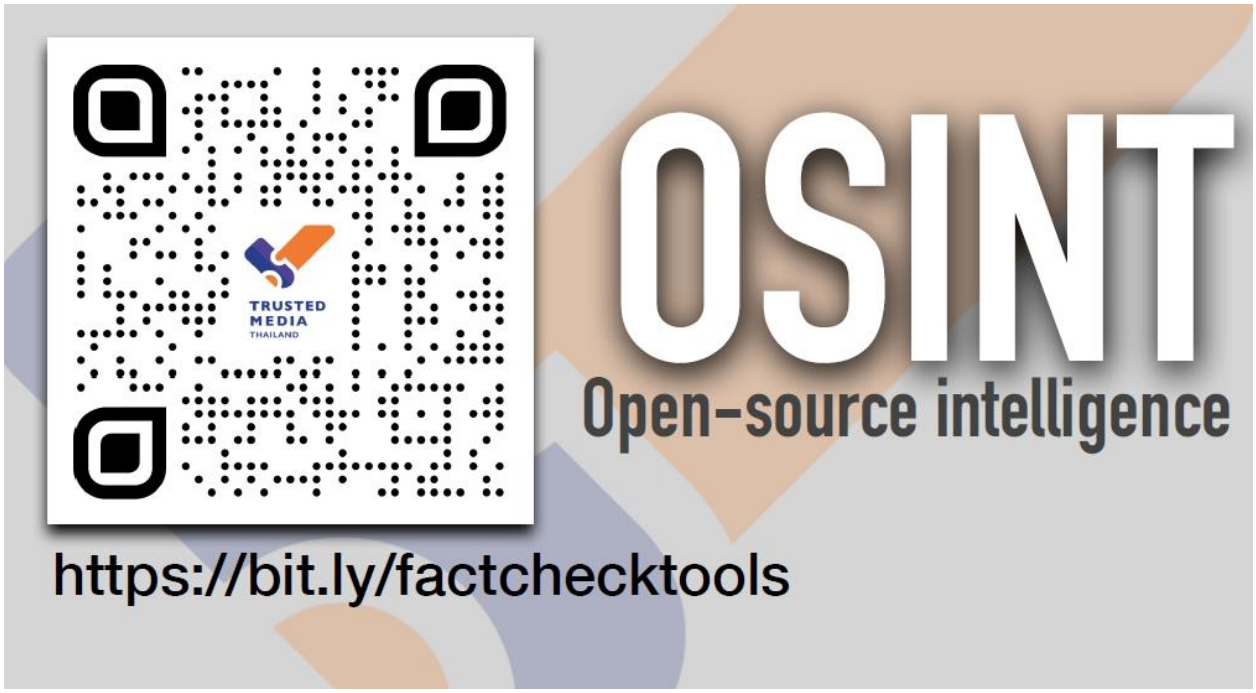
TRUSTED MEDIA THAILAND
OSINT
Open-source intelligence
https://bit.ly/factchecktools

การแสดงเวลาโพสต์ บนโซเชียลมีเดีย
facebook
• แสดงเวลาโพสต์ ตามเขตเวลาที่ตั้งไว้ในอุปกรณ์ที่ใช้เปิดดู
• แสดงเวลาโพสต์ แบบสัมพันธ์กับช่วงเวลา เช่น "เมื่อวานนี้" "2 ชั่วโมงก่อน"
• สามารถดูเวลาเจาะจงได้ โดยใช้เมาส์เลื่อนตัวชี้ไปยังเหนือเวลาโพสต์
• แสดงเวลาโพสต์ ตามเขตเวลาที่ตั้งไว้ในอุปกรณ์ที่ใช้เปิดดู
• แสดงเวลาโพสต์ แบบสัมพันธ์กับช่วงเวลา เช่น "เมื่อวานนี้" "2 ชั่วโมงก่อน"
• สามารถดูเวลาเจาะจงได้ โดยใช้เมาส์เลื่อนตัวชี้ไปยังเหนือเวลาโพสต์
• แม้บนโพสต์จะแสดงแค่เวลากว้าง ๆ
• แต่สามารถคลิกขวาตรงข้อความแสดงเวลา แล้วเลือก Inspect เพื่อดูเวลาที่โพสต์ทั้งแบบ Pacific Standard Time และ UTC (Coordinated Universal Time) ได้ในโค้ดของหน้าเว็บ
YouTube
• แสดงเวลาที่อัปโหลดคลิปวิดีโอ ตามเวลา Pacific Standard Time
• หากต้องการแปลงเป็นเวลาไทย ต้องบวกเพิ่มอีก 14 ชั่วโมง
(นั่นจึงเป็นเหตุว่า ทำไมบางคลิปจึงดูเหมือนลงวันที่ย้อนหลัง)
เคล็ดลับ : การคลิกขวาเพื่อ Inspect หรือตรวจสอบ หน้าเว็บไซต์ แล้วลองค้นด้วยคำที่เกี่ยวข้องกับเวลา เช่น UTC อาจจะพาไปพบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลาโพสต์ หรือ เวลาสร้างเนื้อหานั้นก็เป็นไปได้
• สามารถค้นหาใน Source ของหน้าเว็บ เพื่อหาคำว่า "Createtime" แล้วดูค่าแรก นั่นคือเวลาโพสต์เจาะจง ที่อยู่ในรูปแบบชุดตัวเลข Unix time code ซึ่งสามารถแปลงเป็นค่ากลับเป็นเวลาได้
เวลา...
บนโซเชียล

การนำเสนอการ
ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง
ชัด ครบ แน่น เข้าใจง่าย
ผิดพลาดรีบแก้ พร้อมรับผิดชอบ
ระวังทำซ้ำข้อมูลเท็จเอง

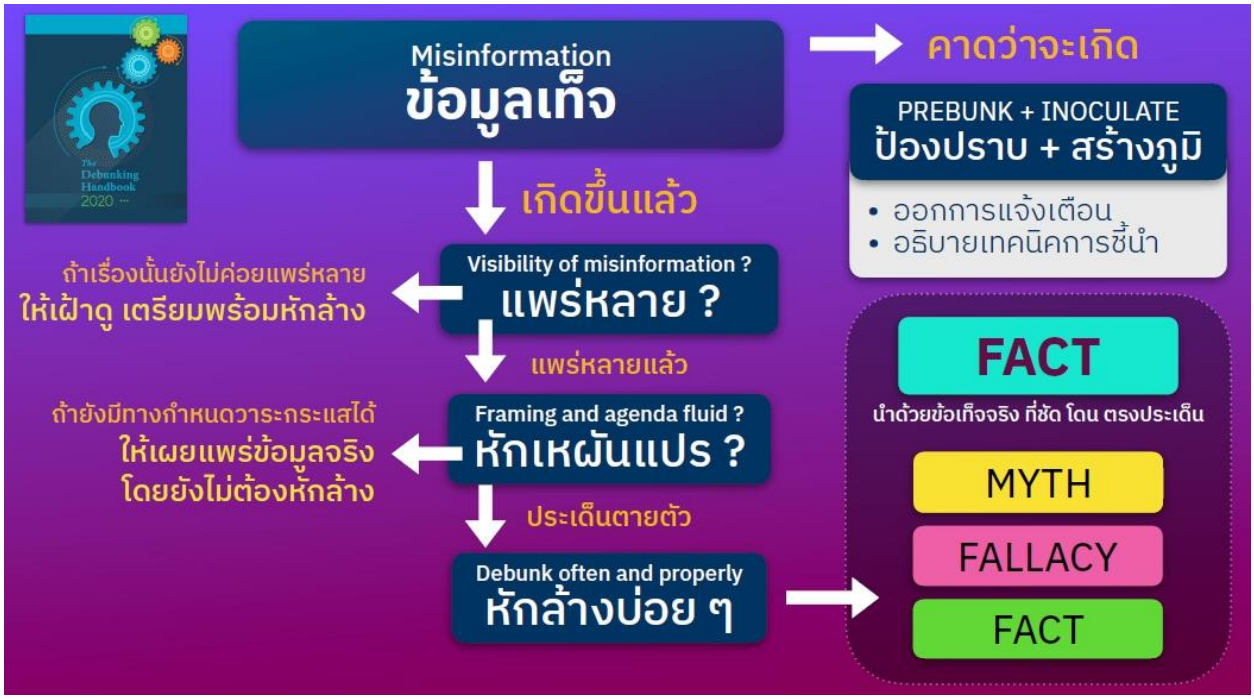

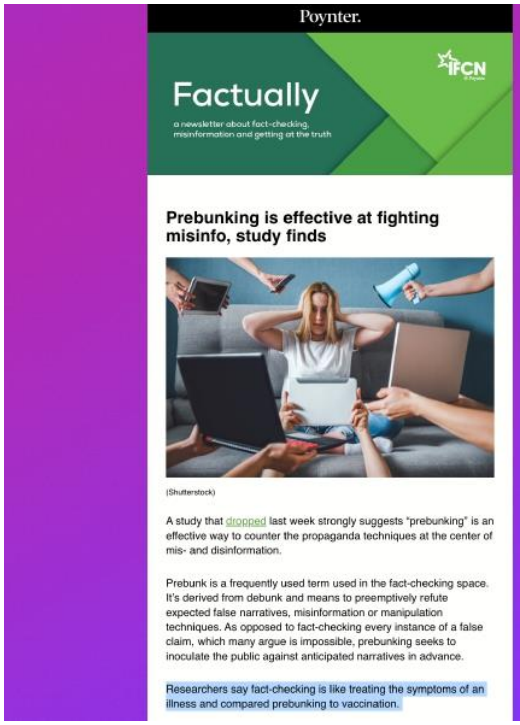
Poynter.

Factually

a newsletter about fact-checking, misinformation and getting at the truth

Prebunking is effective at fighting misinfo, study finds

(Shutterstock)

A study that dropped last week strongly suggests "prebunking" is an effective way to counter the propaganda techniques at the center of mis- and disinformation.

Prebunk is a frequently used term used in the fact-checking space. It's derived from debunk and means to preemptively refute expected false narratives, misinformation or manipulation techniques. As opposed to fact-checking every instance of a false claim, which many argue is impossible, prebunking seeks to inoculate the public against anticipated narratives in advance.

Researchers say fact-checking is like treating the symptoms of an illness and compared prebunking to vaccination.

Science Advances

Current Issue | First release papers | Archive | About

HOME > SCIENCE ADVANCES > VOL. 8, NO. 34 > PSYCHOLOGICAL INOCULATION IMPROVES RESILIENCE AGAINST MISINFORMATION ON SOCIAL MEDIA

RESEARCH ARTICLE | PSYCHOLOGICAL SCIENCE

Psychological inoculation improves resilience against misinformation on social media

JON ROOZENBEEK, SANDER VAN DER LINDEN, BETH GOLDBERG, STEVE RATHJE, AND STEPHAN LEWANDOWSKY | Authors Info & Affiliations

SCIENCE ADVANCES · 24 Aug 2022 · Vol 8, Issue 34 · DOI: 10.1126/sciadv.abo6254

16,989

Abstract

Online misinformation continues to have adverse consequences for society. Inoculation theory has been put forward as a way to reduce susceptibility to misinformation by informing people about how they might be misinformed, but its scalability has been elusive both at a theoretical level and a practical level. We developed five short videos that inoculate people against manipulation techniques commonly used in misinformation: emotionally manipulative language, incoherence, false dichotomies, scapegoating, and ad hominem attacks. In seven preregistered studies, i.e., six randomized controlled studies (n = 6464) and an ecologically valid field study on YouTube (n = 22,632), we find that these videos improve manipulation technique recognition, boost confidence in spotting these techniques, increase people's ability to discern trustworthy from untrustworthy content, and improve the quality of their sharing decisions. These effects are robust across the political spectrum and a wide variety of covariates. We show that psychological inoculation campaigns on social media are effective at improving misinformation resilience at scale.

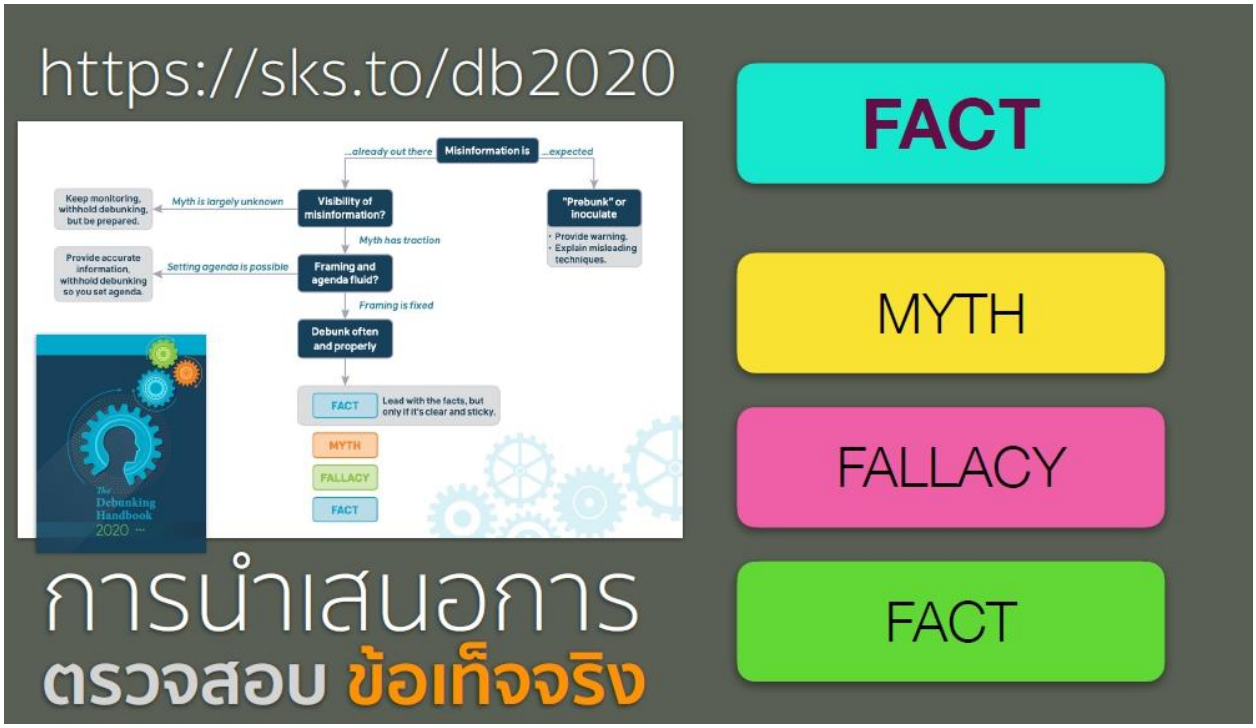
https://sks.to/db2020
...already out there
Misinformation is
...expected
Visibility of misinformation?
Myth is largely unknown
Keep monitoring, withhold debunking, but be prepared.
Myth has traction
"Prebunk" or inoculate
Provide warning.
Explain misleading techniques.
Framing and agenda fluid?
Setting agenda is possible
Provide accurate information, withhold debunking so you set agenda.
Framing is fixed
Debunk often and properly
FACT
Lead with the facts, but only if it's clear and sticky.
MYTH
FALLACY
FACT
The Debunking Handbook 2020
การนำเสนอการ
ตรวจสอบ ข้อเท็จจริง
FACT
MYTH
FALLACY
FACT

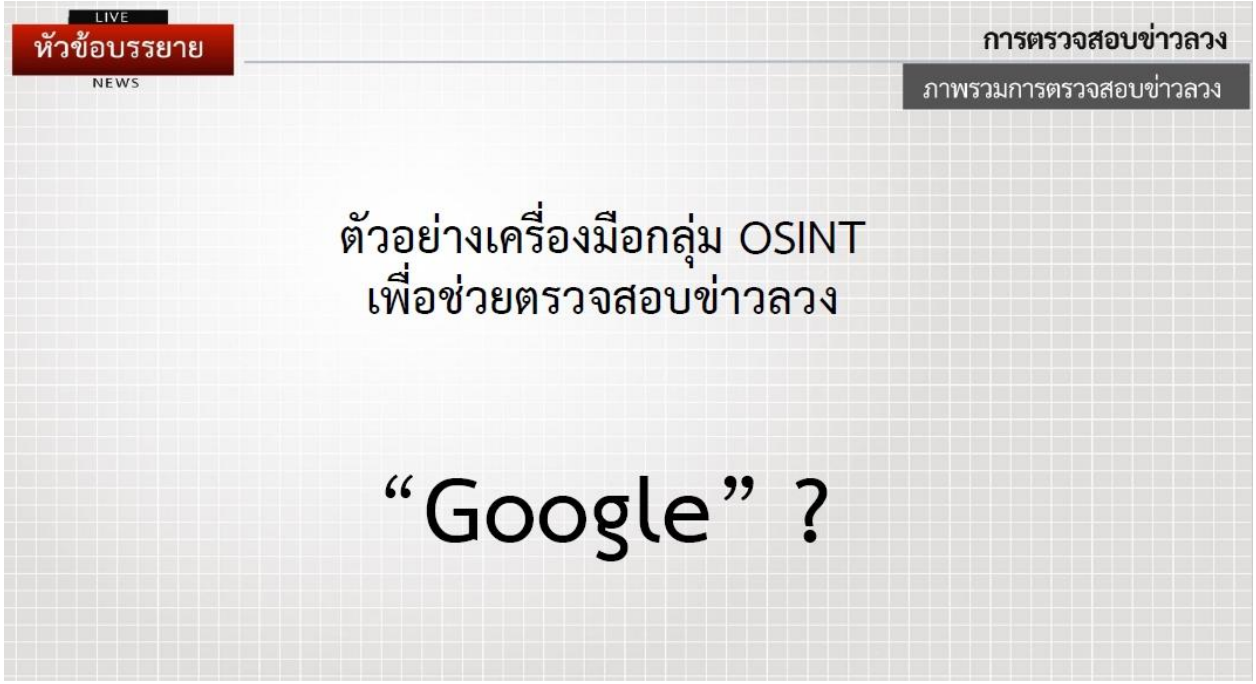
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
ภาพรวมการตรวจสอบข่าวลวง
ตัวอย่างเครื่องมือกลุ่ม OSINT
เพื่อช่วยตรวจสอบข่าวลวง
“Google” ?

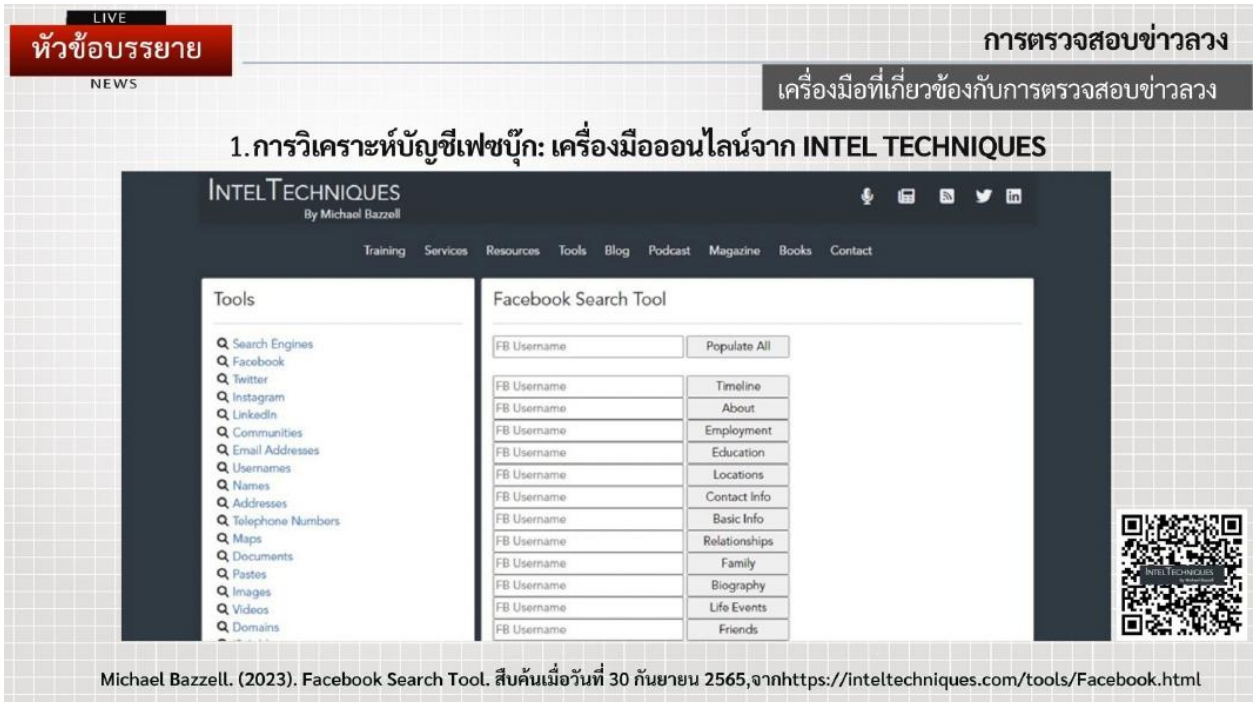

Michael Bazzell. (2023). Facebook Search Tool. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2565,จากhttps://inteltechniques.com/tools/Facebook.html

Joseph, R. (2018). GUIDE: How to verify a Twitter account. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2565, จาก https://africacheck.org/fact-

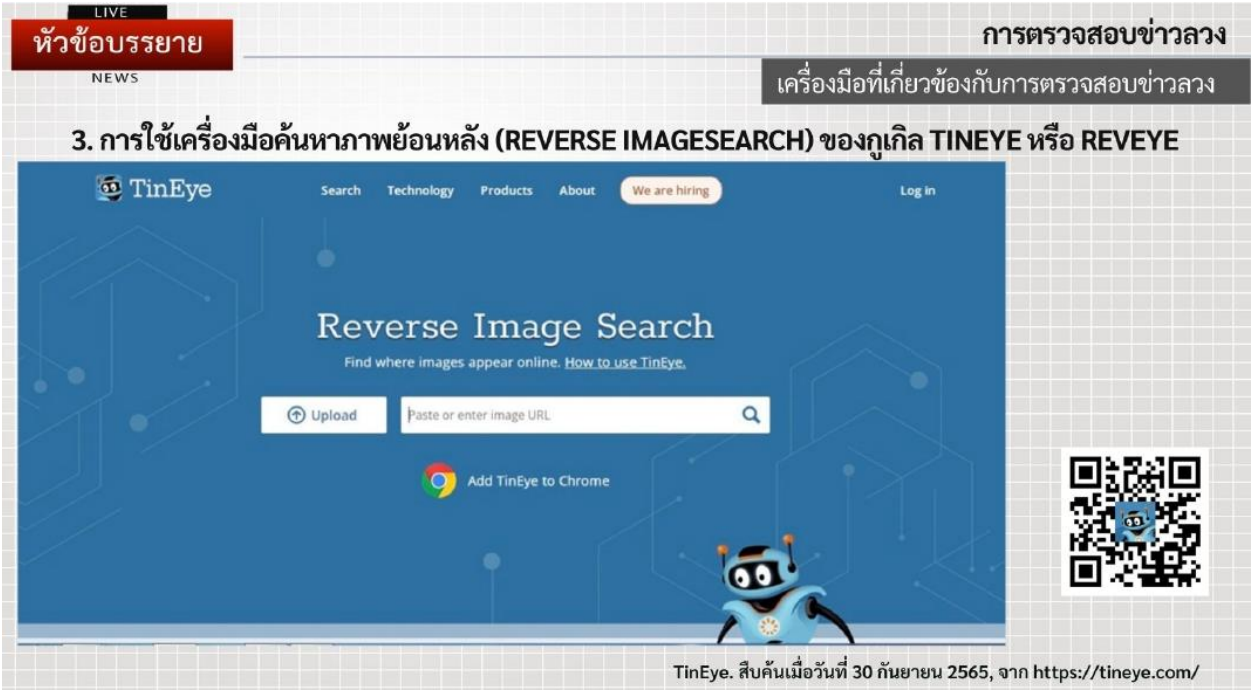

TinEye. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2565, จาก https://tineye.com/

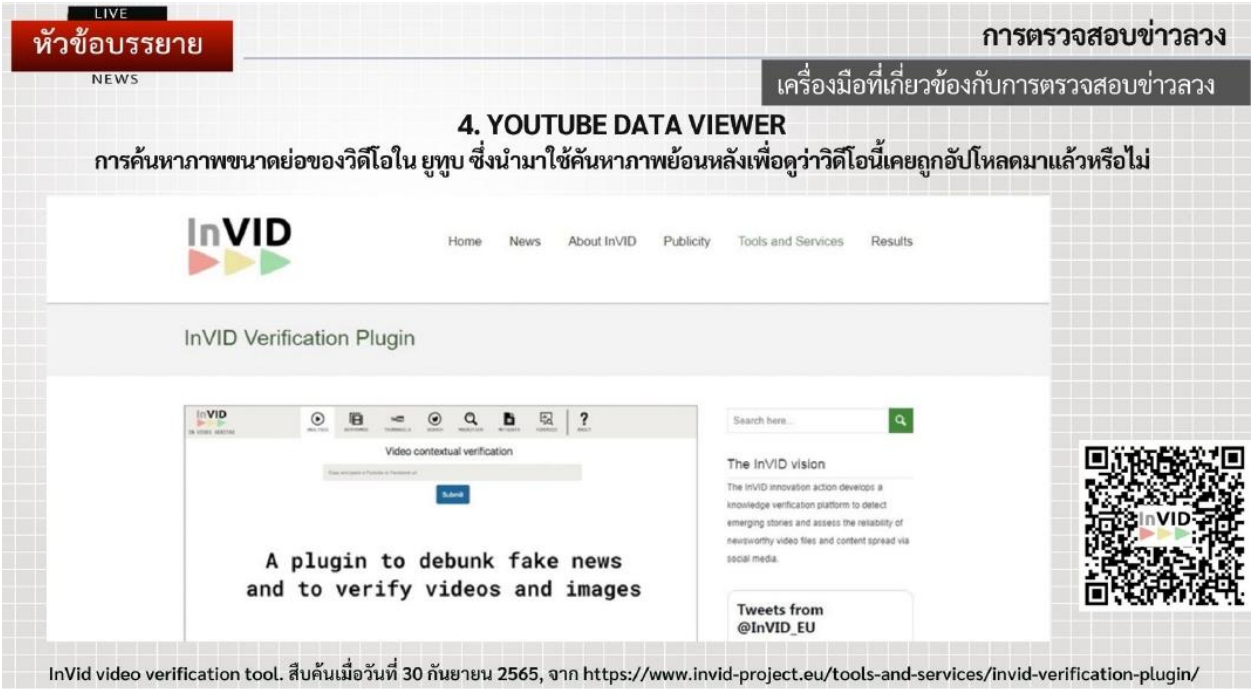

InVid video verification tool. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2565, จาก https://www.invid-project.eu/tools-and-services/invid-verification-plugin/

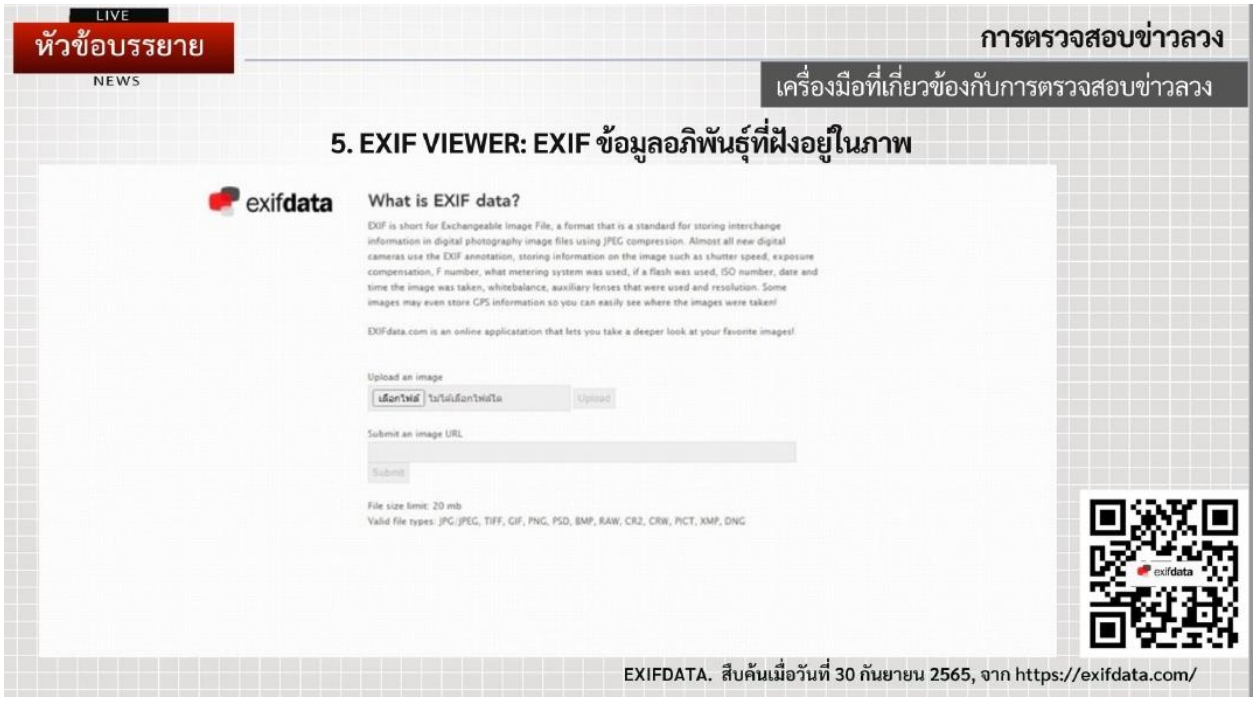
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบข่าวลวง
5. EXIF VIEWER: EXIF ข้อมูลอภิพันธุ์ที่ฝังอยู่ในภาพ
exifdata
What is EXIF data?
EXIF is short for Exchangeable Image File, a format that is a standard for storing interchange information in digital photography image files using JPEG compression. Almost all new digital cameras use the EXIF annotation, storing information on the image such as shutter speed, exposure compensation, F number, what metering system was used, if a flash was used, ISO number, date and time the image was taken, whitebalance, auxiliary lenses that were used and resolution. Some images may even store GPS information so you can easily see where the images were taken!
EXIFdata.com is an online applicatation that lets you take a deeper look at your favorite images!
Upload an image
Submit an image URL
File size limit: 20 mb
Valid file types: JPG/JPEG, TIFF, GIF, PNG, PSD, BMP, RAW, CR2, CRW, PICT, XMP, DNG
EXIFDATA. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2565, จาก https://exifdata.com/

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบข่าวลวง
6. การพิสูจน์หลักฐานด้วยสภาพอากาศ WOLFRAMALPHA
WolframAlpha
UPGRADE TO PRO
APPS
TOUR
Sign In
Wolfram|Alpha Resources & Tools
Take the Tour »
New to Wolfram|Alpha? Explore topic areas, see what Wolfram|Alpha can do and discover Pro.
Examples by Topic »
Explore the immense range of areas covered by Wolfram|Alpha's knowledgebase.
Extensions and Add-Ons »
Download the free add-ons and extensions for web browsers.
Wolfram|Alpha Resources & Tools . สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2565, จาก https://www.wolframalpha.com/resources

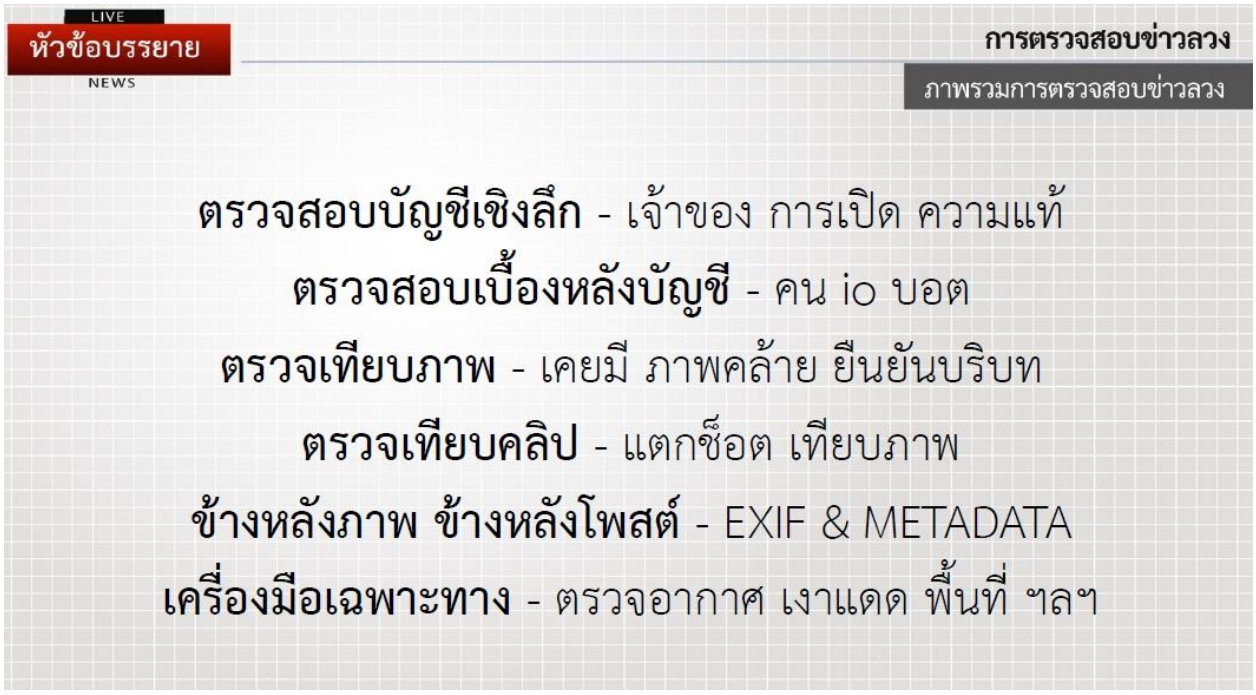
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
ภาพรวมการตรวจสอบข่าวลวง
ตรวจสอบบัญชีเชิงลึก - เจ้าของ การเปิด ความแท้
ตรวจสอบเบื้องหลังบัญชี - คน io บอต
ตรวจเทียบภาพ - เคยมี ภาพคล้าย ยืนยันบริบท
ตรวจเทียบคลิป - แตกช็อต เทียบภาพ
ข้างหลังภาพ ข้างหลังโพสต์ - EXIF & METADATA
เครื่องมือเฉพาะทาง - ตรวจอากาศ เงาแดด พื้นที่ ฯลฯ

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
กรณีศึกษาการตรวจสอบข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
1. วิกฤตภัยธรรมชาติ (NATURAL DISASTER)

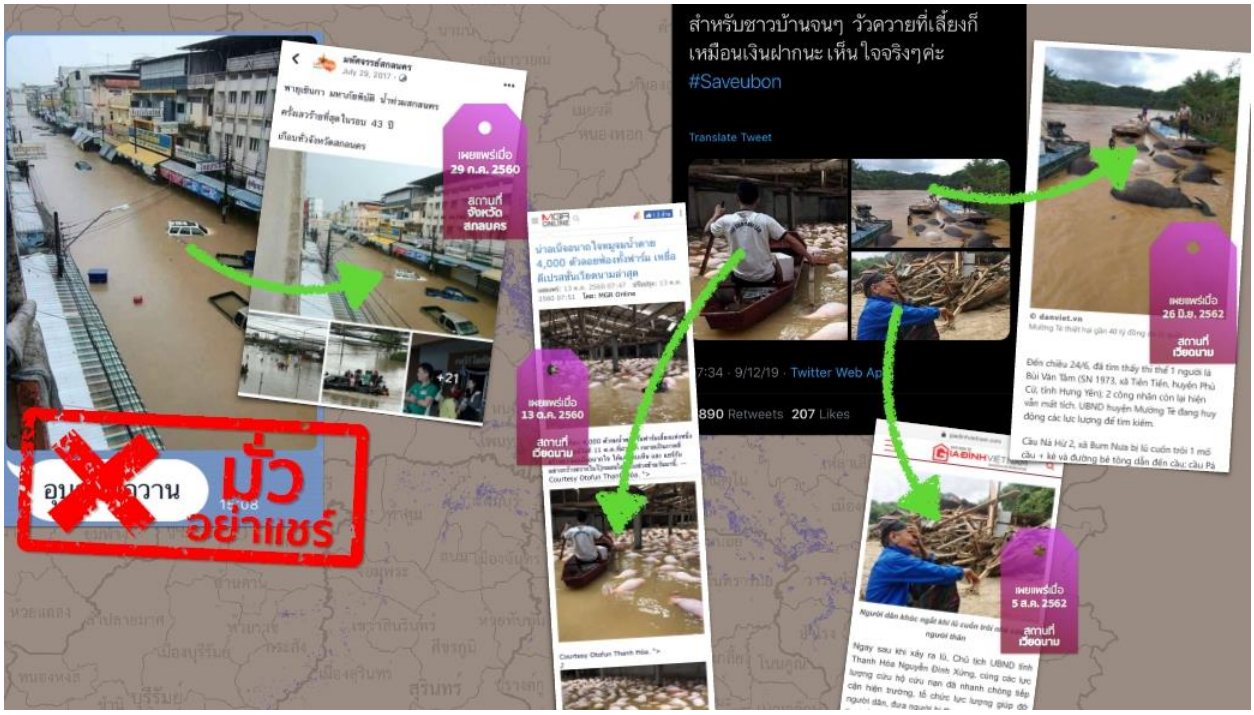
สำหรับชาวบ้านจนๆ วัวควายที่เลี้ยงก็
เหมือนเงินฝากนะ เห็นใจจริงๆค่ะ
#Saveubon
Translate Tweet
890 Retweets 207 Likes
มั่ว
อย่าแชร์

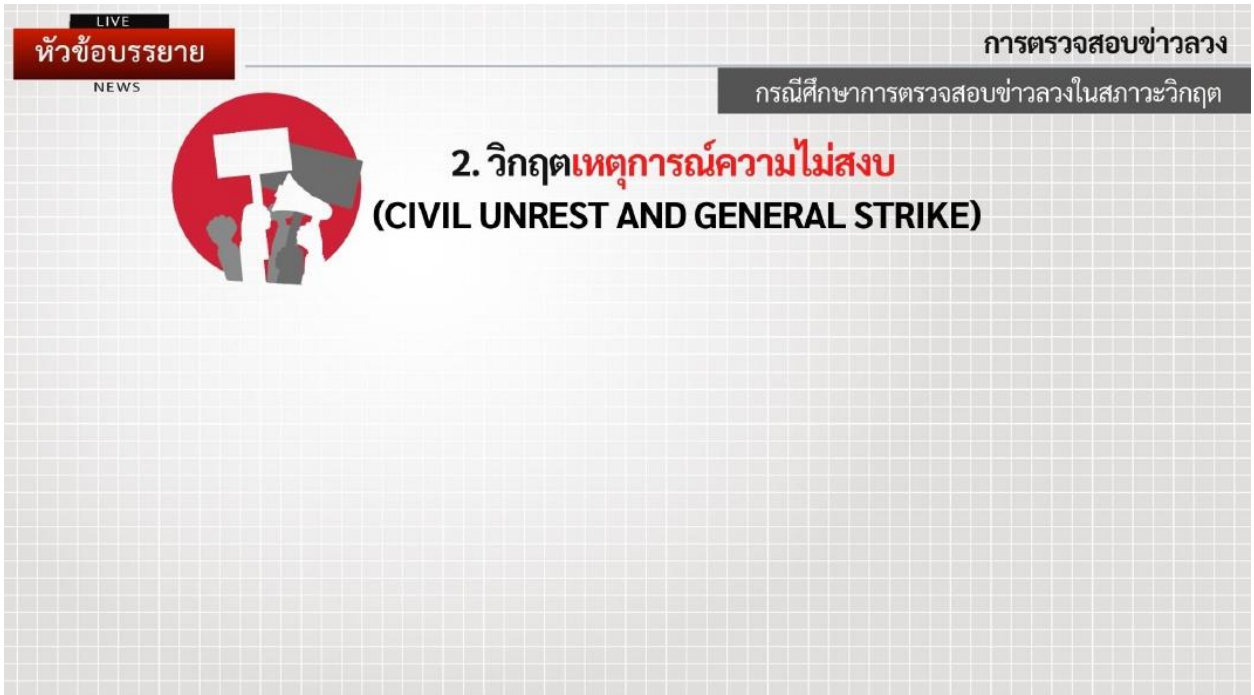
LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
กรณีศึกษาการตรวจสอบข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
2. วิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ
(CIVIL UNREST AND GENERAL STRIKE)

ไม่ได้ตั้งใจ
อย่าแชร์
YouTube
Search
พลังรักนบีปกป้องนบี
M.Faozi Hs.Yaena
Subscribe
1.6K
Add to
Share
More
3,632 views
Published on Sep 27, 2012
Category
News & Politics
License
Standard YouTube License
SHOW LESS

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
กรณีศึกษาการตรวจสอบข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
3) สภาวะวิกฤตโรคระบาด (EPIDEMIC)

โควิด ปิดเมืองคอน
นครศรีฯ เหงา พิษโควิด ปิดร้านเพียบ
3 เม.ย. 65 - ผู้สื่อข่าวรายงานบรรยากาศล่าสุด ย่านใจกลางเมืองคอน
ร้านค้าทยอยปิดหนีพิษเศรษฐกิจพังย่อยยับ หลังผู้ว่าฯ สั่งปิดเมืองหยุดโควิด

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
กรณีศึกษาการตรวจสอบข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
4. วิกฤตทางเศรษฐกิจ (ECONOMIC CRISIS)

ข่าวสำคัญ
ข่าว การเมือง กีฬา ฟุตบอล เซเลบ ทีวีและภาพยนตร์ ข่าวแปลก ๆ มากกว่า
รายงานพิเศษ: การลงทุนครั้งล่าสุดของคุณ เฉลิม อยู่วิทยา ได้ทำให้ผู้เชี่ยวชาญต่างอึ้งพูดไม่ออกและธนาคารใหญ่ ๆ ต่างพรั่นพรึงไปตาม ๆ กัน
คนไทยนับไม่ถ้วนหาเงินได้นับล้านได้จากบ้านโดยการใช้ "ช่องโหว่แห่งความมั่งคั่ง" นี้ - แต่มันถูกกฎหมายหรือไม่?
487
1,344
ผู้เขียน สุจิตต์ วงษ์เทศ
ข่าว
ดังที่เห็นใน:
TNN 24
Thai PBS
ข่าวที่มีผู้อ่านสูงสุด
1 'บงคลกิตติ์-คฑาเกพ' งานเข้า 'ป.ป.ช.' สอบราคาพระเครื่อง-เหล็กไหล 700 ล้าน
2 ชาวจีนยกเลิกทัวร์ฟาร์มสหรัฐฉุดดาวโจนส์ร่วง
3 'กรุงเทพฯ -ปริมณฑล' ฟ้าปิด ฝนเท-น้ำรอระบาย
4 'ปารีณา' แจงทรัพย์สิน รายได้จากการเลี้ยงไก่กว่าร้อยล้าน

LIVE
หัวข้อบรรยาย
NEWS
การตรวจสอบข่าวลวง
กรณีศึกษาการตรวจสอบข่าวลวงในสภาวะวิกฤต
5. วิกฤตอุบัติภัย (ACCIDENT)

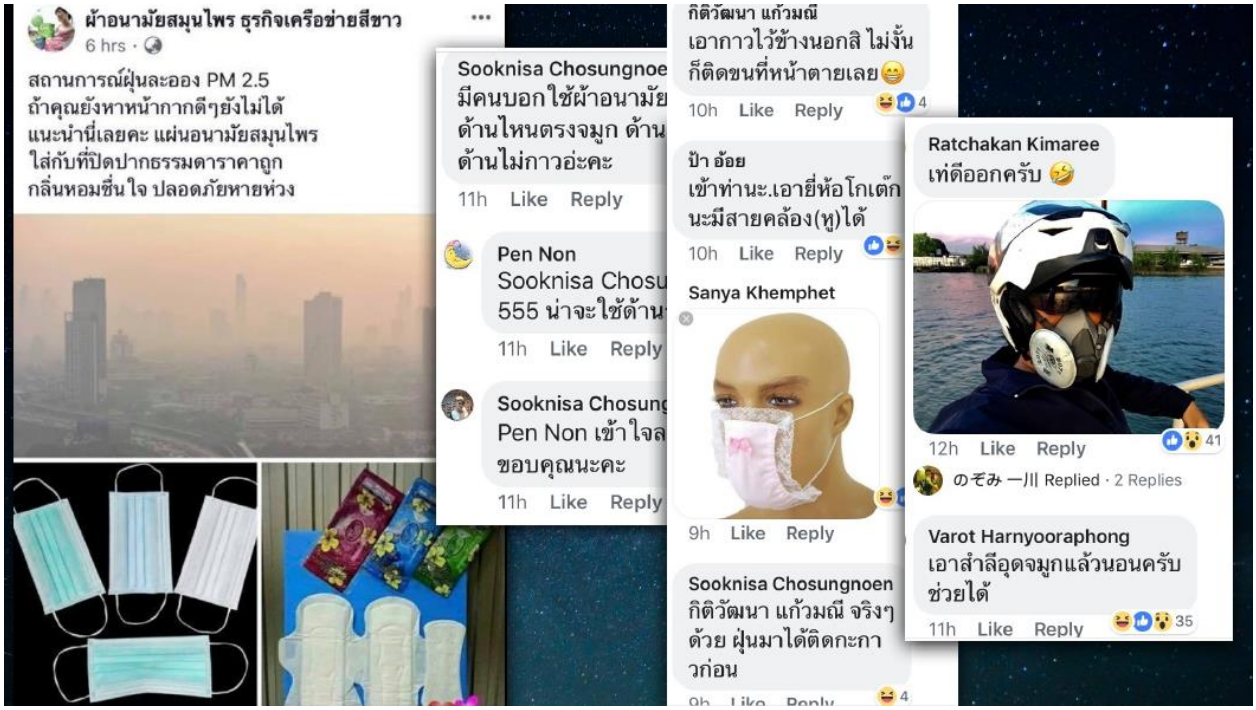

ภาพที่ 27 เอกสารประกอบการบรรยายการตรวจสอบข่าวลวง

โมดูลที่ 7 การฝึกปฏิบัติในรูปแบบสถานการณ์ (Scenario)

วัตถุประสงค์ :

1) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถวิเคราะห์ข่าวจากรูปแบบสถานการณ์ (Scenario) ที่เกิดขึ้นได้

เนื้อหาหลักสูตรโมดูลที่ 7 : ฝึกปฏิบัติในการเขียนข่าวและรายงานข่าวในรูปแบบสถานการณ์จำลอง (Scenario) เหตุการณ์ในสภาวะวิกฤต 5 ประเภท ได้แก่ ภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ความไม่สงบ โรคระบาด วิกฤตทางเศรษฐกิจ และวิกฤตอุบัติภัย ภายใต้เหตุการณ์การเกิดสึนามิในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ประชาชนขาดแคลนอาหาร น้ำและที่อยู่อาศัย ท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์การช่วยเหลือล่าช้าและเกิดการทุจริตงบประมาณด้านภัยพิบัติ มีข่าวลือว่าอาหารและยาที่นำมาแจกจ่ายไม่มีคุณภาพ จนมีผู้ป่วยและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอีก นายกรัฐมนตรีกำลังถูกกดดันอย่างหนัก เนื่องจากจะมีการเลือกตั้งทั่วไปในอีก 3 เดือนข้างหน้า ขณะที่ผู้นำฝ่ายค้านซึ่งใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือหลัก มีคะแนนนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

เอกสารประกอบการฝึกปฏิบัติ

แถลงการณ์

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

เรื่องรายงานสถานการณ์ภัยพิบัติสึนามิ จังหวัดภูเก็ต

พี่น้องประชาชนชาวไทยที่รักทุกท่าน

ผมในนามของนายกรัฐมนตรี ขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้ง จากมหันตภัยสึนามิ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งในการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันนี้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย รายงานตัวเลขผู้เสียชีวิต 2 พันคน ผู้ประสบภัยครอบคลุมพื้นที่ 1 อำเภอ จำนวนกว่า 6 พันคน

ผมได้ติดตามความคืบหน้าข้อสั่งการและนโยบายต่างๆ ทั้งเรื่องผลกระทบจากภัยพิบัติ จะต้องมีมาตรการดูแลในระยะสั้นและระยะยาว เรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งอาหาร น้ำสะอาด ที่อยู่อาศัย ยาและสิ่งของบรรเทาทุกข์ต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างมาก

ขอให้พี่น้องประชาชน อย่าหลงเชื่อข้อมูลข่าวสารที่ไม่ได้มาจากหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากขณะนี้มีผู้ไม่หวังดี พยายามฉวยโอกาสเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างความตื่นตระหนกให้แก่ประชาชน ซึ่งผมได้กำชับให้ผู้เกี่ยวข้องและรับผิดชอบ เร่งติดตามความคืบหน้า สืบสวน และสอบสวน เพื่อดำเนินการเอาผิดกับผู้คิดร้ายและซ้ำเติมสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นในประเทศของเรานี้

ผมมีความเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าการทำความจริงให้ปรากฏแก่สังคมอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม จะทำให้สังคมสงบสุข เพื่อความมั่นคงของประเทศ และเพื่อความอบอุ่นใจของประชาชนชาวไทยทุกคน และผมจะนำมาแจ้งความคืบหน้าให้พี่น้องประชาชนได้รับทราบต่อไปครับ

7.3 แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตอย่างมีจริยธรรม

บทนำ

สภาวะวิกฤตเป็นสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติหรือการกระทำของมนุษย์ที่เป็นภัยคุกคามต่อประชาชนและประเทศ และรัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจของกฎหมายพิเศษเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว เนื่องจากมีผู้ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้างและในระดับที่รุนแรง เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน ร่างกาย ชีวิต และสภาพจิตใจของประชาชน เมื่อเกิดสภาวะวิกฤติด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติภัย ภัยพิบัติ ความไม่สงบทางการเมืองหรือ สถานการณ์โรคระบาด สร้างความตื่นตระหนก ความหวาดกลัว และความสับสนแก่ประชาชน

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิด “การแพร่ระบาดของข้อมูล (Infodemic)” พบได้ทั้งข้อมูลเท็จที่เกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ รวมถึงการปล่อยข่าวที่บิดเบือนเพื่อให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งคนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในบริบทของสังคมที่มีความละเอียดอ่อนจึงตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง/ข่าวปลอมได้ สื่อมวลชนจึงควรเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนด้วยการนำเสนอข้อมูลที่มีแต่ความถูกต้อง เป็นจริงเพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นสื่อมวลชนจึงต้องมีทักษะเฉพาะด้านในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ระหว่างข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นข่าวลวง/ข่าวปลอมให้ได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาที่ต้องแข่งขันกันอย่างสูง

สำนักงาน กสทช. ในฐานะองค์กรกำกับดูแลที่มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้มีกลไกในการกำกับดูแลตนเอง/กันเอง ภายใต้มาตรฐานจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาข่าวลวงในสภาวะวิกฤต จึงได้จัดทำ “แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” เพื่อให้สื่อมวลชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานหลักจริยธรรม และจรรยาบรรณในการนำเสนอต่อสาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คำนิยาม

แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตอย่างมีจริยธรรม ได้กำหนดนิยามที่เกี่ยวข้องดังนี้

สื่อมวลชน

“สื่อมวลชน” หมายถึง การประกอบวิชาชีพสื่อในรูปแบบ องค์กร หน่วยงาน ที่มีขอบเขตการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อหรือช่องทางที่ผลิต เผยแพร่ นำข่าวสาร สาร หรือเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่ประชาชนเป็นการทั่วไป โดยครอบคลุมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อดิจิทัล หรือรูปแบบอื่นๆ ที่มีการสื่อสารในระดับสาธารณะ และมีผู้รับผิดชอบทางกฎหมาย รวมทั้งมีกรอบจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน หมายถึง บุคลากรที่สังกัดองค์กรสื่อมวลชน ในฐานะผู้ปฏิบัติงานในการวางแผน กระบวนการผลิต การนำเสนอเนื้อหา และมีการใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบตามแนวทางวิชาชีพ

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม วางแผนการผลิตและนำเสนอเนื้อหา รวมถึงเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานตามนโยบายของผู้ประกอบกิจการ ผู้รับใบอนุญาตหรือ ผู้มีอำนาจสูงสุด

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานสนองต่อนโยบาย และแนวทางของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร โดยดำเนินการในส่วนของกระบวนการผลิตเนื้อหา

สภาวะวิกฤต

สภาวะวิกฤต หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติหรือการกระทำของมนุษย์ที่เป็นภัยคุกคามต่อประชาชนและประเทศ และรัฐบาลจำเป็นต้องใช้อำนาจของกฎหมายพิเศษเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว โดยแบ่งประเภทของสภาวะวิกฤตออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ (Natural disaster) หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติทำให้เกิดความสับสนและการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยอาจสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน และสาธารณูปโภค[308]

2) สภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil unrest and General strike) หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มประท้วงเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของประเทศไทย ได้แก่

-เหตุการณ์จลาจล หมายถึง สถานการณ์การชุมนุมที่มีลักษณะรุนแรงและอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้อื่นจนเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง เข้าสู่สถานการณ์ก่อการจลาจลที่รุนแรงจนกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อย สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำลายหรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ[309]

- เหตุการณ์ก่อวินาศกรรม หมายถึง สถานการณ์ที่มีการกระทำใด ๆ อันเป็นการมุ่งทำลายทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ หรือสิ่งอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการรบกวน ขัดขวางหน่วงเหนี่ยว

---

308 คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2558). แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ.

309 พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. (2558, 14 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 19-29.

ระบบการปฏิบัติงานใด ๆ ตลอดจนการประทุษร้ายต่อบุคคล อันเป็นการก่อให้เกิดความปั่นป่วนทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของรัฐ[310]

- เหตุการณ์ก่อการร้าย หมายถึง สถานการณ์ก่อวินาศกรรมที่เป็นภัยหรืออาจเป็นภัย อันเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดความไม่สงบสุข ทำลาย หรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ[311]

3) **สภาวะวิกฤตโรคระบาด (Epidemic)** หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดโรคติดต่อหรือโรคที่ยังไม่ทราบสาเหตุของการเกิดโรคแน่ชัด ซึ่งอาจแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วหรือมีภาวะของการเกิดโรคมากผิดปกติกว่าที่เคยเป็นมารวมถึงโรคติดต่ออุบัติใหม่-อุบัติซ้ำ ภัยสุขภาพ หรือภาวะที่มีมลพิษในอัตราสูงที่ส่งผลกระทบหรืออันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตของประชาชน[312]

4) **สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic crisis)** หมายถึง สถานการณ์ที่ภาครัฐรับรู้ถึงความเสี่ยงของความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเงิน หรือความไม่แน่นอนเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางการเงินที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง หรือการที่สถานการณ์วิกฤติด้านอื่นๆ เช่น วิกฤตโรคระบาด หรือ วิกฤตภัยธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ[313]

5) **สภาวะวิกฤตอุบัติภัย (Accident)** หมายถึง เหตุการณ์ความรุนแรงอันเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ที่ไม่ได้เจตนาโดยอาจสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพ ชีวิต ทรัพย์สิน และสาธารณูปโภค[314]

จริยธรรม

“จริยธรรม” หมายถึง หลักการที่ ผู้ประกอบวิชาชีพ ต้องประกอบวิชาชีพด้วยสุจริต บริสุทธิ์ ยึดกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ เป็นแนวทางเกียรติภูมิศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ[315]

---

310 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548. (2558, 1 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 1 - 9.

311 เรื่องเดียวกัน

312 พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558. (2558, 8 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 26-44.

313 Luis Cortavarria Checkley and Alvaro Piris. (2022). Public Communication During a Financial Crisis. 1-5. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2565, จาก www.imf.org/-/media/Files/Publications/covid19-special-notes/en-special-series-on-covid-19-public-communication-during-a-financial-crisis.ashx

314 พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550, 9 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 1-23.

315 สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2557). คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (Ethical Guiline and Self-regulation for Broadcasting). กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.

ข่าวลวง

"ข่าวลวง" หมายถึง ข้อมูลที่ถูกรายงานเป็นข่าวสู่ผู้รับสารโดยไม่อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงซึ่งอาจมีเจตนาแฝงบางอย่างของผู้ส่งสารหรือไม่ก็ได้ หรืออาจเป็นข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จ จริงแต่มีเจตนาสร้างความเสียหายเพื่อหวังผลบางประการจากความเข้าใจผิดต่อข้อมูลนั้น

โดยข่าวลวงสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลบิดเบือน (Disinformation) คือข้อมูลที่ซึ่งเกิดขึ้นโดยผู้ส่งสารมีเจตนาในการบิดเบือนเพื่อหวังผลบางประการ [316]

2. ข้อมูลผิด (Misinformation) คือการส่งสารที่ผิด โดยเชื่อว่าเป็นข้อมูลจริง จึงส่งต่อเพื่อเผยแพร่โดยไม่มีเจตนาร้าย โดยเกิดขึ้นจากความต้องการข่าวสารที่รวดเร็วในสภาวะวิกฤต จนทำให้สารที่ได้รับไม่ครบถ้วน หรือ เข้าใจเจตนาของสารผิดไป [317]

3. ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation) คือ ข้อมูลจริงที่อาจกล่าวเกินจริงและแฝงไปด้วยเจตนาบางอย่างของผู้ส่งสาร เพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิดและสร้างความเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งทั้งที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอ เนื่องจากไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ[318]

แนวปฏิบัติ (Guideline) ในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

1. แนวปฏิบัติก่อนการรายงานข่าวในสภาวะวิกฤต หมายถึง แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเหมาะสมในสภาวะวิกฤตในส่วนกระบวนการจัดเตรียมข้อมูลก่อนนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อป้องกันการรายงานข่าวลวง

ข้อ 1 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องวิเคราะห์และตรวจสอบประเด็นข่าวให้รอบด้านควบคู่ไปกับการใช้เครื่องมือตรวจสอบประเด็นข่าวลวง

ข้อ 2 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องทราบและสามารถเข้าถึงหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรงตามสภาวะวิกฤตต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของประเด็นข่าว

ข้อ 3 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องแสวงหาหรือรับการฝึกการจับสังเกตข่าวลวงอยู่เสมอ

ข้อ 4 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนพึงวิเคราะห์ประเด็นข่าวตามหลัก 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พิจารณาเนื้อหาภาพหรือวิดีทัศน์ที่พบว่าเป็นเนื้อหาปฐมภูมิหรือไม่ (Provenance) 2) ใครคือผู้ริเริ่มส่ง

---

316 Canadian Centre for Cyber Security. (2022). How to identify misinformation, disinformation, and malinformation. Retrieved 21 April 2022, from www.cyber.gc.ca/en/guidance/how-identify-misinformation-disinformation-and-malinformation-itsap00300

317 เรื่องเดียวกัน

318 เรื่องเดียวกัน

ประเด็นนี้ (Source) 3) วันและเวลาที่ประเด็นได้เริ่มต้น (Date) 4) สถานที่ ที่ประเด็นได้เริ่มต้นขึ้น (Location) 5) แรงจูงใจในการจุดประเด็น (Motivation)

ข้อ 5 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนพึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากหลายแหล่ง และตรวจสอบความถูกต้องร่วมกันกับสื่อมวลชนสำนักอื่น

ข้อ 6 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการใช้ข้อมูลที่แสวงหาได้ (แชร์) ร่วมกับสื่อมวลชนสำนักอื่น ๆ

แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนก่อนการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

ก่อนการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร และระดับปฏิบัติงาน ต่างมีแนวทางที่จะต้องเตรียมการตามขอบเขตหน้าที่ของตนเองเพื่อจัดเตรียมข้อมูลก่อนนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อป้องกันการรายงานข่าวลวง ดังนี้

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร พึงเตรียมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจแหล่งข่าว และปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอและสามารถบันทึกร่องรอยการใช้งานได้ เพื่อเป็นการยืนยันว่าได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข่าวก่อนการทำรายงาน และต้องดำเนินการประสานความร่วมมือและช่องทางติดต่อรวมทั้งตำแหน่งผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการในแต่ละสภาวะวิกฤตอยู่เสมอ ต้องมีกระบวนการประสานงานกับสำนักข่าวอื่น ๆ เพื่อยืนยันความถูกต้องของประเด็นข่าวสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน และกำกับการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน ต้องมีความสามารถในการประเมินแหล่งข่าวและยืนยันได้ว่าการดำเนินงานของตนเองได้ผ่านการประเมินความถูกต้องของแหล่งข่าวแล้ว เพื่อเป็นหลักฐานว่าได้ดำรงตนตามจริยธรรมทางวิชาชีพ

2. แนวปฏิบัติภายหลังการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต หมายถึง แนวทางในการแสดงความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนภายหลังการนำเสนอข่าวลวงผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์ในสภาวะวิกฤต

ข้อ 7 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องแสดงความรับผิดชอบและหยุดนำเสนอทันทีเมื่อพบว่าข้อมูลที่นำเสนอนั้นเป็นข่าวลวง

ข้อ 8 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องลบเนื้อหาออกจากแหล่งที่สามารถเข้าถึงย้อนหลังได้ทันทีเพื่อป้องกันการสืบค้นพบเนื้อหาและสร้างความเข้าใจผิดภายหลัง

ข้อ 9 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องนำเสนอเฉพาะเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงเพื่อแก้ไขข่าวลวงนั้น

ข้อ 10 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรแจ้งประชาชนว่าข้อมูลนั้นเป็นข่าวลวงประเภทใด ข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) ข้อมูลที่ผิด (Misinformation) หรือข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation)

ข้อ 11 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบข่าวลวงก่อนส่งต่อ

ข้อ 12 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนควรให้ข้อมูลทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งต่อข่าวลวงหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลที่สาม

ข้อ 13 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องยับยั้งความเข้าใจผิดของสาธารณชนในระยะที่ข่าวลวงกำลังขยายตัว โดยให้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อสาธารณะ

ข้อ 14 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนพึงหลีกเลี่ยงการนำเสนอ Link หรือเส้นทางการเข้าถึงข่าวลวงนั้น ๆ

ข้อ 15 ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนต้องแจ้งต่อแหล่งข่าวว่าข้อมูลที่นำเสนอไปไม่ถูกต้องและควรปฏิเสธการรายงานข่าวนั้นหากไม่ได้รับการแก้ไข

แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนภายหลังการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

ในกรณีที่เกิดการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤตขึ้น ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร และระดับปฏิบัติงาน ต่างมีแนวทางที่จะต้องดำเนินการตามขอบเขตหน้าที่ของตนเองเพื่อ แสดงความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม ดังนี้

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับบริหาร

ก) เมื่อพบข้อบ่งชี้ว่าเกิดประเด็นข่าวลวงในสภาวะวิกฤต ควรให้ความสำคัญกับการงดนำเสนอเนื้อหาใดๆที่เกี่ยวข้องทันทีรวมทั้งตรวจสอบว่าแพลตฟอร์มอื่นๆ ได้มีการนำเสนอเนื้อหาหรือไม่และนำเนื้อหาที่เป็นประเด็นออกจากแพลตฟอร์มนั้นๆ และมุ่งตรวจสอบรวมทั้งแสวงหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวเชื่อเชื่อถือได้รวมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นทางการเพียงพอสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงานเสมอ

ข) ควรพิจารณาแนวทางการยับยั้งประเด็นข่าวลวงในสภาวะวิกฤตตามประเภทของข่าวลวงหลังจากที่ได้ทำตามแนวปฏิบัติเบื้องต้นต่อประเด็นข่าวลวงเรียบร้อยแล้ว เพื่อเป็นการแสดงบทบาทในการยับยั้งการแพร่กระจายข่าวลวง โดยพิจารณาการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับข่าวลวงแต่ละประเภท โดยเตรียมข้อมูลทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงต่อสาธารณชน เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของการส่งต่อข่าวลวงและดำเนินการเพื่อจัดชุดข้อมูลที่ถูกต้องและให้ข้อมูลแก่สาธารณะ

ค) เมื่อต้องปฏิบัติงานข่าวในระยะที่ข่าวลวงเข้าสู่การขยายตัวนั้น บทบาทที่พึงกระทำคือต้องจัดสรรช่วงเวลาและจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอในการแสวงหาข้อเท็จจริงสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน โดยทำการประเมินแหล่งข่าวที่สามารถให้ข้อมูลที่แม่นยำสำหรับผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงานได้ และพึงระมัดระวังการนำเสนอข่าวที่มีจุดบ่งชี้ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาข่าวลวงนั้นได้

ง) หลักการในปฏิบัติเมื่อสื่อมวลชนทราบภายหลังว่าข่าวที่รายงานเป็นข่าวลวงคือต้องกระทำการที่เป็นการแสดงความรับผิดชอบ และแก้ไขความผิดพลาด โดยต้องวางแผนนำเสนอข้อมูลให้ครบทั้งกระบวนการตามแนวปฏิบัติ เพื่อแสดงว่าได้ปฏิบัติการแก้ไขความผิดพลาดนั้นอย่างมีจริยธรรม

ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน

ก) เมื่อพบว่ากำลังเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตประการสำคัญต้องหยุดการนำเสนอข่าวลวงนั้นทันทีและเร่งตรวจสอบข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ก่อนที่จะทำการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงนั้น ๆ

ข) ควรดำเนินการตามขั้นตอนเมื่อได้พิจารณาว่าเกิดประเด็นข่าวลวงขึ้น โดยพิจารณาว่าเป็นข่าวลวงประเภทใด และพึงใช้แนวปฏิบัติที่กำหนดเพื่อเป็นการจัดการที่ถูกต้องมีจริยธรรมและยับยั้งความรุนแรงในสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

ค) เมื่อต้องปฏิบัติหน้าที่ในสภาวะวิกฤตและข่าวลวงกำลังขยายตัว การยับยั้งความเข้าใจผิดสามารถกระทำได้โดยแสวงหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ เพื่อนำข้อเท็จจริงมาเสนอต่อสังคมให้คลายความข้องใจและสามารถคลี่คลายความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้

ง) ควรมีการแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นหลักการของการแสดงความมีจริยธรรมในการรายงานข่าวโดยผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชนระดับปฏิบัติงาน ยังสามารถแก้ไขโดย แสวงหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและแจ้งต่อแหล่งข่าวได้ในกรณีที่พบว่าข่าวที่นำเสนอเป็นข่าวที่ผิดพลาด และควรตรวจสอบจนมั่นใจได้ว่ามีผู้ดำเนินการแสดงความรับผิดชอบตามแนวปฏิบัติแต่ละข้อ เพื่อเป็นการยืนยันว่าในกรณีการนำเสนอข่าวลวงที่เกิดขึ้น ได้มีการจัดการความผิดพลาดได้อย่างมีจริยธรรม เพื่อให้สามารถยืนยันข้อมูลที่แม่นยำได้ การตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนนำเสนอข่าวเพื่อป้องกันการนำเสนอข่าวลวงนั้นซ้ำ

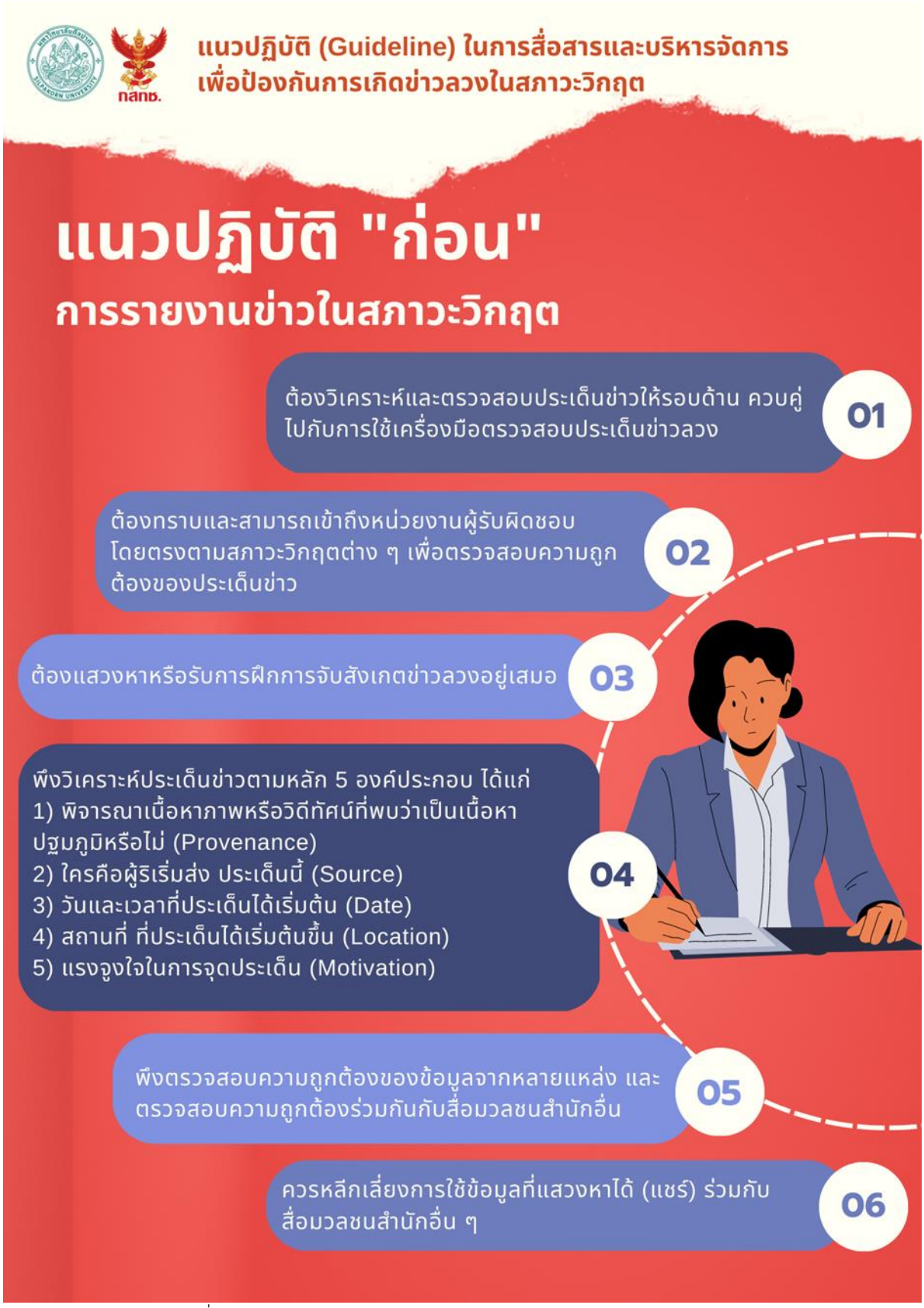

ภาพที่ 28 Infographic แนวปฏิบัติ (Guideline) ก่อนการรายงานข่าวในสภาวะวิกฤต

ภาพที่ 29 Infographic แนวปฏิบัติ (Guideline) ภายหลังการรายงานข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

บทที่ 8 การจัดเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

8.1 การจัดเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เวทีที่ 1

โครงการ “การจ้างที่ปรึกษาเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาและวิจัยแนวทางและกลไกการกำกับดูแลร่วมกัน ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต และป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตให้กับสื่อมวลชนผู้ประกอบวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ องค์กรวิชาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยได้ทำการศึกษาและวิจัยเรียบร้อยแล้วจึงได้ดำเนินการจัดงานเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต โดยเวทีที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

เวทีเสวนาที่ 1 ช่วงที่ 1 “แนวโน้มข่าวลวงที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสภาวะวิกฤต 5 ประเภท สำหรับประเทศไทย”

1. แนวโน้มของประเด็นข่าวลวงที่มักเกิดขึ้นในสภาวะวิกฤต โดยหากจำแนกตามประเภทของข่าวลวง 3 ประเภท จากประสบการณ์การดำเนินงานของท่าน ท่านมี**ความเห็นว่ามักเกิดประเด็นข่าวลวงใดบ้าง**ในสภาวะวิกฤต ดังนี้ สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ สภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ สภาวะวิกฤตโรคระบาด สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ สภาวะวิกฤตอุบัติภัย

1. ข่าวลวงประเภทข้อมูลบิดเบือน (Disinformation)
2. ข่าวลวงประเภทข้อมูลผิด (Misinformation)
3. ข่าวลวงประเภทข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation)

โดยวิทยากรในเวทีเสวนาที่ 1 ช่วงที่ 1 ได้แก่ พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู ตัวแทนจากภาครัฐ นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ ตัวแทนจากศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ และรองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา ตัวแทนจากนักวิชาการ

ประเด็นที่ 1 แนวโน้มข่าวลวงที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสภาวะวิกฤต 5 ประเภท สำหรับประเทศไทย

ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากภัยธรรมชาติ

วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

“ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ เป็นข่าวที่ออกมาในลักษณะที่สร้างความตื่นตระหนก”

ความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า **ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากภัยธรรมชาติเป็นข่าวที่ออกมาในลักษณะที่สร้างความตื่นตระหนก**ให้กับประชาชน อย่างเช่น อาจจะมีพายุเข้ามาอีก 3 ลูก ซึ่งตอนนี้อากาศร้อนมาก ลักษณะอย่างนี้จะเป็นการสร้างความตื่นตระหนกให้กับประชาชน โดยบางกรณีเราไม่ทราบเจตนาของผู้ที่ปล่อยข่าวว่ามีเจตนาอะไร แต่ที่แน่ ๆ คือเกิดความตื่นตระหนก และในขณะเดียวกันอาจจะมีปัจจัยอื่นที่เป็นตัวแปรในการเข้ามาในวัตถุประสงค์นั้น ๆ อย่างเช่น ช่วงนี้อาจจะมีการลงพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐและฝ่ายการเมืองก็เลยเป็นการใช้ข่าวลวงพวกนี้เป็นปัจจัยหนึ่งในการดำเนินการได้เช่นกัน

ภาพที่ 30 การกล่าวถึงสถานการณ์ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากภัยธรรมชาติ โดย ดร. สุระชัย ชูผกา

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า ถ้าเป็นข่าวภัยพิบัติธรรมชาติโดยส่วนใหญ่แล้วมี 2 อย่าง เนื่องจากข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยธรรมชาติไม่สามารถคาดการณ์ได้ ไม่มีใครสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง ชัดเจน ดังนั้นจะมีลักษณะที่มาของข่าวปลอมทั้งหลาย คือ 1) มาจากข่าวลือ 2) มาจากข่าวของการคาดการณ์ ความน่าจะเป็น อย่างเช่นจะมีพายุเข้ามา อย่างเหตุการณ์ที่เชียงใหม่แล้วมีพายุลูกเห็บแล้วตอนนี้กลายเป็นข่าวปลอม คือ ลูกเห็บกลายเป็นหิมะไปแล้ว อันนี้คือตัวอย่างให้เห็นว่าเกิดจากการรู้ไม่เท่าทัน ก็จะเกิดการแพร่กระจายข่าว พูดง่าย ๆ คือข่าวปลอมก็คือข่าวลือที่สร้างความปั่นป่วนให้กับเจ้าหน้าที่ เช่น เดี๋ยวมีคนตายอยู่ที่นู้น เดี๋ยวมีเรื่องนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่กู้ภัยวุ่นวายไปหมด นี่คือลักษณะของข่าวลือโดยธรรมชาติ ซึ่งเราจะมาพูดคุยกันถึงวิธีบริหารจัดการในส่วนนี้ซึ่งมีทางออกในส่วนหนึ่ง

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า สำหรับข่าวภัยพิบัติ อย่างที่ท่านอาจารย์ได้บอกว่าเกิดจากการคาดเดา จะขอไปขยายในส่วนของประเภทที่เราเจอ ก็มักจะคล้าย ๆ ที่อาจารย์บอกคือ เดี๋ยวจะร้อนมาก เดี๋ยวจะหนาวมาก มีพายุ เขื่อนแตก ส่วนมากจะวนเวียนอยู่ในเรื่องลักษณะนี้ โดยส่วนตัวจะแยกเป็น Misinformation เป็นการสื่อสารผิดพลาด การสื่อสารผิดพลาดจะเกิดจากการที่อยู่ในสภาวะวิกฤต พอเกิด การแชร์ข่าวมาแล้วรู้สึกว่าเราถูกบีบคั้นจากสถานการณ์ เรามีคนที่เรารักเราห่วงอยู่ในพื้นที่ หรือการที่ต้องการแพร่กระจายให้คนในพื้นที่นั้น ๆ ได้ทราบได้เตรียมการรับมือ เกิดเป็นการไม่ได้ตรวจสอบให้ดีทำให้เกิด การแชร์ข่าวออกไป ก็จะเป็นการสื่อสารข้อมูลที่ผิด หรือ Disinformation เหตุการณ์ที่เจอบ่อย ๆ คือ ต้องการที่จะหลอกให้คนเข้ามากดโหวตเพื่อที่จะได้เงินจากยอดรับชม เป็นการสร้างข่าวที่ดูน่าตกใจ เช่น เชียงใหม่ หิมะตก ทำให้คนเข้าไปดู เขาก็จะได้รับเงินจากโฆษณาในเว็บไซต์ของเขาเพิ่มขึ้นมา ซึ่งจะเป็น 2 เรื่องที่เจอบ่อย ๆ ในศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม และเรียกได้ว่าหลักจากที่ทำงานมา 3 ปีก็จะเห็นว่ารูปแบบการทำงานจะวนอยู่ใน 2 เรื่องนี้ทั้งนั้น ไม่มีใครสร้างข่าวภัยพิบัติมาเป็น Malinformation เพราะว่าไม่ได้เป็นเรื่องการทำลายล้างในกลุ่มคนจะเป็นเกี่ยวกับภัยพิบัติมากกว่า

“โดยพื้นฐานในสภาวะภัยธรรมชาติจะไม่มี Malinformation”

ความคิดเห็นจากนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า **โดยพื้นฐานในสภาวะภัยธรรมชาติจะไม่มี Malinformation** เนื่องจากว่าประชาชนอยากจะทราบข้อเท็จจริงว่ามีอะไรเกิดขึ้นจริงบ้าง แล้วสิ่งที่นำเสนอมาถ้าอยู่บนพื้นฐานความจริงก็จะสอดคล้องกับบริบทและจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน แต่หากพูดถึง Malinformation ถ้าสมมุติเป็นความจริงแล้วทำไมถึงมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน เพราะบางทีจะถูกนำเสนอออกมาไม่สอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์นั้น ๆ ในส่วนนี้คือจะไม่มีลักษณะของการเป็น Malinformation อยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่จะอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลผิด (Misinformation) หรือข้อมูลบิดเบือน (Disinformation)

ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า จะต้องมองใน 2 ด้าน ทั้งฝั่งของผู้ก่อความไม่สงบ และฝั่งของฝ่ายต่อต้าน การบริหารจัดการในภาครัฐนั้นมีวิธีการดำเนินการตามรูปแบบอยู่แล้ว ในกรณีที่ฝั่งซ้ายออกข่าวลวงมาในลักษณะที่เชิงปลุกระดม เพื่อที่จะให้มีการต่อต้านรัฐบาลมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน จะมีฝั่งขวาซึ่งนิยมในเรื่องเชื้อชาติ เรื่องเผ่าพันธุ์ จึงกลายเป็นการทำให้เกิดการเหยียดกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา เช่น การลงพื้นที่ของท่านนายกรัฐมนตรีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการใส่ชุดในลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมของพื้นที่ จากนั้นมีการเผยแพร่ภาพออกมาและถูกตีความออกมาให้เกิดความเข้าใจผิด ซึ่งวัตถุประสงค์คือต้องการที่จะให้เกิดภาพว่าท่านนายกรัฐมนตรีไปคลุกคลีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และเกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้น ทำให้มีผู้คนเข้ามาแสดงความคิดเห็น ทำให้คนที่รู้สึกต่อต้านเกิดแรงผลักดันขึ้นมาซึ่งตัวของผู้รับสารเองอาจจะเห็นแค่ภาพเดียว โดยที่ไม่ได้เห็นในภาพรวมทั้งหมดว่าตัวบริบทของเหตุการณ์นี้เป็นอย่างไร ปัญหาความไม่สงบนั้นเป็นรากลึก โดยไม่ใช่เฉพาะเรื่องข่าวอย่างเดียว สิ่งหนึ่งที่ทำให้โหมขึ้นมาเป็นระยะ ๆ คือ การปล่อยข่าวในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งฝ่ายของผู้ต่อต้านรัฐบาลเอง และฝ่ายที่สนับสนุน กลายเป็นความขัดแย้งกันเองโดยเกิดเป็นปัญหาจากการรับส่งสาร

“ข่าวแบบนี้ถ้าถูกนำเสนอโดยสื่อมวลชนขาเดียวจะเป็นข่าวที่อ่อนไหวมากที่จะเกิด Disinformation”

ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมสื่อ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า ถือเป็นเรื่องน่ากลัวมากสังคมไทย ส่วนใหญ่กำลังเผชิญกับเนื้อหาข่าวที่บิดเบือน โดยส่วนมากจะเป็นลักษณะข่าว Disinformation สะมากกว่า เนื่องจากข่าวที่เกี่ยวกับความไม่สงบจะมีความจริงอยู่เสมอ ซึ่งเนื้อหาข่าวที่บิดเบือนจะไปเสริมแรงความคิดของผู้สนับสนุนของแต่ละฝ่ายที่มีขั้วความคิดคนละขั้วกัน ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ความไม่สงบที่ภาคใต้ หรือ สถานการณ์ทางการเมือง ลักษณะแบบนี้

จะถูกนำเสนอในทางภาพกว้าง ที่พร้อมจะถูกนำเสนอมาบิดเบือนได้เสมอ ต้องยอมรับว่าข่าวลักษณะนี้มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้น เช่นนายกรัฐมนตรีไปลงพื้นที่จริง ๆ แต่ไม่ได้ไปทำเรื่องแบบนั้นหรือพูดแบบนั้นจริง ๆ แต่ถูกตัดตอนออกมาเพื่อที่จะไปโพสต์ต่อส่งต่อ กลายเป็นการเสริมความเชื่อความเกลียดชังลักษณะแบบนี้อยู่ตลอด ซึ่ง**ข่าวแบบนี้ถ้าถูกนำเสนอโดยสื่อมวลชนขาเดียวจะเป็นข่าวที่อ่อนไหวมากที่จะเกิด Disinformation** จะถือเป็นบทเรียนสำคัญซึ่งสังคมไทยจะต้องทำงานเรื่องนี้ต่อไปอย่างหนักเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวที่บิดเบือน

ภาพที่ 31 การกล่าวถึงสถานการณ์ข่าวลวงในสภาวะวิกฤต โดย นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์

นายสันติภาพ กล่าวว่า เห็นด้วยกับอาจารย์สุรชัย แต่อาจจะมีเรื่องของ Malinformation เข้ามาด้วย ซึ่งในประเด็นของ Filter Bubble หรือการกรองข้อมูลสารที่จะรับ เป็นการที่เรามีความคิด และอคติต่อคนหนึ่ง หากใครพูดถึงคนนั้นในทางที่ไม่ดีเราก็จะรู้สึกเห็นด้วย แต่หากเป็นคนที่เราชอบเราจะตั้งคำถามว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ และมีการโต้แย้ง ซึ่งในทางของผู้สนับสนุนเมื่อได้รับสารที่ไม่ดีของอีกฝ่ายก็จะรู้สึกเชื่อ ท้ายที่สุดต้องดูว่าเป็นการบิดเบือนโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือ มีเจตนาจงใจที่จะสื่อสารให้เข้าใจผิด ซึ่งหากเป็นเรื่องของเหตุการณ์ความไม่สงบจะไม่ใช่ข่าวลวงเสียทีเดียว แต่จะมีวาทะกรรมที่ใช้สร้างความเกลียดชังเข้ามามีบทบาทเยอะมาก ว่าอีกฝ่ายไม่ใช่พวกของเรา ดังนั้นการที่ไม่ใช่พวกเราการพูดก็จะมีการแต่งแต้มสีสันเข้าไป หรือการเอาภาพที่เรียกว่าไม่ได้เป็นข้อเท็จจริง เป็นภาพที่เกิดขึ้นจริง ๆ แต่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง เอามาขยายผลในแบบผิด ๆ ก็จะพบเห็นบ่อย ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เคยเจอ จริง ๆ นายกทุกท่านลงพื้นที่ภาคใต้และใส่ชุดประจำถิ่น อาจจะมีบิดเบือนว่านายกกำลังฝักใฝ่สนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่งมากกว่า ซึ่งถามว่าศาสนาผิดหรือไม่ ไม่ผิดเนื่องจากเป็นความเชื่อ เป็นทัศนคติ ซึ่งพอเป็นเรื่องทัศนคติก็จะง่ายต่อการแบ่งแยก ทำให้ง่ายต่อการเล่นข่าวของฝั่งตรงข้าม จึงเป็นที่มาของความมั่นคงและเหตุการณ์ความไม่สงบได้ในระยะยาว

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า ประเด็นข่าวที่ผู้นำแต่งกายในศาสนาอื่นมองว่าไม่ใช่ข่าวลวง คือท่านผู้นำแต่งกายในลักษณะนั้นจริง ๆ เพียงแต่ว่าผู้ที่จะเอาข้อมูลนี้หรือรูปถ่ายนี้ไปใช้ประโยชน์ เพื่อจะสนับสนุนความคิดตนเอง หรือเพื่อให้เกิดการเลือกข้าง จะมองในส่วนนั้นมากกว่า เช่น การจัดเสวนาวันนี้กระบวนการสื่อสารพื้นฐานประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร คือ สื่อมวนชน ที่มีการกำกับดูแลตนเอง กำกับดูแลร่วมกัน ในส่วนของเนื้อหาควรเป็นศูนย์ป้องกันข่าวปลอมเข้ามาช่วยในการคัดกรอง และช่องทางการสื่อสาร สำนักงาน กสทช. ช่วยกำกับดูแล ช่วยควบคุม หรือแม้แต่ตัวองค์กรสื่อเอง แต่ในส่วนผู้รับสารมองว่า ถ้าเป็นเรื่องของนายกแต่งตัวอีกศาสนา ผู้รับสารควรจะต้องเปิดรับข้อมูลข่าวสารให้รอบด้านเพิ่มมากขึ้น ท้ายที่สุดแล้วศาสนาไม่ใช่เรื่องผิด เป็นเรื่องของความเชื่อ ซึ่งถือเป็นสิทธิเสรีภาพของท่านในการที่จะแต่งตัวเช่นนั้น เพียงแต่ว่าคนที่เอาไปสื่อสารต้องพยายามมองเจตนาตรงนี้ให้ออกว่าต้องการที่จะสื่อสารอะไร

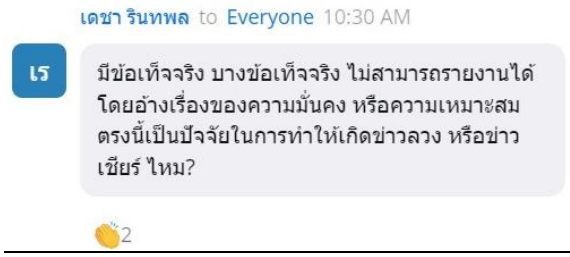

ภาพที่ 32 ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา

ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงบางข้อเท็จจริงไม่สามารถรายงานได้ โดยอ้างเรื่องของความมั่นคงหรือความเหมาะสม เหตุผลนี้เป็นปัจจัยทำให้เกิดข่าวลวงหรือไม่

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า ปัจจุบันเรื่องกระบวนการกำกับดูแล จะเห็นได้ว่าทุกคนสามารถเป็น Reporter มีช่องเป็นของตัวเอง เพราะว่ามีเทคโนโลยีอย่างเช่นช่อง YouTube ที่สามารถสร้างเป็นช่องนำเสนอข่าว ทำตัวเองเป็นนักข่าวได้เลย นำสู่ประเด็นคำถามที่ว่าข้อเท็จจริงบางข้อเท็จจริง ที่ไม่สามารถรายงานได้ ต้องขอถามก่อนว่าผู้รายงานเอาความเห็นส่วนตัว หรือว่าเอาความคิดของตัวเองไปเป็นหลักในการที่จะเอาไปรายงาน สิ่งนี้เพื่อที่จะนำไปสู่การเผยแพร่ การที่ไม่มีการควบคุมการนำเสนอ ซึ่งเมื่อก่อน การจะนำเสนอข่าวจะต้องมีการตรวจสอบ แต่ปัจจุบันไม่มี กลายเป็นว่าทุกคนเอาความคิดเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ทำให้ความถูกผิดมาทีหลัง ทำให้เกิดปัจจัยที่ว่าควรนำเสนอหรือไม่ควรนำเสนอ เพราะว่าบางทีสิ่งที่นำเสนอ ขอพูดในนามภาครัฐ เรื่องบางเรื่องถ้านำเสนอไป มันเกิดความเสียหายต่อสาธารณะมากกว่าที่จะนำเสนอไปบางส่วน ถ้านำเสนอไปแล้วเกิดผลกระทบในภาพกว้าง มองในมุมเจ้าหน้าที่รัฐจะมองในมิติต่าง ๆ ให้ครบถ้วน

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า การนำเสนอเรื่องของความมั่นคง ควรดูว่าใครเป็นผู้กำหนดว่าอันไหนคือความมั่นคง เพราะฉะนั้นบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่อ คือเรื่องของเสรีภาพ และความมีเหตุมีผล หากยึด 2 สิ่งนี้ พูดได้เลยว่าไม่ต้องสนใจเรื่องของความมั่นคง อยากจะย้ำว่าบางทีต้นตอของข่าวลวงเกิดจากความไม่เปิดเผยของข้อมูลจากภาครัฐด้วย

ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากวิกฤตโรคระบาด

วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

“เมื่อผู้คนรับรู้ข้อมูลและเกิดความเข้าใจ
ข่าวลวงที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดก็จะลดน้อยลงและหายไป”

ความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า ข่าวปลอมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์โควิด-19 มักจะเกิดจากการที่ไม่รู้ พอคนไม่รู้จึงส่งผลให้เกิดความกลัว ดังนั้น พอมีความกลัวก็จะเข้าใจทุกอย่างได้ยากมาก และสร้างความเข้าใจผิด ๆ ให้เกิดขึ้น ส่งต่อให้มีการแชร์ข้อมูลผิด ๆ นั้นออกไป เช่น เคยเห็นคลิปวีดีโอที่คนเดิน ๆ อยู่แล้วล้ม ทีนี้มีออกมาแล้วถูกนำไปแชร์ต่อ เราพบคนแชร์และไปสอบถามว่าคุณแชร์ทำไม พบว่าคนไทยไม่ค่อยตระหนักเลยว่าโควิดอันตราย ก็เลยปล่อยออกไปเพราะคิดว่าคนกลัวคนคงใส่หน้ากากอนามัยมากขึ้น มีเจตนา คือ อยากให้คนใส่หน้ากากมากขึ้น แต่วิธีที่ปล่อยข่าวไปไม่ถูกต้องแค่นั้นเอง หรือการที่ไปทราบมาว่าคนไปลือกันว่ามีคนเสียชีวิตเพราะโควิด ก็นำไปปล่อยต่อในไลน์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อมา ช่วงหนึ่งจะเจอข่าวแบบนี้บ่อย เกิดจากการไม่รู้และเกิดการปล่อยต่อมากกว่า ถ้าเป็นเรื่องของความมั่นคงก็จะเกิดการอ้างว่าจัดการไม่ดีจัดการเรื่องวัคซีนไม่ได้ จะเป็นการเอาข้อมูลอื่น ๆ มาปล่อย แต่ถ้าที่ผิดเลย คือ ปล่อยข่าวว่าฉีดวัคซีนแล้วตาย อันนี้จะเจอในช่วงแรก ๆ เลย ก็จะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคง ก็จะเป็นผลลบที่เกิดจากการปล่อยข่าวพวกนี้ออกมา ซึ่งไม่ได้ระบุว่าฝั่นไหนถูกฝั่งไหนผิด แต่สุดท้ายแล้วสามารถแก้ไขได้ด้วยการให้ข้อมูล ที่ถูกต้อง **เมื่อมีผู้คนรับรู้ข้อมูลและเกิดความเข้าใจ ข่าวลวงที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดก็จะลดน้อยลงและหายไป**

นางสาวพิมพ์ประไพ จิตหาญ กล่าวสรุปว่า วิกฤตของโรคระบาดจริง ๆ แล้วมีช่วงเวลาของวิกฤตโรคระบาดช่วงต้นของเหตุการณ์ ที่ยังไม่สามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้นได้ หากสรุปความเห็นจากคุณสันติภาพในช่วงต้น ๆ จะเห็นว่าสื่อมวลชนต้องเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤตโรคระบาด ประเภทข่าวลวงที่ต้องเจอในช่วงที่ข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ คือข่าวลือว่ามีการเจ็บป่วย หรือ ตายจากการติดต่อ ข้อมูลผู้ติดเชื้อรายแรก หรือ การลือว่ามีคนตายเพราะโรคระบาดนี้

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า ช่วงการแพร่ระบาดของโควิดเป็นช่วงที่เจ้าหน้าที่ได้ทำคดีข่าวปลอมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีการส่งข้อมูลทั้งจากกระทรวงสาธารณสุข ส่งข้อมูลมาจากสำนักงาน กสทช. ฯ เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ การกระทำแบบนี้เป็นการกระทำที่นำสู่ระบบคอมพิวเตอร์ การนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จ ซึ่งอาจมีเจตนาที่ดี แต่เนื่องจากข้อมูลเป็นเท็จ ตัวกฎหมายต้องมีการดำเนินคดีกับกลุ่มคนที่ทั้งเจตนาดีและไม่ทราบเจตนาที่แท้จริง เมื่อมีการนำเข้าข้อมูลเป็นเท็จส่งผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตระหนก

ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมงานเสวนา กรณีสถานการณ์โควิด-19 เป็นการใช้พระราชกำหนดฉุกเฉิน คือการนำกฎหมายความมั่นคงมาใช้อย่างยาวนาน ทำให้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิด Fake News หรือข่าวคลาดเคลื่อนได้อย่างไร

ในกรณีสถานการณ์โรคระบาด ต้องมีการใช้กฎหมายพิเศษ เพราะเป็นภาวะวิกฤตของสังคม แต่ว่าปัญหาคือ โรคระบาดกับภาษาของหมอ ทำให้เกิดข้อมูลที่ผิด เพราะหมอใช้ภาษาของระบาดวิทยาในการแถลงข่าว ซึ่งมองว่าไม่ใช่ภาษาที่จะนำมาใช้ในการแถลงข่าว

ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมสื่อ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า ในกรณีของข่าวสถานการณ์โรคระบาด ต้องมีการใช้กฎหมายพิเศษ เพราะเป็นภาวะวิกฤตของสังคม แต่ว่าปัญหาคือ โรคระบาดกับภาษาของหมอ ทำให้เกิดข้อมูลที่ผิด เพราะหมอใช้ภาษาของระบาดวิทยาในการแถลงข่าว ซึ่งมองว่าไม่ใช่ภาษาที่จะนำมาใช้ในการแถลงข่าว ซึ่งการแถลงข่าว

ศูนย์กลางอยู่ที่รัฐบาล พรก.ฉุกเฉินจำเป็น แต่จำเป็นเพื่อจะใช้สื่อสารกับสังคมให้เหมาะสม ซึ่งเห็นด้วยกับเรื่องของ พรก.ฉุกเฉินแต่จะต้องไม่ใช่การนำมาใช้โดยฝ่ายรัฐฝ่ายเดียว

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า เห็นด้วยกับรองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา ในเรื่องระดับของการสื่อสารในสภาวะวิกฤต พรก.ฉุกเฉิน เป้าหมายคือประชาชนทั้งหมด ถ้าพูดถึงระดับการสื่อสาร คือ การสื่อสารมวลชน ดังนั้น ควรจะต้องมีการใช้ภาษาที่มวลชนเข้าใจได้ การใช้ภาษาทางการก่อให้เกิดการตีความของสื่อแต่ละสำนักอาจจะมีการตีความผิด ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดตามไปด้วย

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า การสื่อสารภาษากฎหมายคล้าย ๆ การสื่อสารทางการแพทย์ ซึ่งจริง ๆ แล้วการตีความต้องไปดูว่ากฎหมายฉบับนี้ การตีความที่ออกมา ไม่ว่าจะเป็นการแถลงข่าวซึ่งเห็นด้วยอย่างที่รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกากล่าว แต่ในขณะเดียวกัน บริบทของเจ้าหน้าที่ อย่างเช่นการพูดว่าประชนอาจเข้าถึงได้ อาจในที่นี้คือการเข้าถึงขนาดไหน ซึ่งยังไม่เคยมีการนำมาถกเถียงกันว่าจะต้องใช้ภาษาในระดับไหน การสื่อสารถือเป็นเรื่องสำคัญ การสื่อสารโดยใช้ภาษาก็เป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการเข้าถึงข้อมูล

ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากวิกฤตเศรษฐกิจ

วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

“วิกฤตด้านเศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องทั้ง

Misinformation Disinformation Malinformation”

ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมสื่อ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า **วิกฤตเศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องทั้ง Disinformation Disinformation Malinformation** (ข้อมูลผิด ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลอันตราย) เพราะมาจากภาษาทางเทคนิค ที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความรู้ของสื่อมวลชน โดยส่วนใหญ่สื่อมวลชนไทยมีข้อด้อย 2 เรื่อง คือ ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ และความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษ อย่างเช่นตอนนี้เกิดเหตุการณ์ ธนาคารล้มที่สหรัฐอเมริกา และหุ้นตก แต่ในมุมมองส่วนตัวกลับมองว่าเป็นเรื่องดีของเศรษฐกิจไทย หุ้นต้องขึ้น แต่ตลาดหุ้นเอาข่าวมาลือทำให้หุ้นตก ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผิดเพราะบุคลากรทางด้านเศรษฐกิจใช้ภาษาเศรษฐกิจในการสื่อสาร จะเห็นได้ว่าข่าวเรื่องพลังงาน ข่าวเรื่องการเงิน เกิด Fake News ตลอดเวลา เพราะในกระบวนการของเศรษฐกิจมีความซับซ้อนมาก คนที่มาอธิบายส่วนใหญ่ไม่สามารถอธิบายเป็นภาษาสื่อมวลชนที่ประชาชนเข้าใจได้ และในการนำเสนอของสื่อมวลชนเพื่อความถูกต้องจะต้องนำเสนอตามข้อมูลภาษาทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการลือต่อ ๆ กันไป อีกด้านหนึ่งวิกฤตเศรษฐกิจ กรณีตัวอย่างในปี พ.ศ.2540 เพราะข่าวปลอม ข่าวลือ ทำให้เกิดวิกฤตจริง ๆ ถือเป็นหัวใจสำคัญเป็นความอันตรายมาก เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนมีบทบาทสูงมากที่จะเข้ามาช่วยได้

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า การนำเสนอข้อมูล คือการใช้ความกลัว หรือความโลภในเรื่องการหลอกเอาข้อมูลต่าง ๆ จากมิจฉาชีพในปัจจุบัน กรณีตัวอย่างเรื่องการหลอกลงทะเบียนว่าคุณจะได้รับสิทธิ์ที่ภาครัฐให้ แล้วก็นำข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง ข่าวลือที่เรียกได้ว่าเป็นการดิสเครดิตทางรัฐบาลด้วย

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า ในกรณีการใช้ข่าวลวง มิจฉาชีพจะใช้ในลักษณะข่าวลวง ไม่ว่าจะเป็นการดักข้อมูล การนำข้อมูลเพื่อที่จะนำไปสู่การหลอกลวง ที่ในปัจจุบันเป็นปัญหาหลัก เป็นที่มาที่นำไปสู่ความเสียหายด้านทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่ามีผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจและการลงทุนภายในประเทศ จากการที่จะเปลี่ยนแพลตฟอร์มไปใช้ระบบดิจิทัลเริ่มเกิดความไม่มั่นใจในระบบการใช้ข้อมูล การให้ข้อมูล และในท้ายที่สุดก็ย้อนกลับมาว่าธนาคารทำอย่างไรได้บ้าง

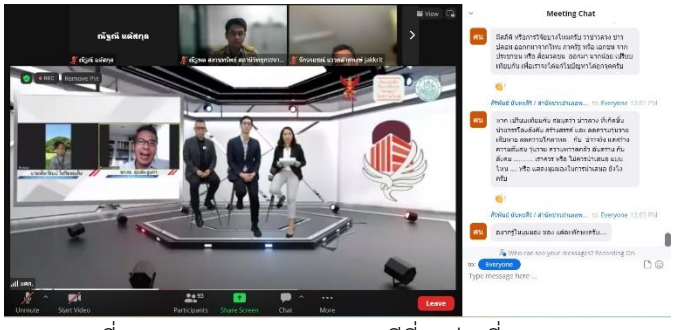

ภาพที่ 33 บรรยากาศการเสวนาเวทีที่ 1 ช่วงที่ 1

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า ในทุกวิกฤตโดยพื้นฐานมีความเชื่อมโยงกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีล่าสุดที่เพิ่งผ่านวิกฤตโควิดมา พอโควิดเข้ามาเริ่มมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องทางด้านเศรษฐกิจ แต่ถ้าดูตามข้อเท็จจริง ธนาคารใหญ่ของประเทศไทยจะมีการตั้งเงินสำรอง สำหรับบริหารธุรกิจมีการตั้งเงินสำรองไว้มากกว่าปกติ ดังนั้น 5 ธนาคารใหญ่ของไทยน่าจะล้มยาก แต่ปัญหาคือข้อมูลในส่วนนี้เข้าไปถึงประชาชนหรือไม่ และอีกส่วนหนึ่งคือ ประชาชนในฐานะผู้รับสารได้พยายามเปิดรับข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านหรือไม่ รวมถึงข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนได้ใช้ภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจสื่อออกไปว่าตอนนี้ประเทศเราไม่น่าจะมีอะไรต้องวิตกกังวล โดยส่วนตัวจะมองในส่วนของภาพรวม เพราะว่าในฐานะผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ถ้าผู้ส่งสารคิดว่าทำหน้าที่ได้อย่างดีแล้วในสภาวะวิกฤตนั้น ๆ โดยการนำเสนอข้อมูลอย่างครบถ้วนรอบด้าน ในส่วนของผู้รับสารนอกจากการที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารแล้ว เขาได้รับข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มบ้างหรือไม่เพื่อไม่ตกเป็นเหยื่อในสถานการณ์นั้น ๆ

ข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากอุบัติภัย

วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า ค่อนข้างคล้ายกับภัยพิบัติ จากการทำงานเข้าใจว่าเป็นวิกฤตที่มาเป็นช่วง ๆ อย่างเช่น กรณีซีเซียม 137 ที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็งได้ ก็จะมีข่าวลวง ข่าวปลอมในช่วงนั้นพอดี ว่าเจอที่นั่นเจอที่นี่ ซึ่งเกิดจากความไม่รู้ ความเข้าใจผิดทั้งนั้น มองว่าสิ่งที่จะแก้ปัญหานี้ได้ก็คือการให้ข้อมูลและการ

ตอบสนองอย่างรวดเร็วของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำงานและเรื่องของการปล่อยข้อมูลที่ถูกต้อง ในช่องทางที่ถูกต้อง ในภาษาที่ถูกต้องไปยังประชาชน ก็จะลดเรื่องของการเข้าใจผิดได้ค่อนข้างเยอะ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า ข่าวลวงประเภทอุบัติภัย บทเรียนที่ผ่าน ๆ มา จะมี ข้อมูลที่ผิดและข้อมูลที่บิดเบือนที่มักจะเกิดขึ้นบ่อย ๆ เพราะว่าข่าวประเภทลักษณะแบบนี้จะนำไปสู่การเทียบเคียงกับผู้รับสารใกล้ตัว ซึ่งบทบาทของสื่อมวลชนสำคัญมากต่อการนำเสนอข่าวในลักษณะนี้ การนำเสนอจะต้องไม่นำเสนอเฉพาะเหตุการณ์นั้น ต้องนำเสนอถึงต้นตอและภาพรวมของอุบัติภัยนั้นว่า อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานใด ซึ่งส่วนใหญ่ภาครัฐจะไม่ออกมาจนกว่าจะเกิดข่าวลือจำนวนมากแล้วถึงออกมาแถลงข่าว

“อุบัติภัยเกิดขึ้นเราไม่สามารถป้องกันได้ ไม่เหมือนภัยพิบัติ”

ความคิดเห็นจากหน่วยงานหน่วยงานภาครัฐ

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า หากมองในมุมของการสร้างข่าวลวงจากเหตุอุบัติภัย แล้วนำสิ่งนี้มาสร้างความตื่นตระหนกให้กับสังคม เพราะว่า **อุบัติภัยเกิดขึ้นเราไม่สามารถป้องกันได้ ไม่เหมือนภัยพิบัติ** อย่างเช่นบางกรณีอาจจะป้องกันได้แต่ไม่มีมาตรการณ์ในการป้องกัน ถ้ามีการปล่อยข่าวลวงมองถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจในภาพกว้าง ภาครัฐควรออกมาเพื่อคลี่คลายความสงสัยของประชาชน

การจัดการข่าวลวง

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า อยากฝากเรื่องจริยธรรมของสื่อ เนื่องจากเป็นกระบอกเสียงให้กับประชาชน จะต้องมีการตรวจสอบข่าวให้ถูกต้อง เวลามีผู้รับสารไปแล้วจะมีการนำไปส่งต่ออย่างไร ขอให้เน้นย้ำเรื่องการตรวจสอบให้เกิดความมั่นใจและถูกต้องของข้อมูล

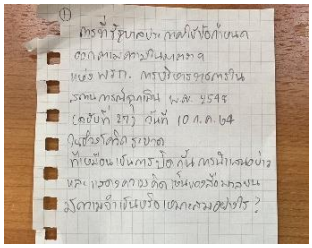
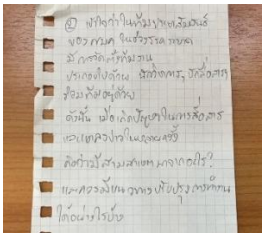

ภาพที่ 34 ภาพคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา

<u>ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา</u> ในมุมของคุณสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ มองว่าการที่รัฐบาลประกาศใช้ข้อกำหนด ตามข้อความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในช่วงโควิดระบาด ที่เหมือนเป็นการปิดกั้นการนำเสนอข่าว ความคิดเห็นของสื่อมวลชน ท่านมองว่า มีความจำเป็นในการประกาศใช้พระราชกำหนดด้านนี้หรือไม่ อย่างไร หรือว่าเหมาะสมอย่างไร

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า มีความจำเป็น เพราะว่าจากการทำงานจะเห็นได้เลยว่าข่าวลวงหรือความเข้าใจผิดมีเยอะมากจริง ๆ ซึ่งเป็นการลดการแพร่กระจายในวงกว้างของการเผยแพร่ข่าวสารที่ไม่ถูกต้องออกไป มองว่าควรใช้ แต่ว่าส่วนที่มีมุมมองต่างจากภาครัฐ คือเรื่องของระยะเวลา อาจจะต้องใช้ในระยะเวลาที่เหมาะสมมากกว่า หรือใช้ในช่วงเวลาที่วิกฤตจริง ๆ

ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา เข้าใจว่าในทีมประชาสัมพันธ์ของ ศบค. มีการจัดตั้งทีมงาน ซึ่งประกอบไปด้วย นักวิชาการ นักสื่อสารมวลชนร่วมทีมอยู่ด้วย แต่ว่าเกิดปัญหาในการสื่อสารและการแถลงข่าวในหลาย ๆ ครั้ง ท่านมองว่ามีสาเหตุมาจากอะไร และจะปรับปรุงได้อย่างไรบ้าง

นายสันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์ กล่าวว่า สาเหตุมาจากเรื่องของการสื่อสาร ทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในการที่เราเป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสารมีหลายกลุ่ม อย่างเช่น การอย่าใช้คำไทยผสมอังกฤษได้หรือไม่ ก็จะเป็นเรื่องของตัวรับสารในภาษาอังกฤษอาจทำให้ความเข้าใจคลาดเคลื่อน มองว่าภาครัฐหรือผู้สื่อสารควรสื่อออกไปตามช่องทางที่ผู้รับสารเข้าใจได้

เวทีเสวนาที่ 1 ช่วงที่ 2 “การจัดการเพื่อป้องกันข่าวลวงในสภาวะวิกฤตได้ในอนาคตสำหรับสื่อมวลชน”

1. จากประเด็นข่าวลวงช่วงแรก ท่านมีมุมมองว่าสื่อมวลชนควรบริหารจัดการอย่างไร เพื่อให้สามารถป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตได้ในอนาคต

2. ท่านมีมุมมองต่อช่องว่างและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตในปัจจุบันอย่างไร

โดยวิทยากรในเวทีเสวนาที่ 1 ช่วงที่ 2 ได้แก่ พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู ตัวแทนจากภาครัฐ ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ และรองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา ตัวแทนจากนักวิชาการ และนายพีระวัฒน์ โชติธรรมโม ตัวแทนจากสื่อมวลชน

ประเด็นที่ 2 การจัดการเพื่อป้องกันข่าวลวงในสภาวะวิกฤตได้ในอนาคตสำหรับสื่อมวลชน

มุมมองและประสบการณ์ทำงานต่อการบริหารจัดการข่าวลวงในช่วงของการเกิดภัยธรรมชาติ

วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 35 บรรยากาศการเสวนาในเวทีที่ 1 ช่วงที่ 2

นายพีระวัฒน์ โชติธรรมโม ผู้แทนจากสมาคมสื่อ กล่าวว่า เท่าที่รับฟังมองว่าจุดสำคัญจริง ๆ คือสื่อมีส่วนสำคัญที่ทำให้ตัวข่าวลวงแพร่กระจายไปยังกลุ่มผู้รับสารได้เร็ว และทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นเชื่อว่าข่าวลวงนั้นเป็นความจริง โดยที่ผ่านมาได้มีการพูดหลายครั้งและจากประสบการณ์ที่ได้บริหารสถานีโทรทัศน์มาหลายแห่ง การแข่งขันเรื่องความเร็วที่มากเกินไปในอุตสาหกรรม แต่ท้ายสุดจากการสรุปพูดคุยกัน หลายข่าวถูกตั้งความเร็วให้เป็นเรื่องรอง ความจริงให้เป็นเรื่องหลัก ใช้เวลาในการตรวจสอบ เนื่องจากข่าวนั้น ๆ จะมีผลกระทบในวงกว้าง ตัวอย่างเช่นบทเรียนจากข่าวสึนามิ ภูเก็ต และมีเหตุการณ์อีกคือเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่ส่อว่าจะเกิดแผ่นดินไหวในฝั่งอันดามัน และมีภาพความเสียหายในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ทำให้สื่อมวลชนเผยแพร่ภาพนั้น ๆ อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อเกิดการตรวจสอบพบว่าเป็นเหตุการณ์ของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งใกล้เคียงกับภูมิประเทศของประเทศไทย ครั้งนั้นสื่อมวลชนมีการนำเสนอทันทีก่อให้เกิดความตระหนกและหลังจากนั้นไม่นานมีเทคโนโลยีในการตรวจสอบภาพ

ดังกล่าว โดยสามารถเช็คว่าเป็นภาพจริงที่เกิดขึ้นเวลาไหน ทำให้ความรู้เกี่ยวกับทะเลอันดามันถูกหยิบยกขึ้นมา สื่อมวลชนต้องมีความรู้เพียงพอในหลายแขนง หลังจากเหตุการณ์นั้นทำให้เกิดการนำมาทบทวนการทำงานในกองบรรณาธิการว่าต้องมีกระบวนการกลั่นกรอง ตรวจสอบ และนำเสนอ ต้องผ่านการกลั่นกรองจากหน่วยงานของรัฐ โดยหน่วยงานหลักจะต้องมีศูนย์กลางของข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่ายเป็นเว็บไซต์จะมีส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวลวงได้ สื่อมวลชนไม่ได้ไม่ตระหนักเราเองก็มีการบริหารจัดการ แต่ก็ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ แหล่งข้อมูลนี้จะต้องเป็นศูนย์รวมข้อมูลที่น่าเชื่อถือและมีความเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสาร จะส่งผลการเกิดข่าวลวงให้มีประสิทธิภาพมาก

นายพีระวัฒน์ โชติธรรมโม ผู้แทนจากสมาคมสื่อ กล่าวว่า ทางสมาคมสื่อต่าง ๆ ได้มีการอบรมเรื่อง Fake News ได้รับทุนจากกองทุนสื่อ ได้รับทุนจากทาง กสทช. ในการอบรมหลาย ๆ หลักสูตร ที่จะทำให้ทุกคนเข้าใจ Fake News มากพอกับการที่เราจะสื่อสารไปถึงกองบรรณาธิการว่าจะต้องมีกระบวนการในการตรวจสอบ ในการควบคุมข่าวสารที่จะเผยแพร่ออกสู่สาธารณะได้อย่างไรบ้าง

“สื่อต้องเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่สามารถสอบถามพูดคุยตลอดเวลาได้ ในข้อสงสัยทั้งข่าวลือ หรือข่าวปลอม”

ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมสื่อ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุระชัย ชูผกา กล่าวว่า หัวใจสำคัญ ณ ตอนนี้ สมรภูมิข่าวลวงเกิดขึ้นในสื่อออนไลน์เป็นสำคัญ ที่จะเข้าไปดำเนินการจัดการ ถ้าจะให้ภาครัฐเข้าไปจะต้องมีขั้นตอนต่าง ๆ และความล่าช้า ควรจัดการแล้วค่อยให้ทางศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ตำรวจไซเบอร์ บทบาทของสื่อมวลชนต้องชัดเจน บทบาทของสื่อมวลชนการบริหารจัดการสนามของข่าว การเกิดข่าวปลอม การจัดการบริหารข่าวปลอม สื่อควรมีบทบาทหลัก 2 อย่างคือ **สื่อต้องเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่สามารถสอบถามพูดคุยตลอดเวลาได้ในข้อสงสัยทั้งข่าวลือ หรือข่าวปลอม** หรือทางสำนักงาน กสทช. ควรเป็นพื้นที่ในการสอบถามอย่างราดเร็ว บทบาทที่ 2 ต้องเป็นพื้นที่ที่ให้ข้อมูลสาธารณะ โดยมีที่มาของข้อมูลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเอาไปกระจาย มองว่าสมาคมสื่อหรือสำนักงาน กสทช ควรทำและเป็นข้อมูลแบบเปิดที่ทุกคนสามารถเข้ามาตรวจสอบได้ จะช่วยได้มากในการบริหารจัดการข่าวปลอม ต่อมาหน้าที่ของสื่อมวลชน จริยธรรมสื่อมีความสำคัญมาก อย่างเช่นใน 3 ประเด็นคือ การนำเสนอข่าว 1) การต้องมีการอ้างอิงที่มาให้ชัด และหลีกเลี่ยงการใช้คำว่าแหล่งข่าว 2) สร้างสมดุลของข่าว สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอข่าวขาเดียว ใน 1 ข่าว เพราะข่าวขาเดียวเป็นการประชาสัมพันธ์และบิดเบือนข้อมูลได้โดยง่าย เลิกการกล่าวอ้างในอย่างเดียว 3) มองว่าสื่อมวลชนไทยพร้อมมาก คือ การที่มีการตรวจสอบข่าวและมีการให้ข้อมูลข่าวสารว่า มีความเป็นมาอย่างไร ข้อมูลข่าวที่เกี่ยวข้อง จะเป็นการจัดการข่าวลวงที่เป็นภาพรวมในการบริหารจัดการข่าวลวง โดยสำคัญอยู่ที่สื่อมวลชน

“การจัดการข่าวปลอม ข่าวลวง ตำรวจถือเป็นด่านสุดท้าย”

ความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า ถ้าจะไปโฟกัสกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะ ขอพูดในส่วน**การจัดการข่าวปลอม ข่าวลวง ตำรวจถือเป็นด่านสุดท้าย** เพราะว่าบทบาทของฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย มี 2 อย่าง คือ ด้านงานบังคับใช้เชิงป้องกัน และบังคับใช้เชิงปราบปราม กรณีที่มีข่าวลวงก็จะเป็นการบังคับใช้เชิงปราบปราม แต่อยากจะพูดถึงในกรณีในวันนี้ว่า ในเมื่อถ้าบังคับใช้เชิงปราบปรามจะออกมาในรูปแบบของการใช้กฎหมาย แต่ทำอย่างไรปัญหาที่เกิดขึ้นอยากให้เป็นการป้องกันมากกว่า ในท้ายที่สุดภาคสังคมมองว่าจะต้องเป็นการใช้กฎหมายที่เป็นธรรม บางเรื่องอย่าว่าแต่เป็นข่าวปลอมหรือข่าวจริง สื่อมวลชนลงข่าว แต่ในนามบริบทเจ้าหน้าที่มองว่าไปนาน ๆ จะส่งผลกระทบต่อความเสียหายต่อผู้ถูกนำเสนอข่าว โดยมองสองอย่างว่า เป็นการกระตุ้นเตือนและนำเสนอที่ทำให้เกิดด้านลบ ถ้าเป็นไปได้ในการที่เรามีมาตรการป้องกันข่าวปลอมไม่ว่าจะสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ควรมีการพูดถึงร่วมกันในด้านต่าง ๆ ทั้งสิทธิเสรีภาพ ขอบเขต มองว่าถ้ามีการพูดคุยกันบ่อย ๆ จะทำให้การนำเสนอข่าวลดการเกิดปัญหาการเกิดข่าวลวงได้

นางสาวพิมพ์ประไพ จิตหาญ สอบถามเพิ่มเติม จากประเด็นที่ท่านแจ้งว่า ตำรวจเป็นด่านสุดท้ายที่จะเจอ จะต้องจัดการก็ต่อเมื่อปัญหาเริ่มบานปลายหรือปัญหาเริ่มเกิดไปแล้ว ถ้าให้ท่านมองในมุมมองของท่านเองต่อสื่อมวลชน สื่อมวลชนกระแสหลัก ซึ่งมีความเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง มีความน่าเชื่อถือกว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นสื่อที่ค่อนข้างมีองค์กรวิชาชีพที่มีการกำกับกันเองค่อนข้างสูง ในบทบาทของสื่อมวลชนควรมีบทบาทในแง่มุมไหนที่จะป้องกันข่าวลวงในสภาวะวิกฤตได้

พันตำรวจเอก มรกต แสงสระคู กล่าวว่า ตัวสื่อมวลชนเอง การรับข้อมูลต้องแยกว่าจริงหรือเท็จ ถ้าสื่อมวลชนมีเวลาในการกรอง และในส่วนของบ้านเราจะมีสื่อค่ายนู้นค่ายนี้ มองถึงด้านจริยธรรมและด้านต่าง ๆ ที่สื่อควรจะมี และเสรีภาพในปัจจุบันก็มีเสรีภาพในการนำเสนอ อีกประเด็นคือจากการสังเกตไม่ว่าจะเป็นสื่อกระแสหลักหรือออนไลน์มีการนำเสนอเนื้อหาเหมือนกัน เลยจะทำให้เห็นว่าแล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นเรื่องที่จริงขนาดไหน

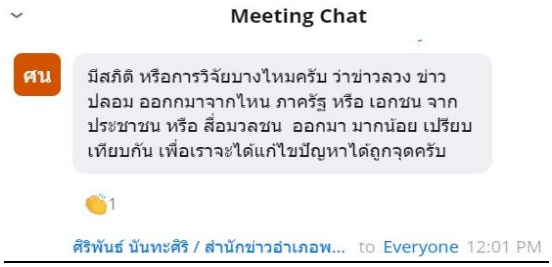

ภาพที่ 36 คำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา

ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา มีสถิติจากงานวิจัยใดบ้างที่ชี้ให้เห็นว่าข่าวลวงส่วนใหญ่มาจากภาครัฐหรือเอกชน

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า ในความเป็นจริงทุกวันนี้เราเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารที่ทุกคนสามารถเป็นสื่อมวลชน สามารถเป็นผู้ส่งสารได้ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการทำวิจัยเปรียบเทียบว่าข่าวลวงเกิดจากที่ใดทั้งจากภาครัฐ หรือภาคเอกชน เพราะทุกคนสามารถเป็นสื่อมวลชนได้

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า คำแนะนำต่อสื่อมวลชน ประการแรก คือ อยากให้สื่อมวลชนลองเช็คตัวเองว่ารู้หรือไม่ว่าข่าวนี้จริงหรือลวงเพราะอะไร รู้วิธีตรวจสอบหรือไม่ ว่าเช็คจากอะไรได้บ้าง ถัดมาใช้เครื่องมืออะไรได้บ้างในการตรวจสอบ และสิ่งที่เขียนหรือรายงานใช่ต้นฉบับหรือไม่ สามารถเข้าถึงแหล่งข่าวจริง ๆ ได้

หรือไม่ ใครเป็นคนเขียนเรื่องนี้ขึ้นมาคนแรกเราหาเจอหรือไม่ ต่อมาสิ่งที่เขียนคือความเห็นหรือข้อเท็จจริง ยกตัวอย่าง ข่าวตัวเงินตัวทองมาทำลูกชิ้น มีการตรวจสอบหรือไม่ แต่มีการนำเสนอออกไปอย่างแพร่หลาย โดยไม่มีการตรวจสอบว่าเป็นไปได้หรือไม่ แต่มีการนำเสนอไปแล้วความเสียหายก็เกิดขึ้น ประการต่อมา สำหรับสื่อมวลชน ไม่แน่ใจว่ามีตำแหน่งคนวิเคราะห์ตรวจสอบหรือไม่ ซึ่งจะต้องมีความรวดเร็วและมีความเชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยี ยกตัวอย่าง รูปภาพตามสื่อออนไลน์ เวลา AI วาดรูปจะเหมือนคนมาก ๆ ทำให้เกิดความสงสัยว่าการที่ AI วาดรูปได้เหมือนคนจริง ๆ เราแทบแยกไม่ออก สามารถมีจุดไหนสังเกตไหม ก็ไปค้นเอกสารพบว่ามีจุดบกพร่องหนึ่งที่พอจะมองออก คือ นิ้ว นิ้วของ AI จะไม่มีความสมดุลไม่เหมือนนิ้วคน แต่ในอนาคต เราก็ไม่รู้ AI อาจจะแก้ไขตรงนี้ได้ สื่อมวลชนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตรงนี้หรือไม่

“สื่อมวลชนยังเป็นจำเลยของสังคมเบอร์ใหญ่”

ความคิดเห็นจากสมาคมสื่อ

นายพีระวัฒน์ โชติธรรมโม ผู้แทนจากสมาคมสื่อ กล่าวว่า **สื่อมวลชนยังเป็นจำเลยของสังคมเบอร์ใหญ่** แต่มีการพูดหลายเวทีว่า เราไม่อยากที่จะบอกว่าสถานการณ์วันนี้ในอุตสาหกรรมสื่อเป็นอย่างไร ท้ายที่สุดเราไม่สามารถปัดความรับผิดชอบในการทำพื้นที่สื่อได้ แม้กลไกของโครงสร้างกองบรรณาธิการที่เปลี่ยนไป กลไกของการแข่งขันในอุตสาหกรรมสื่อ ภาวะเศรษฐกิจ ที่ทำให้วงการสื่อมวลชนอ่อนแอลง อันนี้เป็นสิ่งที่สื่อพูดได้แต่อ้างไม่ได้ ปล่อยให้เป็นดุลยพินิจของภาคสังคม ภาคประชาชนในการที่จะตกผลึกเองว่าที่มีการนำเสนอมาอะไรถูกอะไรผิด เพราะในอาชีพสื่อมวลชน เราผลักภาระในการใช้ดุลยพินิจไปยังผู้รับสารไม่ได้ ดุลยพินิจการกลั่นกรองเป็นหน้าที่ของกองบรรณาธิการ โครงสร้างของสังคมสื่อต้องทำ คือ อยากให้เริ่มกลับมาสู่ระบบการสกัดข่าวลวง ซึ่งการตรวจสอบของกองบรรณาธิการสำคัญมาก สื่อต้องกลับเข้าการสร้างระบบการสกัดข่าวลวงที่แข็งแรง อย่างเช่นกรณีเวทีนี้ ทำให้หลาย ๆ สื่อ ต้องตระหนักว่ากระบวนการใดที่จะนำสื่อมวลชนให้การนำเสนอข่าวกลับไปสู่ความน่าเชื่อถือของให้กับสังคม

นางสาวพิมพ์ประไพ จิตหาญ กล่าวสรุปในประเด็นเกี่ยวกับการอยากจะให้กลับไปให้ความสำคัญกับระบบการสกัดข่าวลวง ทางหน่วยงานมีความห่วงใยเช่นเดียวกัน ซึ่งหลังจากที่สื่อมวลชน สื่อกระแสหลักจะหันมาพัฒนาความเข้มข้นในกระบวนการทำข่าว ที่มีเรื่องความรวดเร็วที่ยังแพ้สื่อพลเมืองอยู่ ซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทายเช่นเดียวกัน

“ประเทศไทยจะไม่ต้องเผชิญกับ Fake News หรือข่าวลวง เพราะมีสื่อมวลชนเป็นเสาหลักของข่าวจริง ๆ”

ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมสื่อ

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า นอกจากข้อเสนอที่กล่าวไปเมื่อสักครู่ หัวใจสำคัญอยู่ที่บทบาทของสื่อมวลชน แต่คราวนี้เป็นปัญหา คือ ส่วนตัวไม่เคยเรียกสื่อมวลชนว่าเป็นวิชาชีพ เพราะสื่อมวลชนเข้าสู่อาชีพโดยไม่ได้ใช้หลักวิชา แต่ใช้ความสามารถ ใช้ทักษะส่วนบุคคล ไม่มีกระบวนการคัดกรองเข้าสู่วิชาชีพ ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างมาก สิ่งหนึ่งที่จะช่วยจัดการข่าวปลอมที่ได้มีการเสวนาร่วมกันคือเรื่องขององค์ความรู้ ทักษะต่าง ๆ รวมไปถึงหลักจริยธรรมสื่อ ประเด็นสำคัญ คือ ทำอย่างไร เพื่อจะเพิ่มพูนความรู้เหมือนที่โครงการนี้ดำเนินการมาให้กับ

สื่อมวลชน แล้วขยับตัวเข้าสู่ฐานะวิชาชีพจริง ๆ ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือสมาคมนักโฆษณาสื่อดิจิทัล ที่มีการจัดสอบความรู้ร่วมกับสถาบันวิชาการหลายที่ โดยจัดสอบองค์ความรู้ทางด้านโฆษณา องค์ความรู้ทางด้านจริยธรรม องค์ความรู้ทางด้านทักษะดิจิทัล เกิดการสอบและให้ใบรับรองว่าสอบได้เท่าไหร่ คุณผ่านเกณฑ์ในระดับไหน และเอาไปใช้เป็นโปรไฟล์ที่จะไปใช้สำหรับการทำงาน มองว่าเหมาะกับการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งเหมาะกับสมาคมวิชาชีพของสื่อมวลชน สรุปได้ว่า หากสื่อมวลชนทำได้ตามหลักวิชาชีพ และมีสมรรถนะทางด้านการสื่อสารสมกับเป็นสื่อมวลชน สื่อของสังคม **ประเทศไทยจะไม่ต้องเผชิญกับ Fake News หรือข่าวลวง เพราะมีสื่อมวลชนเป็นเสาหลักของข่าวจริง ๆ** แต่ประเด็นก็คือสมรรถนะของสื่อมวลชนแขนงข่าวของเราถดถอยลง ด้วยหลายประการทั้งทางด้านการแข็งขัน ทางด้านเศรษฐกิจ ท้ายที่สุดแล้วคือเราต้องพัฒนาสมรรถนะของสื่อมวลชนแขนงข่าว มองว่าทักษะทางด้านดิจิทัลมีน้อยกว่านักข่าวพลเมือง

นายพีระวัฒน์ โชติธรรมโม ผู้แทนจากสมาคมสื่อ เสริมข้อมูลว่า การดำเนินเข้าสู่วิชาชีพมีกระบวนการกลั่นกรอง คัดกรอง เรียนรู้ในระบบดิจิทัล โดยการลงมือทำ (Learning by doing) สิ่งที่น่าเสียดายคือนักข่าวอาวุโสที่ออกจากวิชาชีพไป สิ่งที่พยายามพูดถึงคืออยากกระตุ้นเรื่องพวกนี้ นักข่าวใหม่ ๆ วันนี้อาจมีทักษะไม่เท่านักข่าวเก่า ๆ แต่วันนี้พยายามที่จะให้สำนักงานกสทช.ได้มีการคุยเพื่อให้ สำนักงานกสทช. เข้ามาตั้งต้นด้วยการใช้ระบบการคัดกรอง กลั่นกรองมากขึ้น โดยอยากจะให้เห็นว่านักข่าวมีทักษะทางด้านดิจิทัลที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ

“ประชาชนจะรู้เท่าทันข่าวปลอมมากขึ้น เพราะการมีสื่อมวลชนเป็นเสาหลัก”

ความคิดเห็นจากนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

ดร.วัชระ จิรฐิติกาลกิจ กล่าวว่า เห็นด้วยกับแนวทางที่สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนหลายสมาคมดำเนินการเพียงแต่ว่ายังไม่ถูกยกให้มาเป็นระบบ ที่สำคัญกว่านั้น คือ สื่อดั้งเดิม ข้อกำกับของผู้บริหารสื่อ สมรรถนะของผู้บริหารสื่อ ยังถูกยึดโยงกับโครงสร้างกับความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นแสวงหากำไรซึ่งอันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง นอกเหนือจากประเด็นที่ได้มีการพูดคุยเกี่ยวกับการบริหารจัดการข่าวปลอม ประเด็นสำคัญ คือ เรื่องของการมีสมรรถนะอย่างเป็นระบบ หรือการเสริมความรู้ต่าง ๆ รวมไปถึงการที่สื่อมวลชนควรจะเปิดเป็นพื้นที่รับการร้องเรียนและข้อปรึกษาต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ควรเปิดเป็นพื้นที่ของการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้**ประชาชนจะรู้เท่าทันข่าวปลอมมากขึ้น เพราะการมีสื่อมวลชนเป็นเสาหลัก**

8.2 การจัดเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เวทีที่ 2

โครงการ “การจ้างที่ปรึกษาเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาและวิจัยแนวทางและกลไกการกำกับดูแลร่วมกัน ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต และป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตให้กับสื่อมวลชนผู้ประกอบวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ องค์กรวิชาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยได้ทำการศึกษาและวิจัยเรียบร้อยแล้วจึงได้ดำเนินการจัดงานเสวนาหัวข้อ การสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต โดยเวทีที่ 2 มีรายละเอียด ดังนี้

เวทีเสวนาที่ 2 ช่วงที่ 1 ประเด็นเสวนา ถามมา - ตอบไป และแลกเปลี่ยนประเด็นการใช้ภาษาในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง ระหว่างผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษา ผ่านตัวอย่างกรณีศึกษาที่ครอบคลุมวิกฤต 5 ประเภท ได้แก่

1. สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ อาทิ เหตุการณ์อุทกภัย
2. สภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ อาทิ เหตุการณ์ชุมนุม
3. สภาวะวิกฤตโรคระบาด อาทิ โรคอุบัติใหม่
4. สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ อาทิ ภาวะถดถอยของตลาดทุน การปรับอัตราดอกเบี้ย
5. สภาวะวิกฤตอุบัติภัย อาทิ เหตุการณ์โรงงานสารเคมีระเบิด

โดยวิทยากรในเวทีเสวนาที่ 2 ช่วงที่ 1 ได้แก่ นายจตุรงค์ แสงโชติกุล ตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน และผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ นักวิชาการจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นที่ 1 การใช้ “ภาษา”และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า นักข่าวจะต้องเจอปัญหาในการทำข่าวช่วงสภาวะวิกฤต ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงจากข้อกฎหมาย เช่น 112 พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ PDPA และความน่าเชื่อถือ เป็นต้น ซึ่งสื่อมวลชนอาจจะโดนคดีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจุบันมีการสื่อสารมากกว่าทางเดียว จึงมีอิทธิพลสูงต่อคนทำข่าว หากรายงานไม่ถูกต้องแล้วถูกบุคคลรับสารที่มีความรู้ตอบกลับจะสร้างแรงตอบกลับได้มากกว่าปกติ ทำให้การเขียนข่าวในปัจจุบันมีความเสี่ยงมากขึ้น มีหลายกรณีที่นักข่าวกังวลว่าหากเขียนข่าวจะถูกฟ้องหรือไม่ แต่ประเด็นควรสนใจที่โดนฟ้องอย่างไรให้ชนะ

กรณีตัวอย่างคดีความมั่นคง ตำรวจล้อมจับผู้ต้องหาและผู้ต้องหาเสียชีวิต จากนั้นญาติแจ้งว่าจะขอตามรถกู้ภัยเนื่องจากอยากได้ร่างมาทำพิธีทางศาสนา แต่ปัญหาคือรถกู้ภัยออกตัวไปเลย ทำให้ได้ภาพญาติเกาะรถ และมีนักข่าวได้ทำการไลฟ์ หลายวันต่อมานักข่าวโดนแจ้งความฐานข่มขืนใจเจ้าพนักงาน ซึ่งนักข่าวไลฟ์เฉย ๆ แต่ที่ถูกแจ้งความจากการใช้ภาษา

“สิ่งที่ต้องทำอย่างแรกคือรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นจริง
ส่วนการหาคำตอบหรือพิสูจน์สามารถใช้เวลาต่อจากนั้นต่อไป”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

เมื่อทำข่าวในสภาวะวิกฤตสังคมมักจะคาดหวังความจริง และเมื่อมีข่าวลวงในสภาวะวิกฤตก็อยากได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นจริงหรือไม่ หากเกิดวิกฤตจะได้ทางออกอย่างไร และเมื่อมีผู้ขัดแย้งกันสังคมจะอยากได้คำตอบว่าใครผิดหรือถูก ซึ่งสื่อมวลชนไม่สามารถทำได้ **สิ่งที่ต้องทำอย่างแรกคือรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ส่วนการหาคำตอบหรือพิสูจน์สามารถใช้เวลาต่อจากนั้นต่อไป**

ยกตัวอย่างเหตุการณ์ตำรวจที่ยิงปืนภายในบ้าน มีนักข่าวรายงานว่า ตำรวจท่านนั้นดูข่าว นักข่าวจึงหยุดการรายงานชั่วครู่ ซึ่งหมายความว่าสื่อมวลชนจะเรียนรู้ว่าต้องทำอย่างไรไม่ให้สถานการณ์แย่ลง กรณีกราดยิงโคราชมีหลายเหตุการณ์ที่ถูกวิจารณ์จากการรายงานของสื่อ ที่รายงานว่ามีผู้คนหลบซ่อนอยู่ที่ไหน รถตำรวจกำลังมาอย่างไร ซึ่งโดนตำหนิว่าเป็นการรายงานที่ทำให้ผู้ก่อเหตุรู้ และตั้งรับได้ และอาจจะก่อเหตุซ้ำได้

“Give guidance เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่เราให้กับคนดูได้ แต่ต้องเป็นการให้ที่ถูกต้อง”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

ประเด็นของ Give guidance ขอยกตัวอย่างเหตุการณ์การกราดยิงที่นครราชสีมา มีโอกาสได้รายงานสดและทีมงานได้ต่อสายกับคนที่ติดอยู่ในห้างออกอากาศ โดยปกติในการสอบถามจะมีการถามว่าอยู่ที่ไหน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือได้ แต่ในเหตุการณ์นี้ไม่สามารถถามได้ เพราะเหตุการณ์ยังไม่จบและผู้ก่อเหตุก็ยังอยู่ในพื้นที่ ตอนนั้นเป็นโจทย์ที่ยาก สิ่งที่ทำคือการให้คำแนะนำ บอกให้หมอบต่ำเพราะในเรื่องของความปลอดภัย ซึ่งการมอบต่ำในสถานการณ์แบบนี้ส่วนใหญ่จะปลอดภัยมากกว่าการยืน หรือ การนั่ง เพราะขนาดของเป้าจะเล็กลง ซึ่งไปถามเขาไม่ได้ว่าเขาอยู่ที่ไหน การคุยวันนั้นจึงไม่ใช่การสัมภาษณ์แบบถามมาตอบไป แต่เป็นการให้คำแนะนำให้หมอบต่ำ อย่าเปิดไฟ และแจ้งว่าจะมีคนเข้าไปช่วย ซึ่งเป็นการปลอบใจ ให้คำแนะนำ เป็นเพื่อน เพื่อให้เขาปลอดภัยยิ่งขึ้น และคิดว่าให้คำแนะนำ หรือ **Give guidance เป็นการสื่อสารอย่างนึงที่เราให้กับคนดูได้ แต่ต้องเป็นการให้ที่ถูกต้อง** ที่จะทำให้เขาทำตามได้อย่างถูกต้อง

“การรายงานข่าวและไม่ทำให้สถานการณ์แย่ลงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในการรายงานข่าวควรจะมีการให้คำแนะนำว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่แย่ลง”

ความเห็นจากตัวแทนนักวิชาการ

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า ภาษาจะแฝงไปด้วยอคติทั้งด้วยความตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ ภาษาในมิติของสภาวะวิกฤต ในสภาวะวิกฤตจะมีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่เป็นจำนวนมาก COLORED WORDS หรือคำย้อมสี เป็นคำที่มีความหมายแบบบรรยายและประเมินค่าผสมกันอยู่ การประเมินค่าจะทำให้เกิดปัญหา เพราะคนเราประเมินค่าไม่เท่ากัน เช่น ฝากขังนักโทษ คำว่านักโทษ เป็นความหมายแบบบรรยาย คือ บุคคลผู้ถูกลงโทษจำคุก ปัจจุบันนักโทษใช้คำในหลายโอกาส ดังนั้น คำ ๆ นี้ จึงมีการผสมของการประเมินค่าไปด้วย เป็นการตัดสินให้บุคคลมีตราบาป นอกจากนี้คำว่า “เดนคุก” ก็เป็นคำย้อมสีที่มีอารมณ์ความรู้สึกเข้าไปด้วย การใช้ภาษาจึงควรทำให้สภาวะวิกฤตถูกยุติได้ ผู้นำเสนอข่าวจึงควรตระหนักปัญหาและระมัดระวังให้มากขึ้น สรุปได้ว่า กลุ่มคำย้อมสี คือ การชี้นำความรู้สึกเหมารวมบางอย่างทั้งที่ความจริงอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น นอกจากนี้ ยังมีคำกำกวมที่สร้างความคลุมเครือ ซึ่งความคลุมเครือของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ภาษาเป็นเรื่องสำคัญต้องเลือกใช้ให้ถูกต้อง ในภาวะวิกฤตทั้ง 5 ประเภท จะมีลักษณะภาษาที่ใช้เฉพาะ เช่น ช่วงโควิด-19 ที่ผู้คนจะเริ่มได้ยินคำว่า PPE มากขึ้น ซึ่งคืออุปกรณ์

ป้องกันส่วนบุคคล เมื่อมีภาวะวิกฤตจะเลือกใช้ภาษาให้คงที่อย่างไร แต่ละสื่อจะเรียกและให้คำนิยามว่า PPE คืออะไร เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น สรุปได้ว่า **การรายงานข่าวและไม่ทำให้สถานการณ์แย่ลงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในการรายงานข่าวควรจะมีการให้คำแนะนำว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่แย่ขึ้น**

Give guidance หรือ การให้คำแนะนำเป็นสิ่งที่สำคัญ อย่างในช่วงโควิดควรมีการรายงานว่าเป็นโรคที่มีแนวทางการรักษาได้ มีข้อแนะนำที่ดีต่อประชาชน โอกาสที่จะแย่ลงจะลดทอนลง กรณีตัวอย่างที่สำคัญคือในช่วงสถานการณ์โควิดผู้ว่าการรัฐมีวิธีการสื่อสารโดยการพูดสั้นมากกว่าพูดยาวต่อประชาชน สิ่งนี้จะทำให้ผู้รับสารนั้นเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น โดยมีการใช้คำสำคัญที่กระชับ คือ อยู่บ้าน งดการแพร่เชื้อ สิ่งที่สำคัญอีกหนึ่งอย่างคือต้องใช้คำที่ครอบคลุมครบทุกกลุ่มเป้าหมาย หากคำไหนที่ยากเกินไปจะต้องหาคำทดแทนที่ง่ายขึ้น

ภาพที่ 37 สรุปแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาการสื่อสาร

ข้อคำถามจากผู้ดำเนินรายการ คอนเซ็ปต์ One Voice สามารถใช้ในสภาวะวิกฤตได้อย่างไรบ้าง

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า คอนเซ็ปต์ One Voice สามารถนำมาปรับใช้กับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตได้ เนื่องจากบางครั้งในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตต้องการการตอบสนองอย่างรวดเร็ว หลายครั้งมีการรายงานเรื่องเดียวกันแต่มีรายละเอียดที่หลากหลาย และหลายประเด็นเป็นข้อมูลอันตราย และแน่นอนว่าในสถานการณ์วิกฤตเราต้องควบคุมไม่ให้มันวิกฤต ถ้าจะควบคุมสถานการณ์ไม่ให้บานปลาย One Voice จะเป็นทางเลือกที่สื่อต่าง ๆ สามารถสื่อสารในทิศทางเดียวกันได้ หมายความว่า เป็นการสร้างเอกภาพ เช่น ช่วงโควิด-19 มีสื่อบางสื่อแจ้งออกมาว่ารักษาไม่ได้ ซึ่งแน่นอนว่าส่งผลกระทบ ก่อนที่เราจะเลือกการสื่อสารต้องดูว่าเรามีการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นมากน้อยแค่ไหน ก่อนจะใช้ภาษาได้มีการกลั่นกรองมากน้อยแค่ไหน พวกคำย้อมสี หรือ ทำเนียบภาษา เมื่อเราใช้ทำเนียบภาษาเดียวกันแต่สื่อสารไม่เหมือนกันก็จะเกิดการสร้างความสับสน เช่น ชุดตรวจคัดกรองโควิด ถ้าเราใช้คำที่แตกต่างกันมากในแต่ละสื่อประชาชนจะงงและจะสร้างปัญหาในการสื่อสารได้ ซึ่งอาจจะต้องให้ความระวังมากขึ้น โดยเฉพาะคำที่มีการบัญญัติไว้แล้ว บางครั้งเราไปแต่งเองว่าต้องเรียกแบบนี้ก็จะเกิดความสับสนขึ้นมา

ข้อคำถามจากผู้ดำเนินรายการ ทำเนียบภาษาควรประกอบไปด้วยใครบ้าง

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า เราอาจจะต้องทำความเข้าใจก่อนว่าจริง ๆ แล้วเมื่อเราพูดถึงทำเนียบภาษาจะหมายถึงการใช้ภาษาที่แตกต่างกันตามบริบทของการใช้งาน เพราะฉะนั้น เมื่อหมอคุยกัน

ก็จะมีภาษาของหมอ เช่น การที่หมอเขียนใบสั่งยาซึ่งเราดูแล้วก็จะอ่านไม่ออก เพราะเป็นภาษาเฉพาะ เช่นเดียวกันกับการใช้ภาษาในสภาวะวิกฤต ทางคณะผู้จัดจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ย่อมมีหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์วิกฤติ ซึ่งต้องมีการรวบรวมว่าทำเนียบภาษาเป็นอย่างไร อย่างช่วงโควิดก็มีคำมากมายที่เราต้องเอามารายงาน หากมีการจัดระบบโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะดีและชัดเจนมากขึ้น ในขณะเดียวกันการย้อนกลับไปฟังเสียงประชาชน เพราะคำเหล่านี้เป็นคำเฉพาะทาง เมื่อเป็นคำเฉพาะทางเมื่อแปลเป็นไทยจะเกิดปัญหาว่าไม่สื่อสารหรือไม่เข้าใจ การเปิดโอกาสให้เประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบเป็นอีกส่วนหนึ่ง

ข้อคำถามจากนายจตุรงค์ แสงโชติกุล โดยปกตินักข่าวจะรายงานข่าวด้วยภาษากึ่งทางการและยึดตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ถ้าเกิดคำในทำเนียบขัดต่อพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน สื่อมวลชนก็จะรู้สึกว่าใช้ไม่ได้ และหากคำในทำเนียบขัดกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ สื่อสารออกไปได้ไม่เข้าใจ จะต้องทำอย่างไร

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า เรื่องนี้มีอยู่สองถึงสามประเด็นที่เกี่ยวข้อง แน่นอนว่าสำนักงานราชราชบัณฑิตสภาได้กรุณาบัญญัติศัพท์จำนวนมาก ที่สำคัญมีการเผยแพร่ศัพท์เฉพาะทางจำนวนมาก อย่างไรก็ดีการนำมาใช้คำศัพท์เหล่านั้นเคยถูกนำมาใช้อย่างไร หากเราบอกว่าเรายึดคำของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหลัก แต่เราเคยให้ชุดความหมายที่มากับคำ ๆ นั้น ในการสื่อสารด้วย เพราะอย่างที่บอกว่าการสื่อสารแรงขับเครื่องสูงมาก ตราบใดที่เรายังสามารถสื่อสารกับคนจำนวนมากได้โดยที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงความรู้สึก หรือ อคติ เพราะฉะนั้นทำอย่างไรก็ได้แต่ต้องระมัดระวังอย่างให้มีอคติติดไปด้วย

นางสาวพิมพ์ประไพ จิตหาญ กล่าวสรุปว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการทำทำเนียบภาษาควรเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาในประเด็นวิกฤตนั้น ๆ และประชาชนเป็นผู้ตรวจสอบและวัดว่าเป็นที่เข้าใจในสาธารณะชนหรือไม่

ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนา ในหลักสูตรของการสื่อสารและนิเทศศาสตร์ ควรปรับเรื่องวิชาภาษาศาสตร์ให้มากขึ้น หรือมีมุมมองอย่างไรกับเรื่องนี้ในอนาคต เพราะเท่าที่ทราบ หลาย ๆ ที่ก็ยังไม่ได้เน้นในเรื่องคำในรายละเอียดแบบนี้ หรืออาจจะผิวเผินกว่านี้

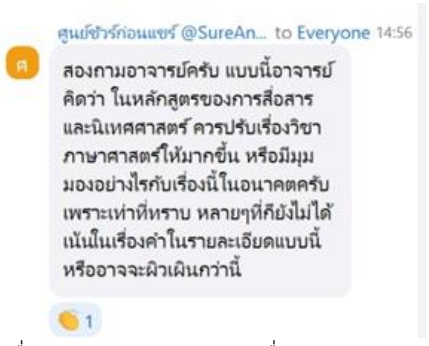

ภาพที่ 38 ข้อคำถามจากผู้เข้าร่วมเสวนาการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เวทีที่ 2

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า เห็นด้วย เนื่องจากมีความสำคัญอย่างมากเพราะภาษา คือเครื่องมือสื่อสารพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งปัจจุบันมีหลากหลายช่องทาง ในการพัฒนาหลักสูตรจะทำให้นักศึกษามีคลังเครื่องมือในการใช้สื่อสารต่อไป

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า สังคมคาดหวังว่าสื่อมวลชนจะมีคลังคำศัพท์เพื่อใช้ได้อย่างถูกต้องทั้งความหมาย และกาลเทศะ เนื่องจากปัจจุบันเรื่องนี้ค่อนข้างมีปัญหาจากการเลือกใช้คำที่ผิด เมื่อใช้ผิดบ่อย ๆ อาจจะส่งผลให้ลืมคำที่ถูกต้องได้

ตัวอย่างสถานการณ์ข่าวทั้ง 5 สภาวะวิกฤต

1. กรณีตัวอย่างวิกฤตภัยธรรมชาติ (Natural disaster)

ภาพที่ 39 อย่างการใช้ "ภาษา" ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง กรณีวิกฤตภัยธรรมชาติ

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า การพาดหัวข่าวมีข้อจำกัดเรื่องของพื้นที่ คำว่า "ดับ" ในทางการลงข่าวจึงมองว่าใช้ได้ ซึ่งอาจจะมีคำที่ดูรุนแรงมากกว่าคำว่า "ดับ" ถัดมาในคำว่า "รุนแรงเท่านิวเคลียร์" เป็นการเปรียบซึ่งควรมีการอธิบายในเนื้อหาข่าวว่าอะไรที่เทียบเท่านิวเคลียร์ หากไม่บอกถือว่าผิดเพราะไม่ชัดเจน

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า คำที่เห็นนับเป็นทำเนียบภาษาของสื่อมวลชน คำต่าง ๆ ที่นำมาสื่อสารจะสร้างการสะเทือนอารมณ์ของครอบครัวผู้เสียหาย ควรเลือกคำที่เหมาะสม

2. กรณีตัวอย่างวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ (Civil unrest)

ภาพที่ 40 ตัวอย่างการใช้ "ภาษา" ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง กรณีวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า หากมีการรายงานข่าวขึ้นจะไม่มีการใช้คำว่า "ม็อบ" ซึ่งขึ้นอยู่นโยบายทางสถานี บางช่องอาจจะมีอคติก็จะนำมาสู่การปฏิบัติโดยมีให้เห็นอยู่บ้าง คำว่า "ไปให้สุด" เป็นวลีที่อาจถูกมองว่าปลุกเร้าให้การเคลื่อนไหวเข้มขึ้น นอกจากนี้ คำว่า "ก่อการณ์ร้าย" เป็นคำที่ต้องเลี่ยงอย่างเหตุการณ์ภาคใต้จะใช้คำว่า "เหตุการณ์ไม่สงบ" ก่อการณ์ร้ายมีความสากล นานาชาติจะจับจ้องมากยิ่งขึ้น

“ก่อเหตุการณ์ไม่สงบ” จึงเป็นคำเลี่ยงแทน “ก่อการณ์ร้าย” ข่าวอาชญากรรมมักจะมีการเล่าวิธีหรือสภาพผู้ถูกกระทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องเตือนไม่ให้เกิดการทำซ้ำเพราะเป็นการขยายความรุนแรง

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า มีคำย้อมสีอยู่ในข่าว เช่น คำว่า “ม็อบ” ที่อาจจะตีความว่าสร้างความปั่นป่วน สร้างความเดือดร้อน คำว่า “ไปให้สุด” มีความกำกวมแฝงอยู่ นอกจากนี้ ชุดคำที่เกี่ยวข้องกับความสูญเสียต้องมีความระมัดระวังในการสื่อสาร ภาษานอกจากสื่อสารยังสื่อความรู้สึกด้วย จะต้องมีการคำนึงถึงการใช้ว่าจะสื่อความหมายอย่างไรไม่ให้กระทบความรู้สึกของผู้รับสาร

3. กรณีตัวอย่างวิกฤตโรคระบาด (Epidemic)

ภาพที่ 41 ตัวอย่างการใช้ “ภาษา” ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง กรณีวิกฤตโรคระบาด

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า หัวข้อข่าวที่กล่าวว่า “อย่าตื่นตูม” เป็นส่งสารให้ผู้รับสารเข้าใจว่าเป็นการเตือน แต่ในกรณีของการพาดหัวข่าวว่า “ไข้กาฬหลังแอ่น ดับแล้ว 1 เสี่ยงอีก 25 สั่งปิดพื้นที่โรงเรียน” อาจจะเป็นการทำให้สถานการณ์บานปลาย แต่อย่างไรก็ตาม การระบุพื้นที่แค่โรงเรียนเป็นการจำกัดพื้นที่ไม่ให้เกิดความตื่นกลัวและความกังวลใหญ่ขึ้น ประเด็นข่าวสุดท้ายการพาดหัวจะต้องอธิบายเนื้อหาให้ได้ว่าอันตรายกว่าโควิด-19 อย่างไร ต้องแสดงเนื้อหาให้เห็นครบทุกมิติว่าอันตรายมีโอกาสถึงเสียชีวิตหรือไม่ การอธิบายให้ได้จะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสื่อมวลชนที่ทำข่าว

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า การรายงานเกี่ยวโรคระบาด คือ ต้องตรวจสอบว่าโรคนี้สามารถติดต่อได้ไหม เพื่อไม่ให้สร้างความเข้าใจผิด นอกจากการรายงานตัวเลขแล้วควรมีการนำเสนอวิธีป้องกันดูแลตนเองด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นนี้ค่อนข้างเป็นวงกว้าง ควรมีการใช้ภาษาที่ให้กำลังใจ ซึ่งเป็นการเสริมแรงบวก ทั้งกรมสุขภาพจิต และคณะจิตวิทยาต่าง ๆ ได้ทำการสื่อสารมากขึ้น แต่พื้นที่ในหน้าสื่อจะน้อยกว่าการรายงานยอดผู้ป่วย ในหัวข้อที่สาม เตือนเกี่ยวกับ “โรค Neo Cov” ต้องมีระดับในการเตือนว่าควรอยู่ในระดับไหน

4. กรณีตัวอย่างวิกฤตทางเศรษฐกิจ (Economic crisis)

ภาพที่ 42 ตัวอย่างการใช้ “ภาษา” ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง กรณีวิกฤตทางเศรษฐกิจ

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ข่าวทางเศรษฐกิจเป็นข่าวที่ค่อนข้างทำยาก เนื่องจากมีความเฉพาะกลุ่มมาก คนบางกลุ่มอาจจะตกใจกับการพาดหัวข่าว เป็นเรื่องที่ดูไกลตัวแต่หากเป็นเรื่องที่ดูใกล้ตัว เช่น เรื่องปากท้อง ราคาอาหาร ค่าครองชีพ การปรับราคาน้ำมัน ซึ่งเป็นความท้าทายของสื่อมวลชนเนื่องจากต้องนำเรื่องที่ยากมาทำให้ง่ายและสอดคล้องกับความสนใจ

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า ในบางครั้งการเลือกใช้คำ คนบางกลุ่มอาจจะเข้าใจดี เช่น เงินเฟ้อ แต่คนอีกกลุ่มก็อาจจะไม่เข้าใจ จึงควรมีการอธิบายข้อเปรียบเทียบให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าควรปรับตัวอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และจะทำให้สื่อสารกับคนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น คำว่า “วิกฤตเศรษฐกิจ” เป็นคำที่ใหญ่ เนื่องจากมีการตีความที่แตกต่างกัน

5. กรณีตัวอย่างวิกฤตอุบัติภัย (Accident)

ภาพที่ 43 ตัวอย่างการใช้ “ภาษา” ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง กรณีวิกฤตอุบัติภัย

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า คำว่า “เสี่ยง” บ่งบอกถึงความเป็นไปได้ แต่ไม่ได้บอกว่ามีโอกาสแค่ไหน ซึ่งอาจจะทำให้คนตื่นกลัว หากมีข้อมูลหรือข้อเท็จจริงอธิบายว่าเสี่ยงกี่เปอร์เซ็นต์จะเป็นเรื่องดี เพราะทำให้คนระมัดระวัง แต่หากเป็นเพียงข้อคิดเห็นอาจจะต้องระมัดระวัง

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวว่า วิกฤตอุบัติภัยมักจะมีความเกี่ยวข้องกับผู้สูญเสีย จะต้องดูว่าเราจะลงรายละเอียดเกี่ยวกับการสูญเสียมากน้อยแค่ไหน เช่น คำว่า “ไฟไหม้สำเพ็งชาวบ้านหนีตายวุ่น” คำว่า “วุ่น” จะต้องอธิบายให้เห็นสถานการณ์ว่าวุ่นวายแค่ไหน การสื่อสารในข่าววิกฤตอุบัติภัยผู้ส่งสารต้องดูว่าจะส่งสารอะไร และตั้งใจจะสื่ออะไรกับผู้รับสาร ในการรายงานข่าวมีทั้งการให้ข้อมูลและข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ยังมีการใส่ความคิดเห็นเพิ่มเข้าไป เช่น คำว่า “วุ่น”

กล่าวสรุป

ภาพที่ 44 การกล่าวสรุปการใช้ “ภาษา” ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง

“การพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจคลังคำที่มากขึ้น
จะทำให้เรามีเครื่องมือในการใช้สื่อสารได้กับทุกสภาวะอย่างมีประสิทธิภาพ”

ความเห็นจากตัวแทนนักวิชาการ

ผศ.ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ กล่าวสรุปว่า การเสวนาในครั้งนี้ไม่ใช่การบ่งบอกว่าสิ่งใดถูกผิด หรือมีเกณฑ์มาตรฐาน แต่สิ่งสำคัญคือ การสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมและช่วยให้สภาวะวิกฤตนั้นไม่บานปลายและสามารถควบคุมได้ หรือดีขึ้นได้ **การพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจคลังคำที่มากขึ้นจะทำให้เรามีเครื่องมือในการใช้สื่อสารได้กับทุกสภาวะอย่างมีประสิทธิภาพ**

เวทีเสวนาที่ 2 ช่วงที่ 2 ประเด็นเสวนา ถามมา - ตอบไป และแลกเปลี่ยนประเด็นการใช้ภาพในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง ระหว่างผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษา ผ่านตัวอย่างกรณีศึกษาที่ครอบคลุมวิกฤต 5 ประเภท ได้แก่

1. สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ อาทิ เหตุการณ์อุทกภัย
2. สภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ อาทิ เหตุการณ์ชุมนุม
3. สภาวะวิกฤตโรคระบาด อาทิ โรคอุบัติใหม่
4. สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ อาทิ ภาวะถดถอยของตลาดทุน การปรับอัตราดอกเบี้ย
5. สภาวะวิกฤตอุบัติภัย อาทิ เหตุการณ์โรงงานสารเคมีระเบิด

โดยวิทยากรในเวทีเสวนาที่ 2 ช่วงที่ 1 ได้แก่ นาย จตุรงค์ แสงโชติกุล ตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน และนายภานุมาศ สงวนวงษ์ ผู้ก่อตั้ง Thai News Pix

ประเด็นที่ 2 การเสวนาเชิงถามมา – ตอบไป การใช้ “ภาพ” ในการสื่อสารในสภาวะวิกฤตเพื่อป้องกันข่าวลวง วิทยากรได้แสดงความเห็นสรุปได้ดังนี้

“การถ่ายทอดภาพไม่ควรละทิ้งความสะอาดและความสุนทรียภาพ เพราะอาจจะส่งผลให้ผู้รับสารได้รับโทษ”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ในมุมมองต่อภาพเคลื่อนไหวในเชิงโทรทัศน์จะให้ความสำคัญกับภาพ เนื่องจากภาพข่าวที่ดีจะเล่าเรื่องได้ดี เหลือเพียงเสียงที่อธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป ในสภาวะวิกฤต ถือเป็นช่วงชี้เป็นชี้ตาย ภาพจึงเป็นตัวพิสูจน์ความจริงในสภาวะวิกฤต การถ่ายภาพที่ดี หรือการเลือกภาพที่ดีอาจเป็นตัวชี้ขาด หรือ เป็นการบอกความจริงที่สำคัญมาก ในสภาวะปกติภาพที่ไม่เจริญหู เจริญตา ไม่มีสุนทรียภาพ เช่น ภาพของเสีย ภาพห้องเละเทะ ซึ่ง**การถ่ายทอดภาพไม่ควรละทิ้งความสะอาดและความสุนทรียภาพ เพราะอาจจะส่งผลให้ผู้รับสารได้รับโทษ**

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ปัจจุบันเป็นผู้ก่อตั้งเพจ Thai News Pix มีประสบการณ์ทำงานด้านภาพมาประมาณ 20 ปี เห็นความเปลี่ยนแปลงของสื่อที่มาออนไลน์มากขึ้น จึงสนใจว่าในประเทศยังไม่ค่อยมีเอเจนซีเกี่ยวกับภาพข่าว จึงเริ่มทำจนกลายเป็น Thai News Pix ในการดำเนินงานก่อนถ่ายภาพจะทำการประเมินสถานการณ์ และเนื่องจากปัจจุบันทำให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้นและประเมินได้ว่า เหตุการณ์นี้จะเกิดภาพข่าวแบบใดบ้าง จากนั้นจะเตรียมตัวในการเข้าพื้นที่ เมื่อเข้าพื้นที่จะต้องประเมินว่าทำอย่างไรถึงจะได้ภาพความจริงอย่างที่คิด ผู้ที่มีการแชร์ภาพต่ออาจจะไม่ได้อยู่ในสถานที่จริงแต่เป็นสื่อมวลชนที่อยู่ตรงนั้น และต้องนำเสนอถ่ายภาพออกมาการนำเสนอไม่ได้ทันเหตุการณ์มากแต่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้วว่าข้อเท็จเป็นอย่างไร และยืนยันได้ว่าภาพที่ปรากฏไม่ใช่ข่าวลวง

“ในระหว่างที่เกิดเหตุอาจจะมีการถ่ายภาพเก็บไว้แต่ไม่ได้ถูกนำเสนอ เนื่องจากต้องอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรม”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

สถานการณ์โดยปกติภาพที่จะไม่นำเสนอคือภาพที่มีผู้เสียหาย หรือ ภาพที่สะเทือนใจมาก ๆ ในการถ่ายรูปและการนำเสนอรูปค่อนข้างแตกต่างกัน **ในระหว่างที่เกิดเหตุอาจจะมีการถ่ายภาพเก็บไว้แต่ไม่ได้ถูกนำเสนอเนื่องจากต้องอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรม** อีกทั้ง ในเชิงกฎหมายต้องตรวจสอบว่าภาพเหล่านั้นหากถูกนำเสนอไป จะส่งผลกระทบต่อใครหรือไม่ อย่างไร และถ้าหากจำเป็นต้องใช้จะต้องใช้อย่างระมัดระวังที่สุด

ข้อคำถามจากผู้ดำเนินรายการ หากมีประเทศสมมติประเทศหนึ่งมีการใช้ภาพข่าวที่ขัดต่อจริยธรรม ภาพเหล่านั้นจะเป็นภาพประเภทใด

“ภาพถ่ายเป็นศิลปะ สามารถเลือกได้ว่ามุมมองใดน่าสนใจ ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละที่ว่าจะสามารถปรับมุมมองต่าง ๆ ได้มากแค่ไหน”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ภาพถ่ายที่ขัดต่อจริยธรรม ภาพเหล่านั้นจะเป็นภาพประเภทอุจาด ความรุนแรง หรือ ภาพศพ เนื่องจากเป็นภาพที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของคนทั่วไปและส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้สูญเสียผ่านการถูกตอกย้ำให้เจ็บปวดเสมอ **ภาพถ่ายเป็นศิลปะ สามารถเลือกได้ว่ามุมมองใดน่าสนใจขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละที่ว่าจะสามารถปรับมุมมองต่าง ๆ ได้มากแค่ไหน**

1.สภาวะวิกฤตภัยธรรมชาติ

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ในกรณีตัวอย่างของข่าวเขื่อนแตกเป็นการสะท้อนให้เห็นการใช้หลักภาษาที่ผิด ต้นตออยู่ที่ว่าภาษาที่ใช้ ในบางครั้งสื่ออาจจะถนัดใช้คำที่สื่อสารได้ง่ายกว่า บางกลุ่มคนคุ้นชินกับคำว่าเขื่อนมากกว่า แปลตามความเข้าใจคือสิ่งที่กั้นน้ำไว้ เพราะฉะนั้นอะไรที่กั้นน้ำได้จึงเรียกว่าเขื่อนทั้งหมด จนเกิดเป็นคำว่าเขื่อนแตก

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ภัยธรรมชาติ จะเป็นภาพที่เล่าเรื่องราวสะท้อนความเดือดของชาวบ้านในพื้นที่ กรณีที่มีข่าวว่าเขื่อนแตก ด้วยการพาดหัวข่าวคือเรื่องใหญ่เป็นสภาวะวิกฤตที่ก่อให้เกิดความคิดหลายประเด็นจึงต้องลงพื้นที่ถ่ายภาพเพื่อยืนยันความจริงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเขื่อนแตก หรือ ฝายพัง ซึ่งหัวข่าวที่ถูกนำเสนอออกไปสร้างความตกใจให้ทุกคนและความตกใจของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ในช่วงสภาวะวิกฤต สื่อ คือตัวเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานราชการและประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน การเข้าไปในพื้นที่ของสื่อจึงมีส่วนช่วยให้ประชาชนได้รับการช่วยเหลือที่เร็วขึ้น

นางสาวพิมพ์ประไพ จิตหาญ กล่าวสรุปว่า ภาพเป็นสิ่งยืนยันคำในข่าวที่อาจจะส่งต่อให้เกิดความเข้าใจที่ผิดได้ หรืออาจจะแก้ไขข่าวลวงที่เกิดขึ้นได้ ในภัยธรรมชาติภาพข่าวสามารถยืนยันในประเด็นข่าวและโต้แย้งข่าวลวงได้ และเล่าข่าวภัยภิบัติที่ยังไม่จบเป็นการเตือนภัยให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ และภาพเคลื่อนไหวมีข้อได้เปรียบกว่าภาพนิ่งเนื่องจากสามารถเล่าเป็นภาพเคลื่อนไหวได้

2.สภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ข่าวการเมืองเป็นข่าวที่ทำยาก เนื่องจากผู้รับสารเลือกที่จะเชื่อและอยู่ฝั่งใดฝั่งหนึ่งไปแล้ว และตัดสินไปแล้ว ไม่ว่าภาพจะออกมาอย่างไรก็ตาม ภาพที่ยกตัวอย่างเป็นเหตุที่ปทุมวัน หลังจากภาพจะเริ่มเกิดการประชิดหน้ากันระหว่างสองฝ่ายเข้ามาเรื่อย ๆ และเป็นอย่างที่คุณภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า อยู่ที่เราว่าจะเลือกถ่ายภาพในจังหวะไหน ซึ่งสื่อมวลชนต้องรับแรงเสียดทานและอดทนในการทำงานข่าวในสภาวะวิกฤตดังกล่าวจากกลุ่มคนที่เลือกจะเชื่อและตัดสินไปแล้ว มากกว่าความเป็นกลางคือสื่อมวลชนต้องมีความเป็นธรรม ซึ่งตัวสื่ออาจจะเชียร์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้อาจจะไม่เป็นกลาง แต่ถ้าหากเป็นธรรมและอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะภาพไม่สามารถอธิบายเรื่องราวได้ทั้งหมด ให้สื่ออธิบายในสิ่งที่เกิดขึ้นและหากผู้รับสาร

จะเชื่อไม่เชื่อก็อยู่ที่เขา เพราะเป็นเรื่องที่เกินกำลังของสื่อมวลชน สรุปได้ว่า ตราบใดภาพที่เราถ่ายมาส่งที่เรานำเสนอไปยังอยู่ในความเป็นธรรมและอยู่บนกฎของความเป็นจริง เราไม่ต้องแคร์แล้วก็ได้ว่าคนที่สุดโต่งไปแล้วจะเชื่อยังไง เพราะเราทำหน้าที่สุดแล้ว

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ภาพข่าวในสถานการณ์ความไม่สงบ ทั้งการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง สื่อต้องมีความเป็นกลางในการนำเสนอข่าว การใช้ภาพจึงต้องระมัดระวังมาก หลาย ๆ ครั้งมีการปะทะกันของมวลชน ในบางครั้งจะพบปัญหาในภาพนิ่งที่เป็นภาพของความจริง ณ ขณะใดขณะหนึ่ง และแม้ว่าภาพข่าวจะนำเสนอข้อเท็จจริงแต่ไม่สามารถเสนอบริบททั้งหมดได้ซึ่งอาจจะสามารถส่งผลให้เกิดความขัดแย้งต่อได้ และสามารถเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีได้ ในการนำเสนอภาพข่าวเหตุการณ์การชุมนุมจะต้องถ่ายทอดภาพอย่างระมัดระวังทั้งการถ่ายภาพ บริบท เหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องมีระบุไว้ เพื่อให้ภาพมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การมีคนหลายคนมีมุมหลายมุมจะเป็นการเสริมสร้างความปลอดภัยให้กับสื่อด้วย ในส่วนของการก่อเหตุความไม่สงบภาพที่ปรากฏขึ้นบ่อย ๆ จะเป็นภาพความเสียหาย สื่อจะต้องไม่ตอกย้ำความสูญเสีย และไม่ถ่ายทอดออกมาโดยตัดสินใครเพราะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ นอกจากนี้ การทำงานของสื่อไม่ควรที่จะขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ ในการถ่ายภาพข่าวหนึ่งภาพอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งและอาจจะใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีได้ ภาพข่าวได้ทำหน้าที่เป็นพยานหลักฐาน และก่อนที่จะนำเสนอภาพออกไปจะต้องมานั่งดูว่าภาพที่จะสร้างความขัดแย้งและความเกลียดชังในสังคมหรือไม่ ซึ่งควรจะหาความสมดุลให้ได้ เช่น ทั้งสองฝ่ายต่างฝ่ายต่างใช้ความรุนแรงก็ควรมีภาพประกอบให้เห็นดีกว่ามีแค่ภาพของฝั่งใดฝั่งหนึ่งเพราะเป็นเรื่องของการปะทะกัน แต่หากเป็นการเหตุการณ์ที่ใช้ความสงบต่างฝ่ายต่างไม่ได้อาวุธในการเผชิญหน้า ดังภาพตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการเผชิญหน้าที่อยู่ในกรอบและเหมาะสมหรือไม่

ภาพที่ 45 การกล่าวถึงตัวอย่างภาพถ่ายสภาวะวิกฤตเหตุการณ์ความไม่สงบ

<u>ข้อคำถามจากผู้ดำเนินรายการ</u> จากสถานการณ์การเผชิญหน้าระหว่างเยาวชนและเจ้าหน้าที่รัฐในมุมมองของสื่อมวลชน เรากำหนดยังไงดีในการถ่ายทอดให้รักษาความเป็นกลางเอาไว้ได้

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ก่อนอื่นเลยเราจะไม่ใช้ คำว่า “เยาวชน” สิ่งที่รู้อยู่แล้วในกลุ่มไม่ได้มีแค่เด็กหรือ เยาวชน มีคนที่อายุเกิน 20 ปี แน่นอน เกินนิยามของ คำว่า “เยาวชน” โดยจะต้องระวังในเรื่องของการรายงานในคำว่า “เยาวชน” เพราะจะมีความแตกต่างกันสูงระหว่างความเป็นผู้ใหญ่และเด็ก แต่ในข้อเท็จจริงไม่ได้มีแค่เด็กและเยาวชน เพราะฉะนั้นใช้ คำว่า “ผู้ชุมนุม” จะครอบคลุมที่สุดและถูกต้องที่สุด ส่วนภาพ อย่างทีเรียนว่าช่างภาพหรือนักข่าวที่อยู่ในลักษณะนี้ เมื่อก่อนจะอยู่ในข้างของฝั่งรัฐ แต่พอเหตุการณ์

เข้มข้นขึ้นไม่สามารถส่งไปทีมเดียวได้ เพราะจะได้ภาพแค่มุมเดียว ถ้ามีคนมากพอเราอาจจะเลือกส่งไปอย่างน้อยสามทีม เพื่อให้อยู่ในฝั่งของรัฐบาล ฝ่ายผู้ชุมนุม และอยู่ตรงกลาง เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดและขมวดว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า เป็นมุมคล้าย ๆ ของคุณจตุรงค์ เวลาที่เราทำงานจะต้องระมัดระวังถ้อยคำ จะมองว่าเราแค่ถ่ายรุป แต่ก็ไม่ได้ถ่ายรูปอย่างเดียว มันต้องมีการขยายความ บริบท เหตุการณ์ดำเนินไปอย่างไรบางครั้งเราก็ต้องอธิบาย หรือ ในคำบรรยายภาพต้องระบุเจาะจงว่าเหตุการณ์ไหน ถ่ายในเวลาไหน ข้อมูลข้อเท็จจริงเหล่านี้จะช่วยให้ภาพที่เราเรื่องได้ไม่ครบครบถ้วนมีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด เรื่องเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่อ่อนไหวมากต่อการทำงานเพราะมีเงื่อนไขทางกฎหมาย การใช้คำว่า “ผู้ชุมนุม” จะถูกแล้ว ข้อยากของคนเป็นสื่อที่เป็นช่างภาพ คือ หลายครั้งไม่ได้ถ่ายเฉพาะภาพกว้างอาจจะมีการถ่ายมุมแคบ เด็กบางคนอาจจะใส่ชุดนักเรียน นักศึกษา มาร่วมชุมนุม จะทำให้มีการเจาะลวงไปในรายละเอียดทำให้เริ่มเห็นว่าเขาคือใคร หน้าตาเป็นยังไง ซึ่งส่วนเราก็ต้องระมัดระวัง การทำงานโดยปกติสำหรับพื้นที่แบบนี้ คือการรักษาตัวเองให้รอดปลอดภัย และออกมารายงานข่าวได้ เพราะฉะนั้นการวางตัวของคนทำงานเป็นเรื่องที่สำคัญ การมีคนเยอะได้รูปหลากหลายมุมเป็นเรื่องทีดี อย่างที่สองคือการมีคนอยู่หลากหลายมุมทำให้ไม่ต้องขยับไปมาบ่อย ๆ หรือเข้าไปเบียดแย่งพื้นที่ บางครั้งก็ช่วยทำให้ปลอดภัยด้วย เพราะหากเกิดเหตุขึ้นมาจริง จะไม่มีใครรู้ว่าเป็นสื่อเพราะจะเกิดความมั่วไปหมด จึงต้องมีปลอกแขน หรือ เสื้อที่แสดงตนว่าเราเป็นสื่อ เพราะฉะนั้นควรอยู่ในจุดที่เหมาะสม ดังรูปภาพตัวอย่างจะเห็นว่าเป็นภาพมุมสูง เป็นภาพกว้างซึ่งก็คือมีความปลอดภัยในระดับหนึ่งต่อให้มีการปะทะ หรือ ขยับไปใกล้กว่าก็ยังสามารถเก็บภาพได้กว้าง ๆ และเห็นภาพรวมว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง เพราะเวลานำเสนอออกไปก็จะเห็นว่าบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใครทำอะไรทั้งสองฝ่าย

ข้อคำถามจากผู้ดำเนินรายการ การใช้ภาพข่าวในสถานการณ์ความไม่สงบมีมุมมองในการเลือกภาพข่าวอย่างไร

“ความสูญเสียเกิดขึ้นแล้ว เพราะฉะนั้นการตอกย้ำความสูญเสีย เป็นเรื่องที่ไม่ควรจะทำ”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ในมุมมองของภาคใต้อาจจะค่อนข้างอ่อนไหว แต่เราก็จะเห็นภาพข่าวที่ปรากฏบ่อย ๆ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นภาพความเสียหาย หรือการที่เจ้าหน้าที่เข้าไปปิดล้อมจับกุม โดยส่วนตัวคิดว่าก็ใช้หลักทั่ว ๆ ไปว่าจะต้องไม่สร้างความขัดแย้ง ไม่สร้างการตอกย้ำความสูญเสียของผู้สูญเสีย เพราะต้องยอมรับว่าทุกเหตุการณ์เราไม่ได้ตัดสินถูกผิด เราเข้าไปเพื่อให้เห็นว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ภาพมันถูกนำเสนอว่าคนนั้นผิด สิ่งที่เจ้าหน้าทำคือถูกและดีมาก มันก็จะสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น จริง ๆ สื่อเองนอกจากเก็บเรื่องราวข้อเท็จจริงภาพที่เกิดขึ้น ควรนำมาสู่การตั้งคำถามว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีที่มาที่ไปอย่างไร ถูกต้องชอบธรรมแล้วหรือไม่ เพราะในบริบทภาคใต้มีความขัดแย้งสูง การนำเสนอภาพข่าวมีความอ่อนไหวมาก เพราะฉะนั้นการใช้ภาพต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบกระเทือนจิตใจของคนที่ยังอยู่ และไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ใดก็ตาม **ความสูญเสียเกิดขึ้น**

แล้วเพราะฉะนั้นการตอกย้ำความสูญเสียเป็นเรื่องที่ไม่ควรจะทำ ขณะเดียวกันหากไม่ใช่บริบทภาคใต้ คิดว่ามีหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่มีความรุนแรง เช่น กราดยิงที่โคราช เป็นเหตุซึ่งหน้ามีคนที่กระทำอยู่และเห็นชัดเจนว่าการกราดยิง มีการทำร้ายผู้บริสุทธิ์ มีความสูญเสีย เพราะฉะนั้นเวลานำเสนอรูปพวกนี้ต้องดูว่าจะมีคนที่ถูกเคลื่อนย้าย มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ก็จะมีการขอสื่ออย่าไลฟ์ในบางช่วงบางตอน คนที่ตกเป็นเหยื่อและรอดชีวิตในภาวะแบบนั้นไม่ได้พร้อมที่ให้ถ่ายรูป ในพื้นที่ที่เหตุยังไม่จบ การทำหน้าที่ของสื่อต้องอยู่บนพื้นฐานที่จะไม่กรีดขวางเจ้าหน้าที่

3.สภาวะวิกฤตโรคระบาด

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ในเรื่องของโรคระบาดเคยมีโอกาสไปทำข่าวให้กับที่ที่หนึ่งและมีความกังวลอย่างมาในเรื่องภาพถ่าย ซึ่งโรคระบาดที่แทบจะได้ถ่ายภาพเลย คือ โรคฝีดาษลิง เพราะผู้ป่วยจะมีลักษณะเป็นตุ่มหนอง และมีแผลตามแขนขาและร่างกาย ซึ่งเขาไม่ซื้อ ไม่ชอบ เพราะคิดว่าลูกค้ากระอักกระอ่วนใจที่จะดูภาพ เพราะฉะนั้นโรคระบาดต่าง ๆ ลักษณะทางกายภาพของผู้ป่วยเราจะไม่ใช้ เพราะนอกเหนือจากเรื่องจรรยาบรรณยังเป็นเรื่องสิทธิของผู้ป่วย โดยควรเลี่ยงการระบุตัวตนผู้ป่วย หรือ เสียชีวิตคือใครแต่ในบางกรณีก็เลี่ยงยากหากเป็นผู้มีชื่อเสียงที่บางครั้งก็มีการออกมาเปิดเผยเรื่องราวเองซึ่งสื่อก็ต้องมีวิธีการจัดการต่อไป

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ในมุมภาพข่าวก็จะคล้ายกัน ภาพข่าวโรคระบาดในประเด็นใหญ่ คือสิทธิของผู้ป่วย และการถ่ายภาพในสถานพยาบาล หรือในช่วงที่กำลังได้รับความช่วยเหลือเป็นเรื่องอ่อนไหว ซึ่งเราก็ระวังปกติ แต่เมื่อย้อนไปในช่วงโควิด-19 นอกจากความกังวลที่ต้องไปถ่ายรูปคือการที่เราต้องจัดการสถานการณ์อย่างไร ซึ่งเราไม่เคยเจอ เช่น การเห็นคนนอนตายกลางถนน ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีประสบการณ์ต่างคนต่างใหม่กับเรื่องนี้ อย่างกรณีที่บางลำพูนก็มีศพถูกวางไว้และมีผ้าคลุมซึ่งนานมากที่ไม่มีใครไปเก็บซึ่งสะเทือนใจ และถามว่าเราเห็นภาพนี้ในสื่อไหมก็ต้องยอมรับว่าเห็น ซึ่งก็ไม่ใช่ภาพแรกหลังจากนั้นก็พบเห็นซ้ำแล้วซ้ำอีก ในมุมมองความรู้สึกของคนอาจจะมองว่ารุนแรง สะเทือนใจ แต่ว่าในความเป็นจริงมันคือข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะดูสะเทือนใจแต่ภาพนั้นก็ได้ถูกคลุมผ้าก็ลดความอุจาดลงไป ในการตัดสินใจว่าเมื่อถ่ายภาพแล้วจะใช้หรือไม่ใช้ขึ้นอยู่กับว่าเป็นประโยชน์และถูกต้องเหมาะสมตามจริยธรรมหรือไม่ ซึ่งในสภาวะแบบนี้จะบอกว่ามันเป็นโรคที่ไม่ร้ายแรงและไม่สนใจไม่ได้อีกต่อไป เพราะมันทำให้มีผู้คนเสียชีวิตได้ ซึ่งเป็นวิกฤตที่ต้องถูกพูดถึง และในเชิงประวัติศาสตร์นี่คือบทบันทึกหนึ่งของคนไทยที่บอกว่าเราเคยผ่านจุดนี้มา

4.สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า สภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจมีภาพหลายมุมที่ต้องระมัดระวัง ภาพข่าวของวิกฤตเศรษฐกิจไม่มีภาพสะเทือนใจเท่าที่ควร ยกเว้นว่า มีเหตุการณ์สะเทือนใจ กรณีที่ไม่สะเทือนใจ สมมติว่าหุ้นขึ้น หุ้นลง กระดานหุ้นเป็นสีแดง สะเทือนความรู้สึกแต่ภาพไม่ร้ายแรง แต่หากเป็นภาพคนแห่กันไปถอนเงิน หรือ เรียกร้องเงินประกัน ก็อาจจะดูว่าเป็นวิกฤตแล้ว หรือมีเรื่องค่าเงินบาทที่มีอัตราการแลกเปลี่ยนที่

เห็นตัวเลขว่ามันสูงขึ้น ราคาทองเพิ่มขึ้น หรือ ลดลง ยังไง ซึ่งอันนี้ไม่ค่อยวิกฤต หรือ หากเป็นภาพประกอบข่าวการเติบโตของเศรษฐกิจอาจเป็นภาพวิวทิวทัศน์ เป็นภาพกว้างของกรุงเทพ หรือ เมืองใหญ่ เห็นตึกสูง เห็นการก่อสร้าง รถติด เห็นเป็นความเติบโตของเศรษฐกิจและเมืองได้ แต่ก็มีภาพที่วิกฤต เพราะวิกฤตทางเศรษฐกิจจะส่งผลร้ายต่อคนเพราะฉะนั้นบางคนเป็นหนี้เป็นสิน แรงงานประท้วง ถูกเลิกจ้าง ไม่ได้รับการชดเชย ซึ่งภาพอาจจะมีความคล้ายคลึงกับการชุมนุม มีการปราศัย หรือ ปิดโรงงาน นอกจากนี้ยังมีภาพรุนแรงอย่างการฆ่าตัวตาย กระโดดสะพาน ผูกคอตายจากพิษเศรษฐกิจ ซึ่งก็จะไปอยู่ในหมวดของภาพอาชญากรรมที่ต้องมีความระมัดระวัง แต่แน่นอนว่าต้นตอของข่าวมาจากเศรษฐกิจ เวลาที่เราพูดถึงข่าวมีทั้งบวกและลบ การถ่ายภาพก็ต้องระมัดระวังและก็กลับมาสู่หลักการเดิมคือจริยธรรมสื่อ

5.สภาวะวิกฤตอุบัติภัย

“สื่อจะต้องรู้จักอุบัติภัยและเตรียมการในการป้องกันตนเอง”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า **สื่อจะต้องรู้จักอุบัติภัยและเตรียมการในการป้องกันตนเอง** ตัวอย่างเรื่องซีเซียม 137 ที่มีปัญหาอยู่ ถ้าเราไม่รู้จักมัน แต่ไม่คิดจะเตรียมการอะไร เราก็จะแค่แต่งตัวเรียบร้อยและบุกเข้าไปถือกล้องไปถ่ายภาพ และจากนั้นก็รับกัมมันตรังสีกลับบ้านมาด้วย แต่ว่าในการทำงานของสื่อที่วิ่งสวนคนหนีภัยโดยวิ่งเข้าไปหากจำเป็นต้องรู้จักภัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ ความไม่สงบ การเมือง หรืออะไรก็ตามที่มีความอันตราย โดยเฉพาะอันตรายที่มองไม่เห็น อย่างซีเซียมก่อนที่เราจะเข้าไปในพื้นที่ที่เสี่ยงมาก ๆ จะต้องดูแล้วว่าต้องเตรียมตัวอย่างไร จึงต้องฝากสื่อและผู้อบรมไว้ว่าเข้าใจว่าหน้าที่เราที่สังคมให้มาเราต้องป้องกันตนเองด้วย

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ส่วนใหญ่เวลาเราพูดถึงภาพข่าว ถ้ามันใหญ่ภาพก็ต้องใหญ่จริง ๆ ให้เห็นว่ามันร้ายแรงจริง ๆ ยกตัวอย่าง โรงงานระเบิดและมีไฟไหม้ ผมจำได้ว่าทุกคนรู้ว่ามีเหตุการณ์ไฟไหม้ และมีการพยายามดับไฟ แต่สุดท้ายได้ทราบข่าวว่ามันปะทุขึ้นอีก เราได้ข่าวมีเจ้าหน้าที่ดับเพลิงเสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว ถามว่าใหญ่แค่ไหน จากนั้นไม่นานมีการประกาศอพยพผู้คน ซึ่งเราว่ามันใหญ่จริงและอยู่ในที่อุตสาหกรรม มีผู้คนเยอะมาก ในการถ่ายรูปครั้งนั้นมีการขึ้นทางด่วนจากทางด่วนฝั่งธน เห็นกลุ่มควันขนาดใหญ่ และเราได้ทำการขยับเข้าไปใกล้ขึ้น ภาพที่เห็น คือ ผู้คนกำลังขนของออกมาจากพื้นที่ เพราะฉะนั้นการรายงานข่าวเพื่อเตือนคนว่าถ้าคุณยังอยู่ในพื้นที่นี้ คุณมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากมลพิษและสารเคมี จากนั้นทำข่าวต่อที่โรงพยาบาล วัดบ้านเรือนใกล้เคียงมีความเสียหาย นี่คือความร้ายแรงและต้องดูว่ามันจะเกิดขึ้นอีกหรือเปล่า สารเคมีที่ออกไปกับควันจะมีผลกระทบมากน้อยแค่ไหน ซึ่งเป็นสิ่งที่เราต้องรายงานในช่วงแรก และการไปทำข่าวส่วนใหญ่จะต้องมีหน้ากากอันใหญ่กันสารเคมี เราจะค่อย ๆ ขยับเข้าพื้นที่จนเห็นว่าสภาพความเสียหายในพื้นที่เป็นอย่างไร ไฟรุนแรงแค่ไหน การทำงานของเจ้าหน้าที่เสี่ยงแค่ไหน และเมื่อไฟจบลงอย่างสนิทก็มีเจ้าหน้าเข้าตรวจน้ำ อากาศ ว่ามีการปนเปื้อนหรือไม่ ความเสียหายของประชาชนเป็นอย่างไรบ้าง สิ่งที่ส่งไปสู่สังคมตอนแรก คือ ให้เห็นความอันตราย และ

เกิดผลกระทบกับใครบ้าง เป็นวงกว้างมากน้อยแค่ไหน การทำงานของเจ้าหน้าที่ และเมื่อเสร็จจะรายงานต่อว่าปลอดภัยแค่ไหน ประชาชนเข้าบ้านได้ไหม และเข้าสู่การเยียวยา ตามหาว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร

ข้อคำถามจากผู้ดำเนินรายการ จากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา อยากให้แบ่งปันประสบการณ์ว่าภาพที่เราถ่ายมาแต่เราจะไม่นำเสนอและลบออกไปเพราะอะไร

นายจตุรงค์ แสงโชติกุล กล่าวว่า ขอตอบในอีกมุม ภาพที่จะไม่ลบเด็ดขาด คือ ภาพที่เป็นหลักฐานและพิสูจน์ความจริงได้ ว่าเหตุการณ์ตรงนั้นอาจจะไม่ได้ออกอากาศในตอนนั้น แต่ภาพที่เป็นหลักฐานจะผ่านไปกี่ปีก็เป็นหลักฐาน ภาพที่มันบอกความจริงได้ผ่านไปกี่ปีมันก็ยังเป็นความจริงอยู่ดี เพราะฉะนั้น ภาพแบบนี้ทรงคุณค่า สถานการณ์อาจจะไม่ได้สงบมากพอ หรือ เรื่องบางเรื่องต้องใช้เวลาเพื่อที่ทำให้เราสามารถนำภาพนี้มาเปิด ซึ่งหลายเหตุการณ์ในโลกและในบ้านเรามี รอเวลาที่เหมาะสมเหตุการณ์ที่ย้อยไปหลายปี วันนั้นเกิดอะไรขึ้น

“ทุกครั้งที่จะกดชัตเตอร์มันต้องถามตัวเองว่ามันจำเป็นต้องทำแบบนี้หรือไม่ เพราะในบางครั้งแหล่งข่าว หรือ บุคคลเขาไม่ได้พร้อมที่จะถูกเราถ่าย การที่เรากดชัตเตอร์หนึ่งครั้งก็เหมือนเรากำลังคุกคามเขาอยู่”

ความเห็นจากตัวแทนผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน

นายภานุมาศ สงวนวงษ์ กล่าวว่า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการนำเสนอภาพที่มีความรุนแรงและส่งผลต่อความรู้สึกคน อย่างในเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิต เราจะเก็บไว้ในการยืนยันข้อเท็จจริง แต่ไม่จำเป็นที่เราต้องนำเสนอภาพศพ ไม่ต้องเห็นสภาพความเสียหายและสะเทือนความรู้สึกผู้คน เพราะฉะนั้นมีหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และไม่ใช่เฉพาะเหตุการณ์ที่รุนแรงเฉพาะอย่าง มันเกิดขึ้นทุกสภาวะวิกฤติทั้ง 5 ที่เราได้กล่าวกันมา เพราะฉะนั้นวิธีการนำเสนอภาพ โดยเฉพาะรุ่นหลัง ๆ เราจะไม่เห็นแล้วว่าภาพความเสียหายของคน ภาพศพเลือดสาด เราจะเริ่มไม่เห็นแล้ว แต่เราจะเริ่มเห็นการใช้มุมภาพของศิลปะมากขึ้นแต่สื่อสารเรื่องราวเดียวกัน มุมภาพที่จะสามารถเล่าเหตุการณ์เหล่านั้นได้ด้วยการเห็นความรุนแรงแต่ไม่ได้โจ่งแจ้งและอุจาด และภาพอีกกลุ่มที่คิดว่าจะไม่ใช้อย่างแน่นอน คือ ภาพที่มีลักษณะผิดกฎหมาย เช่น ภาพเด็ก หรือ ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อ เราจะค่อนข้างระมัดระวังมาก หมายความว่า ไม่ใช่แค่ไม่นำเสนอแต่เราเลือกที่จะไม่ถ่าย เพราะการปฏิบัติหน้าที่สื่อมันไม่ใช่แค่เฉพาะถ่ายรูปและนำเสนอ แต่ทุก**ครั้งที่จะกดชัตเตอร์มันต้องถามตัวเองว่ามันจำเป็นต้องทำแบบนี้หรือไม่ เพราะในบางครั้งแหล่งข่าว หรือ บุคคลเขาไม่ได้พร้อมที่จะถูกเราถ่าย การที่เรากดชัตเตอร์หนึ่งครั้งก็เหมือนเรากำลังคุกคามเขาอยู่** จึงต้องระมัดระวังและทำให้บางรูปเราเลือกที่จะไม่ถ่ายเลย

บทที่ 9 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช.

จากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษากฎหมาย หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติ หลักจริยธรรม (Code of Ethics) การศึกษาแนวโน้ม ข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานและการนำเสนอของสื่อ เปรียบเทียบบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในสภาวะวิกฤตของประเทศไทยและต่างประเทศ การศึกษากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตจากการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนวิชาชีพ และการศึกษาแนวทางสื่อสารและบริหารจัดการข่าวลวงในสภาวะวิกฤตที่เป็นที่ยอมรับและแนวทางแบบไร้จริยธรรมได้สังเคราะห์และประมวลเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช. ในการกำหนดแนวทาง ออกแบบและพัฒนากลไก การส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ภาคีเครือข่าย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานและการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตดังนี้

ภาพที่ 46 ภาพรวม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช.

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงาน กสทช. ในการกำหนดแนวทาง ออกแบบและพัฒนากลไกการส่งเสริมและกำกับดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ภาคีเครือข่าย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติงานและการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต สามารถจำแนกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ข้อเสนอแนะระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้

9.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะสั้น

การดำเนินการที่สามารถเริ่มต้นได้ในระยะสั้นคือภายใน 1 ปี ได้แก่ การเริ่มสร้างเครือข่ายการดำเนินงานร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การผลักดัน มาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) ให้สามารถดำเนินการได้ และแสดงบทบาทขององค์กรกำกับดูแล โดยมีขั้นตอนดังนี้

9.1.1 การจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องซึ่งจำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบขององค์กรที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการข่าวลวง ซึ่งต้องประกอบด้วยหน่วยงานดังนี้

9.1.1.1 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการวิทยุและกิจการโทรทัศน์ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (The National Broadcasting and Telecommunications Commission)

9.1.1.2 หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อออนไลน์ ได้แก่ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society)

9.1.1.3 การควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน ประเภทองค์กรสื่อมวลชน เช่น สื่อเครือเนชั่นกรุ๊ป (Nation Group) องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยหรือไทยพีบีเอส และสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา

9.1.1.4 การควบคุมกันเองโดยสื่อมวลชน ระดับสภาวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ (The National Press Council of Thailand) สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง (ประเทศไทย) สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย

9.1.2 คณะทำงานร่วมกันพิจารณามาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันและตั้งเป้าหมายสู่การปรับปรุงเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถใช้ร่วมกันได้

9.1.3 สำนักงาน กสทช. มีบทบาทในการร่วมและส่งเสริมการกำกับดูแลร่วมกัน

9.1.3.1 ให้การสนับสนุนการศึกษา และองค์ความรู้เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงทั้งกระบวนการ เช่น สาเหตุการเกิด แรงจูงใจในการก่อข่าวลวงแต่ละประเภท องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดข่าวลวง และวงจรของข่าวลวง และมีความจำเพาะเจาะจงในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ ระดับการศึกษา และ

กลุ่มอาชีพ เนื่องจากกระบวนการสื่อสารและผลักดันองค์ความรู้เข้าสู่แต่ละกลุ่มเป้าหมายนั้น ล้วนต้องใช้ข้อความและประเภทสื่อที่แตกต่างกัน

9.1.3.2 สนับสนุนการฝึกอบรมผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต

9.1.3.3 เป็นผู้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลผู้ประกอบวิชาชีพสื่ออย่างเป็นทางการในประเทศไทย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและสื่อสารแนวนโยบายหรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง และฐานข้อมูลดังกล่าวยังสามารถเป็นที่พึ่งพาได้สำหรับภาคประชาชนในกรณีที่เกิดกรณีพิพาทและต้องการตรวจสอบการปฏิบัติงานของสื่อ

9.1.3.4 เริ่มต้นการศึกษาหรือดำเนินการในบทบาทขององค์กรกำกับดูแล โดยปฏิบัติงานในด้านการกำกับดูแลร่วมกันผ่านการสร้างหลักประกันสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่ตามจริยธรรม ซึ่งผลจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากแนวนโยบายขององค์กรของตนเอง อาทิ การที่สื่อมวลชนปฏิเสธที่จะนำเสนอข่าวในแนวทางที่มุ่งสร้างกระแสความสนใจให้กับช่องรายการโดยคำนึงถึงจรรยาบรรณวิชาชีพ แต่กลับได้รับผลกระทบทางลบจากผู้ว่าจ้าง เป็นต้น

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะกลาง

การดำเนินการที่สามารถดำเนินงานได้ในระยะกลางคือภายใน 2-3 ปี ซึ่งเป็นการดำเนินงานเชิงนโยบายที่ต่อเนื่องจากการเตรียมการด้านการตั้งคณะทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง และได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับแนวปฏิบัติหรือมาตรฐานการปฏิบัติงาน รวมทั้งการจัดทำแผนการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมส่งเสริมการกำกับดูแลร่วมกันโดยสำนักงาน กสทช. แล้ว ในระยะกลางจึงสามารถดำเนินการต่อเนื่อง ดังนี้

9.2.1 ดำเนินการจัดทำแผนแม่บท หรือแผนยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤต โดยมีเครือข่ายองค์กรวิชาชีพเป็นกลุ่มสำคัญในการขับเคลื่อนแผน และมีการระบุกิจกรรมและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน

9.2.2 ตั้งเป้าหมายด้านดัชนีชี้วัดที่เป็นสากล เพื่อเป็นเป้าหมายและตัวชี้วัดของแผน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานในระดับสากล อาทิ ผลการจัดอันดับหรือค่าดัชนีเสรีภาพสื่อ ของ Press freedom ranking[319] และค่าความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชน (Trusted in media)[320]

9.2.3 ดำเนินการสื่อสารแผนงานที่ได้จัดทำให้เครือข่ายได้รับทราบ

---

319 Reporters Without Borders. (2022). Index. Retrieved 11 October 2022, from https://rsf.org/en/index

320 Reuters Institute. (2021). Interactive. Retrieved 11 October 2022, from https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021/interactive

9.2.4 ใช้ผลการศึกษา และองค์ความรู้เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวงทั้งกระบวนการ และมีความจำเพาะเจาะจงในแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่ได้ดำเนินการจัดทำแล้วเสร็จ มาดำเนินการออกแบบการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายโดยครอบกลุ่มตั้งแต่กลุ่มเยาวชนจนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ

9.2.5 ผลักดัน มาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตให้เกิดการปฏิบัติ

9.2.6 จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ประกอบไปด้วยตัวอย่างขั้นตอนที่พึงกระทำ เมื่อพบกับประเด็นข่าวลวงในทุกประเด็นความวิกฤต

9.2.7 พัฒนาระบบแรงจูงใจสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อในการประกอบวิชาชีพโดยเป็นไปตามจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง เช่น การส่งเสริมรางวัลการนำเสนอข่าวที่มีคุณภาพ ระบบการแสดงระดับคุณภาพของหน่วยงานองค์กรที่ดำเนินงานโดยเป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน/แนวปฏิบัติ (Guideline) โดยการรับรองของสำนักงาน กสทช. เช่น การจัดทำระบบ Digital badge certified by NTBC

9.2.8 สร้างการรับรู้สิทธิในภาคประชาชน ต่อประเด็นการปกป้องสิทธิของตนเองเมื่อได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการนำเสนอข่าวลวงของสื่อมวลชน

9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการที่สามารถทำได้ในระยะยาว

การดำเนินนโยบายในระยะยาวซึ่งเป็นการดำเนินการที่สามารถดำเนินงานได้ภายใน 3-5 ปี คือการขยายขอบเขตของการจัดการข่าวลวง ทั้งขอบเขตของความเร่งด่วน และขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการส่งเสริม และแก้ไขปัญหาที่ต้องอาศัยระยะเวลาและการสร้างกลไกประกอบเพื่อจะผลักดันการแก้ไข

9.3.1 พิจารณาการเพิ่มยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะทั่วไป

9.3.2 ขยายเป้าหมายของหลักสูตรการอบรมสู่สถาบันการศึกษา โดยจัดลำดับความสำคัญจากสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน แล้วจึงขยายผลไปสู่กลุ่มสื่อใหม่

9.3.3 ทำการทบทวนแผนแม่บท หรือแผนยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสารและบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเกิดข่าวลวงในสภาวะวิกฤตเพื่อปรับปรุงเป็นแผนฉบับที่ 2 โดยปรับปรุงแผนตามบริบทและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งรองรับกลุ่ม องค์กรวิชาชีพที่เกิดขึ้นใหม่

9.3.4 สร้างมาตรฐานของการกำกับดูแลสื่อ โดยศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่แต่ละองค์กรวิชาชีพมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน และมีกลุ่มสมาชิกที่ไม่ครอบคลุมสื่อมวลชนทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มสื่อใหม่ โดยมุ่งใช้แนวทางการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้สื่อเข้ามาเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ

9.3.5 พิจารณาให้มีระบบ Chatbot ที่สามารถรับเรื่องร้องเรียน หรือสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับข่าวลวงและส่งต่อไปยังผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องได้ตลอด 24 ชั่วโมง